Logica
MARTINI SMIGLECII SOCIETATIS JESV,
S. THEOLOGIÆ Doctoris.

SELECTIS DISPVTATIONIBUS & quæstionibus illustrata,

Et in duos Tomos distributa,

In qua

QVICQVID IN ARISTOTELICO ORGANO VEL COGNITV NECESSArium, vel obscuritate perplexum, tam clarè & perspicuè, quàm solidè ac neruosè pertractatur.

Cum indice Rerum copioso.

AD

Perillustrem ac Magnificum Dominum, Dñm THOMAM ZAMOYSCIVM, &c.

Cum gratia & priuilegio sacræ Cæsareæ Maiestatis.

INGOLSTADII,
Ex Typographeo Ederiano apud Elisabetham Angermariam, viduam.
Anno Domini M. DC. XVIII.

PERILLVSTRI AC MAGNIFICO DOMINO, DN. THOMÆ ZAMOYSCIO MAGNI IOANNIS ZAMOYSCII F. Capitaneo Cnissinensi, &c. &c.

AVTHOR SALVTEM D.

PLus homines inter se officij, ob beneficiorum memoriam, an studiorum similitudinem sustineant, iudicare non ita difficile est; æquè vtrumq; singillatim è re nata præstare operosum; vtrumque simul arduum. Ego verò cui ad cognoscendum debitum satis virium, ad exoluendum animi multum natura contulit, hoc etiam nomine omnia tibi summa debeo, qui arduam ad vtrumque mihi complanasti viam, vt me quibusdam beneficiorum ac similium studiorum vinculis quasi laxare queam, si planè solue-

re non possim. Debebam memoriam nunquam interituram Patri tuo, cuius non beneuolentia tantùm, sed beneficentia etiam extitit in me singularis, atque eidem studiorum meorum consecrare fructus, cuius auspiciis literas fidentius tractare cœpi. Quod vt defuisset illud tamen maximum summi viri nomen nostris monimentis præscribi decuit, cuius insignia ædibus prætoriis, vrbibus appendi omniũ cum ambitione censuerunt. In quem iniurius sim si eius hic virtutem oratione consequi velim, qui se supra humanæ eloquentiæ extulit fastigium, id quod nemo exaggeratè dictum accipiet, qui intelligit vnum eum ea tempestate fuisse, qui potentissimum & in continentibus eductum victoriis Moschorum imperium, Stephani sapientissimi Regis auspicio, non debilitauit tantum sed fregit; cui nunquam satis domita, & ipsi Romanæ potentiæ formidanda Dacia succubuit, qui cùm alibi, tum apud Liuones à Gallia, Germania, Belgica, Suetia, Gothia, Britannia, inopinatis tro-

trophæis omnis bellicæ virtutis confessionem expressit, quem Odrysia tyrannis verita est, Persæ reuerebantur, formidarunt Scythæ, Colchi coluerunt. Quæ omnia magna & ampla sunt, exercitus variis ex nationibus cõflatos per remotissimas Moschorum prouincias, itineribus post hominum memoriam impeditissimis, in summa rerum omnium difficultate saluos ducere; munitiones arte, natura, præsidiorũ in propugnandis arcibus, industria, peruicacia, robore nulli secundorum inexpugnabiles occupare, oppugnationes arduas in hyemes nouo inuento extrahere, in acie ex hoste semper numero superiore semper victoriam reportare, in summa locorum varietate, vt in Liuonia, Dacia, Moschouia, Roxolania videre est, pari vbique prudentia & dexteritate æquè cum Asiaticis ac Europæis depugnare: Sed omnes Reipublicæ partes & pacis artes cognitas habere, morem maiorum, leges, iudicia, vectigalia, commoda Reipublicæ constanter defendere; omnem in partem animo excubare,

prospicere futura, meminisse præterita, nullo metu, nulla spe à Reipub. vtilitate, & ab illa honestatis regula dimoueri, summis de rebus sententiam pari fide & prudentia posse dicere, omnium horarum & negotiorum esse virum, maior est res quàm homines suspicētur, quibus omnibus ita *Ioannes Zamoyscius* excelluit, vt nihil aliud vnquam didicisse videretur, cùm tot negotia, tantamque rerum molem sustinuit solus, & tanquam gubernator in naui, sic in illo Reipub. cursu tractauit gubernacula & rectum tenuit clauū. Ita si hæc ab eo priuata in me, publica in patriam fuerunt beneficia, à me istud qualecunq; officium esse oportuit ac debuit. Nam studiōrum quidem similitudo tanta illa fuit, quantam inter me ab ineunte ætate literis innutritum, & illum apud oratores sine vllius inuidia præclarissimum, apud philosophos sapientissimum, apud Iureconsultos peritissimum, apud multarum linguarum viros expeditissimum, & Academiæ Zamoyscensis fundatorem optimum intercedere necesse.

necesse fuit, nostrarum sibi quoque primam cōmentationū poposcit partē. At enim eius sunt cōditionis huiusmodi lucubrationū apophoreta, vt licet nescias quo magis nomine cuipiam obstrictus sis, eandē tamen operam pluribus debitam titulis citra vitium eidem ferre possis. Quod si incomparabilem Heroëm Patrem tuū prius nobis fata rapuerunt, quam istam grati animi significationem euigilassemus, sequemur in hoc etiam laudatum veterum morē, qui spectatas maiorum suorum imagines eo cultu prosequi consueuerunt, quem ipsis dum viuebant virtutis causa tribuissent. Te enim, in quo Patris virtus tam luculenter elucet, hoc honore macto, patronumque scribo. Vnde enim Pater tuus, id est à literis tantam amplitudinem orsus est, tu ita cœpisti, vt omnium humanarum disciplinarum tractatione senum expectationem viceris, & cum à te in disciplina militari tyrocinium expectaremus, cōtrà Scytharum ferociam, veterani numeros explesti omnes. Quæ initia quod nobis magnum

gnum & Reipublicæ salutare portentunt ornamentum, votis omnibus adultum volumus, contendimus, speramus; Vale. Calissij in Collegio Carncouiano Societatis IESV, XV. Augusti M. DC. XVI.

APPROBATIO R.P. PROVINCIALIS.

Ego Stanislaus Gavvronski Societatis Iesu, in Prouincia Poloniæ Prouincialis, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Mutio Vitellescho Præposito nostro Generali, facultatem concedo, vt Logica P. Martini Smiglecij eiusdem Societatis, grauium doctorumque hominum iudicio approbata, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, Sigilloque nostro munitas dedimus. Calissij die 24. Iunij, Anni M. DC. XVI.

Stanislaus Gavvronskj.

INDEX

JNDEX DISPVTATIONVM ET QVÆSTIONVM PRIMA PARTE CONTENTARVM.

DISPVTATIO I.

De Ente rationis.

DISPVTATIO II.

De Logica in communi.

** Quæ-

DISPVTATIO III.

De prima operatione intellectus.

Quæ-

DISPVTATIO IV.

De naturis vniuersalibus.

DISPVTATIO V.

De quinque vniuersalibus.

DISPVTATIO VI.

De Æquiuocis, Analogis, Vniuocis.

DISPVTATIO VII.

De Prædicamentis in communi.

DISPV-

DISPVTATIO VIII.

De Substantia.

DISPVTATIO IX.

De Quantitate.

DISPVTATIO X.

De Relatione.

DISPVTATIO XI.

De Qualitate & sex vltimis prædicamentis.

Quæstio

INDEX DISPVTATIONVM ET QVÆSTIONVM PARTIS SECVNDÆ.

DISPVTATIO XII.

De secunda operatione intellectus, seu de Enunciatione.

DISPVTATIO XIII.

De tertia operatione intellectus quæ dicitur Discursus.

Quæ-

DISPVTATIO XIV.
De Demonstratione.

*** Quæ-

DISPVTATIO XV.

De speciebus Demonstrationis.

DISPVTATIO XVI.

De Scientia.

DISPVTATIO XVII.

De Scientia Totali.

Quæ-

DISPVTATIO XVIII.

De Definitione.

PARS

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM QVÆ IN HAC LOGICA CONTINENTVR.

Prior numerus disputationem, alter quæstionem: literæ A. principium, B. medium, C. finem designat.

A.

Acci-

Affir-

Demon-

E.

Ens

Intel-

L.

N.

Neces-

Nume-

O.

Obiecti-

Poten-

Qua-

obiecti

Relatio

S.

T.

V.

FINIS INDICIS.

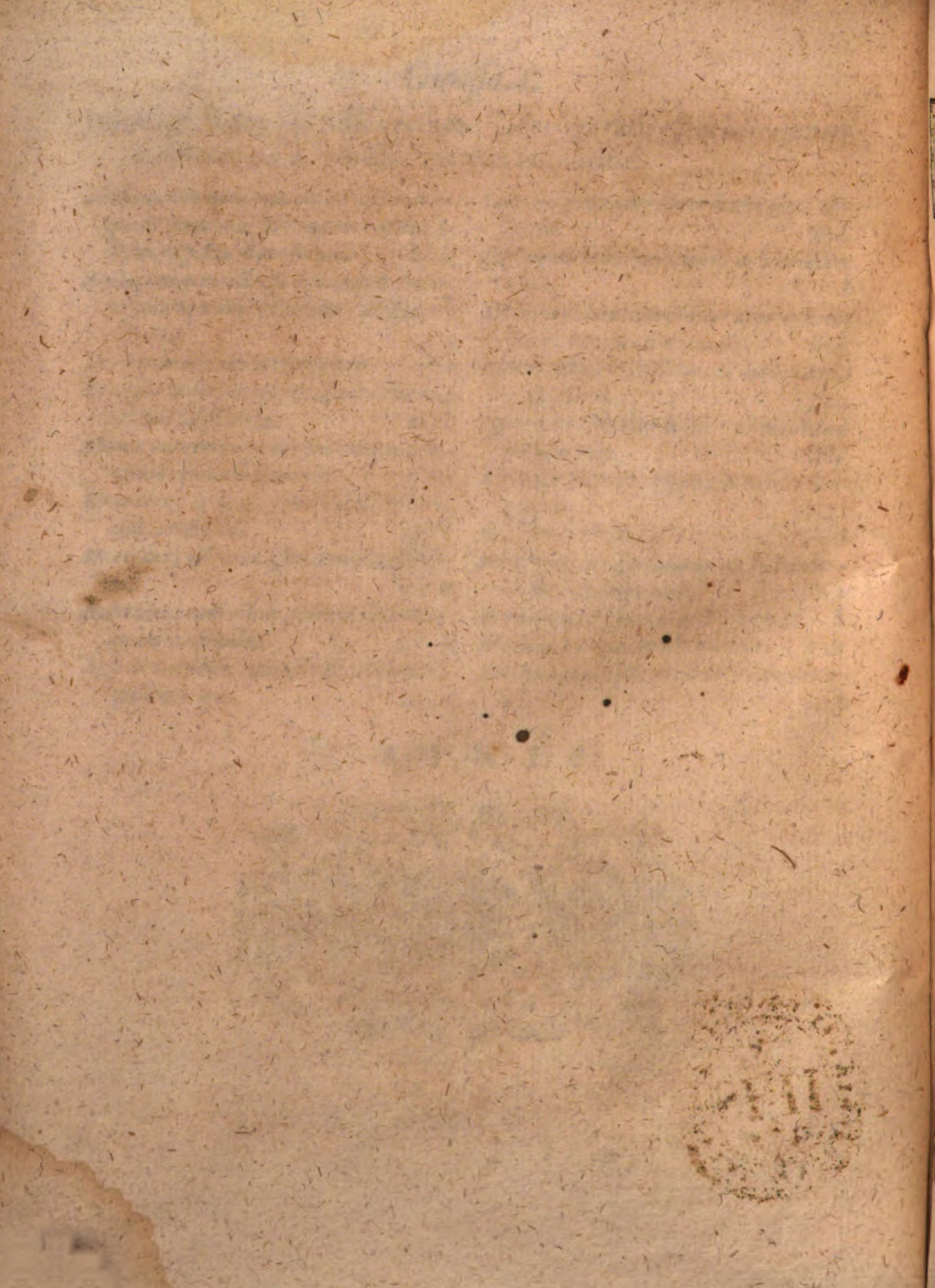
Omissa.

Omissa.

JnIndice, litera A. post versum : *Analoga ratio essentialis cuinam conueniat. 6.5.b.* omissa sunt quæ sequuntur.

F I N I S.

PARS PRIMA LOGICAE, MARTINI SMIGLECII, PROLEGOMENA,

ET EA, QVÆ AD PRIMAM OPERATIONEM INTELLECTVS dirigendam pertinent, comprehendens.

DISPVTATIO I.

De ente rationis.

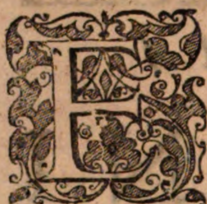
DE ente rationis primo loco nobis agendum est, quòd eius cognitio & ab vniuersa Logica supponatur, & ad disputationem proximam de obiecto Logico sit omnino necessaria.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit ens rationis.

NTIS rationis naturam duplici viâ inuestigare possumus: primùm ex oppositione cum ente reali: deinde ex modo existendi proprio quem habet in intellectu: Hoc enim nomine Entis rationis intelligimus, quod cùm non sit ens reale, in solo intellectu existit. Quod igitur ad priorem viam attinet: dicimus ens rationis enti reali opponi, non quod sit mera negatio entis realis (est enim suo modo ens) sed quod sit tale Ens quod nec existat nec possit existere realiter. Voco autem realem existentiam eam quæ est extra intellectum in re ipsa. Porrò vt hoc intelligatur sciendum est: Ens reale dici reale à reali quæ est extra intellectum existentiâ, quam si habeat actu dicitur Ens reale actu; si verò solùm in potentiâ, dicitur ens reale potentiâ, quia potest realiter existere. Sic rosa in hyeme non est ens reale actu, quia actu non habet vllam realem existentiam, sed tantùm potentiâ, quia potest realiter produci à suis causis; & realiter existere. Ad rationem igitur entis rationis requiritur, vt nullo modo sit reale, nec actu, nec potentiâ: tum quia id requirit perfecta oppositio cum ente reali, vt nullo modo realitatem participet: alioqui esset partim ens reale, partim rationis: tum quia sicut ens reale denominatur reale ab existentia reali; ita ens rationis denominatur, rationis, ab existentia rationis: quare quatenus est ens rationis, non reali sed rationis existentiâ existit: tum, quia si ens rationis posset realiter existere, esset eo ipso ens reale in poten-

Ens reale dicitur reale ab existentia quæ est extra intellectũ in re ipsa.

Ens rationis cur nullo modo possit esse ens reale.

potentia, cum propriũ sit Entis realis posse realiter existere. Denique per Ens rationis intelligimus talem essentiam, cui repugnat realiter existere, & solùm conuenit existere in intellectu; Talis autem essentia proculdubio, nec actu, nec potentia est realis.

Hinc autem solui potest illa quæstio. An Ens reale possit fieri Ens rationis: & è conuerso, Ens rationis an fieri possit Ens reale? Posset enim alicui videri id fieri posse: PRIMÒ. Quia duo isti modi existendi, in re, & in intellectu, sunt quidem diuersi, non tamen ita oppositi vt eidem conuenire non possint. Nam verbi gratia, eadem domus & in re existit, & in mente artificis: imò quæcunque in re existunt, si concipiantur, existunt in intellectu: Cùm igitur Ens rationis sit illud, q̃ existit in intellectu, Ens reale verò existit in re extra intellectum, fieri potest vt Ens rationis fiat Ens reale: quia quod existit in mente, potest etiam in re existere extra mentem, & è conuerso.

An Ens reale possit esse Ens rationis & è contra?

1. ratio dubitandi.

SECVNDÒ, Rosa in hyeme, in re nihil est quia non existit; sed solùm est in intellectu per apprehensionẽ, ac ex consequenti est Ens rationis: quando verò producitur realiter in æstate, efficitur Ens reale: potest igitur Ens rationis effici Ens reale. Dicendum tamen est nullo modo id fieri posse, vt Ens reale fiat Ens rationis, & è cõuerso. Ratio est: Quia nõ quidquid in ratione existit, est Ens rationis, sed q̃ ita in ratione existit, vt extra rationẽ non possit existere, seu q̃ habet talem essentiam cui repugnet in re existere, solumq́; in ratione existit. Tali aũt Enti rationis repugnat esse Ens reale, quia eo ipso quòd realiter possit existere, nõ esset in sola ratione existens, nec haberet talẽ Essentiam, cui conueniret in sola ratione existere, & extra rationẽ non existere, quæ est

2.

Respondetur quæstioni.

propria Entis rationis. Quocirca etsi Ens reale possit existere in ratione, quia tamen non ita existit in ratione, vt extra rationem non possit existere, idcircò non existit per modum Entis rationis, sed per modum Entis realis. Entia enim realia ita in ratione existunt, vt possint extra rationem existere: Entia verò rationis ita in ratione existunt, vt extra rationem existere non possint; vt Hircoceruus, Hippocentaurus, & alia Entia impossibilia, quæ à solo intellectu excogitantur, in re autem esse non possunt.

Ens rationis differt essentialiter ab ente reali.

Ex quo infero primò. Ens rationis & Ens reale differre essentialiter, neque vnquam in vnam Essentiam coire posse. Ratio est: quia Ens rationis est talis Essentia, cui repugnat extra intellectum existere: Enti verò reali ex sua essentia competit posse extra intellectum existere: Habent igitur essentias differentes. Deinde Ens rationis ex sua essentia postulat, vt in ratione existat, cùm nullam aliam habeat Essendi rationem nisi in intellectu, Entis verò realis essentia id non postulat, vt in ratione existat, sed est illi hoc merè accidentarium: nam etsi nunquam in intellectu existeret nec existere posset, esset perfectum Ens reale. Est igitur distincta essentia Entis rationis ab essentia Entis realis.

Sola entia impossibilia sunt entia rationis.

Inferò secundò. Sola Entia impossibilia esse Entia rationis: quia Ens rationis est illud, quod in re nō potest existere: At q, in re non potest existere, est impossibile. Ergo Ens rationis est id quod est impossibile. Deinde q, potest in re existere, est reale: Ens aūt rationis non est reale; non est ergo Ens possibile, sed impossibile. Voco aūt impossibile non id q, potentiæ createę est impossibile, sed quod vniuersim omni potentiæ tàm creatæ quàm increatæ est impossibile, seu quod per nullam omninò poten-

potentiam fieri potest, eò quòd implicet contradictionem. Nam si solùm potentiæ creatæ sit impossibile, per potentiam verò Diuinam fieri possit, id & simpliciter est possibile, & verum est Ens reale non rationis, siquidem verè in re potest existere. Quocirca mons aureus non est Ens rationis, quia etsi naturaliter fieri non possit, potest tamen fieri à Deo; & si fiat existet realiter, ad modum aliorum Entium realium: Hircoceruus verò, quia ne per Dei potentiam quidem fieri potest, est Ens rationis; quia solùm in ratione potest existere non autem in re. Nam etsi tàm Hircus quàm Ceruus sint *secundum se Entia* realia; tamen compositio ex Hirco & *Ceruo in vnam* essentiam, non est realis quin potiùs realiter impossibilis, eò quòd contradictionem implicet, eandem rem esse Hircum & Ceruum; quia si Hircus sit, non erit Ceruus, si Ceruus, non erit Hircus. Quocirca illa compositio Hirci & Cerui in vnam essentiam erit Ens rationis, quia solùm in mente & cogitatione existit.

Quod si obiicies. Impossibile quâ impossibile non est Ens: definitur enim impossibile id quod non potest esse: atqui Ens rationis est Ens, ergo Ens rationis non est *impossibile*. *Obiectio.*

Respondendum est. Impossibile aliquid dicitur dupliciter: vel quòd non possit in re existere, vel quod non possit in ratione existere: Cùm igitur dicimus Ens rationis esse impossibile, intelligimus primo modo quod in re est impossibile, nec potest realiter existere: non negamus autem esse possibile, vt existat in ratione; quidquid enim potest concipi à ratione, quãtumuis in re sit impossibile, est in ratione possibile, quia potest in ratione existere. Quare etsi impossibile quatenus impossibile sit non Ens; tamen quatenus illud *Solutio.*

impossibile potest in ratione existere, sic induit rationem cuiusdam Entis possibilis, in ratione existentis. Et hoc dicimus Ens rationis, quod in re quidem est impossibile, in ratione tamen est possibile, estque Ens in ratione existens.

Quod si dicas. Etiam ratio iudicat impossibilia esse impossibilia. Respondeo. Iudicat esse impossibilia ad existendum in re, non autem ad existendũ in intellectu: imò iudicat impossibilia omnia posse ab intellectu cognosci, quod est posse existere in intellectu.

Satisfit rationi dubitandi primæ.

Esse in re & in intellectu quomodo opponantur.

Ad primum argumentum, pro oppositâ sententiâ Respondeo, modos essendi in re, & in intellectu, si in communi sumantur, non esse oppositos & posse eidem rei competere; at si sumantur, vt proprij Entis realis & rationis, & vt distinguunt Ens reale & Ens rationis sic sunt omninò oppositi, nec possunt eidem competere: Nam modus essendi Entis rationis est, ita esse in ratione, vt extra rationem non possit existere. Entis verò realis modus essendi est in re extra rationem existere: Hos autem modos manifestum est oppositos esse, neque eidem simul conuenire posse. Deinde Ens rationis ex suâ essentiâ postulat esse in ratione, quod non competit Enti reali cui non essentiale, sed accidentarium est in ratione existere. Quare ad hoc vt aliquid sit Ens rationis, non satis est, quòd in ratione existat quocunq; modo, sed requiritur vt essentialiter poscat in ratione existere, & habeat talem essentiam, cui repugnet extra rationem existere. Ens autem reale solùm accidentariè in ratione existit, non enim habet talem essentiam, quæ talem modum existendi necessariò postulet, atque idcircò non potest dici essentialiter Ens rationis.

Ad

Ad secundum respondeo. Rosa in hyeme nihil quidem est reale actu, est tamen aliquid reale potentiâ, quia potest realiter existere: non igitur est Ens rationis. Nam etsi in hyeme per solam intellectus apprehensionem existit (cùm in se non existat) tamen ita per intellectus apprehensionem existit, vt extra eam possit existere; quocirca non habet essentiam propriam Entis rationis, quæ postulat solùm in ratione esse, & extra rationem nullo modo esse. Ex quo patet rosam in hyeme existere in ratione per modum Entium realium, non per modum Entium rationis, eorum, inquam, quæ purè & essentialiter sunt Entia rationis. *Satisfit secūdæ.* *Rosa in hyeme est ens reale potentiâ.*

Quæri etiam potest. An inter Ens reale & Ens rationis detur medium, hoc est an detur aliquid, quod nec sit Ens reale nec Ens rationis.

Dicendum est, sub genere Entis non dari medium inter Ens reale & rationis: hoc est non posse aliquid esse Ens, nisi sit vel reale vel rationis. Quia omne quod extra rationem existit est reale; quod verò in sola ratione existit est rationis, inter hæc autem non datur medium: nā hi modi essendi sunt contradictoriè oppositi, esse extra intellectum, & non esse extra intellectum; inter contradictoria autem non datur medium. *Inter Ens reale & Ens rationis non datur medium.*

At obiicies. Ens in voluntate est medium inter Ens reale, & rationis. Nam cum volumus aliquid impossibile, vt si homo velit esse Angelus, aut cùm Lucifer voluit esse æqualis Deo, tale Ens nec est reale, quia in re impossibile: nec rationis, quia non in ratione formaliter, sed in voluntate existit. Neque refert quod apprehendatur à ratione: nam ex hoc solùm sequitur, quòd non solùm habeat in voluntate esse. Illud tamen esse quod habet in voluntate est distinctum formaliter ab

illo

illo esse quod habet in ratione. Nam licet realiter idem sit & volitum & cognitum, tamen quâ volitum, non est cognitum, quin quâ volitum ad voluntatem nō ad intellectum refertur.

Ens impossibile volitum est ens rationis quia quà ens respicit intellectum.

Respondeo. Ens impossibile volitum esse simpliciter Ens rationis non quid medium inter Ens rationis & Ens reale: Nam licet quâ volitum respiciat voluntatē; tamen qua Ens respicit intellectum: siquidem ab intellectu apprehendente illud sub ratione Entis & proponente illud voluntati, habet rationem Entis. Et licèt volitum non sit formaliter cognitum; tamen existentia illius voliti non est alia existentia, quàm existentia rationis: existentia enim obiectiua quam habet in voluntate, non est à voluntate sed ab intellectu: intellectus enim est ille, qui apprehendendo proponit obiectum voluntati, & facit illud existere in voluntate.

Existentia obiectiua entis rationis.

Verùm non quæcunq; existentia obiectiua sufficit ad Ens rationis. Nam etiā Entia realia obiectiuè existūt in intellectu. Id ergo ꝙ requiritur ad Ens rationis, est. Vt tali existentia obiectiuè existat in intellectu; vt præter illam existentiam obiectiuam, nullam aliam habeat, aut habere possit: Nam si extra intellectum existere possit, erit Ens reale, cùm Ens reale dicatur reale ab eâ quam habet extra intellectum, existentiâ. Cùm ergo Ens rationis distinguatur essentialiter ab Ente reali, debet non posse vllo modo extra intellectum existere, sed à solâ, quam habet per modum obiecti in intellectu, existentiâ, denominatur Ens. Et hoc est quod dici solet: Ens rationis habere esse solùm obiectiuè in intellectu, & præter esse obiectiuum non habere aliud esse, quod magis infra q. 4. explicabitur.

Quod

Quod si quæras. Quænam sint illa quæ nullum aliud esse habent nisi obiectiuum in intellectu: Respondeo esse illa, quæ ab intellectu fieri & excogitari possunt, in re autem existere nullo modo possunt. Qualia sunt omnia Entia impossibilia: nam hæc solùm per intellectus fictionem existunt, cùm extra intellectum nullam existentiam habeant aut habere possint.

QVÆSTIO II.

An Ens rationis consistat in coniunctione impossibili plurium rerum.

Videtur enim Ens rationis esse quid simplex & illam compositionem plurium nō requirere: Nam omnium sententiâ relationes & negationes sunt Entia rationis; quæ tamen sunt quid simplex, & sine vlla coniunctione rerum incompossibilium. Deinde Ens rationis ex fictione intellectus oritur: atqui intellectus habet vim fingendi, non solùm composita, sed etiam simplicia. Ergo non omne Ens rationis compositionē requirit. Præterea sequeretur Ens rationis non esse in primâ, sed tantùm in secundâ operatione intellectus: ad secundam enim spectat compositio, primâ verò est simplex operatio. Denique non solùm compositio impossibilis, sed etiã diuisio impossibilis fingi potest ab intellectu, vt cùm distinguimus in Deo attributa, quæ in re diuidi à se nulla ratione possūt; talis verò diuisio attributorum est Ens rationis, cùm à parte rei sit impossibilis, & solùm ab intellectu existere fingitur. Non igitur in sola coniunctione impossibili existit essentia Entis rationis.

Pro parte negante. *Argumentū 1.* *Argum. 2.* *Argum. 3.* *Argum. 4.*

Pro affirmãte. Ex altera verò parte multi Recentiores tenent Ens rationis consistere in coniunctione per intellectum rerum à parte rei incompossibilium: ita vt propria & formalis ratio Entis rationis in coniunctione illâ rerũ incompossibilium sit posita; nullumq́ue simplex, nisi ratione talis coniunctionis sit Ens rationis.

Argum. 1. Probant verò primò. Quia Ens rationis est id quod fingitur ab intellectu; intellectus autem non dicitur fingere nisi cum aliqua falsò vel incompossibiliter ratione coniungit: Ergo & Ens rationis in eâ coniunctione rerum incompossibilium consistit. Pro quo notant intellectum nostrum nihil posse apprehendere, nisi vel reale, vel similitudinem Entis realis. Nam principia apprehensionum sunt species intelligibiles, quæ & à rebus sumuntur, & intellectui repræsentant obiecta realia. Quocirca nihil intellectus apprehendit, quod vel non existat realiter, vel non sit similitudo Entis realis, vt inductione in omnibus manifestum est. Quod si aliquando id quod apprehenditur dicitur non esse reale: id eo sensu dicitur; quia etsi secundum se sit reale, tamen realiter illi rei non conuenit, vt cùm pauperem apprehendimus diuitem dicimur fingere: non quòd diuitiæ non sint quid reale, sed quod illi pauperi re ipsa non conueniant, & ideò dicuntur diuitiæ fictæ. Itaq́ue tota fictionis ratio in eo consistit, quod quæ secundùm se sunt realia, falsò vel incompossibiliter coniunguntur ab intellectu; falsò quidem cùm de facto non sunt coniuncta in re licet ea coniungi non repugnet, vt cùm fingo montem aureum, asinum volantem; incompossibiliter autem cùm non solùm de facto non sunt in re coniuncta, sed & impossibile est illa coniũgi, & hoc posteriori modo fingitur Ens rationis. Verbigra-

bi gratia, cùm fingo in Deo relationem Domini vel creatoris per modum cuiusdam accidentis, relatio illa accipitur à me, per modum aliarum relationum realium, & talem de ipsa conceptum formo, sicut de aliis relationibus realibus: dicitur tamen hæc relatio fingi; quia fingitur Deo conuenire, cum reuera non conueniat, & in hac coniunctione relationis cum Deo (quæ coniunctio in re est impossibilis) posita est fictio. Dicitur igitur illa relatio Ens rationis, non quod secundum se non concipiatur vt realis, sed quòd fictè Deo tribuitur, cum in re illi non conueniat, sed nec conuenire possit. Impossibile enim est in Deo esse accidentia. Simili ratione negationem aut priuationem dicimus esse Ens rationis; quia etsi in se sit non Ens, ab intellectu tamen nostro concipitur sub similitudine alicuius Entis realis, Verbi gratia, per modum Entis alicuius vacui, nigri, tenebricosi, secundum eam similitudinem, quam in rebus sensibilibus conspeximus; quæ similitudo etsi secundum se sit realis, & in Entibus realibus inueniatur, quia tamen negationi vel priuationi realiter non conuenit, neque conuenire potest, idcircò dicimus negationem ita conceptam, esse Ens rationis, quia illa similitudo Entis realis falsò & impossibiliter coniungitur negationi.

Præterea probari hæc sententia potest alia quoque ratione. Ens rationis non est quodcunque figmentum, sed tale quod impossibile sit & contradictionem implicet re ipsa existere. Porrò implicatio contradictionis esse non potest, nisi vbi sunt plura incompossibilia; ita vt ex vno sequatur rem esse, *Argum. 2.*

ex alio non posse. Verbigratia, in hac propositione; Asinus est rationalis, implicatur contradictio, quia duo sunt incompossibilia, asinus & rationale, & ex vno sequitur quòd asinus sit rationalis, ex altero (quia asinus) quòd non sit rationalis: Necesse igitur est: Ens rationis constare ex incompossibilibus; ac proinde non esse quid simplex sed compositũ, cùm res omninò simplex non possit implicare contradictionem; non enim habet in se aliquid, ratione cuius sit, & aliud ratione cuius non sit. Nam secundum vnum & idem, esse & non esse simul non potest: si verò ratione vnius sit, ratione alterius non sit, iam erit non simplex sed compositum ex duobus, quorum vnum fundat vnam partem contradictionis, aliud aliam.

Quod si dicas ex eo sequi Ens rationis esse Ens reale; quia totum quod componitur ex partibus realibus, est reale (totum enim nihil aliud est quàm partes vnitæ) si ergo Ens rationis est compositum & ex partibus realibus erit reale.

Respondeo. Vt aliquid sit totum reale, non satis est vt partes reales habeat, sed etiam opus est vt partes illæ realiter sint inter se vnitæ: quod cùm desit Enti rationis, non erit idcircò totum reale, sicut, si quis cogitatione solùm vniret lateres non faceret murum realem. Ad rationes verò contrarias initio positas sic respondent.

Refelluntur argumẽta partis negantis.

I. Ad primam. Licet tàm relatio quàm negatio sit quid simplex, ea tamen ratione quâ dicuntur Entia rationis inuoliuunt coniunctionem aliquã impossibilem. Relatio .n. dicitur Ens rationis, non vt est quid simplex, sed quatenus fictè non realiter alicui conuenit: Negatio

tio quatenus ficté induit rationem Entis realis, & per modum Entis realis concipitur, in quo cernitur plurium ficta inter se coniunctio.

Ad secundam. Simplex fingi est impossibile, cùm fingere sit plura falsò vel impossibiliter vti dictum est componere. 2.

Ad tertiam. Compositio est duplex, altera ex parte intellectus, quæ fit per actum intellectus affirmantis vel negantis; altera ex parte obiecti, quæ fit per apprehensionem, in obiecto rerum plurium inter se coniunctarum, absque vlla affirmatione & negatione. Prior compositio est propria secũdæ operationis intellectus; posterior conuenit etiam primæ operationi. Nam si visu possumus cognoscere in vna imagine plures colores coniunctos: quid ni per intellectum possimus plura inter se coniuncta simul apprehendere? Ex quo patet etiam in prima operatione intellectus posse formari Ens rationis, quia potest apprehendi illa coniunctio impossibilis absque affirmatione atque negatione. 3. *Nota duplicem esse compositionem.*

Ad quartam. Etiam diuisio illa, eatenus est Ens rationis, quatenus dicit coniunctionem impossibilem; nam & negationes suo modo coniungi possunt suis subiectis: Cùm igitur diuisio attributorum, quæ Deo est impossibilis, tribuatur illi per rationem in illa attributione, seu diuisionis coniunctione cum Deo, aiunt esse fictionem & Ens rationis. 4.

Communis tamen sententia est dari Ens rationis etiam extra compositionem rerum incompossibilium, atque adeò dari Ens rationis simplex. Fundamentum est, quia omne quod est in re impossibile & apprehenditur per modum Entis est Ens rationis. at non sola con- *Sententia Authoris. Probatur 1.*

iunctio, sed etiam aliquod Ens simplex potest esse in re impossibili, & per solam rationem existens; ergò non solùm compositum, sed etiam simplex dari potest Ens rationis. Minor probatur: Quia relatio ex communi sententia est quid simplex in sua essentia quam accipit à fundamento & termino. Atqui datur relatio in re impossibilis & per solam rationem existens: Ergo datur aliquid simplex quod sit Ens rationis. Tales sunt relationes omnes, quæ dicuntur rationis, quæ aut fundamento reali carent aut termino. Relatio enim fundata in fundamento non reali vel respiciens terminum non realem, impossibile est vt in re existat, sed solùm in ratione, vnde necesse est vt sit Ens rationis. Neque verò dici potest relationem esse Ens rationis, propter coniunctionem cum aliquo impossibilem, nempe quod ei tribuatur cui conuenire non potest. Nam non hoc solùm nomine est Ens rationis, sed etiã quia ex sua simplici essentia est in re impossibilis, & per solam rationẽ existit. Imò ex hac impossibilitate sequitur illa altera, ita vt ex duplici capite relatio dici possit Ens rationis: tum quia secundum suam essentiam simplicem est in re impossibilis, & in sola ratione existit. Tum quia coniungitur alicui, cui impossibile est in re coniungi, priusque est relationem esse in seipsa impossibilem, tum verò sequitur ex eo eius quoque coniunctionem cum altero esse impossibilem. Et verò sicuti duplex est impossibilitas, alia simplex, proueniens ex simplici rei essentiâ, alia fundata in coniunctione duorum à parte rei incompossibilium, ita duplex est Ens rationis simplex & compositum.

Relatio est qd simplex.

Impossibilitas duplex.

Ad 1. Affirm. Partis arg.

Iam ad id quod prior sententia obiiciebat primò, simplex fingi non posse. Respondeo. Negando. Non enim

enim tūc solum intellectus fingit, cum aliquid alteri vel falsò, vel modo in re impossibili tribuit, quæ fictio est secundę operationis intellectus; sed etiam cùm id quod est in re impossibile concipit per modum entis, sine illa compositione, vt accidit in relationibus rationis, quarum simplex essentia est in re impossibilis ob defectum realem fundamenti vel termini, & hæc fictio ad primam intellectus operationem propriè pertinet. *Intellectus etiā tun fingit cum aliquid impossibile concipit p modum entis q fit sine compositione.*

Dices. Ens rationis concipitur per modum Entis, cùm sit non ens, concipi autem non ens per modum Entis, dicit compositioné non Entis cum ente. Cum ergo in omni ente rationis concipiatur non ens per modum entis, consequens est in omni ente rationis esse compositionem impossibilem.

Respondeo. Si in conceptu Entis rationis esset necesse componere non ens cum ente explicitè & in actu signato, esset etiam necesse ad ens rationis compositionem interuenire: atquia nulla necessitas est ad concipiendum ens rationis, hæc duo simul iuncta concipere, sed sufficienter concipitur Ens rationis, si concipiatur illud Ens quod reuera in re est impossibile, & non ens, licet tunc non concipiatur esse impossibile & non ens, ideo non est necesse ens rationis esse compositum. *Non est necesse componere non ens cum ente in actu signato.*

Dices secundò. Non potest concipi Ens rationis nisi sub similitudine aliqua Entis realis; ergo necesse est inueniri coniunctionem similitudinis realis cum Ente rationis. Resp. Similitudinem illam Entis realis sub qua Ens rationis apprehenditur, esse solùm medium quoddam ad apprehendendum Ens rationis, non verò ipsum obiectum apprehensum, aut partem obiecti apprehensi. Quare cum ista similitudo non

Similitudo sub qua Ens rationis concipitur non est obiectũ conceptum aut eius pars.

non ingrediatur obiectum, non facit compositionem obiecti. Sicut in simili cum Angelum incorporeum per similitudinem corpoream apprehendimus, non apprehendimus angelum esse corporeum, sed sub illa forma corporea intelligimus Angelum incorporeum. Sic igitur & Ens rationis sub forma reali apprehendimus, absque vlla compositione formę realis cum Ente rationis. Deinde admissa tali compositione, adhuc Ens rationis non solùm propter compositionem illam cum Ente reali esset Ens rationis, sed etiam ob suam essentiã simplicem sub illa similitudine Entis realis apprehensam. V. G. Relatio rationis ob suam essentiam simplicem quę consurgit ex tali fundamento & termino esset Ens rationis.

Ad 2. Argum.

Quod verò secundo loco pro prima sententia afferebatur, relationem rationis esse in re impossibilem & implicare contradictionem, id soluitur in hunc modũ. Relatio enim suâ simplici essentiâ est in re impossibilis. Nec verò necesse est vt id quod implicat contradictionem semper componatur ex duobus quæ fundent partes contradictionis, sed sine compositione potest fundari contradictio. Nam si aliquam relationem poni à parte rei implicet contradictionem, ea contradictio potest fundari in suppositione extrinseca relationi. V. G. Si supponatur relatio rationis existere realiter, sequitur eam & esse Ens rationis ob suam essentiam, & nõ esse Ens rationis ex suppositione: quia realiter ponitur existere. Addo posse aliquid concipi tanquam impossibile, etsi non concipiatur implicatio contradictionis, sed solùm defectus aliquis essentialis, vel si concipiatur, concipietur tanquam quid consequens impossibilitatem absolutam.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Vtrum ens rationis sit conceptus aut denominatio extrinseca.

Cùm Ens rationis sit illud quod existit in intellectu obiectiuè, quidam in eam sententiam discesserunt, vt existimarent Entia rationis nihil aliud esse, quàm conceptus intellectus de rebus. V. G. Hircocervum esse conceptum de Hirco & Ceruo in vnum coniunctis. *1. Sententia.*

Probatur primò. Quia Ens rationis est in mente: Ens autem in mente nihil aliud est, quàm conceptus: tum quia conceptus loco rei substituitur in mente, tum quia conceptus est veluti idolum quoddam & imago obiecti in mente: & sicut homo pictus nihil aliud est nisi imago hominis in charta expressa, quæ imago est conceptus. Pingere enim & fingere paria sunt; vtroque enim rei similitudo exprimitur. *Probatur 1.*

Denique domus in mente artificis nihil aliud est, nisi idea & similitudo domus: Ergo & ens rationis in mente est similitudo illa, quam sibi format intellectus de ea re quam fingit.

Quod si quis opponat conceptum esse Ens reale, ens autem rationis non esse Ens reale. Respondetur. Ens rationis esse ens reale, sed in mente non extra: Opponique enti reali non quod ipsum non sit suo modo reale, sed quod extra mentem non sit reale, sicut alia entia realia quæ ita sunt in mente, vt extra mentem quoque realiter existere possint, hocque sensu verum esse aiunt Entia rationis habere solum obiectiuum esse in intellectu: quia solùm tunc sunt, cùm concipiuntur & ex-

tra conceptum nullum habent verum esse; ita tamen vt in conceptu habeant verum esse reale, productum realiter ab intellectu.

At inquies. Conceptus est id quo intellectus concipit obiectum, Ens verò rationis est ipsum obiectum. Respondetur. Idem conceptus est quo intellectus concipit rem, & quo res concipitur ab intellectu, sicut eodem calore ignis calefacit lignum & lignum calefit ab igne: diuersitas solùm est in modo concipiendi actiuè & passiuè, eundem calorem. quare conceptus passiuè acceptus est res ipsa concepta, quæ est obiectum intellectus; actiuè autem est ipsa conceptio intellectus.

Prob. 2. Secundò probatur hæc sententia. Ens rationis est id quod format & fingit intellectus, nihil autem format intellectus, cum rem cognoscit, nisi conceptum, qui est imago & similitudo rei: Ergo Ens rationis est conceptus.

Prob. 3. Tertiò. Esse Entis rationis est concipi: Ergo Ens rationis est conceptus. Antecedens probatur tum inductione: esse enim Hircoceruum est esse conceptum in intellectu talem, de Hirco & Ceruo: tum quia antequam concipiatur ens rationis; non est: posito autem conceptu nullaque alia re addita, est: Ergo esse Entis rationis est concipi: tum quia omnium sententia Ens rationis est illud, quod habet solum esse obiectiuũ in intellectu: atqui esse obiectum quid aliud est quàm esse conceptum? Obiici enim intellectui & concipi ab intellectu sunt vnum atque idem; Neque res aliter obiicitur intellectui, nisi quia concipitur.

2. Sententia. Entia rationis esse denominationes extrinsecas. Secunda sententia est Durandi in 1. d. 19. q. 5. & 6. Entia rationis esse denominationes extrinsecas ab actu in-

intellectus. sicut enim res dicitur visa à visione, quæ est in meo oculo, ita dicitur cognita à cognitione quæ est in *intellectu*: & prout diuersa fuerit cognitio intellectus, *diuerso* modo denominabitur res cognita. Dupliciter enim potest res ab intellectu cognosci. Primò secundum eas proprietates, quas habet in re extra intellectũ, & hæ denominationes sunt natura sua reales. Secundò, secundum ea quæ illi solùm ex consideratione intellectus competunt, vt esse Hircoceruum, esse genus, vel speciem, & hæ denominationes sunt Entia rationis. Ratio igitur huius sententiæ est, quia Ens rationis non habet *aliud esse*, quàm esse cognitum: siquidem tunc solùm *est*, cùm cognoscitur. Atqui esse cognitum, est denominatio à cognitione, quæ est in intellectu: Ergo ens rationis est denominatio extrinseca. *Probatur.*

Confirmatur. Quia naturam aliquam esse genus vel speciem, aut prædicari, vel subiici, vel referri ad multa, nihil aliud est nisi ab intellectu cognosci tali modo, cum istas proprietates non habeat nisi ab intellectu. Simili ratione esse Hircoceruum quid aliud est quàm esse talem de eo cognitionem in intellectu.

Quod si quis obiiciat. Denominationes istas extrinsecas esse reales, quia forma denominans est realis; Ens autem rationis non est reale: quidam respondent eas denominationes non esse reales sed rationis, quia rem non immutant realiter, & sine vlla reali mutatione rei aduenuiunt: res enim per hoc quod cognoscitur non mutatur intrinsecè. Verùm hæc *responsio* non valet. Nam denominatio à formâ reali, debet esse realis siue intrinsecè, si sit à formâ intrinsecâ; siue extrinsecè, si sit à formâ extrinsecâ. Neque

verò necesse est omnem formā realem immutare subiectum, nisi sit forma intrinseca. Nam forma extrinseca, cùm non adueniat subiecto intrinsecè, illud etiam in se non immutat: aut si immutare dicenda est, non immutat intrinsecè, sed extrinsecè, sicut dat illi esse non intrinsecum sed extrinsecum. Alij igitur melius respondent. Entia rationis esse quidem realia, sed in mente tantùm, non autem extra mentem, vti in prima quoque sententia dicebatur: & in hoc ab aliis Entibus realibus distingui, quod ea extra intellectum quoque sint realia.

Tertia Sententia est Communis & vera; Ens rationis neque esse conceptum, neque denominationem extrinsecam ab actu intellectus, sed obiectum conceptus & denominationis.

Autoris Sententia.

Obiectum conceptus non est conceptus.

Dico igitur primò. Ens rationis non esse conceptum. Probatur. quia obiectum conceptus, non est conceptus: Atqui Ens rationis est obiectum conceptus. Ergo non est conceptus. Maior probatur inductione: Rosæ, Verbi gratia, conceptus, non est Rosa essentialiter; nam Rosa est substantia; conceptus Rosæ est accidens, rosa habet odorem, saporem, quod conceptui non conuenit. Et ratio est quia conceptus est similitudo & imago obiecti expressa ab intellectu. Ergo non est idem quod obiectum.

Dices. Si Rosa nullum haberet esse à parte rei, sed tãtùm in intellectu, nihil aliud esset Rosa nisi cōceptus; nunc autem quia habet esse reale in mundo; ratione huius esse realis differt à conceptu. Quare Ens rationis, cùm solum in intellectu habeat esse & nullum à parte rei, non erit nisi merus conceptus.

Respondeo. Rationem nostram vniuersè concludere

dere de omni obiecto, siue existat actu extra intellectũ, siue potentia: nam similitudo rei nunquam est res ipsa; conceptus est similitudo obiecti: ergo non est obiectum.

Dices obiectum considerari posse, & vt est res quædam, & vt obiectum, primo modo est quid diuersum à conceptu, posteriori modo est idem cum conceptu. quare & Rosa vt res est, differt à conceptu essentialiter, vt verò est obiectum, nihil aliud est, quàm conceptus: idem enim est esse obiectum & esse rem conceptam.

Respondeo. Obiectum neque vt res est neque vt obiectum, esse idem cum conceptu, quia conceptus est similitudo obiecti. Obiectum verò est res ipsa & essentia, cuius similitudo est conceptus: nunquam autem res est idem quod sua similitudo. Neque verò alia essentia est rosæ, vt res est, alia vt obiectum est, siquidem rosa secundum suam eandem essentiam est & res & obiectum: quare si vt res differt essentialiter à conceptu, etiam vt obiectum est, differt. Cùm verò dicitur rosam conceptam nihil aliud esse quàm conceptum. Respondeo. Si Rosæ conceptæ nomine intelligatur vera rosæ essentia quæ concipitur, & est obiectum conceptus, sic rosa non est conceptus, sed obiectum à materia conceptus. Si verò rosæ conceptæ nomine intelligatur similitudo illa obiecti expressa in intellectu: sic rosa concepta non differt quidem à conceptu, sed similitudini illi non propriè, sed figuratè nomen rosæ tribuitur. Quod etiam hominis picti exemplo explicari potest. Nam si nomine hominis picti intelligamus hominem illum viuum, cuius imago in charta exprimitur: sic homo pictus: non idem est quod pictura: si verò picturam ipsam figuratè vocemus hominem pictum, sicut similitudo rei potest

Similitudo rei nunquã est res ipsa.

Rosa concepta nomine duo intelliguntur.

vocari res ipsa: sic erit quidem idem cum pictura, sed nomen hominis non accipitur propriè sed figuratè: pari igitur ratione de Ente rationis dicendum est. Nam Ens rationis quatenus est obiectum conceptus, non est conceptus, quatenus verò est similitudo per conceptum expressa in intellectu, sic est conceptus: sed tunc non accipitur propriè pro seipso, sed pro sua similitudine, sicut similitudo hominis dicitur homo.

Satisfit argumentis. 1. Sententia. Quare ad rationes primæ sententiæ respondetur. 1. Ad primum. Ens rationis si sumatur pro obiecto conceptus, est in mente per modum obiecti, non conceptus, si verò sumatur pro similitudine expressa in intellectu, tunc erit idem quod conceptus, sed tunc conceptus Entis rationis, dicitur Ens rationis impropriè, propter similitudinem, sicut pictura hominis dicitur homo.

2. Ad secundum. Ens rationis non est conceptus formatus ab intellectu, sed id de quo conceptus formatur, quod quia non existit, nisi quando de eo formatur conceptus, idcircò dicitur habere obiectiuum tantùm esse in intellectu.

3. *Esse entis rationis est concipi.* Ad tertium. Propositio illa; Esse entis rationis est concipi; potest habere duplicem sensum. Primus est vt esse Entis rationis dicatur conceptio, & hic sensus est falsus: non enim conceptio, sed id quod est obiectum conceptionis, seu res illa impossibilis concepta, est Ens rationis. Secundus, vt esse Entis rationis sit concipi, id est, esse obiectum conceptionis, & hic sensus est verus: quia esse entis rationis est esse obiectiuum in intellectu. Ex quo sequitur Ens rationis non esse quidem conceptum, esse tamen quid existens per conceptum, ita vt alia sit existentia conceptus, alia Entis rationis. Nam existentia conceptus est existentia realis: existit enim conceptus in intellectu tanquam accidens in

sub-

subiecto. Existentia verò Entis rationis, nō est realis nec subiectiua, sed obiectiua, non.n.ens rationis est accidēs in intellectu inhærens, sed obiectum intellectus per hoc solùm existens, quod ab intellectu cognoscitur. Vnde existentia rationis causatur quodam modo ex conceptu, & est illa existentia intrinseca rei impossibilis conceptæ facta ab intellectu.

Simili modo explicandum est illud, cùm dicitur Ens rationis habere solùm esse obiectiuum in intellectu. Sensus enim est Ens rationis habere talem essentiam, quæ non nisi tunc existat, quando obiicitur intellectui, & modus existendi eius est, tunc existere, cùm obiicitur, non autem quod essentia eius sit obiici. Essentia enim entis rationis est illa quæ obiicitur, & habet suam existentiam tunc cùm obiicitur, non verò est ipsum obiici. quod est denominatio extrinseca à cognitione. *Entis rationis esse obiectiuum tantum.*

Dico secundò. Ens rationis non esse denominationem extrinsecam ab actu intellectus. Ratio est. Obiectum actus, non est denominatio ab actu: atqui Ens rationis est obiectum actus intellectus: non ergo est denominatio ab actu intellectus. Pro quo notandum est. Omne obiectum denominatur quidem ab actu, qui circa illud versatur, aliud tamen est ipsum obiectum, aliud denominatio, V. G. Obiectum visus denominatur visum à visione, quæ circa illud versatur, tamen obiecti huius essentia, non est illa denominatio, sed color vel lux, quæ visui obiicitur, illa verò denominatio à visione est accidentalis & extrinseca, non essentialis & intrinseca obiecto viso: simili ergo rationis, Ens rationis est obiectum intellectus, denominaturque ab actu intellectus cognitum hoc vel illo modo: *Ens rationis nō est denominatio extrinseca.* *Nota aliud esse obiectum aliud denominationem.*

do: Verùm hæc denominatio illi non est essentialis sed accidentalis, licet sine illa esse non possit: Essentia enim Entis rationis est illa quæ obiicitur intellectui, & quæ cognoscitur ab intellectu, nō verò illud esse cognitum, quod non est nisi denominatio quasi superaddita obiecto in sua essentia constituto: quare non negamus denominationes extrinsecas, sed dicimus eas esse accidentarias Enti rationis & non constituere sed supponere potius eius essentiam.

Enti rationis est obiectum denominationum.

Quod verò præter denominationes extrinsecas cōcedendum sit Ens rationis quod sit obiectum talium denominationum, manifestum est. Nam cùm dicitur, Hircoceruum esse quid tali modo cognitum ab intellectu, intelligimus nō solùm cognitionem esse de Hircoceruo, sed etiam obiectum talis cognitionis esse rem illam & coniunctionem fictam Hirci & Cerui, quæ res & coniunctio proculdubio est Ens rationis: nam neque cognitio potest esse sine obiecto, neque obiectum talis cognitionis potest esse aliud quàm illa coniunctio impossibilis, neque coniunctio illa obiectiua potest esse quid reale sed rationis: quare in denominationibus istis extrinsecis includitur essentialiter obiectum rationis. neque cognitio rei sub tali modo impossibili, potest denominare rem cognitam nisi supponat in obiecto illum modum impossibilem qui est Ens rationis: omnis enim cognitio supponit obiectum sibi proportionatū.

Eandem conclusionem probant alij, ex eo quod denominatio ista ab actu sit realis: Ens verò rationis non sit quid reale; responderi posset Ens rationis in hoc sensu non esse reale, quod extra intellectum non datur in rebus, vel quod intrinsece, & in seipso non sit reale, non verò quod in intellectu, & per intrinsecam denominationem non sit reale.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

An & quomodo Ens rationis fiat ab intellectu.

CErtum eſt Ens rationis nõ eſſe à ſe ſed ab alio; quod enim à ſe eſt, ſemper eſt, cum ſibi ipſum ſit ratio eſſendi. Ens verò rationis, cùm nõ ſemper ſit, ſed aliquando ſit, aliquando non ſit, non poteſt dici eſſe à ſe ſed ab alio: non eſt autem ab alio, niſi à ratione; idcircò enim dicitur *Ens rationis.* Id autem in quæſtionem adducitur. *An Ens* rationis verè & propriè fiat, & quomodo.

Ens rationis eſt ab alio ens.

Dicendum igitur eſt. Ens rationis ſicut non eſt Ens propriè ſed per ſimilitudinem, ita neque propriè fieri ſed ſimilitudinariè: quâ enim ratione aliquid eſt Ens, eâdẽ quoq; ratione entis proprietates participat. Cùm igitur Ens rationis non ſit ens propriè, ſed tantùm ſimilitudinariè, quatenus per modum entis realis concipitur & cogitatur, idcircò neque propriè fieri aut produci dicitur *ſed per* ſimilitudinem quandam: produci enim eſt acquirere eſſe: quod igitur impropriè eſt, impropriè quoque producitur.

Ens rationis nõ fit propriè ſed ſimilitudinariè.

Quod ſi dicas. Omne Ens vel eſt factum vel non factum; ſi non eſt factum, eſt Deus, ſi factum, eſt propriè factum: propriè enim fieri eſt ex non eſſe tranſire ad eſſe: cùm igitur Ens rationis de non eſſe ad eſſe tranſeat propriè fit, & ſicut ante propriè fuit ſub non eſſe; ita poſtea propriè fit ſub eſſe.

Reſpondeo. Omne Ens reale ſicut propriè eſt Ens, ita propriè dicitur factum vel non factum: Ens rationis

autem cùm non ſit propriè ens, ſuo tamen modo Ens, idcircò non propriè, ſed ſuo modo dicitur eſſe factum; quia ſuo modo poſt non eſſe acquirit eſſe. Cùm enim ante nec verè eſſet, nec ſimilitudinariè ex non eſſe tranſeundo, cœpit eſſe ſimilitudinariè.

Modus quo fit Ens rationis.

Modus igitur quo fit Ens rationis ab intellectu eſt iſte. Intellectus per actionem realem intelligendi producit in ſe cognitionem obiecti, quæ cognitio eſt expreſſa quædam ſimilitudo obiecti, eſtque qualitas quædam in intellectu producta: hæc porrò qualitas, cùm ſit repræſentatiua obiecti facit obiectũ eſſe præſens intellectui: ex illa enim repræſentatione oritur præſentia obiecti in intellectu. Sicut igitur repræſentare, non eſt propriè agere in obiectum, cum per eam nihil producatur in obiecto, ſed eſt ſimilitudo quædam actionis; ita & exiſtentia illa obiecti ex repræſentatione orta, eſt effectus impropriè & potius ſimilitudo quædam effectus.

Præſentia obiecti in intellectu alia realis, alia obiectiua.

Porrò hæc actio productiua Entis rationis dicitur à quibuſdam actio intentionalis, quia per eam tendit intellectus in obiectum cognitum. Notandum autem eſt præſentiam obiecti in intellectu eſſe duplicem, Alteram realem, qua dicitur præſens ratione ſuæ ſimilitudinis, quam de ipſo format realiter intellectus tunc cum ipſum concipit, nihilque aliud eſt, quàm præſentia illius ſimilitudinis, ratione cuius per extrinſecam denominationem, dicitur præſens obiectum non in ſeipſo, nec in ſua reali exiſtentia, ſed in ſimilitudine tantùm: Alteram obiectiuam, qua dicitur præſens ratione ſui hoc eſt ratione ipſius eſſentiæ obiectæ & repræſentatæ per illam ſimilitudinem; & hæc præſentia ſi ſit rei impoſſibilis, erit præſentia propria entis rationis. Eſſentia

enim entis rationis in eo posita est, vt concipiatur per modum entis cum à parte rei sit non ens.

Verùm cum hæc præsentia seu existentia obiectiua orta in obiecto ex repræsentatione, sit communis entibus realibus & entibus rationis (vtraque enim repræsentantur in intellectu, & ex repræsentatione acquirunt esse obiectiuum) difficultas est an hoc esse obiectiuum sit ens rationis, vel ens reale. Nam si dicatur esse ens rationis, sequetur omnia obiecta realia, quatenus obiectiuè in intellectu existunt, essentia rationis; Quod falsum est: Si verò dicatur hoc esse obiectiuum non esse ens rationis, sequetur Entia rationis ratione sui esse obiectiui, præcisè non esse entia rationis; assignandumque erit aliud esse entiũ rationis distinctum ab esse obiectiuo. Deinde illud esse obiectiuum si non sit ens rationis, erit necessariò ens reale, cum inter ens rationis & reale non detur medium. At si est reale, quomodo faciet ens reale esse ens rationis? Non enim ens rationis constituitur in esse rationis per aliquid reale.

Esse obiectiuũ sit ne ens reale vel rationis.

Dicendum tamen est dari esse obiectiuum propriũ entis rationis, quod Philosophi vocant obiectiuum tantum. Quod sic declaro: Esse obiectiuum est illud, quod obiicitur intellectui cognoscendum. Vt homo secundum esse humanum obiicitur. Ens ergo rationis quamuis in hoc conueniat cum ente reali, quod vtrumq; obiiciatur intellectui sub ratione aliqua entis, diuersa tamẽ ratio entis est quę obiicitur in ente ratiõis, ab illa quę obiicitur in ente reali. nam ens rationis obiicitur per modum entis, cùm non sit verum ens, ac proinde obiicitur per modum entis apparentis tantùm & non veri; Ens verò reale obiicitur per modum Entis veri.

Ens rationis differt ab ente reali in ratione esse obiectiui.

Differentia 1.

Ens rationis est Ens apparens.

Porrò Ens apparens, est ens obiectiuè tantum, quia solùm apparet cum obiicitur, cùm in re nec sit nec possit esse tale. Sicut & colores apparentes dicuntur, quia solum apparent & non sunt; eo tamen discrimine, quod colores licet tunc non existant quando apparent, possunt tamen produci & existere tales quales apparent. Vnde nō sunt entia rationis simpliciter. At Ens rationis nec esse nec produci potest tale quale apparet, cum sit impossibile, sed solùm habet apparere per modum entis, cum in re non sit nec possit esse.

Differentia 2. Intellectus in obiecto reali nō facit rationem entis, in ente rationis facit.

Secundò. Deinde cùm obiicitur ens reale, inuenit intellectus in obiecto rationem entis, non facit, vt cùm cognoscit hominem, non facit hominem esse hominē, sed solùm repræsentat illum in mente vt iam factum. At cùm Ens rationis obiicitur, intellectus non inuenit in eo rationem Entis sed facit apprehendendo; ita vt Ens rationis sit ens per apprehensionem, Ens verò reale sit ens non per apprehensionem, sed extra apprehensionem, hoc est tam ante quàm post apprehensionem, immo in ipsa apprehensione, nō ideo est ens quia apprehēditur, sed potius ideo apprehenditur quia est ens. Quia igitur Ens rationis per hoc quòd apprehenditur, constituitur in ratione entis, idcirco dicitur ens obiectiuum tantùm, quia extra apprehensionem non est ens, & in apprehensione est ens vi apprehensionis tantum non ex se.

Differentia 3. Esse entis rationis essentialiter est esse obiectiuum; entis realis accidentaliter.

Tertiò esse entis rationis est esse essentialiter obiectiuum. Entis verò realis accidentaliter. Nam enti reali per accidens est esse obiectum, est enim ens etsi non obiiciatur. Enti verò rationis non est per accidens esse obiectum, siquidem per hoc quod obiicitur & subiicitur apprehensioni est ens. Quia igitur esse entis rationis est essentialiter obiectiuum, ideo est obiectiuum tantum;

tum; quia per ſolum eſſe obiectiuum conſtituitur in ſua eſſentia, & in ratione entis.

At dices eſſe obiectiuum eſt cognoſci, cognoſci autem eſt denominari extrinſecè à cognitione. Si igitur Ens rationis eſſentialiter eſt obiectum, eius eſſentia cõſiſtet in denominatione extrinſeca, à cognitione: quæ denominatio cùm ſit realis, quia eſt à forma reali; ipſum quoque ens rationis erit reale in ſua eſſentia. Reſpondeo. Eſſe obiectum dicit duo 1. dicit illud eſſe quod eſt terminus cognitionis, & quod ſubiicitur cognitioni, & per conſequens denominationi illi extrinſecæ à cognitione. Secundò dicit obiectum vt denominatum à cognitione. De eſſentia ergo entis rationis eſt vt ſit obiectum primo modo & ſic eius eſſentia non cõſiſtit in denominatione illa reali & extrinſeca à cognitione, ſed in eſſentia obiectiuè tantùm exiſtente.

Obiectum primo dicit eſſe termini.

Secundo dicit ſuum eſſe vt denominatũ à cognitione.

Ex quibus patet eſſe entis rationis triplici de cauſa dici obiectiuum tantum. 1. quia habet eſſe apparens tantùm non verum. 2. quia conſtituitur in ratione entis per hoc quod obiicitur & apprehenditur. 3. quia eius eſſe eſt eſſentialiter obiectiuum.

Entis rationis eſſe cur obiectiuum. 1. 2. 3.

Patet 2. quomodo ens rationis in eſſe obiectiuo differat ab ente reali. Nam in eſſe illo obiectiuo quod ſubiicitur illi denominationi, & eſt eſſentia ipſa obiecta differt ab ente reali, quia eius eſſe eſt obiectiuum tantùm triplici illa ratione explicata. In eſſe verò obiectiuo quod conſiſtit in denominatione extrinſeca à cognitione, non differt ab ente reali, ſed eodem modo ſe habet obiectiuè quo ens reale. Vtrumque enim dicitur obiici cognitioni ex eo quia cognitio eſt de illo in intellectu.

 Dices

Dices. Quomodo denominatio extrinſeca cùm ſit realis, conueniat enti rationis. Reſp. Quia eſt extrinſeca & afficit ens rationis ſolùm extrinſecè. Cùm enim ſit extrinſeca non mutat intrinſecam rationem entis rationis: quare cum exiſtentia reali extrinſeca ens rationis intrinſecè eſt non reale ſed rationis. Quia realiter non poteſt exiſtere, ſed ſolùm cõcipi à ratione per modum entis.

Secunda difficultas eſt. An & quomodo produci poſſit ab intellectu hoc eſſe obiectiuum entis rationis. Nam vel producitur per cognitionem, vel per aliam actionem à cognitione re aut ratione diſtinctam. Neutrum dici poteſt. Non primum; Quia omnis cognitio ſupponit ſuum obiectum, non facit. Tum quia prius eſt obiectum eſſe quàm obiici, tum quia obiectum eſt cauſa cognitionis dans illi eſſe, & ſpecificans ipſam; cauſa autem non poteſt produci à ſuo effectu, ſed ſupponitur prior effectu. prius etiam non poteſt fieri à ſuo poſteriori. Denique cognitionem impoſſibile eſt eſſe ante ſuum obiectum; qualis enim cognitio ſine obiecto. At ſi faceret obiectum eſſet ante obiectum; ſiquidem omnis cauſa eſt prior ſuo effectu. Ergo non poteſt cognitio facere ſuum obiectum. Secundum etiam dici non poteſt, quia ſi ens rationis fieret per aliam actionem à cognitione diſtinctam, eius eſſe non eſſet obiectiuum. Eſſe enim obiectiuum eſt reſpectu cognitionis obiectiuum. Si autem per actionem à cognitione diſtinctam fieret, non eſſet in ſuo fieri vllius cognitionis obiectum. Propter hæc argumenta quidam auſi ſunt negare entia rationis, eò quòd illorum productio ſit impoſſibilis. Verùm iſti errant. Nam negari nõ poteſt aliqua ab intellectu fingi, quæ autẽ finguntur, cognitione

Dubitationum & quomodo producatur per cognitionem eſſe obiectiuum entis rationis.

Figmenta dum obiciuntur fiunt.

gnitione finguntur & fiunt. Quare simul sunt & obiecta cognitionis & fiunt. & ita non repugnat obiectum cognoscendo fieri. Tenentur ergo hi autores soluere omnes eas difficultates quæ sunt in ratione dubitandi positæ. Nam cum omne figmentum vt figmentum non sit in sua essentia quid reale, licet reali fictione fingatur: necesse est fateri essentiam cujusque figmenti non esse realem sed rationis, esseque fictam & factam in suo esse obiectiuo per cognitionem.

Alij Respondent ens rationis fieri non nisi per actionem *cognoscitiuam*, ita vt intellectus cognoscendo *faciat, & faciendo* cognoscat ens rationis. Addunt verò *nō esse* necesse in omni cognitione supponi obiectū in priori naturæ vel rationis, sed tantùm *id* verum est in illa cognitione quæ causatur ab obiecto. Sicut visio causatur à visibili per speciem in visu productam. Neque enim omnis cognitio habet hanc dependētiam ab obiecto. Multæ enim sunt cognitiones quæ non producuntur per species ab obiecto causatas sed aliunde acceptas. Vt patet in cognitione Angelorum quæ fit per *species infusas* à Deo, non productas ab obiectis. Multa etiam cognoscuntur per species alienas vti de facto cognoscitur ens rationis, per species entium realium. Hinc ergo est vt non omnis cognitio necessariò supponat obiectum; proinde ex hoc capite non repugnat, quominus illud possit facere. Cum enim productio obiecti fiat per repræsentationem, sicut potest intellectus non ab obiecto sed aliunde habere vim repræsentandi; ita potest etiā habere vim obiectum producendi in esse repræsentato.

Prior responsio.

Non semper obiectum est prius cognitione.

Neque

Obiectum specificat cognitionem duobus modis.

Neque obſtat quod dicitur obiectum ſpecificare cognitioné, ac ex conſequẽti eſſe prius cognitione, ſicut cauſa ſuo effectu. Nam obiectum dupliciter dici poteſt ſpecificare cognitioné vel effectiuè vel terminatiuè. Effectiuè quidé cùm producit ſui ſpeciem in potentia, & per eã cauſat ſui cognitioné, vt apparet in viſu. Terminatiuè verò, cùm ſe habet ſolùm per modum termini ad quem terminatur cognitio; ad eum modum quo in relationibus terminus nullam habet cauſalitatem effectiuam reſpectu relationis, ſed ſolùm eſt id in quod deſinit talis ſpecie relatio. Quando ergo obiectum ſpecificat effectiuè cognitioné, eſt prius cognitione, ſicut cauſa ſuo effectu, nec poteſt per cognitionem produci. At cùm ſpecificat ſolùm terminatiuè abſque illa cauſalitate & influxu in cognitionem, non eſt neceſſe vt ſit prius cognitione; quia neque terminus relationis eſt prior relatione, ſunt enim relatiua ſimul natura; quod etiam in relationibus diuinis manifeſtum eſt. Neque verò terminus dicitur dare eſſe relationi per influxum aliquem in relationem, ſed per hoc ſolum quia relatio eſt ad ipſum, non quia aliquis influxus ſit ab ipſo.

Terminus est prior relatione.

Verùm contra hãc doctrinam obiici poteſt; Quod obiectum non ſolum ſit prius cognitione quatenus eſt cognitionis effectiuum, ſed etiam quatenus terminatiuum, hoc eſt non ſolum ſub ratione cauſæ ſed etiam ſub ratione obiecti terminantis. Terminus enim prius eſt ſecundum ſuam eſſentiam in ſe quam ſit terminus alicuius. Prius enim eſt eſſe in ſe, quàm eſſe ad aliud. immo eſſe terminum alicuius eſt accidens vel certè proprietas eius rei quæ dicitur terminus. Vnde id quod terminatur ad aliquid, neceſſariò ſupponere debet eſſentiam eius rei ad quam terminatur. Quod verum eſt etiam

tiam

ciam in terminis relationum, qui secundum suam essentiam absolutam, qua terminant relationes præsupponuntur relationibus: vt in disputatione de relatione docebitur. Relatiua verò dicuntur esse simul natura si relatiuè sumantur, non verò si comparentur ad absoluta in quibus fundãtur, vel ad quæ terminantur. Quocirca sicut terminus prius est secũdum suam essentiam quàm sit terminus, ita & obiectũ prius habet suã essentiã, quàm obiiciatur. Similiter quod dicitur obiectum vt specificat terminatiuè, non esse prius cognitione, non videtur verum. Nam specificare aliquid, dicit, rationem causæ: Causa verò sub ea ratione, qua est causa, prior est effectu.

Relatiua simul sunt natura.

Alij igitur dicunt Ens rationis per eandem cognitionem fieri & cognosci, habereq; cognitionem vim quasi duplicem ratione distinctam. Alteram effectiuam alteram cognoscitiuam obiecti. Et licet cognoscere & facere sint in re idem actus, ratione tamen distingui possunt; ita vt secundum vnam rationem obiectum sit prius aut posterius, secundum aliam sit simul cum cognitione. Potest igitur Ens rationis referri ad cognitionem *primò* sub ratione obiecti, & secundum hãc considerationem nec est prius, nec posterius cognitione, sed simul. Nam licet alia obiecta quorum esse non est cognosci, sint prius in se quàm sint obiecta cognitionis; tamen in Entibus rationis quorum esse est obiici, id dici non potest; sed simul sunt, & obiiciuntur cognitioni. Siquidem esse ipsorum est esse obiectiuum, nec eorum essentia potest abstrahi ab esse obiectiuo. Secundò potest ens rationis referri ad cognitionem sub ratione effectus vt fit à cognitione, vel sub ratione causæ vt specificat cognitionem; & secundum hanc considerationem

Altera responsio ens rationis per eandem cognitionem fit et cognoscitur.

Ens rationis secundum ratiõnẽ obiecti nec prius nec posterius est cognitione sed simul.

Ens ratiõis sub diuersa ratione prius & posterius est cognitione.

 tionem

tionem potest diuerso respectu esse prius & posterius cognitione. prius sub ratione causæ, posterius sub ratione effectus. Neque enim repugnat idem sub diuersa ratione prius esse & posterius eidem. Nam & causæ possunt esse sibi inuicem causæ, vt docetur 2. Phys.

Dices ipsum esse obiectiuum, vt obiectiuum, est effectus, ergo sicut effectus est quid posterius cognitione, etiam esse obiectiuum erit posterius. R. Si sensus sit esse obiectiuum esse idem formaliter quod effici: negandum est antecedens. Si verò solum dicatur esse idem materialiter, conceditur. Verùm ad diuersas comparationes sufficit distinctio rationum formalium, & respectus ad diuersa.

Ex qua doctrina colligitur quomodo cognitio sub ratione causæ sit prior ente rationis, sub ratione verò cognitionis sit simul cum ente rationis, tanquam cum suo obiecto: similiter quomodo Ens rationis sub ratione effectus sit posterius cognitione; sub ratione verò obiecti sit simul cum cognitione, vt dictum est. Quod si obiectum induat rationem causæ specificantis, sub hac consideratione specificantis & specificati obiectum rursus erit prius cognitione. Vbi enim considerationibus & respectibus solis agitur, sicut non repugnat rem variè considerari & respicere varia, ita nec repugnat propter varias considerationes esse nunc priorem, nũc posteriorem, nunc simul cum aliquo.

Quid sit prius effici an cognosci?

Quod si quæras, an etiam prius sit effici quàm cognosci; aliqui concedunt; quia inter effici & cognosci est ordo naturæ, vt prius secundum rationem sit rem esse quàm cognosci: alij distinguunt id verum esse in iis in quibus esse à cognosci distinguitur, vt aliud sit esse quàm cognosci: in quibus verò idem est esse quod cognosci,

gnosci, vt accidit in Entibus rationis, & omnibus figmẽtis, vnum non est prius altero, sed simul secundum rationem.

Tertia difficultas est circa id quod dictum est, intellectum actione repræsentandi causare Ens rationis, ex hoc enim sequeretur, pictorem cùm depingit Hircoceruum causare ens rationis, quia pingendo illum repræsentat, repræsentando autem causat, & dat illi esse repræsentatum: hoc autem est contra omnes, quia entia rationis à sola ratione causari dicuntur.

An ens rationis pingi possit.

Respondeo pictorem depingendo Hircoceruum repræsentare illum menti formaliter quidem per cognitionem Hircocerui, quam intellectus ex pictura in se format, per picturam verò solum tanquam per signum excitans & causans cognitionem: omnis enim repræsentatio est respectu potentiæ cognoscentis; potentiæ autem cognoscenti repræsentantur res immediatè & formaliter per cognitionem, cùm cognitio nihil aliud sit; quàm actualis expressio obiecti, & faciat obiectum præsens potentiæ, quod est repræsentare formaliter: pictura verò seipsa non repræsentat formaliter sed causaliter; quia per modum signi causat in intellectu cognitionem formaliter repræsentantem. Hinc ergo est, quod cum Ens rationis fiat per repræsentationem, necessarium est vt fiat per cognitionem, ita vt cognitioni formaliter tribuenda sit eius effectio, tanquam ei quæ est formalis expressio & repræsentatio obiecti in mente: picturæ verò non nisi remotè, tanquam causæ talis cognitionis seu repræsentationis in mente. Non igitur pictor pingendo Hircoceruum facit immediatè Ens rationis, sed pingendo excitat cognitionem Hircocerui, per quam fit Ens rationis, hoc est Hircoceruus ipse mẽti repræsentatus.

Pictor pingendo Hircoceruũ non facit ens rationis.

Deinde pictura repræsentat Hircoceruum solùm materialiter quoad externam & materialem compositionem ex Hirco & Ceruo, non quoad essentialem cõpositionem ex duabus essentiis. Hircoceruus autem non est ens rationis secundum illam externam compositioné, sic enim est ens possibile, & potest realiter produci à Deo, sed secundum essentialem compositionem. Quocirca pictura cùm non repræsentet formaliter Ens rationis, non potest dici quòd faciat Ens rationis. Dices pictura hominis repræsentat simpliciter hominem, etiamsi non repræsentet eius essentiam, sed tantùm formam corporis: Ergo & pictura Hircocerui simpliciter repræsentabit Hircoceruum, etiamsi illũ quoad essentiam non repræsentet.

Discrimen inter picturam hominis et Hircocerui.

Respondeo picturam repræsentare quidem Hircoceruum, sed non sub ea ratione qua ens est rationis; sicut & pictura hominis, non repræsentat hominem immediatè sub ea ratione, qua est rationalis. Est tamen discrimen, quòd figura hominis habet realem cum essentia hominis connexionem, ideoque illa depicta dicitur depingi homo consequenter. At figura Hircocerui nullam habet ex natura rei connexionem cum essentia Hircocerui, & idcircò nec per se, nec consequenter depingitur, illa depictâ. Ex quo patet quomodo, cum Hircoceruus pingitur, dici possit pingi Ens rationis: pingitur enim materialiter non formaliter: quia pingitur quidem is Hircoceruus qui est Ens rationis, non tamen sub ea ratione, sub qua est Ens rationis.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Vtrum Ens rationis tunc fiat quando cognoscitur?

PRima sentẽtia est dicentium Ens rationis prius fieri quàm cognoscitur: Nam posito fundamento, statim inquiunt, consequitur, postea verò apprehenditur & cognoscitur. Cùm enim cognosco obiectum aliquod, V.G. hominem, ex tali cognitione consequitur necessariò in obiecto cognito relatio rationis, cogniti ad cognoscentem, idque antequam ab intellectu talis relatio percipiatur. Ita Scotus in 1.d.48.& 5. metaph. quæst. 11. Soncinas 6. met. quæst. 8. Heruæus lib. 1. de secundis intentionibus Cap. 6. Tromb. 7. Met. q. 8. a. 2.

Probatur hæc sententia. Primò. Quia omnis relatio necessariò consequitur posito fundamento & termino: Ergo & relatio rationis posito fundamẽto & termino necessariò consequitur: At antequam cognoscatur habet fundamentum & terminum: ergo antequam cognoscatur, consequitur. Minor probatur, quia antequam cognoscatur relatio cogniti ad cognoscentem: habet sufficiens fundamentum, nempe ipsam cognitionem; Habet etiam terminum nempe cognoscentem: Ergo. Confirmatur. Nam fundamentum est sufficiens causa relationis, vt patet in relatione reali, posita verò causa sufficienti, sequitur effectus.

Secundò, Quia prius est obiectum esse quàm cognosci: Ergo & Ens rationis prius erit quàm cognoscatur.

Tertiò. Quia cùm cognoscit intellectus relationẽ

cogniti, non cognoſcit tanquàm à ſe effectam, ſed tanquam inuentam in obiecto; idcircò enim non poteſt facere vt non ſit talis relatio, ſed neceſſitatur ad cognoſcendam in obiecto talem relationem, quod ſignum eſt relationem illam ex obiecto reſultare neceſſariò, non per cognitionem affingi: Neque habet eam libertatem intellectus, vt quam velit relationem effingat, ſed neceſſitatur ad talem relationem cognoſcendam, qualem obiectum requirit.

Quartò. Statim poſtquam cognoſcitur obiectum, & antequam apprehendatur relatio cogniti verum eſt dicere, illud obiectum eſſe iam cognitum: ergo iam habet relationem cogniti à qua dicitur cognitum antequam apprehendatur talis relatio. Antecedens probatur. Quia impoſſibile eſt intellectum cognoſcere obiectum, & obiectum non eſſe cognitum, cùm iſta ſint correlatiua, & ſicut ex eo quod cognoſcit intellectus obiectum, conſequitur relatio cognoſcentis in intellectu; ita & ex eo quod obiectum cognoſcitur ab intellectu, conſequitur relatio cogniti ad cognoſcentem ante omnem apprehenſionem talis relationis.

Secunda ſententia eſt oppoſita; Ens rationis tunc ſolùm fieri quando cognoſcitur. Ita D. Thomas 1. p. q. 28. a. 1. Caiet. ibid. Fonſeca 5. metaph. Cap. 7. q. 6. Sect. 4. & 5.

Ens rationis fundamentaliter prius eſt q̄ cognoſcatur.

Dico primò. Ens rationis fundamentaliter prius eſt quàm cognoſcatur. Eſt certa & conceſſa ab vtraque ſententia: Vtraque enim admittit fundamentum relationis rationis, prius eſſe quàm cognoſcatur relatio. Atqui Ens rationis eſſe ratione fundamenti, eſt eſſe fundamentaliter. Ergo prius Ens rationis eſt fundamen-

damentaliter quàm cognoſcatur: & hoc ſenſu intelligenda eſt illa diſtinctio Fonſecæ loco citato. Entia rationis prius conuenire rebus quàm exiſtant, quia conueniunt rebus ratione fundamenti, non exiſtunt autem formaliter, niſi cum apprehenduntur.

Dico ſecundò. Ens rationis formaliter non poteſt eſſe niſi cognoſcatur: Primò probatur, in iis entibus rationis quæ ſine illo fundamento finguntur ab intellectu vt Hircoceruus: Talia enim non alia ratione exiſtunt, niſi quia concipiuntur & finguntur eſſe: Non enim poſſunt dici exiſtere, quòd conſequantur ad aliquod fundamentum (vt relationes) quia nullum fundamentum habent: ſolùm ergo exiſtunt per rationem, quia à ratione concipiuntur. Ex quo argumento duo habentur. Alterum eſt quod aliqua ſaltem Entia rationis cogitando fiunt; ſeu per hoc ſolùm exiſtunt quod cogitantur, ita vt cogitatio rerum impoſſibilium ſit ſufficiens ad dandam exiſtentiam obiectiuam rebus, quæ eſt propria exiſtentia entis rationis. Alterum eſt; Quod ſi hæc Entia impoſſibilia ſunt Entia rationis, & per modum Entium rationis exiſtunt, per ſolam apprehenſionem intellectus: pari ratione, quodcunque aliud Ens rationis poteſt exiſtere, eadem exiſtentia obiectiuâ & fieri Ens rationis, ſi apprehendatur ab intellectu: omnia enim Entia rationis conueniunt in vna ratione Entis rationis, & in vno communi modo exiſtendi obiectiuè in intellectu.

Ens rationis formaliter nō poteſt eſſe niſi cognoſcatur.

Ratio aſſertionis 1.

Probatur ſecundò. Quia id quod ex natura rei conſequitur ad aliud nullo intellectu cogitante; realiter conſequitur, & reale eſt; vt patet inductione in

Ratio 2.

in omnibus: Hanc enim ob causam relationis reales dicuntur reales; quia ex natura rei consequuntur ad sua fundamenta nullo intellectu cogitante. Omnes etiam effectus ex natura rei procedentes à suis causis sunt reales. Si ergo relationes rationis consequentur ex natura rei ad sua fundamenta nullo intellectu de ipsis cogitante; tales relationes erunt omninò reales, non rationis.

Quod consequitur ad cognitionem ex natura rei reale est.

Nam si dicas consequi ad actum rationis, hoc est, ad cognitionem, id non tollit difficultatem: Nam si quid consequatur ad cognitionem ex natura rei & ob realem, quam cum cognitione habet coniunctionem, id nullo modo Ens rationis est, sed Ens reale. Ex cognitione enim sequitur relatio cognoscentis ad rem cognitam, quæ secundum omnes realis est: consequuntur etiam habitus in intellectu, qui proculdubio reales sunt. Si verò sequatur aliquid ex cognitione non ex natura rei, sed per rationem seu apprehensionem rationis: quia nimirum cognitio illa est fundamentum propter quod possit & debeat talis relatio in re cognita cōcipi: tunc eiusmodi relatio erit Ens rationis, quia per rationē existit. Quare implicare videntur cōtradictionem, qui aiunt relationes rationis sicut alias relationes reales consequi ad sua fundamenta ex natura rei, hoc est ob vim & naturam realem fundamentorū: hinc enim sequeretur, quod ad eum modum producerentur, quo relationes reales; hoc est realiter consequerentur ad sua fundamenta; non igitur possunt dici Entia rationis. De qua re plura dicentur infra q. 10.

Ratio 3. Probatur tertiò. Quia alioqui nulla ratione poterit explicari quomodo talis relatio antequam apprehendatur sit Ens rationis. Non enim satis est ad rationem

Entis

Entis rationis, quòd fiat in ratione & à ratione; multa enim realia sunt in ratione & à ratione, vt habitus & a-ctus rationis. Neque satis est quòd consequatur ad a-ctum rationis, nam etiam relationes reales consequun-tur ad actum rationis, vt relatio cognoscentis ad cogni-tum; sed requiritur vt solùm in ratione existat obiecti-uè. Cùm igitur talis relatio antequam apprehendatur non possit dici existere obiectiuè in intellectu, sequitur non posse dici Ens rationis. Minor probatur; Quia id existit obiectiuè in intellectu quod cognoscitur ab in-tellectu: Obiectum enim intellectus est id quod cogno-scitur; cùm ergo dicta relatio, secundum primam sen-tentiam non cognoscatur ab intellectu, non potest dici habere esse obiectiuum, nec existere obiectiuè.

Nam quod respondent; cognosci sed indirectè, quia est consequens ad id quod directè cognoscitur, id nullo modo dici potest. Non enim quidquid coniun-gitur obiecto cognito dicitur cognosci indirectè, sed so-lùm quod ex ea coniunctione aliquam saltem, licet im-perfectam sui cognitionem in mente parit, & aliquo modo in mente exprimitur. Nam si oculus videat po-mi colorem, non idcircò indirectè videbit saporem & odorem eiusdem pomi, licet sapor & odor sint coniun-cti colori; parum enim refert quod sint coniuncti, cùm nullam sui speciem & cognitionem in mente pariant. Pari igitur ratione, cùm relatio dicta nullam sui cogni-tionem in mente generet, nullo modo ne indirectè quidem cognosci dicenda est, etiã si obiectum ad quod illa sequitur, cognoscatur. Nam si cognosceretur ali-quo modo, iam cognoscendo fieret, & non prius fieret quàm cognosceretur vt isti volunt. Dicere verò co-gnosci indirectè, non quod aliquo modo in se cogno-

Cõfutatur quorundam respõsio.

Nõ omne quod obiecto cognito annexum est, cognoscitur etiam indirectè.

Ens rationis nõ cognosci indirectè.

scatur, sed quod sit coniunctum ei quod cognoscitur: id est dicere non indirectè sed per accidens cognosci; eo modo quo dicitur dulce videri in lacte viso albo, vel cùm dicitur musicus ædificare. Porro ex communi sententia esse entis rationis non est aliud quàm esse obiectiuum in intellectu; at obiici est cognosci: ergo ens rationis non potest habere esse, nisi cognoscatur.

Responsio aduersariorum.

Respondent, esse entis rationis est esse consequens ad esse obiectiuum, ita vt virtute illius esse obiectiui existat ens rationis. Relatio enim rationis consequitur ad rem quatenus obiecta est & cognita ab intellectu, & dicitur habere esse obiectiuum, quia consequitur ad esse obiectiuum, & virtute esse obiectiui existit.

Reiicitur.

Ens rationis cõsequitur, sed per apprehensionem intellectus.

Sed hęc responsio refellitur primò, Quia relatio rationis non consequitur ad esse obiectiuum nisi per apprehensionem intellectus. Esse enim obiectiuum non ita fundat relationem, vt illa existat absque apprehensione intellectus, sed vt possit concipit ab intellectu. Nam si consequeretur absque apprehensione intellectus, esset verè relatio realis, non rationis. Quid enim illi deesset ad relationem realem? Relatio enim dicitur realis propterea quod ex natura rei consequitur ad suum fundamentum sine vlla apprehensione intellectus. Dices consequi ad tale esse quod non est sufficiens fundare relationem realem, sed tantùm rationis. At hæc est petitio principij. Cur enim illud fundamentum quod ex natura sua causat relationem, non sit reale, & sufficiens ad relationem realem? Similiter cur esse, quod consequitur ex natura rei ad esse obiectiuum, non sit reale? quod enim est sufficiens ad hoc vt consequatur ex natura rei aliquid, eo ipso, etiam est sufficiens ad existendum realiter, cùm ob eandem causam relationes

tiones reales existant realiter, quia consequuntur ex natura rei ad sua fundamenta.

Vnde fundamentum si est sufficiens ad causandam aliquam relationem sine alia ope intellectus, eo ipso est sufficiens ad causandam relationem realem. Nam si dicas nō habere omnia requisita ad causandam relationem realem, habere tamen requisita ad causandam aliquam relationem. Dicam & ego; si sunt omnia requisita ad hoc vt relatio ex natura rei & sine alia ope intellectus consequatur, eo ipso esse omnia requisita ad relationem realem. Quod si non sint omnia requisita ad relationem realem, non erunt etiam omnia requisita ad hoc vt relatio consequatur absq; aliâ ope intellectus. Est enim fundamentum relationis duplex. Aliud quod fundat relationē vt absolutè consequatur; aliud quod fundat in ordine ad intellectum, vt possit ab intellectu concipi. Sic natura à parte rei fundat vniuersalitatem, quia fundat, vt possit concipi in ordine ad multa. Illud prius est fundamentum relationis realis; hoc verò relationis rationis, nempe vt concipiatur & sit per rationē, non verò vt consequatur sine ratione.

Refellitur responsio.

Nota fundamentum relationis esse duplex.

Alioqui nisi hoc dicatur sequetur ens rationis fieri non à solo intellectu, sed ab aliis quoq; potentiis etiam à brutis. Nam in aliis etiam potentiis est esse obiectiuum, si igitur ad esse obiectiuū ex natura rei consequūtur relationes rationis, consequentur etiam in brutis, hoc autem est contra communem sententiam: non enim dicitur ens rationis, nisi per ordinem ad rationem, quare & illæ relationes quæ consequuntur in brutis ad esse obiectiuum, eatenus sunt rationis, quatenus per rationem solam existunt. Alioqui si nullo modo dependent à ratione, nullo modo erūt Entia rationis, sed entia alterius generis.

Absurdum esse entia rationis causari à brutis.

Aliud absurdũ quod esse entis rationis non esset obiectiuum.

Deinde si relatio rationis solùm consequeretur ad esse obiectiuum, ipsa verò secundum se non obiiceretur intellectui, sequeretur quod esse ipsius formaliter non esset obiectiuum, sed effectus esse obiectiui, siquidem esse relationis per seipsum non obiiceretur, sed solùm ex alio quod obiicitur, consequeretur, vnde formaliter loquendo esse entis rationis non esset obiectiuum, sed distinctum ab esse obiectiuo, sicut esse effectus est distinctum ab esse causæ. Hoc autem dici non potest: ens enim rationis, non habet ex se & ab intrinseco rationem entis, est enim ex se non ens, solùm igitur ab extrinseco habet rationem entis, quia per modum entis concipitur. Si verò extra conceptum consequeretur, iam esset intrinsecè ens, & fundamentum, causando illud ens rationis, daret illi intrinsecum esse extra apprehensionem existens: & ideo daret esse reale, esse enim reale est, quod extra intellectum est.

Alia responsio refellitur.

Respondent secundò. Ens rationis habere esse obiectiuum indirectè, & cognosci indirectè, idque sufficere ad esse entis rationis. Sed contra. Si enim volunt ens rationis aliquomodo secundum se cognosci & innotescere intellectui secundum seipsum, hoc erit directè cognosci: quia erit terminare actum cognitionis: si autem velint, nullo modo innotescere intellectui, tunc ne indirectè quidem cognoscetur. Nam quod nullo modo cognoscitur, ne indirectè quidem cognoscitur. Indirectè enim cognosci supponit cognosci. Nam si dicant consequi ad id quod directè cognoscitur, & coniungi obiecto directè cognito. Contra: hoc est per accidens non indirectè cognosci, vt dictum est, sicut nemo dixerit me in pomo videre indirectè saporem, ex eo quod sapor est coniunctus obiecto viso. Potest quidem

Non potest dici ens rationis indirectè cognosci.

dem dici sapor per accidens videri; sicut & Musicus dicitur ædificare per accidens: At non potest dici videri *indirectè*. Quod si dicas esse hîc maiorem rationem: quia relatio continetur in illo esse obiectiuo virtute tanquam in suo fundamento. Contra: hoc est solum cognosci in causa, non in seipso, & secundum esse virtuale quod habet in causa non secundũ esse formale q̃ habet extra causam. Denique est cognosci solum causam: Cognitio autem causæ, non est cognitio indirecta effectus; sed tantùm cognitio virtualis.

Ex quo infero relationem rationis habere esse rationis *per solam* apprehensionem intellectus, seu vt alij *loquuntur per* actum intellectus non directum sed re*flexum*: Actum enim directum vocant, quo cognoscitur obiectum fundans relationem rationis. Actum verò reflexũ quo cognoscitur ipsa relatio rationis secuta ex tali obiecto directè cognito, cum reflexione quadã in obiectum directè cognitum. Licet enim vtraque cognitio sit directa: tamen posterior, quia fit cum quadam reflexione in cognitionem præcedentẽ dicitur reflexa.

Dico tertio. Non prius fieri Ens rationis quàm cognoscatur, nec prius cognosci quàm fiat, sed cognoscendo produci, & producendo cognosci. Hæc conclusio sequitur ex dictis. Existentia enim entis rationis est existentia obiectiua in intellectu: & existere obiectiuè est cognosci. Ergo existentia Entis rationis est cognosci, solumq; ista duo ratione non re distinguũtur. Nam cùm ens rationis comparamus ad cognitionem tanquam ad causam; sic concipimus illud per modum effectus, vt verò comparamus illud ad cognitionem, vt cognitio est; sic concipimus illud per modum obiecti, in re verò ista duo sunt vnum quid duplicem habens respectum.

Solutiones argumētorum 1. sententiæ. Solutio 1.

Ad primum primæ ſententiæ reſpondeo, ſicut relationes ſunt duplices reales & rationis; ita dupliciter cōſequuntur ad ſua fundamenta. Reales quidem ex natura rei, nullo cogitante intellectu: Rationis autem per rationem, quatenus ratio habet fundamentum in re, vt poſſit illas concipere. Quare ſi proportionatè loquamur, ſemper relatio, ſuo modo, ſuæ naturæ conuenienti conſequitur ex ſuo fundamento, hoc eſt per rationem.

Solutio 2. Quæ fiunt ſola ratione in iis nō prius eſt eſſe q̄ cognoſci.

Ad ſecundum. Quæ fiunt ſola cognitione, in iis non prius eſt eſſe quàm cognoſci, ſed vnum & idem. Dices ſaltem eſt prius naturâ aut prius ratione, Reſpondeo negando, ſicut eſſe obiectum & cognoſci ſunt formaliter idem, nec vnum eſt vllo modo prius altero ne ratione quidem. ſed de hoc in præcedenti quæſtione plura diximus.

Solutio 3.

Ad tertium. Reſpondeo. quod intellectus non omninò ad libitum fingat illam relationem, hoc facit fundamentum, non verò facit quod ipſa relatio formaliter ante apprehenſionem exiſtat: fundamentum enim eſt cauſa quaſi cogens intellectum, vt hanc & non illam relationem concipiat, quæ tamen non exiſtit formaliter, niſi tunc cùm concipitur.

Sol. 4.

Ad quartum. Obiectum poteſt denominari cognitum, vel à cognitione reali, quæ eſt de illo in intellectu, quæ eſt denominatio extrinſeca, vel à relatione cogniti ad cognoſcentem, quæ eſt relatio rationis. Primo igitur modo ſtatim atque cognoſcitur obiectum eſt verè & realiter cognitum, quia verè & realiter habet formam, à qua denominatur cognitum; at poſteriori modo non ſtatim denominatur cognitum, hoc eſt relatum

Istum ad cognoscentem, nisi postquam intellectus inflectendo se apprehenderit obiectum cum tali relatione. Ante omnem verò reflexionem solum fundamentaliter dici potest ea ratione cognitum. Quod verò dicitur, relatiua simul esse natura, si de relationibus ipsis intelligatur, non est verum in relatiuis tertij modi, qualia sunt scientia & scibile, vt infrà de relatione dicetur.

An negatio rationis conueniat rei sine apprehensione intellectus.

Hæc quæ hactenus docuimus manifestè concludunt de ente rationis positiuo, vt sunt relationes & aliæ fictiones: At dubitari potest, an negatio rationis quæ est non Ens quoddam rationis, possit conuenire rei cognitæ, sine apprehensione intellectus, V. G. abstrahit intellectus naturam hominis à singularibus considerando illam absq; singularibus, illa negatio singularium in natura sic concepta an requirat vt apprehendatur, vel possit sine apprehensione conuenire.

Discrimen inter Entia rationis & non entia rationis.

Dico igitur negationes rationis conuenire rebus cognitis antequam apprehendantur. Voco autem negationes rationis, quæ conueniunt rebus vt conceptis ad differentiam negationum realium quæ conueniunt rebus extra intellectum. Ratio verò nostræ assertionis est, quia est magnum discrimen inter negationes & Entia rationis. Nam Entia rationis cùm sint Entia, non possunt habere rationem Entis, nisi à ratione & apprehensione: at negationes cùm sint non entia, non debent rationem Entis adipisci à ratione, sed ipsarum esse, est, non esse formæ negatæ, ad quod nihil aliud requiritur, quàm existientia rei negatæ, siue rei existentia apprehendatur siue non.

Quare negationes qua negationes absolutè conueniunt

niunt rebus conceptis ante omnem apprehensionem, licet, si negationes illæ per modum entis alicuius concipi debeant non possint, quâ tales absque ratione existere, qua etiam ratione dicuntur entia rationis, vt infra patebit, cùm de speciebus Entis rationis agemus.

QVÆSTIO VI.

Vtrum solum ab intellectu an verò etiam ab aliis potentiis Ens rationis fieri poßit.

Ratio dubitandi.

1. RAtio dubitandi est. Primò. Quia si ens rationis est illud quod solùm obiectiuum esse habet, esse autem obiectiuum non solùm est in intellectu, sed & in aliis potentiis: sequitur etiam in aliis potentiis esse Entia rationis. Nam aliæ etiam potentiæ versantur circa sua obiecta, & tendendo in illa, dant illis esse obiectiuum, quemadmodum & intellectus tendendo in suum obiectum, dat illi esse obiectiuum.

2. Secundò. Quemadmodũ in intellectu compositio rerum incompossibilium est Ens rationis: ita in voluntate eadem compositio inuenitur, vt cum Lucifer volebat esse similis ac æqualis Deo; vel si quis velit esse Angelus, aut quidpiam aliud impossibile: Ergo in voluntate quoque esse poterit ens rationis. Nam quamuis ens rationis à ratione dicatur, tamen illud ipsum habet quoque esse in voluntate, & non minus ad vnam, quàm ad aliam potentiam per modum obiecti refertur: nempe vtrobique habet esse solùm obiectiuum, & nullo modo reale,

reale, diciq́ue poſſet qua ad voluntatem ſpectat Ens voluntatis. Quod ſi dicas voluntatem accipere ſuum obiectum ab intellectu compoſitum, ita vt illa compoſitio in qua conſiſtit Ens rationis ſit referenda in intellectum non in voluntatem.

Reſponderi poteſt primò intellectum componere ſub ratione veri, voluntatem ſub ratione boni: poteſt enim duo bona incompoſſibilia incõpoſſibiliter velle. Secundò, eſto, quod intellectus componat, & compoſitum proponat voluntati illud bonum, negari tamen non poteſt, quin illud bonum, etiam in voluntate habeat ſuum *eſſe obiectiuum*. Nam ſicut in intellectu habet ſuum *obiectiuum*, quia obiicitur intellectui, ita & *in voluntate* habebit ſuum eſſe obiectiuum, quia obiicitur voluntati. Quæ quidem duo eſſe obiectiua ſunt diſtincta, ſicut & potentiæ ſunt diſtinctæ.

Tertiò. Phantaſia quemadmodum habet vim 3. componendi plura obiecta ſenſibilia ita & fingendi: poteſt igitur Ens quoque rationis effingere: Patet ea vis Phantaſiæ tum in ſomnis, cùm monſtra varia abſurdè confecta Phantaſiæ apparent; tum in phreneſi & morbis. *Poteſt etiam* Phantaſia Hircoceruum fingere, & montem aureum, & ſimilia, & monachouitulum, quale monſtrum Luthero ex Monacho facto Apoſtata apparuit Fribergæ in Miſnia anno 1523.

Deniquè in ſenſibus externis idem cernitur. Nam oculus videt in aqua remum fractum, in Iride & collo columbæ colores apparentes, per vitrum artificioſum, videt vnam rem ſimul in pluribus locis; quæ cùm non ſint Entia realia, dicendum eſt eſſe Entia rationis ſeu entia ſenſuum, ſimile argumentum fieri poteſt de aliis ſenſibus. Nam infirmo amarum dulce, dulce amarum

1. Sententia. videtur. Quidam igitur recentiores propter rationes factas, concedunt Entia rationis etiam in Phantasia & in sensibus: inter quos est Ruuius hoc loco & Suarez disput. vltima met. Sect. 2. n. 18. Quæ sententia est etiam eorum omnium, qui tenent relationes rationis prius resultare ex actibus aliarum potentiarum, quàm cognoscantur, vt esse volitum, imaginatum, visum, quos citauimus præcedenti quæstione pro prima sententia. Alii

2. Sententia. verò communiter negant; in qua sententia sunt omnes illi, qui tenent Entia rationis non resultare antequam cognoscantur. Verùm non ita facilè est propriam

1. Argum. pro illâ reiicitur. huius rei rationem afferre. Quidam aiunt: Ens rationis ita esse, in intellectu, vt extra intellectum esse non possit: quæ verò sunt in aliis potentiis, possunt etiam esse in intellectu; non igitur eo ipso sunt Entia rationis. sed hæc ratio nihil concludit. Nam in Ente rationis hoc solùm spectatur, quòd habeat solum esse obiectiuum, & nullo modo reale: quare non repugnat Enti rationis esse in multis potentiis obiectiuè, sub diuersis rationibus; dummodo extra potentias illas non sit realiter. Nam certum est, Ens rationis posse voluntati proponi ab intellectu per modum boni, tunc autem existet obiectiuè in voluntate, neque tamen idcirco desinet esse Ens rationis. Deinde existendo in pluribus potentiis, nullam maiorem realitatem acquiret, sed æquè habebit purum esse obiectiuum, & nullo modo reale, ac si in vna tantùm potentia existeret: quare non repugnat Enti rationis esse extra intellectum in aliis potentiis; sed tantùm repugnat esse extra potentias in rebus. Si enim sit in aliis potentiis, tale prorsus & tantum esse habebit in illis quale in intellectu, nempe esse tantùm obiectiuum.

Alij

Alij dicunt solum intellectum posse facere Ens rationis, quia solus potest fingere non Ens, per modum Entis, & solus se potest reflectere supra suos actus, sed contra: Nam etiam voluntas potest id quod non est bonum per modum boni appetere, & licet hoc fiat ex intellectu proponente, tamen negari non potest, quin etiam in voluntate sit tale bonum obiectiuè. Simili modo Phantasia non Entia cogitat vt Entia, cùm componit multa falsa, & absurda. Id verò quod de reflexione dicitur, neque verum est, neque necessarium ad Ens rationis. Non verum, quia & voluntas potest se reflectere supra suum actum. V. G. potest amare suum amorem. Non necessarium, quia etiam sine reflexione per simplicem apprehensionem fit Ens rationis. Sicut & in Phantasia, fit coniunctio absurda plurium absque vlla reflexione, cùm ex communi sententia hanc vim reflectendi se supra suos actus Phantasia non habeat. *2. Argum. etiam reiicitur.*

Vera igitur ratio sumenda est ex propria natura Entis rationis. Ens enim rationis habet duo: Primò; esse obiectiuum, ratione cuius existit, quasi præsens potentiæ per modum obiecti. Secundò consistit in coniunctione rerum incompossibilium. Ratione primi non potest fieri ab aliis potentiis appetentibus, hoc est à voluntate & appetitu sensitiuo. Ratione secundi non potest fieri ab aliis potentiis cognoscentibus prætерquam ab intellectu. *Vera ratio 2. sententia.*

Quocirca sequitur à solo intellectu fieri posse Ens rationis, cùm nullæ aliæ potẽtiæ sint nisi appetẽtes vel cognoscẽtes. Quod igitur ab appetentib. potentiis fieri nõ possit ea ratio est quia appetitiuæ potẽtiæ nõ possunt dare esse obiectiuũ, q, est propriũ esse Entis rationis. Neq; n potentiæ appetẽtes ipsæ sibi proponũt obiecta, sed ea *Potentiæ appetentes non possunt facere Ens rationis quia non possunt dare esse obiectiuum.*

accipiunt proposita à potentiis cognoscentibus. V. G. Voluntas non potest ferri in obiectum nisi propositum ab intellectu; quare obiectum voluntatis, non à voluntate habet suam existentiam obiectiuam, sed ab intellectu, qui apprehendendo facit bonum esse præsens voluntati obiectiuè. Non igitur satis est ad præsentiam obiectiuam, quòd potẽtia tendat ad aliquod obiectum, potest enim tendere in obiectum, non à se sed ab alia potentia propositum; sed requiritur, vt det illi existentiam illam obiectiuam, quod non est nisi propter propositionem potentiæ cognoscentis, quæ repræsentando obiectum, facit illud præsens potentiæ appetenti.

Item potentia cognoscentes sensitiua.

Quod verò potentiæ cognoscentes sensitiuæ non possint facere Ens rationis, non ea ratio est quæ de appetentibus: nam verè potentiæ cognoscentes possunt dare esse obiectiuum, repræsentando obiectum, sed non possunt coniungere res impossibiles. Dupliciter enim res aliquæ sensibiles coniungi possunt. Primò secundum quantitatem & iuxta positionem quandam duorum, & sic potentiæ sensitiuæ coniungere possunt duo inter se non coniuncta, vt montem aureum & Hircoceruum, secundum externam figuram & quantitatem. Verùm talis coniunctio non facit Ens rationis, quia est coniunctio rerum, quæ licet actu non sint, possunt tamen esse vel naturaliter, vel per Dei potentiam: Ens autem rationis consistit in coniunctione rerum incompossibilium. Secundò possunt coniungi secundum essentiam, vt cùm Hircoceruus fingitur ex essentia Hirci & Cerui compositus, & talis coniunctio obiectiua, est verè Ens rationis, quia coniunctio rerum incompossibilium, superat vires & facultatem potentiæ sensitiuæ. Nam cùm ista incõpossibilitas sumatur ex essentiis

Quia non possunt coniungere res incompossibiles.

rerum

rerum, essentias autem rerum potentia sensitiua non cognoscit; hinc fit vt excedat vim potentiæ sensitiuæ coniungere impossibilia.

Quare etsi fingere possit & potentia sensitiua, tamen nunquam potest fingere quid impossibile, nam illa vnio quantitatum & accidentium, est Deo possibilis, ac ex consequenti realis in potentia; quia potest realiter produci à Deo, quod repugnat enti rationis, solus auté intellectus potest vtrumq; præstare & dare esse obiectiuum Enti rationis repræsentãdo illud, & faciendo præsens potentiæ, & coniungere res incompossibiles; res enim *sunt incompossibiles*, ratione essentiarum suarũ, quas *solus intellectus* cognoscit, & ex consequenti *solus potest* vnionem facere ratione essentiæ impossibilem.

Porrò notandum est, nos hîc non negare: ex actibus aliarum quoque potentiarum oriri Entia rationis & in iis fundari: nam esse volitũ, visum, imaginatum, sunt relationes rationis ortæ ex actu volendi, videndi, imaginandi; sed dicimus eas relationes non habere esse obiectiuum, nec existere obiectiuè nisi apprehendantur ab intellectu: Ens enim rationis nisi cognoscatur non existit neque extra cognitionem est.

Ad primam igitur rationem dubitandi respondeo, *Satisfit rationi dub. 1.* *Duo* requiri ad rationem Entis rationis, Primò vt habeat esse obiectiuum; secundò vt non possit existere realiter: omnes igitur potentiæ cognoscentes possunt dare esse obiectiuum; quia possunt facere obiectum sibi præsens per repræsentationem: at nulla potentia cognoscens præter intellectum potest fingere Ens impossibile, seu id quod non possit realiter existere. Quocirca solus intellectus potest facere Ens rationis; & quidem *Nulla potentia cognoscens præter intellectum potest fingere impossibile.*

 poten-

potentiæ appetentes, non possunt dare esse obiectiuũ, quia non faciunt obiectum præsens, sed supponunt factum à potentiis cognoscentibus. Potentiæ verò cognoscentes possunt quidem omnes facere obiectum præsens, per repræsentationem, nulla tamen præter intellectum potest fingere Ens impossibile, quod requiritur ad Ens rationis. Quod verò dicitur alias quoque potentias tendendo in suum obiectum, dare illis esse obiectiuum: id falsum est, si de potentiis appetentibus sit sermo: hæ enim supponunt obiectum suum propositum ab intellectu, vel sensu; non verò ipsæmet faciunt sibi & proponunt obiectum. Neque etiam verum est, intellectum solum tendendo in obiectum, dare illi esse obiectiuum, sed repræsentando illud & exprimendo, quod appetentibus potentiis non conuenit.

Satisfit 2. Obiectum impossibile non habet esse obiectiuum à Voluntate.

Ad secundum. Obiectum impossibile potest quidem obiici voluntati, sed non habet esse obiectiuè præsens voluntati ab ipsa voluntate, sed ab intellectu apprehendente, & proponente illud voluntati: Quocirca obiectum illud voluntatis, ab intellectu habet vt sit Ens rationis, quia ab intellectu habet esse, & præsentiam obiectiuam. Versari quidem voluntas potest circa bonum impossibile appetendo: quia tamen appetitio voluntatis non facit præsens obiectum voluntati (alioqui non esset opus vt intellectus proponeret obiectum, & posset voluntas ferri in incognitum) idcirco non tribuitur voluntati efficientia Entis rationis, sed intellectui qui solus repræsentando facit obiectum præsens potentiæ.

Ad tertium & quartum tàm Phantasia quàm sensus possunt quidem facere compositionem falsam, sed non impossibilem, quod requiritur ad Ens rationis, vt di-

dictum est. Sed obiicies. non omnia entia rationis in coniunctione impossibili consistunt, sed dantur quædam simplicia: Ergo ratio data in solutione quæstionis non est vniuersalis. Respondeo. Entia rationis simplicia sunt res simplices ex naturâ suâ impossibiles; id autem quod est in re impossibile, certum est non cadere sub sensum, cùm ea solùm sentiri possint, quæ sunt à parte rei; impossibilia autem non existunt à parte rei. Quare talia entia ad solum intellectum pertinebunt, vt sunt relationes impossibiles, quæ à solo intellectu apprehendi possunt.

QVÆSTIO VII.

Quidnam sit illud esse obiectiuum quod tribuitur Enti rationis.

DVo in Ente rationis considerare possumus. primò essentiam illam impossibilem obiectam intellectui. V. G. Essentiam Hircocerui, vel aliorum quorumcunque impossibilium: Secundò existentiam seu modum existendi illius essentiæ; qui dicitur modus obiectiuus. *Essentia* igitur impossibilis per modum essentię concepta est essentia Entis rationis; existentia verò Entis rationis, est illa existentia obiectiua, seu esse obiectiuum. Verum existentia obiectiua adhuc potest esse duplex, altera est extrinseca obiecto, ratione cuius obiectum dicitur existere in intellectu per sui repræsentationem, & conceptum, existit enim obiectiuè in intellectu cùm repræsentatur & concipitur: Altera est intrinseca obiecto, cùm intellectus in ipso obiecto apprehendit existentiam siue expresse & in actu signato, siue inexpresse & in actu exercito.

Existentia obiectiua alia extrinseca obiecto alia intrinseca.

Prior

Prior igitur existentia obiectiua conuenit quidem Enti rationis; quia sicut alia obiecta per conceptum & repræsentationem intellectus existunt in intellectu obiectiuè; ita & Ens rationis. & vniuersè quidquid fingitur ab intellectu per conceptionem & repræsentationem intellectus existit in intellectu, tamen eiusmodi existentia, non est propria existentia entis rationis. Primò, quia est illi communis cum aliis obiectis realibus, siquidem omnia obiecta, tàm realia quàm rationis, hac existentia existunt in intellectu. Consistit autem hæc existētia in denominatione obiecti extrinseca à conceptu & repræsentatione intellectus. Secundò, Quia existentia propria Entis rationis non est existentia realis, sed est rationis: atqui hæc existentia per conceptum & repræsentationem realem est realis: siquidem denominatio à conceptu & repræsentatione reali, est realis. Restat ergo vt dicamus existentiam obiectiuam propriam Enti rationis esse existentiam quasi fictam & excogitatam ab intellectu in obiecto, esseque obiecto intrinsecam. Sicut enim essentia Entis rationis est facta ab intellectu, ita & existentia: & per hanc existentiam Ens rationis differt ab existentia obiectorum realium. Itaque Ens rationis duplicem habet existentiam obiectiuam in intellectu; alteram communem cum aliis obiectis realibus, quę est existentia in intellectu per conceptum & repræsentationem, & per denominationem extrinsecam à conceptu & actu intellectus, & secūdum hanc existentiam Ens rationis realiter existit in intellectu, sicut & alia obiecta realia, quia realiter obiicitur intellectui per realem conceptum, quem habet de illo intellectus: alteram habet sibi propriam, quæ est existentia quasi ficta & formata ab intellectu secundum quam

Existentia obiectiua extrinseca nō est propria enti rationis.

1. (Primò)

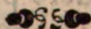
2. (Secundò)

quam efformatur Ens illud impossibile existens in intellectu obiectiuè. Sumo autem hoc nomen Fictionis late, siue habeat aliquod fundamentum in re siue nullum.

Dicendum igitur est, esse obiectiuum quod est proprium entis rationis est illud esse obiectiuum fictum, vel quasi fictum, hoc est tàm essentia quàm existentia obiecti ficta, quæ quidem existentia dicitur obiectiua non solùm quia est in obiecto, sed etiam quia solùm obiectiuè existit: siquidem tunc solùm existit cùm concipitur & cogitatur & fingitur, seu cùm est obiectum actus concipiendi & fingendi. Differt autem hæc existentia *obiectiua* ab illa alia. Nam hæc est intrinseca obiecto, illa extrinseca; hæc rationis illa realis; hæc propria Entium fictorum, illa communis omnibus obiectis, tàm veris quàm fictis: Denique hæc causatur quodammodo ab illa, estq; eius effectus.

Non omne esse obiectiuum est ens rationis.

Ex quibus patet an omne esse obiectiuum sit dicendum Ens rationis. Respondendum enim est negatiuè, solum enim obiectiuum fictum est Ens rationis; nam obiecta non ficta, & à sua existentia extra intellectum quam habent actu vel potentia, dicuntur realia; & ab existentia in intellectu reali per conceptum & repræsentationem; quare rosa in hyeme, vt est in intellectu non est Ens rationis sed reale, reale inquam tum extra intellectum quia potest existere realiter extra intellectum, tum in intellectu, quia realiter existit in intellectu per conceptum & repræsentationem. Plura in hanc rem dicta sunt supra q. 4.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum diuinus intellectus cognoscat & faciat Ens rationis.

QVod ad cognitionem Entis rationis attinet, non est dubium Deum cognoscere, & quidem perfectissimè omnia entia rationis. Nihil enim est quod diuinam scientiam latere possit, neque aliquid à Deo ignorari potest quod à nobis non ignoratur. Cognoscit etiam Deus perfectissimè cogitationes nostras, quare & earum obiecta; vt plurimum autem obiecta cogitationum nostrarum sunt entia rationis, vel saltem cum modis quibusdam rationis. Penetrat etiam totam vim & facultatem intellectus nostri, quæ se ad Entia etiam rationis formanda extendit.

Verùm dupliciter possumus existimare Deum Entia rationis cognoscere. Primò, immediatè nullo respectu habito ad intellectum nostrum imperfectè res concipientem; secundò mediante nostro intellectu; ita vt penetrando vim & facultatem intellectus nostri & conceptus nostros, quibus formamus Entia rationis cognoscat Entia rationis, à nostro imperfecto intellectu cognoscibilia. Prior cognitio dicitur etiam directa, posterior indirecta.

Deus cognoscit indirectè entia rationis.

Docent igitur communiter Doctores hoc secundo modo cognosci à Deo Entia rationis nimirum in virtute intellectus nostri: quia enim cognoscit perfecte facultatem intellectus nostri, perfecte etiam cognoscit ea omnia ad quæ se extendere potest ea facultas: potest autem se extendere ob imperfectum modum res concipiendi ad concipienda & cognoscenda Entia rationis.

Ratio

Non cognoscit directè.

Ratio verò propter quam Deus non potest cognoscere entia rationis immediatè & directè, sed tantùm vt cognoscibilia ab imperfecto intellectu nostro est hæc; quia cognitio Entium rationis inuoluit in se imperfectum modum cognoscendi, qui in Deum & modum cognoscendi ipsius cadere non potest: magna enim est imperfectio cognitionis cognoscere obiectum aliter quàm sit: in tali enim modo est virtualis quidam error & deceptio. Porrò sic cognoscuntur Entia rationis. Cùm enim Ens rationis consistat in coniunctione vel essentia simplici impossibili, & quæ realiter nunquam esse potest; manifestum est quod cognoscere ens rationis, est cognoscere tanquam ens id quod est impossibile, & ex consequenti est cognoscere rem aliter quàm sit, aut esse possit. Talis igitur imperfectio intellectui diuino immediatè tribui non potest, cùm ad eius infinitam perfectionem spectet, vt res perfectissimè cognoscat; perfectio enim cognitionis præcipua est conformitas cognitionis cum rebus, nempe vt ita res cognoscantur vti se habent in se.

Sed obiicies primò. Hac ratione sequeretur Deum nullo modo cognoscere ens rationis ne mediatè quidem & indirectè: Nam si cognitio Entis rationis est imperfecta, Deo tribui non potest vllo modo, nec mediatè nec immediatè, quia nullo modo Dei cognitio potest dici imperfecta; si verò non sit imperfecta, æquè tribui Deo potest immediatè, sicut tribuitur mediatè.

Diuina cognitio qua cognoscit mediatè ens rationis non est imperfecta, qa non difformis ex se à re.

Respondeo, diuinam cognitionem quâ cognoscit Ens rationis mediatè, esse perfectam, quia cognoscit ens rationis vti verè est. Nã licet Ens rationis simpliciter nõ cõueniat rei, (cùm sit quid impossibile) & idcirco simpliciter & immediatè illud apphẽdere est apprehẽdere

aliquid non conforme rei, & aliter quàm res sit in seipsa; tamen Enti rationis verè conuenit concipi illo modo imperfecto ab intellectu creato; & hoc concipit intellectus diuinus. Respectu igitur intellectus imperfectè rem concipientis Ens rationis verè conuenit rei, res enim vt substat imperfectæ cognitioni, verè habet se illo modo imperfecto respectu illius cognitionis, licet non habeat se illo modo in seipsa; quare cùm cognoscitur à Deo Ens rationis respectu intellectus imperfecti, verè cognoscitur; quia verè ita se habet respectu talis intellectus: Tunc enim perfectè res cognoscitur, quando cognoscitur vt est. Si verò Deus cognosceret Ens rationis nullo habito respectu ad intellectum imperfectum, verè imperfectè rem cognosceret, & aliter quam sit in seipsa. & ille imperfectus modus resolueretur in solum intellectum diuinum non in alium intellectum imperfectè cognoscentem.

Obiicies secundò. Deus etiam imperfecta perfecte cognoscit; imperfectio enim obiecti non redundat in cognitionem, vt si videam claudum, imperfectam rem video, visio tamen mea non idcirco est imperfecta. Ergo etsi ens rationis sit quid imperfectum in genere rerum cognoscibilium, non idcirco tamen diuina cognitio esset imperfecta ipsum cognoscendo.

Imperfectio obiecti quæ illi cõuenit vt res q̃dam est nõ reddit cognitionẽ imperfectã, imperfectio verò q̃ obiecto cõuenit in ordine ad cognitionẽ, reddit eam imperfectam.

Respondeo, duplicem imperfectionem cõsiderari posse in obiecto; alteram quæ illi conuenit vt res quædam est, vt esse claudum, cæcum; alteram quæ illi conuenit in ordine ad cognitionem; talis imperfectio est cum aliter proponitur obiectum cognoscendum quàm sit à parte rei. Prior igitur imperfectio obiecti non reddit cognitionem imperfectam, quia non facit cognitionem non esse conformem rei. Posterior verò reddit

cognitionem imperfectam: quia facit cognitionem nō esse conformem rei. Si igitur intellectus diuinus ex se cognosceret rem aliter quàm sit in seipsâ, verè imperfectus esset in cognoscendo: nō autem imperfectus si cognoscat rem imperfectam, non suo sed intellectus imperfecti modo, & in ordine ad intellectum imperfecto modo cognoscentem, seu vt cognoscibilem ab intellectu imperfecto.

Obiicies tertiò. Omnem cognitionem difformem rei esse imperfectam: atqui diuina cognitio respectu entis rationis est difformis rei: ergo est imperfecta; Respondeo si cognitio aliqua ex se sit difformis rei est necessariò imperfecta; si verò non ex se sit difformis, sed ex eo quod est cognitio alterius cognitionis difformis rei, tunc non in ipsam formaliter, sed in illam aliam cognitionem cognitam referetur illa difformitas, & ex cōsequenti imperfectio. Diuina igitur cognitio ex se est cōformis suo immediato obiecto nempe illi cognitioni creatæ cognoscēti Ens rationis & ipsi enti rationis vt cognito ab intellectu creato: verum enim est ens rationis illo modo imperfecto concipi ab intellectu creato. Difformitas verò est respectu illius cognitionis cognitæ quam tunc concipit intellectus diuinus, quod potest simili exemplo declarari. Cùm enim quis dicit falsum tanquam ab altero dictum vel dicibile, is non dicit falsum suum, sed falsum alterius dicentis, quin imò is verum dicit, est enim verum illud falsum ab altero dictum esse. Quare & intellectus diuinus cognoscendo intellectum creatum cognoscere Ens rationis imperfectè & difformiter, non est ipse imperfectus & difformis, sed cognitio intellectus creati quam cognoscit est imperfecta & deformis.

Cognitio diuina qua Deus cognoscit mediatè ens rationis nō est ex se difformis rei, sed ex eo tantū quia est cognitio cognitionis ex se difformis, & ideo non est imperfecta.

Obiicies quartò. Vel intellectus diuinus format conceptum Entis rationis, vel non; si non format, nullo modo illud cognoscit: cognoscere enim est habere conceptum rei: si format, ergo format conceptum imperfectum; quia sicut de falsò non potest formari conceptus verus, ita de ficto non potest formari conceptus nisi fictiuus seu fingens, ac proinde imperfectus.

Intellectus diuinus formando conceptum conceptus creati concipientis ens rationis format conceptum entis rationis.

Respondeo. Intellectum diuinum formando conceptum conceptus creati, quo ab intellectu creato concipit Ens rationis, eo ipso formare conceptum Entis rationis, ita vt non sint duo conceptus in Deo ratione distincti, alter quo concipit conceptum creatum, alter quo concipit Ens rationis; sed sicut conceptus creatus Entis rationis, eo ipso formaliter est conceptus Entis rationis: ita conceptus istius conceptus est conceptus formaliter Entis rationis. Nego tamen conceptum diuinum esse in se imperfectum, sed esse conceptum perfectum conceptus imperfecti, seu conceptus fingentis: Neque enim suo conceptu immediatè fingit Ens rationis, sed concipit conceptum fingentem Ens rationis: is enim non fingit qui rem ab alio fictam vel fingibilem concipit, sed is solum qui ex se proprium conceptum habet rei fictæ.

Quod attinet ad effectionem Entis rationis difficultas est, an diuinus intellectus ea cognitione qua cognoscit Ens rationis, faciat ens rationis. Quidam enim Recentiores id verentur concedere, quia (inquiunt) ea quæ sunt facta amplius non fiunt: at diuinus intellectus cognoscit entia rationis vt facta ab intellectu nostro: ergo sua cognitione non facit illa, sed supponit facta & tanquam facta cognoscit. Verùm hæc ratio nullius est momenti, solùm enim ex ea sequitur illud Ens rationis

Refellitur ratio propter quam aliqui negant

quod

quod factum ab intellectu creato, non fieri à Deo, non verò sequitur aliud illi simile non formari ab intellectu *diuino*. Nam intellectûs eâ est naturâ, vt rebus etiam factis, cùm illas concipit & format de illis conceptum, det esse obiectiuum nouum & *faciat* illas obiectiuè apud *se* existentes; ergo & enti rationis facto potest dare nouum esse obiectiuum: Nouum autem esse obiectiuum entis rationis est nouum Ens rationis, siquidem eius essentia in puro esse obiectiuo est posita. Deinde si meus intellectus cognoscendo Ens rationis ab altero factum facit illud de nouo in mente sua formando de illo nouum conceptum, & dando illi apud se nouam existentiam obiectiuam distinctam ab existentia obiectiua alterius intellectus; cur hoc idem de intellectu diuino non dicamus? Nihil enim repugnat, Ens rationis factum in vno intellectu fieri simile etiam in alio. *Deum facere entia rationis.*

Alij igitur & multò melius sentiunt Deum cognitione illa indirecta & mediata, qua Ens ratiõis cognoscit in ordine ad intellectũ nostrũ facere Ens rationis: quia facere ens rationis nihil aliud est, quàm dare illi essentiã & existentiam obiectiuam per conceptũ & repræsentationẽ intellectiuam: atqui Deus Enti rationis à se cognito dat in suo intellectu essentiã & existentiam obiectiuam, distinctam ab existentia obiectiua, quam ei dat intellectus creatus; ergo cognitione sua facit Ens rationis. Quod etiam confirmatur in hunc modum, quia esse obiectiuum quod Ens rationis habet in mente diuina, non est illud esse obiectiuum, quod habet in mente creata: tum quia antequam intellectus creatus existeret, ens rationis nõ habebat esse obiectiuũ in vllo intellectu creato, & tamen habebat esse obiectiuũ in intelle- *Deus facit ens rationis.*

ctu

ctu diuino, ergo ista duo esse obiectiua sunt diuersa: tum quia esse obiectiuum Entis rationis prouenit ex cóceptu & repræsentatione intellectus: at diuersus conceptus & repræsentatio Entis rationis est in mente diuina, & in mente creata, ergo & diuersa esse obiectiua; vbi autem sunt diuersa esse obiectiua, sunt diuersa Entia rationis, maximè cum ab æterno ante omnem intellectum creatum habuerit Ens rationis suum esse obiectiuum in mente diuina.

Neque verò refert quod Deus cognoscat Ens rationis factum ab intellectu creato, hoc enim non impedit, quominus fiat noua ratione in intellectu diuino. Nam sicut ab intellectu creato dicitur factum, quia ab eo accipit esse obiectiuum, ita & ab intellectu diuino dicetur noua ratione factum, quia nouum esse obiectiuum ab eo accipit. Deinde sicut cùm Deus cognoscit Ens rationis vt ab intellectu nostro cognoscibile, cognoscit illud cognitione distincta à cognitione nostri intellectus, ita cognoscendo illud vt factibile à nostro intellectu, facit illud factione distincta à factione nostri intellectus. Adhæc vbi aliud est cognoscere aliud facere, ibi cognoscere factum non est facere: vt cùm cognoscimus scamnũ factum, non facimus illud illa ipsa cognitione, quia hæc efficientia est diuersa à cognitione, & ad diuersam potẽtiam spectat; At vbi facere idem est quod cognoscere; idem etiam erit cognoscere factum, & facere illud factum noua ratione, dando illi nouum esse obiectiuum: siquidem ad hanc factionem nil requiritur nisi noua cognitio. Præterea Ens rationis factum ab intellectu creato, non est factum in intellectu diuino, sed debet à Diuino intellectu fieri, quia intellectus diuinus & creatus, sicut habent distinctas cognitiones, ita & distinctos effectus

Ens rationis accipit esse obiectiuũ ab intellectu diuino.

ctus cognitionum, & distincta esse obiectiua à cognitionibus procedentia: Esse enim obiectiuũ quod est in intellectu diuino, est longè diuersum ab esse obiectiuo, quod est in intellectu creato. Estque hæc sententia præcipuorum Theologorum S. Thom. 1. p. q. 15. a. 2. ad 3. vbi ait respectus rationis, quibus multiplicantur ideæ, non causari à rebus sed ab intellectu diuino comparante suam essentiam ad res. Vbi non solùm vult causari fundamentaliter aut intellectu diuino fundante illas relationes, sed etiam formaliter comparante suam essentiam ad res: Comparatio enim ista non est in Deo nisi per relationem essentię ad res, quæ relatio formaliter est Ens rationis. Neque obstat quod S. Thom. alibi vult distinctionem Idearum esse virtualiter in intellectu diuino, actualiter in nostro: hoc enim solùm voluit indicare intellectum diuinum distinguere in seipso ideas vt concipit essentiam suam variis modis limitatis conceptibilem ab intellectu nostro, quod non obstat, quominus intellectus diuinus per comparationem essentiæ suæ ad varios conceptus creatos causet formaliter relationes rationis in essentia sic concepta. Eadem sententia est expressa Scoti in multis locis, sed præcipuè in 1. d. 29. q. vnica vbi docet intellectum diuinum formare & producere relationem rationis comparando essentiam suam ad creaturas & in 1. d. 45. q. vnica, docet, non solùm intellectum diuinum, sed & voluntatem causare relationem rationis comparando & referendo suum obiectum ad aliquid, ad quod ex naturâ suâ iam refertur, idem sentiunt Ferar. 1. contra Gentes cap. 54. Henricus in summa. a. 68. q. 1. Caiet. 1. p. q. 15. a. 2. Gillius lib. 2. tract. 6. cap. vltimo, Vasquez etiam licet neget Deum cognoscere Entia rationis, tamen sup-

Sententia S. Thomæ de ente rationis.

Sentẽtia Scoti.

posito quod illa cognoscat, ait negari non posse quin faciat 1. p. disp. 118.

Porrò fundamentum oppositæ sententiæ iam est solutum. Nam cùm dicitur Deum cognoscere Ens rationis iam factum: inprimis id non est necessarium: ná ab æterno Deus cognoscit Ens rationis, cum tamen ab æterno à nullo intellectu creato fuerit factum.

Refellitur responsio aduersariorum.

Dices cognouisse saltem vt factibile. Contra. Factibile non est factum: Deinde Ens rationis ab æterno erat actu existens in mente Dei: ergo existebat non vt factibile, sed vt factum; cum igitur non fuerit factum ab æterno ab vllo intellectu creato, necesse est dicere esse factum ab intellectu diuino. Sed esto, non possit Deus cognoscere Ens rationis nisi factum; id tamen non impedit, quominus illud denuo faciat. Primò à simili. Si enim ego cognoscã rosam cognitam ab alio, possum illi dare nouũ esse obiectiuum, & nouũ esse cognitũ: Ergo etsi Deus cognoscat Ens rationis cognitũ, tamen sua cognitione dat illi diuersum esse cognitũ & diuersum esse obiectiuum, q; est proprium esse Entis rationis. Nam sicut aliud est obiici intellectui diuino, aliud obiici intellectui creato, ita aliud esse obiectiuũ formaliter respondet intellectui diuino, aliud intellectui creato. Secũdò. Quia q; Ens rationis sit factũ in vno intellectu, non impedit quominus aliud simile fiat in alio intellectu. Nam intellectus rem à se fictam, potest iterum atque iterum fingere; Ergo & ab alio fictam potest etiã apud se fingere. Tertiò. Ens rationis fieri est fieri secundum esse obiectiuum; in eo enim consistit Ens rationis: At per cognitionem diuinam fit nouum esse obiectiuum respondens cognitioni diuinæ, quis enim alius præter Deum faceret illud? Ergo fit nouum Ens rationis à

Deo

Deo. Tandem isti videntur existimare, cùm Deus cognoscit Ens rationis in ordine ad intellectum creatum, Ens rationis tunc virtute intellectus creati produci & existere, cum tamẽ intellectus creatus, vt in Deo cognitus nullas partes cognoscendi & faciendi habeat, sed tantùm vt est extra Deum: neque illud Ens rationis quod est in mente Dei vllus alius facit præter Deum.

Repugnat inquiunt id quod est iam factum, iterum fieri, siquidem eidem non possunt competere simul duæ existentiæ. At non aduertunt discrimen inter actiones *intentionales* & reales. Nam quod actione reali semel *factum* est, non potest secundò fieri, quia *iam est*: *vt* ignis productus non potest iterum produci, quia *iam* est productus, neque potest idem habere simul duas existentias. At actione intentionali potest idem obiectum iterum atque iterum fieri in esse obiectiuo, id enim quod est visum ab vno, potest simul videri ab alio & acquirere nouum esse visum: similiter id quod est cognitum vel volitum ab vno, potest simul ab alio esse cognitum & volitum. Quare quamuis existentiæ reales non possunt simul plures competere eidem, possunt tamen existentiæ obiectiuæ. Cùm autem dicimus idem Ens rationis habere duplex esse obiectiuum, intelligimus de eodem materialiter: Nam formaliter loquendo illud Ens rationis est duplex habens duplex esse obiectiuum, & duplicem existentiam obiectiuam; siquidem illa essentia Entis rationis non solùm formatur ab intellectu creato, sed etiam ab intellectu diuino, & ab vtroque habet suam compositionem illam incompossibilium quæ proculdubio est Ens rationis, ab vtroque etiam habet existentiam obiectiuam.

Potest idem obiectum in esse obiectiuo fieri iterum atque iterum actione intentionali.

Nota. Estque notandum hîc discrimen inter obiecta realia & rationis. Nam obiectis realibus non dat intellectus propriè essentiam obiectiuam, sed tantùm existentiam obiectiuam, quia inuenit in obiecto realem essentiam, quæ ex se est talis non ex fictione intellectus, solumque illi dat existere in mente obiectiuè: At in Entibus rationis ipse intellectus fingit essentiam componendo res impossibiles inter se, & appræhendendo per modum Entis, id quod est non Ens, & postea dat illi existentiam obiectiuam sicut & Entibus realibus.

Concipere factum an sit idē quod facere. Aiunt etiam concipere factum non est facere. Verùm hæc propositio in rigore nihil aliud continet, nisi quod concipere factum, non est facere ea factione qua concipitur esse factum: Illa enim factio est obiectum conceptionis, facere verò est actus concipientis à concipiente elicitus. Ex hoc autem non sequitur, intellectum concipiendo Ens rationis factum, non posse illud facere noua ratione in mente sua componendo & formando iterum eius essentiam, & dando illi rursus existentiam obiectiuam. Imò non potest intellectus vllo modo concipere Ens rationis factum, nisi fingendo illud, & faciendo iterum in mente sua & formando illius verum idolum & repræsentationem: sicut non possum videre parietem vt visum ab alio, nisi illum parietem visum ipse quoque videam: neque possum concipere Hircoceruum ab altero factum nisi fingam & formem ipse in mente mea Hircoceruum: quid enim aliud est fingere quàm formare in mente idolum rei impossibilis aut falsæ?

Id verò quod maximè vrget aduersarios est, quod illud Ens rationis factum ab intellectu creato, existit in mente diuina non existentiâ, quam habet ab intellectu creato,

creato, sed existentiâ obiectiuâ quam habet ab intellectu diuino: vt patet in Ente rationis existente in mente diuina ab æterno, ante omnem intellectum creatum. Cum ergo dare existentiam obiectiuam Enti rationis, sit facere Ens rationis, Ente autem rationis facto, vel factibili ab intellectu creato Deus ab æterno dedit existentiam in mente sua; consequens est, quod Ens rationis factum vel factibile ab intellectu creato ipse quoque fecerit in mente suâ.

Iisdem argumentis refellitur illa alia responsio, cùm dicitur non per omné cognitionem fieri Ens rationis: si enim cognoscatur Ens rationis vt dependens ab alio intellectu, per talem cognitionem aiunt non fieri Ens rationis; sed tantùm cognosci factum: Si verò cognoscatur absque dependentia ab alio intellectu, tunc per huiusmodi cognitionem fiet Ens rationis, quæ responsio verbis solùm non re differt à priori. Refellitur tamen, quia hæc dependentia Entis rationis ab alio intellectu, sicut non impedit, quo minus illud Ens rationis cognoscatur à Deo cognitione distincta à cognitione intellectus creati; ita non impedit quominus per illam cognitionem distinctam fiat ab intellectu diuino, & acquirat esse obiectiuum diuinum. Nam licet sit factum in intellectu creato per cognitionem creatam, nondum tamen est factum per intellectum diuinum, neq; acquisiuit esse obiectiuum diuinum, quod est distinctum ab esse obiectiuo creato. Nam si ea quæ realiter sunt facta & existunt extra intellectum, cùm cognoscuntur ab intellectu acquirunt nouum esse obiectiuum in intellectu, hoc est existentiam & præsentiam obiectiuam ex conceptu repræsentante, certè & Ens rationis factum ab intellectu creato, poterit acquirere nouum esse

Refellitur 2. aduersariorum responsio.

obiectiuum, in intellectu diuino, & noua ratione obiectiuâ fieri.

Sed obiicies magis repugnat fieri à Deo Ens rationis quàm cognosci, maior enim imperfectio est facere imperfecta quàm cognoscere imperfecta, & dicere falsum; quàm cognoscere falsum: si igitur Deus immediatè non potest cognoscere Ens rationis, multo minus potest illud immediatè facere; nam si facit, immediatè facit, tum quia nulla alia causa mediante facit (quam enim aliam causam adhibet ad illud faciendum) tum quia ex vi suæ cognitionis quam habet de Ente rationis, facit illud: Ergo immediatè facit.

Facere ens rationis est illud cognoscere.

Respondeo quando idem est cognoscere, quod facere, non est maius quid facere quàm cognoscere, sed vnum & idem; atqui Ens rationis facere, nihil aliud est quàm illud cognoscere, quia per cognitionem fit præsens obiectiuè, estque simul & obiectum cognitionis, & effectus: quare cum Deus cognoscat entia rationis, etiam facit illa; nec maior est imperfectio in faciendo quàm in cognoscendo.

Deus mediatè cognoscit & facit ens rationis.

Cùm verò dicitur Deum facere immediatè Entia rationis, cognoscere verò mediatè. Respondeo, quod sicut cognoscit mediatè, ita & facit mediatè in eodem sensu; Dicitur autem cognoscere mediatè, quia inter cognitionem Entis rationis, & intellectum diuinum, mediat cognitio intellectus creati vt cognita, cognoscendo enim intellectum creatum, cognoscit & Entia rationis ab ipso procedentia. Pari ergo ratione facit mediatè, quia inter effectionem Entium rationis & intellectum diuinum, mediat cognitio intellectus creati, cuius vim totam dum Deus cognoscit, ea cognitione simul & cognoscit & facit Entia rationis ab ipso factibilia.

lia. Quare non dicitur facere mediatè, quasi aliam causam mediam ad efficiendum interponat; suo enim diuino intellectu, & sua diuina cognitione facit Ens rationis; sed quia non facit Ens rationis, nisi cognoscendo intellectum creatum, & sic interponit quodammodo intellectum creatum, non tanquam causam effectiuam, sed tanquam id per ordinem ad quod cognoscit & facit ens rationis.

Obiicies secundò. Facere ens rationis est illud fingere: atqui diuinæ perfectioni repugnat fingere: Ergo & facere Ens rationis. Respondeo fingere propriè est immediatè fingere, quod repugnat diuinæ perfectioni: quia Deus cognoscit res vt sunt, non autem vt non sunt. At mediatè hoc est per ordinem ad intellectum creatum fictionem cognoscere non est propriè fingere, sed est cognoscere rem, vt est cognoscibilis ab intellectu creato fingente. Quanquam si fingere vt hic sumitur, sit formare in mente id quod in re nec est nec esse potest, id non magis Deo repugnat quàm cognoscere.

An Deus fingat Ens rationis.

QVÆSTIO IX.

Per quam operationem intellectûs fiant Entia rationis.

Cùm sint tres operationes intellectus nostri: prima consistit in apprehensione simplici, secunda in compositione, per affirmationem & negationem; tertia in vnius ex altero illatione, quæritur num per omnes has operationes fiant Entia rationis.

Dico

Dico primò. Per primam operationem intellectus fieri Ens rationis. Ratio est. Quia prima operatio est apprehensio simplex: atqui Ens rationis potest simplici actu apprehendi: Ergo & fieri: eius siquidem esse est cognosci & ex consequenti si simplici apprehensione cognosci potest, potest & fieri. Nam si apprehendat intellectus Hircoceruum, Hircoceruus non erit Ens reale: Ergo erit Ens rationis, ergo sola apprehensio sufficit ad faciendum Ens rationis.

Dices. Ens rationis non est quid simplex sed compositum ex incompossibilibus, ergo ad secundam potius operationem, quæ in coniunctione prædicati cum subiecto consistit eius effectio pertinebit. Præterea relationes, quæ communiter censentur Entia rationis, sine comparatione & compositione cum alio intelligi nō possunt. Propter quod argumentum quidam negarunt entia rationis ad primam operationem spectare.

Respondeo. Compositionem esse duplicem, alteram obiecti, quod est compositum ex pluribus, alteram actus componentis vnum cum alio per affirmationem vel negationem. Prior compositio inuenitur etiam in prima operatione: Possunt enim plura obiecta simul coniuncta per modum vnius simplici ratione repræsentari & apprehendi, absque vlla affirmatione & negatione. Posterior verò est propria secundæ operationis. Si igitur Ens rationis in coniunctione rerum incompossibilium consistat, ea coniunctio potest etiam per simplicem apprehensionem in obiecto cogitari, multo verò magis, si sit ens rationis simplex. Potest igitur Ens rationis fieri per simplicem apprehensionem.

Dico secundò. Per secundam & tertiam operationem posse fieri Ens rationis, non tantùm materialiter, sed

sed etiam formaliter. Est contra quosdam recentiores qui dicunt secundam & tertiam operationem fundare duntaxat Ens rationis, primam verò illud formaliter facere apprehendendo vel dando illi esse obiectiuum: Nam componendo intellectus prædicatum cum subiecto, actu illo solùm fundat relationem prædicati ad subiectum, subiecti ad prædicatum; quam tamen relationem tunc intellectus non cognoscit, cùm prædicat, nec de illa tum cogitat, sed postea facit nouum actum simplicis apprehensionis, quo illam concipit, & facit ens rationis. Hæc illi.

In secunda & tertia operatione fieri quoque entia rationis.

Nos autem dicimus & si fortè id in aliquibus actibus, & *Entibus rationis* verum esse possit, negari tamen *non debere* vniuersè per secundam operationem fieri Ens rationis. Primò quia si Ens rationis fiat per compositionem rerum incompossibilium, vt isti volunt: potest hanc compositionem intellectus facere, non solùm apprehendendo, sed etiam affirmando de se res incompossibiles, vt si affirmet dari animal ex Hirco & Ceruo compositum: talis enim affirmatio, est vera cõpositio & effectio coniunctionis impossibilis, ac ex consequenti est effectio Entis rationis, quod in illa compositione consistit: Compositionis enim intellectualis obiectum est res composita, quæ si sit impossibilis est ens rationis.

Verùm contra hanc rationem instabit aliquis, non videtur enim intellectus posse facere compositionem impossibilem affirmando: quæ enim videt esse incompossibilia, non potest ea affirmare; nec potest iudicare esse coniuncta, quorum coniunctionem videt esse impossibilem. V.G. non potest affirmare & iudicare hominem esse lapidem.

Intellectus incompossibilia potest coniungere per affirmationem vel negationem.

Respondeo primò posse intellectum ea quæ verè sunt incompossibilia coniungere inter se per affirmationem vel negationem, si ea non putet esse incompossibilia, quod satis est ad hoc vt dicatur Ens rationis fieri per secundam operationem intellectus: Illa enim compositio Entium incompossibilium verè esset Ens rationis. Deinde dico quod intellectus ea quæ videt esse incompossibilia, non potest de se affirmare tanquam verà absolutè, potest tamen affirmare tanquam ficta vel ex suppositione vera ad eum modum quo quis potest dicere falsum quod scit esse falsum, fictè illud non verè affirmando. Hoc enim modo de rebus fictis & impossibilibus multa affirmamus affirmatione non absolutè vera, sed ficta vel ex suppositione, vt Hircocervum esse animal vel quadrupes. Possunt enim affirmari falsa, ac si essent vera, & fictio non minus cadit in apprehensionem quàm in affirmationem: possuntque incompossibilia, tanquam ficta possibilia de se affirmari, de qua re infra Disp. 12. quæst. 9.

Relatio impossibilis affirmata vel illata est ens rationis.

Secundò quod ad relationem attinet, etiam potest tam simplici apprehensionis actu fieri, quàm actu composito affirmationis: possum enim affirmare hoc referri ad illud, quæ relatio sic affirmata erit in secunda operatione. Possum etiam simplici ratione apprehendere relationem vnius ad alterum, per modum simplicis intuitus, absque affirmatione & negatione, & talis relatio est obiectum primæ operationis. Et sanè quid probibet relationem rationis per actum prædicandi tribui alicui, vt si dicam, Animal habet relationem prædicati: in tali enim propositione, relatio prædicati compositè tribuitur animali, quæ compositio ex parte obiecti non est realis, sed rationis. Idem dici potest

test de illatione in tertia operatione, cum intellectus infert consequens habere relationem ad antecedens. Talis enim relatio illata, est Ens rationis & solùm in intellectu existit. An verò cum fit prædicatio fundetur solum, vel etiam cognoscatur relatio prædicati, dicetur quæstione sequente.

QVÆSTIO X.

Quot sint genera Entium rationis.

COmmuniter duo genera Entium rationis statuuntur, *Alia enim* sunt mera figmenta nullum fundamentum in re habentia, vt sunt Hircoceruus hippocentaurus, & similia monstra, & hæc entia rationis vagantur per omnia prædicamenta, siquidem in omnibus prædicamentis coniunctiones rerum incompossibiliũ fieri possunt; Alia sunt quæ non sunt mera figmenta, nec ad libitum aut temerè excogitantur, sed habẽt fundamentum aliquod in re, quod quasi exigat illam fictionem. Quanquam proprie loquendo fingere dicimur ea tantum quæ temerè & absque fundamento excogitamus: quæ verò cum aliquo fundamento & ratione inuenimus, non dicimur fingere nisi latè sumendo nomen fictionis, vti hîc sumimus cum ea quæ nec sunt nec esse possunt, dum concipiuntur dicimus fingi: etiã si talis conceptionis sit aliquod fundamentum. Talia sunt entia rationis Logica, quæ tria numerantur, relatio, priuatio, negatio. Ex tota enim vniuersitate Entium rationis, tria hæc Logica sibi vsurpauit, quod alia ad operationes intellectus dirigendas non admodum conducant.

Entia rationis duplicia.

Entia rationis Logica tria.

Relatio. Quod igitur attinet ad relationes; intellectus concipit relationes quasdam in rebus, quæ illis re ipsa non conueniunt, sed solum prout ab intellectu certo modo concipiuntur: vt cùm concipitur natura vniuersalis apta esse in multis; hæc habitudo naturæ vnius ad multa non conuenit naturæ à parte rei, cùm ea à parte rei sit singularis & multiplex non vna, sed per intellectum qui formando vnum conceptum de omnibus naturis singularibus, facit naturam sic conceptam aptam esse in multis: Simili ratione, relatio prædicati & subiecti non conuenit rebus vt sunt in se, sed vt ab intellectu concipiuntur & ordinantur ad inuicem.

Fundamentũ harum relationum, denominatio obiecti ab actu immanenti. Notandum est primo; fundamentum harum relationum communiter esse denominationes obiecti ab actu immanente, siue rationis siue alterius potentiæ, vt esse cognitum, volitum, visum. Actus enim transeuntes: quia realiter & intrinsecè afficiunt & immutant subiectum: fundant in eo relationem realem ad agens, & sunt causa realium proprietatum, vt ex calefactione ligni cõsequitur relatio realis calefacti ad calefaciẽtem. Actus verò immanens, quia non afficit intrinsecè nec immutat subiectum, nihil illi reale tribuit, quare & relatio quæ in obiecto ex tali actu oritur, erit rationis non realis; Relatio enim sumit suam realitatem à fundamẽto, cum quo est idem relaiter; quia igitur hæc relatio conuenit obiecto intrinsecè, in quo nullum habet fundamentum intrinsecum cui identificetur, sed tantum extrinsecum nempe actum cognitionis, à quo obiectũ denominatur extrinsecè cognitum; Ideo non habet vnde sit realis, ac proinde necessariò est rationis.

Notandum secundò cognitionem posse fundare relationem, tam realem quàm rationis: realem quidem in

in subiecto in quo est intrinsecè: relatio enim cognoscentis ad cognitum est realis. Rationis autem quatenus extrinsecè denominat obiectum cognitum. Extrinseca enim denominatio sicut non confert rei vllum esse reale intrinsecum: ita neque causat in eo vllas proprietates reales intrinsecas. Quare relationes quæ ex tali denominatione consequuntur in re, sunt rationis non reales.

Cur relationes quæ consequũtur ex denominationibus extrinsecis non sunt reales?

Notandum est etiam. Cùm dicimus has relationes Logicas habere fundamentum in re: non intelligimus habere fundamentum ad hoc vt realiter existant, & realiter consequantur posito fundamento: nam ea est natura Entis rationis, vt non possit existere nisi per apprehensionem intellectus; quare nec relationes rationis posito fundamento statim existent, nisi ab intellectu concipiantur & apprehendantur.

Quod si dicas naturam relationum esse consequi & resultare posito fundamento. Respondeo si relationes sint reales, consequuntur realiter & ex natura rei absque omni actione intellectus: si verò sint rationis consequuntur, sed per rationem modo suæ naturæ proportionato, quia propter fundamentum quod intellectus inuenit, apprehendit illas & concipit ac format. Et hoc sensu dicuntur hæ relationes habere fundamentum, nō vt ex natura rei ad illud consequantur; hoc enim est proprium relationum realium, sed vt consequantur per conceptionem intellectus.

Quod attinet ad negationes & priuationes eas tunc intellectus facit entia rationis quando eas concipit modo aliquo impossibili. Quod dupliciter fieri potest. Primò si per modum realis formæ concipiantur, vt cùm concipimus tenebras tanquam nigredinem quandam,

Negationes & priuatiões quomodo fiant entia rationis?

vacuum per modum cuiusdam spacii quanti, cæcitatem per modum qualitatis & formæ in oculo: talis enim coniunctio negationis cum illis modis & formis realibus est res ficta. Secundò. Si negatio illa vel priuatio tribuatur ei rei, cui à parte rei non competit nec potest competere, vt si naturæ abstractæ à singularibus tribuatur negatio singularium, vel si in Deo negamus intellectum esse voluntatem, ea negatio à parte rei Deo non competit, cùm in Deo omnes perfectiones sit vna simplex perfectio, sed conuenit ei vt imperfectè & limitatè à nobis concipitur. Nam cùm conceptu nostro imperfecto & inadæquato concipimus solum intellectum diuinum nō concepta voluntate, intellectum sic conceptum negamus esse voluntatem.

Negatio simplex & priuatio differunt.

Porrò differt negatio simplex à priuatione: quod priuatio connotat aptitudinem in subiecto: negatio verò non, V. G. Cæcitas non est quæuis negatio visus, sed solùm in subiecto apto ad videndum, hoc est, in oculo, ita vt eadem negatio visus in lapide, qui non est aptus ad videndum non sit cæcitas, sed simplex negatio.

Ex quibus omnibus patet tam relationem quam negationem & priuationem tunc solùm esse Entia rationis, cum coniunguntur aliquo modo impossibili: vel in seipsis cum concipiuntur per modum Entium cum non sint Entia, vel respectu subiecti, cum ei tribuuntur, cui non conueniunt nec conuenire possunt, quare si modus impossibilis desit tam negatio quàm relatio, erit suo modo realis.

Iam verò si quæras an Entia rationis habētia fundamentū in re sint solùm illa tria relatio, priuatio, negatio, an verò præter illa sint etiam alia. Respondeo, etiam alia

lia Entia rationis posse habere fundamentum in re: vt cum concipio Angelum sub specie pulchri iuuenis alati ad ipsius spirituales perfectiones exprimendas, vel cum concipio immensitatem Dei per modum cuiusdam quantitatis: hæ enim conceptiones habent in re fundamentum nec temere fiunt; verùm illa tria vulgo numerantur: vel quia præcipua sunt, vel quia illa tantùm Logicæ deseruiunt ad dirigendas operationes intellectus: quanquam aliqui nimis multum laborant in defendendo hoc numero.

QVÆSTIO XI.

An denominationes Logicæ sint verè Entia rationis.

AD maiorem explicationem Entium rationis Logicorum, quæri potest, an denominationes Logicæ sint verè entia rationis, & à quo tales denominationes sumãtur. Sunt aũt denominationes Logicæ denominationes rerum vt cognitarũ ab intellectu. Nam quędã denominationes reb. conueniũt extra intellectũ ante omné cognitionem, vt homini esse visibilem, album; quædam vero conueniunt rebus vt cognitæ sunt, seu ex eo, quia tali vel tali modo cognoscuntur ab intellectu: sic conuenit homini esse speciem, esse prædicatum, esse abstractũ, & hæ denominationes dicuntur Logicæ, quia à Logica considerantur. Quia enim Logica considerat operationes intellectus, tales autem denominationes ex operationib. intellectus proueniunt; idcirco dicuntur Logicæ denominationes. *Quæ dicuntur entia rationis Logica.*

Porrò

Porrò ab actu intellectus denominari potest obiectum dupliciter; vel absolutè, & quasi quoad substantiam, vt cùm dicimus obiectum esse cognitum, apprehensum, intellectum; vel sub aliquo certo modo, sub quo cognoscitur: hic autem modus in Logica est duplex, negatiuus & respectiuus: aliqua enim cognoscit intellectus, cum quadam negatione, vt cùm abstrahit, negat, distinguit: abstrahere enim est cognoscere vnum sine alio, aliqua verò cognoscit relatiuè in ordine ad aliud, V. G. sub ratione subiecti, prædicati, antecedentis, consequentis. Hinc igitur denominationes Logicæ statuuntur duplices, aliæ negatiuæ, vt esse abstractum, distinctum; aliæ relatiuæ, vt esse prædicatum, subiectũ, de his ergo quærimus, an huiusmodi denominationes sint reales, vel rationis, vel partim reales partim rationis.

Dico igitur primò. Denominationes ab actu intellectus absoluto, hoc est non sub aliquo certo modo, sunt reales, & nullo modo Entia rationis vt esse cognitum, esse apprehensum.

Probatur primò. Quia tales denominationes inueniuntur in aliis etiam potentiis in quibus non sunt Entia rationis. Nam esse volitum, esse visum, esse imaginatum, sunt denominationes reales obiecti ab actu volendi, videndi, imaginandi: obiecta enim horum actuũ sunt volita, visa, sine vllo Ente rationis. Ens enim rationis nõ existit nisi per apprehensionem intellectus: atqui res est visa & volita sine apprehẽsione intellectus: ergo sine ente rationis.

Esse cognitum quid?

Secundò probatur quia esse cognitum nihil aliud est, quàm esse cognitionem de obiecto: Dicuntur enim res cognosci non quod ipsæ referantur ad cognoscentem

tem, sed quod cognitio terminetur ad illas: quia igitur realiter cognitio est de rebus, ideo realiter res denominantur cognitæ. Quanquam non nego ex tali denominatione sequi ens rationis, V. G. relationem cogniti ad cognoscentem. Sed solùm nego denominationes ipsas esse entia rationis.

Dico secundò. Denominationes Logicæ tam negatiuæ quàm relatiuæ sunt denominationes extrinsecæ ab actu reali intellectus, sub modo rationis negatiuo vel relatiuo, vt esse abstractum, esse prædicatũ. Nam quod ad denominationes negatiuas attinet esse abstractum, V. G. est denominatio ab actu intellectus abstrahentis, hoc est concipientis naturam sine singularibus; ac proinde sub negatione singularium, quæ negatio est modus rationis. Nam cum intellectus concipit naturã non concepta singularitate in tali cognitione duo distinguimus; vnum est, quod talis cognitio terminatur ad naturam: alterum, quod non terminetur ad singularitatem seu quod terminetur ad naturam absque singularitate: ratione primi dicitur cognitio naturæ; ratione secundi dicitur cognitio abstractiua, seu abstractio: abstractio enim ab illa exclusione alterius obiecti dicitur abstractio.

Cognitio abstractiua intellectus ad quid terminatur.

Porrò hæc negatio quam dicit abstractio, potest considerari vel in ipso actu cognitionis, vel in obiecto abstracto. Nam & actus dicitur abstrahens, & obiectum dicitur abstractum: in actu quidem abstrahente, negatio est negatio terminationis actus ad singularitatem; in obiecto verò est negatio singularitatis, ita vt hæc negatio sit quasi obiectum illius negationis, quæ est in actu.

Dices naturam sufficienter denominari abstractã à

cognitione illam abstrahente, & concipiente, non concepta singularitate, in qua denominatione est quædam negatio, sed ad actum ipsum spectans intrinsecè, & solum per denominationem extrinsecam ab actu spectat ad naturam: in hac autem denominatione nulla inuoluitur negatio, quæ sit Ens rationis: Nam illa negatio terminationis actus ad singularia, est negatio realis, quia oritur ex natura actus: actus enim realiter terminatur ad naturam & non ad aliud. Negatio verò quæ est Ens rationis, est in obiecto distincta à negatione quæ est in actu; est enim negatio naturæ conceptæ absque singularibus. Quamuis igitur sine negatione, non possit concipi natura abstracta, potest tamen concipi sine hac secunda negatione, quæ est in obiecto, solum concepta negatione, quæ est in actu: ex quo sequitur posse concipi naturam abstractã sine vlla negatione rationis.

Respondeo, esse quidem duas distinctas negationes, alteram in actu, alteram in obiecto & illam esse realem, hanc rationis; dico tamen non posse denominari obiectum abstractum à prima negatione, nisi simul denominetur à secunda; quia secunda est obiectum primæ; est enim obiectum proportionatum suo actui, & sub ea ratione, sub qua actus tendit in obiectum, obiectum etiam ex parte sua obiicitur actui. Quia igitur cognitio abstractiua tendit in obiectum, partim positiuè per cognitionem naturæ, partim negatiuè per cognitionem naturæ non singularis, idcirco & in obiecto duo respondent actui, vnum positiuum, aliud negatiuum. Cognitioni enim vt cognitio est respondet in obiecto natura quæ cognoscitur; vt autem abstractio est, respondet ei natura absque singularitate, ita vt cognitionis abstractiuæ integrum obiectum sit

Cognitio abstractiua tendit in obiectũ partim positiuè partim negatiuè.

natu-

tura sine singularitate obiecta. Ex quo patet non posse denominari naturam abstractam, ab actu abstrahente, nisi inuoluatur in hac denominatione negatio singularitatis obiectiua quæ est negatio rationis.

Ad maiorem autem eiusdem rei explicationem duo possumus distinguere in hac denominatione naturæ abstractæ; primò, quod natura sit abstracta; secundò quòd cognoscatur abstracta: & vtroque modo inuoluit modum rationis, hoc est negationem illam singularitatis obiectiuam. De primo iam dictum est, quia negatio illa obiectiua est obiectum actus abstrahentis vt abstrahens est: actus enim abstrahens, quâ cognitio est, habet pro obiecto naturam cognitam, quâ verò abstrahens est, habet pro obiecto naturam absque singularibus, non quod illa negatio singularium sit obiectum cognitionis, sed quod sit obiectum non cognitionis; actus enim abstrahens dicitur abstrahens propter non cognitionem, ergo & obiectum eius formale est obiectum non cognitionis seu negatio singularium non cognitorum. Quamuis autem negatio illa non cognoscatur: tamen verè est negatio rationis; quia negatio rationis, eget quidē apprehensione intellectus ad hoc vt sit Ens, & habeat rationem Entis; tamen vt sit mera negatio rationis, non eget apprehensione, quia negationis esse, est non esse formæ negatæ.

De secundo verò hoc est de cognitione naturæ abstractæ, dico, quod vt formaliter cognoscatur natura illa esse abstracta, necesse est vt concipiatur formaliter, sub modo illo rationis negatiuo, quia ratione illius modi,

& per ordinem ad illum modum est abstracta. Si enim quæras quid sit naturam esse abstractam, definies esse naturam cognitam sine singularibus: in qua definitione non solùm continetur negatio terminationis actus ad singularia, sed etiam negatio singularium, quæ est in obiecto, hæc enim est obiectum illius negationis, & illa negatio sine hac non potest intelligi: Nam sicut actus non potest intelligi sine obiecto, ita negatio quæ est in actu, sine negatione respondente illi in obiecto.

Quæ diximus de denominatione obiecti negatiua, suo modo intelligi possunt de denominatione obiecti relatiua, vt cùm aliquid denominatur prędicatum. Non enim est dubium hanc denominationem esse relatiuã, quia prædicatum respectu subiecti dicitur prædicatum. Est igitur hæc denominatio ab actu intellectus prædicantis & referentis per prædicationem rem illam ad alteram, quæ relatio & denominatio est extrinseca rei denominatæ.

Dices sufficere ad hãc denominationem actum extrinsecum prędicãdi. Actus enim prædicãdi est actus referendi; ab actu autem referendi sufficienter res denominatur relata sine alia intrinsecâ relatione. Quod etiam confirmari potest: quia quando intellectus prædicat animal de homine, vel cognoscit relationem illam in animali ad hominem, vel non: si non cognoscit, ergo illa relatio tunc nõ existet, & sine illa intellectus prædicabit, & referet animal ad hominem, & animal denominabitur tunc prædicatum & relatum, à solo actu extrinseco prædicandi & referendi: si verò cognoscit, id est contra experientiam, quia de tali relatione tunc nil cogitat, cum animal prædicat de homine, & sine tali apprehensione relationis potest animal prædicare de homine.

Re-

Respondeo. Denominari quidem animal prædicatum ab actu prædicandi extrinseco, sed tamen inuoluendo simul relationem, & habitudinem intrinsecam animalis quam habet ad hominem, vt de eo prædicari possit: estque hæc habitudo animalis ad prædicandum, obiectum actus prædicandi: ideò enim intellectus animal prædicat de homine, quia in illo inuenit habitudinem prædicati: non enim quidlibet prædicat de quolibet, quia non in quolibet inuenit habitudinem prædicati. Neque dici potest habitudinem istam realem esse, quia habitudo ista conuenit rei non vt res est, sed vt cõcepta est; habitudines autem rerum vt conceptarum, sunt rationis, non reales; maximè quod animal, cùm nõ sit distinctum realiter ab homine, non potest ad hominem dicere relationem realem; ad relationem enim realem requiritur distinctio realis extremorum. Et quamuis in prædicato inueniri aliquando possit naturalis & realis habitudo ad subiectum, vt in albo respectu cigni; tamen in prædicato, non solùm est habitudo realis ad realiter inexistendum subiecto, sed etiam habitudo rationis ad inexistendum per prædicationem, eaque habitudo spectatur in prædicato, vt prædicari & affirmari possit, cuius habitudinis fundamentum quidem est in re, sed ipsa formaliter non existit nisi per rationem.

Iam verò cum quæritur an talis relatio cognoscatur vel non. Respondeo, duo hîc esse consideranda: aliud enim est animal prædicari in actu exercito, aliud est cognosci quod sit prædicatum. Potest igitur animal prædicari de homine, non cognita formaliter, & in actu signato relatione prædicationis; necessariò tamen tunc cognoscitur illa relatio in actu exercito, quia reuera ani- *Relationes rationis logicæ cognoscuntur vel in actu signato vel in actu exercito.*

mal in prædicatione concipitur in ordine ad ſubiectum, quæ habitudo eſt verè habitudo prædicati, licet non explicitè concepta ſub ratione prædicati, ſed in confuſo quodámodo & in genere: Si verò formaliter cognoſci debeat animal eſſe prædicatum, neceſſario cognoſcitur explicitè, relatio illa prædicabilitatis quæ eſt Ens rationis.

Neque ſatis eſt dici prædicatum à prædicatione intellectus, quia prædicatio intellectus fundatur in prædicabilitate obiecti: eſtque hæc prædicabilitas obiectum actus prædicandi ſiue formaliter, & in actu ſignato cognita, ſiue materialiter & in actu exercito: refert enim intellectus propter referibilitatem obiecti, & prædicat propter prædicabilitatem.

Denominationes Logicæ eſſe partim ab actu intellectus partim à modis rationis.

Dico tertiò dictas denominationes Logicas eſſe denominationes, partim ab actu reali intellectûs, partim à modis rationis. Hæc concluſio patet ex præcedenti.

Et hæc de Ente rationis. An verò Entia rationis ſint neceſſaria rebus Logicis & ad dirigendas operationes intellectûs dicetur Diſputatione ſequenti Quæſtione ſecunda.

EXPLICATIO ALIQVOT DIFFICVLTATVM DE ENTIbus rationis.

AD finem huius diſputationis volui mouere aliquot difficultates circa Entia rationis, ad ea quæ docuimus explicanda. Prima verò difficultas eſt de eſſentia Entis rationis an ea conſiſtat tota in eſſe obiectiuo? ſi enim

enim id concedatur: necesse erit concedere omnia Entia *realia*, quatenus sunt obiectiuè in intellectu, esse Entia *rationis*. In intellectu enim non habent aliud esse quàm obiectiuum. Nam etsi extra intellectum habeant vel habere possint esse reale; tamen hoc non impedit, quominus habeant in intellectu solùm esse obiectiuũ, quod est formale esse Entis rationis. Vnde etiam consequetur: illa & in intellectu esse Entia rationis & extra intellectum Entia realia; si verò non concedatur, Esse obiectiuum sufficere ad Ens rationis; ostendi non poterit, quod aliud esse habeat Ens rationis præter esse obiectiuum. *Nam quod dici solet requiri ad Ens rationis, vt extra intellectum* nec existat, nec existere possit, etsi id *verum sit*, tamen hoc difficultatem non soluit. Nam non esse Ens reale, est mera negatio Entis realis, negatio autem non dat Enti rationis esse, sed non esse. Quare ex tali negatione realitatis Ens rationis non constituitur in ratione Entis, sed potius in ratione non Entis: & ex consequenti verum erit, Ens rationis non constitui in ratione Entis formaliter per aliud esse, præterquam per esse obiectiuum. Neque valet quod responderi potest; Ens *rationis* constitui, non per qualecunque esse obiectiuum, *sed* per tale quod secum ferat essentialiter repugnantiam ad existendum à parte rei: ita vt hæc negatio realitatis consequatur essentiã ipsam Entis rationis. Duplici enim ex causa hæc responsio non valet. Primò q, hæc repugnãtia ad realiter existendũ, oritur non ex illo esse obiectiuo, q, est à ratione, & per q, constituitur formaliter Ens rationis, sed ex materia illa per se impossibili. neq; n. Hircoceruus, idcirco nõ potest existere à parte rei, qa existit obiectiuè in intellectu; sed ex propria ratione Hirci & Cerui quib. ea cõpositio in re repugnat.

Secun-

Secundo quia hæc repugnantia & impossibilitas conuenit rei impossibili antequam habeat esse obiectiuum in intellectu. Etsi enim nullus intellectus apprehenderet impossibilia, adhuc tamen impossibilia, essent ex se impossibilia. Ex quo patet; impossibilitatem ad existendum, neque constituere formaliter Ens rationis in ratione Entis; neque ex ratione formali Entis rationis consequi.

Esse obiectiuũ in ente rationis non solùm obiicit aliquam essentiam, sed etiã illã facit.

Dicendum tamen est Entis rationis essentiam in tali esse obiectiuo consistere, ad quod consequatur repugnantia ad existendum realiter. Pro quo noto: esse obiectiuum in ente rationis, non solùm obiicit essentiam aliquam rationi, sed etiam illam facit atque constituit. Cùm enim Ens rationis consistat in essentia ficta, necesse est essentiam entis rationis ita obiici intellectui, vt fingatur, & sic ficta obiiciatur: in quo apparet discrimen inter esse obiectiuum Entium realium, & Entium rationis: quod entium realium essentia, solùm obiicitur intellectui, non verò per illud esse obiectiuum fit, cùm per se sit essentia possibilis absque eo quod obiiciatur intellectui. Entium verò rationis essentia cùm ex natura rei nihil sit, non potest nisi fingendo obiici & fieri. Nam si Ens rationis fiat per compositioné incompossibilium rerum, ea compositio nisi fiat ab intellectu, nusquam est, aut esse potest.

Ex hac autem compositione essentiæ fictæ sequitur repugnantia illius compositi, qua compositum est, ad existendum realiter. Quia verò compositio illa est, formaliter ex esse obiectiuo (fingendo enim obiicitur intellectui illa compositio) idcirco recte dicimus Ens rationis habere tale esse obiectiuum ad quod consequitur repugnantia ad existendum realiter. Quare ad

argu-

argumenta opposita respondeo: esse obiectiuum, duplex esse potest: alterum, quo fit ipsa essentia obiecti, cum extra illud esse, obiectum non sit: alterum quo nō non fit essentia obiecti, sed tantum obiicitur. Primum esse obiectiuum, est proprium Entis rationis, & in eo solo consistit entis rationis essentia. Secundum etiam cōuenit Enti reali. verùm tale esse obiectiuum non sufficit ad constituendum Ens rationis, sed solum illud quo essentia ipsa fit. Vnde non sequitur Entia realia quatenus sunt in ratione esse Entia rationis, non enim habent in ratione tale esse obiectiuum, quo ipsorum essentia fiat, cum extra illud esse obiectiuum essentia ipsorum ex se sit possibilis.

Esse obiectiuū aliud quo fit ipsa essentia obiecti, aliud quo non fit essentia obiecti, sed tantum obiicitur, atq; per primū ens rationis formaliter constituitur non verò per secundum.

Vnde etiam nolumus repugnātiam ad realiter existendum, constituere essentiam Entis rationis, vt bene probatur in obiectione: sed volumus illud esse obiectiuum ad quod consequitur illa repugnantia, constituere Ens rationis, quod non conuenit Enti reali. Cum verò dicitur repugnantiam istam nō oriri formaliter ex ipso esse obiectiuo, sed ex materia illius esse obiectiui. Respondeo oriri ex vtroque: hoc est tam ex illa compositione, quàm etiam ex partibus incompossibilibus, quibus ex natura rei illo modo componi repugnat, ac ex consequenti existere. Et quidem ea repugnantia quæ sumitur ex natura partium est realis, & prior ipso esse obiectiuo. Quæ verò sumitur ex ipsa compositione partium facta ab intellectu, vel etiam ex apprehensione per modum Entis eius quod est non Ens: ea oritur formaliter ex ipso esse obiectiuo. Compositum enim ex impossibilibus vt sic, repugnat realiter existere. Et quia compositum illud, est compositum per fictionem intellectus, quæ solùm obiectiuè in intellectu habet

bet esse, idcirco rectè dicimus, oriri hanc repugnantiam formaliter ex ipso esse obiectiuo. Hircoceruus enim, si non esset obiectiuè in intellectu, non esset Hircoceruus: id est, non esset compositus ex Hirco & Ceruo (talis enim compositio, non potest fieri nisi ab intellectu) vnde neque habent repugnantiam ad existendum, illo modo composito. Nam illa repugnantia, supponit & fundatur in compositione Hircocerui, estque propriè illius compositi vt compositum est, repugnantia. Nam ex propria ratione Hirci & Cerui repugnat tale compositum fieri, & ex consequenti si fiat ab intellectu immediatè & proximè, oritur repugnantia ipsius compositi quâ compositum est ad existendum à parte rei; ex quo patet has repugnantias esse diuersas. Nam alia est repugnantia totius formaliter accepti, alia partium: illa fundatur in compositione & ex ea oritur, hæc verò fundatur in natura partium.

Secunda difficultas est. An Ens rationis sit quid reale in intellectu. Si enim esse Entis rationis est esse obiectiuum: omne autem esse obiectiuum est reale in intellectu; Sequitur Ens quoque rationis habere esse reale in intellectu. Minor probatur esse enim obiectiuũ, est illud quod formatur ab intellectu, format.n. intellectus intra se obiectum exprimendo eius in se similitudiné. At obiectum formatũ ab intellectu, est quid reale. Ergo esse obiectiuũ, est q.d reale. Confirmatur primò; quia intelligere est formare in se obiectũ modo intelligibili: vt colligitur ex Aristotele 3. de Anima cum docet intellectum possibilem intelligendo fieri omnia, formando in se omnium obiectorum similitudinem; Cum igitur realiter

ter formetur obiectum in intellectu secundum realem similitudinem; consequens est, obiectum in intellectu habere esse reale: ac proinde esse obiectiuum, erit esse reale. Confirmatur secundò, quia esse obiectiuum, est idem realiter cum conceptu. At conceptus est quid reale, ergo & esse obiectiuum. Minor patet: quia conceptus nihil aliud est quam formatio obiecti in intellectu. Sicut igitur omnis actio est idem realiter cum illo termino qui per ipsam fit, ita & conceptus qui est actio obiecti erit idem realiter cum obiecto formato, & obiectum erit idem realiter cum conceptu.

Obiectum in intellectu aliud intrinsecũ actui intelligẽdi, aliud extrinsecum.

Respondeo. Obiectum in intellectu esse duplex: aliud intrinsecum actui intelligẽdi seu conceptui, quod est obiectum formatum in intellectu, seu similitudo illa obiectiua, & hoc est quid reale, idem re cum conceptu, vt bene probat argumentum: aliud est extrinsecum conceptui, & ab eo realiter distinctum, quod repræsentatur extra intellectum, cum quadam quasi distantia, sicut si res aliqua esset extrinsecus obiecta intellectui: hoc obiectum est merum Ens rationis, quia sola cognitione subsistit. Nam licet intellectus etiam in intelligendis Entibus realibus, tali fictione vtatur, tamen in Entibus rationis id quod intellectus fingit, est simpliciter impossibile, ac proinde Ens rationis: in intellectione verò Entium realium; solùm secundum quid fingit, cùm res non existentes tanquam existentes sibi proponit: simpliciter tamen non fingit; quia essentia rerum illarum est talis ex natura rei non ficta ab intellectu; vnde solùm præsentia eius fingitur, non essentia. De qua re pluribus infra Disp. 16. q. 5. & in 3. de Anima. Ex quo patet; Ens ratiõis vt habet hoc secundũ esse obie-

ctiuum extrinſecū, non eſſe quid reale; licet ratione primi, ſit reale. Patet etiā eſſe obiectiuū in omnib. potentiis tam cognoſcitiuis, quàm appetitiuis, imò etiam in ſenſibus, eſſe quid reale, ſi de eſſe obiectiuo intrinſeco ſit ſermo. Si verò de extrinſeco agatur, poteſt ſecundum quid non eſſe reale, ſi fingatur præſens obiectum, quod reuera non eſt præſens: vt ſimpliciter tamen & quoad eſſentiam, eſt reale: quia eſſentia illa quæ obiicitur ſenſui eſt poſſibilis in re.

Tertia difficultas. An Deus directè cognoſcat Entia rationis, Hoc enim Gillius noſter affirmat. Sunt enim Entia rationis duplicia: alia nullum habent fundamentum vt ita concipiantur, vt ſunt monſtra Hircoceruus, hippocentaurus: alia habent à parte rei fundamentum vt ita concipi poſſint. Qualia ſunt Entia rationis Logica. Etſi igitur priora repugnat à Deo concipi directè; quia diuinus intellectus cum ſit perfectiſſimus, concipit res vti ſunt, non vti non ſunt; tamen poſteriora ſine imperfectione vlla, poſſunt à Deo directè concipi: quia habent ex natura ſua fundamentum vt ſic concipiantur: & intellectus diuinus, illa hoc modo concipiendo, eſt conformis obiecto, non difformis. Sine vlla igitur imperfectione poteſt illa directè concipere. Dices concipere non Ens, per modum Entis; eſt concipere rem aliter quàm ſit, ac proinde non conformiter ſed difformiter. At Entia rationis, cùm ſint non Entia, concipiuntur per modum Entis (affingitur enim illis eſſe obiectiuum ratione cuius dicuntur Entia) ergo imperfectè & difformiter concipiuntur. Contra: Quia id ſolum eſt verum de Entibus rationis non habentibus fundamentum, quæ cùm per modum Entis

con-

concipiuntur, aliter concipiuntur quàm illis conueniat, at verum non eſt de Entibus habentibus fundamentum. Nam licet in re ſint non Entia, & non poſſint eſſe Entia; tamen habent fundamentum, vt ab intellectu hoc modo concipiantur: vt ſub ratione prædicati, ſubiecti, antecedentis, conſequentis. Sic eſſentia ſimplex, ſi contineat virtute plures perfectiones habet fundamentum vt poſſint in ea plures perfectiones per rationem diſtingui, V. G. in homine, animalitas & rationalitas: in Deo infinitæ ideæ ſeu rationes, ſub quibus eſt participabilis eſſentia diuina. Neque dici poteſt talia Entia habere fundamentum vt concipiantur illo modo ab intellectu imperfecto, & non niſi per ordinem ad intellectum imperfectum ab intellectu perfecto. Cur enim non poſſint immediatè ab intellectu perfecto concipi, cùm nulla imperfectio ex hoc oriatur.

Nullũ ens rationis habet fũdamentum vt directè cognoſcatur à potentiá perfectè cognoſcente.

Dicendum tamen eſt, etſi probabilis ſit ſententia Gillij, & bene defendi poſſit, probabilior tamen eſt communis aliorum ſententia, repugnare concipi directè ab intellectu diuino quæuis Entia rationis. Nam etſi quædam habent fundamentum vt illo modo concipiantur ſub certis relationibus vel negationibus, quas non habent à parte rei, tamen hoc fundamentum eſt ſolum reſpectu intellectus imperfectè concipientis. Neque enim id nouum videri debet vt aliqua res fundamentum habeat, vt ſecundum aliquam rationem cognoſcatur à potentia imperfectè cognoſcente, non verò à potentia cognoſcente perfectè. Color enim ſub ratione viſibilis, habet in ſe fundamentum vt videatur à potentia viſiua imperfecta, non verò vt videatur ſub illa ratione ſenſibili ab intellectu, quod hic modus

videndi sit contra perfectionem intellectus. Porro in materia præsenti modus cognoscendi rem sub alia ratione quàm illi conueniat à parte rei est modus cognoscendi imperfecte, quia aliter quàm sit in seipsa cognoscitur; & licet habeat fundamentum vt illo modo concipiatur, non tamen nisi ab eo intellectu, qui potens est aliter rem concipere quàm sit in seipsa; quod non conuenit intellectui diuino. Quocirca argumentum Gillij ductum ex ratione fundamenti, non est firmum nec vniuersale, quia solùm probat id verum esse, respectu alicuius potentiæ illo modo potentis concipere, non verò respectu omnis potentiæ.

Quarta difficultas. Ex quo capite repugnat fieri à Deo Ens rationis. Respondeo. De modo quo fiat Ens rationis sunt duæ sententiæ. Vna dicit fieri consecutiuè, antequam apprehendatur. Altera fieri per apprehensionem; in priori ergo sententia nulla omnino repugnantia apparet, quo minus à Deo fieri possit Ens rationis, etiam immediatè. Nam si fieri est consequi: sicut non repugnat Ens rationis consequi ad intellectionem diuinam: cum id nihil deroget diuinæ perfectioni: ita nec fieri repugnabit. In altera verò sententia, quam veram esse arbitror, cum Ens rationis fiat per sui cognitionem, eo modo quo repugnat illud cognosci, repugnabit & fieri. Repugnat autem cognosci immediatè, non verò mediatè, hoc est mediante cognitione, qua cognoscit intellectio imperfectè cognoscentem: pari ergo ratione etiam fieri repugnabit. Vana enim est illa euasio cognosci à Deo vt factum. Illud enim quod est in mente Dei, non est ab vllo alio intellectu factum in mente Dei, præterquam à Diuino: & cum

cum Ens rationis non possit fieri nisi per cognitionem, non alia vllius intellectus præterquam diuini cognitione est factum: ita vt vnum è duobus dici oporteat, aut Ens rationis in mente diuina obiectiuè existens, non esse factũ, aut sola diuina cognitione esse factum. Facere enim Ens rationis est dare illi rationẽ Entis, cùm ex se sit non Ens, hæc autem ratio est ratio Entis apprehensi. sicut ergo non alius intellectus Ens illud rationis in mente diuina apprehendit, nisi diuinus, ita nec alius facit dando illi rationem Entis apprehensi. Quod etiam magis patet in Entibus rationis compositis, vt in Hircoceruo. *Talem enim* compositionem facit Deus apprehendendo. Facere enim Hircoceruum est componere *Hircum* cum Ceruo per apprehensionem, hoc facit Deus cum cognoscit Hircoceruum, ergo facit Hircoceruum. Neque refert quod Hircoceruum cognoscat vt factibilem ab intellectu creato: nam ab intellectu creato est factibilis in intellectu creato: in intellectu verò increato non est factibilis ab intellectu creato, sed à solo Dei intellectu.

DI-

DISPVTATIO II.

De Logica in communi.

Natura Logicæ inuestiganda est, tum ex obiecto, circa quod versatur, tum ex modo, quo se habet ad suum obiectum, & alias scientias.

QVÆSTIO PRIMA.

An obiectum Logicæ sint operationes intellectus quâ dirigibiles?

Obiectum sciẽtia est circa cuius cognitionẽ scientia versatur.

Vpponendum inprimis est, obiectum scientiæ dici illud, circa cuius cognitionem scientia versatur. Porro alia ratione versatur circa obiectum materiale, aliâ circa formale: nam obiectum materiale est quasi subiectum formalis, & non secundum se cognoscitur, sed vt substat formali, formale autem secundùm se cognoscitur; sicut enim in visu paries est obiectum materiale visionis, albedo verò formale, quia non videtur paries quâ paries, sed quâ albus, ita & de obiecto scientiæ cogitandum est.

Supponendum præterea est in scientiis assignari obiectum, vnum aliquod genus, ad quod omnia, quæ tractan-

tractantur in illa ſcientia referantur: nam in omni ſcientia ſunt plurima obiecta particularia, & eſſentiis & proprietatibus diſtincta, quia tamen omnia certo quodam ordine ad vnum genus referuntur, vel tanquam ſpecies illius, vel tanquam principia, vel partes, vel paſſiones: idcirco ſub vno genere obiecti comprehenduntur. Ex quo patet, cur obiectum ſcientiæ dicitur obiectum attributionis, quia omnia, quæ in ſcientia tractantur, debent ad illud obiectum reuocari, aliliquo ex dictis modis, & quodam modo illi attribui.

Supponendum tertiò, aliter obiectum aſſignari in ſcientiis ſpeculatiuis, quàm in practicis, nam in ſpeculatiuis pro obiecto aſſignatur, genus aliquod, cuius ſpecies, principia, partes, proprietates explicantur. Sic Phyſicæ obiectum eſt corpus naturale, cuius ſpecies ſunt, corpus ſimplex & miſtum. principia, materia & Forma. Paſſiones, Quantitas, Motus, Tempus, Locus. In practicis autem pro obiecto aſſignatur opus aliquod, circa quod efficiendum vel dirigendum ſcientia illa verſatur. Et quidem ſi ſit opus ab actione diſtinctum, tunc opus illud externum aſſignatur pro obiecto. Sic obiectum artis ſtatuariæ eſt ſtatua; frænifactoriæ frænum, ædificatoriæ domus. Si verò præter actionem non ſit aliud opus externum, tunc ipſa actio, quæ dirigitur & perficitur, ſtatuitur pro obiecto ſcientiæ; vt Muſicæ obiectum cantus; artis cytharizandi cytharæ pulſatio: ſic philoſophiæ moralis obiectum ſunt actiones humanæ ſecundùm virtutem agibiles, in his enim actio ſubit vicem operis; actio enim ipſa eſt, quæ dirigitur, efformatur, perficitur. Ex harum autem ſcientiarum numero eſt etiam Logica. Nam ſicut aliæ ſcientiæ alias actiones hominis efformandas & perficiendas ſibi

Obiectum ſcientia practica eſt opus.

ſumpſerunt; artes quidem actiones externas, ſcientiæ verò morales, actiones internas voluntatis, ita Logica ſumpſit ſibi dirigendas ac perficiendas actiones intellectus, ad hunc finem vt rectæ fiant, & ſine vitio ac errore; quocirca tradit varios modos res concipiendi, componendi inter ſe, definiendi, diuidendi, argumentandi, ex quo fit, vt communiter pro obiecto Logicæ ſtatuantur, tres intellectus operationes, quatenus dirigibiles. Quanquam enim aliqui diuerſa verborum forma in aſſignando obiecto vtantur; alij enim inſtrumentum ſciendi, vel cognoſcendi, alij Ens rationis, vt inſtrumẽtum ſciendi, vel vt directiuum operationum intellectus, omnes tamen in re conuenire videntur, quòd Logica in nil aliud incumbat, niſi in directionem operationum intellectus. Pro cuius maiori explicatione.

Dico primò. Obiectum Logicæ proximum non eſſe res omnes, vt quidam voluerunt, ſed actiones noſtræ mentis. Ratio eſt, quia Logica proximè circa actiones mentis occupatur, vt eas dirigat, tradendo modos & formas, definiendi, diuidendi, argumẽtandi. Remotè tamen poteſt dici verſari circa res omnes; quia enim verſatur circa mentis actiones, quæ rebus omnibus applicari poſſunt, ex conſequenti ipſa quoque mediante ſuo obiecto immediato & proximo, verſabitur circa res omnes. Eſt etiam pars quædam Logicæ, cuius eſt de rebus omnibus probabiliter ex locis communibus diſputare: quo ſenſu ſæpe Ariſtoteles dixit Logicam æquè ac Metaphyſicam de omnibus rebus tractare.

Res omnes remotum duntaxat ſunt obiectum Logicæ.

Dico ſecundò. Non rectè aſſignari pro obiecto Logicæ vnam aliquam operationem intellectus, ad quam cæteræ referantur: quare neque Argumentatio, vt

vult

vult Albertus, neque Syllogismus, vt vult Scotus, neque Demonstratio vt Græci volunt, est adæquatum Logicæ obiectum. Ratio est; quia Logica æquè dirigit omnes tres operationes, cùm singulæ suos defectus & vitia habeant, & singulari directione indigeant, Ergo æquè omnes ad obiectum Logicæ spectant. Deinde dirigibilitas primò & per se conuenit operationi vt operatio est, non vt est prima, vel secunda, vel tertia, Ergo operatio dirigibilis in communi statuenda est pro obiecto.

Quod si dicas primam & secundam operationem tertia contineri (tertia enim componitur ex secunda & prima, hoc est ex propositionibus & terminis.) Respondeo, primam & secundam operationem non solùm esse dirigibilem in ordine ad tertiam, sed etiam absolutè & secundùm se: nam cognitio nostra aliquando sistit in nuda rei apprehensione, vt est cognitio definitiua, vel si apprehendam quid per modum generis vel speciei, per modum vniuersalis vel singularis, non procedendo ad alium discursum. Aliquando in simplici iudicio de re, vt accidit in propositionibus per se notis, vt quòd totum maius sit sua parte, De quolibet verum sit affirmare vel negare. Quare cum tales cognitiones per se sint independentes à tertia operatione, æquè ac tertia operatio spectant ad obiectum Logicæ, & directionem Logicam. Deinde etsi prima & secunda operatio seruiat tertiæ, tamen hoc illi est per accidens: nam etiamsi non esset possibilis operatio tertia, tamen adhuc prima & secunda operatio esset, & dirigi per se posset: habet enim proprios defectus & vitia, & ex consequenti propriam directionem. Terminis etiam simplicibus qui

Prima & secūda operatio non solùm est dirigibilis à Logica in ordine ad tertiam sed etiam secundum se.

in prima operatione apprehenduntur, per accidens est esse in Syllogismo. nam in Syllogismo spectantur, vt habent rationem maioris, minoris, vel medii termini, extra Syllogysmum verò secundum se considerantur, vt sunt apprehensiones rerum, sub talibus rationibus & modis, verbi gratia, sub ratione generis, speciei, vniuersalis, singularis, &c. quæ apprehensiones secundùm se sunt independentes à Syllogismo, neque qui eas facit, necesse est, vt de Syllogismo cogitet.

Prima & secũda operatio nõ ordinatur ex natura sua ad tertiam.

At inquies. Primam operationem ex natura sua ordinari ad tertiam, tum quia ex se apta est constituere tertiam, tum quia imperfecta ordinantur ad perfecta, partes ad totum. Respondeo, illa propriè ordinari ex natura sua ad alia, quæ naturam habent imperfectam, & sine alio insufficientem ad subsistendum, vt sunt partes substantiales, materia & forma, quæ ex natura sua sunt partes compositi naturalis, & sine illo non subsistunt: at tam prima quàm secunda operatio subsistit sine tertia, ergo per accidens est pars tertiæ, sicut ligna & lapides per accidens sunt partes domus, quæ ex illis conficitur, cùm extra domum subsistant. Habent etiam in suo genere naturam perfectam, vt patet de definitione & propositionibus de se notis. Quod si aliquando apprehensiones sint imperfectæ, illa imperfectio est accidentalis, non essentialis, quia non est omnino clara, & euidens rei apprehensio, quales imperfectiones sunt etiam in ipsa tertia operatione. Maior enim vel minor euidentia non facit discrimen essentiale, sed accidentarium.

Dico tertiò. Obiectum Logicæ esse operationes intellectus, quà dirigibiles. Ita S. Thomas initio Peri hermenias. Ocham initio suæ Logicæ. Ægydius 1. poster.

poster. tex. 27. Ratio est: quia cum Logica sit scientia dirigens operationes intellectus, propria materia, circa quã versatur erũt operationes intellectus: nã & propter eas est inuenta, & nullã aliam materiã habet proximam circa quam versetur, versatur autem circa operationes intellectus non alia ratione nisi eas dirigendo, Ergo sufficienter assignantur pro obiecto Logicæ operationes vt dirigibiles; nam & si multa sint in Logica directiua non dirigibilia, tamen illa tanquam media directionis ordinantur ad operationes vt dirigantur.

Notandum igitur est primò, nos non assignare pro obiecto tres operationes intellectus, sed in communi operationes intellectus. nam tres operationes sunt species obiecti Logicæ, non autem ipsum obiectum: obiectum enim scientiæ debet assignari genus aliquod, cuius species, principia, proprietates in illa scientia explicétur, tale genus in Logica sunt operationes in communi; nam licet ad tres operationes omnia quæ ab illis pendent, reuocantur; tamen etiam ipsæ habent quid superius ad quod reuocentur, tanquam species ad suum genus, nempe operationes intellectus in communi.

Quod si obiicias, primam operationem non esse dirigibilem, & ex consequenti non ponendam in numero aliarum operationum dirigibilium: est enim prima operatio simplex apprehensio, in simplici autem apprehensione, nec est veritas, nec falsitas, nec proinde nec error, vbi autem error non est, ibi ac directio locum habet. Respondeo, vt concedamus in prima operatione non esse falsitatem, & errorem, de quo disputatione tertia, quæstione quinta dicetur, sunt tamen alia vitia & defectus, qui tolli per directionem Logicam debent. Magnum enim vitium apprehensionis *Prima operatio est obnoxia quibusdam vitiis quæ à Logicâ tolluntur.*

est confusio, ab hoc autem confuso modo apprehendẽdi liberat nos Logica, tradendo rectos apprehendendi modos, per modum generis, speciei, &c. applicando singulorum definitiones & regulas.

Notandum est secundò pro formali obiecto assignari dirigibilitatem. Dicit autem dirigibilitas respectum quendam conformitatis ad regulas Logicas, secundùm quas rectæ effici possunt operationes intellectus, ita enim accidit in Logica, sicut in aliquibus artibus, quæ ad efficienda sua opera vtuntur formis quibusdam extrinsecis, & quasi exemplaribus operum, ad quæ deinde sua opera accommodant. Sic in arte fusoria efficiuntur formæ quædam ex luto, vel alia materia, in quas infunditur æs vel stannum, vt efficiatur statua vel campana, vel aliud opus rectum. Ita igitur in Logica, cùm ob naturalem conditionem intellectus nostri, res obscurè & imperfectè concipiamus, scire non possumus, an rectè vel non, res cognouerimus, nisi adhibeamus formas quasdam & normas rectè apprehendendi, definiendi, diuidendi, argumentandi, secundùm quas intellectiones nostras examinamus, & expendimus, vt si sint illis conformes, rectæ, sin minùs, vitiosæ censendæ sint, hæ autem formæ sunt vel præcepta Logica de modis cognoscendi, vel formæ seu ideæ & simulachra operationum, quæ nihil aliud sunt, quam operationes ipsæ in abstracto, abstrahentes ab omni materia particulari, vt sunt formæ Syllogismorum, definitionum, diuisionum.

Duo igitur hîc consideranda sunt. Primò rectitudo ipsa intrinseca operationum, quæ est modus quidam earum physicus, secundùm quem fiunt ab intellectu, & naturali facultate ipsius. Secundò rectitudo

Logi-

Logicæ, quæ est illa ipsa rectitudo vt facta iuxta formas & regulas Logicas. Directio verò operationum est conformatio operationum ad normam & regulam Logicam. Rectitudo enim physica operationum, quatenus inducitur per potentiam physicam, hoc est per naturalem facultatem intellectus, & actione physica, à physicis principiis procedente, est considerationis physicæ, & dicitur directio physica; quia est proprietas rei physicæ, & effectus actionis physicæ; eadem verò rectitudo physica quatenus inducitur per præcepta Logica, & ad normam & formam Logicam, est considerationis Logicæ, & dicitur directio Logica, ita vt rectitudo physica secundùm se sit physicæ considerationis, secundum conformitatem verò cum præceptis Logicæ, sit considerationis Logicæ, eamque conformitatem seu conformationem, designat dirigibilitas, quæ ponitur pro obiecto formali Logicæ.

Rectitudo Physica quatenus inducitur in operationes per præcepta logica est Logicæ considerationis.

Et quidem in iis actionibus quas intellectus noster perfectas efficit, vt sunt iudicia & discursus lumine naturali noti, non eget rectitudine Logica, sed physicè tantùm facit rectas suas operationes, at in aliis omnibus iudiciis & discursibus, qui non sunt lumine naturali noti, eget directione Logicâ, seu conformatione actionum suarum cum regulis & formis Logicis. Ex quo patet rectitudinem physicam operationum, solùm accidentaliter & extrinsecè dependere à rectitudine Logicâ.

Potest autem id aliis quoq; exemplis illustrari. Idem enim opus potest produci & à natura & ab arte, & quatenus à natura producitur, erit naturale & physicum, quaten⁹ ab arte, erit artificiale; vt patet in auro naturali, & arte chymica facto. Aut si Deus infunderet intellectui

nostro

nostro lumen aut species perfectas, per quas sine regulis Logicis faceret suas operationes rectas, eæ operationes essent eiusdem rationis cum istis, quæ fiunt rectæ ex arte Logica, & tamen essent rectæ solùm naturaliter & physicè quia in sui effectione non dependerent à formis & regulis Logicæ. Itaque eadem rectitudo operationum est & naturalis & artificialis, naturalis secundùm se, artificialis per respectum ad formas, & regulas Logicas. quod idem in omnib. etiam aliis operibus artificialibus accidit, nam omnes artes inducunt in materiam formam aliquam physicam, quæ est accidens secundùm se physicum, verbi gratia, figura arcæ vel scamni, verùm ea figura dicitur artificialis, quatenus inducitur per principia & regulas artis, quæ denominatio (vt patet) est mera extrinseca.

Rectitudo operationum logica actiuè sumpta dicit præcepta logica.

Notandum est tertiò, quid sit rectitudo Logica, & quomodo se habeat ad obiectum Logicæ. Et quidem in communi definiri potest rectitudo arte facta; rectitudo enim quæ inducitur per artem & præcepta Logica, est rectitudo Logica. Porrò si actiuè sumatur, dicit præcepta Logica, & formas Logicas operationum quibus diriguntur operationes, si verò passiuè sumatur, dicit rectitudinem operationum conformem præceptis & formis Logicis, seu vt directam per artem & præcepta Logica. Rectitudo ergo primo modo sumpta non pertinet ad obiectum formale Logicæ, quia præcepta Logica, & formæ operationum habent se extrinsecè ad operationes dirigibiles, per modum enim causæ efficientis efficiunt rectas operationes, vnde sunt causa quædam extrinseca obiecti Logici: si verò sumatur secundo modo, tunc præcepta & formæ Logicæ non pertinent ad obiectum, vt ratio formalis obiecti, vel vt pars

Passiuè verò sumpta dicit rectitudinem operationum vt conformē præceptis logicis.

ratio-

rationis formalis, sed vt quid essentialiter connotatum à ratione formali, seu tanquam id per ordinem ad quod sumitur ratio formalis, nam rectitudo operationum, non nisi, vt conformiter fit ad regulas & formas Logicas, est obiectum formale Logicæ, & per hunc respectum ad formam Logicam: per hanc enim connotationem & respectum rectitudo illa fit Logica, nempe quia fit & inducitur per regulas Logicas. Ratio ergo formalis obiecti Logicæ est rectitudo illa operationum intrinseca quatenus est talis per respectum ad regulas Logicas.

Rectitudo passiuè non actiuè sumpta est ratio formalis obiecti Logica.

Quod si obiicias, operationes vt substãt regulis Logicis sunt obiectum formale, Ergo regulæ ipsæ sunt ratio formalis obiecti. Respondeo, operationes non substare regulis Logicis tanquam rationi formali obiecti, sed tanquam principiis efficientib. directionem. Quod si instes, Logicam considerare formas operationum, nempe formam definitionis, Syllogismi, diuisionis, ergo formæ Logicæ sunt obiecta Logicæ. Respondeo, formas Logicas considerari in Logica, vt instrumentum & media, & causas efficientes directionis obiecti Logici, vnde referuntur ad obiectum Logicæ extrinsecè per modum causæ efficientis.

Operationes nõ substant formis seu regulis logicis nisi tanquã principiis effectiuis.

Ex quibus patet rectitudinem passiuam non actiuam pertinere ad obiectum formale Logicæ, quod etiam indicat ipsum nomen dirigibilitatis, quod significat directionem passiuam, nam actiua directio spectat ad operationes dirigentes, passiua ad dirigibiles. Obiectum autem Logicæ non sunt operationes dirigentes, sed dirigibiles. Secũdò directio actiua in Logica ordinatur ad passiuam, tanquã, medium ad finẽ, causa ad effectum, ratio autem formalis obiecti est illa, ad quam cæ-

tera ordinantur, ipsa verò non ordinatur ad alia. Tertiò, in scientiis dirigentibus pro obiecto statui debet id quod dirigitur, non id quod dirigit, vt patet tum inductione, tum ratione; inductio est in omnib. artibus, nam obiectum artis statuariæ, non est forma illa ficta statuæ, per quam statua efficitur, neq; alia instrumenta ad statuam efficiendam, sed statua formabilis per artem; obiectum medicinæ non sunt pharmaca inducentia sanitatem, sed corpus sanabile per artem, &c. Ratio verò est, quia id quod dirigit, ordinatur ad id quod dirigitur per modum causæ efficientis, vel instrumentalis, quocirca ipsum non est obiectum, sed ordinatur ad obiectum: pari ergo ratione in Logica modi & formæ Logicę sunt id quod dirigit operationes intellectus, non quod dirigitur, non igitur sunt obiectum Logicæ, sed quid ordinatum ad obiectum Logicæ.

Sed obiicies Primò. Operationes intellectus secundùm omnem considerationem sunt obiectum Physicæ; ergò nullo modo statui possunt obiectum Logicæ. Antecedés probatur. nam inprimis quoad substantiam, sunt entia physica, sunt enim actus animæ rationalis quę est forma physica. deinde quoad rectitudinem sunt quid physicum, quia rectitudo illa est modus quidam, & accidens physicum operationum: effectio verò operationum est etiam physica, quia fit virtute physica, & naturali intellectus; nam etiam tunc cùm fiunt ex directione Logica, physicè fiunt ab intellectu, sicut & aliæ operationes non directæ à Logica.

Operationes Intellectus quomodo ad Physicã spectent.

Respondeo, substantiam & rectitudinem, & effectionem operationum esse physicam secundùm se, nihilominus ars & præcepta Logica non sunt principium rectitudinis physicum, sed inuentum ab intellectu, patet hoc in omnibus artefactis. nam in arca non solum

mate-

materia eſt phyſica, ſed & forma arcæ, & effectio arcæ, quæ fit per potentiam, & vires phyſicas artificis, nihilominus vt hæc figura procedit ex principiis & directione artis eſt artificiata, cùm hoc modo procedere ab arte, non ſit illi naturale, ſed ab intellectu excogitatum, & inuentum, & ſecundùm hoc pertinet arca non ad phyſicam ſcientiam, ſed ad artem fabrilem.

Obiicies Secundò. Potius operationes directæ ſtatuendæ ſunt pro obiecto Logicæ, quàm operationes dirigibiles; tum quia operationes dirigibiles ordinantur ad directas, tanquam ad finem, ideò enim diriguntur, vt fiant rectæ, id autem ſtatui debet pro obiecto, ad quod alia reuocantur; tum quia obiectum debet ſignificari perfecto modo, non imperfecto, operationes autem dirigibiles ſunt imperfectæ quoad rectitudinem, rectæ autem ſunt perfectæ; tum quia artis ædificatoriæ obiectum non ſtatuitur domus ædificabilis, ſed domus abſolutè. Deniquè operationes rectæ & dirigibiles conueniunt in vna ratione formali, quia ſunt tales per regulas & formas Logicas: Ergo vtræque pertinent ad Logicam, quia pertinent ad vnam rationem formalem obiecti, vel ergo pertinent æquè immediatè, vel vna reducetur ad aliam: ſi primùm, obiectum Logicæ non erunt operationes dirigibiles, ſed aliquid ſuperius, complectens tam dirigibiles, quàm directas: ſi ſecundum, cùm rectæ non reducantur ad dirigibiles, ſed dirigibiles ad directas, ſtatuendæ erunt pro obiecto Logicæ operationes rectæ.

Reſpõdeo. Cùm Logica ſit eſſentialiter habitus directiuus inuẽtus propter operationes dirigendas, nõ propter directas, rectè ſtatui pro ei⁹ obiecto o͞pationes dirigibiles, nõ verò directas. Vnde ad primã probationẽ dico, operationes dirigibiles ordinari ad rectas, tanq̃ ad fi-

Operationes dirigibiles ordinantur ad rectas vt ad finem ſecundarium.

Operationes dirigibiles ordinantur ad rectas vt ad finē secundarium.

nem cōsecutiuum & secundariū. Logica. n. Docens primò & per se intendit formare & tradere modos dirigēdarum operationum, per quos possint fieri rectę, quocirca considerat illas vt fiunt, nō vt factæ sunt rectæ, hoc enim deinde sequitur vt effectus directionis. Ad secundam: obiectum debet significari perfecto modo, qui tamen sit conueniens illi scientiæ; atqui operationes rectæ, non sunt conueniens obiectum Logicæ, sed operationes dirigibiles: quia vt dictū est Logica inuenta est ad dirigendas operationes, non ad contemplandas iam directas, nisi consequenter, vt etiam in omnibus artibus accidit. Ad tertiā: etiam obiectum artis ædificatoriæ est domus ædificādo nō domus absolutè. Ad quartā. vtręq; operationes pertinent ad obiectum Logicæ, sed dirigibiles primariò, & immediatè, quia propter eas inuenta est Logica, rectę verò secūdariò & consequēter quaten⁹ eædē regulę & formę Logicæ, q̄ erāt in operationib. cùm dirigerentur, spectari etiā possunt in factis iā & directis.

Et ex dictis sequitur pro obiecto Logicæ non assignandas esse operationes, quæ diriguntur, aut quæ sunt iam directæ, sed quæ sunt dirigibiles: quia finis & officium proprium Logicæ est, tradere modos & formas efficiendarum seu dirigendarum operationum, vt per eos dirigi possint, applicare autem actu hos modos & formas operationibus, & vti illis, non est Logicæ docentis, sed vtentis. Quocirca obiectnm Logicæ docentis non sunt operationes, quæ diriguntur, vel directæ sunt, quia actualis directio ad vsum Logicæ, non ad doctrinam spectat, estq; effectus quidam & finis Logicæ secundarius.

An operationes rectæ in cōmuni sint obiectū Logicæ?

Sed restat difficultas. An saltem operationes rectæ in communi, abstrahendo à dirigibilibus & directis, à fieri & facto esse, possint statui pro obiecto Logicæ: ita enim vide-

videtur quibusdam recentioribus. Primò, quia obiectum scientiæ debet esse quid commune omnibus, quæ tractantur in scientia. Atqui in Logica tractatur tam de dirigibilibus, quàm de directis operationibus. Ergo obiectum Logicæ debet vtrumq; comprehendere, & esse veluti genus ad vtrumq;: tales sunt operationes rectæ in communi. Minor patet. quia per easdē regulas, per quas Logicus cognoscit operationem hoc vel illo modo dirigibilem aut dirigendam, cognoscit etiam fuisse bene directam, vtpote conformem iisdem regulis Logicis. Secundò, quia operationes rectæ in communi, vt abstrahunt à dirigibilibus & directis, sunt considerationis Logicæ, siquidem à consideratione Logica, quam participant, dicuntur rectæ. Sicut enim operationes dirigibiles ideò sunt cōsiderationis Logicæ, quia substant rectitudini Logicæ, ita & operationes rectæ in communi, quia à rectitudine Logica dicūtur rectę, sunt considerationis Logicæ. Porro secundùm leges obiecti non genus debet reduci ad speciem tanquam ad obiectum, sed species ad genus, vt author est Aristoteles 1. poster: Ergo non operationes rectæ in communi reduci debent ad dirigibiles tanquam ad obiectum, sed contra dirigibiles ad rectas, sicut species ad genus, pro obiecto enim statuendum est summum aliquod genus scibile habens sub se species. Tertiò explicari & probari id potest exemplo caloris. sicut enim aliud est calorem esse, aliud fieri, aliud factū esse, ita & aliud est operationem esse rectam, aliud dirigibilem, aliud directam; & sicut calor absolutè non reducitur ad calorem in fieri, sed contra, ita operatio recta non est reducenda ad dirigibilem, sed è conuerso. Ex quo sequitur operationes dirigibiles esse vnam tantùm speciem obiecti Logicæ, non verò totum, & adæquatum obiectum.

Habitus directiui obiectum adæquatum est dirigibile.

Verùm hæc opinio non est admittenda. Primò, quia habitus directiui obiectum adæquatum est dirigibile, cùm ergo Logica sit habitus obiecti directiuus, eius obiectum adæquatum erit dirigibile. Antecedens probo primò inductione. Etenim intellectiui obiectum adæquatum est intelligibile, visiui visibile, motiui mobile, calefactiui calefactibile. Ergo & directiui dirigibile. Deinde habitus practici obiectum adæquatum est agibile vel factibile. Si enim habitus sit actiuus, versatur circa agibile, si factiuus circa factibile, vt passim docet Aristoteles 6. Ethic. cùm ergo habitus intellectiuus sit practicus, vel quasi practicus, necesse est eius obiectum adæquatum esse dirigibile, & sicut habitus actiui obiectum non est commune agibili & acto, sed agibile tantùm, ita & habitus directiui obiectum, non est directũ, vel quid commune dirigibili & directo, sed tantùm dirigibile. Adhæc habitus denominatur à suo obiecto, practicus à practico obiecto. Atqui obiectum non est practicum nisi vt substat praxi, seu vt est operabile. Ergo omnis habitus practici obiectum est operabile, hoc est agibile vel factibile, quomodo etiam Aristoteles 6. Ethic: & alibi assignat obiecta habitibus practicis, v. g. Agibile, factibile, eligibile. Similiter & fines eorundem habituum assignat actionem vel factionem. Si igitur proportionaliter de Logica est loquendum, assignari illi debet pro obiecto dirigibile, non rectum in communi.

Et sanè cùm in omnibus artibus possit considerari & rectitudo in communi, & rectitudo inducibilis, & rectitudo inducta, nusquam tamen Aristoteles aut quispiam alius assignauit arti pro obiecto rectum in communi, sed factibile, quod planè ostendit istorum sentẽ-

tiam,

tiam, esse sententiæ & doctrinæ Aristotelis minùs conformem.

Responderi potest Primò. Praxim esse quidem obiectum formale habitus practici, sed non nisi vt illa praxis rectè vel secus fieri potest: cùm igitur secundùm rectitudinem tripliciter considerari possit, primò vt rectè fit, secundò vt rectè facta est, tertiò absolutè vt recta, hac solùm ratione tertiâ est adæquatum obiectum habitus practici, sub aliis verò rationibus particularibus, nempe vt fit, vel vt facta est, est inadæquatum & particulare obiectum eiusdem habitus. Sed hæc responsio & Aristoteli & rationi repugnat. Non enim Aristoteles ignorabat, has tres considerationes, & tamen nusquã assignauit pro obiecto habitus practici rectum in communi, sed tantùm agibile vel factibile. Deinde aliud est istas tres considerationes posse fieri absolutè, aliud eas fieri ab habitu operatiuo & practico Habitus enim operatiuus & practicus pro fine proximo & adæquato habet operationem, hoc est actionem vel factionem, non verò considerationem rerum actarum vel factarũ. Quocirca ad habitum practicum per se solùm spectat actio vel factio, consideratio verò rerum actarum vel factarum, vel consideratio rectitudinis in communi, non per se, sed consecutiuè & reductiuè, ac per quandam intentionem spectat ad habitum practicum, vt mox dicam.

Responderi potest secundò. Negando Logicũ habitum esse essentialiter directiuum, sed rectum; hoc est, cognoscitiuum rectitudinis Logicæ, siue in ordine ad directionem faciendam, siue post directionem iam factam. Et sanè meo iudicio nihil magis consequenter respondere possunt isti authores pro dicta sententia.

Verùm

Verùm neq; hæc responsio admitti potest. Primò, quia euertit receptam definitionem Logicæ, quæ est esse habitum directiuum operationũ intellectus, & cùm aliam essentiam isti Logicæ tribuant, quàm communiter tribuatur, fit vt non de eadem Logica loquãtur, de qua est controuersia, sed de quadam alia à se conficta. Secundò euertit omnem doctrinam Aristotelis & Peripateticorum de obiecto habituum practicorum, omnes enim obiectum habitus practici constituunt agibile vel factibile, non actum aut factum, vel commune acto & facto, agibili & factibili. Tertiò si Logicæ assignandum est obiectum rectum non dirigibile, pari ratione arti & prudentiæ, & omnibus habitibus practicis assignandum esset obiectum rectũ abstrahendo ab agibili & factibili, essentq; mutandę definitiones habituum practicorum, neq; definiendi essent Habitus cum vera ratione actiui vel factiui, vt definiuit Aristoteles 6. Ethic: sed habitus recti abstrahendo ab actiuo & factiuo, ita vt in ordine ad rectitudinem in communi, non verò in ordine ad actionem & factionem definiendi essent: quod esset omnia perturbare. Ex quo patet rectitudinem in communi posse quidem abstrahi à directione actiua & passiua, non tamen posse assignari pro obiecto habitus practici: non enim rectitudo in communi est obiectum habitus practici, sed rectè agibile vel factibile, neq; habitus practicus considerat, rectitudinem in abstracto, sed practicam, id est, in opere ponendam vel ponibilem.

Rectitudo in communi non potest assignari pro obiecto Habitus practici.

Secunda ratio propter quam admitti non debet hæc sententia est, quia finis & obiectum in practicis coincidunt ex communi sententia. Distinguit enim Aristoteles practicum & speculatiuum, ex fine: speculatiui

enim

enim finis est veritas practici opus, seu actio vel factio, qui etiã fines sunt simul obiecta tam speculatiui, quàm practici. Cùm igitur habitus directiuus sit practicus, vel quasi practicus, finis eius erit actio vel factio, seu directio operationum, ac ex consequenti directio per modum actionis erit planè formale obiectum habitus directiui, non igitur rectè statuitur obiectum abstrahẽs à directione.

Quod si obiicias Aristotelem docere 1. magn. moral. c. vlt. in habitu actiuo nõ esse alium finem, præter actionem, in factiuo verò pręter factionem dari alium finem, nempe opus effectum per factionem, vt est domus post ædificationem relicta. Respondeo, habituum factiuorum finem non esse efficere nudam factionem, sed opus permanens post factionem, verùm illud opus non est finis, nisi mediante factione, & quatenus ex factione sequitur, & sic non repugnat præter factionem dari finem alium à factione distinctum, qui tamen sit factionis effectus, & quatenus ex factione consequitur spectet ad habitum factiuum. Quare domus vt domus est finis habitus practici vt factionem consequitur, & est subordinatus factioni, tanquam proximo & principali fini, is enim ex quo alii dependent & consequuntur, dicitur principalis finis. Talis finis artis v.g. ædificandi est ædificatio, in hoc enim consequendo totum laborem & artificium suum ponit, eoq; acquisito consequuntur sine alio nouo artificio & labore artis, alii fines, nempe habitatio, vel lucrum, &c. quanquam Logica cùm non relinquat opus post se, non habet talem finem, qui sit à directione distinctus.

Tertia ratio. Quia operationes directæ non sunt *per se &* primarium obiectum Logicæ, sed reductiuè &

Operationes recta non per se sed reductiuè sunt obiectum Logicæ.

& secundariò. Primò, quia circa operationes directas non habet Logica actũ nisi reflexũ, quo cognoscit illas operationes rectè à se factas fuisse. Cùm igitur solus actus directus circa obiectũ per se & primariò spectet ad quẽlibet habitũ, actus verò reflexus non nisi per accidens & secundariò, consequens est etiam obiectũ actus reflexi per accidens & secundariò spectare ad habitum Logicũ, proinde non debere poni vt speciem obiecti Logici, sed vt quid reductiuè se habens ad obiectum. Confirmatur. Quia habitus directus & reflexus sunt distincti specie, cùm habeant distincta specie obiecta. nam directi obiectum est res quæ cognoscitur, reflexi obiectum est ipsa cognitio rei. vnde habitus directus per se ipsum & per suos actus non potest reflectere se, sed per alium habitũ adiunctum, ac proinde per accidens, vt docetur in libris de Anima. Deinde nulla scientia per se loquẽdo habet pro obiecto suo seipsam, & actos suos, sed tantùm obiecta suorum actuum, Ergo nec ad Logicam per se spectat reflectere se supra suos actus, hoc.n. esset habere seipsam pro obiecto. Quocirca & Aristoteles 1. phys. t. 8. negat scientiam particularem probare posse principia sui obiecti, sed id vel ad alteram scientiam vel ad communem spectare, communem intelligẽdo Logicã vel Metaphysicam, quæ habent obiecta vniuersalissima, sub quibus obiecta aliarũ scientiarum particulariũ cõprehẽduntur. Quare scientiis particularib⁹ negat Aristoteles hos actus reflexos. Tertiò, operationes nõ cognoscuntur esse rectè factæ, nisi per ordinem ad directionẽ præcedẽtem. quia.n. domus dũ fieret, rectè & secundùm regulas artis fiebat, idcirco etiam postquã facta est dicitur recta, neq; ad id nouo artificio opus est, sed solùm extensione artis, quæ est de directione, cùm ergo per accidens sit scientiã extendi & applicari ad opus iam factũ, fit vt per accidẽs etiam

Nulla scientia habet pro obiecto seipsam.

etiam spectet ad Logicam consideratio operationũ directarum, per se verò solùm spectet directio ipsarum, in fieri. Nam vt dictum est, cognoscuntur esse rectè factæ, per illam eandem scientiam, quę est de directione, extẽsam & applicatam ad opus factum. Quartò, id quod cõsequitur ad aliquod obiectũ, nõ ponitur per se pro obiecto principali, neq; tanquàm species illius obiecti, sed reducitur ad obiectũ, vt quid cõsequẽs ad ipsum. Sic proprietates physicæ non statuuntur pro obiecto physicæ, nec enim sunt corpus naturale, aut species illius, sed reducũtur vt proprietates consequentes corpus naturale, cùm igitur esse directum consequatur ad directionem, sicut factum esse ad fieri, actio enim est quodammodo causa sui termini, qui per eam fit, operationes directæ non debent poni tanquã obiectum per se Logicæ, sed reduci debent vt quid consequens ad obiectum.

Ad primũ argumẽtum primæ sentẽtię Respondeo. Operationes directas nõ spectare per se ad obiectũ Logicæ, sed consecutiuè & reductiuè vt dixi, tum quia cõsequuntur ad directionem, tum quia non alia scientia sciuntur præterquam scientia de directione, extensa & ipsis applicata, non ergo possunt spectare tanquam species obiecti, distinctæ enim species obiecti fundant distinctas specie scientias, directæ autẽ operationes sciuntur per eandẽ scientiam quæ est de dirigibilibus. Cùm verò dicitur obiectum scientiæ comprehendere omnia quę tractantur in illa scientia, distinguendũ est de modo cõprehẽdendi: quædam enim per se comprehẽduntur, vt sunt species obiecti, de quibus obiectũ in Quid prædicatur, quædam verò consecutiuè, vt sunt ea quæ consequuntur ad obiectũ, nec sunt idem cum ipso, vt sunt affectiones & proprietates obiecti, quo etiam modo

operationes vt directæ, sunt quid consequens ad directionem, & effectus quasi quidam directionis.

Ad Secundum respondeo. Rectitudinem in communi abstrahentem à fieri & facto esse non esse per se considerationis Logicæ, sed reductiuè; quia Logicus non quocunq; modo considerat rectitudinem, sed practicè, vel quasi practicè, hoc est vt factibilem, & inducibilem in operationes, idq; Logicæ commune est cum omnibus habitibus practicis, qui nō habent pro obiecto rectitudinem in communi, sed rectitudinem agibilem vel factibilem. Pertinet igitur rectitudo illa ad Logicā per modum principii constituentis obiectum Logicæ, verè enim rectitudo illa vt subiicitur praxi vel operationi intrat & constituit obiectum formale Logicæ. Dicimus autem rectitudinem in communi abstrahere à fieri & facto esse, non ea abstractione, qua genus abstrahit à speciebus, rectitudo enim in fieri & in facto esse, est vna & eadem specie, sed est abstractio rei à modis, ad eum modum quo abstrahimus calorem à fieri & facto esse, non tanquam genus à speciebus, sed tanquam eandem rem à suis modis accidentalibus.

Logica rectitudinem practicè considerat.

Ad Tertium. Secundùm diuersas considerationes potest vnum reduci ad aliud, & illud aliud reduci ad ipsum. Rectitudo ergo si consideretur vt res quædam, & fieri ac factum esse vt modi quidam ipsius, sic fieri & factum esse reducūtur ad rectitudinem, vt modi ad rem cuius sunt modi, si verò consideretur rectitudo in ordine ad obiectum practicum constituendum, sic rectitudo reducitur ad operationes dirigibiles per modum principii formalis illas constituentis in ratione obiecti practici, vel quasi practici, rectitudo enim vt factibilis est obiectum practicum.

Noto

Noto autem, in iis actionibus, in quibus relinquitur opus aliquod post actionem, distingui esse fieri & factum esse, vt patet in calore, qui habet suum esse, extra fieri & factum esse, & in domo cuius esse manet transacta ædificatione. At in iis actionibus quæ non relinquunt opus post se, idem est fieri & esse, quia non sunt nisi cùm fiunt, & in fieri consistunt: sic esse saltationis est fieri, tunc enim est cùm fit, & quando fieri desinit, desinit esse; talis etiam est rectitudo operationum, quæ tunc solùm est à parte rei cùm fit, sicut & operationes ipsæ in fieri consistunt, & non sunt nisi dum fiunt. *Esse fieri distinguitur ab esse facto.*

QVÆSTIO II.

An entia rationis sint necessaria ad operationes intellectus dirigendas?

QVidam recentiores entia rationis à tota Logica omnino reiiciunt. Si enim ad Logicam pertinerēt, id esset propterea, quod ad dirigendas operationes intellectus essent necessaria. At non sunt, inquiunt, necessaria, imò nec vtilia, Ergo non spectant ad Logicam. Minorem probant Primò, quia nec Aristoteles, nec veteres illi philosophi, qui de rebus Logicis tractârunt, vllam mentionem entium rationis fecerunt; Recentiores verò plurimi, post accuratam rei discussionem, ea exploserunt, & in Logica regulas & præcepta de modis realibus rectè cognoscendi, non de modis à ratione excogitatis tradiderunt. *Partis negantis. Arg. 1.*

Secundò, quia quæ in Logica tractantur de proprietatibus rerum, quæ rebus conueniunt ab intellectu, ea non per entia rationis, sed per denominationes ex- *Argum. 2.*

trinsecas, à tali vel tali cognitione, verè & sufficienter explicari possunt, v. gr. esse prædicatum vel subiectum est, denominari ab actu intellectus prædicantis & subiicientis, esse genus vel speciem, est tali vel tali ratione cognosci ab intellectu: quo fit vt non relinquatur locus entibus rationis.

3. Tertiò, quia entia rationis sunt inepta ad dirigẽdas operationes intellectus; non enim ideò operatio est recta, quia habet talia entia rationis, sed ideò habet entia rationis debita operationi rectæ, quia ipsa est recta, idque non solùm ex natura rei loquendo, sed etiam quoad nos: nos enim non aliunde cognoscimus, entia rationis recta, nisi quia debentur operationi rectæ, & ea postulat operatio recta: prius ergo cognoscimus naturam operationis rectæ, tum inferimus talia entia rationis deberi rectæ operationi, ita vt rectitudo entium rationis, tota pendeat, tam secundùm se, quàm secundùm nos à rectitudine operationum. quare melius est, vt de rectitudine ipsius operationis secundùm se præcepta in Logica dentur, quàm de rectitudine entium rationis.

Quod si quis dicat, sicut rectitudo styli ex rectitudine vmbræ cognoscitur, licet rectitudo vmbræ causetur à rectitudine styli, & pendeat ab illa, ita ex rectitudine entium rationis cognoscitur rectitudo operationis. Contra, nunquam potest explicari rectitudo entium rationis, nisi explicetur prius rectitudo operationũ verbi gratia, recta propositio est illa, non cuius termini habent relationem prædicati & subiecti, sed in qua tribuitur id, quod rei natura postulat; imò illud si dicatur, debet probari per hoc: ideò enim conuenit terminis rectitudo prædicati & subiecti, quia id natura re-

ta rerum ipſarum poſtulat, quare non poteſt rectitudo entium rationis adhiberi ad rectitudinem operationum demonſtrandam. Neque exemplum ſtyli & vmbræ id probat, nam eſt magnum diſcrimen inter ens rationis & vmbram; in vmbra enim rectitudo facilius animaduertitur, cùm per planum fundatur, quàm in ſtylo. At rectitudo entium rationis eſt obſcurior, & probari debet per rectitudinem operationũ.

Quartò, tam præcepta Logica, quam operationes ipſæ conſiderãtur in Logica ſine vllo reſpectu ad entia rationis, verbi gratia, propoſitio non definitur, quæ rectas habet relationes prædicati & ſubiecti, ſed in qua vnum de altero enunciatur, ita vt natura rerum poſtulat. Syllogiſmus etiam non definitur is, ad quem rectè relationes, maioris, minoris, & medij termini conſequuntur, ſed in quo quibuſdam poſitis, neceſſe eſt aliud euenire. 4.

Ex quibus inferunt verum modum dirigendi operationes intellectus eſſe, quem tradit Boëtius initio Porphyrij à ſe translati: Homines primum aduertere cœperunt ſe aliquando errare, aliquando non, idque aduerterunt ex conformitate ſuorum diſcurſuum, cum experientia rerum ſenſatarũ, & cum conſenſu aliorum hominum præcipuè prudentiorũ. Obſeruabant igitur modum quem in ſuis diſcurſibus tenebant, & quid illis deeſſet, quos malos comperiſſent, atque ita notando proprietates boni diſcurſus, & effectus mali, facta eſt vniuerſalis obſeruatio modi & proprietatum boni diſcurſus.

Oppoſita ſententia eſt aliorum, qui dicunt entia rationis omnino neceſſaria eſſe reb⁹ Logicis, & ad operationes intellectus dirigẽdas, quam ſententiã hactenus in ſcho- *Entia rationis ſunt neceſſaria ad directionem operationum.*

in ſcholis fuiſſe communem teſtatur Ruuius in quæſtione de obiecto Logicæ. Pro qua notandum eſt, eam eſſe imperfectionem noſtri intellectus, vt vix aliquid cognoſcamus, niſi ſub aliquo modo rationis, hoc eſt ſub aliqua negatione, vel relatione, quæ non niſi per rationem exiſtit, ſi haberemus cognitionem rerum perfectam, vt Angeli, hoc eſt adæquatam rebus, ita vt totam rem, & eo modo quo in ſe eſt, vno intuitu penetraremus, non eſſemus ita ſubditi entibus rationis in cognitione; at quia imperfectè res cognoſcimus, hoc eſt limitatè & inadæquatè, diuidendo vnam rem in multos cõceptus, ex hac limitatione conceptuum, prouenit primò, vt res ſub certis abſtractionibus concipiamus, longè aliter quàm ſint in re; quæ enim ſunt in re coniuncta, nos per conceptum diſiungimus, abſtrahendo vnum ab alio, & vnum ſine alio conſiderando, animal, verbi gratia, in homine concipimus, abſtrahendo à rationali, licet in re ſit idem cum rationali, accidẽs ſecundùm ſe in abſtracto cogitamus, nihil cogitando de ſubiecto. Porro hæc abſtractio quamuis, vt ſe tenet ex parte intellectus, eſt actio realis intellectus, abſtrahentis & conſiderantis vnum ſine alio, tamen vt ſe tenet ex parte obiecti, eſt ens rationis: obiectum enim abſtractum, dicit negationem & excluſionem eorum à quibus abſtrahitur, quæ negatio ſolùm per intellectum rebus conuenit, & idcirco eſt ens rationis.

Intellectus humanus in 2. & 3. operatione res concipit ſecundũ habitudines rationis.

Sequitur ſecundò, quòd cùm intellectus res ſic limitatè conceptas coniungit inter ſe in ſecunda vel tertia operatione, concipit illas ſecundùm quaſdam habitudines, quas vt ſic conceptæ & abſtractæ habent, nempe ſub habitudine prædicati vel ſubiecti, generis vel ſpeciei, antecedentis vel conſequentis, quæ habitudines

cum

cum conueniant rebus, non vt existunt in re, sed vt sunt conceptæ ab intellectu, sunt proul dubio rationis, non reales. verbi gratia, cùm intellectus vult prædicare animal de homine, non temerè id facit, sed propter habitudinem, quam videt in animali sic concepto & abstracto ad hominem, quæ habitudo est generis & prædicati, cùm verò ista habitudo conueniat animali non vt in re existit, sed vt est abstractum per intellectum à singularibus, idcirco non est realis, sed rationis: quæcunque enim conueniunt rei vt est cõcepta ab intellectu, sunt entia rationis. nam quod dicitur ex natura rei conuenire animali, vt possit tribui homini, distinguendum est, animali enim vt concepto per intellectum, non autem absolutè vt est extra intellectum, conuenit vt possit tribui homini, seu ex natura animalis sic concepti & abstracti conuenit ei posse prædicari de homine, quod quid aliud est, quàm animali, vt substat tali modo essendi in intellectu, conuenire vt prædicetur?

Hoc igitur fundamento posito Dico primò. Entia rationis esse rebus Logicis necessaria. necessarium enim est Logicę scire modos concipiendi, sub quibus res concipit & cognoscit intellectus noster; hoc enim est præcipuum Logicæ obiectum; atqui intellectus noster ob imperfectam & limitatam suam cognoscendi rationem, nihil ferè cognoscit, nisi sub aliquibus modis rationis, vt dictum est: nam limitatè cognoscendo, partim disiungit, quæ sunt in re coniuncta, partim coniungit res sic disiunctè conceptas per prædicationem & illationem. Vterque autem modus est rationis, prior quidem est abstractio, posterior relatio fundata in re, vt concepta est ab intellectu: necessarium ergo est in Logica cognosci entia rationis, ita vt sine *Necessitas Entium rationis in Logica.*

illis nihil prętari in Logica possit. nã & operationes quę debét dirigi, propter limitatũ earum modũ cognoscendi, non possunt nisi sub certis modis rationis considerari, & media ad illas dirigendas, hoc est, regulæ Logicæ consistunt in explicatione, & definitione horum modorum rationis. Quare cùm tria sint in qualibet scientia, subiectum de quo fit demõstratio, proprietates quæ demonstrantur de subiecto, causa per quam tales proprietates de tali subiecto demonstrantur, hæc omnia in Logica sub certis modis rationis considerantur. verbi gratia, syllogismus consideratur, vt constat ex terminis certo modo abstractis, & certum inter se respectum habentibus, Prædicati, subiecti, maioris, minoris, medij, antecedentis, consequentis. Hi enim respectus cùm sint respectus rerum conceptarum quatenus conceptæ sunt, sunt respectus rationis. Similiter syllogismus consideratur, quòd sit in modis primæ, secundæ, & tertiæ figuræ, quæ omnia inuoluunt etiam modos rationis. Conclusio etiam dicit habitudinem ad præmissas, quæ habitudo cùm sit respectus rerum sub certis modis rationis conceptarum, ad alias res, sub certis itidem modis conceptas, est procul dubio habitudo rationis. Non dico autem conclusionem esse ens rationis (est enim actus realis intellectus concludentis) sed necessariò fieri sub certis modis rationis, sub quibus termini tam secundùm se, quàm in ordine ad alios terminos concipiuntur. Denique principia syllogismorum sunt illa duo, Dici de omni, & Dici de nullo, seu principium illud, omne quod prædicatur vel negatur de prædicato, prædicatur vel negatur de omni eo de quo prædicatum illud affirmatur, in quo principio manifestum est considerari modos rationis

præ-

prædicandi & subiiciendi. Idem etiam ostendi potest de aliis operationibus intellectus, vt de definitione, quæ vt tractatur à Logico, debet constare ex genere & differentia, habitudo autem generis & differentiæ conuenit rei, nõ vt est extra intellectum, sed vt est concepta ab intellectu. In enuntiatione etiam vt à Logico consideratur, debent cõcipi termini sub ratione prędicabili, subiicibili, & sub ratione copulæ, qui modi sunt entia rationis, cum conueniant rebus, non vt sunt à parte rei, sed vt sunt conceptæ ab intellectu.

Dico secundò. Per entia rationis dirigi operationes intellectus. Ratio est, quia operationes intellectus tunc diriguntur, quando explicatur modus debitus operationum, quo fieri debent, atqui modi operationum nostrarum, sunt modi quidam rationis, nempe varij modi abstrahendi & conferendi res abstractas inter se, ergo dum hi modi rationis explicantur in Logica, diriguntur operationes intellectus. Nam quod dicitur modos istos conuenire rebus propter naturam rerum conceptarum, id verum est fundamentaliter, formaliter enim per intellectum conueniunt. Neque verò cùm dicimus entia rationis dirigere operationes intellectus, ideo sensu accipimus, vt quicunque conceperit aliquod ens rationis, statim eo ipso cognoscat, quę sit recta operatio, quod prior sententia dicebat, sed quod, cùm omnes operationes nostræ fiant cum certis modis rationis, eæ dirigi non possunt, nisi cognoscantur & explicentur illi modi rationis; & in hoc consistit tota necessitas entium rationis ad dirigendas operationes.

Dico tertiò. Entia rationis ad Logicam pertinent, quatenus dirigunt operationes intellectus, ad alias verò

ſcientias aliis modis; ad metaphyſicam quidem, vt ſunt quædam entia, eſt enim metaphyſicæ proprium ens vt ens conſiderare, ac ex conſequenti omnia entia ſub ratione entis. Ad Phyſicam autem vt ab intellectu fieri poſſunt.

Soluuntur argumenta 1. ſententia. *Veteres Philoſophi meminerunt entium rationis.*

Porro ex his facile eſt reſpondere ad argumenta primæ ſententiæ. Ad primum. tam Ariſtotelem, quàm omnes philoſophos veteres, cùm de rebus Logicis tractarent, meminiſſe entium rationis: adhibuerunt enim ſemper terminos ſignificantes entia rationis, vt Genus, Speciem, Definitionem, Diuiſionẽ, figuras ſyllogiſticas, Prædicatum, ſubiectũ, maiorem, minorẽ, medium terminum, quæ omnia ſunt res conceptæ ſub modis rationis. Quod verò ad nomen entis rationis attinet, Ariſtoteles illud vocat ens in anima, quem ſequuntur Græci, Arabes autem, vt Auicenna & Auerroës vocant ſecundas intentiones. Latini communiter vocant entia rationis. Illi verò recentiores qui entia rationis reiecerunt, non accuratè rem conſiderârunt: negare enim entia rationis, eſt negare, intellectum cognoſcere res ſub his modis: qui ſolùm in intellectu exiſtunt, & à parte rei non conueniunt rebus, ſed vt conceptæ ſunt ab intellectu, quod negare cùm abſurdũ ſit, idcirco non niſi abſurdiſſimè entia rationis negari poſſunt. Deinde negari non poteſt præcepta Logica eſſe de modis abſtrahendi, & de rerum ſic abſtractarum diuerſis inter ſe habitudinibus Prædicati, ſubiecti, antecedentis, conſequentis, &c. quæ eſſe entia rationis, patet, quia tales modi conueniunt rebus nõ vt in ſe ſunt, ſed vt conceptæ ſunt, & ex vario modo concipiendi oriuntur.

Denominationes ab actu intellectus duplices

Ad ſecundum reſpondeo. Denominationes ab actu rationis eſſe duplices; aliæ ſunt, quæ ſolùm fundant,

non

non autem intrinsecè dicunt modos illos rationis, & tales denominationes fieri possunt sine entibus rationis, verbi gratia, esse rem cognitam, volitam, imaginatam, sufficienter intelligimus per denominationem extrinsecam ab actu cognitionis, volitionis, imaginationis, idq; antequam intelligamus relationem cogniti, voliti, imaginati: Licet enim cognitio fundet relationem cogniti, tamen prius est rem cognosci, quàm dicere relationem ad cognoscentem, imò relatio cogniti nisi fuerit apprehensa ab intellectu, non conueniet obiecto cognito formaliter, sed tantùm fundamentaliter. *Aliæ verò sunt denominationes*, in quibus intrinsecè *continentur modi* quidam rationis, conuenientes rei cognitæ, siue sint negatiui, siue relatiui, vt cùm dicitur natura abstrahi, prædicari, subiici: tales igitur denominationes non possunt intelligi sine modis rationis, quia cognitiones à quibus fiunt hæ denominationes, includunt intrinsecè istos modos. Sunt enim hi modi obiecta cognitionum illarum, à quibus fiunt denominationes, & pertinent eo modo ad cognitiones illas, quomodo pertinent specificantia ad actum quem specificant, verbi gratia, denominatur natura abstracta à cognitione, quâ cognosco naturam sine singularibus, huius cognitionis obiectum formale est, modus ille obiectiuus naturæ existentis in intellectu sine singularibus. Licet enim natura illa sic cognita possit denominari abstracta per denominationem extrinsecam, à cognitione quâ cognoscitur esse abstracta, tamen quia obiectum huius cognitionis est modus obiectiuus existēdi in intellectu sine singularibus, idcirco cùm denominatione extrinseca inuoluitur simul modus ille rationis: & sic non solùm entia rationis per tales denominationes non ex-

cluduntur, ſed etiam inferuntur & ſtabiliuntur magis, ſiquidem ex cognitionę infertur neceſſariò obiectum talis cognitionis: at modi rationis ſunt obiecta talium cognitionum denominantium, ergo ex illis inferuntur neceſſariò tales modi rationis. Idem eſt dicendum de denominatione vniuerſalis, prædicati, ſubiecti, quia hæ denominationes fiunt à cognitione, cuius obiectum eſt vniuerſalitas, vel habitudo prædicati, aut ſubiecti, qui ſunt modi rationis; ſimiliter de aliis iuxta ea, quæ dicta ſunt in diſputatione præcedenti.

Ad tertium Reſpondeo. Rectitudinem operationum pendere ex entibus rationis, ſiquidem operationes noſtræ non fiunt à nobis niſi ſub certis modis rationis. Cùm autem dicitur prius operationes eſſe rectas, quàm ſint recta entia rationis, negandum id eſt, quia non datur operatio recta ſine entibus rationis; vt enim dictum eſt, operationes noſtræ non efficiuntur à nobis niſi ſub certis modis rationis. Vnde falſum etiam eſt prius nos cognoſcere operationem eſſe rectam, tum deinde entia rationis eſſe recta; quia operatio illa in ſe non eſt recta, niſi cum modis rationis, quare neq; cognoſcitur recta niſi cognoſcatur recta cum tali modo rationis, ſumitur enim cum modo, non ſine modo, cùm dicitur recta.

Operationes nō prius ſunt recta quàm recta ſint entia rationis.

Quod ſi dicas, rectitudo regularum Logicarum profecta eſt ex operationibus rectis; ideo enim ſtatuerunt Logici definitionem conſtare debere ex genere & differentia, quia ita inuenerunt inductione in definitionibus rectis; ergo prior eſt rectitudo operationum, quàm entium rationis dirigentium.

Reſpondeo, verum quidem eſſe, regulas Logicas, & entia rationis Logica, accepiſſe ſuam primam recti-

tudinem

tudinem ex aliquibus operationibus rectis, quarum nimirum rectitudo erat clarissima & indubitata, at illæ quoq; operationes rectæ non erant sine modis rationis. imò in illis clarissimè illi modi rationis apparebant, & idcircò fuerunt regulæ & exempla aliorum. Porro dupliciter nos possumus cognoscere aliquam operationem esse rectam, Primò à priori ex natura operationis, qui enim cognosceret naturam operationum, cognosceret etiam eo ipso, qui modi rationis, & quæ rectitudo illis conueniat. Secundò à posteriori per regulam extrinsecam: quia enim natura operationum nostrarum nobis ignota est. idcirco ad earum rectitudinẽ vtimur præceptis & regulis Logicis. Quamuis igitur si rerum naturas perfectè cognosceremus, prius cognosceremus operationes rectas, quàm aliquam regulam extrinsecam operationum rectam, tamẽ quia tali modo res non cognoscimus. priùs debet nobis esse nota regula aliqua extrinseca, & eius rectitudo, quàm rectitudo ipsarum operationum, siquidem ex rectitudine regulæ deuenimus ad rectitudinem operationum. Et sic à priori quidem verum est idcirco tale ens rationis conuenire operationi, quia ita eius natura postulat, à posteriori tamẽ, & quoad nos talis operatio fit à nobis recta cum tali modo rationis, quia talibus entibus rationis & regulis conformatur, & licet vt regulæ Logicæ applicantur operationibus, debet saltem in confuso cognosci natura operationum, non enim cuilibet operationi applicari possunt, tamen rectitudo tota operationis non ex illa confusa cognitione operationis, sed ex regula ipsa applicata operationi sumitur: in regula enim continentur expresè illi modi, qui inesse debent operationi.

Rectitudo operationum duobus modis cognosci potest.

Præcepta logica de operationibus sunt sub modis rationis.

Ad quartum respondeo. Præcepta Logica esse de operationib⁹ sub certo modo rationis factis, v. g. præcepta definitionis sunt de operatione intellectus cõcipiẽte genus & differẽtiam rei definitæ. Et quidẽ conceptio generis, est conceptio naturæ sub modo abstracto, & sub habitudine generica: conceptio itidem differentiæ est conceptio gradus specifici & abstracti ab aliis gradibus, qui modi conceptionum proculdubio sunt entia rationis, cùm conueniant rebus vt sunt obiectiuè in intellectu. Idem dicendum est de Syllogismo, quem Logicus considerat, vt continet terminos & propositiones sub certis habitudinibus Prædicati, subiecti, maioris, minoris, medii. Antecedentis, consequentis. Quare cùm dicitur enunciationem definiri, in qua vnum de altero enunciatur, vt natura rei postulat, respondendum est, in tali definitione, etsi non in actu signato, tamẽ in actu exercito poni modos rationis: vnum enim de altero enunciatur, intellectu vnum concipiente cum habitudine ad alterum subiecti aut prædicati. Similiter in definitione Syllogismi, cùm dicitur in quo quibusdam positis aliud sequitur, dicimus includi habitudinem antecedentis & consequentis, quæ cùm sit habitudo rerum vt conceptarum, non est habitudo realis sed rationis.

Jam verò cùm inferunt ex Boëtio præcepta Logica ex obseruatione & experientia esse nata, nos id non negamus, imò libenter admittimus. vno addito, quòd hæc experientia & obseruatio fuerit circa operationes, cum modis rationis factas, verbi gratia, circa operationem definitiuam, aut Syllogisticam, quę sine dubio cum modis rationis fit ab intellectu, vt dictum est; & licet primi obseruatores fortè non cogitârint explicitè de entibus rationis, tamen reuera & in actu exercito cogitârunt

de

de illis modis, qui verè ſunt modi non reales, ſed rationis.

At obiiciunt primò, Ad dirigendas operationes æquius eſt ponere pro exemplo operationem realem rectam, quæ ſit idea quædam & exemplar cæterarum, ideam, verbi gratia, definitionis, Syllogiſmi, diuiſionis, tunc autem quid opus erit entibus rationis? Quaſi verò poſſit operatio recta, vel fieri vel pro exemplari poni ſine modis rationis. imò ſi quæ debet eſſe idea & exemplar Syllogiſmi verbi gratia, vel definitionis, ea perfectiſſimè debet in ſe complecti omnes modos rationis, quos Syllogiſmus requirit, & ſine quibus non cõcipitur, vt ad eam ſimilitudinem omnes alii ſyllogiſmi inſtituantur. ex quo patet, quòd ſiue dicantur operationes dirigi per præcepta, ſiue per operationem realem perfectiſſimam inſtar ideæ, nunquam excluduntur modi rationis, cùm tales modi ſint obiecta tam operationum, quàm præceptorum, vt dictum eſt.

Nulla operatio intellectus poteſt fieri recta ſine modis rationis.

Obiiciunt ſecundò. Poteſt eſſe ſyllogiſmus rectus ſine modis rationis; Ergo poteſt cognoſci rectus ſine modis rationis. Antecedens probatur, ſi enim faciam hunc ſyllogiſmum, omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, Ergo Petrus eſt animal; in tali ſyllogiſmo faciendo nihil cogito de modis rationis, intellectu autem non cogitante non exiſtunt modi rationis, Ergo poteſt fieri ſyllogiſmus rectus ſine modis rationis. Nam, verbi gratia, illæ habitudines Prædicati, ſubiecti, maioris, minoris, medii, antecedentis, & conſequentis, non cogitantur cùm fit ſyllogiſmus.

Reſpondeo Primò. Habitudines illæ licet explicitè & in actu ſignato nõ concipiantur dum fit ſyllogiſmus, concipiuntur tamen implicitè & in actu exercito, quia

Habitudines rationis cognoſcuntur dupliciter.

verè vnus terminus in ordine ad alium cognoſcitur, ſecundum quẽdam habitudinis modum, id verò ſatis eſt, vt operationes noſtræ dicantur fieri ſub modis rationis: nam tunc cognoſci eo modo, quo fiunt nõ poterũt, niſi cognoſcantur hi modi, ſub quibus fiunt in actu exercito.

Reſpondeo ſecundò. Etiamſi hi modi tunc cùm fit ſyllogiſmus non exiſterent, niſi fundamentaliter (quod tamen non concedo) tamẽ cùm deinde ab intellectu in Logica cognoſcuntur formaliter, tunc actu exiſtunt per modũ entium rationis. Porro neceſſe eſt ad cognoſcendum modũ rectæ operationis, cognoſcere modos illos etiam fundamẽtaliter exiſtẽtes, quia verè ſub illis fit operatio, ita vt accedente poſtea intellectu, neceſſe ſit tales modos in ea concipi actu; tali enim modo operationes noſtræ efficiuntur à nobis, vt non poſſint ab intellectu cognoſci, niſi ſub modis rationis, inuẽnit enim intellect⁹ fundamẽtum talis cognitionis, & ſecundùm fundamẽtum illud procedit in cognoſcendo.

QVÆSTIO III.

An ens rationis directiuum operationum ſit obiectum Logicæ?

SVnt duæ celebres ſententiæ. Vna veterum dicentium operationes intellectus dirigi per entia rationis, & ex conſequẽti ens rationis quâ directiuum eſt, eſſe obiectũ formale Logicæ. In hac ſententia eſt D. Thomas cum ſuis, in 4. metaphyſicæ, lectione 4. Altera eſt recentiorum, dicentium operationes intellectus dirigi per veras operationes reales, & per cognitionem proprietatum realium ipſarũ, & modorũ, non per entia rationis: Si.n. explicentur proprietates reales recti diſcurſus, quis non videt

videt ad eam formam recti discursus, posse accōmodari & dirigi alios nostros discursus, sine vllo auxilio entium rationis? plus enim ad hunc finem faciunt modi reales operationum, quàm non reales & ficti.

Nos verò suppositis iis, quæ quæstione præcedenti de entium rationis necessitate docuimus. Dicimus Primò, Logicam dirigere operationes intellectus tradendo formas & normas rectarum operationum sub modis rationis, verbi gratia, formam rectæ definitionis, recti syllogismi, recti conceptus, generis vel speciei, & similium. Hæc conclusio est certa, nihil enim aliud in Logica traditur, quàm formæ variç operationũ intellectus, definitionis, diuisionis, argumentationis, &c.

Quod si quæras quid sint istæ formæ? Respondeo esse operationes ipsas reales sub certis modis rationis factas, abstrahentes ab omni determinata materia, verbi gratia, forma definitionis est operatio definitiua constans genere & differentia, nulli materiæ applicata, forma syllogismi, est operatio intellectus constans ex terminis & propositionibus cum talibus proprietatibus & modis, quales requiruntur ad syllogismũ secundùm præcepta Logica: hæ igitur formæ cùm deinde applicantur operationibus in certa materia, verbi gratia, in materia physica, vel metaphysica, dirigunt operationes. Sunt etiam formæ Logicæ præcepta ipsa seu dictamina de modis variis res concipiendi.

Formæ logicæ necessario includunt modos rationis.

Dico secundò. Formæ Logicæ rectarum operationum includunt necessariò modos rationis. Ratio est. Quia formę operationũ sunt proportionatę ipsis operationibus; at ostensum est, omnem fere cognitionem ab intellectu nostro effici sub modis quibusdam rationis, hoc est, sub variis modis abstractionũ, & rerũ abstractarũ

habitudinibus, ergo & formæ operationum, seu cognitionum nostrarum includunt eosdem modos rationis, per modum exemplaris vel regulæ.

Dices. Nihil nos cogitare de entibus rationis cùm de rebus discurrimus. Respondeo modos istos rationis esse duplices. alii sunt negatiui, vt modi abstractionũ, & hi conueniunt cognitioni, & eam afficiunt, etiamsi non apprehēdantur explicitè, cùm illorum esse, sit non esse, vt præcedenti disputatione docuimus. Alii sunt positiui, vt sunt habitudines rerum conceptarum. & de his modis non possumus non cogitare, siue cùm de rebus discurrimus, & res conceptas inter se variè conferimus: tunc enim in actu exercito habitudinem, quam inter se habent cognoscimus, siue cùm nos supra cognitionem nostrã reflectimus, & explicitè omnes habitudines terminorũ cognoscimus, vti fit in Logica, tunc enim modi & habitudines istæ, sunt obiectum formale talis cognitionis, vt cùm concipio naturam sub modo vniuersali, generico, specifico, pręd icabili, subiicibili, &c. Quocirca si Logicæ munus est explicare modos & proprietates nostræ cognitionis, necessariò debet in explicatione modorum rationis versari, quia sub his modis efficitur omnis nostra cognitio; nam quòd hi modi aliis viis saluari nõ possint, satis ex præcedenti quæstione apparet.

Obiectum Logicæ secundum D. Th. Dico tertiò. Probabiliter statuitur à D. Thoma ens rationis directiuum operationũ intellectus pro obiecto formali Logicæ. Huius conclusionis probabilitas pendet à duobus. Alterum est ens rationis esse directiuum operationum. alterum, supposito quod sit directiuum spectare ad rationem formalem obiecti. Quod igitur ens rationis sit directiuum patet ex ratione allata, quia cognitiones nostræ, cùm fiant sub certis

modis

modis rationis, non possunt dirigi, nisi explicatis modis rationis, quod etiam inductione patet. Non enim alia ratione Logica dirigit operationes intellectus nostri, nisi explicando modos & proprietates tam terminorum quàm propositionum. verbi gratia, dirigit operationem definitiuam, explicando ex qualibus terminis constare debeat definitio, hoc est, vt alter habeat rationem generis, alter rationem differentiæ, modus autem generis & differentiæ sunt modi rationis. Similiter dirigit operationem syllogisticam, explicando ex quot & qualibus terminis ac propositionibus constare debeat. *modos quidem* & proprietates terminorum *docet esse debere* tales, vt vnus habeat rationem maio*ris termini*, alter minoris, tertius medij, deinde vt hi termini certo modo disponãtur, quoad prædicationem vniuersalem, vel particularem, affirmatiuam, vel negatiuam: denique vt propositiones ita sint dispositæ, vt duæ habeant rationem antecedentis, tertia consequentis; quæ omnes proprietates cùm conueniant rebus vt cognitis, sunt proprietates & modi rationis. Ex quo patet nullo modo negari posse, per entia rationis dirigi operationes intellectus, cùm operationes nostræ sicut dependent in esse à modis rationis, ita & cognosci non possint nisi per regulam hos modos explicantem. Neque verò accommodatum est exemplum de sole cùm cognoscitur ex vmbra. Nam Sol ab vmbra non dependet in esse & potest esse sine vmbra, ita vt omnino per accidens vmbra accidat Soli, ob corpus aliquod interpositum prohibens lumen Solis. At operationes intellectus nostri dependent à modis rationis, & sub illis efficiuntur, quare non per accidens, sed per se cognoscuntur sub modis rationis, & per

regulam explicantem modos rationis. Et quidem illi qui negant entia omnia rationis, non ita peccant, cùm negant directionem fieri per entia rationis; consequenter enim loquuntur, & omnia saluare conantur per denominationes extrinsecas, licet hoc fieri non posse iam ostendimus.

At qui concedunt entia rationis, negare nullo modo possunt, per ea dirigi operationes nostras, nisi quid sint entia rationis, & qui modi nostræ cognitionis non intelligant. Nec nos mouet cuiusdam recentioris viri docti censura, qui ait errorem Dialecticum esse, entium rationis tractationem Logicæ tribuere, quòd Logica entia realia consideret. Quî enim error vocari potest communis in scholis cum D. Thoma opinio? error potiùs est communem opinionem vocare errorem. Neque verò Logica ita considerat operationes reales intellectus nostri, vt eas sub certis modis rationis non consideret, quin potiùs, cùm sub talibus modis efficiantur, non possunt rectè cognosci à Logico, nisi sub his modis cognoscantur.

Quod verò supposito, quòd ens rationis sit directiuũ, probabiliter à D. Thoma statuitur pro obiecto formali Logicæ, patet: quia Logica tota in directione operationum consistit, quæ directio cùm fiat per certos modos & formas operationum, Logica tota versari videtur in conficiendis talibus modis & formis, vnde probabiliter modi dirigendi statui possunt pro obiecto formali Logicæ, sicut ab aliis modus cognoscendi, vel instrumentum sciendi statuitur. Quia verò hi modi formaliter sunt entia rationis, idcirco à D. Thoma Ens rationis directiuum statuitur pro obiecto Logicæ.

Dico

Dico, directiuum, neque enim omne ens rationis vult sanctus Thomas obiectum esse Logicæ, sed solùm directiuum, hoc enim solùm ad Logicam spectat.

Ens rationis non est obiectum Logicæ.

Dico quartò. Longè probabilius est ens rationis directiuum non esse obiectum formale Logicæ, sed operationes ipsas vt dirigibiles. Quia etsi operationes sint dirigibiles per entia rationis, tamen ens rationis non est formaliter rectitudo ipsa operationum dirigibilium, sed solùm causa efficiens, & medium directionis illarum, causa autem efficiens habet se extrinsecè ad suum effectum, nec intrat rationem formalem sui effectus.

Quod si dicas in dirigibilitate includi entia rationis dirigentia. Respondeo, includi vt quid extrinsecum, non vt rationem formalem rei dirigibilis, quia includuntur vt causæ efficientes rectitudinem & directionem operationum dirigibilium. Res enim dirigibilis constituitur in esse dirigibilis formaliter & intrinsecè per rectitudinem, effectiuè verò & extrinsecè per causam dirigentem. Non nego tamen rectitudinem operationum, quatenus Logica est connotare essentialiter respectum conformitatis ad regulam dirigentem, per hoc enim rectitudo Logica distinguitur à rectitudine physica, vt dictum est quæstione prima. Deinde cùm assignatur obiectum scientiæ dirigentis, non ponitur pro obiecto id quod directiuum est, sed id quod dirigitur, vt tum inductione, tum ratione probauim⁹ supra quæstione prima: At Logica est scientia dirigens. Ergo eius obiectum nō est ens rationis quod dirigit, sed id quod dirigitur, nempe

opera-

operationes dirigibiles. Quare etsi opinio S. Thomæ in re non multum differt à sententia nostra, quod enim S. Thomas dicit actiuè, nos passiuè, quod ille dicit ens rationis directiuum, nos dicimus operationes dirigibiles per entia rationis, tamen in modo loquendi nostra sententia præstat. Quia obiectum scientiæ dirigentis statuendum est, id quod dirigitur, non quod directiuum est. Ex quo patet, quòd etsi non negamus ens rationis pertinere ad obiectum Logicæ, negamus tamen pertinere vt partem, vel rationem formalem obiecti, sed per modum causæ efficientis directionem in obiecto, vt dictum est. Ex quibus patet rationem formalem obiecti Logicæ esse rectitudinem illam realem operationum, vt fit conformiter regulis & entibus rationis Logicis.

At obiicies Primò. Sufficiunt præcepta Logicæ ad directionem, sine modis istis rationis. Respondeo, imò præcepta Logicæ sunt de his modis rationis, sunt enim hi modi obiecta quædam præceptorum Logicæ, quid enim aliud sonant præcepta Logicæ, quàm tales debere esse modos definiendi, diuidendi, argumentandi?

Obiicies secundò. Directio operationum est realis: Ergo non fit per entia & modos rationis. Antecedens probatur: quia directio est effectio rectarum operationum, non est autem dubium operationes realiter effici rectas. Respondeo, esse actum realem cognitionis, sed sub modis rationis. Porro hi modi rationis sicut cognosci realiter possunt, ita & realiter possunt dirigere per realem sui cognitionem, dirigendi enim vim realem habent ex cognitione reali, qua cognoscuntur.

Directio operationum realis sub modis rationis.

Obiicies tertiò. Logica nihil aliud considerat nisi modos directionis operationum, Ergo directiuitas potius

potius modorum dirigentium quàm dirigibilitas operationum directarum est obiectum Logicæ. Antecedēs patet, nihil enim est in Logica nisi modi, definiendi, diuidendi, argumētandi, & regulæ quæ sunt in Logica sunt de modis directiuis, nulla verò regula est de dirigibilitate. Nā si dicas regulas esse de modis vt per eos diriguntur operationes, pari ratione dici poterit, esse de modis vt dirigentibus. nam licet ista duo se comitentur necessariò, dirigere & dirigi, directiuum & dirigibile, tamen prius Logica considerat modos dirigentes, quàm operationes per eos directas, nam & regula priùs debet cognosci in se recta, quàm per eam cognoscatur aliquid rectum, & operationes dirigibiles, non nisi à modis directiuis quibus substant denominantur dirigibiles. Ergo consideratio directiuitatis, cùm sit & prior & potior in Logica, priùs & potiùs pertinebit ad obiectum formale Logicæ, quàm dirigibilitas, maximè quia directiuitas est causa dirigibilitatis, & dirigibilitas est effectus ipsius vt dictum est. Vnde pertinebit ad obiectum Logicæ, non per modum obiecti, sed per modum effectus ipsum consequentis. Et sanè vt minimùm hoc sequitur, nō minùs bene statui posse pro obiecto directiuitatem actiuam, quàm dirigibilitatem passiuam, seu modos vt sunt dirigentes actiuè, non minùs quàm operationes, vt per modos passiuè diriguntur.

Respondeo, Logicam dum considerat modos directiuos operationum, considerare etiam operationes, vt per illos modos dirigibiles: neque enim ista differunt, nisi vt actiuum & passiuum, sicut eadem est via Thebis Athenas, & Athenis Thebas. obiectum tamen potius passiuè, quàm actiuè debet poni, quia vt sunt modi actiuè dirigentes, ordinantur ad operationes dirigibiles, tanquam medium ad finem, vnde non sunt obie-

Logica considerans modos directiuos operationum considerat etiam operationes.

S ctum

ctum vltimatum & principale. & licet priùs & immediatiùs considerentur, tamen referuntur ad aliud principale, & vltimatũ obiectum, à quo Logica denominatur simpliciter. Neq; obstat, quòd operationes dirigibiles sint effectus modorum dirigentium. nam & in omnibus practicis cognitionibus obiectum est effectus cognitionis dirigentis, hoc enim spectat quælibet ars, vt efficiat & formet suum obiectum, vt domum, nauem, arcam. Ergo & Logica cùm sit dirigens, debet habere pro obiecto suum effectum, quem dirigendo efficit, tãtùm abest, vt id obstet rationi obiecti. Ex quo patet eadem in re scientiam esse de modis dirigendi, & de operationibus dirigibilibus, & consequenter eandem esse scientiam directiuitatis & dirigibilitatis, solumq́ue modo actiuo & passiuo differunt, sed quia illa ad hanc refertur, hæc verò non refertur ad illam, idcirco hanc, non illam vocamus absolutè Logicæ obiectum.

Obiicies quartò. Omnes artes conficientes aliqua instrumenta, habent pro obiecto instrumentum quod conficiunt, nõ rem cui illud instrumentum seruit: nam frænifactoria habet pro obiecto frænum, non equum frænabilem, ars arma conficiẽdi habet pro obiecto ipsa arma, non militem armabilem, ergo pari ratione Logica cùm tota sit in conficiendis instrumentis sciendi, habebit pro obiecto ipsa instrumenta sciendi non operationes intellectus, quibus talia instrumenta deseruiunt.

Instrumenta quarum artiũ obiecta?

Respondeo, illæ artes quæ nullum aliud opus efficiunt præter instrumenta, non habent aliud obiectum præter instrumenta, quia obiectum artis est opus & effectus artis, si igitur præter instrumenta nullum aliud opus efficiunt, nihil aliud habebunt pro obiecto nisi instrumentum. tales sunt artes enumeratæ in obiectione.

Sunt

Sunt verò aliæ artes quæ præter effectionem inſtrumé-
torum habent aliud opus, ad quod inſtrumenta illa re-
feruntur, & tunc pro obiecto habebunt nõ inſtrumen-
ta, ſed opus aliud vltimatum, quod per illa inſtrumenta
efficiunt, v. g. ars fuſoria conficit inſtrumenta lutea vel
terrea, ad fundendum, & illis inſtrumẽtis vtitur ad fun-
dendas ſtatuas, campanas, & alia opera ſimilia, obiectum
illius non eſt inſtrumentum illud terreum, ſed ſtatua,
vel aliud tale opus, quod illo inſtrumento efficitur. Ex
hoc genere etiam eſt Logica, quæ non ſolùm conficit
inſtrumenta ad dirigendum, ſed etiam efficit ipſas ope-
rationes *rectas per talia* inſtrumenta; ex cognitione e-
nim *Logicæ formaliter* fiunt rectæ operationes à Phyſi-
ca & aliis ſcientiis. Quocirca operationes ipſæ vt dirigi-
biles, debent ſtatui pro obiecto Logicæ, non verò entia
rationis vel *inſtrumenta* dirigentia.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ Reſpondeo,
operationes noſtras dirigi explicatis modis & proprie-
tatibus illarum, verùm hi modi qui ad directionem fa-
ciunt, ſunt rationis non reales, ſuntque illi ipſi, qui in
Logica traduntur. Quod verò attinet ad primam ſen-
tentiam, vti vltro illi concedimus operationes intelle-
ctus dirigi per entia rationis, ita negamus inde ſe-
qui ens rationis directiuum eſſe obiectum formale Lo-
gicæ, eſt enim ſolùm cauſa effectiua obiecti formalis,
hoc eſt rectitudinis operationum, ſub qua opera-
tiones Logica conſiderat: nam etiam entia
rationis in ordine ad hanc rectitu-
dinem inducendam conſi-
derat.

QVÆSTIO IV.

An Logica sit speculatiua vel practica?

Prima sententia affirmans Logicam esse speculatiuam.

SVnt quatuor sententię. Aliqui censent Logicam esse speculatiuam, quęcunq; enim speculatiua scientia considerat de suo obiecto, nempe eius essentiā, proprietates, causas, eadem omnia Logica quoque de suo obiecto considerat, v. g. syllogismi essentiam considerat cùm illam definit, & species eius assignat, proprietates verò, cùm ostendit demonstrationem generare sciētiam, quòd ex primis & necessariis principiis causisq́ue conclusionis procedat, syllogismum verò topicum generare opinionem, quòd procedat ex probabilibus. Si igitur propter modum considerandi scientia speculatiua est speculatiua, Logica quoq; dici debet pari ratione speculatiua. Neque obstat quòd referatur ad dirigendas operationes intellectus: nam illæ demonstrationes quæ fiunt Logicæ, non dirigunt operationes vllas, sed absolutè demonstrant proprietates de syllogismo, sine vllo respectu ad directionem, eo planè modo sicut si syllogismus ad dirigendum non spectaret. non enim per demonstrationem ostenditur modus dirigendi, sed proprietates eius instrumenti, quod ad dirigendum est institutum. Deinde in Logica non demonstrationes aliquarum proprietatum, sed regulæ seu dictamina Logica de bonitate syllogismorum & definitionum, dirigunt operationes intellectus. non ergo id obstat quò minùs Logica dici possit in suis demonstrationibus speculatiua. Hæc sententia est Scoti 4. prologi. Soti & Toleti hîc, qui addunt directionem secundariò spectare ad Logicam, primariò verò speculationem.

Alii censent Logicam esse practicam. Ita Gregor. q. 3. prolog. a. 1. Occam. q. 11. Prolog: Gabriel ibidem. Fonseca 2. metaph: c. 3. q. 2. Ratio est. Quia scientia dirigens aliquas operationes, est practica: Atqui Logica tota est in hoc posita, vt tradat modos dirigendarum operationum intellectus: Ergo est practica. Nam sicut scientia moralis est practica, quia dirigit operationes voluntatis, & artes omnes sunt practicę, quia dirigunt operationes externas; ita & Logica quia dirigit operationes intellectus, erit practica. Neq; obstat quòd considerat essentiam & proprietates sui obiecti; tum quia hoc idē omnes aliæ scientiæ & artes practicæ faciunt, tum quia obiectum practicum ad opus dirigitur, quare & omnis cognitio, quæ de ipso habetur, dirigetur ad opus, & erit practica, tunc enim solùm cognitio alicuius obiecti est speculatiua, cùm obiectum illud ad opus non refertur, neq; etiam dici potest operationes intellectus non esse veras praxes; quia quæcunq; operationes rectè & malè fieri possunt, sunt verè praxes. *2. Practicam.*

Alii verò dicunt, Logicam esse simul speculatiuam & practicam, speculatiuam quidem, quatenus obiectū suum secundùm se considerat, practicam quatenus est directiua operationum. quæ sententia sicut ex duabus prioribus sententiis componitur, ita vtriusq; rationibus comprobatur. Ita Ruuius hoc loco. *3. & speculatiuam & practicam.*

Deniq; alii, neq; speculatiuam neq; practicam propriè esse censent, sed habitum instrumentarium, cuius est cognoscere modos, & instrumēta sciendi. Quæ sententia nobis verisimilior videtur, & magis doctrinæ Aristotelis & Peripateticorum conformis. Licet enim Logica sit quodam modo practica, quia ad aliud dirigendum refertur; tamen in hoc à ratione practicæ deficit, *4. nec speculatiuam nec practicam.*

ficit, quòd non veras praxes dirigat, sed intellectiones. Nam sicut simitas non est quæuis curuitas, sed nasi, ita praxis, non est quæuis actio directa ab intellectu, sed solùm opus rerum à cognitione distinctum.

Cognitio practica & cognitio speculatiua distinguuntur ex fine.

Pro resolutione Notandum est Primò, cognitionem practicam & speculatiuam ab Aristotele distingui ex fine: finis enim speculatiuæ est sola veritas, seu cognitio veri, practicæ verò finis est opus aliquod, ad quod dirigendum scientia illa refertur; si enim cognoscam mundum non esse æternum, sed in tempore factũ, talis cognitio est speculatiua, quia pręter veritatem non habet alium finem, ad quem ex natura sua referatur. Dico, ex natura sua, nam ex intentione scientis potest ad aliquem finem referri, nempe ad lucrum, vel ad oblectationem, verùm talem finem nõ spectat ex natura sua scientia, diciturq; is finis non scientiæ, sed scientis, quia scientia non ex se ad illum refertur, sed ex intentione scientis. Iam verò si cognoscam formam & rationem ædificandi, cantandi, saltandi, talis cognitio erit practica, quia ex natura sua refertur ad opus aliquod, quod per illam fieri debet. Vnde patet, omnem cognitionem practicam esse directiuam alicuius operis, patet etiã cognitionem practicam esse quidem immediatè cognitiuam veri sicut & speculatiuam (per omnem enim cognitionẽ verum aliquod cognoscitur) tamen quia illud verum, quod cognoscitur, refertur ad opus, hoc est, ad aliquid per illam cognitionem agendum vel faciendum, idcirco cognitio illa est practica, nam speculatiua sola veritate seu cognitione veri est contenta, neq; ex illa cognitione vlterius tendit ad aliquod opus.

Agens duplex.

Notandum est Secundò, quòd sicut agẽs est duplex, aliud naturale, aliud ex cognitione, illud agit per naturã, hoc

hoc per cognitionem, illud producit rem ſimpliciter vt exiſtat, hoc verò ſolum dirigit, vt tali vel tali modo per rationem applicando fiat, ita & praxis ſeu operatio eſt duplex: Altera eſt naturalis, quæ reſpondet agenti naturali, & fit ex determinatione naturali, abſq; vlla cognitione, quomodo actiones omnium agentium naturaliũ dicuntur praxes, ſimiliter & potentiarum naturalium, tam vegetatiuarũ, quàm ſenſitiuarum. Altera eſt humana, quæ reſpondet agenti ex cognitione, vt eſt illa, quæ ex cognitione efficitur; vt cùm quis ex prudentia rectè operatur, nempe iuſtè, temperatè, fortiter, vel cùm ex arte opera artis efficit. Cognitio igitur practica eſt illa, quæ verſatur circa praxes humanas dirigendas, id eſt, circa eas actiones, quas ex directione cognitionis exercemus. Duplicem verò cognitioné practicam aſſignat Ariſtoteles 6. Ethic. alteram actiuam per quam agimus benè & malè, & in agendo dirigimur; alteram factiuam, per quam facimus aliquid rectè vel ſecus opere aliquo externo. primam vocat prudentiam, quia dirigit actiones voluntatis noſtræ, definitq; prudentiam eſſe habitũ cum vera ratione actiuum, ſecundam vocat artem, quia dirigit actiones potentiarum externarum: neq; enim vllam artem agnouit Ariſtoteles, niſi eam quæ dirigit aliquam actionem externam, vt ſunt artes mechanicæ.

Praxis hoc loco eſt reſpectu cognitionis.

Notandum Tertiò. Praxim vt hîc ſumitur, eſſe praxim reſpectu cognitionis, quia nimirum ipſius cognitionis eſt praxis, & executio quædam, quæ enim cognitione concipimus, opere poſtea implemus, & opus illud, quo cognitionem exequimur & implemus, dicitur praxis. Porro opus quo cognitionem implemus, quoad ſubſtantiam efficitur à ſuis immediatis potentiis, è cognitione verò ſolùm accipit modum & directionem, vt tali vel tali modo fiat, ſic actus ſaltandi à poten-

tia

tia motiua efficitur quoad substantiam, à cognitione verò & arte habet, vt tali vel tali modo fiat. Itaq; id quod opus illud accipit à cognitione, est solùm modus ille rectus, & ratione huius rectitudinis formaliter dicitur praxis cognitionis, quia rectitudo illa mente concepta imprimitur operi, & in eo elucet, & sic in praxim reducitur. Praxim autem Aristoteles diuidit in actionem & factionem, ita vt omnis praxis apud Aristotelem sit vel actio vel factio: Tria enim in agente per cognitionem considerari possunt. Primò cognitio ipsa, quæ est principium, & ratio operandi, secundò actio, tertiò factio.

Et quidem tunc cùm cognoscimus, non dicimur agere aut facere quicquam, sed cognoscere tantùm, ita vt quamdiu intra limites cognitionis versamur, nihil propriè dicamur aut agere, aut facere; quamuis si cognitio illa præscribat quid agendum sit, sit actiua, si verò præscribat quid faciendum sit, sit factiua. Ex cognitione verò cùm procedimus ad opus aliquod, exequendo illam cognitionem, dicimur vel agere vel facere; agere quidem, cùm vel solùm secundùm internam quandam rectitudinem operamur, quæ in exteriori aliquo opere non appareat, sicut cùm iustè, prudenter, temperatè, fortiter agimus, tota illa rectitudo est in voluntate interna, & opera externa solùm denominatione extrinseca à voluntate recta dicuntur recta: vel etiam tunc agere dicimur, cùm agendo nihil operis externi relinquimns, quod post actionem maneat, quomodo pulsationem cytharæ actionem non factionem vocat Aristoteles. Facere verò tunc dicimur, cùm opus aliquod externum facimus, eiq; rectitudinem mente conceptam imprimimus, & illud post actionem relinquimus, v. g.

cùm mente concipimus domum, concipiẽdo nihil cogitamus aut facimus, sed tantùm cognoscimus, cùm verò volumus ædificare, iam ex cognitione agimus, quia terminos cognitionis egredimur, ad volendum id quod cognoscimus: volumus autem bene vel malè, cùm propter bonum vel malum finem volumus. Deniq; cùm actu & opere externo ædificamus, dicimur facere, quia quod mente concepimus ad opus externũ deducimus.

Requiritur autẽ ad factionem, vt post se opus relinquat; Aristoteles enim quoties factionẽ definit, requirit ad illam, vt opus post se relinquat; ita enim 1. magn. moral. c. *vltimo ait*, cytharisationem esse actionem, nõ *factionem*, *quia* non relinquit post se opus, & *6.* ethic. c. 5. probat, prudẽtiam esse actiuam non factiuam, quia, inquit, effectionis finis diuersum quid ab ea est; nempe opus quòd post se relinquit, actionis verò finis non est ab ipsa actione distinctus. Non vult igitur aliquid dici factiuum propriè, nisi quod opus post se relinquat. Hoc etiam sensu 6. ethic. c. 4. dixit, artem omnem circa generationem versari, per generationem enim ita fit res, vt aliquid post generationem maneat. Neq; vnquam Aristoteles nomen factionis actioni opposuit, nisi accipiendo nomen factionis, pro ea quæ relinquit opus post se. Quod si dicas, artis nomen ad eas artes, quæ non relinquunt opus post se, extendisse Aristotelem. nam & Dialecticam & Rhetoricam vocat artes 1. Rhet. c. 1. eò quòd ad persuadendum referantur, Ergo etiam extendit nomen factionis ad eas, quæ non relinquunt opus post se; nam artem definiuit *6.* ethic. c. 4. habitum cum vera ratione factiuum. Respondeo Primò. Aliud est extendere nomen propter similitudinem, aliud verò illo vti in propria & primaria significatione: artis enim

Factionis ratio postulat opus post se relinquere.

nomen in propria & primaria sua significatione de artibus factiuis & relinquentibus opus dicitur, per extensionem verò dicitur de actiuis etiam artibus, nam artes quas extenso nomine vocat artes, nunquam vocauit factiuas, sed semper actiuas, earumq; actus actiones non factiones.

Cognitio dupliciter practica ex effectu & ex obiecto.

Notandum est quartò. Cognitionem dupliciter dici posse practicam. Primò ex effectu; quia aliquid efficitur, per illam, & illa deducitur ad effectum; secundò ex obiecto quia est de effectione ipsa tanquam de obiecto: primò modo cognitio dicitur practica extrinsecè ab effectu, secundo intrinsecè, primo modo cognitio etiam speculatiua dici potest practica, vt si quis ex speculatiua cognitione figurarum, quam habet ex mathematica, illas depingat vel fabricet, secundo vero modo cognitio speculatiua non potest dici practica, quia non potest simul habere obiectum speculatiuum & practicum, simili modo dupliciter cognitio potest dici directiua. Primò quoad effectum, quia effectus ad illius exemplar & similitudinem fit. Secundò ex obiecto, quia est de directione tanquam de obiecto. Primo modo etiam speculatiua cognitio potest dici directiua, secundo sola practica. Hæc distinctio est valde notanda: multa enim explicat ad rationem cognitionis practicæ pertinentia.

Logica non est practica ex sententiâ Arist.

Dico primò. Secundùm doctrinam & principia Aristotelis, Logicam nullo modo dici posse practicam. Dico secundùm doctrinam Aristotelis: nam si quis fingat sibi nouam doctrinam de practico & speculatiuo, is potest quidem defendere Logicam esse practicam, sed secundùm sua, id est, à se conficta principia, non secundùm principia Aristotelis. non enim idem intelliget nomi-

nomine cognitionis ſpeculatiuæ & practicæ, quod intellexit Ariſtoteles, & cum eo Peripatetici omnes. Noſtra igitur concluſio probatur tribus argumentis.

Primum argumẽtum eſt. De ratione ſcientiæ practicæ eſt, vt habeat pro obiecto verum opus, ſeu praxim. Atqui Logica non habet pro obiecto verum opus, ſeu veram praxim. Non ergo poteſt dici verè practica. Maior eſt certa apud Ariſtotelem, qui ſemper pro fine & obiecto aſſignat ſcientiæ quidem ſpeculatiuæ veritatem, practicæ verò praxim. 2. metaph. t. 3. 6. met. t. 2. Minor probatur, quia Logica habet pro obiecto cognitionem quam dirigit, cognitio autem non eſt verum opus, nec *vera praxis*, ſolumq́; actio à cognitione diſtincta *dicitur vera* praxis.

Reſpondẽt, cognitionẽ poſſe ſumi dupliciter. Primò reſpectu obiecti, vt eſt cognitio obiecti, & ſic poteſt eſſe ſpeculatio, nõ praxis. Secundò reſpectu ſuæ cauſæ efficientis, ſeu vt fit rectè vel ſecus, & ſic eſt operatio & vera praxis. Sed hæc reſpõſio repugnat tam doctrinę Ariſtotelis, quàm rationi. Nam ſecundùm doctrinã Ariſtotelis veritas & opus ſunt duo contra diſtincta, ita vt vnum nõ ſit aliud, *ſiquidẽ* ex ipſis ſumiť diſtinctio cognitionis ſpeculatiuæ & practicæ. Cùm igitur omnis cognitio quâ cognitio ſit veritas, ſequitur nullam cognitionem poſſe dici verum opus & praxim. Nam quod dicitur cognitionem vt fit, induere rationem operis, & veræ praxis, id expreſsè eſt contra Ariſtotelem 6. ethic. c. 3. vbi ait, veritatem eſſe opus ſpeculatiui intellectus, nõ practici, quia fit ab intellectu ſpeculatiuo. Ex quo dicto Ariſtotelis duo ſequuntur. alterum eſt, veritatẽ etiam vt fit, non eſſe tale opus, quod ſit finis & obiectũ intellectus practici, ſed eſſe opus formaliter intellectus ſpeculatiui, diciq́; opus latè,

Cognitio etiam vt fit rectè vel ſecus non eſt praxis.

non pressè, nec vt supponit pro vera praxi. Alterum est, praxim esse opus à veritate distinctum. nam si praxis est illud tantùm opus, quod est finis & obiectum intellectus practici, veritas autẽ etiam vt fit est opus intellectus speculatiui, & finis ac obiectum ipsius, consequens est, vt opus verum, & vera praxis, sit opus distinctum à veritate & cognitione. Repugnat etiam rationi, Quia finis cognitionis speculatiuæ nõ est veritas in abstracto, sed veritas, vt fit ab intellectu, seu ipsa effectio veritatis in intellectu. hoc enim intendit speculatiuus, vt veritatẽ consequatur, & in se ipso producat, si ergo veritas vt facta, est finis cognitionis speculatiuæ, nullo modo dici potest praxis vera, nisi dicamus finem scientiæ speculatiuæ esse praxim, vt praxis est. Confirmatur. Conclusio demõstratiua vt infertur ex præmissis, est obiectũ scientiæ speculatiuę, hæc.n. non aliam scientiã intendit, nisi illatã ex præmissis, imò in hoc præcipuè incumbit, vt conclusio inferatur ex præmissis. At inferre est facere, inferri est fieri, ergo conclusio etiam vt fit, non potest dici vera praxis. Vera enim praxis est illa, quæ est finis, & obiectum cognitionis practicæ non speculatiuæ, at conclusio vt est opus intellectus est finis cognitionis speculatiuæ non practicæ, ergo non est vera praxis, ita vt ad rationem veræ praxis requiratur, vt sit opus potentiæ ab intellectu distinctę, vti praxim rectè definiuit Scotus. nam si sit opus intellectus, non erit tale opus, quod sit finis & obiectum cognitionis practicæ. Adhæc cùm in cognitione speculatiua alicuius gemmæ efficitur in intellectu cognitio similium gemmarum, nemo negauerit vtramq; cognitionem esse speculatiuam, & non esse veram praxim etiam si fiat, quia fit speculatiuè & eo modo, quo speculationẽ, vt speculatio est, necesse est fieri.

Dices.

Dices. non omnem cognitionem esse praxim, sed eam solùm, quæ fit ab aliâ cognitione dictante sic vel sic esse operandum. Sed contra, licet de ratione praxis, de qua hîc loquimur, sit fieri ab aliâ cognitione, & secundùm præscriptum cognitionis, vt patet ex definitione praxis; tamen non est necesse, vt fiat à cognitione dictante sic vel sic operandum, quia sine tali dictamine praxis est verè praxis, vt cùm quis pingit imaginem ex intuitu alterius imaginis, sine alio dictamine intellectus, facit veram praxim, vel si quis ex speculatiua consideratione bonitatis diuinæ, excitetur ad amorem diuinum, vel ex speculatiua cognitione figurarum mathematicarum fabricet machinas mathematicas, aut ex *inspectione* modelli ædificet domum. hæc enim omnia nemo dubitabit esse vera opera, & veras praxes, etiamsi non procedant ab illo dictamine & iudicio practico. nam etsi aliquando tale dictamen interueniat, tamen neque semper est necessarium, & cùm adhibetur non solùm respectu illius, sed etiam absolutè respectu cognitionis speculatiuæ, quatenus ab ea fit, habet illa operatio rationem veræ praxis. Deinde praxis non dicitur *praxis ab illo* dictamine, sed potius illud dictamen dicitur *practicum* à praxi, eò quòd circa eam versetur, vnde supponit praxim vt ab ea denominetur, non verò facit illam esse praxim. Sed esto, requiratur tale dictamen ad praxim, tamen si illud dictamen sit de cognitione seu speculatione, non erit dictamen practicum: iudicium enim dictans de inferenda tali vel tali cognitione ex præmissis, est iudicium speculatiuum, & de essentia scientiæ demonstratiuæ, eius enim proximus actus est inferre tali vel tali modo conclusionem ex præmissis. Si verò sit de alia aliqua operatione à cognitione di-

Cognitio quæ fit ab alia cognitione nõ est praxis.

ne distincta, erit tale dictamen verè practicum, quia erit de vera praxi. ex quo patet secundùm doctrinam Aristotelis, cognitionem nullo modo esse praxim, neque vt cognitio est, neque vt fit ab intellectu, neque vt fit ex alia cognitione dirigente.

Cognitio practica non habet pro fine veritatē.

Secundum argumentum est. Nulla cognitio practica habet pro fine veritatem, At Logica pro fine vltimato habet veritatem. Ergo non est practica. Minor probatur. Quia idem est finis instrumenti & principalis causæ. Atqui Logica est instrumentum scientiarum, ergo pro fine suo habet finem scientiarum, qui cùm sit veritas non opus, Logicæ quoq; finis erit veritas non opus. Et quidem eundem esse finem Instrumenti & causæ principalis patet, tum inductione in omnibus instrumentis, idem enim est finis calami & scribentis, securis & secantis. Tum ratione, quia instrumentum concurrit cum causa principali ad eandem operationem & effectum, & sub eadem ratione operationis & effectus, Ergo eundem finem habent. Illa enim operatio & effectus, cùm fiat ab vtroque, est finis vtriusque, semperq́ue instrumentum assumitur ad finem principalis agentis consequendum. Esse verò Logicam instrumentum scientiarum, ad finem scientiarum consequendnm, qui est veritas rerum scibilium, patet. quia præcepta Logica ad hunc finem iuuant, & assumuntur à scientiis, fitq́ue vt scientia actualis rerum efficiatur & ab habitu scientiarum principaliter, & quoad substantiam, & ab habitu Logicæ instrumentaliter, ac secundùm quid.

Dices, Logicam dirigere scientias, nō per modū instrumēti, sed per modum causæ principalis, ad eum modum, quo auriga dirigit equos in curru; equi enim non sunt instrumenta aurigæ, etiamsi ab eo dirigantur, nec auri-

auriga eſt inſtrumentum equorum, etſi equi vtantur directiōe aurigæ, ſed vtraq; eſt cauſa principalis, equi quidem curſus, auriga verò directionis. Reſpondeo, ſi directio fiat agendo in cauſam principalem, & mouendo illam, non fiet per modū inſtrumenti, ſed potius per modum cauſæ principalis, vt patet in equis ab auriga directis. at ſi fiat per aliquid ſubordinatum cauſæ principali, & quod applicatur & mouetur à cauſa principali ad ipſius effectum, illud tale concurret ad directionem per modum inſtruméti. Duo enim ſunt de ratione veri inſtrumenti, alterum eſt, vt adhibeatur ad actionem propriam cauſæ principalis, alterum vt ſit ſubordinatum cauſæ principali, & ab ea moueatur & determinetur ad agendum. Ratione primi ignis applicatus ad comburendam domum, non eſt inſtrumentum propriè, quia adhibetur ad ſibi proprium & connaturalem effectum, non ad effectum cauſæ principalis, excedentem virtutem propriam inſtrumenti. Similiter equi nō ſunt inſtrumentum aurigæ, quia applicantur non ad actionem aurigæ, ſed ad curſum proprium, qui fit ab equis tanquam à cauſa principali, non inſtrumentali. calam⁹ verò ex hoc capite eſt inſtrumentū ſcribentis, quia applicatur ad actionem ſcribentis, quæ principaliter fit à ſcribente, & à virtute motiua ſcribentis, ad quā actionē calamus ex ſe non eſt ſufficiens. Ratione ſecundi auriga non eſt inſtrumentū equorū in directione, quia non eſt cauſa directionis ſubordinata equis, nec ab illis applicatur ad opus, ſed per ſeipſam concurrit, q; eſt concurrere per modum cauſæ, vel concauſæ principalis. Logica igitur quia concurrit ad ſcientiam rerum, tanquam quid ſubordinatum habitui ſcientiæ, & ab ea applicatur ad finem, & effectū ſcientiæ conſequendum; idcirco eſt verum inſtrumentum habitus ſcientifici.

De ratione inſtrumenti eſt adhiberi ad actionē propriā cauſæ principali & ſubordinari illi.

Sed

Logica veritatem rerum scibilium non attingit principaliter.

Sed obiicies. Si Logica pro fine habet veritatem, erit speculatiua, illa enim dicitur cognitio speculatiua, cuius finis est veritas. Respondeo primò. Si loquamur de veritate rerũ scibilium, quam Logica attingit solùm instrumentaliter, habitus verò scientiarum principaliter, talis veritas pertinebit ad scientias principaliter, ad Logicam verò tantùm secundùm quid, tanquam ad instrumentum veritatis, quod non sufficit ad cognitionem speculatiuam simpliciter, vnde ex hoc sequitur solùm, Logicam esse secundùm quid speculatiuam, tanquam instrumentum speculationis, non verò tanquam causam principalem. Si verò loquamur de veritate modi sciendi, eam veritatem attingit quidem Logica principaliter, non instrumentaliter, verùm quia hæc veritas non est vltimatus finis Logicæ, sed relatus ad vltimatũ, idcirco Logica ipsius respectu non dicetur simpliciter speculatiua. quia scientia dicitur simpliciter speculatiua ex eo, quòd pro fine vltimato habet veritatem, & intendit veritatem, non referendo illam ad aliud. Quod ita verum est, vt ne cognitio quidem practica, & si pro fine immediato habet veritatem, & cognitionem rei factibilis, dicatur speculatiua à tali veritate, quia nimirum istam veritatem dirigit ad effectionem & opus. An verò Logica dicenda sit magis speculatiua, vel practica, dicetur infra.

Cognitio nec actio est nec factio.

Tertium argumentum. Secundùm doctrinam Aristotelis praxis vel est actio, vel factio. At cognitio in qua dirigenda Logica versatur, neque est actio, neque factio, Ergo nullo modo est praxis, & ex consequenti Logica ipsius respectu, non erit verè practica. Maior est certa ex sexto Ethicorum, & sexto metaph. textu 1. & aliis locis, in quibus practica in actiuam & factiuam diui-

diuiditur. Minor probatur: quia cognitionem semper opponit Aristoteles actioni & factioni, veritatem operi, cùm illam pro fine speculatiuæ assignat, hanc verò pro fine practicæ.

Respondent Primò. Cognitionem vt sit esse veram actionem, neque enim solas actiones voluntatis Aristoteles vocat actiones, sed omnes eas, quæ non relinquunt post se opus. Nam 1. magn. moral. cap. vltimo, cytharizationem vocat actionem non factionem, ex eo quòd non relinquat post se opus. In 6. verò ethic. cap. 5. prudentiam ait *versari* non circa omnes actiones, sed tantùm *in certa materia*, hoc est, circa ea quę humana bona *sunt*, *indicans* esse alias actiones, quæ non versantur circa humana bona, hoc est, ea quę hominem bonum efficiunt. Cùm igitur cognitio non relinquat post se opus, erit secundùm Aristotelem vera actio.

Sed contra. Inauditum est apud Aristotelem cognitionem dici actionem aut factionem, neque vllum huius rei exemplum apud Aristotelem inuenitur. neque solùm cognitionem non vocat actionem Aristoteles, sed eam semper opponit actioni, dum cognitionem seu veritatem pro fine speculatiuæ assignat, actionem autem & factionem ad practicam refert. Quod si cognitio esset actio, confunderentur fines scientiæ speculatiuæ & practicæ, verumq; esset actionem esse quoque finem speculatiuæ, & cognitionem ac veritatem esse finem practicæ. *Arist. cognitionem nũquã vocat actionẽ aut factionem.*

Nam quod dici solet, cognitionem vt sit esse finem practicæ, absolutè verò vt cognitio est esse finem speculatiuæ, eam distinctionem esse falsam ex eo apparet, quod etiam speculatiua habet pro fine cognitionem

vt fit, hoc enim est, quod intendit, vt faciat & producat in se cognitionem, & sic idem esset finis speculatiuæ & practicæ. Denique semper apud Aristotelem ista tria distinguuntur, cognoscere, agere, facere, ita vt cognitio ad intellectum spectet, actio ad omnem potentiam extra intellectum, quæ non relinquit opus post se, factio verò ad omnem potentiam, quæ opus post se relinquit. Quare Aristoteles, etsi præter voluntatis actiones, agnoscat etiam alias, nunquam tamen vllam pro vera actione agnouit, quæ non esset actio potentiæ distinctæ ab intellectu, nec actionem intellectus vnquam vocauit verè & propriè actionem.

Cognitio vt fit non est factio. Respondent secundò. Cognitionem vt fit esse verè & propriè factionem. Sed contra Primò, Aristoteles cognitionem nunquam vocauit factionem, sed eam semper factioni opposuit, aliudque est apud Aristotelem facere, aliud cognoscere. Secundò, de ratione factionis secundùm Aristotelem est, vt relinquat opus post se, in hoc enim distinguit factionem ab actione 1. magn. moral. vbi de distinctione actionis & factionis ex professo tractat, neque aliud quid potest assignari, quo factio ab actione distinguatur. Nam si dicas factionem esse actionem externam, id etiam in quibusdam actionibus inuenitur, vt in cytharisatione, virtutum etiam actiones, non solùm internæ, sed & externæ sunt veræ actiones. Cùm igitur cognitio non relinquat post se opus, sequitur non posse dici propriè factionem. Tertiò, idem patet ex communi modo loquendi, cuius in hac re magna est habenda ratio, id .n. voces significant, quod & is qui loquitur, & is qui audit, intelligit, seu vt ait Arist. 1. peri herm. c. 2. quod constituit intellectum dicentis & audientis. Atqui communiter omnes dicunt,

cunt, eum qui solùm mentis actionibus occupatur, & nihil sensibile, & quod permaneat molitur, nihil facere & ociosum esse. Ergo nomen factionis non est impositum mentis actionibus, sed externis duntaxat, & iis quæ relinquunt post se opus.

Hinc verò solui possunt argumenta opposita; non enim omnis cognitio dirigens est practica, sed ea solùm quæ dirigit opus à cognitione distinctum; solùm enim tale opus est vera praxis. At inquies, etiam cognitionem imperatam à voluntate ad aliquem finem honestum esse praxim, quia est actio virtutis, Ergo cognitioni non repugnat esse praxim, vt cùm volo speculari ad Dei gloriam. Respondeo, cognitioni vt cognitio est, & intra terminos cognitionis, repugnat esse praxim; vt verò coniungitur actui voluntatis, seu vt est volita, sic conuenit illi esse praxim, sed ex accidenti & extrinsecè, non quatenus est actus cognitionis, sed quatenus est actus voluntatis imperatus. Similiter non omnis cognitio efficiens aliquam actionem est verè practica, sed solùm ea, quæ efficit verum opus & praxim, seu opus à cognitione distinctum. nam efficere cognitionem est cognoscere, non facere, & est opus speculatiui intellectus non practici.

Sola cognitio dirigens opus à cognitione distinctum est practica.

Dico secundò. Logicam secundùm doctrinam Aristotelis non esse speculatiuam. Est sententia Aristotelis 1. Topic. cap. 9. vbi problemata Logica, quæ sunt aliorum sciendorum gratia, secernit à speculatiuis & practicis. Sunt autem problemata Logica cognitiones Logicæ. Vbi etiam rationem eius indicat, quia de ratione scientiæ speculatiuæ est

Logica non est speculatiua secundum Aristot.

non referri aliò, sed sistere in ipsa cognitione, Ergo cùm Logica non sistat in cognitione, sed referatur ad dirigendum aliud, non potest dici speculatiua, nos enim regulis Logicis vtimur ad rectè discurrédum, definiendum, diuidendum.

Responderi potest, in Logica esse duplicem cognitionem, aliam practicam, quæ refertur ad alias cognitiones dirigendas, quales sunt regulæ Logicæ, & præcepta de modis syllogismorum; aliam speculatiuam, quæ non refertur ad aliquid dirigendum, talis est cognitio essentiæ & proprietatum rerum Logicarum, per hanc enim cognitionem nulla operatio dirigitur, ac ex consequenti talis cognitio aliò non refertur.

Ethica essentias & proprietates rerũ moralium considerat.

Sed contra. Primò hac ratione scientia moralis non esset practica sed speculatiua, contra communem Aristotelis & omnium sententiam: quia scientia moralis essentiam & proprietates rerum moralium inuestigat, & demonstrat per causas; quod etiam expressè docet Aristoteles 2. metaphys. t. 3. cùm ait, practicam considerare etiam causas non per se, sed ad aliquid, hoc est, non causas rei conuenientes secundùm naturam suam, sed vt est ad aliquid ordinata, & ideò non esse propriè scientiam.

Aut igitur resolutio conclusionis in sua principia & causas non arguit scientiam speculatiuam, aut omnis scientia practica erit speculatiua. Deinde 1. metaphys. t. 1. expressè ait Aristoteles artem in hoc distingui ab experientia. Primò, quod experientia sit singularium, ars vniuersalium: secundò, quòd scit solùm quod sit, non propter quid sit, ars verò scit & causam reddere: Ergo secundùm Aristotelem proprium est artis, & scientiæ practicæ, cognoscere

operis

operis causam, nec in hac cognitione causæ ars est speculatiua sed practica, si quidem versatur circa factioné, vt infra mox magis declarabitur. Et 1. Rhet. c. 1. ait, omnes in hoc cõuenire, esse proprium artis causam reddere, & in eo positam esse rationé artis, quòd sciat faciédorum causam reddere, quod non facit experientia. Secundò, cognitio practica est non solùm illa, quæ dictat aliquid faciendum vel non faciendum, sed etiam omnis cognitio rei factibilis, quatenus factibilis est, quare & cognitio essentiæ rei factibilis, & proprietatũ eius secundùm Aristotelem est practica: quia cognitio sequitur suum obiectum; si ergo obiectum sit alterius gratia, & ad aliud relatum, etiam essentia & proprietas eius, erit alterius gratia, & ad aliud relata; quare cognoscere tales proprietates, est cognoscere alterius gratia. Quod intelligo de iis proprietatibus, quæ conueniunt rei factibili, vt factibilis est, seu vt substat nostræ operationi: quia quædam proprietates competunt rei secundùm suam essentiam absolutè, quædam vt factibilis est à nobis: illæ sunt proprietates naturales, & obiectum speculatiuæ cognitionis, hæ sunt proprietates practicæ conuenientes rei, vt fit à nobis, & has dico esse obiectum cognitionis practicæ. Nam sicut scientiæ speculatiuæ est sui obiecti essentiam, causas, & proprietates speculari, ita & scientiæ practicæ est sui obiecti practici essentiam, causas, & proprietates considerare: eo ipso enim quod obiecto practico conueniunt aliquę proprietates, ad aliud referuntur vnà cum obiecto, sunt enim proprietates obiecti vt refertur ad aliud. Neq; verò facio differentiam, quam nonnulli faciunt inter obiectũ factibile & factum, vtrumq; enim est obiectum practicum, illud vt per nostram operationem fieri potest, hoc vt per nostram opinionem factum est.

Omnis cognitio rei factibilis est practica.

Quod si obiicias posse considerari actum virtutis, vt accidens & qualitas est, quæ consideratio est speculatiua. Ergo res factibilis potest considerari speculatiuè. Respondeo, rei factibili quædam conueniunt ex natura rei, vt virtuti esse accidens, & esse qualitatem; hæc enim conueniunt virtuti antequam consideretur factibilis, aut saltem non propterea quòd factibilis, quædam verò conueniunt illi vt factibilis est, vt esse conformem vel difformem rationi, esse ad bonum vel malum finem, esse cum talibus circumstantiis, & hæc spectant ad cognitionem practicam, quia res factibilis cum suis omnibus proprietatibus, quæ illi vt talis est competunt, est factibilis, hoc est, subiacens factioni, & ratione factionis habet illas proprietates.

Responderi potest secundò. Cognitionem Logicam non referri ad aliam cognitionem, nisi per accidens, eo modo, quo & cognitio speculatiua referri potest ad aliud, vt in præcedenti conclusione docuimus. nam cognitio mathematica speculatiua, quæ est de figuris vel de proportionibus quantitatum, vel de numeris, dirigere potest veram praxim mechanicam, & plurimùm eam adiuuare: simili ergo ratione Logica cognitio est merè speculatiua de bonitate consequentiæ & syllogismorum, quia secundùm se consideratur, non in ordine ad aliquam aliam cognitionem dirigendam; priùs enim syllogismus & consequentia est in se bona, tum assumitur ad dirigendos, & regulandos alios discursus, sed per hoc non cessat esse speculatiua, quia accidit illi referri ad aliud, sicut nec vlla scientia speculatiua cùm assumitur ad dirigendam aliam actionem, desinit esse speculatiua. & ita sentit Gregorius 4. & 5. prolog. artic. 1. cùm ait, Logicam non esse directiuam

per modum iudicii practici, dictando, quid & quali modo sit operandum, sed solùm cognoscendo bonas consequentias & syllogismos ad quorum similitudinẽ diriguntur alii discursus, quod est dirigere per modum similitudinis, aut per modum exemplaris.

Sed contra. Logica vtroq; modo dirigit, primò per modum iudicii practici dictando hoc & illo modo esse definiendum, argumentandũ, quæ iudicia continentur in præceptis, & regulis Logicis, quæ sunt veluti dictamina quædam, & propositiones per se notæ in Logica: Secundò per modum exemplaris proponendo, formam & exemplar bonæ consequentiæ, & boni syllogismi: verùm hæc bonitas consequentiæ, si sit naturalis, & ex naturâ discursus proueniẽs, cognoscetur speculatiuè, sicut & quæuis alia proprietas naturalis actus intellectus, pertinebitq; ad scientiam physicam, cuius est omnes proprietates rerum physicarum speculari; si verò sit bonitas artificiosa & Logica secũdùm Logicas regulas, ex terminis habentibus Logicas proprietates, sic erit bonitas rei practicæ, seu rei vt factibilis (est enim syllogismus opus quoddam Logicum arte factum, ex terminis certo modo effectum) cognoscetur cognitione practica, vel certè non speculatiua: quare neutro modo cognitio Logica quatenus Logica erit speculatiua. Ex quo patet, dari quidem in Logica cognitiones quasdam speculatiuas operationũ intellectus, sed eæ sunt à physica vel metaphysica mutuatæ, ad explicandas melius operationes, vt principia illa. Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se; Genus & differentia sunt de essentia rei. Posita causa, ponitur effectus.

Logica duobus modis dirigit operationes.

Notandum etiam est ad illud testimonium Aristotelis ex 1. Topic. c.9. & 12. responderi posse, Aristotelem

lem distinguere quidem ibi triplicia problemata, alia ad eligendum, alia ad sciendum tantùm, alia ad aliud quid cognoscendum, verùm non determinare, quæ sint practica, quæ speculatiua. Nam c. 12. priora vocat moralia, secundi generis vocat naturalia, tertii generis rationalia & Logica, quocirca ex hoc testimonio Aristotelis non habetur, problemata tertii generis, nec esse speculatiua, nec practica, sed solùm nec ad eligendũ nec ad purè sciendum spectare. Et sanè hæc esset inter cæteras commodior responsio, nam aliæ, quæ solent afferri, vix quicquam probabilitatis habent. Verùm hæc etiam responsio refellitur. Nam secundùm communẽ expositionem Peripateticorum, problemata speculatiua & practica, & neutra, intellexit eo loco Aristoteles. nam sub electione comprehendit omnia, tam agibilia, quàm factibilia (ex parte totum intelligendo) ac ex consequenti omnia practica quæ actione & factione compreheduntur, alioqui non omnia practica problemata assignasset Aristoteles. Nam præter illa quæ ad eligendum conducunt, darentur alia quæ ad faciendum pertinent. Ne ergo id admittamus, dicendum est, omnia tam agibilia, quàm factibilia sub electione complexum esse, ex parte totum intelligendo, omnia verò speculatiua sub secundo genere comprehendit vt patet: restat ergo vt in tertio nec practica nec speculatiua cõprehenderit. Quod si cognitionem ad actionem aut factionem pertinere putasset, procul dubio eam sub electione comprehendisset. Est & alterum eius rei signũ, quia cap. 12. problemata ad sciendum vocat naturalia, & tamen nemo dubitauit etiam mathematica & metaphysica problemata ad idem genus pertinere. Et ita explicat Alexander ibi, & Albertus, Nyphus, Academia Veneta, & alii expositores.

Ex

Ex dictis etiam patet respõsio ad fundamẽtum primæ sententiæ, non enim ratio speculatiuæ cognitionis consistit in resolutione rei in suas proprietates & causas (id enim commune est vtriq; cognitioni, tam speculatiuæ, quàm practicæ) sed in eo, quòd cognitio illa sistat in obiecto, nec ad aliud referatur, siue cognoscat causas obiecti, siue non, vt patet in cognitione primorum principiorũ, quæ cognoscuntur speculatiuè, etiamsi non resoluantur in causas, & immediatè cognoscuntur, in Logica verò hæc conditio deest; nam Logica versatur circa id, quod ad aliud refertur: modus enim sciẽdi refertur tum ad id cuius est modus dirigens, tum ad factionem nostram, siquidem est opus artificiosum ab intellectu effectum. *Ratio speculatiua cognitionis in quo consistit.*

Dico tertiò. Logica non est simul speculatiua & practica. Patet ex duabus prioribus conclusionibus, nõ enim est speculatiua, quia est gratia alterius, refertur enim tum ad effectionem artificialem instrumẽtorum sciendi, tum ad directionem operationum per illa instrumenta: sicut enim vlna prius efficitur instrumentũ in se rectum & mensuratum, per illam artificiosam dimensionem & distinctionem partium vlnæ, tum adhibetur ad alia mensuranda; ita Logica priùs conficit instrumẽta sciendi, seu exemplaria quædam operationũ, artificio Logicæ instructa, tum ea adhibet ad operationes dirigendas. & sicut instrumẽtum factum ad aliquod opus efficiendum, per se refertur ad illud opus, vt culter ad scindendum, malleus ad tundendum, ita & instrumenta Logica per se, non per accidens referuntur ad dirigendas operationes. Non est etiam Logica practica, quia refertur ad cognitionem non ad opus, & licet conueniat cum practica in modo procedendi, differt ta- *Logica non est simul speculatiua & practica.*

men in materia, quia non est circa verum opus & praxim.

Deinde dupliciter potest dici Logica simul esse speculatiua & practica: Primò quod sit conflata ex variis habitibus, quorum alii sunt speculatiui, & alii practici, & hoc iam ex dictis refutatum est. Secundò, quòd sit vnus specie habitus virtute continens speculatiuum & practicum, sicut enim lumen solis virtute continet calorem, quia potest illum producere, etsi ipsum non sit actu calidum, ita & Logicæ vnus & idem habitus potest producere aliquos actus speculatiuos, aliquos practicos. Et hoc modo quidam recentiores defendunt Logicam esse simul speculatiuam & practicam, sed non bene, quia licet id possit concedi in habitibus infusis, qui non generantur ex actibus, sed sunt vniuersales ad multos actus per modum potentiarum, tamen in habitibus acquisitis id concedi non debet: hi enim sequuntur naturam, & limitationem actuum ex quibus generantur, neq; actus potest conferre maiorem inclinationem, aut ad alia plura obiecta, quàm ipse habeat, vt infrà in disputatione de scientia ostendemus.

Dico quartò. Si alterutrum de Logica affirmandum esset, dicendum potiùs esset Logicam esse practicam, quàm speculatiuam, quia à practica solùm in ratione quasi materiali differt, in formali autem conuenit vt dictum est, à speculatiuâ verò in formali differt, cùm ratio formalis cognitionis speculatiuæ in eo sita est, quòd non referatur ad aliud, sed in ipsâ obiecti veritate sistat. Quod si practica statuenda sit, inter actiuas potiùs, quàm inter factiuas referenda est, quia circa actiones, non circa factiones versatur, actio enim secundùm Aristotelem est non relinquens opus, factio verò opus post se relinquit. Dic

Dico quintò. Logica propriè est habitus organicus seu instrumentarius, quia instrumenta & modos scientiendi omnibus suppeditat, hocq; ipsius est proprium obiectum. Estq; hæc sententia Aristotelis 1. top. cap. 9. vbi Logicam neq; practicam, neq; speculatiuam, sed adminiculantem, & aliarum scientiarum consequendarum gratiâ institutam esse docet; quia enim est gratiâ alterius, non est speculatiua; quia verò illud cuius gratiâ est Logica, non est verè & propriè praxis, idcirco non est propriè practica; quia verò modos & instrumenta sciendi omnibus scientiis suppeditat, est propriè *instrumentaria*. Est etiam hæc sententia omnium *ferè* antiquorum Peripateticorum, qui Logicam *partim* organum & instrumentum philosophiæ ac scientiarum, partim artem artium, & scientiam scientiarum, appellabant, eamq; multi recentiores sequuntur. De quo in sequenti quæstione plura. *Logica qualis habitus?*

QVÆSTIO V.

An Logica, sit propriè scientia, vel ars, vel facultas?

PRima sententia affirmat Logicam esse propriè scientiam propter duas rationes. Primò, quia habet veras & proprias demonstrationes, vbi autem sunt demonstrationes, ibi est & scientia, cùm scientia sit effectus demonstrationis: multa verò sunt quæ demonstrantur in Logica, vt quòd topicus syllogismus generet opinionem, quia procedit ex probabilib⁹, quòd demonstratio generet scientiam, quia procedit ex veris & primis principiis causisq; conclusionis. Secundò,

quia nisi Logica sit scientia, nullæ aliæ scientiæ erunt scientiæ, quia omnes aliæ scientiæ pendent à Logica quoad rationem concludendi. duo enim requiruntur ad scientiam, certitudo principiorum, ex quibus inferenda est conclusio, & certitudo consequentiæ: illam habent scientiæ ex natura suorum principiorum, hanc verò habent à Logica: Logica enim tradit modos bonæ consequentiæ. si igitur Logica non sit scientia, sed opinio de bonitate consequētiæ, non habebitur de bonitate consequentiæ certitudo scientiæ, sed probabilitas opinionis, & sic ruerent omnes demonstrationes scientiarum, quia in opinione probabili, tanquam in debili fundamento, non potest fundari demonstratio. Hanc sententiam defendunt Scotus, Toletus, & alii recentiores.

Secunda sentētia est. Logicam esse artem. Quia omnis doctrina conficiendorum instrumentorū est ars, vt patet inductione in omnibus artibus conficientibus instrumenta. Logica verò docet conficere instrumēta sciendi. Ergo est ars. Neq; potest reddi ratio, cur aliæ artes conficientes instrumenta sint propriè artes. Logica verò non sit ars. Nam si negatur esse ars, eò quòd nullum opus post se relinquat, hac ratione neque ars cytharam pulsandi, vel canendi esset ars, quia nullum opus post se relinquit. Si verò ars dicatur solùm respicere actiones externas, id etiam sustineri non potest, nam etiam in actionibus internis, quemadmodum & in externis, artificium habet locum. Deniq; sicut Grammatica est ars congruè loquendi, Rhetorica est ars ornatè loquendi, ita Dialectica est ars disserendi, quam ob causam inter septem artes liberales numeratur.

Tertia

Tertia sententia est, quorundam recentiorum, Logicam simul esse scientiam & artem, nam quatenus demonstrat proprietates de rebus Logicis est scientia, quatenus efficit syllogismos est ars: artis .n. est facere opera. Ita Ruuius hîc q. 3. secutus Suarium. vult autem eandem Logicam, vt in vniuersali docet modum, & præcepta faciendi syllogismos, esse scientiam; quia suam conclusionem deducit ex veris principiis & caussis: vt verò hac eadem doctrina efficit particulares syllogismos conformiter illi doctrinæ, esse artem.

Quarta sententia est. Logicam esse facultatem. Est autem *facultas* apud Aristotelem, habit⁹ quo possumus vti *in vtramque partem.* quam ob causam 1. Rhet. c. 2. *Rhetoricam* & Dialecticam facultates vocat, quia vtri*usque præceptis* in vtramque partem vti possumus. Neque verò solum id verum est de Topica, in qua ex locis communibus possumus in vtramque partem disputare, sed etiam de alia Logicæ parte, quæ de formis syllogismorum tractat. talibus enim formis vti possumus in vtramque partem.

Quinta sententia est, nec esse scientiam propriè, nec artem, nec facultatem, sed habitum instrumentariũ ab his omnibus distinctum. Ita Themistius, & Græci, & Zabarela lib. 1. de natura Logicę.

Dico igitur Primò. Logicam non esse propriè scientiam. Ita communiter Peripatetici veteres, vt testatur Zimara in Tabula, verbo, Absurdum est simul, vbi ait secundùm Alexandrum, & antiquos Peripateticos Logicam non esse scientiam, sed modum sciendi, quod idem docet D. Thomas opusc. 70. q. de diuisione scientiæ speculatiuæ, art. 1. ad 2. vbi idem confirmat auctoritate Boëtij in Porphyrium dicentis, Logicam non- *Logica non est scientia.*

tam esse scientiam, quàm instrumentum scientiæ. Quare cùm alibi S. Thomas Logicam vocat scientiam, latè accipit nomen scientiæ, quia scilicet habet modũ quendam scientiæ, non verò quòd sit essentialiter scientia.

Probatur primò, authoritate & ratione Aristotelis in 2. metaph. t. 3. vbi ex eo probat metaphysicam esse scientiam veritatis contemplatricem, quia practici, inquit, non considerant causam per se, sed ad aliquid, & pro nunc, seu pro hoc tempore. Cùm igitur de ratione scientiæ sit considerare causam per se passionis, necesse est metaphysicam esse speculatiuam non practicam, alioquin non esset vera scientia. Quo argumento expresè Aristoteles excludit practicas à ratione veræ scientiæ, siquidem scientia debet esse ex causis per se, quales causas non habet practica. Illa enim dicitur causa per se passionis, quæ est causa passionis formaliter vt talis est, ac proinde semper & vbique; vt patet in rationali, quod quia est causa per se risibilitatis, vt risibilitas est, semper & vbiq; causat risibilitatem, non in aliquo tantùm tempore, nec aliquo tantùm respectu, sed quandocunque & vbicunque fuerit risibilitas, causa eius est rationalitas. Porro talem causam per se non habent Practici, non enim demonstrant passionem absolutè de subiecto, sed tantùm in ordine ad talem vel talem finem, nec afferunt causam passionis, quæ sit causa ipsius absolutè, sed solùm in ordine ad talem finem, quod est afferre causam non semper & vbique, sed tantùm ad aliquid & pro nunc, ac proinde nõ est afferre causam per se, verbi gratia, probat Practicus domũ habere tales proprietates, ex fine habitationis, ad quem ordinatur. habitatio non est causa istarum proprietatum per se, quia non vt tales sunt, nec semper, nec vbique,

Practici non considerãt causam per se.

que, ſed ſolùm in ordine ad talem finem, & eo tempore quo talis finis intenditur: ſuppoſito enim tali fine, rectè infertur tales debere eſſe proprietates domus: at verò tales proprietates non demonſtrantur abſolutè de ſubiecto per talem cauſam, quia nec ſemper, nec vbique, nam vel non ſunt in ſubiecto ſublato fine, vel ſi ſunt, ex aliis cauſis, non ex illo fine conueniunt ſubiecto, ac proinde non conueniunt per ſe ratione talis finis. Hæc igitur ratio Ariſtotelis concludit Logicam non eſſe verè ſcientiam, quia licet non ſit verè practica, cùm non ſit de praxi, eſt tamen ſimilis practicis, & eundem cum illis modum procedendi habet.

Secundò probatur. De ratione ſcientiæ eſt, vt ſit de iis quæ ſunt talia ſecundùm naturam, non ex nobis, ſeu quæ in ſeipſis, & in ſua natura, non in nobis habent principium, vt ſint talia, Atqui Logica eſt de operationibus intellectus dirigibilibus, quæ non ſunt tales ex natura rei, ſed ex nobis, neque in ſe ipſis habent principium, vt ſint tales, ſed in nobis, hoc eſt, in noſtra directione, quæ fit per intellectum, Ergo Logica non eſt vera ſcientia. Maior eſt doctrina Ariſtotelis in 6. Ethic. cap. 4. vbi ex hoc probat artem non eſſe ſcientiam, quòd ars ſit de iis, quæ non ſecundùm naturam, ſed ex nobis ſunt talia, neque habent principium in ſeipſis, ſed in noſtra directione, vt ſint talia. Vbi requirit ad ſcientiam, vt ſit de iis quæ ſecundùm naturam ſunt talia, & quæ in natura non in nobis habeant principium, ita vt proprium ſit ſcientiæ demonſtrare rem eſſe talem ex natura ſua, verbi gratia, domus non habet in ſeipſa, nec in natura ſua principium vt ſit talis, hoc enim natura rei non poſtulat, ſed nos per intelle-

Scientia eſt de illis quæ in natura ſua habet principium.

ctum

ctum inuenimus varios modos ædificandi domum, prout varios fines intendimus, propter quos domum ædificamus, & quibus ædificium accommodamus. Quod si dicas, etiam res naturales habere principium in efficiente, à quo procedunt. Respondeo, habere quidem principium in efficiente, sed extrinsecum, in natura autem sua habere principium intrinsecum, opera verò practica, siue sint artificialia, siue moralia, non habent vllum principium intrinsecum in natura, sed tantùm extrinsecum in efficiente, seu in intellectu dirigente. Quare si operationes practicæ habeant aliquas proprietates ex natura rei sibi conuenientes, illa non ad practicam, sed ad speculatiuam scientiam spectabunt, nempe ad physicam, cuius est naturam operationum, & proprietatum ex natura consequentium inuestigare. Ad practicam verò solùm pertinet, tales proprietates vt fiunt ex directione extrinseca, & regulis intellectus considerare.

Res naturales habent in suâ naturâ principium intrinsecum.

Porro rationem huius doctrinæ eam adfert ibidem Aristoteles; quia quæ sunt secundùm naturam talia, sunt necessaria simpliciter, hoc est, semper & vbique, quod requiritur ad scientiam, quæ verò non ex natura, sed ex nobis sunt talia, non sunt simpliciter necessaria, quia non semper & vbique, sed aliquando, & non nisi supposito tali fine; vnde absolutè, & simpliciter sunt contingentia, quia non sunt semper & vbique necessaria, sed solùm sunt necessaria secundùm quid ex suppositione talis finis, vt ex sequenti ratione magis patebit. Ex quo infero scientiam esse solùm de ente naturali, non verò de ente artificiali aut morali, quia solùm ens naturale fundat necessitatem simpliciter, ens verò artificiale & morale fundat necessitatem secũdùm quid tantùm.

Ter-

Tertiò. De ratione ſcientiæ eſt, vt ſit de iis quæ ſunt neceſſaria ſimpliciter, non tantùm ſecundùm quid. Atqui Logica, cùm ſit de iis, quæ principium habent non in natura, ſed in nobis, eſt ſolùm de neceſſariis ſecundùm quid, non ſimpliciter. Ergo non eſt vera ſcientia. Maior eſt doctrina Ariſtotelis in 1. poſteriorum. & in 6. Ethic. cap. 3. & 4. vbi in hoc diſtinguit artem à ſcientiis, quòd ſcientia ſit de neceſſariis, & æternis, & quæ aliter ſe habere nunquam poſſunt, Ars verò eſt de contingentibus ſimpliciter, & quæ ſimpliciter habere ſe aliter poſſunt, & ſolùm ſecundum quid, ex certa ſuppoſitione finis ſunt neceſſaria. Neque enim ad rationem ſcientiæ ſatis eſt probare rem per cauſam, hoc enim modo omnes artes eſſent ſcientiæ, nulla enim ars eſt, quæ non afferat cauſam ſuorum operum, vt ait Ariſt. 1. met. c. 1. vbi docet, artificis propriũ eſſe non ſolùm ſcire facere opus, ſed & reddere cauſam operis, quos etiam non artifices tantùm, ſed ſapientes artifices vocari ait. Et ibidem in hoc diſtinguit artem ab experientia, quod illa reddit cauſam operis, hæc non item. Sed requiritur ad ſcientiam præterea, vt talem cauſam afferat, quæ demonſtret rem illam; nullo modo, nullo tempore, nulla ſuppoſitione, poſſe ſe aliter habere, ſed ſemper & vbique eſſe talem, quod eſt demonſtrare neceſſitatem ſimpliciter.

Scientia eſt de neceſſariis ſimpliciter.

Porro pro maiori explicatione, dupliciter declarari poteſt hæc neceſſitas ſimpliciter ad ſcientiam requiſita. Primò ſi dicatur neceſſarium ſimpliciter eſſe illud, quod ſemper & vbique eſt neceſſarium, quomodo hominem eſſe rationalem & riſibilem eſt neceſſarium ſimpliciter, quia ſemper & vbique, ita vt nunquam ſit homo ſine rationalitate & riſibilitate,

Primus mody neceßitatem ſimpliciter explicandi.

nec poteſt eſſe vlla talis ſuppoſitio, propter quam homini non conueniat eſſe riſibilem & rationalem. Neceſſarium autem ſecundùm quid illud dicitur, quod nō ſemper & vbique eſt neceſſarium, ſed ſolùm in certa ſuppoſitione, ſic hominem moueri eſt neceſſarium non ſemper & vbique, ſed ex ſuppoſitione ſi currat, extra quam ſuppoſitionem non eſt neceſſarium hominem moueri, ſed contingens. Ad ſcientiam igitur requiri neceſſitatem ſimpliciter dicto modo, hoc eſt, ſemper & vbique, patet ex eo. nam & artes demonſtrant id quod eſt neceſſarium aliquando ex ſuppoſitione finis, ſcientiæ verò proprium eſt, demonſtrare neceſſarium ſemper ſimpliciter, alioquin ſcientia ab arte non diſtingueretur eſſentialiter in ratione demonſtrandi. Vnde & Ariſtoteles 1. poſterior. c. 8. requirit ad demonſtrationē prædicatum de omni, illudq́; definit, quòd omni ſubiecto & omni tempore conuenit, tale aūt prædicatū eſt neceſſariū ſimpliciter. Secundò, quia talis neceſſitas requiritur ad ſcientiam, quæ non ſtet ſimul cum contingentia ſimpliciter; at neceſſitas ex ſuppoſitione ſtat cum contingentia ſimpliciter, ſublata enim ſuppoſitione, continget prædicatum non ineſſe ſubiecto, Ergo ad ſcientiam non ſufficit neceſſitas ex ſuppoſitione, ſed requiritur neceſſitas ſimpliciter.

Suppoſitio duplex.

Quod ſi obiicias, demonſtrari in Phyſica eclypſim de luna, quæ tamen non eſt neceſſaria niſi ex ſuppoſitione interpoſitionis terræ inter ſolem & lunam. Reſpondeo, ſuppoſitionem aliam eſſe contingentem, quæ contingenter & liberè ponitur, vt ſi velim currere, neceſſarium eſt vt mouear, neceſſarium inquā ex ſuppoſitione libera curſus. Alteram non contingentem, ſed neceſ-

necessariam, quæ ex natura rei & necessariò ponitur, talis est interpositio terræ inter solem & lunam, quia tali & tali tempore necessarium est eam poni secundùm ordinem & cursum naturalem. Prior ergo suppositio non sufficit ad scientiam, quia stat cum contingentia simpliciter, cùm ipsamet suppositio sit contingens. Posterior verò suppositio sufficit ad scientiam, quia excludit contingentiam. Dices. Ecclypsim non esse semper necessariam. Respondeo, esse semper necessariam, non quidem pro semper, sed pro tali tempore, quia tali tempore necessarium est, tam suppositionem poni, quàm posita suppositione sequi effectum, vnde semper & ab æterno verum est ecclypsim futuram ex interpositione terræ. Quod si instes, eodem modo id quod est ex suppositione contingenti, esse necessarium semper pro tali tempore. Respondeo, non esse simpliciter necessarium pro tali tempore, quia nec ipsam suppositionem esse est necessarium simpliciter in tali tempore, sed potius est simpliciter contingens, & secundùm quid necessarium, posito enim quod est, necessario est. At id quod ex suppositione necessaria simpliciter pro tali tempore, est necessarium simpliciter pro illo tempore, est necessarium, quia suppositio illa non potest non poni pro illo tempore. Fateor tamen demonstrationem de necessario simpliciter pro certo tempore, esse quidem veram & essentialiter scientiam, non tamen esse perfectissimam, intra latitudinem enim scientiæ datur vna perfectior altera, sicut & necessitas simpliciter pro omni tempore, est maior & perfectior necessitas, quàm illa quæ est pro aliquo tempore tantùm.

Secundus modus.

Secundò poteſt explicari neceſſitas ſimpliciter ex parte cauſæ. Scientia enim eſt neceſſaria, quia eſt per cauſam neceſſariam: Si igitur cauſa ſit neceſſaria omnimodè, tam ex parte ſubiecti, quam ex parte paſſionis, erit neceſſaria ſimpliciter, & faciet ſcientiam eſſe neceſſariam ſimpliciter, quia omnimodè. nam & in Maiori cauſa coniungetur neceſſariò cum paſſione, & in Minori eadem cauſa coniungetur neceſſariò cum ſubiecto, ex qua coniunctione ſequetur concluſio neceſſaria ſimpliciter, concluſio enim ſequitur ex connexione medij cum extremis, ita vt qualis connexio fuerit medij cum extremis in præmiſſis, talis ſit connexio extremorum inter ſe in concluſione: ſi illa fuerit neceſſaria ſimpliciter, hæc quoque erit ſimili modo neceſſaria; ſi verò connexio medij cum extremis ſit neceſſaria ex parte paſſionis non ex parte ſubiecti, connexio quoque extremorum in concluſione erit neceſſaria ſecundùm quid, & contingens ſimpliciter, vt ſi dicam, omne currens mouetur, Petrus currit, Ergo Petrus mouetur. Maior eſt neceſſaria ſimpliciter, minor eſt ſimpliciter contingens, & ſolùm ex ſuppoſitione neceſſaria, concluſio ſequitur ſimpliciter contingens, & ſolùm ſecundùm quid neceſſaria. Vt enim rectè Logici docent, concluſio ſemper ſequitur debiliorem partem, & ex maiori neceſſaria, minori contingente, ſequi concluſionem contingentem ſimpliciter, & ſolùm ex ſuppoſitione neceſſariam. Ex quo patet, requiri ad ſcientiam neceſſitatem ſimpliciter, quia hæc ſolùm excludit contingentiam ſimpliciter, alia verò non excludit.

Iam

Iam verò, quod in practicis, siue sint artificialia, siue moralia, non sit necessitas simpliciter, sed tantùm, secundùm quid, & ex suppositione contingenti, patet; quia necessitas rerum practicarum est necessitas ex fine liberè & contingenter intento, quod enim est principium in speculatiuis, hoc est finis in practicis, fine enim constituto, omnia diriguntur ad finem, & ex fine demonstrantur esse talia, vel talia, vt ex fine habitationis, demonstratur domum debere esse talem, ex tecto, parietibus, & fundamento constantem, tali modo, vt sit apta ad habitandum. Quæ proprietates cùm ex suppositione contingenti conueniant illi ædificio, nō possunt dici simpliciter necessariæ, neq; enim ex contingenti sequitur necessarium.

Neque verò solùm proprietates practicæ sunt contingentes simpliciter, sed & essentia ipsa subiecti practici, ipsa enim essentia rerum practicarum pendet & constituitur à nobis per ordinem ad aliquem finem à nobis intentum. In artificiatis quidem fit secundùm regulam artis, in moralibus verò secundùm regulam prudenciæ. Ex quo patet, cùm omnes demonstrationes practicæ, innitãtur essentiæ practicæ, quę essentialiter est contingens, non posse esse necessarias simpliciter, quod enim innititur fundamento contingenti, non potest esse necessarium simpliciter, & semper necesse est fieri resolutionem in essentiam subiecti contingentem. Hæc est enim differētia inter cognitionem speculatiuam & practicam, quòd illa non facit suum obiectum, sed supponit factum, & solùm illud contemplatur, hæc verò facit suum obiectũ, verbi gratia, scientia de homine, non facit hominem esse rationalem & risibilem, sed tantùm cognoscit, scientia verò de domo facit domum esse domum.

Essentia subiecti practici est contingens simpliciter.

Necessitas conclusionis practica non est omnimoda.

Adhæc, necessitas conclusionis practicæ non est omnimoda necessitas, prouenit enim ex vna necessaria & altera contingenti, medium enim in maiori coniungitur necessariò cum passione, in minori verò coniungitur contingenter cum subiecto, quæ cõtingentia impedit absolutam necessitatem conclusionis, vt paulò ante deduximus. Quod etiam confirmatur exemplo Logico. Nam sit hæc demonstratio. Omnis syllogismus talem habens dispositionem terminorum & propositionum rectè concludit. Syllogismus in Barbara habet talem dispositionem. Ergo rectè concludit. hîc manifestum est medium necessariò coniungi cum passione in Maiori, in minori verò contingenter cum subiecto; nam quod syllogismus ille sit in Barbara, & quòd habeat talem dispositionem, id prouenit non ex natura rei, sed ex intellectu nostro, talem structuram syllogismi conficiente, ad finem recti discursus: vnde sequitur conclusionem illatam, non esse necessariam simpliciter, sed ex suppositione, supposito enim quòd intellectus fecerit talem structuram syllogismi, cum tali dispositione, sequitur conclusionem ex eo illatam esse legitimam.

Ex quo infero contra quosdam recentiores, artes vt demonstrãt proprietates per causam de suis obiectis, non esse verè scientias. De ratione enim scientiæ est, demonstrare proprietates vt sunt necessariæ simpliciter, quæ necessitas non inuenitur in artibus. Vnde Aristoteles artes dicit esse de contingentibus, scientiam de necessariis 6. ethic. c. 3. & 4. Licet enim ars possit esse de necessariis ex suppositione, tamen necessaria ex suppositione, sunt contingentia simpliciter, scientia autem quia non est de contingentibus simpliciter, ideò dicitur

esse absolutè de necessariis, nempe talibus necessariis, quæ contingentiam excludunt.

Quartò probatur Logicam nõ esse scientiam, quia nullas habet veras demonstrationes, nam vel demonstrat proprietates ex natura operationum prouenientes, & hæ demonstrationes sunt veræ, sed sunt physicæ non Logicæ: ad physicam enim spectat considerare naturam operationum physicarum, & proprietates ex natura consequentes. Talis est demonstratio, quòd syllogismus topicus generet opinionem, quia procedit ex probabilibus, demonstratiuus verò generet scientiam, quia procedit ex necessariis. Vel secundò demonstrat proprietates per conformitatem cum regulis Logicis, vt quòd aliquis syllogismus rectè concludat, quia est in Barbara, vel quia est in forma: hæ demonstrationes sunt quidẽ Logicæ, sed nõ sunt demonstrationes simpliciter, quia non sunt de necessariis simpliciter, sed solùm ex suppositione; neq; ex necessariis simpliciter concludũt, sed ex altera necessaria, altera contingenti simpliciter, & solùm secundùm quid necessaria, quòd Logicæ commune est cum omnibus demonstrationibus practicis. Huc verò spectat illa ratio Aristotelis, qua probat practicas non demonstrare per causas per se, sed ad aliquid, & pro nunc. *Logica non habet vllas veras demonstrationes.*

Ex quibus patet ad rationes primæ sententiæ. Ad primam dico requiri essentialiter ad rationem scientiæ, vt sit de re necessaria simpliciter non contingenti, hoc enim est formale obiectum, quod demonstratur in scientia, nempe passionem conuenire necessariò simpliciter subiecto, qualem necessitatem non demonstrat Logica de suo obiecto.

Ad

Certitudo de bonitate consequentiæ nõ necessariò habetur per scientiam.

Ad secundam Respõdeo, requiri quidem ad scientiam certitudinem de bonitate consequentię, verùm ea certitudo non est necesse, vt habeatur per demonstrationem & scientiam, sed satis est vt habeatur per inductionem & experientiam, quomodo etiam primorum principiorum certitudo habetur, quare ex hoc capite Logicam non est necesse esse scientiam. Facit enim nos certos de bonitate consequentiæ, per regulas bonæ consequentiæ, quæ sunt certæ per inductionem & experientiam, ex qua originem sumpserunt.

Non negauerim tamen Logicam dici posse scientiam, secundùm quid, quia procedit modo debito scientiæ, resoluendo effectum in causam: non tamen est scientia simpliciter, quia non est de re simpliciter necessaria, sed tantum ex suppositione.

Logica non est ars propriè.

Dico secundò. Logicam non esse propriè artem: ars enim propriè versatur circa eas actiones, quæ relinquunt post se opus, hoc est, circa factiones: Ars enim est habitus cum vera ratione factiuus, & factionem verè Aristoteles definit, eam quæ opus post se relinquit 1. magnor. moral. cap. vltimo, & 6. ethic. c. 5. Aqui Logica non versatur circa vllas factiones & opera externa, sed circa internas operationes intellectus quas dirigit. Non igitur dici potest propriè ars: licet enim modum quendam artis videatur habere Logica, quod ita versetur circa suum obiectum sicut ars circa suum, tamen nõ habet materiam propriam artis, quæ est opus aliquod externum. Quod si nomen artis libeat transferre ad opera interna & spiritualia, iam non sumetur nomen Artis propriè, sed metaphoricè, sicut cùm nomina rerum corporearum transferuntur ad res spirituales, propter aliquam similitudinem.

Quod

Quod si dicas. Saltem eo modo Logica potest dici ars, quo ars cantandi, saltandi, cytharizandi, quæ sunt artes actiuæ, non factiuæ. Respondeo. Maiori ratione istæ dicuntur artes, quia versantur circa veram actionem & praxim; ars autem est quid practicum: At Logica versatur circa solam cognitionem, quæ sicut non est vera praxis, ita & habitus qui circa eam versatur, non erit practicus, & consequenter ars: ars enim est habitus practicus. Quare ad fundamentum secundæ sententiæ Respondeo, non omnem doctrinam conficientem instrumenta esse artem, sed tantum illam, quæ versatur circa opera externa. Porro qui Dialecticam inter septem artes liberales posuerunt, spectarunt Dialecticam in voce, & artem rectè disputandi & disserendi de rebus, quo modo licet dici possit ars latè sumpto vocabulo Artis; ea tamen est prima Dialecticæ consideratio, cùm ea primò ad actus internos dirigendos pertineat, non ad disputationem externam. *Nota discrimē inter artem cytharizandi ac similes & Logicam.*

Dico tertiò. Logicam non esse artem & scientiam simul modo explicato in tertia sententia. Dicunt enim hi, præcepta Logica vt deducuntur demonstratiuè ex suis principiis, esse scientiam, vt verò efficiunt opera sibi conformia esse artem. Hæc doctrina in multis deficit. *Logica non est simul ars & scientia.*

Primò, quia ostendimus secundùm doctrinam Aristotelis de re factibili à nobis, non posse esse verè scientiam, etiamsi per causas de ea vniuersaliter demonstrentur passiones; talis est Logica. Ergo neq; in vniuersali neq; in particulari habet rationem scientiæ. Secundò, quia ostendimus secundùm Aristotelem artis rationem propriam & essentialem esse, scire causam operis: in hoc enim differt essentialiter ab experientia, quòd experientia scit quòd sit, non propter quid sit, ars verò scit

propter quid sit, Ergo cum Logica præcepta sua deducit ex suis causis & principiis, exercet in hoc propriè rationem artis, non scientiæ. Tertiò, quia falsum est, artem non versari nisi circa singularia, cùm Aristoteles hæc duo requirat ad rationem artis, vt sit de opere in vniuersali, & vt sit per causam, in iisq; duobus distinguit artem ab experientia, quia experientia sit circa singularia, & non sciat causam. Quartò, isti videntur artem distinguere à scientia solùm ex effectu: nam cùm dicunt præcepta solùm vt efficiunt opus sibi conforme, esse artem: peto num velint ab effectu & opere artem denominari artem, an verò arti assignent peculiarem actum cognitionis. Primum dici non potest, quia proprius actus artis est cognitio, est enim habitus intellectus cognoscitiuus, & actus eius proprius est cognitio; omnis enim habitus intellectus inclinat ad cognitionem. Si dicatur secundum; ergo præter opus externum & effectionem assignari debet proprius actus Artis, qui non potest alius esse, quàm cognitio rei faciendæ, & sic cognitio rei faciendæ, quam isti dicunt esse scientiam, erit proprius & essentialis actus artis, non enim solùm vt efficit opus, sed vt dictat de faciendo, est ars: quod dictamen non solùm in particulari, sed etiam in vniuersali ad artem spectat, quia idem iudiciũ specie est in vniuersali & in particulari, extensione solùm differens, non ratione formali iudicii, sicut idem specie homo est in particulari, & in vniuersali. Quintò. isti non videntur distinguere inter artem docentem & vtentem, hoc est inter eam, quæ docet esse hoc vel illo modo faciendum, & eam quæ ex tali doctrina facit; eiusdem enim artis est docere faciendum, & doctrina illa vti ad faciendum, hoc enim est ex arte facere,

Ars docens & vtens.

ex

ex doctrina artis facere. Cùm ergo iſti doctrinam tribuunt ſcientiæ, vſum arti, an non manifeſtè tollunt doctrinam artis, & artem docentem? & ſic ex arte facere, erit non ex arte, ſed ex ſcientia facere, quia non ex doctrina & directione artis, ſed ex doctrina & directione ſcientiæ. Sicut enim manualis, qui ex directione artificis operatur, verè non dicitur facere ex arte, licet efficiat opus artis, quia non habet in ſe artem, & notitiam artis, artifex verò quia ſcit & ob quam cauſam faciendam ſit, dicitur ex arte facere, ita ſi ars vt ars nullam habeat propriam notitiam rei faciendæ, ſed vtatur ſcientia, opus illud quod efficit, erit opus non artis, ſed ſcientiæ, quia ex ſcientiæ non artis directione procedit. Ex quo patet notitiam illam, ex qua ars efficit opus, eſſe artis non ſcientiæ notitiam. Quare hi authores ſi conſequenter loqui velint, vnum ex duobus dicere debent, aut vtramq; Logicam tam docentem quàm efficientem eſſe ſcientiam, ita vt ſi docens eſt ſcientia, vtens etiam ſit ſcientia; quia eadem eſt notitia docens & vtens, & ex ſcientia docente vtens efficit opus, aut certè ſi Logicam vtentem volunt eſſe artem, conſequenter Logicam docentem debent dicere artem, quia eadem notitia eſt docens & vtens. Dicere verò Logicam docentem eſſe ſcientiam, vtentem verò artem, non eſt dicere conuenientia, nam ſcientia & ars eſſentialiter differunt in genere cognitionis. Non poteſt igitur eadem cognitio eſſe ars & ſcientia, ſed debent eſſe duæ cognitiones eſſentialiter diſtinctæ. Quare cùm hæc doctrina horum authorum tam multis nominibus repugnet doctrinæ Ariſtotelis & rationi, non videtur eſſe probabilis.

Logica tantùm secundum vnā sui partem facultas.

Dico quartò. Logicam vniuersè loquendo non esse facultatem, sed solùm vnam eius partem, quæ Topica dicitur. Pro quo notandum est, Logicam seruire omnibus scientiis duplici ratione. Primò tradendo modos & formas generales definiendi, diuidendi, argumentandi. Secundò. Suppeditando generalia media ad disputandum & discurrendum de rebus omnibus, hoc est, indicando locos communes, sedes argumentorum, ex quibus argumenta ad quamcunq; rem probandam erui possunt. Primum illud spectat ad formam argumentandi, secundum verò ad materiam; Quamuis enim singulæ scientiæ habeant singularia media ad suas conclusiones probandas, tamen Logica præbet omnibus scientiis generalia quædam media ex locis communibus desumpta, vt ex loco à genere, à specie, à definitione, à caussa, de quibus omnibus certas regulas Logica tradit, in ea sui parte quæ Topica dicitur. Ex quo patet Topicam seruire cæteris scientiis, quoad materiam, præbendo generalem materiam argumentandi de qualibet re, alteram verò Logicæ partem seruire quoad formam; quare etiam de syllogismi topici forma agere nō spectat ad Topicam, sed ad aliam Logicę partem, quæ in communi de forma syllogistica tractat. eadem enim est forma syllogismi Topici, quæ aliorum omnium syllogismorum, solùm vera topica præbet materiam generalem, & media generalia ad conficiendos sylligismos topicos.

Notandum est secundò. quòd Aristoteles duas facultates recenset 1. Rhet. cap. 2. Rhetoricam & Dialecticam, quia per eas possumus in vtramq; partem affirmantem & negantem dicere & disputare, suadendo & dissuadendo, probando & refellendo, quod manifestum

ſtum eſt non conuenire toti Logicæ, ſed ſolùm vni parti, quæ Topica dicitur. Nam mediis deſumptis ex locis Topicis in vtramq; partem probabiliter vti poſſumus, & de vtraque parte, tam affirmante, quàm negante probabiliter diſputare. Topica enim media vel ſunt ſolùm probabilia, vel ſi aliqua ſunt neceſſaria, Topica illis vtitur nō vt neceſſariis, ſed vt probabilibus. Ex quo reſponſio patet ad fundamentum tertiæ ſententiæ, forma enim ſyllogiſmi non eſt medium ad probandum in vtramque partem.

Dico quintò. Logicam eſſe habitum inſtrumentarium. Ita Ammonius præfatione in Pręd icamenta. Alexander 1. top. c. 4. & 2. met. t. 15. Simplicius præfatione in prædicamenta. Auerroës præfatione in Epitom. metaph. S. Thomas opuſc. 70. q. 5. a. 1. ad 2. Albertus tract. 1. in libr. poſter. initio, Ægidius initio poſteriorum. Zimara in Tabula. verbo, Abſurdum. Zabarela de natura Logicæ c. 10. Et probatur 1. ex Ariſtotele, qui Logicam idcirco inſcripſit organum, vt refert Laërtius. & 2. met. t. 15. appellat eam modum ſciendi, quo ſcientiæ vtūtur ad finem ſcientiæ conſequēdum. Denique 1. top. c. 9. ait, ea quæ quæruntur in Logica, quæri non propter aliquid quod ſit proprium Logicæ, ſed tantùm vt adiuuet ad aliud: ex quo loco infert Alexander ibi, Logicam eſſe inſtrumentum. Secundò, quia finis vltimatus & eſſentialis Logicæ ſunt ſcientiæ ſeu operationes ſcientiarum rectæ, ad hunc autem finem Logica concurrit inſtrumentaliter ſuo artificio, nam principaliter actus ſcientiarum fiunt ab habitu ſcientiarum. Ergo Logica eſt habitus inſtrumentarius, diſtinctus eſſentialiter ab omnibus aliis habitibus, nam alij habitus conſequuntur ſuum finem per ſuam actionem princi-

Logica eſt habitus inſtrumentarius.

palem, sola Logica consequitur finem suum per actionem verè & propriè instrumentariam. Pro cuius declaratione duo sunt explicanda. Alterum est, An Logica sit verè & propriè instrumentum scientiarum; alterum an hęc sit prima & adęquata ratio, propter quam Logica dicitur habitus instrumentarius.

Quæ sit ratio propria instrumenti.

Quantum ad primum dico, De ratione veri instrumenti esse duo, Primò, vt sit subordinatum causæ principali, & ab ea moueatur vel applicetur ad agendum. Secundò, vt applicetur ad operationem principalis agentis, non suam propriam. Ratione primi, multæ causæ non sunt instrumenta, quæ vel non subordinantur causæ principali, sed æquè principaliter agunt, tanquam concausæ, vt cùm duo trahunt nauim; vel subordinantur, sed per accidens, quia nimirum vis actiua illarum causarum talem subordinationem non requirit ex natura sua. sic ignis applicatus ad comburendum, non est verè & propriè instrumentum ad combustionem, quia illa applicatio conuenit illi per accidens, cùm non ex vi talis applicationis, sed ex vi sua principali & naturali comburat. Vis enim instrumentaria talis est, vt ex se non prorumpat in actum, nisi moueatur ab agente principali, vt patet in securi, calamo, & aliis. Ratione secundi ea non dicuntur instrumenta, quæ applicantur quidem ab agente, sed ad suum proprium, non ad agentis principalis effectum, cuius signum est, quando effectus ille non excedit virtutem propriam causæ applicatæ: effectus enim principalis agentis debet excedere propriam virtutem instrumenti, alioquin non instrumentaliter, sed principaliter fieret ab ipso. De ratione enim instrumenti est, vt agat virtute principalis causæ, non egeret autem prin-

cipali

cipali causa, si ex se haberet virtutem sufficientem ad effectum. sic equi non sunt instrumenta aurigæ, quia applicantur quidem ab auriga, sed ad actionem propriam ipsorum, nempe ad cursum, qui principaliter & sufficienter fit ab ipsis. Sic in Physica docetur accidentia ad producenda similia accidentia non esse instrumenta substantiæ, ad producendam verò substantiam esse instrumenta, quia nimirum hic effectus, excedit virtutem propriam: illorum, hic non excedit.

Logica igitur cùm vtramque conditionem instrumenti habeat, erit verè instrumẽtum scientiarum; nam & ad effectum scientiarum producendum adhibetur, nempe ad efficiendam scientiam actualem, quæ principaliter fit ab ipsis scientiis habitualibus, à Logica verò instrumentaliter tantùm, & quoad directionem, & præterea virtus illa directiua Logicæ est per se subordinata habitui scientiæ, quia non potest prodire in actum scientiæ per se, nisi adhibita & applicata scientiæ habitus. *Logica est instrumentum Scientiarum.*

Dices, hoc modo omnes artes essent instrumenta ad efficienda opera artis, tradendo modum efficiendi illa opera, & sic omnes artes essent instrumentariæ. Respondeo. Negando sequelam. nam artes nulli habitui subordinantur tanquam eius instrumenta, ad ipsius actum producendum, sed soli intellectui: nam potentiis exequutiuis non subordinantur, sed illas potiùs ordinant & applicant ad finem. At Logica mediante cognitione modi sciendi, est subordinata habitui scientiæ, ipsique inseruit ad finem, & actum ipsius principalem, vnde proprium Logicæ est esse instrumentum aliorum habituum.

Quod

An & quomodo Logica concurrat ad actũ scientiæ.

Quod si quæras, an Logica concurrat instrumentaliter ad actum scientiæ, mediante suo actu, hoc est, mediante cognitione præceptorum & modorum sciendi; an verò immediatè per ipsum habitum, disponendo & determinando habitualiter scientiam, ad rectum actum scientiæ, nulla interueniente cognitione actuali præceptorum Logicæ. Quidam enim hoc secundum affirmant, idque ex eo probant, quòd habitus potest esse principium rectitudinis actuum, quos dirigit, nulla mediante cognitione, si enim quis contrahat habitum cantandi, saltandi, pulsandi cytharam, ex habitu ipso determinatur ad rectè cantandum, saltandum, pulsandũ, etiamsi actu nullam præceptorum artis consideratioñe habeat. Poterit ergo eodem modo & habitus Logicæ determinare & dirigere habitum scientiæ, nulla mediante cognitione præceptorum Logicæ. Verùm nos in quæstione sexta infra id refellemus: alioquin contingeret, vt quis oblitus artis & præceptorum omnium, posset tam bene operari ex habitu artis, sicut alter operatur ex cognitione artis, per obliuionem enim non tollitur habitus artis, sed solùm actus impeditur, vt vel ex eo patet, quod per solam recordationem redit homo ad priorem facilitatem habitualem. Dicendum ergo est habitum Logicæ esse quidem instrumentum scientiarum, sed mediante suo actu & cognitione, semper enim cùm ex habitu artis operamur, vel præceptorum artis recordamur aliquo modo, vel certè operum artis ante factorum, & ex memoria talium operum facilè & promptè operamur, vnde impedita memoria, impeditur & operatio.

Quantùm ad secundum, Dicendum est Logicam esse instrumentariam, non solùm quia conficit instru-

menta

instrumenta ſciendi, vt pleriqueſentiunt, ſed præcipuè quia ipſa ſeipſa, ſeu ſuis regulis ac præceptis eſt inſtrumentum ſcientiarum, cauſans inſtrumentaliter actus ſcientiarum. Nam quod ad inſtrumentorum confectionem attinet, ſi hæc inſtrumenta intelligãtur regulæ ſyllogiſmorum, definitionum, & aliorum modorum ſciendi, has Logica non conficit, ſunt enim confectæ vnà cum ipſa Logica à primis inuentoribus Logicæ, ſolùm verò eas vt factas contemplatur, earumq; proprietates oſtendit, in quo habet ſe modo ſpeculatiuo, ſpeculatio enim non facit obiectum, ſed factum intuetur, practica verò cognitio pro obiecto habet factionem ſui obiecti, verbi gratia, ars ædificandi facit domum, & eam *factionem* pro obiecto habet. Si verò per inſtrumenta ſciendi intelligantur ſimulacra quædam ſyllogiſmorum, definitionum, &c. qualia ſæpe fiunt in terminis nil ſignificantibus, vt in literis alphabeti, Omne A eſt B. Omne C eſt A, Ergo omne C eſt B. talia ſimulacra & conficiuntur à Logica, & ſunt inſtrumenta ſciendi, ſicut & in aliis artibus, conficiuntur primò ſimulacra quædam operum, ex luto aut alia ſimili materia, ad quorum ſimilitudinem deinde efficiuntur vera opera artis; Sic ars fuſoria luteas formas adhibet ad fundendas campanas: ſic ars ædificandi vtitur modellis pictis vel fictis, ad quorum ſimilitudinem accommodat ædificium: ita & in Logica ſimulacra quædam & ideæ ſyllogiſmorum conficiuntur, vt ad eorum ſimilitudinem fiant veri ſyllogiſmi. Quamuis autem id verum ſit, tamen hic vſus talium ſimulacrorum non eſt neceſſarius ad ſcientias, & ſine illo periti faciunt veros ſyllogiſmos, per conformationem ad ſolas regulas & præcepta Logica; vnde non tam reſpectu Inſtrumen-

Logica inſtrumentaliter cauſat actus ſcientiarum.

torum à se confectorum, quàm (& quidem præcipuè) quia ipsa seipsa & suis præceptis, est instrumentum scientiarum, vocatur Logica habitus instrumentarius. Ex quo apparet discrimen inter Logicam & alias artes, quoad rationem instrumentariam; nam aliæ artes principaliter conficiunt aliqua opera, quæ postea assumuntur vt instrumenta ab aliis artibus, vt ars frenifactoria pro fine principali habet conficere frena, eaque conficit non instrumentariè, sed principaliter, quia in illis conficiendis nulli⁹ artis est instrumentum, frenis verò confectis vtitur postea ars equestris tanquam instrumentis. Logica verò pro fine principali habet efficere actum scientiæ, ad cuius effectionem habitus scientiæ concurrit principaliter, & quoad substantiã, Logica verò solùm instrumentaliter, & quoad modum. Efficit quidem Logica aliqua simulacra verarum operationum, verùm hæc effectio non est finis vltimatus Logicę, sed tantùm immediatus, & subordinatus fini principali & vltimato, à quo solo denominatur Logica simpliciter.

Discrimen Logicæ & aliarũ Artium.

Dico sextò. Logica non est vllus ex illis quinque habitibus enumeratis ab Aristotele 6. Ethic. Patet id tum inductione, tum ratione, quia eo loco Aristoteles non intendit enumerare oẽs habitus, qui sunt in intellectu, sed tantùm eos qui semper verum dicunt. vnde ex hoc capite excluditur habitus opinionis, inertiæ, erroris, his enim potest subesse falsum. Secundò solùm ibi numerat habitus, qui in suo genere sunt principales, non verò qui sunt instrumẽta aliorum habituum, qualis est Logica.

Logica non est vllus ex 5. habitibus 6. Eth.

Ratio.

Dico septimò. Logicam non esse virtutem intellectualẽ. Virtus enim est dispositio ad perfectũ actum & optimum. Ad hoc autem in habitu intellectuali duo requi-

Logica non est virtus intellectualis.

requiruntur; tum vt ſemper dicat verum (verum enim eſt obiectum intellectus) tum vt in hoc habeat ſe per modum cauſæ principalis, nō inſtrumenti, circa verum enim optima operatio non eſt, quę vel non dicit verum ex ſua ratione formali, vt eſt error, vel ſi dicat verum, non dicit abſolutè, ſed vel probabiliter tantùm, vt opinio, vel cum ſuſpicione, vt habitus ſuſpicionis, vel aliis modis imperfectis, inter quos eſt modus inſtrumentarius dicendi verum.

Dices. Logicam dicere principaliter verum Logicum de modo ſic vel ſic ſciendi. Reſpondeo, hoc verum, eſſe finem ſed non vltimatum Logicæ, habet enim pro fine vltimato & obiecto verum ſcientiarum, ad quod ipſa concurrit ſolùm inſtrumentaliter, vt dictum eſt, nam ſcientiæ concurrunt principaliter; idcirco huius veri reſpectu inſtrumentaliter ſolum dicit verum, & imperfectè, & ſic ſolùm erit inſtrumentum virtutis non virtus. At dices. etiam aliæ artes cum dicunt hoc vel illo modo faciendum opus, dicunt abſolutè verum. Ergo & Logica. Reſpondeo, Eſſe diſparem rationem, nam aliæ artes non habent aliud verum quod dicant, niſi illud de modo ſic vel ſic faciendi operis, quia non ordinantur ad aliam cognitionem, & veritatem aſſequendam. At Logica præter veritatem de modis ſciendi habet pro fine vltimato & principali veritatem ſcientiarum, ad quam ordinatur, & à qua tanquam à fine vltimato præcipuè denominatur, cùm igitur ad hanc veritatem concurrat ſolùm inſtrumentaliter, & imperfectè ex parte ſua, non poterit ea ratione dici virtus: Virtus enim eſt diſpoſitio intellectus ad perfectam & optimam

 opera-

operationem circa verum. At saltem, inquies, posse, Logicam dici virtutẽ ratione prioris veri de modo sciendi. Respondeo, si hoc verum haberet pro principali & vltimato fine, posset dici virtus intellectualis, sicut & aliæ artes; at quia non habet illud pro vltimato fine, sed aliud, ideò ratione ipsius non potest dici virtus.

QVÆSTIO VI.

An Logica Docens & Vtens sint duæ Logicæ specie distinctæ?

PRimò explicandum est, quid sit Logica docens & vtens; est enim recepta ea Logicæ distinctio, eamque habet S. Thomas 4. met. lect. 4. & opusc. 70. Scotus & alij cõmuniter. Est igitur Logica docens, quæ tradit præcepta, quibus docetur quid, quomodo faciendum, vtens verò est, quæ ex præceptis efficit opera ipsis conformia, sicut cùm artifex ex præceptis artis efficit opera artis. Quocirca actus proprius Logicæ docentis, est doctrina ipsa, & præcepta de faciendo; vtentis verò actus non est doctrina & cognitio in abstracto, sed vsus doctrinæ, seu doctrina & præcepta applicata alicui materiæ, vt cùm syllogismus physicus efficitur secundùm præcepta & doctrinam Logicam. Itaque dupliciter possumus definire Logicam vtentem: Primò si dicamus esse doctrinam, vt ex ea efficitur aliquid, facta denominatione extrinseca, ab hoc quod per eam efficitur, Secundò si dicamus esse opus ipsum prout efficitur ex doctrina, & substat doctrinæ. Vtraque definitio in idem recidit.

Quid sit Logica docens?

Ex

Ex quo infero Primò. ad actum Logicæ vtentis cõcurrere, & doctrinam seu præcepta, & operis effectionem, ita vt ex vtroq; constituatur essentialiter actus Logicæ vtentis. Nam sola præcepta per se non sunt vsus, sola etiam effectio operis sine præceptis, non est vsus præceptorum. quare si efficeret opus artis non ex præceptis artis, sed vel casu, vel ex experientia, vel ex alio principio, quàm ex arte, si in illo opere efficiendo non vteretur arte, nec opus illud factum esset ex arte. sic nidus ab hirundine factus non est opus artificiale, sed naturale, quia ex natura non ex arte procedit. sic ministri artificum non faciunt ex arte opera artis, sed ex experientia, nec habent formaliter vsum artis. Quod dico propter quosdam, qui dicunt habitum Logicæ vtentis sine vlla cognitione actuali, efficere sua opera ex habitu quasi per modum naturæ. Verùm isti errant, nam habitus Logicæ, est habitus intellectus, omnis autem habitus intellectus est cognoscitiuus, & perficiens intellectum ad cognoscendum, & in ordine ad obiectum ipsius intellectus proprium, & ex consequenti actum habet cognitionem, Ergo si aliquid aliud efficit, non nisi ex cognitione efficit, & mediante cognitione, quia enim per cognitionem dirigit illum actum, idcirco dicitur illum efficere.

An ex Habitu Artis, sine vlla cognitione, efficiantur opera Artis.

At inquies. Qui habet habitum alicuius rei faciendæ, etiam non cogitans facit rem illam: Ergo immediatè & absq; vlla cognitione. Respondeo, illum qui cõtraxit habitum non egere quidem magna reflexione, semper tamen egere aliqua, etiamsi aliquando insensibili, vel saltem memoriâ operum ex arte factorum. Quod patet primò ex experiẽtia, si enim casu tantisper obliuiscimur artis, operari non possumus, & tamẽ mox

cùm deinde recordamur, eadem qua prius facilitate operamur, vt patet in cantu, in pulsatione cytharæ, & similibus; Ergo signum est, quòd ex cognitione actuali ex habitu operamur. Secundò, patet idem ex ratione: quia ille habitus contractus, non est habitus absolutè faciendi, sed ex cognitione faciendi, nam ex talibus actibus est genitus, qui ex cognitione processerunt: ergo non potest inclinare ad operandum, nisi ex cognitione; alioqui posset quis oblitus artis, & præceptorum Logices vti Logica. Dico igitur eum qui habitum contraxit, non egere quidem magna reflexione ad regulas artis, egere tamen vt minimùm memoria operum artis, & ex ea memoria operum à se factorum operari.

Ad actum Logicæ vtentis nõ sufficit habitus Logicæ.

Infero secundò. Ad actum Logicæ vtentis non sufficere habitum Logicæ, sed requiri alium habitum efficientem aliquod opus, quod opus ab illo quidem habitu fit, quoad substantiam & entitatem, à Logica verò fit quoad directionem, seu quoad conformationem cũ præceptis Logicæ, v. g. physicus demonstrat de homine, quòd sit risibilis, quia rationalis, hic discursus quoad substantiam procedit ab habitu physico, quoad directionem ab habitu Logicæ, fit enim conformis præceptis Logicæ de demonstratione. quocirca solus habitus Logicæ non potest dici vtens, nisi quatenus coniunctus cum aliquo alio habitu, in cuius actu vtitur præceptis Logicis.

Dices. Ergo habitus Logicæ vtentis, est compositus ex duobus habitibus. Respondeo, negando: non enim componitur ex vtroq; , sed connotat alterũ habitum, sine cuius concursu non potest habere vsum suorum præceptorum: ex se enim habet habitus Logicæ applica-

applicare sua præcepta, ad actum alterius habitus, supposito quòd alter habitus producat suum actum.

His igitur suppositis, quæstio est, an hæ duæ Logicæ docens & vtens sint essentialiter distinctæ. Est autem ratio dubitandi duplex: altera ex parte actuum, altera ex parte habituum. Nam vbi sunt actus specie distincti, ibi generantur habitus specie distincti, actus enim sibi similem generant habitum. Atqui actus Logicæ docentis & vtentis sunt specie distincti, Ergo & habitus. Minor patet ex dictis. Actus enim Logicæ docentis sunt præcepta, vtentis verò opus præceptis conforme. De habitibus verò probatur in hunc modum. Nam vbi sunt diuersæ difficultates superandæ, ibi constituendi sunt distincti habitus, siquidem habitus constituuntur ad difficultates superandas, & facilitatem ac promptitudinem potentiæ in operando tribuendam: Atqui in exequendis præceptis Logicæ, est noua difficultas, quàm sit in discendis. Ergo & habitus exequendi præcepta Logicæ, est alius ab habitu docente. Minor probatur, tum quia potest quis scire artem conficiendi syllogismos, & esse iners & inexercitatus in praxi; tum quia potest quis sine arte syllogismos facere ex solo vsu: Ergo alia est ars syllogistica, alius vsus: tum quia idem cernitur in aliis habitibus, quòd dirigentes habitus ab exequentibus distinguuntur. Nam prudentia est habitus dirigens omnes virtutes, non est autem dubium prudentiam, cùm sit in intellectu, distingui ab habitibus virtutũ, qui sunt in voluntate. Propter quas rationes pleriq; sentiunt hos duos habitus, ac ex consequenti Logicas esse specie distinctas.

Alii

Logica docens est idem habitus cum Logica vtente.

Alii verò vt verius existimant non esse istos habitus specie distinctos, sed habitum docentis Logicæ applicatum rebus esse Logicam vtentem, eundem verò habitũ auulsum à rebus esse Logicam docentem. certum autem est, eundem specie habitum esse auulsum à rebus & applicatum. Probatur hæc sententia. Quia distincti habitus constituuntur propter distinctas difficultates: Atqui in applicatione & vsu præceptorum Logicorum nulla est difficultas ad Logicam spectans, nisi ea, quæ oritur ex ipso artificio præceptorum, Ergo habitus Logicæ vtentis non est distinctus ab habitu Logicæ docentis.

In actu Logicæ vtentis tria cõsideranda.

Pro qua re Notandum est in actu Logicæ vtentis tria considerari posse: Primò doctrinam & artificium Logicum, v. g. formam illam Syllogisticam. Secundò, materiam cui applicatur illud artificium, quæ potest esse physica aut metaphysica. Tertiò coniunctionem artificii cum materia. Vnde triplex quoq; cogitari potest difficultas in vsu Logicæ. Prima quæ prouenit ex imperfecta cognitione artis & præceptorum Logicæ, & hæc ad Logicam docentem pertinet: altera quæ prouenit ex imperfecta cognitione materiæ physicæ. v. g. vel metaphysicæ, & hæc pertinet ad scientias, quæ circa illas materias versantur: vt enim ars sculpendi aliam habet difficultatem in ligno, aliam in lapide, aliam in marmore, quòd istæ materiæ diuersas quoq; secum ferant difficultates, ita Logica aliam habet difficultatem in materia physica, aliam in metaphysica. Tertia difficultas prouenit ex materia exequente, idq; tunc, quando executio pertinet ad diuersam potentiam, habentem diuersum actum, & ex consequẽti diuersam in actu difficultatem: vt si quis didicerit artem pingendi, vel cantandi

tandi

tandi habuit, procul dubio habebit is difficultatem in vsu & executione artis, etiamsi illam optimè norit, quia executio debet fieri per potentiam, distinctam ab ea potentia, in qua est ars, distincta autem potentia, sicut distinctum habet actum, ita & distinctam facilitatem in actu. Nam ad pingendum v.g. in manu requiritur quidam habitus materialis, similiter & in vocis instrumentis ad cantandum. Si verò potentia executiua non sit distincta à directiua, sed ipsa potentia dirigens sit etiam exequens, tunc non erit distincta difficultas in exequẽdo, quàm sit in dirigendo, vel cognoscendo, aut si quæ sit difficultas, illa referenda erit in materiam; vt cùm intellectus artem Logicam applicat materiæ physicæ. Quare si nulla sit difficultas, neq; ex parte artis Logicæ, neq; ex parte materiæ, nulla quoq; erit difficultas in coniunctione artis cum materia, cùm eadem sit potentia dirigens & exequens. Si quis enim apprehendat euidenter hominem esse risibilem, ex eo, quia rationalis, & bene memor sit artis syllogisticæ, nullam habebit difficultatem in conficiendo Syllogismo physico, propter euidentiam tam formæ, quàm materiæ; ad hunc enim modum & in physicis, si materia sit bene disposita ad formam recipiendam, & agens habeat perfectam virtutem producendi formam, nulla difficultas erit in coniungenda forma cum materia.

Difficultas in arte nota in quid referẽda.

Ex quo patet, quòd in arte, quam quis nouit, bene exequenda, si sit aliqua difficultas, illa vel in materiam, vel in potentiam exequentem, quæ sit distincta à dirigente, referenda est. Hinc autem respondetur ad fundamentum primæ sententiæ: illa enim difficultas, quæ in vsu præceptorũ Logicorum cernitur, potest esse, vel ex imperfecta notitia præceptorum, & hæc ad docen-

tem Logicam ſpectat; vel ex materia cui applicantur præcepta, & hæc ſpectat ad alias ſcientias, quæ circa illas materias verſantur, ſi verò neutra ſit ex dictis difficultatibus, nulla erit difficultas in vſu præceptorum Logicæ.

Vnde ad primam probationem in ratione dubitandi poſitam, Reſpondeo, poſſe quem ſcire artem conficiendi Syllogiſmos, & propter inexperiētiam pati difficultatem in praxi, ſed illa difficultas prouenit ex materia, & pertinebit ad habitum ſcientiæ, quæ circa illam materiam verſatur.

Habitus Artis & experientia distinguuntur.

Ad ſecundam. Is qui ſine arte didicit facere Syllogiſmos ex vſu, non habet habitum Logicæ, nec docentis, quia artem non didicit, nec vtentis, quia arte non vtitur, ſed habet habitum experientiæ, hoc eſt, experientia acquiſitum, qui eſt diſtinctus ab habitu Logicæ docētis & vtentis: ſicut ſi quis diſcat linguam Latinam ex vſu, non ex arte, is habebit habitum loquēdi Latinè, non ex arte Grammatices, ſed ex experientiâ & obſeruatione practicâ, qui habitus eſt diuerſus ab habitu Grammatices. Nam qui ex arte loquitur Latinè, ſcit regulas & cauſas loquendi, qui verò ex vſu loquitur, ſolùm obſeruationem & experientiam loquendi habet, nec regulas nouit, nec cauſam, cur ita ſit loquendum, poteſt reddere.

Ad tertiam. Si executio fiat per diſtinctam potentiam à dirigente, tunc etiam eſt diſtincta difficultas ex parte potentiæ exequentis: at ſi eadem ſit potentia exequens quæ dirigens, tunc nulla erit difficultas ex parte potentiæ exequentis, ſed ſolùm vel ex parte dirigentis, vel ex parte materiæ.

At obiicies. In eadem quoq; potentia poſſe eſſe diſtinctum ſpecie habitum dirigentem & exequentem, v.g. in materia opinionis, & fidei humanæ præſcribit pruden-

prudentia, quando & quid credendum vel opinandum sit, Ergo vniuersè non est verum, quando eadem est potentia dirigens & exequens, habitum dirigentem ab exequente non distingui specie. Respondeo, dictos habitus versari in distinctis materiis, & distinctas habere facultates, sed ex materiis producétes, in eadem verò materia, & in eadem potentia habitus dirigens & exequens, non distinguuntur specie, ita vt ex hoc solo capite, quòd est habitus exequens, non sit necesse illum distingui specie ab habitu dirigente.

Ad illud verò argumentum, quod in ratione dubitandi ex distinctione specifica actuum infertur distinctio habituum. Respondeo primò. Actum Logicæ vtentis materialiter, & propter identitatem cum actu scientiæ, esse specie distinctum ab actu Logicæ docentis, formaliter verò & per se esse eiusdem speciei: sicut forma arcæ in abstracto, differt ab arca marmorea, lignea, aurea, quòd illa non inuoluit materiam, hæc inuoluit; ita Logica docens est abstracta ab omni materia, vtens verò est coniuncta materiæ, hoc est, dicit præcepta in materia physica vel metaphysica, ac proinde coniuncta cum actu scientiæ, forma tamen & artificium Logicum est idem in doctrina & vsu. Quare Syllogismus verbi gratia, physicus, quatenus est physicus, differt specie à Logica docente modum syllogismi faciendi, quatenus verò continet in se artificium Logicum, sic non differt specie ab actu Logicæ docentis, sic enim est conformis præceptis Logicæ; conformia autem quatenus conformia, sunt similia & eiusdem rationis. Ex quo patet, quod actus Logicæ vtentis sit specie distinctus ab actu Logicæ docentis, id ex eo accidere, quòd ad actum Logicæ vtentis concurrit alius habitus

Actus Logicæ Docentis & actus Logicæ Vtentis materialiter non formaliter sunt distincti.

ſpecie diſtinctus, & coniungat ac identificet actũ ſuum cum actu Logicæ vtentis, ita vt ratione illius alterius habitus ſit ille actus ſpecie diſtinctus, non verò vt procedit ab habitu Logicæ vtentis.

Quod ſi obiicias. Vel ex actu Logicæ vtentis generatur habitus vnus vel duo. Si vnus, is erit ſpecie diſtinctus ab habitu Logicæ docentis, quia & actus eſt ſpecie diſtinctus. Si duo, id eſt prorſus inauditum, ex vno ſpecie actu generari duos habitus, cùm habitus ſemper ſequatur naturam actuum, ex quibus generatur. Reſpondeo. Sicut actus Logicæ vtentis eſt ſimpliciter & quoad ſubſtantiam phyſicus, & ſolùm ſecundùm quid Logicus, hoc eſt ſecundùm illam diſpoſitionem & formam Logicam, ita & habitus qui ex tali actu generatur, ſimpliciter & quoad ſubſtantiam erit phyſicus, ſecundùm quid autem erit Logicus, & ita vnus & idem habitus ſub diuerſa ratione erit phyſicus & Logicus. Dices hunc habitum diſtingui ſpecie ab habitu Logicæ docẽtis. Reſpondeo, quatenus phyſicus eſt, diſtingui ſpecie, non quatenus Logicus, ſiquidem inclinat ad actum ſub eadem omnino ratione, ſub qua & habitus Logicæ docentis, nempe ſecundùm illam diſpoſitionem, & formam Logicam. Quod ſi inſtes, fore duplicem habitum Logicæ vtentis, alterum qui eſt idem cum Logica docente, alterum qui diſtinguitur realiter à Logica docẽte, cùm ſit idem cum habitu ſcientæ. Reſpondeo, in eo nullum eſſe inconueniens, ſiquidem vſus Logicę poteſt prouenire aliquando ex mera doctrina Logica, aliquãdo ab habitu ex ipſo vſu artis contracto, maximè cùm ad vſum nõ ſolus habitus Logicus concurrat, ſed & phyſicus; in talibus enim actibus, ad quos concurrunt plures habitus, neceſſe eſt id contingere.

Vnus habitus ſub diuerſis rationibus poteſt eſſe Phyſicus & Logicus.

Quod

Quod si quæras. An Logica vtens possit dici practica: nam de docente supra negauimus id dici posse. Respondeo, Cognitio dupliciter dici potest practica, Primò ex effectu, quia ex ea & iuxta eam efficitur aliquid: Secundò ex obiecto, quia dictat & præscribit quid quomodo faciendum. potest verò cognitio esse speculatiua ex obiecto, & practica ex effectu; vt si ex cognitione speculatiua figurarum mathematicarum, efficiam vel fabricem opus mechanicum; potest etiam esse cognitio practica ex obiecto, & non esse practica ex effectu, vt si cognoscam in abstracto ita vel ita esse faciendum, neque tamen de facto faciam, Porro vtraque cognitio dicitur verè & propriè practica in suo genere, si referatur ad veram & propriam praxim, quæ est actus à cognitione distinctus, & secundùm cognitionem effectus. Si verò referatur ad actum, qui non sit vera praxis, ex eo quòd non est actus à cognitione distinctus, tunc cognitio illa dicetur latè practica, & propriè dicitur cognitio ad vsum non ad praxim relata. Propter hanc igitur causam, neque Logica docens est propriè practica, ex obiecto, quia non dictat de faciendo opere à cognitione distincto: neque Logica vtens, quia licet efficiat opus, illud tamen non est à cognitione distinctum, vtraque tamen latè dici potest practica, & quidem actiua potiùs quàm factiua, quia non versatur circa opera manentia post actionem, quod ad factionem propriam requirit Aristoteles.

Cognitio practica dupliciter.

Quòd verò hîc Ruuius ait, Logicam docentem esse scientiam, vtentem verò artem, satis supra refutatum est.

QVÆSTIO VII.

An Logica sit necessaria simpliciter ad scientias acquirendas?

EST quæstio de Logica arificiali, quæ ex obseruatione & experientia multiplici est collecta, & in præcepta, atque artem redacta. Præterea quæstio est de necessitate simpliciter, hoc est, an Logica ita sit necessaria, vt sine illa scientiæ nullo modo acquiri possint: nam de necessitate secundùm quid seu ad bene esse, nemo dubitat, siquidem manifestum est Logicam multùm ad scientias acquirendas conducere.

1. Sententia. Prima igitur sententia est, Logicam omnino necessariam esse ad scientias acquirendas. Fundamentum est: Quia ad scientiam habendam duo requiruntur: Primò principia aliqua certa, ex quibus deducenda est conclusio. Secundò, certitudo de bono modo illationis: ille enim propriè scit, qui scit se scire, & certus est de bona consequentia, seu de bono modo inferendi conclusionem ex præmissis, Atqui modus bonæ consequentiæ & illationis non potest haberi sine Logica, cùm hi modi non sint cuiuis obuij, & non nisi longâ obseruatione collecti, & in artem redacti, ipsaque experientia docet, eos qui non callent artem Logicam, sæpissimè in modo inferendi impingere, & malas consequentias pro bonis reputare. Ergo.

Verùm qui hanc sententiam defendunt sunt in duplici differentia. Nam aliqui hanc necessitatem ita amplificant, vt ne minimam quidem scientiam particularem velint obtineri posse sine Logicâ, quia omnis scientia, inquiunt, est effectus demonstrationis: Atqui demon-

monstrationis leges & præcepta tradit Logica. Non potest igitur sine Logicâ vlla scientia haberi: neque enim satis est demonstrasse, sed etiam opus est, scire, se bene in demonstrando processisse, secundùm regulas & leges demonstrationis, quod est Logicæ.

Alij verò volunt, posse aliquas scientias particulares & demonstrationes sine Logicâ haberi, si sint valde euidentes, faciles cognitu, quales sunt illæ, quæ ex primis principiis lumine naturali notis proximè deducuntur, alias verò conclusiones magis remotas à primis principiis, & quæ non nisi per multas consequentias ex primis principiis deducuntur, sciri non posse sine Logicâ; quare dicunt, nullam scientiam totalem obtineri posse sine Logicâ; quia in scientiâ totali sunt plurimæ conclusiones, remotæ à primis principiis lumine naturali notis. Quæ sententia est Ruuij, Soti, Toleti.

Altera sententia est opposita, Logicam neque ad particulares scientias, neque ad totales esse simpliciter necessariam, sed solùm ad bene esse, hoc est ad perfectè & facilius acquirendas. Ita Iauellus, & multi recentiores. 2. Sententia.

Nostra sententia est, ad eas scientias, quarum perfectam euidentiam habemus, assequendas, Logicam simpliciter non esse necessariã; ad eas verò sciẽtias quarum perfectã euidentiã non habemus, esse necessariam simpliciter. Ratio vtriusq; est: Quia in quibus scientiis est perfecta euidentia, ex ipsa euidentia principiorum & conclusionis, fit perfectum iudicium de connexione necessaria cõclusionis cum principiis, ac ex consequenti de bonitate consequẽtiæ; in quibus verò ea euidentia imperfecta est, non potest tale iudiciũ fieri ex re ipsâ, sed ex præceptis Logicæ peti debet. Auctoris sententia.

Pro

Iudicium ad scientiam necessarium, non pendet necessariò ex praeceptis Logicæ.

Pro quo notandum est, Quod etsi ad scientiam necessarium sit iudicium de bono modo inferendi, tamen hoc iudicium non pendet necessarò à præceptis Logicæ, sed haberi potest ex euidentiâ ipsâ obiecti; patet id manifestè in demonstrationibus mathematicis, quę ita sensibiles sunt, vt manibus palpari possint, & propter suam euidentiam, nullo modo indigent ad suum assensum præceptis Logicæ, sed ex euidenti connexione terminorum & propositionum, faciunt simul certitudinem de modo inferendi. Cuius rei signum est, quòd nullus vnquam propter defectum Logicæ de illarum certitudine dubitauit, aut dubitare potest. Neque verò refert quod mathematicæ non censeantur perfectæ scientiæ, cùm non procedant ex veris causis essendi, sed ex causis cognoscendi, nam etiamsi ex hoc capite in illis aliquid desideretur, tamen quoad euidentiam & certitudinem superant omnes scientias, & quod ad rem nostram spectat, satis est, quòd earum euidentia sit tanta, vt non habeant opus ad certitudinem suarum conclusionum formis & præceptis Logicæ, sed ex euidentiâ ipsâ rei manifestè patet connexio necessarię conclusionis cum præmissis. Idem dicendum est de aliis quoque demonstrationibus aliarum scientiarum. nam si sint demonstrationes ita euidentes, vt mathematicæ, quales fortè sunt, quæ ex primis principiis lumine naturali notis deducuntur, eæ non indigebunt præceptis Logicæ, sed ex euidentiâ rei, certitudinem consequentiæ habebunt. Porro ad eas scientias, quas non cum perfectâ euidentiâ acquirimus, Logicam simpliciter esse necessariam manifestum est. quia cùm ad scientiam certum iudicium requiratur de bonitate consequentiæ, hoc verò non possit in talibus scientiis haberi

ex

ex euidentiâ obiecti, quæ imperfecta est, necesse est, vt dicamus petendum esse omnino à Logicâ; Quare Logica erit simpliciter necessaria ad tales scientias, tum ad hoc, vt illæ scientiæ habeant rationem scientiæ (sine certitudine enim de bonitate consequentiæ, scientia perfecta haberi non potest) tum ad hoc, vt sine errore eas assequamur: nisi enim formâ syllogisticâ vtamur, sæpissimè falsa pro veris amplectemur, vti falsa sæpenumero probabiliora sunt veris; in rebus enim per se obscuris impossibile est, quin sæpe labamur, vt qui in tenebris ambulat, necesse est vt sæpe impingat. Quanquam cùm dicimus Logicam simpliciter esse necessariam ad hoc ne erretur in scientiis acquirendis, id non ita intelligi volumus, vt si forma Logica non fuerit adhibita erretur omnino, sed quòd vel erretur, vel sit errandi periculum non adhibitâ regulâ veritatis, vel vt minimùm certò constare non potest, discursum illum sine errore non esse, si ad normam Logicam probatus non fuerit, ita vt per accidens sit, quòd quis incidat in discursum bonum, non adhibitâ formâ Logicâ, cùm ex modo illo discurrendi constare non possit discursum esse bonum.

Sed obiicitur. Si Logica esset simpliciter necessaria ad alias scientias, esset quoq; necessaria ad seipsam: nam si Logica sine Logicâ acquiri potuit, poterunt etiam aliæ scientiæ absque Logicâ acquiri, cùm eadem sit necessitas Logicæ ad seipsam, quæ ad alias scientias acquirendas. Ratio enim cur necessaria sit Logica, est, quia sine modis discurrendi, definiendi, diuidendi boni discursus haberi nõ possunt; hoc aũt æquè ser-

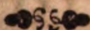
uit Logicæ ac aliis ſcientiis, cùm igitur abſurdum ſit dicere, Logicam ad ſeipſam eſſe neceſſariam, pari ratione aſſerendum non eſt eſſe neceſſariam ad alias ſcientias. Probatur autem id abſurdum eſſe, tum quia ſupponeretur Logica ante Logicam, & prius eſſet Logica, antequam eſſet inuenta, tum quia vel eadem Logica eſt ad ſeipſam neceſſaria, vel diuerſa: ſi eadem, idem eſſet ante ſeipſum; ſi diuerſa, dabitur proceſſus in infinitum, nam ad iſtam diuerſam Logicam, erit alia diuerſa Logica neceſſaria in infinitum.

Logica ſecundum diuerſas partes neceſſaria ad ſeipſam.

Reſponderi ſolet, Logicam ſecundùm diuerſas partes eſſe neceſſariam ad ſeipſam, verbi gratia, præcepta definitionum Logicarum ſunt neceſſaria ad definitionis, ſyllogiſmi, demonſtrationis, &c. modi etiam argumentandi, ſunt neceſſarij ad alias argumentationes Logicas. Sed contra. non eſt quæſtio de vſu modorum iam inuentorum, hi enim modi poſtquam ſunt inuenti, poſſunt ſeruire aliis Logicæ partibus; ſed quæſtio eſt de primâ inuentione Logicæ, & modorum, an hi modi inuenti ſint ſine Logicâ, vel ex Logicâ. Sumo enim primum modum inuentum, & peto an hic modus ſit inuentus ex diſcurſu, vel ſine diſcurſu? ſi ex diſcurſu; ergo non indigebat formâ bene diſcurrendi, ſeu formâ ſyllogiſticâ, quòd ſi non indigebat, alij quoque diſcurſus pari ratione non indigebunt. ſi ſine diſcurſu; hoc dici non poteſt, quia modi Logici non ſunt per ſe lumine naturali noti, ſed ex longâ obſeruatione & vſu collecti, quod ſine diſcurſu fieri non potuit. Verùm ad hanc inſtantiam reſpondendum eſt, quod quemadmodum in ſcientiis aliqui ſunt diſcurſus, ita

ex

ex se euidentes, vt nō egeant probatione, aut directione Logicâ, sed directiōe sola luminis naturalis, alij verò qui non sunt ita euidentes, indigent tū probatione, tum directione Logicâ, ita & in ipsâ Logicâ accidit; quidam .n. Logici discursus sunt lumine naturali noti, & hi Logicâ non indigent, sed per eos potiùs est inuenta Logica. Sic regulæ & formæ syllogisticæ inuentæ sunt per principia illa euidentia, Dici de omni, Dici de nullo, adiunctâ obseruatione & experientiâ in discursibus euidentibus. Quocirca regulæ Logicæ de syllogismo, quia sunt ex euidentibus principiis collectæ, non egent aliâ Logicâ, alij verò discursus Logici minùs euidentes egent regulâ syllogisticâ, Et sic Logica non est inuenta per aliam Logicam, neque est necessaria ad seipsam.

DISPVTATO III.

De prima operatione intellectus.

Prima intellectus nostri operatio dicitur simplex apprehensio, qua intellectus apprehendendo obiectum simplici ratione, illud in se exprimit & repræsentat per modū simplicis intuitus absque vlla affirmatione, & negatione.

QVÆSTIO PRIMA.

An omne ens poßit à nobis apprehendi.

Identur enim multa entia à nobis apprehendi non posse, vt sunt entia spiritualia, rerum internæ essentiæ & multa accidentia ac virtutes occultæ herbarum, lapidum & cætera quæ sensibus non patent. Ex alterâ verò parte non videtur quidquam esse quod non possit sub aliquâ saltem similitudine rerum quas cognoscimus apprehendi: Nā & spiritualia ex materialibus cognoscimus, & essentias ex accidentibus & causas etiam occultas ex effectibus.

Pro cuius explicatione supponendū est, duob⁹ modis posse à nobis aliquid apprehendi, vel conceptu proprio & secundum suam propriam rationem, vt in se est, vel conceptu alieno hoc est ex aliis rebus desumpto.

Dico

Dico igitur Primò non omne ens secundùm propriam suam rationem potest à nobis apprehendi sed solùm ens sensibile. Patet id primò in ente spirituali cuius proprium conceptum formare non possumus. Neq; enim cadere in mentem nostram potest quid sit Angelus, qualis Dei essentia, cuius rei ea ratio est quòd nostra intellectio dependeat à sensibus vt nihil sit in intellectu quod non prius fuerit in sensu: Oportet enim, inquit Aristoteles, intelligentem phantasmata speculari: quare si quid per se non cadat sub sensum, intellectus quoq; de eo proprium conceptum formare non potest. Secundò idem patet in ente materiali, quod non est secũdum se sensibile: vt sunt essentiæ rerum & accidentia insensibilia: Neq; enim cùm hominem videmus essentiam hominis immediatè videmus, sed tantùm accidentia & mediis accidentibus essentiam tanquam quid sub accidentibus latens. Ex quo infero solùm accidẽtia sensibilia à nobis immediatè & proprio conceptu apprehendi, quia omnis nostra cognitio fit mediante sensu. Quare cùm sola accidentia sensibus immediatè percipiantur sola etiam immediatè & proprio conceptu apprehendi possunt. *Solum Ens sensibile à nobis potest apprehẽdi secundum propriam rationem.*

Dico secundo omne ens aliqua ratione apprehendi à nobis potest siue conceptu proprio siue alieno. Probatur primò. Quia de omni ente possumus formare cõceptum vel per connotationem effectus quomodo formamus conceptum de causa, quod sit principium effectus; vel per connotationem accidentium, quomodo formamus conceptum de substantia quòd sit quid substans accidentibus; vel per similitudinem aliarum rerũ cognitarum, quomodo formamus cõceptum de Angelo per similitudinem adolescentis volantis, intelligẽdo *Omne ens à nobis apprehendi potest.*

ex his similitudinibus sensibilibus proprietates eius spirituales; sic etiam Deum cogitamus lucem immensam. Secundo probatur. Quia intellectus noster potest apprehendere Ens quatenus Ens, ergo poterit apprehēdere omne Ens; quia in omni Ente inuenitur ratio formalis Entis quæ sit obiectum intellectus. Quæ ratio concludit aliquâ saltem ratione posse quodlibet Ens ab intellectu apprehendi. Sunt autem quædam entia quæ non possunt secundum propriam rationem apprehendi; vel quia excedunt naturalem nostrum modum intelligendi, qui est cum dependentia à sensibus vt sunt omnia insensibilia; vel quia simpliciter excedunt facultatem & proportionem intellectus nostri, vt sunt supernaturalia; ad hæc enim intellectus noster non habet lumen naturale sufficiens etiamsi non dependeret à sensibus. Sic diuinam essentiam nullus intellectus naturaliter videre potest: tàm humanus quàm Angelicus, & alia accidentia supernaturalia, vt gratiam & virtutes infusas de quibus Theologi. Ex quibus patet nos de rebus insensibilibus solum connotatiuum conceptum habere vel per accidentia, vel per effectus, vel per alias similitudines sensibiles qui tamen modus concipiendi sufficit ad hoc vt dicamur verè res cognoscere. Nam verè hominem videmus & si accidētia solá immediatè videamus, quia illa accidentia naturaliter hominis essentiam afficiunt; & ei verè sunt coniuncta, ita vt sub illis hominem verè videamus propter naturalem connexionem ipsorum cum substantia.

Quod si dicas in Hostia consecratâ idem planè videmus post & ante consecrationem, cum visio nullo modo per consecrationem mutetur, non videmus autem panis substantiam post consecrationem: ergò nec ante.

ante. Respondeo immediatè idem videmus ante & post consecrationem, mediatè autem non idem: Nam mediatum obiectum est illud quod afficiunt & cui inhærent accidentia, quod ante erat substantia panis, post verò non. Porro mediatum obiectum non attingit sensus, secundum seipsum, nisi mediantibus accidentibus: vnde stantibus accidentibus discernere nõ potest absentiam vel præsentiam subiecti mediati. Si igitur de facto subiectum afficitur illis accidentibus (vti naturaliter accidit) de facto etiam videtur visis accidentibus: si vero supernaturaliter nullum subiectum afficiatur illis accidentibus, vti in Eucharistia accidit nullum, etiam subiectum mediantibus illis accidentibus videtur, sed sensus decipitur.

QVÆSTIO II.

An non Ens apprehendi possit.

VIdetur ex vna parte apprehendi posse, cum multos de non ente discursus faciamus quod fieri sine apprehensione non potest: Ex altera vero parte non videtur. Quidquid enim apprehenditur, sub aliqua Entis ratione apprehenditur; non ens autem cum sit nihil, nullam Entis rationem habet; ergo nõ habet vnde possit apprehendi.

Dico primo. Non ens secundum se à nullo intellectu siue creato siue increato apprehendi potest. Est communis & certa S. Thomæ 1. p. q. 14. art. 10. Capr. in 2. dist. 34. q. 1. art. 3. Egid. in 1. dist. 36. q. 2. Soc. 10. Metap. q. 15. Niphi. 4. Metap. disp. 1. Iauel. 10. Metap. q. 10. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 71. Quia omne quod apprehenditur sub aliqua Entis ratione repræsentatur &

Non Ens à nullo intellectu secundum se potest apprehẽdi.

& appreheditur: at non Ens nullam habet rationem Entis sub qua repræsentari possit: ergo non potest secundum se apprehendi. Maior patet tam inductione in omnibus potentiis cognoscentib⁹ quæ omnes feruntur in aliquod Ens, & nulla potest ferri in non Ens; cum ratione: quia nõ Ens nihil in se habet vnde cognosci possit, cum sit ipsum nihil.

Dices non Ens cognosci per non cognitioné Entis. sed contra primo. Aliud est non cognoscere Ens aliud cognoscere non Ens: Nam non cognoscere Ens, est nullum actum cognitionis habere; cognoscere autem non Ens, est habere actum cognitionis qui versatur circa nõ Ens; nos autem quærimus de cognitione positiua non Entis. Secundò cognoscere non Ens est habere actum cognitionis de non Ente; ergo non cognoscitur nõ Ens per non cognitionem, sed per cognitionem. Tertiò alioqui sequeretur, quòd dum intellectus nihil cogitat de aliquo Ente, diceretur cognoscere non Ens, quod est falsum. Cùm enim nihil cogitamus nihil cognoscimus.

Modi non Ens cognoscendi.

Dico secundò. Non Ens potest duobus modis apprehendi, Primo sub ficta ratione & similitudine Entis: potest enim intellectus noster vnum sub similitudine alterius concipere; ergo & non Ens sub similitudine Entis cuiusdam negatiui: sicut tenebras concipit per modum nigredinis cuiusdam, & priuationem per modum formæ cuiusdam afficientis subiectum. Verùm hæc apprehensio cùm sit ficta non cadit nisi in intellectum imperfectum; neq; est propria non Entis apprehensio, quia est apprehensio per modum Entis. Secundo potest non Ens apprehendi per accidens ex apprehensione Entis. ita D. Thomas 1.p. q.14. art.10. vbi

vbi ait, Deum cognoſcere negationes per adæquatam cognitionem rerũ realium. Ex eo enim (inquit) quod Deus adæquatè cognoſcit quidquid eſt in homine, & terminum ipſius perfectionis, cognoſcit ipſum non eſſe alia entia realia quæ extra illum ſunt. Quod ita explico: Non Ens non poteſt cognoſci ratione ſui præcisè, ſed ex accidenti ratione Entium cauſantiũ ipſum, ita vt ſicut poſitis omnibus requiſitis ad non Ens, dicitur eſſe non Ens; ita cognitis iiſdem, dicitur non Ens cognoſci. Concurrunt autem ad non Ens, primo Ens ipſum quod negatur, ſecundò res aliqua cui dicitur ineſſe illud non Ens. Quare & ad apprehenſionem nõ Entis primo debet apprehendi Ens quod negatur. Secundo res aliqua cui debet ineſſe illa negatio, tum verò Ens ſic apprehenſum ſi comparetur ad rem, in cuius adæquata cognitione non continetur per accidens cognoſcitur non Ens: ſic Deus cognoſcit hominem non eſſe lapidem, cognoſcendo totam perfectionem hominis adæquatè & in eo non videndo lapidem: ſic & intellectus noſter cognoſcit tenebras, cognoſcendo aërem & lucem, & non videndo in aëre lucem.

Dices hoc eſt cognoſcere non Ens cauſaliter non autem formaliter, quia eſt ſolùm cognoſcere cauſas non Entis, non verò ipſum non Ens formaliter. Reſpondeo non aliter cognoſci poſſe non Ens niſi cauſaliter dicto modo nam ratione ſui formaliter non eſt cognoſcibile.

QVÆSTIO III.

An in prima operatione sit veritas incomplexa.

Veritas cognitionis, Veritas Rerum.

VEritas est duplex, alia rerum, alia cognitionis; dicimus enim & res esse veras & cognitionem quæ habetur de rebus esse veram. Rerum veritas quæ etiam Entitatiua dicitur secundum D. Thomam, consistit in cõformitate rei cum sua idea à qua pendet. cùm enim talis est res qualem requirit idea ipsius, res dicitur vera, cùm verò difformis est ideæ, dicitur falsa. Et sic res omnes dicuntur veræ, quia sunt conformes ideæ diuinæ per quam factæ sunt: res etiam artificiatæ sunt veræ, quia sunt conformes Ideæ artificis. Veritas cognitionis (qua cognitio dicitur vera) consistit in conformitate cognitionis cum re ipsa; estq; duplex; alia simplex & incomplexa, absq; vlla affirmatione & iudicio, alia complexa, hoc est cum affirmatione vel illatione, quia fit per compositionem prædicati cum subiecto, vel consequentis cum antecedente. Prior veritas est conformitas cognitionis cum obiecto per modum repræsentationis, ad eum modum quo imago est conformis rei quam repræsentat: Posterior verò veritas est conformitas cognitionis cum obiecto, non purè per modum repræsentationis sed per modum dictionis nempe dicendo aliquid ita esse vt est in re.

Veritas cognitionis alia simplex alia complexa.

Certum est igitur in prima operatione intellectus non dari veritatem complexam; quia in prima operatione solum est simplex apprehensio, quæ fit absq; omni iudicio & assensu vel discursu intellectus ac proinde absq; omni compositione vnius cum altero. Fit enim apprehẽsio per puram repræsentationem obiecti: repræ-

repræſentamus autem tam ea quibus aſſentimur, quàm ea quibus non aſſentimur, vt cùm repræſentamus aliqua *falſa* & incredibilia ſine vllo aſſenſu ea repræſentamus. non enim dicimus rem ita eſſe vel non eſſe.

Quod ſi obiicias. Poſſe intellectum apprehendere rem ita eſſe vel non eſſe: Ergo in tali apprehenſione erit veritas complexa. Reſpondeo in tali apprehéſione eſſe veritatem complexam per modum obiecti cogniti, non vero per modum actus componentis vnum cum altero & dicentis ita eſſe vel nõ eſſe: Quare compoſitio tota eſt in obiecto, in actu verò eſt nuda & ſimplex apprehenſio talis *compoſitionis* abſq; vlla compoſitione & affirmatione: Intellectus enim compoſita incompoſitè apprehendit. Et ſicut aliud eſt apprehendere compoſitionem, aliud componere & facere compoſitionem : ita aliud eſt apprehendere veritatem complexam, aliud dicere & facere. Fit enim veritas complexa in cognitione cum dicitur res ita eſſe vel non eſſe. Et ſicut poſſumus apprehendere affirmationem abſq; affirmatione hoc eſt non affirmando ita eſſe; ita poſſumus apprehendere veritatem complexam, non dicendo illam, nec iudicando ita eſſe vel non eſſe. Porrò veritas complexa de qua loquimur debet eſſe in ipſo actu cognitionis nõ ſolùm in obiecto; quamuis autem in apprehenſione ſit veritas complexa obiecti per modũ ſimplicis repræſentationis (eſt enim apprehenſio repræſentatio in mente illius veritatis complexæ) non tamẽ eſt in aprehenſione modo cõplexo ſed incomplexo; quia apprehendimus complexa non cõponendo illa, ſed repræſentãdo vt in ſe cõpoſita.

In intellectu cõpoſita apprehẽdente ſolum eſt compoſitio obiectiua.

Dices ſimplex iudiciũ ſpectare ad primam operationem, quale eſt iudiciũ Angelicum: at in ſimplici iudicio eſt veritas complexa. Ergo in prima operatione eſt veri-

Simplex iudicium non est in prima operatione.

tas complexa. Respondeo negando simplex iudicium pertinere ad primam operationem intellectus nostri: Nam prima operatio nostra consistit in nuda rei apprehensione absq; omni iudicio. Neq; intellectus noster potest formare vllũ simplex iudicium de re, sed solùm compositum. Nam angelus ideò format simplex iudicium, quia sicut vnam speciem habet repræsentantem prædicatum & subiectum, ita vnum actum simplicem format de conuenientiâ prædicati cum subiecto proportionatum speciei, at noster intellectus per diuersas species concipit prædicatum & subiectum, & idcircò necesse est vt compositionem faciat prædicati cum subiecto. Ex quo sequitur ad nullam ex tribus operationibus intellectus nostri pertinere simplex iudicium; neq; ad primam; quia hæc est sine iudicio; neq; ad secundam vel tertiam; quia hæ continent iudicium sed compositum non simplex. Neq; verò necesse est operationes intellectus nostri comprehendere operationes intellectus Angelici sed tantùm humani.

Cum igitur certum sit veritatem complexam non esse in prima operatione tota difficultas est de veritate simplici & incomplexa, an ea sit tribuenda primæ operationi. Et quidem non est quæstio de prima operatione vt Entitas quædam est; sic enim certum est competere illi veritatem entitatiuam simplicem, quæ omnibus rebus, quæ Entia sunt, competit, & consistit in conformitate cum sua idea, sic enim apprehensio quælibet est vera ex eo quod est conformis in sua Entitate ideæ quæ est in mente Dei talis Entitatis. Est igitur quæstio de veritate non Entitatiua sed cognitionis quæ conuenit cognitioni in ordine ad obiectum ratione cuius cognitio dicit̃ vera vel falsa cognitio obiecti. De qua re sunt duæ sententiæ.

Prima

Prima ſententia negat veritaté incomplexam propriè loquendo eſſe in prima operatione, eo quod veritas cognitionis propriè in compoſitione & diuiſione reperiatur. Ita tenet Vaſquez 1. p. diſp. 75. cum Caiet. 1. p. q. 16. ad 2. Heruæo quodlibeto 3. ad 2. Durando in 1. diſp. 19. q. 15. *Pro 1. ſententia negante.*

Probatur primo quia Ariſtoteles expreſsè negat in prima operatione eſſe veritatem propter hanc ſolam rationem, quòd veritas & falſitas non ſit extra compoſitionem & diuiſionem: In prima autem operatione nec eſt compoſitio, nec diuiſio: non igitur veritas. Hanc rationem affert Ariſt. 1. Periher. c. 1. & 6. Metaph. tex. 8. propè finẽ, vbi dicit verũ vel falſum circa compoſitionẽ & diuiſionẽ eſſe & circa partitionẽ contradictionis. *Argumentum primum.*

Ex quo duo infert. Primò, quod verum & falſum non ſit in rebus ſed in mente, quia compoſitio & diuiſio, in qua conſiſtit veritas, non eſt in rebus ſed in mente. Et bonum quidem & malum ait eſſe in rebus, verum autem & falſum eſſe ſolum in mente: Nam res dicitur vera per ordinem ad cognitionem, quia de ea eſſe poteſt iudicium verum; bona autem dicitur eſſe in ſeipſa, non per ordinem ad cognitionem. Secundò infert, cognitionem ſimplicem, quæ eſt circa ſimplicia, & circa ea quæ quid ſunt, hoc eſt circa eſſentiam rerum, non eſſe in mente, ac ex conſequenti non eſſe veram vel falſam. Vbi per mentem intelligit διάνοιαν vt in græco habetur, quæ vox apud Ariſtotelem opinionem & iudicium ſignificat. Hoc igitur poſito, aut Ariſtotelis diſcurſus & ratio nihil valet, aut verum eſſe debet veritatem cognitionis extra compoſitionem non eſſe: Nam ſi extra cõpoſitionem eſſe poſſet, non rectè inferret Ariſtoteles, in ſimplici cognitione veritatem non eſſe, quia non eſt in ea compoſitio.

Argum. 2. Secundò probatur ratione. Voces cùm ſint loco conceptuum, eodem modo veritas & falſitas conuenit vocibus ſicut & conceptibus: at voces ſimplices non ſignificant verum vel falſum: ergo nec conceptus ſimplices qui reſpondent vocibus ſimplicibus dicunt verum, vel falſum. Minor patet. Nam cum dico homo, non dixi verum vel falſum donec adiungam aliquid eſſe vel non eſſe, verbi gratia, quod homo ſit albus vel bipes, & hæc ratio eſt Ariſtotelis 1. Periher. cap. 1.

Argum. 3. Tertiò in prima operatione non eſt falſitas incomplexa: ergo nec veritas incomplexa. Conſequentia patet; quia contraria verſantur circa idem ſubiectum, & idem eſt ſubiectum capax vtriuſque contrarij. Antecedens aſſeritur ab Ariſtotele 9. Metaph. tex. vlt. vbi concedit aliquomodo veritatem ſimplicem in ſimplici apprehenſione nullo verò modo concedit falſitatem ſimplicem, ſed loco falſitatis eſſe ignorantiam obiecti & non aſſecutionem obiecti.

Dicunt autem hi autores in primâ operatione inueniri impropriam quandam veritatem: nam propriè veritas in compoſitione vel diuiſione conſiſtit, quæ non eſt in prima operatione. Quare apprehenſionem eſſe veram ſolùm eſt attingere obiectum, non attingere autem non eſt eſſe falſam, ſed ignorare. Idque aiunt eſſe ex mente Ariſtotelis 9. Metaph. tex. vlt. qui in hunc modum id explicat. Nam clarum eſt quod attingere non eſt dicere verum propriè ſed quodammodo impropriè.

2. Sententia. Secunda ſententia concedit in prima operatione veritatem incomplexam eſſe verè & propriè. Ita Capreol.

preol. in 1. disputat. 19. quæst. 3. Aegidius. Quodlib. 49. 7. Sonci. 6. Metaph. q. 17. Ferrari: 1. contra Gentes cap. 59. Conimb. 1. Periher. Et reuera est S. Thomæ 1. part. quæst. 16. artic. 2. & quæst. 17. art. 3. vbi docet cognitionem simplicem esse veram vel falsam respectu obiecti propter conformitatem cum illo, licet intellectus non cognoscat, nec dicat illam conformitatem & veritatem affirmando ita esse vel non esse; hoc enim sine compositione fieri non potest.

Vt autem quid differat inter primam & secundam sententiam appareat, sciendum est neutram sententiam negare cognitionem simplicem posse esse conformem suo obiecto; id enim clarissimum est, sed negat prima sententia hanc conformitatem cognitionis cum obiecto esse propriè veritatem ex eo quia non est cognita; Nam licet cognitio sit conformis obiecto, tamen ipsa conformitas non cognoscitur nec formatur in mente eius conceptus per apprehensionem. Vnde non est propria cognitionis veritas, illa enim propria est cognitionis veritas quæ cognoscitur & formatur per cognitionem; talis enim veritas cognitioni vt cognitio est competit; nam conformitas non cognita competit æque cognitioni ac alij cuique rei repræsentanti aliam, dicimus enim imaginem esse conformem rei, cuius est imago, neque tamen talis conformitas est veritas cognitionis. Conformitas vero cognita est propria cognitionis & extra cognitionem non inuenitur. Non cognoscitur autem veritas nisi cùm cognoscitur rem ita esse vel non esse quod non potest fieri sine iudicio & compositione. Secunda verò sententia affirmat conformitaté illam cognitionis cū obiecto esse veritaté propriè etiamsi nó cognoscatur. *Nota.*

Nam

Nam veritas Entitatiua est propriè veritas etiamsi non cognoscatur; non igitur ad veritatem propriè conceptā requiritur vt cognoscatur, sed satis est vt conueniat cognitioni, quæ refertur ad obiectum. Nam si dicas non requiri quidem ad veritatem in genere vt cognoscatur requiri tamen ad veritatem cognitionis. Respondetur. Etiam ad veritatem cognitionis sufficit vt cognitioni sua veritas competat respectu obiecti, eo modo quo veritas Entitatiua competit omnibus Entibus etiamsi non cognoscatur.: Non solum enim veritas cognitionis est illa quæ cognoscitur, sed etiam illa quæ cognitioni in ordine ad obiectum competit licet non cognoscatur. talis enim conformitas cum obiecto non est veritas Entitatiua; hæc enim sumitur ex conformitate cum idea, neque etiam est alterius generis veritas. Ergo necessariò est referenda ad veritatem cognitionis. Et hæc sententia nobis quoque probatur.

Datur in 1. operatione veritas simplex eaque propriè dicta.

Dicendum igitur est dari in prima operatione veritatem incomplexam eamq́ue esse propriè veritatem. Probatur primo ex Aristotele 3. de Ani. tex. 26. vbi cōparans affirmationem cum simplici intellectione ait, affirmationem posse esse aliquando veram aliquando falsam, at simplicem intellectionem (qualem dicit esse intellectionem ipsius quid est seu essentiæ) esse semper veram etiamsi (inquit) non dicat quidpiam de quopiam, quod etiam confirmat exemplo visus qui respectu proprij obiecti semper est verus; semper enim visus attingit proprium obiectum lumen vel colorem, nec in eo decipitur, si verò sit intellectio cum compositione non semper erit vera. Cùm igitur Aristoteles expresse doceat intellectionem simplicem etiamsi non dicat quidpiam de quopiam esse veram, dubium nō est

Ari-

Aristotelem non requisiuisse ad veritatem cognitionis compositionem alicuius cum aliquo, sed tantum conformitatem cognitionis cum obiecto.

Respondet Vasquez Aristotelem non dicere intellectionem simplicem esse veram veritate propria, sed solum habere se instar veri, quod ait se colligere ex ipso Aristotele 9. Metaph. tex. vlt. vbi postquam proposuit quæstionem quomodo in simplicibus inueniatur verũ & falsum esse & non esse; cùm enim inquit in simplicibus non sit compositio & diuisio, nec verum aut falsum similiter illis inerit. respondet igitur ad quæstionem. *An quemadmodum neque verum est idem in his, ita neque ipsum esse hoc est in simplicibus, sicut non est eadem ratio veritatis quæ est in compositis, ita neq; esse eodem modo conuenit simplicibus quo compositis. Nam in simplici cognitione attingere & dicere obiectum est verum, non attingere vero est ignorare non decipi, & sicut inquit non est idem dicere quod affirmare (nam etiam sine affirmatione dicimus) ita nõ eadem est veritas affirmationis & simplicis dictionis.*

Sed contra. Aristoteles 9. Metaph. solùm dicit esse aliam rationem veritatis in simplicibus, quàm in compositis non verò esse impropriam, sunt enim hæc valdè diuersa, nec vnum sequitur ex alio. Non enim quia alia est ratio veritatis, ideò est impropria; potest enim esse vtrobique propria, sicut alia est species animalis in homine, & in bruto, & tamen in vtroque propria, quia vtrumque est species animalis: pari ergo ratione alia est ratio specifica veritatis in affirmatione, alia in simplici cognitione, attamen quia conueniunt in vna ratione generica veritatis, hoc est in conformitate cum *Responsio Vasquez refellitur.*

obiecto, ita vt ſint duæ ſpecies veritatis, veritas ſimplex, & veritas compoſita, idcircò vtraque veritas eſt propriè veritas. Neque Ariſtoteles oppoſitum vel leuiter inſinuat, ſed tantum docet non eſſe eiuſdem rationis veritatem in vtroque.

Quod etiam ex eo confirmo, quia ibidem Ariſtoteles, falſitatem non eſſe propriè in ſimplici cognitione, niſi ſecundum accidens: Veritatem autem ſimpliciter concedit eſſe non ſecundum accidens: Ergo propriè vult eſſe veritatem in ſimplici cognitione; ideo autem falſitatem non concedit, quia falſitas eſt in cognitione, non in non cognitione; non attingere autem eſt non cognoſcere, non eſt igitur falſo cognoſcere.

Veritas cognitionis quid?

Secundo probatur ratione. Veritas cognitionis eſt cōformitas cognitionis cū re: atqui conformitas cognitionis cum obiecto poteſt eſſe ſimplex abſque omni affirmatione & negatione: Ergo & veritas erit ſimplex. Minor probatur. quia aliæ veritates ſunt conformitates ſimplices & incomplexæ: ergo & conformitas cognitionis poteſt eſſe ſimplex & incomplexa. Patet id primo in veritate Entitatiua: eſt enim res vnaquæque conformis ſuæ ideæ, abſque vlla affirmatione intellectus; remota enim omni operatione intellectus res ſunt veræ Entitatiuè; aurū verum aurū, homo verus homo. Secundo in ſignis tam naturalibus, quàm ex impoſitione, quæ conformantur rebus quas ſignificant, abſque vlla affirmatione vel negatione. Fumus enim verè ſignificat ignem, vt effectus cauſam, nomen cuiuſque rei eſt verū nomen illius rei, & verè rem illam ſignificat: imago eſt verè imago eius quē repręſentat. Ergo etiā ſimiliter conceptus ſimplex erit verus conceptus rei

cui

cui est conformis seipso non per aliquam affirmationem vel negationem. Cùm enim possit cognitio dupliciter conformari rei. Primo per repręsentationem, quia cognitio talis est in repræsentando qualis est res in essendo. Secundo, per affirmationem quia affirmatur esse conformis, non sequitur si non est conformis per affirmationem quod non possit esse conformis per repræsentationem.

Respondet Vasquez. Nullam rem dici veram siue Entitatiuè, siue significatiuè, siue repræsentatiuè nisi in ordine ad compositionem vel diuisionem veram, siue in ordine ad affirmationem vel negationem veram, quod ille vocat veritatem quoad effectum quia efficit iudicium verum: sicut enim medicina dicitur sana, quia efficit sanitatem; ita & res dicitur vera, quia efficit & fundat iudicium verum: quare & veritatem Entitatiuam quæ est veritas in essendo, & significatiuam quæ est veritas in significando, & repræsentatiuam quæ est veritas in repræsentando, eatenus ait esse veritatem; quia fundat veritatem intellectus: hoc est quia cum veritate potest de illa affirmari, quod sit, vel quod significet, vel quod repræsentet. *Responsio Vasquez 1.*

Sed contra, res non solùm sunt verę in essendo & in repræsentando, propter conformitatem quam habent ex intellectu dicente illas esse conformes: Sed etiam propter conformitatem fundatam in naturali earum similitudine cum illis ad quæ referuntur: & sicut in similitudine non pendent ab intellectu, ita nec in conformitate, ac ex consequenti neque in veritate simplici, habent ergo suam veritatem simplicem absq; *Reiicitur.*

Responsio 2. ordine ad intellectum. Respondet secundo, esse quidem veritatem in simplici cognitione sed impropriè. Contra cui conuenit propriè conformitas conuenit etiam propriè veritas; at cognitioni simplici propriè conuenit conformitas cum obiecto: ergo conuenit etiam propriè veritas. *Reiicitur.*

Arist. intelligẽdus de veritate formatà seu cõplexà.

Ad primum primæ sententiæ Respondeo. Aristotelem loqui de veritate formata, & dicta ab intellectu quia hæc veritas est peculiaris & propria intellectus, & in compositione ac diuisione consistit: nam veritas simplex, non est propria intellectus sed communis intellectui cum sensu, imo & aliquomodo cum omni imagine repræsentante; veritas vero complexa est propria intellectus, quia solus intellectus format, asserit, dicit; veritatem iudicando ita esse vel non esse. Vult igitur Aristoteles veritatem propriam intellectus esse illam, quam format & dicit intellectus; non potest autem formare & dicere veritatem, nisi componendo vel diuidẽdo, affirmando vel negando. Vnde talem veritatem ait extra compositionem non esse, hoc autem non obstante, aliam veritatem concedit simplici cognitioni, qualis etiam in sensu inuenitur, sed hanc ait esse alterius rationis ab ea quam format, & facit intellectus dicendo ita esse vel non esse. Quare rectè probat Aristoteles in simplici apprehensione non esse veritatem quia non est compositio & diuisio: si enim loqueretur indifferẽter de veritate quacunq; non rectè probaret, cùm extra cõpositionem detur veritas; at quia loquitur de veritate facta & dicta ab intellectu rectè infert, quia talis veritas extra cognitionem non inuenitur.

Ad

Ad secundum sicut conceptus dupliciter dici potest verus, vel quia dicit verum vel quia est conformis rei, etsi hanc conformitatem non dicat, nec asserat, ita & vox dupliciratione potest dici vera, vel quia dicit veritatem, vel quia est conformis in significãdo, rei quam significat: sic hoc nomen homo dicimus esse veram vocem, & verum nomen hominis, quæ veritas illi ex institutione competit. Vox igitur simplex non est vera ex hoc capite, quod dicat verum vel falsum quia hoc nec conceptui simplici competit, sed dicitur vera significatiuè quia verè significat id ad quod significandum est imposita. *Vox dupliciter dicitur vera.*

Ad Tertium respondet Ægyd. Quodlib. 4.q.7. veritatem simplicis apprehensionis non habere contrarium propter specialem rationem, & naturam simplicis apprehensionis, quæ si attingat obiectum dicitur vera; si non attingat, non dicitur falsa, sed non cognoscens obiectũ: falsitas enim consistit, in cognitione non in non cognitione obiecti. sed hęc ex sequenti quæstione patebunt. Solum restat obiectio Caietani soluenda qui ait etiam in simplici apprehensione veritatem posse esse apprehensam, vt cùm veritatem alicuius propositionis apprehendit intellectus. Ergo tunc veritas apprehensa æquè erit in apprehensione, sicut veritas iudicata in iudicio. Respondeo veritatem apprehensam, non esse veritatem assertam ab intellectu: Nam apprehendendo veritatem neq; verum asserit, neq; negat, nec dicit verum nec falsum, neq; hanc veritatem facit, sed tantum cognoscit & intuetur in obiecto quasi factam. Deniq; exprimit illam in se per modum repræsentationis, non per modũ assertionis. illud est veritaté cognoscere quodammodo materialiter, tanquã rem sibi pro- *Intellectus apprehendẽdo veritatem non asserit verum.*

 positam

positam non tanquã assertam; hoc verò est cognoscere formaliter tanquam à se assertam. primo modo veritas cognoscitur imperfectè non per modum veritatis quia non asseritur ita esse, secundo modo perfectè & per modum veritatis.

QVÆSTIO IV.

An in prima operatione detur falsitas incomplexa.

CErtum est non esse in prima operatione falsitatem complexam, sicut neq; est veritas complexa. Sed difficultas est, an quemadmodum datur veritas incomplexa in prima operatione, ita detur eodem modo falsitas incomplexa, videtur enim dari debere: nam falsitas cognitionis consistit in difformitate cognitionis cum obiecto: at prima operatio potest esse difformis obiecto. Ergo potest esse falsa. Neq; dici potest fore tunc falsum non per se, sed per accidens: quia sicut cognitio est vera per se non per accidens, quando est conformis obiecto; ita etiam est per se non per accidens falsa quando est difformis obiecto. Et sicut affirmatio est falsa propter difformitatem cum obiecto; ita & simplex apprehensio.

Ex altera verò parte multi graues autores inter quos sunt nostri Conimb: in cap. 1. Periher. negant falsitatem esse in simplici apprehensione nisi per accidens. Fundamentum ipsorum est doctrina Aristotelis 9. Metaph. tex. 22. vbi in simplici cognitione concedit veritatem incomplexam; negat autem falsitatem deceptionemq;, in simplici enim cognitione ait propriè esse ignorantiam non falsitatem. Vbi etiam hanc eius rei assignat

assignat rationem. Nam cùm intellectus simpliciter & sine affirmatione cognoscit rem aliquam, vel illam attingit, vel non: si attingit est conformis obiecto ac proinde verus; si non attingit ignorat obiectum, & non illud sed aliud cognoscit, vt si cognoscit hominem animal irrationale, non hominem sed brutum pro homine cognoscit, neq; hominem falsò cognoscit sed ignorat. Neq; potest exponi Aristoteles quod loquatur de falsitate complexa: Nam sicut loquitur de veritate incomplexa simplicis cognitionis, ita & de falsitate incomplexa. Dicunt igitur hi autores cum Aristotele in simplici cognitione inueniri falsitatem solum per accidens, non per se. Quæ res quia difficilis est variè à variis explicatur.

Primus modus explicandi falsitatem in prima operatione. Primò igitur quidam aiunt falsitatem non esse in primâ operatione, quia in eâ non dicit intellectus rem esse vel non esse, quod ad falsitatem requiritur. Sed isti solùm probant falsitatem complexam non esse in primâ operatione non verò incomplexam. Nam sicut veritas incomplexa inuenitur in primâ operatione propter solam conformitatem cognitionis cum obiecto, etiamsi intellectus non dicat rem esse vel non esse; ita potest inueniri & falsitas incomplexa, propter solam difformitatem cognitionis cum obiecto, etiamsi intellectus non dicat rem esse vel non esse.

Secundus. Secundò igitur aiunt Conimbricen: simplicem apprehensionem respectu obiecti repræsentati semper esse veram; respectu verò obiecti non repræsentati posse esse falsam: quocirca non per se sed per accidens esse falsam; quia non est falsa respectu obiecti repræsentati sed respectu obiecti non repræsentati: Pro cuius explicatione sciendum est, primam operationem referri

ad suum obiectum per modum repræsentationis; consistit enim apprehensio in solâ repræsentatione obiecti absq; vllo iudicio: quare & conformitas ipsius vel difformitas cum obiecto est per modum repræsentationis. Repræsentatio autem si referatur ad id obiectum quod repręsentatur, & quoad ea quæ repræsentantur, semper est vera & conformis obiecto repræsentato; repræsentans enim & repræsentatum sibi respondent. Quod si est dissimilitudo aliqua & difformitas inter ista, ea solum erit in iis quæ non repræsentantur: Verbi gratia imago Cæsaris repræsentat Cæsarem in coloribus & formâ exteriori, non in essentiâ, quocirca est conformis Cæsari in formâ exteriori, difformis in essentiâ. Et vniuersè loquēdo. Imago in eo in quo est imago, est conformis ei cuius est imago, repræsentare enim & repræsentari sunt correlatiua, & sibi respondentia. Cùm igitur conceptus & apprehensio sit imago repræsentans obiectum, erit obiecto conformis, in illis omnibus quæ in eo repræsentantur, & sic nunquam erit obiecto difformis nisi sub eâ ratione quâ obiectum illud non est *repræsentatum*. verbi gratia cum concipio aurichalcum esse aurum, obiectum huius conceptus repræsentatum est aurum, quia aurum concipitur, & huic obiecto est conformis ille conceptus, vt verò refertur ad aurichalcum quod est obiectum non repræsentatum per conceptum auri, sic conceptus ille auri non est conformis aurichalco sed id est per accidens quia aurichalcum per hunc conceptum non repræsentatur: si enim repræsentaretur esset ei conformis.

Verùm hic modus explicandi & si ingeniosus sit non videtur tamen sufficiens. Primò; Quia apprehensio non solùm respectu obiecti non repræsentati potest esse:

esse difformis, sed etiam respectu obiecti repræsentati. Nam quando vnumobiectum apprehenditur pro alio, tunc est difformitas conceptus respectu obiecti non repræsentati, quatenus obiectum repræsentatum coniungitur obiecto non repræsentato, cui non conuenit, sicut cum auri cóceptus terminatur ad aurichalcum; Quando verò obiecta difformia simul appreheduntur & cóiunguntur, tum conceptus erit difformis obiecto apprehenso & repræsentato, vt si concipiam hominem esse quadrupedem, vel irrationalem: Non igitur hic modus est sufficiens ad negandam vniuersaliter falsitatem in prima operatione. Secundò. Veritas repræsentationis per se sumitur ex conformitate cũ obiecto vt est in reipsa: si enim aliter sit in reipsa quàm repręsentatur, repręsentatio erit simpliciter falsa: sic repræsentatio asini volantis est falsa, quia licet conceptus asini volantis sit conformis asino volanti, qui est obiectũ immediatum: quia tamẽ non est conformis asino à parte rei qui est obiectũ vltimatũ, idcircò talis conceptus simpliciter non est cõformis rei: obiectum enim immediatum refertur per conceptum ad obiectum vltimatum, & idcircò debet illi esse conforme. Quia igitur simplex apprehensio per se, & ratione repræsentationis potest esse difformis obiecto vltimato, ideò per se non per accidens conuenit illi difformitas, & ex consequenti falsitas. Quod etiam à simili explicatur in secunda operatione. Nam cum affirmo hominem esse quadrupedem, talis affirmatio est quidem conformis obiecto immediato, nempe homini quadrupedi affirmato, quia tamen non est conformis homini à parte rei simpliciter & per se non vero per accidens est falsa. Nam quod respondent veritatem apprehensionis sumi ex conformitate cognitionis cum obiecto vt repræsentato. Veritatem verò iudicii ex con-

formitate cognitionis cum reipsa vt existente, hoc non satisfacit. Nam etiã in repræsentando debet esse cognitio conformis ei obiecto ad quod terminatur: at obiectum ad quod terminatur repræsentatio non solum est immediatum sed & vltimatũ, illud vt Quo, hoc vt Quod: Ergo & conformitas eius sumenda est per ordinem tam ad immediatum, quàm ad vltimatum obiectum, cùm alterum sine altero non sit adæquatum obiectum repræsentationis, alioqui non erit perfecta conformitas, si solum respectu vnius sumatur. Ex quo patet vtramq; cõformitatem respectu vtriusq; obiecti conuenire per se non per accidens repræsentationi, cùm ad vtramq; per se & necessariò terminetur, & ex vtroq; constituatur vnum adæquatum obiectum repræsentationis, vnum vt Quo aliud vt Quod.

Tertius. Tertius modus dicendi est apprehensionem prout apprehensio est, semper esse veram & conformem rei, & nunquam falsam nisi per accidens. Pro quo sciendũ est apprehensionem cùm sit repræsentatio quædam obiecti in intellectu, terminari ad obiectum vt repræsentabile est, repræsentari autem possunt non solum *vera*, sed etiam falsa; non minus enim repræsentatur intellectui asinus volans quàm asinus quadrupes.

Quod si dicas hanc apprehensionem asini volantis esse falsam, quia non est conformis asino à parte rei. Respondeo in ordine quidem ad iudicium & affirmationem, esse falsam & difformem, quia non potest de tali obiecto ea ratione repræsentato fieri iudicium verũ sed falsum, tamen in ordine ad repræsentationem, est verũ, & conforme rei. Nam etiam falsum verissimè repræsentaur vt falsum, licet nõ possit cum veritate affirmari, imò falsum non potest verius repræsentari, quàm si repræsentetur vt falsum, nam si vt verum repræsentaretur non repræsentaretur vt falsum. Quod etiam explicari

& aliter poteſt; nam obiectũ quo modo concipi poteſt; poteſt & repræſentari, conceptus enim eſt repræſentatio obiecti; atqui obiectum eſt conceptibile non ſolum ſecundum ea quæ illi à parte rei inſunt, ſed etiam ſecundum ea quæ illi inſunt per ordinem ad intellectum concipientem: Ergo etiam ſecundũ vtrumq; poteſt repræſentari; & quidem verè quia vtrunq; ſuo modo illi conuenit, prius quidem abſolutè, & ex natura rei, hoc verò reſpectiuè reſpectu intellectus concipientis. Et licet hęc repræſentatio ſi referatur ad naturam rei ſecundum ſe, ſit falſa, quia difformis naturæ rei; ſi tamen referatur ad obiectum vt eſt conceptibile ab intellectu, ſic eſt cõformis obiecto vt fingitur ab intellectu.

Sed & hic modus habet difficultatem. Primò; Quia hoc modo etiã in ſecunda operatione nõ eſſet per ſe falſitas, ſed tãtùm per accidens: quia ſicut obiectũ eſt per ſe repræſentabile repræſentatione illa ficta, ita eſt affirmabile affirmatione ficta: ſi ergo repręſentatio illa rei falſæ, & fictæ ſufficit ad veritatẽ repręſentationis, etiã affirmatio ficta ſufficeret ad veritatẽ affirmationis, & ſolũ diceretur per accidẽs falſa reſpectu rei ſecundum ſe acceptę, ſicut & repræſentatio rei eſt ſecundũ ſe difformis. Cum igitur nõ poſſit dici omnẽ affirmationẽ eſſe verã, ſequitur nõ poſſe etiã dici omnẽ apprehenſionẽ eſſe veram.

Secundo aliud eſt apprehenſionem eſſe conformem illi obiecto ficto ſub ea ratione qua fictum eſt, aliud eſſe conformẽ abſolutè vt eſt à parte rei. Nam priori modo apprehẽſio eſt cõformis obiecto ficto: quia fictũ quaten⁹ fictũ eſt vere fictũ, quare & apprehẽſio rei fictæ, eſt verè, nõ fictè cõformis rei fictæ: abſolutè verò apprehẽſio rei fictæ nõ eſt conformis obiecto vt eſt in re, quia ſub ea ratione apprehendit quæ naturæ obiecti repugnat: quare apprehenſio rei falſæ, per ſe non per accidens eſt falſa.

Tertiò ad veritatem repræſentationis requiritur, conformitas cum obiecto, nõ ſolùm ſub ea ratione, ſub qua repræſentatur, ſed etiã vt tali modo repræſentatur, vt ratio ſub qua repræſentatur, cõueniat obiecto à parte rei: Nam ſi repræſentetur ſecundum ea quæ illi non conueniunt à parte rei, poterit quidem repræſentari, ſed non verè: Sicut enim falſum poteſt quidem affirmari ab intellectu, verè tamẽ affirmari non poteſt; quia id quod affirmatur, verè non competit rei: ita ſi falſum repræſentetur, poterit quidem repræſentari, ſed falſò, non verè, quia id quod repræſentatur, rei non competit. Quocirca vt concedamus obiecto conuenire vt repræſentari poſſit, negandum tamen eſt eidem conuenire vt verè repræſentari poſſit, ſub illa ratione falſa; ſicut conuenit quidem rei falſæ vt affirmari poſſit (alioqui non poſſet illam intellectus affirmare ſi non eſſet affirmabilis) non tamen vt verè affirmari poſſit, quia intellectus non poteſt illam cum veritate affirmare, propter difformitatem cum re.

Quartò. quidquid eſt vere repręſentabile, eſt etiam verè affirmabile: Nam repræſentatio illa conformis rei reſolui poteſt in affirmationem: atqui non omne obiectũ eſt verè affirmabile. Ergo neq; verè repræſentabile.

Quartus modus dicendi eſt, in rei purè ſimplicis apprehenſione non eſſe per ſe falſitatem; quia ſi apprehẽſio illa non eſt conformis alicui rei: ideo non eſt conformis quia non eſt illius rei, ſed alterius apprehenſio: Et quia per accidens eſt apprehenſioni quod alicui alteri tribuatur, ideò per accidens eſt falſitas in tali apprehenſione. Si verò apprehenſio ſit rei cõpoſitæ, poteſt in ea eſſe falſitas per ſe; quia ratione illius cõpoſitionis obiecti poteſt apprehẽſio eſſe difformis obiecto. Inſinuat id Caietanus

ietanus 1.p. q.58.art.5. Pro quo notandũ eſt ex Ariſtotele 9. Metaph.cap.vlt. veritatem fundari in eſſe, falſum in non eſſe, ſicut ergo eſſe eſt duplex, aliud per compoſitionem quando eſſe eſt componi, & componi eſt eſſe, ſic eſſe albi eſt eſſe in ſubiecto. Aliud eſt eſſe ſimplex citra vllam compoſitionem, quomodo ſimplicia dicuntur eſſe, eorum enim eſſe non eſt componi, ſed ſimpliciter eſſe. Ita & verum eſt duplex, vnum eſt verum compoſitum conſiſtens in compoſitione rerum quæ ſunt inter ſe compoſitæ, illique oppoſitum falſum eſt diuiſio eorum quæ ſunt compoſita. Aliud eſt verum ſimplex quod ſit citra vllam compoſitionem tam obiecti, quàm actus componentis, & tunc veritas cognitionis eſt attingere ipſum eſſe, falſitas autem non attingere ſeu ignorare.

Quæ quidem veritas ſimplex eſt propriè veritas: quia per cognitionem attingitur res vti eſt, falſitas autem ſimplex illi oppoſita non eſt propriè falſitas, ſed ignorantia. Falſitas enim cognitionis propriè ſumitur reſpectu obiecti cogniti, neque enim tunc res falsò cognoſcitur, quando non cognoſcitur: ſed quando cognoſcitur aliter quàm ſit; quare non cognoſcere rem non eſt falsò cognoſcere, ſed nullo modo cognoſcere nec verè, nec falsè.

Vnde patet diſcrimen inter veritatem ſimplicem, & falſitatem ſimplicem. Nam veritas ſimplex, quia ſumitur reſpectu obiecti apprehenſi; quod attingitur vti eſt, Ideò dicitur propriè veritas. Falſitas verò ſimplex non ſumitur reſpectu obiecti apprehenſi, ſed non apprehenſi; & ideo non eſt propriè falſitas vti dictum eſt.

Porrò licet ſimplicium apprehenſio per ſe non ſit

propriè falsa, per accidens tamen potest esse falsa, quando illa simplex apprehensio tribuitur alteri, cuius non est apprehensio; vt si apprehensio auri tribuatur aurichalco, sicut enim per accidens est illam tribui alteri obiecto, ita etiam per accidens est esse illi obiecto difformem, & eius respectu falsam. Porrò verum compositum potest dici compositum, vel ex parte actus componentis per affirmationem vel negationem vnum cum altero, vel ex parte obiecti tantùm, quando obiectum compositum apprehenditur, licet per actum non fiat compositio affirmatiua vel negatiua: sed tantùm fit simplex apprehensio compositionis, vel rei compositæ. Secundùm hanc igitur doctrinam Aristotelis.

In apprehẽsione rei simplicis nunquam falsitas est per se.

Dico igitur primò, Si apprehensio sit rei simplicis sine vlla compositione plurium ex parte obiecti, nõ potest in tali apprehensione esse per se & propriè falsitas, sed veritas tantùm. Et hoc solùm voluit Aristoteles 9. Metaph. Ratio est; quia veritas cognitionis est conformitas eius cum re. Res autem simplex est id quod est citrà omnem compositionem: ergo & veritas simplex cognitionis erit, quando citrà omnem compositionem res ita attingetur, vti est. Si igitur attingitur per cognitionem vti est, cognitio illa erit per se vera & conformis rei: quia erit apprehensiua rei vti est, si verò non attingatur secundùm suum esse, non erit per se cognitio falsa; quia cognitio non dicitur falsa propriè, nisi respectu obiecti apprehensi, nempe cùm aliquid cognoscit, sed aliter quam sit. Hîc verò cognitio comparatur cum obiecto non apprehenso; ergo non potest eius respectu dici propriè fal-

sa; non attingere enim non est falso cognoscere, sed nullo modo cognoscere, nec verè nec falsè.

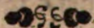
Dico secundo, apprehensio rei simplicis potest esse per accidens falsa, quatenus refertur ad obiectum, ab ipsa non apprehensum. Ita Aristoteles loco citato; & Ratio est, quia in compositione potest inueniri falsitas; at hæc relatio apprehensionis ad aliud obiectum non apprehensum per ipsam, est compositio quædam apprehensionis, & rei apprehensæ cum obiecto non apprehenso. Ergo in ea relatione potest esse falsitas. Verùm quia per accidens est apprehensioni referri ad obiectum non apprehensum: per se enim & ex ratione formali apprehensionis refertur ad obiectum apprehensum, idcircò & falsitas secuta ex tali relatione per accidens conueniet apprehensioni simplici. *In apprehensione rei simplicis potest esse falsitas per accidens.*

Dico tertio, si apprehensio sit rei compositæ vel compositionis ipsius, potest in ea esse per se falsitas: quia obiectum ratione compositionis illius potest non esse conforme rei vt est in se: Ergo & apprehensio illius compositionis non erit conformis rei vt est in se, ac proinde erit falsa. Dices talem apprehensionem non esse illius rei cui falsò tribuitur, ac proinde eius respectu non potest dici falsa. Resp. compositum potest apprehendi secundùm vnam partem verè, secũdum alteram falsò, vt cùm apprehendo hominem volantem verè hominem apprehendo, sed vt volantem falsò. vnde negari non potest hanc apprehẽsionem *In apprehensione rei cõposita potest esse falsitas per se.*

esse

esse illius obiecti apprehensionem, at requiritur ad hoc vt eius respectu apprehensio dicatur falsa: semper enim in obiecto falso vnum verè apprehenditur aliud non. Confirmatur. quod cognitioni conuenit ex ratione formali ipsius, conuenit illi per se; sed talis falsitas conuenit huic cognitioni ex ratione formali talis cognitionis: Ergo conuenit illi per se.

Ex dictis patet quomodo verum sit quod ait Aristoteles supra, in conceptu definitiuo non dari falsitatem per se, quia est conceptus rei simplicis, hoc est, essentiæ. Videtur enim definitio esse quid compositū ex genere, & differentia duplicemq́ue falsitatem posse includere, alteram cum partes definitionis falso inter se connectuntur, vt animal insensitiuum; alteram cùm definitio tribuitur alteri definito cui non conuenit, vt si dicā, equum esse animal rationale. Respondet Fonseca in locum citatum definitionem obiectiuam esse simplicem; quia duobus conceptibus adæquatis concipitur vna res simplex. Verùm si loquatur de simplicitate opposita cōpositioni rationis, sic essentia in se quidem simplex est, in ordine tamen ad conceptum *est multiplex*, & compositè ab intellectu concipitur quę compositio sufficit ad falsitatem. Dici tamen potest essentiam vt essentiam consistere in indiuisibili, vnde secundum illam indiuisibilem rationem si attingitur conceptu definitiuo, verè concipitur; si non attingitur, non illa sed aliud quiddam concipitur, ipsa verò ignoratur, sicut & quoduis aliud simplex: Potest tamen per accidens inesse falsitas definitioni, sicut & cuiuis apprehensioni simplici.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

An prima operatio sit dirigibilis.

QVidam negant esse dirigibilem, quia non est capax erroris & falsitatis. Alij concedunt esse dirigibilem, quia est capax multorum defectuum, non tamen falsitatis. Nos vtraque ratione dicimus dirigibilem. Primò. Quia subiacet multis defectibus, vt confusioni, & aliis modis indebitis apprehendendi, quibus defectibus, occurritur per varias definitiones, & explicationes terminorum. Secundò: Quia licet non sit capax falsitatis complexæ, est tamen capax incomplexæ, quam diximus per se inesse in prima operatione. Et quidem cum hæc falsitas ex apprehensione obiecti compositi oriatur, Logica tradit debitos modos, vnum sub alio, vel vnum cum alio aptè apprehendendi, nempe si alterum alteri non repugnet sed conueniat, ad quod faciunt regulæ oppositionum. faciunt etiam regulæ de terminis pertinentibus, quorum vnus alterum infert, vel tollit, & aliæ regulæ Logicæ de subordinatione terminorum. Sic in definitione aptè apprehenditur genus cum differentia vel proprio, idque per regulas generis & differentiæ: Non rectè verò apprehenditur animal non sensitiuum, quia vnum repugnat alteri. Et quamuis hæc repugnatia possit ostendi Physicè, tamen in Logica ostenditur Logicè per regulas Logicas. Quare qui negant primam operationem directione egere ob falsitatem, exponendi sunt quod ista non sit sola causa propter quam operatio directione indigeat, sunt enim alij etiam defectus: at si negant vnam ex causis esse falsitatem, quæ vitari possit, vel debeat in apprehensio-

Prima operatio per se dirigibilis est.

ne per regulas Logicas, non sunt admittendi: Magnum enim vitium apprehensionis est, falsò & difformiter res apprehẽdere, quod vitium Logica tollit, vt dictum est, docendo qui termini, & quomodo secum iungi possint, qui non. Ex qua doctrina non solùm secunda operatio dirigitur in affirmatione & negatione, sed etiam prima in debita, & conformi rebus apprehensione.

QVÆSTIO VI.

An in prima operatione sit compositio.

PRima operatio dicitur simplex apprehensio ad excludendam compositionem. Quæ autem sit compositio quam excludit prima operatio explicandum est. Duplex igitur compositio considerari potest; altera ex parte actus quæ fit per affirmationem vel negationem: affirmatio enim est compositio rei cum re, *facta* ab intellectu, negatio est diuisio rei à re, ita vt idcircò Aristoteles secundam operationem, in qua est affirmatio & negatio vocauerit compositionem & diuisionem, Altera est ex parte obiecti, cùm obiectum compositum ex multis cognoscitur: vt cùm plura simul cognoscuntur tanquam coniuncta, siue vnum sub alio, siue in alio siue cum alio, vt subiectum cum accidente, vel etiam cum ipsa coniunctio apprehenditur.

Compositio ex parte actus nõ est in 1. oper.

Dico igitur primò. Compositio ex parte actus, quæ fit per affirmationem vel negationem non est in prima operatione intellectus. Ratio est; Quia prima operatio

tio est nuda apprehensio, apprehensio autem nihil affirmat aut negat, ita vt etiam ipsam affirmationem & negationem possit apprehendere intellectus sine vlla affirmatione & negatione: Ergo in prima operatione nō est compositio per affirmationem & negationem. Deinde affirmatio & negatio est essentia secundæ operationis: cum ergo prima operatio distinguatur essentialiter à secunda, sequitur non habere vllam in se affirmationem aut negationem.

Quod si obiicies: non omnem apprehensionem esse simplicem ex parte actus; nam cùm plura simul apprehendimus concurrūt ad eam apprehensionem plures conceptus vniti, sicut cum plures res videmus simul per plures species distinctas, habemus vnam visionem conflatam ex multis quasi partialibus visionibus. Respondeo, apprehensionem dici actum simplicem quia non fit modo compositiuo, neque enim apprehendere est componere vnum cum alio, sed solùm rem percipere siue ea sit simplex, siue composita: aggregatio verò plurium conceptuum in vnum, non facit compositionem substantialem, neque vnum actum quoad substantiam, sed tantum dicit existentiā plurium actuum simul.

Dico secundò. Compositio ex parte obiecti potest inueniri in prima operatione. Ratio est: Quia non solùm res simplices apprehendimus, sed & compositas: Nam & ipsam compositionē per modū obiecti apprehēdere possumus, & propositionem integrā, atquè etiā integrum syllogismum repræsentando illum menti per modum simplicis intuitus. Idcirco autem res compositas simplici ratione apprehendere dicimur, quia nihil de illis affirmamus aut negamus: compositio enim intellectualis fit affirmatione aut negatione. Porro ob- *Compositio obiectiua potest esse in 1. oper.*

iectum dupliciter dici poteſt compoſitum, primò realiter cum ex rebus diuerſis conſtat: ſecundo in ordine ad intellectum, cùm vna res ſubſtat pluribus conceptibus: Nam rem alioqui ſimplicem & in ſe indiuiſam poſſumus pluribus conceptibus inadæquatis apprehendere. Vt cùm hominem apprehendimus per conceptum animalis, & rationalis coniunctos, quod ex imperfecto modo noſtro concipiendi prouenit; quia ſi rem ſimplicem pleno & adæquato conceptu conciperemus, vnum tantum de illa formaremus conceptum: at quia rem vnam inadæquatè concipimus, hinc eſt vt plures debeamus formare conceptus, vt ea planè & adæquatè cognoſcamus, resq́ue illa vt ſubſtat pluribus conceptibus plurium rationem habet, eſtq́ue quodammodo virtute multiplex, quia multa in ſe continet quæ pluriũ conceptuum materia eſſe poſſunt.

Dices talem apprehenſionem eſſe falſam, quia non eſt conformis rei; res enim in ſe non eſt compoſita & tamen compoſitè ab intellectu apprehenditur. *Reſpondeo* non eſſe falſam, quia etſi res in ſe ſit ſimplex, *in ordine* tamen ad intellectum, hoc eſt, vt ſubſtat conceptibus intellectus eſt compoſita; quia eſt apta pluribus inadæquatis conceptibus concipi: quare hoc modo apprehenſio erit conformis rei, non vt res eſt, ſed vt conceptibilis eſt diuerſis conceptibus cum fundamẽto in re. Sed obiicies. Intellectus apprehendendo compoſitionem in obiecto, format in ſe compoſitionem illam: Ergo componit: Nam facere compoſitionẽ quid aliud eſt quàm componere? Reſpondeo intellectum apprehendendo formare in ſe ſolùm idolum quoddam & imaginem illius compoſitionis obiectiuæ, hoc autem

ſolùm

solùm est facere compositionem in actu signato, non in actu exercito: Nam facere formam, & repræsentationem compositionis, non est componere in actu exercito, quia nō est tribuere vnum alteri; deinde apprehendere compositionem est solùm percipere compositionem quasi factam non autem facere, sicut apprehendere affirmationem non est facere.

Quod si quæras, an cùm composita ab intellectu apprehenduntur apprehendantur vno simplici conceptu, vel pluribus simul coniunctis. Respondeo non vno sed pluribus; quia quæ per diuersas species apprehēduntur diuersis quoq; conceptibus apprehēduntur, species enim sunt principia effectiua conceptuum & diuersæ species diuersos efficient conceptus: atqui cùm plura simul apprehenduntur, singula habent suas proprias & distinctas species in intellectu: Ergo necesse est vt plures conceptus apprehendantur. *Intellectus vno cōceptu an pluribus apprehēdat composita?*

QVÆSTIO VII.

An abstractio sit actus primæ operationis intellectus.

ABstractio est separatio quædam vnius ab altero, quæ cum mente fit dicitur abstractio intellectualis: Porrò nihil abstrahitur ab altero, nisi quod fuit ante illi coniunctum; non enim ea separantur à se quæ nunquam fuerunt coniuncta: hinc Petrus non dicitur abstrahi à Paulo licet consideretur sine Paulo, quia non fuit vnquam coniunctus Paulo. Fit autem abstractio per cognitionem, qua cognoscitur vnum non cognito alio. Ex quo patet abstractionem formaliter esse actum primæ operationis intellectus. Ratio est, quia fit sim- *Abstractio est actus primæ operationis.*

 plici

plici apprehésione, sine vlla affirmatione & negatione: nam cùm consideratur vnum non considerato alio, dicitur abstrahi ab illo: considerari autem vnum sine alio potest per simplicem apprehensionem vnius sine alio, absq; vlla affirmatione & negatione. Vnde est illud axioma receptum apud Philosophos abstrahétium non est mendacium: Vbi enim nulla est affirmatio & negatio, ibi nullum est mendacium. Ex quo patet abstractionem distingui à negatione quæ fit in secunda operatione intellectus: Nam sicut aliud est non includere aliud excludere, ita aliud abstrahere aliud negare: abstrahendo enim solùm non includimus aliud, negando verò excludimus positiuè.

Abstractio an & quomodo conformis rei?

At inquies. Abstractionem non esse conformé rei, res enim inter se coniunctæ à parte rei per abstractionem seiunguntur. Respondeo, ea quæ sunt in re coniuncta possunt in conceptibus non esse coniuncta, si vnum non includatur in conceptu alterius, & vnum concipiatur non concepto altero; sic in re animal & rationale sunt vnum & idem, vna realis essentia, in conceptibus tamen sunt distincta, quare abstractio est conformis rei, non secundùm modum quo existit à parte rei, sed secundùm modum quo se habet ad intellectum. Adhæc negatio quæ est in abstractione est non consideratio, seu negatio considerationis: illa verò quæ est in secunda operatione est negatio rei.

Quod si quæras an id quod abstrahitur ab alio possit de illo cum veritate negari; talis enim negatio videtur nullo modo esse conformis rei, quia dicere ea quæ sunt in re coniuncta, non esse coniuncta est dicere falsum. Nihilominus dico dupliciter aliquid posse negari de

ridere, vel vt res illa existit à parte rei, vel vt substat tali conceptui intellectus. Primo modo negare de re quod est in re est falsum, secundo verò modo potest esse verum: quia licet illud in re existat non tamen existit in re vt sic vel sic concepta: Nam eadem res vt est concepta vno conceptu, non est illa ipsa vt concipitur alio conceptu. Sic in Deo intellectus & voluntas sunt idem, & si cóciperemus ista adæquatè, vt sunt in Deo, non possemus negare intellectum de voluntate, sed conciperemus intellectum esse voluntatem, at quia inadæquatè ista concipimus, nempè intellectum tantùm sub ratione intellectus, & voluntatem sub ratione voluntatis, ideò negamus intellectum sic conceptum à nobis esse *voluntatem*, cùm in conceptu intellectus, non includatur conceptus voluntatis. Idem dicendũ est de conceptu animalis, & rationalis, qui secundùm rem sunt idem, mente tantùm distinguuntur. Vnde & secundùm rem verum est, animal esse idem quod rationale: & secundùm conceptum negari potest esse idem, quia alius est conceptus animalis, alius hominis, & vnus conceptus in alio non includitur.

Ex quo patet, fundamentum, abstractionis, partim esse in re, partim in intellectu: In re est distinctio duorum coniunctorum vel actualis vel virtualis; Actualis vt cùm accidens abstrahimus à subiecto, à quo reipsa distinguitur; virtualis vt cum animalitatem in homine abstrahimus à rationalitate, quæ licet in homine sint vnum & idem actu, virtualiter tamen & in potentia distinguuntur, cuius signum est, quod in aliis rebus vnum inuenitur sine alio; animalitas enim in boue inuenitur sine rationalitate: In intellectu autem fundamentum abstractionis est inadæquata

Fundamẽtum Abstractionis partim in re partim in intellectu.

æquata

æquata rei conceptio; quia intellectus ob suam imperfectionem, non format statim plenum & adæquatum conceptum de re. formando autem conceptum inadæquatum, cognoscit rem sub vna tantum ratione non sub altera, & sic dicitur vnam rem abstrahere ab altera. Porrò sicut sunt variæ coniunctiones rerum, ita & modi abstractionum varii: aliquid enim abstrahitur ab altero, vel vt accidens à subiecto vt cùm albedo abstrahitur à pariete, & secundum se consideratur non considerato pariete, vel vt forma ab eo cuius est forma; vel vt vniuersale à singulari, vel vt accidens ab alio accidente cui est coniunctum, vt albedo in pomo abstrahitur à sapore; vel vt id quo est ab eo quod est, sic humanitas abstrahitur ab homine, albedo ab albo, homo enim est humanitate, album albedine. Ad hoc autem vt aliquid ab altero abstrahi possit, sufficit distinctio illorum secundum conceptum confusum aut distinctum, quomodo & definitum à definitione explicitè concepta, & res à sua differentia explicitè concepta abstrahi potest. Quot enim res concipimus quarum differentiam explicitam ignoramus?

QVÆSTIO VIII.

An possit aliquid abstrahere à contradictoriis.

Nihil potest in re abstrahere à contradictoriis.

DIco primo in re nihil potest abstrahere à contradictoriis; quia in re non potest esse nisi coniunctũ alteri contradictoriorũ; de qualibet enim re necesse est alterum contradictorium affirmari vel negari. Estq; hoc primum principium lumine naturali notum, quod si negetur tollentur omnes scientiæ, quia omniũ scientiarum

tiarum principia per hoc principium probantur, Quodlibet est vel non est, ita vt tam impossibile sit rem esse simul & non esse, quàm impossibile est vt neq; sit neq; nõ sit, sed necesse est vt vel sit vel non sit.

Dico secundo. Intellectus in sua cognitione potest abstrahere ab vtroq; contradictoriorũ. Ratio est: Quia potest intellectus cognoscere aliquod obiectũ neutrum contradictoriorum, in illo formaliter & expresse considerando, licet verè in re alterum contradictorium illi conueniat. Ergo in tali consideratione abstrahet formaliter ab vtroq; contradictorio quia neutrum considerabit: Vt cùm considerat hominem præcisè vt homo est non considerat illum vt album, neq; vt non album, licet in re homo ille consideratus necessariò sit albus, vel non albus. *In cognitione potest.*

Dices ergo de eadem cognitione negabuntur duo cõtradictoria, quod est contra legem contradictoriorũ. Respondeo legem contradictoriorũ esse, vt quoad existentiam non possint contradictoria de eodem simul affirmari & negari, non verò quoad considerationé, quod non possint simul considerari, aut simul nõ considerari: Manifestum enim est posse simul ab intellectu considerari duo contradictoria, & posse simul non considerari, licet quoad rem & existentiam necesse est in id quod consideratur ab intellectu alterum contradictoriorum cadere. Verbi gratia, hominem consideratũ ab intellectu necesse est vel esse album vel non album licet neutrũ ab intellectu in homine consideretur. Quod etiã ex eo patet, quod & si esse album & nõ esse album sint contradictoria, tamen considerari vt album, & considerari vt non album non sunt contradictoria, sed diuersa & quæ simul stare possunt; nam quæ sunt contradictoria habẽt *Lex Contradictoriorum.*

ſe vt affirmatio & negatio: at conſiderare album & conſiderare non album non ſe habet vt affirmatio & negatio, quia vtrumq; eſt affirmatio: Ergo iſta non ſunt contradictoria: Eſſent autem contradictoria conſiderare album & non conſiderare album, quia tunc haberent ſe vt affirmatio & negatio. Summa ergo rei eſt; quia hæc abſtractio fit per non conſiderationem, intellectus autem poteſt neutrum contradictoriorum conſiderare, poteſt ergo in illa cognitione abſtrahere ab vtroq; contradictorio.

QVÆSTIO IX.

An abſtracta poßint prædicari de iis à quibus abſtrahuntur.

RAtio dubitandi eſt. Quia abſtractio eſt negatio quędam vnius de altero; prædicatio autem fit per coniunctionem vnius cum altero: Ergo abſtractio videtur tolli per prædicationem. Nam ſi dicas abſtractionem fieri non per veram negationem, ſed ſolùm per non cõſiderationem. Eſto. at omnis prædicatio fit per conſiderationem vnius cum altero, prædicatum enim conſideratur in ſubiecto, & ſubiectum ſub prædicato. Ex altera autem parte certum eſt vniuerſalia verè prædicari de particularibus vt genus de ſpecie & indiuiduo: vniuerſalia autem ſunt abſtracta; ergo abſtracta verè prædicãtur de iis à quibus abſtrahuntur.

Abſtracta triplicia. Pro reſolutione notandum eſt. Abſtracta eſſe triplicia. Quædam ſunt quæ nullo modo in ſua ſignificatione inuoluunt ea à quibus abſtrahuntur, vt cùm albedo abſtrahitur à pariete, albedo nullo modo inuoluit parietem;

rietem: Alia ſunt quæ inuoluunt ea à quibus abſtrahuntur, quoad rem ſignificatam non quoad modum ſignificandi, vt albedo reſpectu albi, & omnia abſtracta reſpectu ſuorum concretorum; idem enim ſignificant abſtractũ & concretum, albedo & album, ſed non eodẽ modo; nam abſtractum per modum formæ, concretũ per modum per ſe ſtantis. Deniq; alia ſunt quæ inuoluunt ea à quibus abſtrahuntur, tam quoad rem ſignificatam, quam quoad modum ſignificandi, vt homo reſpectu Petri, & vniuerſale reſpectu ſingularis: homo enim in confuſo ſignificat quemcunq; hominem ſingularem, & vniuerſale omnia ſua inferiora.

Abſtracta quæ in ſua ſignificatione nullo modo inuoluũt ea à quibus abſtrahuntur nõ prædicantur de illis.

Dico igitur primò. Abſtracta prioris generis non *prædicantur* vllo modo de iis à quibus abſtrahuntur, Albedo verbi gratia de pariete: non enim rectè dicitur paries eſt albedo. Ratio eſt: quia omnis prædicatio fundatur in aliqua identitate prædicati cum ſubiecto, ſiue materiali ſiue formali: In omni enim prædicato dicitur hoc eſſe hoc, hoc autem nihil aliud eſt, quàm ſubiectum eſſe idem cum eo quod ſignificatur per prædicatum. Cùm igitur abſtracta primi generis, non ſint idem cum iis à quibus abſtrahuntur, non poſſunt de iis prædicari.

Abſtracta quæ quoad modum ſignificandi nõ inuoluunt ea à quibus abſtrahuntur nõ prædicantur de illis.

Dico ſecundò. Abſtracta ſecundi generis ſimpliciter, & abſolutè non prædicantur de ſuis concretis, cum hæc ſit falſa prædicatio; Homo eſt humanitas; Album eſt albedo. Pro quo notandum eſt; quod cùm prædicatio fundetur in identitate prædicati & ſubiecti, talia autem abſtracta quoad rem ſignificatam ſunt eadem cum concretis, quia idem ſignificatur nomine abſtracto & concreto; videtur propter hanc identitatem vera eſſe prædicatio abſtracti de concreto, licet ſit inde-

bita, quia modus significandi prædicati non congruit subiecto; nam subiectum significat illam rem per modum per se stantis & vt Quod, prædicatum verò per modum formæ & vt Quo. necesse est autem prædicatum conuenire cum subiecto in modo communi essendi vt sit proportio. Et ita sentit Durand. in 1. distinct. 24. q. vltima.

Oppositum tamē sentit Ruuius in q. 5. Procœmiali: Primò. quia pars in abstracto non prædicatur de toto, non enim dicimus, Homo est manus aut caput; At abstractum significat per modum partis, concretum per modum totius; abstractum enim est pars quædam concreti: Ergo non potest prædicari de concreto, neq; sufficit identitas vtriusq;: Nam & pars est eadem cum toto & tamen non prædicatur de toto. Secundo ad hoc vt vnum non sit aliud sufficit vt modus essendi vnius sit oppositus modo essendi alterius: nam ratione horum modorum ita sibi opponuntur vt vnum non possit dici aliud. At concretum & abstractum habent modos essendi oppositos, concretum quidem modum per se stātis vt Quod: abstractum verò modum formæ afficientis & vt Quo. Ergo abstractum non potest dici de concreto, nec vnum potest esse aliud.

Dices hos modos essendi esse accidentales, eadem enim natura nunc abstractè nunc concretè concipi potest. Accidentalia autē non mutant essentiam prædicationis. Respōdeo, hos modos esse quidē accidentarios naturæ in genere rei, at in ordine prædicationum esse essentiales. Patet id manifestè. Nam eadem res si sumatur per modum partis & in abstracto non potest prædicari de toto, non enim dicimus homo est manus: si verò concipiatur per modum totius & in concreto potest

test prædicari: dicimus enim hominem esse manuatum seu habentem manum. Et ratio est. Quia prædicatum sub eo modo essendi debet concipi sub quo conuenit subiecto: at sub esse abstracto non conuenit subiecto, sed sub esse concreto, nō enim manus abstracta conuenit homini sed coniuncta. manus autem homini coniuncta denominat hominem manuatum seu habentem manum quæ denominatio est concreta. Eadem ex causa non dicimus homo est albedo sed albus. Quare pari ratione nō poterit dici homo est humanitas, vel album est albedo. Dices præterea non esse necesse prædicatũ conuenire cum subiecto in modo essendi, nam subiectũ potest esse substantia Prædicatum accidens; accidens autem & substantia habent diuersos modos essendi. Respondeo. Non omnes modos essendi diuersos repugnare prædicationi sicut repugnat modus essendi abstractus & concretus ob rationem dictam quia abstractio facit prædicatum esse per modum partis, partem autem prædicari de toto repugnat.

Dico tertio. Abstracta tertij generis verè prædicari de iis à quibus abstrahuntur. sic definitio prædicatur de definito & vniuersale de suis inferioribus. Probatur primo. quia etiam pars sumpta in concreto & per modum totius prædicatur de toto: cum ergo hæc abstracta sint etiam concreta, superiora enim à concretis inferioribus abstrahuntur per modum concretorum: poterunt ipsa quoque prædicari. Secundo. quia in tali prædicatione est identitas prædicati cum subiecto, & modus essendi prædicati conueniens subiecto, quia prædicatum non nisi in concreto sumptum conuenit subiecto vti dictum est. Ergo est bona prædicatio. Tertio. quia hæc prædicatio est eiusdem de seipso secundum ra-

tionem superiorem & inferiorem concepto. Quod verò in ratione dubitandi obiiciebatur abstractionem opponi prædicationi id non obstat. Nam etiam cæcitas opponitnr visioni, vita morti, diuisio indiuisioni & tamen ista oppositio non impedit prædicationem. Rectè enim dicimus cæcum fieri videntem & videre. mortuũ viuere, indiuisum diuidi. Similiter ergo rectè dicimus abstractum prædicari. quia abstractum assumitur ad prædicationem. Verùm sicut cæcus eo ipso quod videt desinit esse cæcus & mortuus eo quod viuit desinit esse mortuus, & indiuisum eo ipso quòd diuiditur, desinit esse indiuisum: ita abstractum eo ipso quod per prædicationem coniungitur subiecto desinit esse abstractum, siquidem per abiunctionem à subiecto abstractum efficitur abstractũ, coniunctio autem cum subiecto est cõtraria abiunctioni. Et ita tenet Scotus q. 9. & 12. in Porphyrium asserens per prædicationem tolli rationem vniuersalis. quia vbi est coniunctio cum singularibus nõ habet locum abstractio. at in prædicatione fit coniunctio naturæ cum singulari, ergo in tali prædicatione non habet locum abstractio, sed natura, eo ipso quod per prædicationem coniungitur subiectis desinit esse abstracta & fit coniuncta.

Oppositum tenent Conimbricenses, in præfationem Porphyrij q. 6. a. 4. nempe. Naturam posse prædicari de suo singulari, salua sua præcisione & abstractione intrinseca. Nam illa coniunctio quæ fit per prędicationem aduenit naturæ extrinsecè, nec tollit ipsius intrinsecam abstractionem quam habet ex intrinseca ratione conceptus, quo repræsentatur sine omni singularitate. Quod ita explicant. Formet inquiunt intellectus conceptum naturæ humanæ pręcisæ ab omnibus infe-

inferioribus, deinde efficiat alium conceptum Petri: nemo dubitat posse intellectum adiuncta copula prædicare naturã sic conceptã de Petro: in qua prædicatione sicut manet eadem repræsentatio conceptus, ita & eadem abstractio. Non enim per illum conceptum repræsentatur natura vt coniuncta, sed vt abstracta. Idque verũ est siue isti conceptus sint re distincti, siue ratione.

Verùm ista non vrgent. Nam illa coniunctio per affirmationem licet conueniat naturæ extrinsecè; tamen tollit ab ea abstractionem, & facit vt non sit abstracta à singularibus sed coniuncta. Quod declaro primum exemplo simili. Nam licet paries v. g. ex sua intrinseca & essentiali ratione non sit albus: & nisi illi extrinsecus adueniret albedo nunquam esset albus, tamen cum illi aduenit albedo extrinsecus, verè efficitur albus, & non manet non albus. licet ex sua intrinseca ratione non sit albus. Vt enim aliquid non sit album, debet nullo modo siue intrinsecè siue extrinsecè coniungi albedini, & illud non esse album tollitur æquè per extrinsecam coniunctionem albedinis, sicut si ab intrinseco proueniret. Pari ergo ratione licet natura ex vi illi⁹ conceptus quo concipiebatur secundum se absque singularibus: non sit coniuncta singularibus: tamen ex vi alterius conceptus quo affirmatur de Petro, efficitur verè coniuncta singulari, & perdit illud non esse coniũctũ seu esse abstractũ. Secundo ratione. Quia licet prim⁹ cõceptus ille si solitariè sumatur, repræsentet naturã abstractã quia nõ repræsentat vt coniunctã; tamẽ adiuncto secundo cõceptu affirmãte, efficitur vna cõpleta repręsentatio naturę, vt cõiunctę singulari, ita vt q̃ nõ repręsentabatur in primo cõceptu rep̃sentetur in secũdo. Nã p̃ primũ rep̃sentatur natura vt natura, hoc est quoad sua essen-

essentialia: per secundum verò coniunctio naturæ cum singulari. Et quia vtraque repræsentatio in eandem naturam cadit ideo natura illa simpliciter habet esse coniunctum non abstractum.

Confirmatur. Quia natura erat abstracta per non repræsentationem singularium. cum igitur accedit repræsentatio coniunctionis cum singularibus non poterit dici amplius abstracta. Nam si dicas manere adhuc id, quod natura ex vi primi conceptus non sit coniuncta, ac proinde abstracta. Respondeo. Non sufficere id ad hoc vt dicatur simpliciter abstracta seu non coniuncta. Nam est simpliciter coniuncta, licet ea coniunctio non sit vi primi illius conceptus sed secundi. Sicut paries simpliciter est albus & nullo modo non albus licet non extrinseca ratione sit albus. Nam cum dicitur paries ex ratione intrinseca parietis, non esse albus. non negatur albedo sed modus habendi albedinem ab intrinseco. quocirca per albedinem extrinsecam aduenientem tollitur omnis negatio albedinis, solumque relinquitur negatio modi habẽdi albedinem ab intrinseco. Ita & hîc per coniunctioné aduenientem *tollitur* omnis negatio cõiunctionis & solùm relinquitur negatio modi habendi illam cõiunctionem ab intrinseco, & sic tollitur abstractio quæ in negatione coniunctionis naturæ cum singulari est posita.

Dices. Primum conceptum naturæ non mutari quoad repræsentationem. Cum enim repræsentatio in conceptu sequatur ad essentiam ipsius (sua siquidem essentia repræsentat) non posset mutari in repræsentando, nisi mutaretur in essentia. Cum igitur non mutetur in essentia, sed idem numero perseuerat ante & post prædicationem, sequitur quod nec mutetur quo-

ad

ad repræſentationem. Sicut igitur ante repræſentabat naturam abſtractam ita & in prædicatione. Reſpondeo. Repræſentationem conceptus eſſe duplicem; poſitiuam & negatiuam. Poſitiuè conceptus repræſentat naturam ſub ratione naturæ quia eſt naturæ ſimilitudo & imago. Negatiuè verò repræſentat abſtractionem, non repræſentando ſingularia. Prior ergo repræſentatio mutari non poteſt niſi mutetur eſſentia conceptus: poſterior verò poteſt mutari ſalua eſſentia conceptus. Quia enim oritur ex non repręſentatione ſingularium: ideo tollitur accedente repræſentatione ſingularium: & ſic idem conceptus ex abſtracto, fit non abſtractus, ſed coniunctus.

Sed inſtabis. inde ſequi vniuerſale formaliter acceptum non prædicari. quia in prædicatione deſinit eſſe vniuerſale. Reſpondeo. Dupliciter aliquid prædicari poteſt. Primo. In ſenſu compoſito, quando manens tale, prædicatur; & ſic vniuerſale quoad naturam prædicatur. quia manet quoad naturam & eſſentialia omnia nec natura tollitur per prædicationem, ſed & ponitur & affirmatur. Secundo. In ſenſu diuiſo. Quando ante prædicationem fuit tale, per prędicationem verò deſinit eſſe tale, v. g. cum dico; id quod diuiditur in partes *eſt hæc* numero quantitas. non manet eadem numero quantitas cum diuiditur, dicitur tamẽ eadem numero quãtitas diuidi, quia illa numero quantitas fuit aſſumpta ad diuiſionẽ. Et ſic vniuerſale prædicatur, quãuis per prædicationem deſinit eſſe vniuerſale.

Eſt & aliud argumentum Scoti pro hac doctrina eiuſmodi, quod vniuerſalitas non conuenit naturæ niſi in ſuppoſitione ſimplici. In prædicatione autem eſt ſuppoſitio abſoluta vel perſonalis. Ergo in prædi-

dicatione non conuenit naturæ vniuersalitas ác proinde nec abstractio.

Respondent Conimbricenses. Non solùm in suppositione simplici, sed etiam in suppositione absoluta & personali conuenire vniuersalitatem, dummodo inquiunt sit repræsentatio præcisa.

At fateor me nō capere, quomodo id sit verū. Nam vniuersalitas ita conuenit naturę vt non possit conuenire inferiorib. ipsius seu singularibus. Nō enim si homo sit vniuersalis inferiora quoque hominis nempe Petrus & Paulus erunt vniuersalia. Quare in tali statu necessariò conuenit naturæ vniuersalitas, vt excludantur omninò inferiora, quod est conuenire in suppositione simplici. Nam in suppositione personali non excluduntur inferiora sed includuntur. Terminus enim tunc supponit personaliter cum supponit pro suo mediato significato, hoc est, pro suis inferioribus. Ex quo manifestum est argumentum Scoti validum esse, nec illa solutione infirmari.

Porrò necessariam esse abstractionem ad prædicationem ex eo ostenditur: quia alioqui prædicatio esset identica. Animal enim in re idem omnino est quod homo, & quod rationale; quare nisi per rationem abstraheretur ab homine & rationali, idem significaret quod homo & prædicaretur de seipso.

QVÆ-

QVÆSTIO X.

An abſtracta ſuperiora de abſtractis inferioribus prædicari poſſint.

SVpponendum eſt abſtracta ſuperiora ſiue generica ſiue ſpecifica eſſe vel ſubſtantiarum vel accidentium & de vtriſque eſt difficultas. v. g. An hæc ſit vera: humanitas, eſt animalitas; albedo eſt color.

Quod attinet ad abſtracta ſubſtantiarum, negat hoc loco Ruuius, poſſe prædicari. Caietan. de Ente & eſſentia. Ferrar. primo contra gentes cap. 18.

Fundamentũ eſt quia talia abſtracta ſunt & ſignificantur per modum partis, pars aũt de parte non prædicatur vt caput de pede. Nam quod concreta generica de ſpeciebus prædicantur id inde prouenit quia ſignificantur per modum totius, & vnum in ſuo ſignificato complectitur aliud. Et licet animal, verbi gratia, quoad id quod expreſsè ſignificat ſit pars hominis, tamen non ſignificat illud per modum partis, ſed per modum totius per ſe ſtantis ratione cuius modi ſignificandi complectitur hominem in potentia & in confuſo. Animalitas verò ſignificat per modum partis, & ideo de altera parte, hoc eſt, de humanitate non poteſt prædicari. Vnde inferunt animalitatem non eſſe genus reſpectu humanitatis, ſed partem & principiũ Quo generis, nec humanitatẽ eſſe ſpeciẽ animalitatis, ſed partẽ & principiũ Quo ſpeciei. De ratione

enim generis est vt significet per modum totius non per modum partis alioqui non complectetur in suo significato speciem, nec ex consequenti de ea prædicari poterit. Confirmatur; quia ideo abstracta non prædicantur de concretis licet illis identificantur quia sunt partes & per modum partis significantur. Ergo & ob eandem rationem non prædicantur de abstractis inferioribus; quia pars nec de toto nec de parte prædicari potest.

Sententia Autoris. Hæc sententia vera est. oppositum tamen sentit Sotus qui inquit ad prædicationem sufficere identitatem prædicati cum subiecto. Hîc autẽ abstractum superius est idem cum abstracto inferiori cum sit de essentia ipsius. Verùm hæc ratio supra iam refutata est, tum quia nec pars de toto, nec pars de parte potest prædicari etsi habeant identitatem inter se. tum quia non satis est identitas in re, nisi etiam significetur voce. nam si non significetur parum facit ad prædicationem & omnino tantum quantum si non esset.

At obiici potest. Abstractum superius cum sit de essentia inferioris potest prædicari de illo, vel ergo prædicabitur in abstracto & sic habetur intentum vel *in cõcreto* & sic esset mala prædicatio. non enim concreta prædicantur de abstractis sicut nec abstracta de concretis vt patet inductione.

Respondeo. quod est de essentia alicuius, potest quidem prædicari de illo sed non quomodocunque. Nam animalitas est de essentia hominis & abstractum de essentia concreti, neque tamen potest prædicari de illo quamdiu significatur in abstracto. Vt igitur prædicetur debet modo conuenienti prædicationi significari hoc est in concreto, sic rectè dicitur homo est habens anima-

animalitatem; non autem homo est animalitas. Quia abstractum vt dictum est ineptum est ad prædicationé. Significat enim formam quasi abiunctam à subiecto & in se stantem, in qua significatione non inuoluit identitatem cum subiecto, quod ad prædicationem requiritur. Quocirca abstractum superius potest quidem essentialiter prædicari de abstracto inferiori sed nonnisi significatum per modum concreti. v. g. dici potest humanitas est habens animalitatem, vel constat animalitate, non verò est animalitas.

Quando verò obiicitur concreta non posse prædicari de abstractis. Respondeo. Id esse verum quando abstracta non supponunt pro concretis. v. g. non dicimus humanitas est homo, vel albedo est album. At si abstractum supponat pro concreto potest prædicari de illo concretum tanquam de concreto, concreto inquã, non secundum vocem sed suppositionem. Sic rectè dicam albedo est habens albedineitatem licet nõ possit dici ipsa albedineitas. Et humanitas est verè habens animalitatem licet non sit ipsa animalitas. *An Concreta poßint prædicari de Abstractis.*

Quod attinet ad abstracta accidentium, communis sententia est ea prædicari posse de abstractis inferioribus vt albedo est color. Rationem affert Ruuius quia formæ accidentales licet sint abstractæ physicè respectu subiecti, eo quòd concipiantur per se sine subiecto: tamen sunt concreta quædam metaphysica respectu suorum abstractorum. Habent enim rationes superiores & inferiores respectu quarum sunt quædam tota & concreta. Et sic tanquam concreta, non tanquam abstracta prædicantur. Deinde ad prædicationem satis est, vt prædicatum contineat ex modo significandi subiectum saltem in potentia sic enim hoc erit hoc: At ab-

stracta accidentium continent in potentia sua inferiora propter identitatem cum illis & communem modum significandi. Ergo ex eò verè quod abstracta accidentium prædicantur de suis inferioribus rectè infertur abstracta quoq; substantialia posse & debere prædicari de suis inferioribus propter paritatem rationis.

QVÆSTIO XI.

An definitio sit in prima operatione intellectus.

VIdetur enim definitio ad secundam operationem spectare, non enim potest sine affirmatione fieri. Nam definitio non habet rationem definitionis nisi coniungatur cum definito: Omnis enim definitio respectu definiti est definitio; ita vt si consideretur animal rationale in abstracto, non respectu hominis, non haberet rationem definitionis, quia nullius rei essentiam explicaret. Porrò coniunctio definitionis cum definito non videtur posse fieri nisi per affirmationem. Quid enim est aliud affirmatio quàm coniunctio prædicati cum subiecto.

Dicendum tamen est definitionem per se ad primam operationem pertinere, & per accidens ad secundam, quia per simplicem apprehensionem potest considerari definitum sub sua definitione, sicut omne obiectum materiale potest considerari sub sua ratione formali, absq; vlla affirmatione per modum simplicis cuiusdam intuitus: quare per accidens est definitioni sic apprehensæ affirmari de definito, quia sine illa affirmatione habet suam essentiam per simplicem apprehensio-

hensionem. Deinde definitio apprehensa est pura definitio, affirmata autem est simul definitio & propositio: vnde sicut illi per accidens est esse propositionem, ita & affirmari.

QVÆSTIO XII.

An detur in prima operatione simplex iudicium.

QVidam recentiores affirmant; licet dicant illud esse imperfectum, virtuale, implicitum. Ita Suarius. 1. *Metaph.* disp. 8. sect. 4. Dandinus 3. de Anima digr. 31. *videtur* etiam Ruuii de vniuersalibus q. 6. in fine. Quanquam is vocat virtuale iudicium, quod est solum fundamentaliter iudicium, & potest fundare iudicium formale, in quo expressè dicitur ita esse vel non esse. Communis sententia est iudicium verè & propriè, & essentialiter non esse in apprehensione sed in compositione tantum & illatione. Quæ sententia est Aristotelis 1. Periher. cap. 1. vbi in prima operatione & extra compositionem negat dici esse vel non esse rem, in qua ratio essentialis iudicii posita est. Aristotelem sequitur S. Thomas 1. p. q. 16. art. 2. & alii Peripatetici.

Dicendum igitur est in prima operatione non esse propriè & essentialiter iudicium simplex nisi Metaphoricè & similitudinariè. Probatur. Primò ex definitione iudicii. Quia ratio essentialis iudicii in hoc est posita, quod dicat ita esse vel non esse: atqui hoc non est in prima operatione seu in apprehẽsione. Ergo in prima operatione non est iudicium simplex. Maior patet ex defini-

definitione, & communi notione iudicii: Non enim tunc iudicamus quando apprehendimus id quod est, sed quando rem ita esse vel non esse dicimus, & hoc solo ablato aufertur ratio iudicii. Quare dicere iudicium esse aliquid aliud, est fingere nouam notionem iudicii, & non est vti nominib⁹ secundùm impositam sibi significationem. Minor probatur. Quia in apprehensione, & si apprehendamus id quod est: non dicimus tamen rem esse vel nō esse, vt docet Aristoteles 1. cap. Periher. Hircoceruus, inquit, nihil significat verum vel falsum, nisi addatur esse vel non esse. Ergo ex se hircoceruus apprehensus non dicit esse vel non esse; & ex consequē-ti apprehensio hircocerui, non includit rationem formalem iudicii, quæ consistit in esse vel non esse. Deinde quia apprehensio est indifferens ad esse rei apprehensæ & non esse; apprehendimus enim non solùm ea quæ sunt à parte rei ita vt apprehenduntur, sed etiam ea quæ non sunt ita à parte rei, sicut ergo apprehensio abstrahit ab esse & non esse; ita etiam abstrahit à ratione formali iudicii, tam simplicis quàm compositi, tam expliciti quàm impliciti.

2. Secundò probatur ex absurdo: sequeretur enim nos non posse apprehendere propositionem falsam sine mendacio. Probatur: quia mendacium est quando id dicimus, cuius oppositum in mente credimus. Atqui cum apprehendimus rem falsam, semper habemus iudicium contrarium, quo credimus illud quod apprehendimus esse falsum: ergo in tali apprehensione mentimur. At hoc dici non potest. Cùm enim apprehendimus Deum non esse nō dicimur mentiri, solùm ex eo quod apprehēdendo non dicimus ita esse vel non esse, & ex consequenti non iudicamus. Et sanè nullus vn-

quam

quam sanæ mentis dixerit, me cùm apprehendo Deum non esse, iudicare Deum non esse; alioqui ipsa apprehensione essem Hæreticus. Cur enim affirmando Deum non esse, sim Hæreticus, & in apprehensione iudicando Deum non esse, non sim Hæreticus? Siquidem vtrobiq; iudico Deum non esse. Etenim affirmatio ideò est Hæretica quia in ea iudico Deum non esse, ita vt si auferatur per impossibile, aut per imaginationem hoc iudicium ab affirmatione, illa affirmatio non esset Hæretica. Quocirca cùm sit contra communem notionem de apprehensione quod contineat rationem *iudicii*, isti qui ita loquũtur, contra communem *notionem* & *impositionem* verbis vtuntur, & fingunt nouas impositiones nominum. 4.

Tertiò si prima operatio diceret essentialiter iudicium, æquè esset veritas & falsitas in prima operatione sicut in secunda: Nam in secunda ideò est veritas & falsitas, quia in ea inuenitur iudicium de re quod sit vel non sit vt patet ex 1. cap. Periher. si ergo in prima quoq; operatione reperietur tale iudicium, quod res sit vel non sit, æquè in prima ac in secunda operatione esset veritas vel falsitas. Nam parum refert, quod hoc iudicium sit simplex, cùm etiam in Angelis sit iudicium simplex, & tamen in eo per se est veritas æquè vt in nostro composito iudicio: Nam iudicium compositum non ideò quia compositum, sed quia iudicium dicens, esse vel non esse, est verum vel falsum; alioqui si quia compositum esset verum, iudicium simplex in Angelo non esset verum. Quocirca siue per compositionem siue sine compositione fiat iudicium, dummodo dicat esse vel non esse semper erit per se verum aut fal- 3.

sum. Hoc autem est contra doctrinam Aristotelis qui 1. Periher. ex professo ostendit extra compositionem non esse veritatem.

4. Quartò, si in prima operatione esset iudicium simplex; esset compositio virtualis licet non actualis hoc est talis, tanta, quanta est in Angelo cuius iudicium æquiualet iudicio nostro composito: At hoc est absurdum; Ergo. Maior patet: quia iudicium simplex sine compositione continet ea omnia, quæ iudicium compositum continet cum compositione; & ideò dicitur virtute & æquiualentia compositum: Nam quod nos distinctis conceptibus dicimus ita esse vel non esse, hoc in iudicio simplici vno conceptu dicitur ita esse vel non esse: si igitur apprehẽsio nostra est simplex iudicium, æquiualeret iudicio composito, & contineret sine compositione totum id quod continet iudicium compositum. Duo enim continet iudicium compositum: Alterum est quod dicat ita esse vel non esse, quæ est ratio formalis iudicii vt iudicium est: Alterum est modus ille compositiuus cum componendo dicitur ita esse vel nõ esse: In simplici ergo iudicio est primum in quo consistit essentia iudicii (alioqui non esset essentialiter iudicium) solùm autem deest secundum, quod tamẽ ad essentiam iudicii non spectat: virtute tamen est compositio, quia continet in se omnia quæ possunt esse materia compositionis: eadem enim illa quæ simplici ratione iudicantur, composito quoq; modo iudicari possunt. Ex quo etiam patet istud primæ apprehensionis iudicium fore tale & tantum, quale & quantum est iudicium Angelicum: quid enim illi ad essentiam iudicii deest? cùm dicat rem ita esse vel non esse, quo plus nihil dicit suo iudicio Angelus.

Quintò

Quintò sequeretur iudiciũ apprehẽsiuum esse perfectius iudicio compositiuo & illatiuo: quia quidquid perfectionis est iudicii, ad rationem iudicii spectans, hoc totum est in iudicio simplici, solùm deest illi imperfectio illa compositiua. Vnde iudicium simplex est perfectius composito: si ergo apprehensio est iudicium simplex, sequitur quod sit perfectius in ratione iudicii iudicio compositiuo.

Respondent primo, iudicium apprehensiuum esse imperfectum quid in genere iudicii. Contra, si iudicio apprehensiuo deest aliqua condicio essentialis iudicii, non erit imperfectum iudicium, sed nullum iudicium: sine essentia enim iudicii non potest esse iudicium: neque enim vlla res est talis sine essentia tali, nec homo est homo essentialiter, nisi per essentiam hominis; nec aurum est essentialiter aurum nisi per essentiam auri: si verò habet totam essentiam iudicii, non est imperfectum iudicium, sed perfectum essentialiter. Porrò satis est ad argumentum ostendere omnem perfectionem essentialem iudicii inesse apprehensioni debere, si dici debet iudicium essentialiter, & non tantum similitudine quadam. Quanquam nec quæ conditio accidentalis iudicii desit apprehensioni, supposito quod essentia iudicii non desit, potest ab illis bene explicari. *Iudicium apprehensiuum an possit dici imperfectum.*

Respondent secundò alii iudicium apprehensiuum esse virtuale tantùm quoddam iudicium ac proinde imperfectum. Contra: Virtuale dicitur dupliciter: vel quod opponitur actuali, & significat idem quod potentiale, quomodo semen lactucæ dicitur virtute lactuca, id est potentia non actu; vel quod opponitur for- *virtuale quid?*

mali, quomodo anima rationalis est virtute sensitiua, & vegetatiua, quia simplici ratione comprehendit totam perfectionem sensitiuæ & vegetatiuæ, non sub illa formali limitatione & distinctione, quam habet sola vegetatiua & sola sensitiua. Iam igitur peto quo sensu dicunt iudicium apprehensiuum esse virtuale? An quia est iudicium solum in potentia? at hoc nec dicunt, nec dicere possunt: Ex ipsorum enim sententia, hoc simplex iudicium est actu iudicium & fit actu à potentia apprehensiua. Visus v. g. actu dicit album esse album. An quia est iudicium actu sed virtualiter nō formaliter? At peto in primis in quo constituunt istum actum formalem iudicii, vt opponitur virtuali? num in compositione? at hoc est dicere, iudicium apprehensiuum esse virtute compositum, non virtute iudicium, quia ratione formali iudicii vt iudicium est non caret, sed solùm caret ratione formali compositi iudicii: Ex hoc autem non sequitur esse iudicium imperfectum, sed perfectum: quia simplex in eodem genere perfectius est composito: siquidem quod compositum cum imperfectione continet, simplex continet sine *imperfectione*. Num dicent consistere in ratione formali iudicii vt iudicium est? At ex hoc sequeretur iudicium apprehensiuum non esse essentialiter iudicium: quia ratio formalis iudicii est ratio essentialis iudicii; id ergo quod non habet in se rationem formalem iudicii non est essentialiter iudicium; solùm igitur erit potentia iudicium: quia est potentia ad actum primum & ad rationem essentialem iudicii.

Continere virtute quid? Deinde dupliciter dicitur aliquid virtute continere aliud: primò quoad essentiam, quia eandem essentiam alio modo eminentiori in se continet, quomodo

modo anima rationalis sensitiuam continet virtute: secundo quoad effectum, quatenus idem præstare potest quod res altera præstat. Sic sol continet calorem virtute, quia præstat idem quod calor: nam æquè calefacit sicut si esset calidus. Cùm igitur dicunt iudicium apprehensiuum esse virtute iudicium, si intelligant priori modo; concedere debent esse perfectius iudicium, iudicio cópositiuo: quod enim illo modo virtute cótinet aliud est illo perfectius, quia & ipsum, & aliud quid continet; sic in prima causa Deo continentur virtute omnes res creatę, & in causa æquiuoca continétur effectus. Si verò intelligant posteriori modo, etiam ex hoc capite deberet esse perfectius *iudicium*: quod enim hoc modo continet virtute aliud, semper est illo perfectius, quia non solum id præstare potest quod aliud, sed etiam id quod aliud prętare nó potest: sic lumen solis est perfectius calore, quia nó solum calefacit quod est propriũ caloris, sed etiam illuminat quod calor præstare nó potest. Resondent tertiò iudicium apprehensiuum esse simplex quoddam iudicium ideoq; imperfectum. At contra. Ostensum est simplicitaté non derogare perfectioni iudicij sed eam potius augere: quia id dicit sine imperfectione quod compositum dicit cum imperfectione; alioqui iudicium Angeli esset imperfectius nostro, quia illud est simplex nostrum compositum. Similiter cùm dicunt implicitè esse iudicium, peto quid sit esse implicitum iudicium? si enim intelligunt non esse explicatum distinctis conceptibus: & tunc idem erit esse explicitum iudicium, quod esse compositum: sicut autem non esse compositum, non derogat quidquam perfectioni essentiali iudicij, vt patet in Angelo; ita nec esse implicitum: si verò implicitum intelligunt cófusum, tunc cùm cófusio ex repræsentatione oriatur, so-

Simplicitas nō derogat perfectioni iudicij.

lum in repræsentatione confusa erit confusum & implicitum, in repræsentatione autem euidenti & clara, non erit confusum, ac proinde non implicitum, sed explicitum.

Obiiciunt primò Apprehēsionem tripliciter considerari posse: primò vt est repræsentatio obiecti, sic dicitur apprehensio: secundò vt est adhęsio obiecto, sic dicitur assensus. Tertio vt est cognitio obiecti repræsentati, sic dicitur iudicium, quia cognoscendo iudicat intellectus esse tale quale cognoscit, estque hoc iudicium de essentia cognitionis vt cognitio est: Quanquam hæ tres considerationes non nisi ratione inter se distinguuntur.

Respondeo. falsum esse in omni apprehensione cognosci & iudicari obiectum esse tale quale repræsentatur & apprehenditur vt probatum est tot argumentis; sed solum cognoscitur tale absque vlla assertione quod sit tale, ac proinde non esse locum iudicio in apprehensione. Pro quo noto. Dupliciter potest cognosci obiectum esse tale: primò apprehendendo istam compositionem album esse album; & hoc esse potest in prima operatione, in qua compositio obiecti, sine compositione ex parte actus cognoscitur, quia scilicet per actum non tribuitur obiecto: Sicut enim apprehendere affirmationem non est affirmare, apprehendere illationem non est inferre: ita apprehendere affirmationem obiectum esse tale, non est iudicare esse tale.

Iudicium sine scientia esse nō potest.

Quod vel ex eo patet, quia cum apprehendo astra esse paria, possum nescire esse paria; ergo non iudico esse paria, quia iudicium non potest esse sine scientia. Secundo potest cognosci obiectum esse tale,

iudi-

iudicando seu tribuendo illi quod sit tale, siue id fiat per compositionem duorum conceptuum, vt fit in affirmatione, siue per vnum conceptum simplicem, vt fit in iudicio Angelico; Et tale iudicium non potest esse in prima operatione, in qua solùm est simplex apprehẽsio obiecti talis, quæ stat simul cum ignorantia, quod res sit talis. Vt enim tale in nobis iudicium fiat, requirit reflexionem quandam, & compositionem conceptuum, sicut & in propositione identica, cùm dicimus Petrum esse Petrum, non possumus tale iudicium formare nisi bis concipiendo Petrum, tàm ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati.

Ex quo patet ad rationem iudicij non satis esse ex parte obiecti cognoscere rem ita esse, hoc enim est solùm iudicium per modum obiecti apprehendere, non verò est exercere iudicium dicendo ita esse vel non esse; sicut nec habere affirmationem pro obiecto est exercere iudicium affirmatiuum: requiritur ergo vt ex parte actus dicatur ita esse vel non esse. Quod rectè explicari ait Fonseca per modum indicatiuum dicendo Est ita: prius vero illud ait explicari per modum infinitiuum Esse ita. Cùm enim apprehendo esse ita, apprehendo iudicium vel iudicij obiectum, non formo ipsum iudicium: at cùm dico Est ita formo ipsum iudicium. Porrò parum refert, quod in apprehensione obiectum sit tale quale apprehenditur; nam hoc vel non cognoscitur per apprehensionem, vel si cognoscitur, cognoscitur simplici repræsentatione sine iudicio.

Obii-

In brutis non est iudicium.

Obiiciunt secundò, ouis cùm videt lupum, iudicat inimicum & ideò fugit: oculus etiam videndo album, iudicat esse album. Respondeo. ouem nullo modo iudicare lupum esse inimicum, sed solum apprehendere, ex qua apprehensione sequitur naturali instinctu, non ex determinatione iudicij fuga. sicut & cæteræ determinationes animalium non procedũt ex iudicio & penetratione obiecti, sed ex determinatione & instinctu naturali. Oculus nullo modo iudicat albũ esse albũ, sed tantùm apprehendit & repræsentat illud, non progrediendo ad iudicium, quod sine compositione, & attributione vnius ad alterum esse non posset.

Obiiciunt tertio. Quemlibet sensum iudicare de suo obiecto & discernere illud ab alienis obiectis, visus v. g. de colore iudicat, & discernit eũ à sono. Respondeo, istam discretionem fieri nõ per iudicium sensus sed per apprehensionem: quia hoc non illud apprehendit: quanquam nos cùm sensibus vtimur, immiscemus nostrum iudicium rationis quod per accidens ad sensum pertinet. Dicitur etiam sensus iudicare, similitudine quadam iudicij: quia ita fertur in suum obiectum, ac si illud iudicaret esse tale, quo etiam modo dicimus hirundines ita conficere suos nidulos, acsi iudicium haberent, cùm tamen certum sit eas iudicio & ratione carere, sed naturali impetu & determinatione facere quod faciunt.

Iudicij similitudo in brutis.

DI-

DISPVTATIO IV.
DE NATVRIS VNIVERSALIBVS.

Vniuersale in communi dicitur, vnum quid respiciens multa: Vt enim particulare respectu vnius, sic vniuersale respectu multorum dicitur. Duo igitur ad rationem vniuersalis requiruntur, vnitas & respectus ad multa. Si sint solum multa, non erit vniuersale, sed multitudo & collectio; si verò sit aliquid vnum, sed non respiciat multa, erit particulare non vniuersale. Cùm autem varij poßint esse hi respectus in variis rationibus fundati, varia quoq; erũt vniuersaliũ genera: Aliud enim est vniuersale in causando, quod vnum cùm sit, multa causare potest; aliud in repræsentando, quod multa repræsentare potest; aliud in significãdo; aliud in recipiẽdo. Id verò, quod ad nostrũ propositũ spectat, est vniuersale in essendo & in prædicando. Hoc aũt est, natura vna apta esse in multis, & prædicari Ad vniuersalis rationẽ quid requiratur.

de multis. De hoc igitur vniuersali quærimus, an detur, seu an dẽtur tales naturæ, quæ sint verè communes multis particularibus, ita vt existant in illis, & de illis prædicentur. Fuit autem semper celebris in Scholis hæc cõtrouersia, quæ inde ortũ habuit. Obseruabãt enim Philosophi res in aliquo sibi esse similes, in alio dissimiles, & illud in quo sunt sibi similes, eadem ratione inueniri in omnibus. Hinc ergo quærere cœperunt, an sint in reb. naturæ aliquæ, cõmunes quæ eædẽ omnib. conueniãt: & in particulari, an hæ naturæ reipsa extra singularia existant vel in singularibus, tũ an per intellectum efficiantur vniuersales.

QVÆSTIO PRIMA.

An dentur naturæ vniuersales extra singularia existentes, seu an dentur Ideæ Platonicæ?

Lato essentias rerum seu species per se existere docuit, easq́; Ideas appellauit, quod essent veluti exemplaria naturarum particulariũ. V.g. hominis essentiam in cõmuni aiebat per se existere, eamq́; αὐτὸν ἄνθρωπον, hoc est, ipsissimum hominem appellabat; quod particulares homines non absolutè homines, sed hi homines essẽt. Porrò statuebat has rerũ

essen-

essentias immutabiles, ingenerabiles, incorruptibiles, æternas. Hanc sententiã Platoni tribuit passim Aristoteles, eamq; accuratè refellit. 1. Met. à tex. 25. & 7. Met. à tex. 44. & 1. Ethicorũ c. 6. Quamuis aũt D. Aug. lib. 83. Quęstionũ, q. 46. Plotinus, Iamblicus, Philoponus, Simplicius & alij Platonici nõ pauci censent Platoné posuisse Ideas rerum in mente Dei, non verò extra Deum existentes, falsoq; oppositũ ei ab Aristotele affingi; tamen maior est Aristotelis in hoc authoritas, quàm vt id in dubium reuocari possit. Nam & Platonem viginti annis docentem audiuit, & eius sensum omniũ optimè assecutus est, & 1. Eth. c. 6. ingenuè fatetur se veritatis causa etiã amicos (Platonem intelligens) deserere: denique nimis impudens fuisset, si pręceptoré suum in re grauissima & omnibus Platonis auditoribus nota, calumniari voluisset. Deinde ea sententia Platonis, manifestè perspicitur ex Dialogo quem Parmenidem inscripsit, vbi expreísè docet Ideas non esse notiones, sed notionum obiecta, neque in animis existere, sed tanquam exemplaria in natura consistere. Accedit quod Plato tria posuit rerum æterna principia; Deum, Ideam, & materiam. At si Idea existeret in mente Dei, non esset distinctum ab ipso Deo principium. Denique id ex rationibus Platonis, quas Aristoteles locis citatis diligenter refellit, patet, quæ Ideas non in mente diuina, sed in re existentes supponunt.

Porrò duas potissimùm ob causas Ideas dicto modo posuit Plato; primò propter scientias; deinde propter generationes rerũ. Sic enim discurrebat. Scientia cùm sit necessaria & immutabilis, debet habere obiectũ necessariũ & immutabile. Singularia aũt omnia cõtingétia sũt & mutabilia. Ergo extra singularia dari debét naturę *Quib. de causis Plato finxit Ideas.*

vniuersales necessariæ & immutabiles, vt de illis haberi possit scientia; alioqui de non ente esset scientia, quod absurdum est. Deinde sublatis omnibus hominibus particularibus, adhuc de homine in communi datur scientia; est enim semper verum hominem esse animal rationale: Existit ergo homo in communi, de quo id verè affirmatur: siquidem ideò ita affirmatur: quia ita res habet. Præterea essentiæ rerum sunt æternæ; semper enim erat verum dicere hominem esse animal rationale: atqui in singularibus non sunt æternæ, cum singularia generentur & corrumpantur: Ergo sunt æternæ extra singularia.

Simili ratione discurrebat de generationibus rerum. Necesse est, inquit, simile generari à simili: Atqui multa generantur à causis particularibus dissimilibus, vt quæ ex putri generantur: Necesse est igitur causam vniuersalem statuere, quæ suam similitudinem rebus genitis inprimat. Deinde videmus omnia singularia participare naturam vno eodemq́ue modo: sicut igitur formæ ceræ impressæ, quia sunt vniformes, reducuntur in vnam formam sigilli à qua proueniunt: ita vniformitas naturarũ singularium reducenda est in vnam naturam & Ideam communem, cuius participatione naturæ singulares vniformiter se habeant.

Opposita sententia est Aristotelis locis citatis, quem Peripatetici omnes sequuntur; species & essentias rerum non existere separatas, nec extra singularia: quocirca primo posteriorum textu 35. vocat Ideas τερετίσματα, hoc est, præcentus cytharedorum inordinatos & dissonantes, vel vt alij exponunt monstra; Quæ sententia verissima est & tenenda.

Dico

Dico igitur primò Ideas Platonicas propter scientias nullo modo necessarias esse. Quia falsum est Ideas esse obiecta scientiarum. Nam inprimis in cognoscendis rerum essentiis nullus expertus est se aliquam Ideam aut essentiam separatam respexisse; Concipiẽdo enim hominem, non concipimus aliquid extra omnes homines existens, sed naturam hominis in hominibus existentem.

Ideæ propter scientias non sunt necessariæ.

Quod si quis dicat, concipi hominem in communi abstractum à singularibus. Respondeo. Hominem in singularibus existentem posse sine singularitate cognosci, & hoc est esse abstractũ à singularibus, cognosci non cognita singularitate: non igitur licet ex tali modo abstractè cognoscendi inferre id q; cognoscitur re ipsa separatũ esse; sed solùm mente & cogitatione separari. Deinde concipiendo vniuersalia, concipimus essentias rerum: At essentiæ rerum non possunt esse separatæ à rebus. Ergo nec vniuersalia: Nihil enim tam intimum rei est, ac sua essentia & nihil à re minus separari potest, quam ipsius essentia: est enim quælibet res idem quod sua essentia: idem autẽ à seipso separari impossibile est. Tertiò. Nulla est ratio, cur intellectus non possit concipere essentiam in singularibus existentem, an quia singularis est? at Ideæ quoq; singulares sunt: quia quicquid in mundo existit, singulare est, & hoc numero. An quia sensibilis? at quod ad intellectum nostrum attinet, plus eum iuuat singulare sensibile, quàm insensibile; intellectio enim nostra pendet à sensu, & quæ sunt magis sensibilia, magis etiam ab intellectu percipiuntur; insensibilia verò eo ipso, quod insensibilia sunt, difficillimè intelliguntur.

Homo in singularibus existẽs potest cognosci sine singularitate.

Quod si dicas Ideas esse necessarias, vt illis tanquam

Intellectus noster habet in se species intelligibiles acceptas à sensibus.

exemplaribus vtatur intellectus ad concipiendas rerum essentias, id etiam dici non potest. Nam intellectus noster habet in se species intelligibiles acceptas à sensibus, quæ sunt veluti exemplaria rerum intelligendarum: hac enim solùm de causa intellectus noster dependet à sensibus, vt ab illis species & imagines rerum intelligendarum accipiat: Si igitur haberet Ideas perfectissimas, quibus in cognoscendo vteretur, non esset opus vt à sensibus dependeret.

Deinde, Ideæ sunt exemplaria insensibilia, & quæ nullo sensu percipiuntur, natura verò intellectus nostri est, vt egeat exemplaribus sensibilibus, & nihil possit cognoscere, nisi quod prius fuerit in sensu: Ergo Ideas non potest cognoscere. Deniq; nullus vnquam expertus est in intelligenda re aliqua se conuersum fuisse ad aliquam Ideam per se existentem, sed potius in res sensibiles, ex quibus omnis nostra cognitio oritur. Deniq; si ita res se haberet; nunquam posset intellectus nisi verum cognoscere, quod Ideæ, quæ sunt verissimæ rerum formæ determinarent semper intellectum, ad cognoscendum verum, & impedirent à cognitione falsi: qui enim veri perfectissimam Ideam habet, eamq; intuetur, impossibile est vt aberret à vero: atqui res ipsa loquitur nos in cognoscendis rebus & cœcutire & errare frequenter: Ergo signum est nos non vti Ideis.

Obiectum scientiæ quomodo immutabile?

Ad primam Platonis rationem Respondeo. Scientiam habere obiectum immutabile; verùm non dici immutabile propter aliquam existentiam realem perpetuam in mundo; sed propter necessariam connexionem prædicati cum subiecto; ita vt quoties concipitur subiectum necesse sit concipi prædicatum: prædicata enim quæ scientia considerat, vel sunt essentialia, vel

ex

ex eſſentialibus profluentia; vtraque autem neceſſe eſt concipi ſi concipiatur ſubiectum. Ad hoc autem vt cōcepto ſubiecto concipiantur talia prædicata, non eſt neceſſaria realis eorum exiſtentia: nam concipimus nihil eſſe nihil (eaq; propoſitio eſt ſempiternæ veritatis) & tamen nihil non exiſtit in rerum naturâ: concipimus etiam Hircoceruum eſſe ex Hirco & ceruo compoſitū, etiamſi Hircoceruus non exiſtat.

Ad id verò quod dicitur de non ente non dari ſcientiam. Reſpondeo. Non requiri ad ſcientiam vt res actu exiſtat, ſed vt repræſentetur: Nam etiamſi res nunquam actu exiſterent, ſi tamen ſufficienter repræſentarentur in intellectu per ſpecies intelligibiles, ex perfecta earum repræſentatione in intellectu, ſequetur perfecta earum cognitio. Illius verò propoſitionis, de non Ente non eſt ſcientia, duplex poteſt eſſe ſenſus: alter eſt, vt per non ens intelligatur falſum. Quomodo Ariſtoteles 1. Poſterio. textu 5. dixit; Non ens non poteſt ſciri, hoc eſt falſum & id quod rei non conuenit ſciri non poteſt: alter eſt vt intelligatur de non ente, quod non eſt verè ens, nec actu nec potentia: qualia ſunt entia rationis & entia ficta ac impoſſibilia. Eiuſmodi enim cum non habeant veram exiſtentiam, nec veras proprietates, vere ſibi conuenientes, neque veras cauſas, ſciri perfectè non poſſunt, niſi ſcientia quadam Analogica & ſimilitudinaria.

Ad ſecundam rationem Platonis, Reſpondeo, ſublatis omnibus hominibus, adhuc verum eſt, hominem eſſe animal rationale; non propter aliquam hominis in mundo exiſtentiam, ſed quia prædicatum continetur in ſubiecto, ita vt quandocunq; apprehēdatur ſubiectum, neceſſe ſit apprehendi & prædicatū, quod ſine exiſtētia in mundo exiſtit, vt cùm nihil dicimus eſſe nihil.

A ter-

Essentiæ rerum non sunt æternæ quoad existentiam.

Ad tertiam Respondeo. Essentias rerum esse quoad existentiam æternas, falsum est, & in Philosophia, & in fide: Nihil enim præter Deum æternum est, & omnia in tempore creata sunt. Essentiæ etiam cum ponantur abstractæ ab existentia, neq; ab æterno, neque in tempore existere possunt: nihil enim existere potest sine existẽtia, sicut nihil dicitur album sine albedine. Quod verò quidam dicunt essentias non in se sed in suis causis æternas esse, hoc non est essentias esse actu æternas sed potentia; siquidem in potentia suarum causarum continentur & ab eis produci possunt. Quanquam hæc æternitas in causis, non solis essentiis rerum conuenit, sed & omnibus omnino Entibus possibilibus, tam necessariis, quàm contingentibus, nihilque cogitari potest in mundo, quod hac ratione non sit æternum.

Essentia rerum quomodo æternæ?

Sunt igitur & dicuntur essentiæ rerum æternæ in ordine solùm ad intellectum; qui potest semper de illis formare propositiones, quas dicimus sempiternæ veritatis. Porrò harum propositionum fundamentum, non est existentia sed continentia prędicati in *subiecto*, ita vt in conceptu subiecti, contineatur prædicatum, vt supra dictum est. Patet autem ad id non requiri existentiam realem; quia tales propositiones possunt etiã fieri de iis quæ existere nõ possunt; vt cùm dicitur nihil esse nihil, item de impossibilibus, vt cùm dicitur Hircoceruum esse ex Hirco & ceruo compositum; Hæ enim propositiones sunt sempiternæ veritatis, licet sint de rebus, quæ non existunt nec existere possunt.

Ideæ non sunt necessariæ propter generationes.

Dico secundò. Ideas Platonicas propter generationes rerum non esse necessarias: Vt enim rectè probat Aristoteles 1. Metaph. textu 32. nullum agens agit ad

Ideas

Ideas respiciens: Nam si sit agens per intellectum, non agnoscit tales Ideas. Agens verò naturale, multo minus Ideis indiget, cum per naturam non per Ideas operetur. Si verò dicatur Ideas etiam non cognitas determinare agentia ad productionem suorum effectuum, id etiam gratis asseritur, cum agentia naturalia habeant naturales intrinsecas formas, ad quarum exemplar producũt suos effectus, vt leo habet in se formam leonis, ad cuius similitudinem generat leonem; non igitur Ideæ ad id sunt necessariæ. Quod si aliqui effectus à dissimili agente producuntur; vt cum ex putri aliqua generantur; non idcircò ad Ideas necessariò recurrendum est. Tales enim effectus vel à causis secundis consecutiuè ad inductionem sufficientium dispositionum generantur, vel si id excedat virtutem causarum secundarum, suppletur generatio à causa prima, quæ adest semper causis secundis, in his quæ facultatem naturalem causarum secundarum excedunt, vt patet in creatione animæ rationalis positis dispositionibus in corpore.

Deinde si ad generationes rerum concurrunt Ideæ, necesse est illas coniungi omnibus agentibus ad suas actiones: nam exemplar nisi sit vel cognitum vel realiter coniunctum agenti, non potest determinare agens ad producendum effectum. Cùm igitur agentia sint vbique, necesse erit Ideas esse vbique, & quidem omnes; quia omne agens potest esse in quouis loco, nisi fortè vel agens quærere debeat Ideam, vel idea debeat accurrere ad agens, cùm inducit actionem; vnde Idea verbi gratia leonis deberet esse extensa per totum mundum, & esse tanta quantus mundus, vt præsto esse possit omnibus agentibus in toto mundo, imò &

extra mundum; nam & ibi possunt per Dei potentiam noua agentia collocari.

Ex dictis autem, solui possunt rationes Platonis, nam effectus causarum secundarum, sufficienter tum in causas secundas, tum in causam primam reducuntur, vt dictum est, vt præterea alias causas, fingere non sit opus.

Ideæ Platonicæ impossibiles.

Dico tertiò. Ideas Platonicas esse impossibilès, & implicare contradictionem. Nam si ponantur essentiæ existentes sine singularitate, id manifestè est impossibile, cum omne quod existit, singulare sit; est enim hoc numero, distinctũ ab alio: si verò ponantur singulares, eo ipso non erunt vniuersales, nec poterunt prædicari de multis: nam singulare de vno solo prædicatur.

Ideæ non essent Vniuersales.

Dico quartò. Ideæ Platonicæ etiamsi darentur non essent vniuersales in essendo. Primò: Quia essent singulares in essendo; omne enim quod existit, singulare est, singulari autem repugnat esse vniuersale in essendo, cùm singulare vni soli, vniuersale multis competat. Secundò. Vniuersalia sunt essentiæ rerum: at nulla essentia potest esse extra res; cum nihil sit ita intimum rebus quam ipsa earum essentia: Ergo illæ essentiæ extra res existentes, non erunt vniuersales. Tertiò. Vel Ideæ sunt ipsæ rerum essentiæ, vel sunt tantum exemplaria essentiarum: si primum, rectè infert Aristoteles septimo Metaph. omnes substantias esse vnã substantiam, quia est vna earum essentia & Idea: at quis non videt omnes substantias realiter esse distinctas, & quidẽ omnibus suæ essentiæ gradibus? simili ratione sequeretur omnes homines esse realiter vnum hominem Idealem: si secundum, eo ipso non erunt vniuersales

sales in essendo, sed in repræsentando vel in causando. Quartò vniuersalia sunt apta prædicari de singularibus: at si existant realiter extra singularia, non prædicari sed negari debent de singularibus; quia distinguuntur realiter à singularibus, distincta autem de se affirmari essentialiter non possunt.

QVÆSTIO II.

An naturæ in singularibus existentes sint reipsa vniuersales.

SVnt tres sententiæ. Prima asserit naturam ante omnem operationem intellectus esse reipsa vniuersalem, & vnam in multis, vnam, inquàm, vnitate essentiali. Quod ita explicant. Vnitas est indiuisio entis. Est autem indiuisio duplex: alia numerica per differentias numericas, alia essentialis, per differentias essentiales. Cùm igitur natura in Petro & Paulo non sit diuisa essentialiter per differentias essentiales, erit vna essentialiter; ac ex consequenti erit reipsa vniuersalis: quia vna in multis, ita vt vtrumque sit, & naturas à parte rei esse multas numero, & esse vnam specie, propter virtutem essentialem omnium illarum naturarum. Hanc sententiam tuetur Ioannes Montorius, tribuitur etiam Scoto & ad mentem Scoti defenditur ab Antonio Andrea.

Secunda sententia asserit naturam ante operationé intellectus, non esse quidem actu vnam in multis, sed vt est prior sua singularitate, sic illi conuenit & veritas, &

indifferentia ad multa. Ita Socinas 7. Metaph. quæſt. 40. Fonſeca 5. Met. cap. 78. quæſt. 3. Ratio eſt. Quia natura in Petro, vt eſt prior ſingularitate & contractione ad hoc Indiuiduum, eſt ex ſe indifferens & indeterminata ad omnia Indiuidua: & quia à parte rei prior eſt ſua ſingularitate: idcirco à parte rei eſt vniuerſalis: habet enim & vnitatem & aptitudinem ad multa, quæ duo conſtituunt naturam vniuerſalem.

Tertia ſententia. Negat naturam à parte rei vllo modo eſſe vniuerſalem & indifferentem ad ſingularia, quæ ſententia eſt cõmunis Peripateticorum. Ratio eſt: quia in re nec eſt vna in multis, nec apta eſſe in multis vt mox probabitur: Ergo in re non eſt vniuerſalis; vniuerſale enim eſt vnum quid aptum eſſe in multis.

Naturæ in ſingularibus non ſunt à parte rei vna eſſentia.

Dico igitur primò. Naturæ in ſingularibus exiſtentes non ſunt à parte rei vna eſſentia, nec à parte rei habẽt vnitatem eſſentialem. Explico. Natura humana Petri, & natura humana Pauli, à parte rei ita ſunt diuerſæ naturæ, vt non ſolùm ſint diuerſæ numero, ſed etiam nullam omnino realem vnitatem & identificationẽ eſſentialem inter ſe habeant. Probatur primò: Quia tota entitas Petri ſecundum omnes eſſentiæ ſuæ gradus, eſt actu diuiſa & ſeparata, à tota entitate Pauli & omnibus eius gradibus, ita vt hæc non ſit illa, & gradus huius non ſit gradus illius: at quæ ſunt actu diuiſa, non ſunt vnum re totâ ſuâ entitate ſed multa. Ergo natura Petri & Pauli non erit vna re natura ſed multæ. Neque poteſt dici eſſe multas naturas numero, vnam verò eſſentialiter. Nam in re tota entitas & numerica & eſſentialis eſt diuiſa actu & ſeparata ab altera; quæ verò ſunt re à ſe diuiſa, non ſunt eadem re. Cùm idem à ſeipſo diuerſum

eſſe

esse non possit. Confirmatur, quæ sunt eadem substantia, sunt à se inseparabilia propter substantiæ identitatem: vt patet etiam in diuinis personis. At indiuidua vnius speciei sunt à se separabilia, ita, vt vnum non sit in alio, nec vbi est vnum, ibi est & aliud. Ergo non habent in re vnam eandemque substantiam. At inquies sicut idem numero Corpus positum per Dei potentiam, in multis locis, differt à seipso locis & spaciis, essentia tamē non differt; sed est vnum & idem: ita natura humana in Petro & Paulo, differt quidem numero, essentiâ tamen non differt. Respondeo. Illam eiusdem in pluribus *locis existentiam* esse supernaturalem, nos autem *agimus* hîc de naturali existentia in pluribus.

Respondeo secundò. Esse disparem rationem. Nā existentia vnius naturæ in diuersis Indiuiduis est per identitatem substantialē cum illis. Quia ergo indiuidua sunt inter se diuersa substātialiter, idcirco repugnat esse vnam eorum substantiam, & identificari inter se substantialiter. Ex quo patet naturam in diuersis indiuiduis existere necessariò cum diuersitate substantiali: vt sicut Petrus non est substantialiter Paulus: ita natura Petri non est substantialiter natura Pauli: singulare enim à singulari, tota sua substantia differt: & idcirco non potest duorum singularium esse eadem substantia. At si idem corpus ponatur in pluribus locis non est necesse, vt sit à se diuisum substantiâ & Entitate, sed loco tantùm: & ideo salua vnitate substantiæ & Entitatis potest esse in pluribus locis: natura verò cùm sit diuisa Entitate in Petro & Paulo propter diuersam singularitatem, cuius proprium est diuidere vnum ab altero substantialiter, non potest esse eadem secundùm Entitatem in vtroque.

Nota disparitatem inter existētiam vnius naturæ in multis indiuiduis, & existentiam vnius corporis in multis locis.

Vnde ſumitur, Secunda ratio concluſionis, vna enim & eadem natura non poteſt ſimul identificari & non identificari eidem. At natura quæ eſt in Petro tota identificatur Petro & non identificatur Paulo, quia eſt diuiſa à Paulo (quod autem identificatur alicui non eſt ab eo diuiſum ſed maximè vnitum, quia idem) Ergo non poteſt eſſe eadem in Paulo; alioqui deberet eſſe diuiſa à Paulo, & eſſe indiuiſa à Paulo quod eſt impoſſibile. Confirmatur. Quia natura Petri eſt idem quod Petrus. Ergo ſi natura Pauli eſſet eadem cum natura Petri, eſſet & ipſa idem quod Petrus. Hinc ergo ſequeretur Paulum eſſe Petrum.

Natura vniuerſalis identificatur ſingularibus.

Quod autem neceſſe ſit naturam vniuerſalem identificari ſingularibus: patet. Primò. Quia natura vniuerſalis eſt eſſentia ſingularium, nihil autem magis eſt idem cum re quàm ſua eſſentia: quia res per ſuam eſſentiam eſt id quod eſt. Vnde eſſentia prædicatur in quid de eſſentia ſingulari: id autem quod prædicatur in quid de re eſt idem cum re. Secundò. Quia eſſentia non poteſt diſtingui ex naturâ *rei à ſua* ſingularitate. Nam quod diſtinguitur à ſua ſingularitate, vt diſtinguitur non eſt ſingulare: ſicut paries quia diſtinguitur ſua ſubſtantia ab albedine, non eſt albus ſecundum ſubſtantiam formaliter. At natura in re exiſtens, non poteſt non eſſe ſingularis, quia ipſa illa Entitas qua diſtingueretur, à ſingularitate, neceſſariò eſt ſingularis & hæc numero: ita vt demonſtrari & circumſcribi poſſit. Ergo natura à parte rei non poteſt vllo modo diſtingui à ſingularitate, ſed neceſſariò identificatur ſingularitati. Quod etiam confirmant Nominales hoc argumento. Quia omnis

omnis res quæ cum alia re facit numerum, eſt vna in ſe numero; numerus enim conficitur ex vnitatibus. Atqui natura ſi diſtinguitur re à ſingularitate, facit cum ſingularitate numerum binarium: eſſent enim duæ res natura & ſingularitas: Ergo natura ſic diſtincta eſſet vna numero & ſine ſingularitate eſſet vna numero quod implicat contradictionem.

Tertiò probatur, Concluſio. Si vna natura eſſet in multis Indiuiduis, eſſet ſimul hæc & non hæc, vna numero, & multiplex numero: nam in Petro eſſet hæc, in Paulo non eſſet hæc, ſed alia: Atqui eadem res non poteſt dici ſimul hæc & non hæc, vna numero & non vna numero, cùm iſta ſint contradictoria: Ergo non poteſt eſſe eadem natura in multis indiuiduis. Dices id non repugnare reſpectu diuerſorum. *Abſolutorum natura.* Contra: quia in abſolutis repugnat, quod ſemel eſt tale vt reſpectu alterius non ſit tale; ſic albedo quia abſolutè & non per reſpectum ad aliquid eſt albedo, ideo non poteſt eſſe albedo reſpectu vnius, & non albedo reſpectu alterius. Solum verò in iis quæ reſpectiuè dicuntur talia, poteſt eſſe aliquid tale reſpectu vnius, & non tale reſpectu alterius. Singularitas igitur cùm ſit quid abſolutum non reſpectiuum, non poteſt res dici ſingularis & hæc numero reſpectu vnius, & non eſſe hæc numero reſpectu alterius. Confirmatur. Natura quæ eſt in Petro ita eſt Petri, vt non ſit Pauli; & in Paulo ita eſt Pauli, vt non ſit Petri; ſiquidem Petrus & Paulus totis ſuis naturis à ſe diſtinguuntur & ſeparantur, ergo non poteſt eſſe eadem natura Petri & Pauli.

Quartò. Vni & eidem naturæ eaſdem operationes conuenire neceſſe eſt: operationes enim à natura proficiſcuntur. At operationes naturæ Petri non conueniunt naturæ Pauli. Poteſt enim natura Petri producere aliquem actum virtutis vel vitij quem natura Pauli non producit. Ergo non eſt eadem natura in Petro & Paulo.

Corpori exiſtēti in pluribus locis cur & eadem & diuerſa prædicata conueniant.

Dices. Corpori exiſtenti in pluribus locis, non conueniunt eadē prædicata. Nā in vno loco poteſt ſedere, in alio ambulare: ergo pari ratione poſſunt eidem naturæ in pluribus indiuiduis exiſtenti, non conuenire eadem prædicata. Reſpondeo. Negando conſequentiam. Nam corpus exiſtens in pluribus locis, quia habet eandem naturam in omnibus iis locis, habet etiam eadē prædicata naturā concernentia: Quia verò habet diuerſa loca ideo habet & diuerſa prędicata locum concernentia: poteſtque in vno loco ſedere in alio ambulare, quia iſta locum concernunt. Pari igitur ratione ſi natura eadem exiſtat, in pluribus indiuiduis habebit eadem omnino prædicata in illis naturam concernentia, qualia ſunt actus virtutis vel vitij; quia à natura proficiſcuntur. Deinde quia natura eſt vnum & idem cum ſuo indiuiduo, ideo quod indiuiduo competit non poteſt naturæ non competere.

Quare ſi eadem natura, ſit etiam in altero indiuiduo, competent illi proprietates prioris indiuidui, at corpus non eſt idem cum loco: vnde quæ illi ratione vnius loci competunt, poſſunt non competere in altero loco exiſtenti, quia iſta ſequuntur locum non naturam.

Poſſet autem quis contra hæc noſtra argumenta opponere; valere ea vbi eſt identitas adæquata, non

autem

autem vbi est identitas non adæquata. Exemplo diuinæ naturæ, quæ eadẽ est tribus personis, sed inadæquata singulis, & idcirco non sequitur tres personas esse easdem inter se. Verùm hæc oppositio nihil contra nos facit: Nam illa identitas naturæ cum tribus absque identitate eorum inter se, est Mysterium supernaturale, quod ratio nullo modo capit, sed fide sola credit, prouenitque ex infinita Dei perfectione tam mirabilis, & rationem excedens modus essendi. At hic nihil est rationem excedens, nihil supernaturale, nihil infinitum: quare ex illo ad hoc non licet argumentari. Deinde stando in exemplo diuinæ naturæ cum tribus, sequitur quod diuina natura sit illa tria, & quod illa tria sint vna natura diuina & vnus Deus. Hæc autem dici non possunt, de natura existente in Petro & Paulo: nempe quod natutra in Petro existens sit Paulus, & quod Petrus & Paulus sit realiter vnus homo. Non igitur obstat præsenti conclusioni diuinæ naturæ exemplum. *Identitas naturæ cum tribus absque eorum identitate inter se est supernaturale mysterium.*

Iam verò ad fundamentum primæ sententiæ quidam recentiores respondent, concedendo naturam à parte rei esse vnam essentialiter, quia est indiuisa essentialiter. Hanc tamen vnitatem non esse simpliciter, sed secundum quid: quia natura simpliciter est diuisa in multis & solum secundum quid, id est, essentialiter est indiuisa, quia Petrus & Paulus à parte rei non sunt diuisi differentiis essentialibus sicut est diuisus Petrus à Bucefalo. Verum hæc responsio nullo modo est vera. I. Si natura ex parte rei est vna secundum quid in multis, dabitur à parte rei natura vniuersalis, nam illa ratione qua statuitur vna essentialiter, est vna in multis; quod sufficit ad rationem vniuersalis. Non erit igitur vniuersale nihil à parte rei vt vult Aristot. I. *Opinio Recentiorum.* *Natura nõ est à parte rei vna essentialiter secundũ quid.*

de anima t. 8. Animal inquit vniuersale, aut nihil est aut posterius. Quomodo enim erit nihil, si à parte rei est vnum & in multis. Neque etiam erit posterius re ipsa, sed simul cum re ipsa.

Respondent. Naturam vniuersalem debere esse vnam simpliciter non secundum quid tantùm; in hoc enim sensu de vniuersali quærimus.

Quod est vnũ in multis est vniuersale.

Sed contra. Negari non potest, quod secundum eam rationem, secundum quam aliquid est, vnum in multis, sit etiam vniuersale: cum hæc sit definitio vniuersalis. Ergo quamuis sit vnum secundum quid in multis, non potest negari secundum illam vnam rationem esse vniuersale. Neque enim secundum illam rationem erit quid singulare, cum de ratione singularis sit esse in vno non in multis, vt patet ex definitione indiuidui.

Deinde cũ de vniuersali quęritur, an sit vnũ in multis, quęstio est de vnitate solùm essentiali; hæc enim sola vnitas & non alia competit vniuersali, vt vniuersale est, si ergo hæc vnitas sit à parte rei; sequitur totam vnitatem requisitam ad vniuersale esse à parte rei. *Vnitas* enim essentiæ est, illa quæ constituit naturam vniuersalem: nam aliæ vnitates præsertim numerica non conuenit vniuersali, vt vniuersale est, quia vniuersale abstrahit ab omnibus indiuiduis & omni esse numerico, vnde constituitur in esse vniuersali per solam vnitatem essentialem, abstrahentem ab omni vnitate numericâ.

Vnitas essentialis si datur est vnitas simpliciter.

Ex quo etiam infero istam vnitaté essentialem quam isti vocant secundũ quid, si datur à parte rei, esse vnitaté simpliciter in genere vnitatis essentialis, licet nõ sit vnitas simpliciter in genere vnitatis absolutè. Nã ad rationem

nem vnitatis essentialis, nihil illi deest, cùm omni modo sit indiuisa essentialiter, nec vllus modus indiuisionis essentialis illi desit: quod autem omnimodè est vnum in aliquo genere, est simpliciter non secundum quid vnum in illo genere. Quamuis autem in genere vnitatis in communi; vnitas essentialis non sit omnimoda vnitas: tamen ad vnitatem vniuersalis non requiritur alia vnitas nisi essentialis; quare si hæc adsit, aderit omnimoda vnitas requisita ad vniuersale. Nam præter vnitatem essentialem, non est alia vnitas nisi numerica, at vnitas numerica non requiritur ad vniuersale, cum vniuersale fiat per abstractionem naturæ ab omni esse numerico, ergo nulla alia vnitas requiritur ad vniuersale nisi essentialis, & ea sola cum aduenit naturæ facit eam vnam & indiuisam simpliciter in genere vnitatis essentialis; vnde & intellectus concipiendo naturam solum vt vnam essentialiter, facit illam vnam simpliciter.

Si à parte rei naturæ essent vnum essentialiter, sequerétur ea omnia absurda, quę sequuntur ex sententiâ dicentiũ dari naturam vniuersalem à parte rei: nam secundùm illam vnitatem, natura esset vna, & eadé in pluribus locis quantũuis distantibus, neq; posset corrũpi, aut generari, quia maneret eadem in aliis indiuiduis: esset etiam vnum indiuiduum realiter consubstantiale alteri, & reali aliqua indiuisione indiuisum & indistans ab altero. Ad hæc natura illa & vnitas ipsius esset omnino singularis, quia quicquid est à parte rei, singulare est; sicut ergo repugnat naturaliter, rem aliquam eandem numero esse in plurib. subiectis simul, præsertim distantibus: ita repugnaret talem naturã esse vnã realiter & numero 2.

Absurda ex vnitate naturæ in pluribus.

in pluribus & distantibus subiectis. Adhæc singulare quâ singulare repugnat esse vniuersale, cum de ratione vniuersalis sit abstrahi à singularibus: hæc autem natura quatenus est à parte rei vna, est singularis, vt ostensum est, & secundùm suam rationem singularem est in multis: ergo singulare quâ singulare est, esset vniuersale.

3. A parte rei naturæ in Petro & Paulo habent duas diuisas vnitates essentiales, ergo non sunt vnum vna vnitate essentiali; sub illa enim ratione, sub qua sunt duo, non sunt vnum, at in genere essentialis vnitatis sunt duo: nam & Petrus in seipso est indiuisus essentialiter, & Paulus similiter, & vterque diuisus ab altero. ergo non habent vnam vnitatem essentialem sed duas.

4. Quarto. Denique omnis vnitas à parte rei est singularis & numerica: nihil enim à parte rei existit nisi singulare; ergo si vnitas essentialis existit à parte rei, erit numerica & singularis. At vnitas numerica est vnitas simpliciter, cum inuoluat in se omnes superiores vnitates, quod enim est vnum numero, est etiam *vnum* specie & genere, ergo hæc vnitas essentialis, non esset secundum quid, vt isti volunt, sed simpliciter vnitas.

Duplex ad difficultatem Responsio. Est igitur alia duplex responsio ad fundamétum primæ sententiæ. Prima est. Naturam in Petro & Paulo non esse vnam essentialiter, quia non est vna per vnam aliquam vnitatem & indiuisionem essentialé, quod requiritur ad vnũ ens absolutè, sed duas habet vnitates & indiuisiones essentiales similes, ita vt propter similitudinem verum sit Petrum & Paulũm à parte rei non differre essentialiter, non verò esse vnum essentialiter.

Pro

Pro quo notandum est, vnitatem esse entis indiuisionem, ita vt ad vnitatem supponatur necessariò ens, in quo sit illa indiuisio, si enim indiuisio alicuius entis tribuatur alicui sine illo ente: nõ erit vnitas illius entis, vt si indiuisio quantitatiua tribuatur alicui sine quantitate, non faceret vnum quantitatiuè: Nam Angelus dicitur indiuisus quantitatiuè, hoc est in partes quantas, neque tamẽ dicitur propriè vnus quantitatiuè, quia non habet quantitatem secũdum quam sit vnus quantitatiuè, vnitas enim quantitatiua, est vnitas & indiuisio secundum quantitatem. Hinc autem infero, quod cum in Petro & Paulo non supponatur ens, sed entia, indiuisio quoq; illis conueniens non erit absolutè indiuisio & vnitas, sed indiuisiones & vnitates. Necesse est enim vnitatem multiplicari, secundum multiplicationem entis, cum vnitas nõ distinguatur ab ente & omne ens ferat secum suam vnitatem. Cum igitur in Petro & Paulo à parte rei non sit natura sed naturæ; indiuisionem quoq; harum naturarum, non esse absolutè indiuisionem & vnitatẽ, sed indiuisiones & vnitates. Porrò res absolutè dicitur vna non à pluribus indiuisionibus & vnitatibus, sed ab vna indiuisione & vnitate. Esse autem plures indiuisiones patet, nam alia indiuisio est, qua hæc natura non diuiditur essentialiter ab illa; alia qua illa non diuiditur ab ista: prior in priori natura quasi subiectatur, posterior in posteriori; vnde hæ naturæ non sunt indiuisæ vna communi indiuisione, sed duabus propriis, similibus tamen, & ideo absq; diuersitate essentiali. Quare ad argumentum primæ sententiæ dicendum est, non omnia quæ non differunt essentialiter, esse vnum essentialiter, possunt enim aliqua non differre essentialiter, eò quod singula habent similem naturam & vnitatem

Vnitas est indiuisio entis, & supponit ens.

Non sequitur, ea quæ non differunt essentialiter esse idem essentialiter.

 essen-

essentialem, non verò quod habeant vnam communem vtriq; vnitatem essentiæ.

Ad vnitatem requiritur, indiuisio tam quoad modum quàm quoad substantiam.

Altera responsio est, non sufficere ad vnitatem, modum indiuisionis, sed requiri ipsam indiuisionem quoad substantiam. Si igitur natura sit diuisa quoad substantiam; non potest dici indiuisa, etiamsi modum indiuisionis habeat. Patet id innumeris exemplis. Angelus enim non diuiditur modo quantitatiuo ab alio Angelo, non tamen illi Angeli sunt vnum quantitatiuè, similiter equus non diuiditur à leone rationalitate, non tamen idcirco equus & leo sunt vnum rationalitate. Ratio autem est: quia modus rei non facit rem, ergo nec modus indiuisionis faciet indiuisionem, neq; negato solo modo diuisionis, negatur necessariò ipsa substantia diuisionis: potest enim esse diuisio, quoad substantiam, licet non sit modus diuisionis. In proposito igitur cum dicitur Petrum & Paulum non diuidi essentialiter, solùm negatur modus diuisionis essentialis, non verò ipsa substantia diuisionis, seu diuisio essentiæ; verè enim in naturâ Petri & Pauli est diuisio essentiæ, solumque ille modus diuisionis essentialis *non* est. Porrò ad hoc vt aliquid absolutè dicatur vnum, requiritur vt sit indiuisum quoad substantiam, & habeat talem modum indiuisionis. Ad substantiam autem indiuisionis requiritur vt nulla sit diuisio: diuisio enim tollit substantiam indiuisionis, etiamsi non tollat omnem modum indiuisionis.

Natura in Petro & Paulo quomodo diuisa, quomodo non.

Explicatur exemplo simili.

Est verò exemplum accommodatum in cæcitate, quæ definitur esse priuatio visus: dupliciter enim potest negari visus 1. quoad substantiam, si nulla visio exerceri possit. 2. quoad modum tantum, vt si sit visio quoad substantiam sed non acuta, non clara, non in di-

stans. Sicut ergo oculus non dicitur cæcus absolutè ex eo quia non videt acutè, aut rem distantem, dum modo habeat visionem quoad substantiam, solumq; dicetur cœcus, si visionem quoad substantiam exercere non possit; ita & essentia, non dicetur indiuisa & vna, si solùm hoc vel illo modo diuisionis careat, sed si diuisione quoad substantiam careat; non enim à modo indiuisionis, sed à substantia indiuisionis, dicitur res vna; à modo verò indiuisionis solum dicitur taliter vna. Et sicut differentia non facit speciem nisi supponat genus, ita & modus indiuisionis nõ facit speciem indiuisionis & vnitatis, nisi supponat indiuisionem, quæ adiuncto modo erit talis indiuisio. Non poterit autẽ supponere indiuisionem, si adsit aliqua diuisio. Diuisio enim & indiuisio in communi opponuntur. Quare cum in natura Petri & Pauli sit diuisio simpliciter; non poterit ratione solius modi indiuisionis dici vna essentialiter.

Dico secundo. Natura à parte rei non est prior suâ singularitate nec ex consequenti est à parte rei indifferens ad singularitatem. Est contra secundam sententiam, & probatur: Nam quod est à parte rei prius altero; est à parte rei distinctum ab altero. Non potest enim prioritas in cõmuni intelligi sine distinctione; nec prioritas in re sine distinctione in re, idem enim à seipso nõ distinguitur sed ab altero; ab eo enim distinguitur cui non est idem aliquo modo, sibi autem est idem, atque ita à seipso distingui non potest, sed tantum ab altero, & ex consequenti prius seipso esse non potest sed altero. Cum igitur natura à parte rei non sit distincta ex natura rei à singularitate; non potest dici à parte rei prior singularitate. Quod autem non sit distincta à parte rei à singularitate, patet: quia omnis distinctio à parte rei est *Natura à parte rei non est prior singularitate.*

inter

inter duo, ſecundum diſtinctas rationes exiſtentiæ. Porrò quæ à parte rei exiſtunt ſunt ſingularia, ergo & illæ rationes diſtinctæ eſſent ſingulares. At quomodo id quod eſt diſtinctum à ſingularitate eſt ſingulare? hoc enim eſſet eſſe ſingulare ſine ſingularitate. Nam ſi dicas eſſe ſingulare extrinſecè per coniunctionem cum ſingularitate; Contra: id dici non poteſt quia natura ſecundum eſſe intrinſecum exiſtit prior ſingularitate, ergo ſecundum illud eſſe intrinſecum debet eſſe quid ſingulare. Omne enim quod exiſtit, ſecundum hoc quod exiſtit, ſingulare eſt.

Natura quomodo prior ſingularitate?

Ex quo infero prioritatem illam naturæ, reſpectu ſingularitatis, eſſe ſolùm per rationem, cum fundamento tamen in re; quia enim ſingularitas non eſt de eſſentia naturæ, poteſt concipi natura ſine ſingularitate: & quia natura ſupponitur à ſingularitate non è contra; Ideo poteſt concipi vt prior. Dices ſi ſingularitas à parte rei ſupponit naturam, natura erit à parte rei prior; ſi verò non ſupponit, non poteſt fundare prioritatem in ratione. Reſpondeo. Singularitatem à parte rei non ſupponere naturam formaliter loquẽdo, quia *ſuppoſitio* iſta non poteſt eſſe ſine diſtinctione, ſingularitas autem non eſt à parte rei diſtincta, ſed idem cũ ipſa. Quare talis ſuppoſitio, eſt ſolum formaliter in ratione, à parte verò rei eſt ſolum virtualiter, quia res eſt talis vt ſi concipiatur duplici diſtincto conceptu, natura erit prior, ſingularitas poſterior. Quomodo in Deo dicimus virtualiter vnum attributum eſſe cauſam alterius: quia licet in ſe vi ſint idem: tamen ſi diſtinctis conceptibus concipiantur, vnum habebit proportionem cauſæ reſpectu alterius. Hoc igitur modo licet natura à parte rei propter identitatem cum ſingularitate non ſit prior ſingu-

ſingularitate: tamen ſi per rationem diſtinguatur ab illa, erit prior; ita vt nihil illi deſit ad prioritatem niſi diſtinctio, nec quicquam obſtet prioritati niſi identificatio cum ſingularitate; alioquin natura ex ſe talis eſt, vt, ſi diſtinguatur, ſit prior ſingularitate.

Infero ſecundo. Naturam à parte rei non eſſe indifferentem ad ſingularitatem: tum quia hæc indifferentia fundatur in prioritate, ſicut ergo à parte rei natura non eſt prior ſingularitate, ita nec eſt à parte rei indifferens ad illam: Tum quia ſicut prioritas, ita & indifferentia non eſt ſine diſtinctione; quare vbi non eſt in re diſtinctio inter aliqua, ibi non poteſt eſſe realis indifferentia vnius ad alterum; idem enim non dicitur indifferens ad ſeipſum ſed ad alium. Cum ergo natura in re non ſit diſtincta à ſingularitate; non erit in re indifferens ad ſingularitatem. Deinde ſi eſſet in re indifferẽs ad ſuam ſingularitatem, eadem ratione eſſet indifferens ad omnem ſingularitatem, & ſic poſſet in re determinari per aliam ſingularitatem, quod eſt impoſſibile, non enim poteſt fieri etiam per Dei potentiam, vt hæc numero natura, fiat alia numero, & Petrus fiat Paulus, ſingularitas enim diſtinguit ſubſtantialiter vnum indiuiduum ab altero, & facit vnum non eſſe idem quod aliud. Præterea quod ex natura rei conuenit eſſentiæ, conuenit etiam omnibus indiuiduis ipſam participantibus: naturam enim ſequuntur ſuæ proprietates neceſſariæ, & natura conuenit indiuiduis cum omnibus ſuis proprietatibus, ita, vt per naturam demonſtrentur conuenire indiuiduis. Atqui hæc potentia & indifferentia ad multa ſingularia non conuenit, immo repugnat indiuiduis, ergo neq; poteſt conuenire naturæ realiter. Nam quod

Natura à parte rei non eſt indifferens ad ſingularitatẽ.

responderi solet, hanc proprietatem naturæ conuenire vt est prior singularitate, & ideo non communicari singularibus: esset potius inferendum talem proprietatem non conuenire naturæ realiter, quia necesse est omnes proprietates reales naturæ, vnâ cum natura quam necessariò consequuntur, communicare singularibus.

QVÆSTIO III.

An natura à parte rei habeat vnitatem formalem distinctam à numerica.

Vnitas formalis quotuplex hic?

VNitas formalis est illa quæ conuenit essentiæ sub ratione formali essentiæ, seu secundum sua prædicata essentialia: potest enim duplex vnitas considerari in essentia, alia quæ oritur ex essentia vt essentia est formaliter, alia quæ oritur ex essentia, vt est abstracta & præcisa à singularibus, & conuenit essentiæ ratione illius abstractionis & præcisionis. Prior illa dicitur vnitas formalis, quia conuenit essentiæ formaliter, vt essentia est; Dicitur etiam essentialis, quia est secundum rationem essentiæ. Posterior verò dicitur vnitas præcisionis & differt à priori, quia fundatur non in essentia absolutè, sed in præcisione essentiæ. Potest enim aliquid esse vnum si præscindatur à multis, quod per se non est vnum sed multiplex, quomodo natura vniuersalis in re non est vna sed multiplex, si tamen abstrahatur à multis, hoc est à differentiis multiplicantibus illam, efficitur vna propter illam præcisionem, quia sic præcisa non habet, quod illam multiplicet. Vnde hæc vnitas est accidentalis essentiæ, quia fundatur in præcisione quæ est accidentalis essentiæ, & facit

& facit essentiam esse indiuisam numericè, hoc est indiuisam in plura numero, estque hæc vnitas propria vniuersalis, vniuersale enim non solum est vnum formaliter, sed etiam est vnum per præcisionem à multis.

Non est igitur quæstio, an natura à parte rei habeat vnitatem formalem, essentia enim non datur sine sua vnitate, cum igitur à parte rei detur essentia formaliter consequens est, dari quoque à parte rei vnitatem formalem, quæ necessariò consequitur ad essentiam formaliter, vt essentia est. Tota igitur quæstio est. An hęc vnitas formalis sit à parte rei distincta à numerica. An verò hæc distinctio sit solum per rationem: possunt enim aliqua duo esse à parte rei, & tamen non esse distincta à parte rei, vt patet, in animali & rationali, quæ sunt à parte rei idem, & sola ratione distinguuntur.

Est igitur prima sentēia Scoti in 2. distinct. 3. Has vnitates esse ex natura rei distinctas, sicut & essentia distinguitur ex natura rei à singularitate. Fortè tamē Scotus per distinctionem ex natura rei intelligit illam quæ habet fundamētum in re, licet compleatur per rationem, & dicitur ab *aliis* distinctio rationis ratiocinatæ.

Vnitas formalis nō est à parte rei distincta à numerica.

Secunda sententia negat hanc vnitatem esse distinctam *à parte* rei ab vnitate numerica, sicut nec essentia *à parte* rei distinguitur à singularitate, Ita S. Thomas opusculo 55. de vniuersalibus. Albertus de Prædic. quæst. 6. & communiter alii. 1. Quia vnitas formalis est vnitas essentiæ sub ratione formali essentiæ: at essentia non distinguitur à parte rei à singularitate, ergo nec vnitas essētiæ ab vnitate singulari & numerica. 2. Quicquid est in re est singulare, ergo si vnitas formalis est in re,

 erit

Rei à singularitate.

erit intrinſecè ſingularis: non erit igitur diſtincta à ſingularitate, quia quod diſtinguitur à parte exiſtit in illo eſſe diſtincto; & cum omne quod exiſtit, ſecundum quod exiſtit ſit ſingulare, ſequitur vnitatem formalem, vt diſtinctam à ſingularitate, eſſe ſingularem quod eſt abſurdum, nihil enim eſt ſingulare niſi includendo ſingularitatem.

Verùm dupliciter poteſt intelligi dari vnitatem formalem à parte rei, vel in ſingulis indiuiduis ſingularem & propriam cuiq; indiuiduo, vel communem multis indiuiduis, ita vt Petrus v. g. non ſolum ſit à parte rei vnus homo formaliter, ſed etiam ſit vnus cum Paulo formaliter. In hac ergo quæſtione dicimus *ſolum*, primam vnitatem à parte rei dari non ſecundam. Nam in præcedenti quæſtione oſtendimus vnitatem formalem multorum, nullo modo dari à parte rei, cùm à parte rei eſſentia Petri & Pauli non ſit indiuiſa & vna, ſed diuiſa & multiplex; vnde ſequitur vnitatem multorum eſſe vnitatem ſecundum rationem tantùm.

Similitudo in quo fundetur?

Sed obiicitur primò fundamẽtum realis relationis eſt reale. at vnitas duorum in eſſentia, eſt fundamentum relationis realis, ergo & ipſa eſt realis. Reſpõdeo. Similitudinem fundari non in vna ſed in duplici vnitate formali duorum entium, quorum vnumquodque eſt, vnum in ſe formaliter ſecundum illam eſſentiam. Nam in vnitate communi non relatio ſimilitudinis ſed identitatis fundatur. Alii reſpondent fundari in vnitate communi fundamentaliter accepta, ſeu in fundamento vnitatis communis, idem enim eſt fundamentum vnitatis communis & ſimilitudinis, nempe duæ naturæ, quarum vnaquæq; in ſeipſa eſt vna formaliter: hinc enim ſequitur illas duas naturas poſſe per abſtractionem

effici

efficì vnum formaliter, & posse vnam comparari cum altera secundum relationem similitudinis. Vnde hæc responsio reuocatur ad primam.

Obiicitur secundò. Vniuocum significat naturam vnam in multis, alioquin non differret ab æquiuoco, si significaret plures naturas. Ergo hæc vox Homo significat naturam vnam formaliter in multis. R. Vniuocum significare naturam vnam formaliter; sed quæ sit vna per rationem & abstractionem, non verò quæ sit vna à parte rei; vnde & Aristot. definiuit vniuoca, quorum ratio substantiæ non substantia est eadem, ratio enim conceptum significat. *Vniuocũ quomodo vnã naturã significat.* 2.

QVÆSTIO IV.

Quomodo vniuersale fiat per intellectum.

CVm certum sit dari vniuersale; & dari non posse à parte rei extra intellectum, necesse est dari per intellectum, hoc est, per conceptionem intellectus, & hoc in præsenti quæstione proponitur. Porrò dari vniuersale, seu naturam communem multis, quocunque tandem modo existat, certum esse debet. *Dari vniuersale probatur.*

1. Primò. Ex significatione vocum communium, quæ significant naturam, non hanc vel illam determinatè, sed indeterminatam & communem multis, & in qua multa conueniunt. Natura enim sic significata non potest dici singularis, quia natura singularis vni tantum conuenit non multis, nec singularia conueniunt in vnâ naturâ singulari, alioquin multa singularia essent vnum

 singu-

ſingulare. Ergo hæc natura debet eſſe expers ſingularitatis, ac proinde vniuerſalis.

2. Secundò. ex conceptu naturæ, poteſt enim natura concipi abſque omni ſingularitate, & determinatione ad hoc vel illud indiuiduū. Obiectum igitur huius conceptus nō erit ſingulare, quia in eo ſingularitas non obiicitur intellectui. Ergo erit abſtractum à ſingularitate, ac proinde vniuerſale, natura enim abſtracta eſt indifferens ad ſingularia, ac proinde vniuerſalis. Dices dari medium inter naturam vniuerſalem & ſingularem, nēpe naturam ſecundum ſe & ſua eſſentialia acceptam; in hac enim conſideratione naturę, nec ſingularitas nec vniuerſalitas inuoluitur, ſed ſola eſſentialia, inter quæ vniuerſalitas & ſingularitas nō numerãtur, cum vtraq; ſit extra conceptum eſſentiæ. R. Naturam ſecundum ſe non eſſe quidem vniuerſalem eſſentialiter, ſed eſſe vniuerſalem conſequenter, quia vniuerſalitas conſequitur neceſſariò ad naturam abſtractam. Vnde neceſſe eſt omnem naturam eſſe aut vniuerſalem aut ſingularem conſecutiuè, licet eſſentialiter abſtrahat natura ab vtroque.

Natura ſecūndum ſe an vniuerſalis.

3. Tertiò. Scientia non eſt de ſingularibus, ſed de vniuerſalibus quia proprietates in ſcientia non demonſtrãtur primò de ſingulari ſubiecto, ſed de vniuerſali: ita vt primum & formale ſubiectum ſit vniuerſale non ſingulare; Nam v. g. riſibilitas conuenit Petro, non vt hic homo eſt, alioquin nulli alteri homini conueniret; ſed abſolutè vt homo eſt, abſtrahens ab hoc, vel illo homine, & quia conuenit, primò homini, vt homo eſt, ideo conuenit omnibus particularibus hominibus, qui omnes in hoc conueniunt quod homines ſunt; ergo homo in communi eſt quid commune multis, & niſi hoc

Scientia nō eſt de ſingularibus ſed de vniuerſalibus.

hoc concedatur, tollentur omnes ſcientiæ; de ratione enim eſt ſcientiæ, demonſtrare proprietatem, de primo ſuo ſubiecto; ita vt ſi de alio demonſtretur, non erit ſcientia rei, vti eſt, quod ſæpe inculcat Ariſtoteles. Cum igitur neceſſe ſit dari vniuerſalia; de modo quo fiant ab intellectu, ſunt tres ſententiæ.

Prima ſententia eſt Nominalium, vniuerſale eſſe cōceptum formatum de rebus in mente exiſtentē, & vniformiter multis conuenientem; Talis enim conceptus eſt vniuerſalis, non ſolùm in repræſentando, quia ſub vna ratione repræſentat omnes naturas; ſed etiam in prædicando; habet autem prædicari de illis, quia ſupponit pro illis: ſigna enim ſolent accipi ſuppoſitiuè, vt pro rebus ſupponunt. Ita Gabriel in 1. diſtin. 2. Quæſt. 8. Ochan in ſua Logica c. 4. 5. & 6. Albertus de Saxonia Quæſt. 3. in Porphyrium. Probatur. Quia cum natura ſecundū ſe non poſſit effici vniuerſalis; neceſſe eſt vt conceptus naturæ ſit vniuerſalis: nō datur enim natura niſi vel vt eſt à parte rei, vel vt eſt concepta. Quod autem natura vt natura non poſſit reddi vniuerſalis. probant. Primo quia id quod eſt ſingulare non poteſt effici vniuerſale, alioquin ipſum indiuiduum poſſet effici vniuerſale. at natura à parte rei eſt ſingularis intrinſecè: nihil enim in re exiſtit niſi ſingulare & determinatum ad hîc & nunc. ergo natura à parte rei exiſtens, nullo modo poteſt effici vniuerſalis, ſed ſolus naturæ conceptus poteſt eſſe vniuerſalis.

Vniuerſale eſſe conceptum ſentiunt nominales.

Secundo. Nulla res poteſt eſſe ſimul ſingularis & vniuerſalis, expers ſingularitatis & habens ſingularitatem, hæc & non hæc, cum ergo natura in re ſit ſingularis non poteſt eadem effici ſimul vniuerſalis. Alioquin ſimul eſſet hæc & nō hæc, quæ ſunt contradictoria.

Tertio

Tertio ex natura communi multis ſequuntur multa abſurda: nam Petrus & Paulus eſſent idem in illa natura communi: & ex conſequenti eſſent idem inter ſe (cùm tamen ſint diuiſi inter ſe non idem) quæ enim eadem ſunt vni tertio, ſunt eadem inter ſe. Sequeretur etiam duo indiuiſa quantumuis diſtantia & à ſe diuiſa, eſſe indiuiſa & idẽtificata in natura communi, & eſſe eiuſdem indiuiſæ ſubſtantiæ, & eſſe ex conſequenti conſubſtantialia. Adhæc eadem natura in vno produceretur in alio deſtrueretur, quæ omnia ſunt impoſſibilia. Neque poteſt dici iſta eſſe impoſſibilia à parte rei, per intellectum verò eſſe poſſibilia; nam iſta non ſolùm eſſe ſed etiam concipi talia eſt abſurdum: plura enim concipere eſſe vnum, in eo in quo ſunt plura, eſt conceptus difformis rei, tali enim conceptu omnia monſtra concipiuntur & finguntur, vt cum ex pluribus ſpeciebus formatur vna ſpecies, ex hirco & ceruo vnus hircoceruus.

Opinio quorũdam recentiorum. Secunda ſententia eſt quorundam Recentiorum dicentium vniuerſale, non eſſe naturam vnam *& indiuiſam* in multis, nec expertem omnis ſingularitatis, ſed eſſe naturam ſingularem, indeterminatè tamen conceptam & ſub vna communi ratione definitiua; ita vt ſecundùm eandem definitionem & conceptum formalem, ſit communis multis, etſi in ſe ſit ſingularis. Vnde tria dicit hæc ſententia. Primo naturã vniuerſalem eſſe ſingularem indeterminatè, Secundo non eſſe vnam naturam, ſed multas ſingulares, Tertio vniuerſale eſſe vnum ſecundùm conceptum formalem & definitiuum; non verò ſecundùm conceptum obiectiuum, qui in re reſpondeat conceptui formali.

Quan-

Quantum ad primum probatur, naturam etiam vt conceptam esse necessariò singularem, & per consequens non posse concipi naturam verè vniuersalem, hoc est, non singularem, & expertem omnis singularitatis. Nam quantumuis dicatur natura abstrahi à singularitate: per abstractionem tamen illam nunquam desinet esse singularis, V. G. natura hominis in abstracto concepta, est quid certum & determinatum hoc & non aliud, & distinctum quid ab aliâ naturâ conceptâ. Dices esse hanc essentialiter non numericè. Contrà, Quia id quod naturam facit esse hanc, est differentia numerica: ideo enim dicitur Hæcceitas, quia eius effectus formalis est facere naturam esse hanc. si ergo natura est hęc essentialiter, erit hæc singulariter & numericè, quia hæcceitas est differentia singularis & numerica. Deinde sicut Petrus est hic homo numero, quia non est alter homo, sed distinctus homo ab omni alio homine: ita & essentia abstracta, si ita sit hæc vt distinguatur ab omni aliâ, erit hæc numero essentia. Adhæc essentia hominis abstracta & essentia bouis abstracta, sunt duæ essentiæ numero, non enim solùm specie, sed & numero distinguuntur, duo enim vt duo distinguuntur numero, quia per numerum formaliter sunt duo. Dices has naturas esse duas secundùm speciem, non secundum indiuiduum, Sed contra: quæ sunt duo secundum numerum sunt duo indiuidua; duo, inquam, secundum rationem indiuidualem: propria enim differentia indiuiduorum est numerica. Vnde Aristotel. vnitatem vel multiplicitatem secundùm numerum solis indiuiduis tribuit, & pro eodem accipit esse vnum numero & esse vnum indiuiduo, vt cum ait quædam esse vnum genere, aut specie, quæ-

An poßit natura abstrahi à singularitate.

Natura abstracta est singularis.

Vnitas secundum numerū est indiuidualis.

dam vnum secundùm numerum, nec vllibi vnitatem aut distinctionem specificam vocat numericam, nisi concomitanter, quatenus numerica coniungitur cum specificâ, neque nos aliam definitionem dare possumus vnitatis indiuidualis, nisi quod sit vnitas secundùm numerum. Quare si duæ species sint duæ secundùm numerum, erunt duæ indiuidualiter.

Ex quo patet naturam abstractam necessariò esse singularem & hanc numero, tum quia est ita determinata natura, vt sit distincta ab omni alia, & secundùm talem determinationem concipitur; Tum quia est numero distincta ab aliâ; tum quia est obiectum determinatum cognitionis, cognitio enim determinata non potest ferri in incertum, sed in certum quid ac determinatum, hoc non aliud, ita vt hæc singularis cognitio sit huius obiecti singularis, sicut cognitio in communi est obiecti in communi.

Quomodo natura abstrahatur à singularitate.

Quod si dicas posse naturam non considerari sub singularitate. R. Expressè & determinatè posse, confusè verò & indeterminatè non posse; seu non posse cõsiderari sine singularitate aliquo modo concepta, posse tamen sine singularitate determinata & expressa, ita vt in actu exercito semper id quod consideratur ab intellectu, sit intrinsecè singulare. Dices hanc singularitatem non conuenire naturæ vt natura est, sed vt obiectum est, & per eam non effici naturam in esse naturæ singularem, sed tantum in esse obiecti. Contra, quia natura in esse naturæ, vt est prior esse obiectiuo, est hæc numero natura, vt iisdem argumentis probari potest. ergo non solum in esse obiectiuo sed in esse naturæ est singularis, in illo, in quã, esse, q, substat esse obiectiuo, & quod in re respondet cõceptui formali. Deinde nõ potest esse hoc obiectũ, nisi sit hęc entitas obiecta. Quo-

Quoad ſecundum. Vniuerſale dicere plures naturas ſingulares indeterminatè (V. G. homo in communi dicit quemuis hominem ſingularem indeterminatè) ſic oſtenditur: quia hæc indeterminatio ſufficit vt homo dicatur quid commune multis, & de illis prædicetur. Dices ſi omnes & ſingulos homines ſignificat, falſam fore prædicationem: ſenſus enim erit hunc hominem eſſe omnes homines. R. Si homo ſignificaret oẽs collectiuè, hoc eſt, collectionẽ omniũ hominũ, non poſſet prædicari de ſingulis. Nullus .n. homo, eſt omnis homo; At quia ſignificat oẽs diſtributiuè, poteſt de ſingulis in ſenſu accommodato prædicari: nam etiam æquiuocum V. G. canis multos canes ſpecie diuerſos ſignificat, & tamen de ſingulis ſecundum conuenientem ipſis ſignificationem prædicatur, Sequitur autem hoc ſecundum dictum ex primo, ſi enim vniuerſale ſignificat naturam ſingularem, & nõ ſignificat vnam determinatã, ſequitur quod ſignificet plures indeterminatè tamen.

Quoad tertium. Vniuerſale non eſſe vnum obiectiuè, hoc eſt vnam naturã obiectam, patet ex dictis, quia non obiiciuntur niſi plures naturæ ſimiles, nec poſſunt obiici ſint ſingularitate, vt oſtẽſum eſt. Solum igitur eſt vnum vnitate cõceptus formalis, ſeu vnitate definitionis. Quia de ratione vniuerſalis non eſt vt ſit vna natura in multis, ſed vt ſecundũ vnam rationẽ & ſecundũ eandem definitionem prędicetur de multis. In quo vniuerſale differt ab æquiuoco: nam æquiuocũ ita plura ſignificat, vt de illis ſecundùm vnam rationem & definitionẽ non prædicetur ſed ſecundùm diuerſas: vniuerſale verò cum ſit vniuocũ debet ſecundum eandem rationem & definitionem prædicari de multis, quod habet per denominationem extrinſecam à conceptu formali &

definitiuo. Itaque esse vnum specie nihil aliud erit, quàm habere vnam definitionem & vnum conceptum formalem in intellectu. huic verò vni conceptui formali non respondet in re, natura vna vnitate naturæ intrinsecâ, sed plures naturæ similes fundantes propter similitudinem, vnum conceptum formalem in mente. Concedi verò potest conceptum obiectiuum esse vnum per ordinem ad conceptum formalem, & vnitate extrinsecâ conceptus formalis, non vnitate intrinsecâ naturæ.

Tertia sententia est communis Peripateticorum, vniuersale esse naturam abstractam per intellectum ab omni singularitate, & est consequenti ex se aptam inesse multis & dici de multis: ita D. Thomas opusc. 55. & 56. Scot. in 2. dist. 3. quos alij sequuntur.

Vniuersale non est conceptus sed res obiecta conceptui.

Dico primò. Vniuersale non est conceptus in mente existens, sed res huic conceptui obiecta, est contra primã sententiam. Probatur autem 1. Quia Arist. docet vniuersalia nõ esse præter res, sed ipsam rerum essentiã, nam 1. poster. text. 25. ait vniuersale non esse *præter multa*, nec esse nisi vnum de multis, & tex. 39. non esse aliquid præter singularia, vbi etiam ait esse naturam quandam, in entibus talem, hoc est vniuersalem, vt Trianguli naturam vltra particulares Triangulos, & numeri naturam vltra numeros singulares. Si igitur Arist. idcirco affirmat vniuersale nõ esse præter singularia, quia dicit naturã singulariũ: non poterit vniuersale dici conceptus formalis, quia hic est præter singularia, & realiter à singularibus diuisus: singularia enim sunt extra intellectum, conceptus verò formalis est subiectiuè in intellectu. Est igitur præter res, quia extra res; est præter multa, quia extra multa: & præter singularia

quia

quia extra singularia; non est etiam natura quædam in entibus sed cōceptus, distinctus à naturis entium. Idem Aristot. docet in cap. de substantia, genera & species esse secundas substantias: atqui conceptus formalis est accidens non substantia; non igitur genera & species sunt conceptus formalis, sed ea natura in re quæ obiicitur conceptui formali.

Secundò. Aristoteles docet vniuersalia prædicari de rebus in quid & essentialiter, vt patet ex definitione vniuersalis, & ex definitionibus Generis & Speciei: at nisi vniuersalia sint naturæ rerum, non possunt dici de rebus essentialiter & in quid, ergo necesse est vniuersalia esse naturas, quæ sunt obiecta conceptuum formalium. Non enim dicitur de rebus essentialiter, nisi quod est in rebus essentialiter.

Tertiò. Conceptus formalis est solùm vniuersalis in repræsentando, non verò in essendo, aut in prædicando. Nam quod dicitur, conceptum esse signum suppositiuum, quia supponitur & accipitur pro re: hoc ipsum indicat dari rem aliquam significatam per conceptum, pro qua supponit conceptus, quæ sit vniuersalis: nam si conceptus non prædicatur de rebus, nisi quatenus supponit pro rebus, ergo res ipsæ per voces & conceptus significatæ pręd icantur, quatenus vocibus & conceptibus exprimuntur. *Conceptus formalis non est vniuersalis in essendo.*

Quartò. Scientiæ sunt de vniuersalibus vt passim docet Aristot. in 1. Posterior. text. 11. & 39. quia proprietates demonstrantur de vniuersalibus tanquam de subiecto primo: atqui proprietates nō demonstrantur de conceptibus sed de naturis rerum quibus insunt: ergo vniuersalia sunt naturæ rerum non conceptus.

Conceptui formali in mente existenti respõdet in re conceptus obiectiuus.

Quintò. Conceptus formalis in mente existens habet sibi respondentem in re conceptum obiectiuum: nam si nihil illi respondeat in obiecto, non obiectum concipietur, sed aliquid aliud: Si verò illi respondeat aliquid in obiecto: dabitur præter conceptũ formalem etiam conceptus obiectiuus vniuersalis: Conceptus enim formalis est imago & repræsentatio conceptus obiectiui: id enim quod in re repræsentatur per conceptũ formalem, dicitur conceptus obiectiuus. Vnde si conceptus formalis est imago naturæ dabitur in obiecto natura repræsentata. Dices non est necesse naturam sub vna ratione repræsentatam, esse vnam in re, actu, sed tantum potentia & fundamentaliter: satis enim est obiectũ esse potentia tale, quale concipitur actu ab intellectu. R. Conceptui formali sub vna ratione repræsentanti, respondere in obiecto rem vnam, quæ non realiter sed obiectiuè sit vna: hoc est, in ordine ad talem repręsentationem, seu vt substat tali repræsentationi. Vnde potest esse in re multiplex, in seipsa, repræsentatiuè tamen vna. Potest enim aliquid rei conuenire respectiuè, q; illi non conuenit secundũ seipsam. v.g. Quantitas palmaris secũdum seipsam non est maior vel minor, respectũ tamen maioris, dicitur minor, respectu minoris dicitur maior. Quare pari ratione natura rẽpsentata secundũ seipsam, prout est in rebus, non est vna sed multiplex; respectiuè tamẽ seu respectu repræsentationis est vna, quia sub vna ratione repręsentatur. Quod verò hæc vnitas facit naturam intrinsecè vnam in illo esse repræsentato, non tantùm extrinsecè, patebit ex sequentibus conclusionibus.

Quod est per se singulare, non potest effici vniuersale.

Vnde ad primum primæ sententiæ respondetur; id quod est per se non per aliud singulare, non potest effici vniuersale. Atqui natura à parte rei non est per se & ex

ex ratione ſua formali ſingularis, ſed per identitatem realem cum ſingularitate, non igitur ei repugnat poſſe concipi abſq; ſingularitate, & ex conſequenti poteſt eſſe vniuerſale. Indiuiduum verò quia per ſe & ex ratione ſua formali non ex identificatione cum altero eſt ſingulare, non poteſt vllo modo effici vniuerſale.

Ad ſecundam. Naturam in eodem ſtatu repugnat eſſe ſimul vniuerſalem & ſingularem, quia hæc duo reſpectu eiuſdem inuoluunt contradictoria. Vniuerſale enim eſt ſine ſingularitate, ſingulare verò cùm ſingularitate. Quare ſi natura ſumatur in ſtatu quem habet à parte rei, non poteſt ſimul eſſe à parte rei vniuerſalis & ſingularis. Similiter ſi ſumatur in ſtatu quem habet in intellectu obiectiuè, non poteſt ſimul obiici cum ſingularitate & ſine ſingularitate. At ſi in diuerſo ſtatu ſumatur, poteſt eadem natura ſimul eſſe & in rebus ſingularis & in intellectu obiectiuè vniuerſalis. Nam ſicut eidem rei ſecundum diuerſa tempora, vel loca, vel reſpectus, contradictoria poſſunt competere, ita & ſecundum diuerſos ſtatus. *Natura quomodo vniuerſalis & ſingularis.*

Ad tertiam. Patebit ex quarta concluſione: illa enim abſurda ſequerentur, ſi natura vt eſt in ſingularibus actu, eſſet vniuerſalis, non autem dicimus, naturam vt abſtractam à ſingularibus, non vt exiſtentem in ſingularibus eſſe vniuerſalem, & ratione aptitudinis ad eſſendum in multis, non ratione actualis exiſtentiæ in multis.

Dico 2. Intellectus poteſt naturã abſtrahere ab omni ſingularitate; hæc concluſio eſt contra ſecundã ſententiam, & probatur primo ex Ariſtotele, qui 1. Poſterior. text. 39. ait, Dari naturam in entib⁹ talem, quę ſit præter particulares & ſingulares naturas, vt Trianguli naturam *Natura poteſt abſtrahi ab omni ſingularitate.*

eſſe

esse naturam præter quosdã particulares Triangulos, & numeri naturam, prærer quosdã particulares numeros. Atqui natura præter singulares naturas est abstracta à singularibus. Ergo secundum Aristotelem datur præter naturas singulares natura abstracta à singularibus.

Sensus singularia intellectus vniuersalia cognoscit.

Idem Aristoteles in pluribus locis docet sensum in hoc differre ab intellectu, quod ille semper sit singularium, nec vnquam nisi singularia cognoscat hîc & nunc: intellectus autem cognoscit vniuersalia, abstrahendo ab hîc & nunc, quæ differentia nulla est, si vniuersale dicatur esse singulare indeterminatè. Nam etiam sensus cognoscit singulare indeterminatè, ob distantiam vel aliam imperfectam applicationem obiecti. Tunc enim non potest discernere, an hoc vel illud determinatè sit quod videt: potest etiam brutum apprehédere singulare indeterminatè, & in communi, vt cum equus appetit auenam non hanc vel illam determinatè appetit, sed quamcunq; auenam singularem.

Rationibus probatur.

1. Secundo probatur rationibus. Prima sumitur ex conuenientia rerum inter se, id enim in quo res conueniunt, potest abstrahi ab eo in quo differunt. At videmus res conuenire in natura magis vel minus, quasdã in natura generica tantum quasdam verò in natura specifica; in singularitate verò res penitus differre, singularitas enim diuidit vnam ab alia, quia enim Petrus est hic homo, ideo non est ille alius homo, ergo potest & natura generica abstrahi à speciebus, & natura specifica ab indiuiduis, quia differentia est extra conceptũ conuenientiæ.

2. Secunda ratio sumitur ex scientiis quæ demonstrãt passiones de vniuersali, tanquã primo & per se subiecto passionum; atqui non demonstrant de natura singulari

in

in communi, quia proprietates naturæ, non conueniunt naturæ vt singulari, neq; ratione singularitatis, sed secundum se vt natura est. Ergo datur natura secundum se abstracta ab omni singularitate, quia natura etiamsi in ea nulla concipiatur singularitas, erit subiectum & causa sufficiens suarum passionum.

Tertia. Sumitur ex distinctione singularitatis à natura; id enim quod non est de essentia alicuius, non pertinet ad conceptũ essentialem illius, & potest res illa cõcipi sine illo; At singularitas non est de essentia naturæ, quia natura prior est omni singularitate, prius enim est esse naturam quàm hanc naturam: & potest aliquid cũ altero conuenire in natura, & non conuenire in singularitate: Ergo potest concipi natura sine singularitate. Et confirmatur, quia si singularitas esset de essentia naturæ, non posset vna natura specifica habere plura indiuidua: quia non magis hæc quam illa singularitas esset de essentia ipsius; ergo aut omnes singularitates simul, haberet de essentia, quod est impossibile, aut si vnam tantum, non posset habere nisi vnũ indiuiduum. Adhæc si natura habet plura indiuidua, est ex se indifferens ad illa, quod autem est indifferens ad aliquid, potest concipi sine illo. 3. *Singularitas non est de essentia naturæ.*

Verum contra hanc conclusionem tria obiici possunt. Primum est, quod obiicit secunda sententia, quod natura etiam abstracta, sit vna numero & singularis, non igitur potest abstrahi à singularitate. Respondetur naturam abstractam esse hanc & singularem, non singularitate reali, sed obiectiua & intentionali, quod etiam expresse concedit D. Thomas Opusc. 56. cùm ait; dictum illud Boëtii, Omne quod est, vnum numero est, *Natura abstracta quali singularitate, singularis.*

verificari quoq; in natura vniuersali, quæ est vna numero secundùm intentionem: hoc est, vna in ratione obiecti, & secundùm existentiam obiectiuam, non secundùm existentiam realem: Existentia enim vel est rerum singularitas, vel quid coniunctum necessariò cum singularitate. Ad illam verò instantiam secundæ sententiæ, quod natura illa, quæ substat esset obiectiuo in ratione natura sit hæc numero. Resondetur non esse hanc numero nisi respectiuè, hoc est respectu intellectus: Concipitur enim vt in seipsa intrinsecè carens singularitate: Verùm hæc ratio sic concepta est quid determinatum in genere obiecti respectu intellectus concipientis. Licet in genere rei in seipsa sit indeterminata ad omnem singularitatem realem.

Obiici potest 2. Si natura potest abstrahi à singularitate, posset per Dei potentiam produci absq; singularitate. Deus enim potest producere quidquid non implicat contradictionem; naturam autem abstrahi à singularitate non implicat contradictionem. Ergo & produci abstractam: Deinde quicquid *intellectus* potest concipere, Deus potest facere, cùm eadem appareat implicatio in vno quæ in altero. Cum igitur certum sit Deum non posse producere naturam abstractam à singularitate, consequens est neq; intellectum, id concipere sine implicatione contradictionis.

Non quicquid concipitur potest effici realiter.

Respondetur negando sequelam. Est enim maior ratio de effectione reali, quam de effectione intentionali; nam ens rationis potest produci ab intellectu intentionaliter, non tamen potest produci à Deo realiter; & ratio est, quia productio realis terminatur ad existentiam realem, quæ repugnat naturæ entis rationis;

quia

quia eo ipso esset ens reale non rationis. Productio verò intentionalis terminatur ad existentiam intentionalem, quæ est conueniens naturæ entis rationis: Simili ergo modo implicat aliquid realiter existere in mundo, & nō esse aliquid determinatum hoc vel illud: Idcirco implicat etiam contradictionem produci realiter aliquid non singulare: quod enim producitur existit realiter, quod autem realiter existit, est singulare, cùm sit quid determinatum & distinctum ab omni alio. Hæc autem implicatio non est in conceptione intellectus: nam hæc non terminatur ad existentiam realem, sed tantum *obiectiuam*, vnde potest aliquid concipi absq; *omni singularitate* in genere rei, & habere so*lùm* singularitatem obiectiuam, quæ etiam rebus impossibilibus conuenire potest; exquo patet posse aliquid implicare contradictionem respectu productionis, non autem respectu cognitionis, quia sicut produci & cognosci non sunt idem, ita potest aliquid repugnare vni & non alteri. Dices etiamsi non sint idem, esse tamen similia & proportionalia. Respondeo. Non habere omnem similitudinem & proportionem, posseq; aliquid repugnare vni ex propria eius ratione quod non repugnet alteri. Patet etiam sensum illius propositionis non esse, vt quidquid possit cognosci absolutè *possit* etiam fieri à Deo: nam etiam impossibilia cognoscuntur quæ tamen fieri non possunt. Dices cognosci impossibilia sed cum implicatione contradictionis. Respondeo, cum implicatione contradictionis ad fieri non ad cognosci. Sensus igitur verus est, quidquid potest cognosci tanquam factibile potest fieri à Deo.

Cur implicet vniuersale produci realiter?

Quod si quæras vnde repugnet vniuersale fieri & produci realiter à Deo. R. Quia productio terminatur ad existentiam, omne autem quod existit, singulare est; sicut ergo implicat existere & non esse singulare, ita implicat vniuersale existere, vniuersale enim non est singulare. Dices ex hoc capite solum sequitur repugnare existere vniuersale, quod sit abstractum à singularibus, non tamen repugnabit existere, vniuersale genericum abstractum ab esse specifico. R. 1. illud non fore vniuersale genericum sed singulare genericum, ac proinde non fore verum genus, genus enim vt genus, est vniuersale per abstractionē tam ab indiuiduis quàm à speciebus, ita vt si desit alterum non sit genus, sed vtraque abstractio conuenit essentialiter generi, & est complementum essentiale illius: nam in abstractione ab indiuiduis conuenit in specie, & per eam constituitur in ratione vniuersalis in communi; quatenus vniuersale opponitur singulari. Per talem verò abstractionem, hoc est à rationibus specificis, differt à specie & constituitur in ratione propria generis.

Singulare genericū repugnat existere à parte rei sine rationibus specificis.

Secundò dico etiam repugnare singulare genericū à parte rei existere sine rationibus specificis, quia nihil potest existere nisi sit determinatum in essentia. v. g. figura non posset existere nisi sit vel curua vel recta; numerus nisi sit par vel impar; animal nisi sit rationale, vel irrationale. Id enim quod existit est ens determinatum, entis autem determinatio pendet ab essentia & existentia, quare nisi sit determinatæ essentiæ & existentiæ, non existet. Dices id verum esse naturaliter, non verò quòd implicet contradictionem. R. Implicare cōtradictionem respectu existentiæ: nam eo ipso quod subiicitur existentiæ, debet esse quid determinatum in essen-

in essentia: omne enim quod existit, determinatũ quiddam esse necesse est hic & nunc, alioquin esset simul & indeterminatum ex suppositione & determinatum, quia existit, quæ sunt contradictoria. Nam si instes non repugnare inderminatum existere: nam materia ex se est indeterminata ad omnes formas & subiectum ad accidentia. R. Id quod est indeterminatum quoad essentiam, non habens determinatam essentiam, non habet per quid determinatè existat, & sit determinatum ens. & ideo tale implicat existere, quia quod existit, est determinatum ens. Posita verò determinatione in ratione entis, non implicat esse quoad alia indeterminatum: nam hæc indeterminatio non tollit determinationem entis, illa verò tollit.

Indeterminatum existere an repugnet?

Tertio. Obiici potest. Nihil potest abstrahi à suis essentialibus; per essentialia enim est quod est, at essentia quælibet est essentialiter singularis; ergo non potest abstrahi à singularitate; minor probatur. 1. Quia quælibet essentia necessariò est singularis & hæc numero, ita vt ne per Dei quidem potentiam possit effici aliud singulare & aliud numero; at quod est necessarium vel est essentiale vel consequens ad essentiam; ergo & singularitas hoc modo erit essentialis, siue formaliter siue consecutiuè, quia etiam hoc secundo modo habebit in essentia intrinsecam determinationem ad singularitatē. Sic enim & essentiam Diuinam dicimus essentialiter singularem, quia est ex se non ab alio singularis, & ex se determinata ad singularitatem, cum sit ens per essentiam non ens ab alio. Secundò. Quia quod non est vllo modo distinctum ab alio, est idem essentialiter cum illo; indiuisio enim essentialis est vnitas; at essentia à parte rei nullo modo distinguitur ex natura rei à sin-

gularitate (solum enim per rationem distinguitur) ergo à parte rei est vnum & idem essentialiter cum illa.

Singularitas nô essentialis natura.

Respondeo. Negando minorem, alioquin sequeretur omnia indiuidua differre essentialiter nec posse esse plura indiuidua eiusdem speciei, quia vnum quodque haberet suam essentiam, essentialiter determinatam ad diuersam singularitaté. Propter quod & S. Thomas singulos Angelos censuit differre specie, quia habent essentias determinatas essentialiter ad diuersas singularitates; essentiæ enim quæ fundant diuersas proprietates, sunt diuersæ. Ad primam probationem respondeo; id quod conuenit alicui necessariò ex suppositione, non est necesse vt sit essentiale, vel ex essentia fluens; sed solùm id quod conuenit necessariò absolutè & secundum suam essentiam. Porrò esse singularem conuenit essentiæ necessariò, non absolutè vt essentia est; sed vt existit, ad hoc enim vt existat, necessariò debet esse singularis, vniuersalia enim non existunt. Absolutè verò sicut non est necessarium vt existat, quia non ex se sed ab alio existit: ita non est necessarium vt sit singularis, sed solum ex suppositione existentiæ. Quod si dicas saltem sequi singularitatem esse essentialem existentiæ. Respondeo, Negando, singularitas enim rei actualis non est existentia, sed quid consequens existentiæ vt suo loco docebimus. Deinde singularitas conuenit etiam essentiæ non solùm existentiæ.

Singularitas cum essentia quomodo vnũ.

Ad secundam respondeo. Dupliciter posse aliquid dici vnum, vel identicè tantùm, vel etiam formaliter: identicè sunt vnum, quæ in re quidem non distinguuntur; fundant tamen distinctos conceptus formales, quibus distingui possunt, sic animalitas & rationalitas, in homine sunt vnum identicè tantùm quia in re non distinguuntur, possunt tamen distinctis conce-

cepti-

ceptibus formalibus concipi. Vnde etiam ista sunt vnum in tertio, quod ex illis constituitur vnum. V. G. animalitas & rationalitas est vnus homo, hoc est vna res quæ dicitur homo. Formaliter verò dicuntur vnū, quæ non solùm in re entitatibus nō distinguuntur, sed etiam non fundant conceptus distinctos; sic definitio est, idē formaliter cum definito, quia conceptus formalis definitionis est conceptus definiti. Singularitas ergo cum essentia est vnum identicè tantùm, non verò formaliter; quia fundant distinctos conceptus formales propter quos vnum non est de essentia alterius, id enim propriè dicitur de essentia alicuius, quod est de conceptu formali illius.

Dico tertio. Natura abstracta per intellectum ab omni singularitate, est vna & indiuisa simpliciter, ita S. Thomas supra, & communiter omnes Peripatetici; qui hunc vnicum modum assignant quo natura vniuersalis efficiatur vna nempe per abstractionem à differentiis diuidentibus & multiplicantibus illam. Duo igitur ostendenda sunt, & quod iste modus sit sufficiens ad dādam naturæ vnitatē simpliciter & omnimodam, secundum quam natura nullo modo sit in se intrinsecè diuisa; & quod præter illum non sit alius modus. *Natura abstracta à singularitate est vna simpliciter.*

Primum sic ostendo, nam vnitas secundum Arist. est entis indiuisio. Eo enim ipso quòd aliquid non diuiditur secundùm aliquam rationē, est vnum in illâ ratione. Et sicut per diuisionem tollitur vnitas, ita per indiuisionem inducitur. Patet id in quantitate, quæ sola diuisione desinit esse vna quantitas & fit multiplex, cum verò rursum fit indiuisa, fit etiam vna. Porro natura diuiditur dupliciter, specificè per differentiam specificam, & numericè per differentiā numericā: differētia specifica facit naturam aliam specie & essentialiter, numerica verò *Vnitas est indiuisio.* *Diuisio multiplex.*

facit

Per differẽtias natura eſt alia ſubſtãtialiter. facit naturam aliam ſecundùm numerum tantùm; Ita tamen vt vtraque faciat naturam aliam ſubſtantialiter, & negari poſſit, vna eſſe ſubſtãtialiter altera: Cuius ratio hæc eſt; quia natura cum ſuis differentiis ſpecificis & numericis, eſt idem ſubſtantialiter, & ſic ab illis accipit & conſtitutionem ſubſtantialem intrinſecam & diuiſionem ſubſtantialem. Dices, quantitas non eſt idem cum materia, & tamen materia diuiſa, quantitatiuè, eſt diuiſa ſubſtantialiter. R. Formaliter loquendo quantitas ſolùm dat diuiſionem quantitatiuam & accidentalem: quia tam ipſa eſt accidens, quàm partes eius; conſecutiuè tamen dat etiam diuiſionem ſubſtantialem; quia enim materia eſt extenſa per quantitatem, ideo ſequitur quantitatem in diuiſione, & diuiditur ſubſtantialiter ad diuiſionem accidentalem quantitatis; ita vt ſint duæ diuiſiones, altera quantitatis, altera ſubſtantiæ, & duo termini diuiſionum, quantitas & ſubſtantia. Sunt tamen hæ diuiſiones ſibi ſubordinatæ vt vna poſita ponatur altera.

Materia diuiditur ad diuiſionem quantitatis.

Natura per abſtractionem fit verè indiuiſa. Ex qua doctrina ſequuntur illa duo quæ ſumpſimus probanda. Primũ eſt, quod ſi nulla adſit differentia, diuidens & multiplicans naturam, hoc eſt nec ſpecifica, nec numerica; natura erit intrinſecè & ſubſtantialiter indiuiſa, ac proinde vna ſimpliciter. Non poteſt enim dici diuiſa; ſi nihil ſit quod illam diuidat & multiplicet; at nihil eam poteſt diuidere niſi differentia ſpecifica vel numerica; ergo ſi neutra adſit, natura erit neutro modo diuiſa, ac proinde omnimodo indiuiſa. Cum igitur per abſtractionem, natura abſtrahatur à differentiis ſpecificis vel numericis, conſequens eſt per abſtractionem effici naturam vnam & indiuiſam intrinſecè & ſimpliciter. Nam ſicut ſi natura realiter ſpoliaretur,

tur, omnibus differentiis diuidentibus & multiplicantibus illam, tam specificis quàm numericis, esset verè & realiter vna: ita cum per abstractionem consideratur natura absque omni differentia; erit secundum considerationem vna & indiuisa.

Alterum est non esse alium modum indiuisionis & vnitatis naturæ, quia non est alius modus diuisionis nisi per differentiam specificam aut numericam; ergo nec alius modus indiuisionis nisi per abstractionem à differentia numerica vel specifica. Quare qui talem abstractionem negant verè fieri posse, negant consequenter naturam vniuersalem esse, & verè vniuersalem. De tali enim vnitate hic quærimus quæ faciat naturam nō singularem, seu in esse illo non singulari vnam; at talis vnitas non est nisi per abstractionem à differentiis singularibus; Ergo si negetur talis abstractio, verè negabitur vera vnitas vniuersalis; nam illa vnitas quam ponit secunda sententia per denominationem extrinsecam ab vnitate conceptus formalis & definitiui, est vnitas rerum singularium; singularia enim sunt naturis diuisa, & solùm definitione & conceptu formali, sunt vnum: vniuersale autem in essendo est quid non singulare, vnde eius propria vnitas est illa quæ conuenit naturę non singulari, ac proinde abstractæ à singularibus.

Modus vnitatis non est alius nisi per abstractionem à diuidentibus.

Dices per abstractionem effici quidem, naturā in se vnam, sed nō effici vnam respectu omnium indiuiduorum. R. Cum natura abstrahitur ab vno indiuiduo, nō abstrahitur solum à differētia vnius indiuidui, sed à differentiis omniū indiuiduorum: quia consideratur sine differētiis quorumcunq; indiuiduorū; quo fit vt sic abstracta sit vna pro omnibus indiuiduis eo prorsus modo, ac si ab omnibus & singulis singillatim abstraheretur.

Natura abstracta ab vno indiuiduo abstrahitur ab omnibus indiuiduis.

Neq; enim ad hanc abſtractionem opus eſt cognoſcere ſingula indiuidua & differentias ipſorum: ſed ſufficit non conſiderare in natura vllas differentias quorumcunque indiuiduorum. Quocirca per abſtractionem natura efficitur vna natura omnium indiuiduorum; ſiquidem non eſt altera & altera, quia abſtrahit à differẽtiis numericis facientibus illam alteram.

Natura abſtracta ab vno indiuiduo eſt eadem cum natura abſtracta ab alio.

Dices naturam abſtractam à Petro non eſſe naturã abſtractam à Paulo. R. Immo verò eſſe vnam & eandẽ naturam: quia quæ nullo modo differunt ſunt vnum, at iſtæ naturæ nullo modo differunt, quia non habent per quid differant; ſunt enim abſtractæ à ſuis differentiis numericis, per quas formaliter differunt. Sunt igitur vna & eadem natura; alioqui ſi eſt altera & altera, nondũ eſt abſtracta à differentiis numericis facientibus eam alteram. Verum quidem eſt in Petro & Paulo eſſe alteram & alteram, quia identificatur differẽtiis indiuiduis Petri & Pauli: at abſtracta ab his differentiis deſinit eſſe altera & altera, ac ex conſequenti fit vna & indiuiſa: ſublata enim cauſa diuerſitatis, tollitur & effectus, & impoſſibile eſt eſſe alterum ſi non adſit id quod facit alterum.

Inſtantia de Natura in vno tantũ Indiuiduo exiſtente.

Dices ſi natura non poſſit habere niſi vnum indiuiduum. V. G. natura Michaëlis quæ ſecundum D. Thomam non poteſt eſſe niſi in indiuiduo. Talis natura per abſtractionem non erit natura vna multorum. Reſp. 1. id eſſe ex accidenti, quia non dantur illius naturæ plura indiuidua; at ſi darentur, natura illa per abſtractionem illam, quantum eſt ex ſe, eſſet vna natura omnium indiuiduorum; eſſet enim indifferens ad omnia indiuidua; neq; enim tunc maiori abſtractione opus eſſet, ad hoc vt eſſet vna reſpectu omniũ indiuiduorũ. Secundò. Reſpondẽt alij, ad hoc vt natura per abſtractionẽ efficia-

ficiatur vna natura omniũ indiuiduorum, debet esse natura communicabilis & multiplicabilis; ita vt eadẽ abstractio in natura communicabili sufficiat ad vnitatem communem multis: in natura verò incommunicabili non sufficit. Verùm hæ responsiones coincidunt in vnũ.

Dico quartò. Intellectus per abstractionem facit naturam verè vniuersalem, duo enim sunt de ratione vniuersalis, vnitas & ordo ad multa; atque per abstractionem natura fit, & vna & indifferens ad multa, ac proinde apta esse in multis; Ergo per abstractionem sufficienter intellectus facit naturam vniuersalem. Minor probatur. per abstractionem enim tollitur omnis diuisio naturæ per differentias; sublatis enim differentiis diuidentibus, remanet natura indiuisa & vna. Similiter posita abstractione, sequitur ordo & aptitudo naturæ ad essendum in multis; licet enim hanc aptitudinem habeat natura à parte rei; quia re vera est in multis; tamen nõ habet à parte rei aptitudinem, per modũ vnius, & cum indiuisione sui, essendi in multis: est enim à parte rei in multis sed diuisa non vna; per abstractionem verò habet, vt sit apta esse vna in multis: vnde hæc aptitudo nõ est realis sed rationis, quia est fundata in abstractione, quæ fit per rationem.

Intellectus per abstractionem facit verè vniuersalem.

Dices hanc aptitudinẽ ad multa non consequi naturã abstractam nisi apprehendatur, cum enim sit ens rationis, non existit nisi apprehendatur; quare præter abstractionẽ requireretur alia actio intellect⁹ ad faciendã naturam vniuersalẽ. R. Hanc aptitudinẽ esse non repugnantiam ad multa; non repugnantia autem cum formaliter non sit ens, sed non ens, non habet opus vt apprehendatur, apprehensio enim solum requiritur ad ens rationis, quod per apprehensionem habet rationẽ entis, negationes

Non repugnãtia nõ habet opus vt apprehẽdatur.

autem cum non ſint entia, ſed eſſe illarum ſit non eſſe; non egent apprehenſione ſed conueniunt abſolutè poſito fundamento.

Natura per potētiā ad multa conſtituitur actu vniuerſalis.

Sed obiicies ſi natura conſtituitur vniuerſalis per aptitudinem ad eſſendum in multis, erit ſolum potentia non actu vniuerſalis: aptitudo enim dicit potentiam. R. per illam potentiam & aptitudinem ad multa naturam conſtitui actu vniuerſalem; quia illa potentia conuenit illi actu, & ſufficit ad vniuerſalitatem ſuppoſita vnitate naturæ. Nam etiam potentia poteſt rei competere actu. Sic potentiæ animæ, ſunt potentiæ reſpectu actuum & obiectorum; reſpectu verò ſubiecti quod reddunt actu potens ſunt verè actus. Pari ergo ratione ordo potentialis ad multa, eſt quidem potentialis reſpectu actualis inexiſtentiæ; tamen reſpectu ſubiecti ſeu naturæ, eſt actualis; quia eſt actus naturæ, & facit naturam actu potentem & aptam ad multa. Diſtingui enim debet actus primus ab actu ſecundo; actus primi ſunt potentiæ à quibus procedunt operationes; actus verò ſecundi ſunt operationes. Per potentiam ergo ad multa, natura eſt vniuerſalis in actu primo: per actualem autem inexiſtentiam eſt in actu ſecundo: Conſtituitur autem vniuerſale per actum primum non per ſecundum, vti & cæteræ res.

Natura vt actu in multis nō eſt vniuerſalis.

Dico quintò. Natura tàm vt exiſtit actu in multis, quàm vt conſideratur actu eſſe in multis, non eſt ſimpliciter vna & vniuerſalis, ſed ſolùm vt eſt abſtracta à multis; Explico. Magnū eſt, diſcrimen inter naturā abſtractam à multis, & exiſtentē actu in multis: nam abſtracta per abſtractionē denudatur ab omnib. differētiis ipſam diuidentib⁹; vnde remanet omnimodo indiuiſa, & ſimpliciter vna; quia non habet per quod diuidatur. Vnde etiam ex conſequenti habet cum vnitate & indiuiſione

apti-

aptitudinem & indifferentiam ad multa, per quod cõpletur in ratione vniuersalis. Etenim sic abstracta non est magis huius quam illius indiuidui, neq; est magis determinata ad vnum quam ad alterum.

At cùm consideratur esse actu in multis, consideratur vt identificata multis; ac proinde vt diuisa in multis; vnde non potest in tali statu considerari vt indiuisa, sed potius vt diuisa; & ex consequenti non potest esse vniuersalis, quia sine vnitate non est vniuersalitas. Nam sicut per abstractionem à multis fit indiuisa; ita per coniunctionem in multis, fit diuisa, & perdit vnitatem & indiuisionem, quam habuit ex abstractione. Exemplum est in quantitate: hæc enim antequam diuidatur in multa, manet vna & indiuisa quantitas, & habet aptitudinem vt diuidatur. Quando verò actu diuiditur, perdit indiuisionem & vnitatem, & ex vna quantitate fiunt multæ quantitates. Pari ergo ratione natura ante omnem diuisionem, per differentias singulares, à quibus abstrahit, est indiuisa & vna, & habet cum vnitate & indiuisione, aptitudinem tum ad essendum in multis, tùm vt diuidatur in multa: vnde in statu abstractionis nihil illi deest ad vniuersalitatem. Cum verò consideratur in multis: eo ipso consideratur vt multiplicata & diuisa, siquidem est in multis per identificationem cum multis, ex qua identificatione habet multiplicari & diuidi. Quod enim identificatur multis, fit multiplex, vnde natura in hoc statu non potest dici indiuisa & vna simpliciter, ac proinde nec vniuersalis.

Natura in multis est diuisa & multiplex.

At obiicies, potest natura simul esse vna & multiplex, vna per abstractionem, multiplex prout est in multis. R. In diuerso statu posse ista simul competere eidem naturæ, nam prout est in intellectu, est abstracta

Natura in diuerso statu vna & multiplex.

& vna, prout est in re, est multiplex non vna: At in eodem statu nō possunt ista duo simul conuenire naturæ, cum sint contraria & vnum tollat aliud, verbi gratia, natura vt est in intellectu obiectiuè nō potest simul esse abstracta à multis, & coniuncta cum multis; nec per abstractionem indiuisa, per coniunctionem diuisa: abstractio enim, cùm est, tollit coniunctionem, & coniunctio abstractionem, neq; possibile est eandem naturam, per intellectum simul coniungi & non coniungi, abstrahi & non abstrahi, vnde cum hi actus fiunt ab intellectu, non fiunt simul sed successiuè. Similiter à parte rei non potest natura simul esse realiter diuisa in multis, & realiter indiuisa.

Non potest simul natura esse abstracta à multis & coniuncta multis.

Cum igitur de ratione vniuersalis sit, vt naturæ in eodem statu conueniat vnitas & ordo ad multa: ordo autem actualis inexistentiæ in multis non potest conuenire naturæ in eodem statu. in quo natura est vna, hoc est in statu abstractionis, per intellectum: sequitur hunc ordinem non posse constituere naturam vniuersalem. Nam si sit realis inexistentia in multis, conuenit naturæ in alio statu, quem habet extra intellectum à parte rei, & conuenit naturæ diuisæ non indiuisæ. Si verò sit existentia in multis per considerationem intellectus, ea consideratio pugnat directè cum abstractione: abstractio enim est consideratio sine multis, hæc verò est consideratio cum multis. Coniungi autem & seiungi à multis per considerationem, sunt contraria. ex quo patet naturam non fieri vniuersalem, nisi per aptitudinem ad multa, quia hic solum ordo ad multa conuenit naturæ abstractæ, & salua eius abstractione & vnitate. Alius verò ille ordo actualis inexistentiæ in multis, destruit, tum abstractionem naturæ, tum vnitatem. Et proculdubio hæc est senten-

tia Aristotelis & Peripateticorum, qui omnes docent, naturam fieri vniuersalem per abstractionem à multis, non per coniunctionem cum multis, ac proinde, cùm ordinem ad multa tribuunt vniuersali, illum solum tribuunt, qui conuenit naturæ, vt est abstracta à multis, non verò vt est coniuncta multis; talis autem ordo est aptitudinalis, non actualis: nam ordo actualis tollit & abstractionem & vnitatem naturæ, quæ in abstractione fundatur: ordo autem qui tollit vnitatem vniuersalis tollit essentiam vniuersalis; quod autem tollit essentiam, non constituit essentiam, & hæc est à priori ratio huius sententiæ & nostræ conclusionis.

Potest autem eadem conclusio confirmari aliis quoq; efficacibus argumentis. I. Si natura in Petro & Paulo esset vna siue in re siue per intellectum, sequeretur Petrum & Paulum esse vnum & indiuisum substantialiter, & esse consubstantialem alteri; at hoc est falsum, quia Petrus & Paulus habent naturas diuisas, quarum vna non est altera: ergo non possunt concipi habere naturam indiuisam. Diuisum enim, quâ diuisum non potest concipi indiuisum & vnum: at natura quatenus est in Petro est diuisa, non potest igitur concipi indiuisa: sed si concipitur indiuisa, concipitur vt abstrahit à Petro & Paulo, & est extra Petrum & Paulum per abstractionem. Dices Petrum & Paulum non esse vnum à parte rei sed per intellectum. Contra, ne intellectus quidem potest concipere vnum quatenus est multiplex; at natura vt est in Petro & Paulo est multiplex, ergo vt est in Petro & Paulo, non potest concipi vt vna.

Alia rationes.
Multa vt multa essent vnū.

Secun-

2. *Vniuersalia essent monstra.* Secundo. Quando intellectus res diuisas concipit vt vnum quid & indiuisum, dicitur facere monstrum, vt patet in hircoceruo, ex duabus enim essentiis diuersis hirci & cerui, facit vnam essentiam hircocerui: atqui similiter duæ naturæ Petri & Pauli sunt in re diuersæ, ita vt vna non sit altera. ergo si illas concipit esse vnam naturam & essentiam, facit monstrum, quia duo diuersa substantialiter facit vnam substantiam. Etenim cùm intellectus fingit hircoceruum, non mutat à parte rei naturam Hirci & Cerui, sed tantam mutat obiectiuè, concipiendo rem ex hirco & ceruo compositam, eaque ratione dicitur fingere monstrum.

Dices tunc fingi monstrum quando vniuntur in vnum res incompossibiles. Contra, sicut vnio duarum specierum in vnam speciem est impossibilis, ita & vnio duarum substantiarum in vnam substantiam est impossibilis; naturæ autem in Petro & Paulo quatenus sunt in Petro & Paulo, sunt duæ substantiæ diuersæ: Ergo illarum vnio in vnam substantiam manente illarum diuisione, est impossibilis, ac proinde verè monstrum.

3. *Esset homo alius quàm re vera sit.* Tertio. Si natura vt est in Petro & Paulo fieret vna per intellectum, sequeretur Petrum alium esse hominem factum per intellectum, quam re vera sit à parte rei: nam à parte rei Petrus est homo non identificatus Paulo, per intellectum verò fieret homo identificatus Paulo, ac proinde alius homo: nam homo identificatus Petro, per illam identificationem, cum differentia substantiali Petri, constituitur alius homo substantialiter.

Deinde natura identificata substantialiter alicui, est diuersa substantialiter à natura non identificata, quia in sua substantia continet id cui identificatur, quod natura

tura non identificata non continet. Vnde fieret vt per conceptum intellectus, quo concipit naturam identificatam Petro & Paulo, esse vnam; Petro accederet noua substantia, quam ante non habebat. Nam ante habebat substantiam nulli alteri substantiæ identificatam; per conceptum verò habet suam substantiam identificatam substantiæ Pauli, & factam substantiam Pauli. *Prædicaretur noua substantia de Petro.*

Similiter cum Petrum concipit esse vnum animal cum boue, faceret hoc conceptu Petrum acquirere substantiam bouis, & esse idem substantialiter cum boue, & habere substantiam bouinam, quæ omnia sunt manifestè absurda. Ex quibus patet naturam Petri & Pauli non posse effici per intellectum vnam, vt est in Petro & Paulo, sed tantum vt est abstracta à differentiis Petri & Pauli, ac proinde solum vt abstracta est, esse vniuersalem, non verò vt est vel concipitur existens in individuis. *Petrus per prædicationem acquireret substantiã bouis.*

Sed obiicies, verissimè dicitur naturam vniuersalem esse vnam in multis, ita enim & Aristoteles & omnes loquuntur, ergo vt existit in multis est vna & vniuersalis. Respondeo, naturam dici quidem vnam in multis sed materialiter non formaliter, non enim quatenus est in multis est vna, quia vt est in multis est multiplex & diuisa; neq; quatenus est vna, est in multis, quia est vna per abstractionem à multis: quatenus autem abstrahitur à multis, non est in multis, sed extra multa. Solum igitur materialiter est verum, illam quæ est in multis, prout abstrahitur à multis esse vnam; & illam quę per abstractionem à multis est vna, esse quoq; in multis: ita tamen vt essendo in multis desinat esse abstracta & vna. *Natura vniuersalis quomodo est vna in multis.*

Deinde natura existens in multis est vna, sed fundamentaliter tantum & in potentia, quia habet fundamétum vt possit per abstractionem concipi & fieri vna. Deniq; est vna in multis sed vnitate extrinseca, non intrinseca: nam intrinsecè est diuisa & multiplex in multis: extrinsecè verò per denominationem à conceptu formali est vna secundum definitionem, quia omnibus illis naturis, vna definitio naturæ competit.

Quanquam hæ omnes vnitates non sufficiunt ad vnitatem vniuersalis. Nam vniuersale debet esse vnum formaliter, quatenus habet ordinem ad multa, debet etiam esse vnum non fundamentaliter & in potentia, sed in actu. Deniq; debet esse vnum intrinsece non extrinsecè, quia si sit intrinsecè diuisum nō erit vna natura sed plures naturæ singulares; de ratione autem vniuersalis in essendo est esse naturam non singularem & indifferentem ad omnia singularia.

Soluuntur argumenta in contrarium. Primum.

Ex dictis facile soluuntur argumenta quibus naturæ vniuersales impugnantur. Primum est. *Intellectus* non potest efficere naturam ad id aptam quod ei repugnat, verbi gratia, non potest efficere naturam hominis aptam ad rudendum, nec naturam asini aptam ad ridendum, quia hæ proprietates his naturis repugnant, nec potest intellectus mutare naturas rerum, nec facere, vt quod secundum naturam repugnat, non repugnet. Atqui naturæ quæ est in Petro repugnat omnis alia singularitas, præter singularitatem Petri; ergo non potest intellectus facere naturam illam aptam & indifferentem ad omnem singularitatem. Minor patet, id enim maximè repugnat naturæ, quod ei ne per Dei quidem potentiam potest conuenire: at ne per Dei qui-

quidem potentiam potest natura Petri esse natura alterius quam Petri, neq; alia substantialiter quam sit, neq; Petrus potest effici Paulus, ergo naturæ Petri repugnat omnis alia singularitas.

Soluitur; naturæ quæ est in Petro repugnare omnem aliam singularitatem, non per se & ex ratione formali naturæ, sed ex accidēti, propter identificationem, cum differentia indiuiduali Petri, quare solum ex suppositione talis identificationis, non potest illi aduenire noua singularitas. Quia igitur per abstractionem, tolli potest hæc identificatio, & potest concipi natura absq; hac identificatione, ideo potest etiam concipi absq; repugnantia ad omnem aliam singularitatem. *Natura quæ est in Petro quomodo repugnat omnis alia singularitas.*

Secundum est. Quælibet natura ex sua essentia est singularis, omni enim alio ablato & relicta sola natura, erit natura illa indiuisa in se, & diuisa à quocunq; alio, quod est esse vnam numero & singularem, ergo non potest per intellectum abstrahi à singularitate. Resp. Naturam non ex sua essentia formaliter esse singularem, sed ex identitate cum differentia singulari. Quare sicut potest abstrahi à differentia, ita & à singularitate. Porro etsi cum concipitur natura abstracta ab omni existentia & singularitate, quam habet in rebus; concipitur, vt vniuersalis: quia tamen sic concepta habet existentiam obiectiuam & intentionalem, ideo habet etiam singularitatem quandam obiectiuam, ratione cuius est vna obiectiuè, & in illo esse obiectiuo indiuisa in se, & diuisa à quocunq; alio, Verum hæc singularitas obiectiua, non impedit abstractionem à singularitate reali. *Secundum.* *Natura singularis est non ex sua essentia sed ex identitate cum singularitate.*

Tertium. Natura abstracta vel est eadem cum natura singulari vel diuersa; non eadem, quia natura iden- *Tertium.*

tificata ſubſtantiæ Petri differt ſubſtantialiter à natura non identificata. Et ſicut natura Petri, quia eſt identificata ſubſtantiæ Petri, differt ſubſtantialiter à natura Pauli, quæ eſt identificata ſubſtantiæ Pauli: Ita & hîc propter identificationem ſubſtantialem, differt ſubſtátialiter à natura non identificata. Non eſt etiam diuerſa, quia illa ipſa quæ eſt identificata, concipitur non identificata, alioqui hic homo non eſſet homo, nec eſſentia abſtraheretur à Petro ſed potius non eſſentia.

Natura abſtracta quomodo eadem cum ſingulari & non eadem.

Soluitur; Naturam Petri ſumptam formaliter vt natura eſt, & ſecundum rationem formalem naturæ, eſſe eandem cum natura abſtracta, non eſſe verò eandem, ſi ſumatur cum identificatione cum Petro. Eadem enim formaliter natura eſt, quæ concipitur ſub identificatione & ſine identificatione.

Quartum.

Quartum. Si vna eſſet natura multorum, ſequeretur illa multa non eſſe à ſe naturis diuiſa, ſed eſſe ſibi identificata: eſſent etiam omnes propoſitiones eſſentiales falſæ; falſum enim eſt Petrum eſſe hominem identificatum Paulo, aut eſſe animal identificatum boui. Reſpondeo. Hæc & ſimilia rectè probant noſtram quintam concluſionem: non enim dicimus naturam eſſe vnam in Petro & Paulo exiſtentem ſed abſtractam à Petro & Paulo.

Quintum.

Quintum. Si natura per abſtractionem efficeretur vnuerſalis, ſequeretur naturam leonum vt per imaginem pictam repræſentatur in abſtracto, eſſe naturam vniuerſalem, & ſic per picturam fieret vniuerſale. Nam ſicut natura per conceptum formalem repræſentata indeterminatè, fit per talem repræſentationem vniuerſalis. Ita & natura leonis repræſentata indeterminatè

natè in abstracto per imaginem pictam, fit vniuersalis: non enim repræsentatur per imaginem hic vel ille leo determinatè, sed leo absolutè. Neque dici potest leonis essentiam non repræsentari in imagine picta, sed accidentia: nam etiam in conceptu formali nõ repræsentatur essentia secundum se, sed vt substans accidentibus, Deinde illa ipsa accidentia leonis repræsentantur in abstracto vt in vniuersali, ergo saltem illa accidentia, vt sic repræsentata, erunt vniuersalia in essendo. Quod si dicas imaginem leonis esse vniuersalem tantum in repræsentando, quia omnes leones repræsentat; non autem in essendo, quia non est essentia omnium leonum. Contra, nos non loquimur de imagine repræsentãte, quam certum est esse vniuersalem in repræsentando non in essendo, sicut & conceptus formalis qui est imago quædam in mente, non est vniuersalis nisi in repræsentando: sed loquimur de re repræsentata, quæ quia repræsentatur in abstracto (sicut & natura in intellectu) debet esse vniuersalis in essendo: natura enim abstracta à singularibus est vniuersalis in essendo.

Soluitur. Natura repræsentata per imaginem pictam, repræsentatur tanquam singularis indeterminatè, non verò tanquam vniuersalis & abstracta ab omni singularitate: hoc enim modo repræsentatur solum in intellectu, & ideo solum ex repræsentatione intellectuali est vniuersalis, non verò ex repræsentatione picturæ. Repræsentatio enim imaginis pictæ, fundatur in eius similitudine cum leonibus veris; at dubium non est, similitudinem illam esse rei singularis, & terminari ad rem singularem, licet sub ratione singulari indeterminata: intellectus verò abstrahit naturam ab omni singularitate. vnde intellectus non pictor facit naturam vniuersalem.

Pictura singulare indeterminatum repræsentat non vniuersale.

QVÆSTIO V.

Quæ & qualis sit vnitas naturæ vniuersalis.

Natura vniuersalis necessariò vna.

DIco primò. Naturam vniuersalem necessariò esse vnam, Patet id ex definitione vniuersalis, quod est vnum respectu multorum; non enim multa in multis, sed vnum in multis dicitur vniuersale. Quare non sufficit ad rationem vniuersalis ordo & multa, sed requiritur ordo vnius ad multa. Vt si sit ordo multorum ad multa non facit rem esse vniuersalem: nam naturæ à parte rei sunt multæ in multis, neque tamé idcirco sunt vniuersales. Hanc vnitatem expressit Aristot. definiens vniuersale esse id, quod est aptum esse in multis, vel dici de multis in singulari non in plurali.

Natura vniuersalis vna intrinsecè.

Dico secundò. Naturam vniuersalem esse vnam obiectiuè & intrinsecè, non verò solùm per denominationem extrinsecam ab vnitate conceptus formalis. Ratio est quia est vna per abstractionem ab omnibus differentiis singularibus, & per carentiam eorum omnium quæ illam diuidere possint: ergo est intrinsecè vna & indiuisa, quia nihil habet per quod intrinsecè diuidatur; & sicut si natura realiter existeret sine differentiis indiuidualibus, esset intrinsecè vna & indiuisa, ita & intellectu, cum fuerit spoliata per abstractionem omnibus differentiis illam diuidentibus, erit intrinsecè vna. Deinde si natura esset intrinsecè diuisa & multiplex per differentias & solum extrinsecè secundum cōceptum vna, essent plures naturæ singulares similes, secundùm vnam rationem & definitionem conceptæ, nō autem esset natura non singularis, quod requiritur ad

rationem vniuersalis in essendo. Vnde etiã sequeretur naturam esse vniuersalem extrinsecè, & secundum esse extrinsecum quod habet in mente, intrinsecè autem nõ esse vniuersalem, sed multas singulares.

Dico tertiò. Vnitatem naturæ vniuersalis esse vnitatem communem, secundum quam natura non solùm in seipsa est vna, sed etiam est vna respectu multorũ, quę dicitur vnitas communitatis. Explico. Natura tripliciter potest considerari. 1. secundum se & sua prædicata essentialia. 2. vt est natura huius indiuidui particularis. 3. vt est natura communis omnibus indiuiduis. In hoc triplici statu triplex quoque conuenit vnitas naturæ. Nam natura secundum se, est vna vnitate formali seu essentiali; & abstrahit ab vnitate vniuersali & particulari; quia natura secundùm se tantum dicit sua essentialia, & vnitatem in essentialibus, & quia nec vniuersalitas nec particularitas est de essentiæ naturæ, ideo natura secundum se sicut abstrahit ab vniuersalitate & particularitate, ita & ab vnitate vniuersali & particulari, verumque est quod sanctus Thomas, & communiter Doctores dicunt, naturam secundum se nec esse vniuersalem, nec particularem, sed tantùm naturam sub ratione naturæ. Quod si dicas naturam secundum se necessario esse abstractam à singularibus; eo enim ipso quod secundùm se consideratur, non consideratur vt est in singularibus: natura autem abstracta à singularibus est vniuersalis. Respond. Naturam secundum se esse vniuersalem consecutiuè, quia consequitur ad eam vniuersalitas, non verò formaliter, quia in sua ratione formali non includit vniuersalitatem, vniuersalitas enim non est de essentia naturæ.

Vnitas vniuersalis est vnitas communis.

Natura secundum se nec vniuersalis nec singularis.

Si

Natura vt existit in singularibus. Si verò consideretur natura vt est particularis huius vel illius indiuidui, sic est vna vnitate numericâ & singulari, quam habet à differentiâ numericâ, per quam constituitur in ratione indiuiduali. Denique si natura consideretur vt est communis omnibus indiuiduis, sic illi conuenit vnitas communitatis, quam acquirit natura per abstractionem: per abstractionem enim redditur indifferēs ad multa, & communis multis. Differt autem hæc vnitas ab vnitate formali, quia vnitas formalis est vnitas naturæ, vt natura est; vnitas verò communis conuenit naturæ, vt abstracta est: quare vnitas communis, includit vnitatem formalem, & addit illi respectum ad multa, ita vt natura, quæ est in se vna formaliter, sit etiam vna formaliter respectu multorum. Quare eadem est vnitas formalis & vnitas communis, fit enim communis, cum sumitur respectu multorum.

Natura vt existit in intellectu.

Vnitas formalis & vniuersalis differunt.

Natura vniuersalis est vna vniuocè. Dico quartò. Natura vniuersalis est vna vniuocè. Ratio est, quia est vna per abstractionem à differentiis singularibus. At natura quæ præscindi potest à differentiis singularibus, est vniuoca; quia non habet per quid diuersificetur, cum tota diuersificatio naturæ sit à differentiis. Ex quo patet, analogum non esse verè & propriè vniuersale: quia non potest perfectè præscindi à differentiis inferiorum sed solum sicut confusum ab expresso, vt suo loco dicetur. Quocirca & Aristoteles 3. Metaph. tex. 10. negat ens esse genus, quia non potest præscindi perfectè à differentiis: inuoluitur enim in suis differentiis: & 4. Metaph. t. 2. ait ens non esse vniuocum sed analogum, nec significare vnam naturam sed tantum ab vno vel ad vnum. In 5. etiam Metaph. tex. 12. distinguit vnum analogicè ab vno genere vel specie, alia, inquit, numero, alia specie, alia genere, alia analogia,

Analogum nō est verè vniuersale.

gia, vnum sunt, ibique hæc omnia distinctis definitionibus definit, additque ea quæ vnum sunt analogiâ, non omnia esse vnum genere. In primo verò poster. text. 25. oportet inquit vniuersale aliquid vnum & idem esse in pluribus non æquiuocè. Vbi nomine æquiuoci more solito etiam analoga comprehendit. Nihilominus latè sumendo nomen generis & speciei, potest ob similitudinem quandam nomen generis & speciei analogis quoq; applicari. Et sic Arist. 4. Met. t. 2. enti assignat species & specierum species.

QVÆSTIO VI.

Qualem ordinem ad multa dicat natura vniuersalis?

ARistoteles in definitione vniuersalis, ordinem ad multa exponit per aptitudinem ad essendum in multis & prædicandum in multis 7. Metaph. tex. 45. hoc inquit, dicitur vniuersale, quod pluribus naturâ aptum inesse, & 1. Peri. c. 5. Dico autem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est, Nam etiam si 1. de part. c. 4. dicat vniuersale esse id quod inest multis & 1. poster. tex. 26. ait esse vnum in pluribus: tamen non ait esse actu in pluribus, sed exponẽdus est secundum aptitudinem, vti seipsum exponit in definitionibus vniuersalis, quas ex professo tradidit.

Dico igitur 1. de ratione vniuersalis esse ordinem ad multa, ita vt nullum detur vniuersale absolutum, sed tãtum respectiuum. Est contra quosdã recentiores, qui distinguunt vniuersale in absolutum & relatiuum, ita vt vtrumq; sit formaliter vniuersale. Absolutũ dicunt esse *Ordo ad multa est de ratione vniuersalis.*

Opinio asserens vniuersale absolutum. naturam abstractam, ad quam consequitur vnitas & aptitudo ad multa, tanquam proprietates: essentiam verò vniuersalem consistere in illa constitutione naturæ, secundum quam est in se disposita proximè vt referatur ad multa, quare antequam referatur ad multa; esse vniuersalem. Quod explicant primò similitudine indiuidui. Indiuiduum enim seu singulare opponitur vniuersali, sicut ergo indiuiduum constituitur in ratione indiuiduali per differentiam indiuidualem, ad quam consequitur vnitas indiuidualis & aptitudo ad prædicandum de vno solo; ita, vt, vnitas & aptitudo non constituat rationem formalem indiuidui, sed consequenter ad rationem indiuidui; ita & vniuersale, prius constituitur per abstractionem in ratione vniuersalis, tum consequuntur vnitas & aptitudo ad multa per modum proprietatum. Secundò. Exemplo Idearum: si enim Ideæ Platonicæ quæ secundum Platonem sunt naturæ vniuersales, essent actu subsistentes, essent procul dubio vniuersalia absoluta.

Refellitur. Verum hi Autores, si loquuntur de vniuersali fundamentaliter, verum dicunt: natura enim absoluta est fundamentum vniuersalitatis. At si loquantur de vniuersali formaliter, non suntadmittendi.

I. *Absolutũ vniuersale Arist. non agnouit.* Primò. Quia Aristoteles nullum aliud vniuersale agnouit nisi respectiuum, siquidem illud definit per ordinem ad multa. Vocat quidem sæpe naturas absolutas vniuersalia, vt cum ait de vniuersalibus esse scientiam; de naturis enim absolutis, non de vniuersalitate est scientia: Tamen naturas absolutas idcirco vocat vniuersalia, quia sunt communes & dicunt ordinem ad multa. Tùm, quia secundum definitionem vniuersalis à se traditam vocat eas vniuersales; Tum, quia

quia cùm probat aliquid esse vniuersale, probat ex ordine ad multa, vt 7. Metaph. t. 45. hoc enim, inquit, dicitur vniuersale quod pluribus naturâ aptum est inesse.

Secundò. Ratione, quia nihil dicitur vniuersale nisi respectu multorum. Qualemcunque enim dispositionem res in se habeat, nisi cognoscatur in ordine ad multa, non cognoscetur, vt vniuersalis. Nam etiam de naturâ illa absoluta si quæratur, quare sit vniuersalis, nō aliter responderi poterit, nisi quia est apta esse in multis. Neque dici potest hanc rationem esse à posteriori, à priori enim nulla alia dari potest. Nam si dicas naturam illam absolutam, quia est abstracta, esse formaliter vniuersalem, & per abstractionem constitui in ratione formali vniuersalis absoluti: contra; quia abstractio solum facit formaliter naturam non singularem, non verò positiuè vniuersalem: abstrahi enim est concipi sine singularitate, & effectus formalis ipsius adæquatus, est facere naturam non singularem. Porrò vniuersalitas non est formaliter negatio singularitatis, hoc enim hucusque nullus asseruit, cum sit contra communem notionem de vniuersali. 2.

Vniuersale nō dicitur nisi respectu multorum.

Natura quare vniuersalis.

Abstractio formaliter facit naturam non singularem.

Tertio. Nulla est ratio, propter quam natura absoluta dici debeat vniuersalis formaliter, secundum esse absolutum. An quia denominatur vniuersalis? at hæc denominatio non fit nisi ab vniuersalitate respectiua, eo modo quo subiectum denominatur à forma accidentali, verbi gratia, Paries denominatur albus ab albedine, similis à similitudine. An quia est talis in se, vt ei ordo ad multa necessariò cōpetat; at hoc est esse fundamentū vniuersalitatis. Fundamentum enim relationis est illud ad q; necessariò consequitur relatio. 3.

Natura absoluta est solum fundamentaliter vniuersalis.

V. G. albedo ita afficit ſubiectum, vt ei neceſſariò competat ſimilitudo: num igitur propterea albedo dici debet ſimilitudo formaliter, aut ſimilitudo abſoluta? num etiam ſimilitudo formaliter diſtingui debet in abſolutã & relatiuam? An non eo ipſo, quod aliquid eſt diſpoſitio ad aliquam formam, dici non poteſt ipſa forma, ſed quid diſponens ad formam. Quocirca & abſtractio cùm ſit diſpoſitio ad vniuerſalitatem, non poterit dici vniuerſalitas formaliter, ſed tantum fundamentaliter.

Neq; obſtat illa ſimilitudo indiuidui: indiuidui .n. ratio eſt abſoluta; vniuerſalis verò ratio eſt reſpectiua; opponiturque indiuiduum vniuerſali ſicut abſolutum reſpectiuo. Vnde non ſequitur, ſi abſolutum conſtituatur in ſuo eſſe per differentiam abſolutam; etiam reſpectiuum per differentiam abſolutam conſtitui debere. Id enim ratio oppoſitionis non expoſcit, ſed tantum, vt per differentiam oppoſitam conſtituatur: differentia autem reſpectiua eſt oppoſita differentię abſolutæ. Deinde per abſtractionem vniuerſale ſolum opponitur ſingulari, vt non ſingulare ſingulari. Quæ oppoſitio non eſt formaliter in vniuerſalitate, ſed in non ſingularitate, In vniuerſalitate autem opponetur ſingulari, quatenus vniuerſale reſpicit multa, ſingulare verò reſpicit vnum tantum. Quod verò ad Ideas attinet, eæ ſi eſſent, ſecundùm eſſe abſolutum eſſent vniuerſales, fundamentaliter; ſecundùm verò ordinem ad multa, eſſent vniuerſales formaliter; ex quibus patet illud vniuerſale abſolutum tantum eſſe fundamentaliter vniuerſale, & ita prorſus ſe habere ad vniuerſalitatem, ſicut albedo ſe habet ad ſimilitudinem vti dictum eſt.

Dico

Dico secundò. Non quiuis ordo ad multa, sed solùm is qui fundatus est in vnitate naturæ, constituit naturam vniuersalem: non enim ordo multorum ad multa, sed vnius ad multa est vniuersalis. Vnde Aristot. passim vocat vniuersale vnum in multis. Vnitas autem in qua fundatur ordo vniuersalis, est vnitas communis orta ex abstractione, vt patet ex præcedenti quæstione. Porro vnitas naturæ ita requiritur ad hunc ordinem, vt necessariò simul esse debeat cum ordine. Cum enim sit fundamentum ordinis vniuersalis, sublato fundamento non potest esse ordo; quare necesse est vt vnum manens vnum dicat ordinem ad multa. Quod dico propter quædam prædicata, quæ conueniunt subiectis, non in sensu composito, sed diuiso; vt cum dicimus cæcum videre; cæcus enim manens cæcus non videt, sed videndo desinit esse cæcus. Non ita in vniuersali dicimus, vnum habere ordinem ad multa, necesse enim est, vt vnum manens vnum, dicat ordinem ad multa; quia vnitas vt dictum est, est fundamentum ordinis; quare ordo manere non potest, nisi maneat ipsius fundamentum, quod est vnitas cum abstractione: requiriturq; vt vnum quatenus vnum dicat ordinem ad multa.

Quinam ordo ad multa constituat naturam vniuersalem?

Vnum refertur ad multa manens vnum.

Dico tertiò. Ordo ad multa non actualis, sed aptitudinalis, constituit rationem vniuersalis: nam ordo actualis inexistentiæ, tollit & destruit ratione͂ propriam vniuersalis, quæ in abstractione & vnitate consistit, vt quæst. 4. declaratum. Deinde ordo aptitudinalis conuenit naturæ abstractæ & indiuisæ: actualis verò conuenit, naturæ contractæ & diuisæ; ac proinde naturæ non vniuersali.

Ordo ad multa aptitudinalis est de ratione vniuersalis.

Terminus ordinis vniuersalis.

Dico quartò. Terminus, quem hic ordo respicit, est esse in multis, & dici de multis, est enim aptitudo ad essendum & prædicandum de multis. Sunt autem hi termini sibi subordinati, dici enim sequitur ad esse, & dici de multis ad esse in multis. Porro explicandū est, quid sit esse in multis, & quomodo distinguatur à dici de multis.

Natura est in multis per idētitatem.

Quantum ad primum. Naturam esse in multis est esse per identitatem in illis. Neq; enim natura à parte rei distinguitur ab inferioribus, vt suprà ostensum est: neq; res distingui potest à suâ essentiâ, cum per essentiam sit, id quod est, vt in eo in quo distingueretur ab essentia, nō esset essentialiter talis. Ex quo infero, naturā ita esse in multis, vt fiat multa, & multiplicetur substātialiter in illis. Quod enim est idem cum multis, quatenus multa sunt, necessariò est multiplex, quia eius substātia, est multorum, cum quibus est idem substantialiter. Deinde, esse in multis, est diuidi in multa: quia enim natura idem cum multis, multa autem vt multa sunt à se diuisa, sequitur, quod esse in multis, sit diuidi in multa. Fit autem hæc diuisio per differentias, siue specificas, siue numericas: quæ cum identificentur naturæ, faciunt eam substantialiter diuisam & differentem. Ex quo sequitur naturam eò ipso quod est in multis, esse diuisam substantialiter, & amittere omnem indiuisionem, sicut & quantitas, cum actu diuiditur, desinit esse vna. Nam licet quantitas sit vna, cùm sit diuisio, quia nisi esset vna non posset diuidi, & necesse sit præsupponi vnitatem quantitatis, vt ab ea incipiat diuisio: tamen in ipsa diuisione desinit esse vna.

Naturam esse in multis est diuidi & multiplicari.

Quantum ad secundum. Quidam pro eodem habent, naturam esse in multis, & dici de multis: non enim

enim inquiunt est in multis nisi per prædicationem. Nam licet sine prædicatione sit in multis multiplex, tamen non potest esse vna in multis, nisi per prædicationem, vel in ordine ad prædicationem. Oppositum tamen verius est ista duo esse formaliter distincta: nam natura est in multis, per identitatem, & per contractionem per differentias specificas, vel numericas: in identificatione autem, & contractione non inuoluitur prædicatio: prædicatio enim consistit in affirmatione vnius de altero.

Naturam esse in multis non est prædicari de multis.

Quod si quæras. An vniuersale manens abstractum & vniuersale, prædicetur de multis. Respondeo, præsupponitur quidem vniuersale formaliter, prædicationi, & est id quod assumitur ad prædicationem: per actū tamen prędicationis contrahitur ad subiectum. Ac proinde fit ex abstracto contractum, ex vniuersali particulare. Nam sicut natura humana, cùm actu est in Petro, fit singularis: ita cùm tribuitur Petro, restringitur ad singularitatem Petri. Vnde terminus homo secundum se quidem est vniuersalis, tamen per prædicationem coniunctus cum Petro, fit singularis, ita vt ipsum prædicari sit singularizari.

Vniuersale per actum prædicationis fit particulare.

Dico quintò. Ordo ad multa seu aptitudo illa naturæ vniuersalis non est quid reale sed rationis. Ratio est quia ordo vniuersalis fundatur in vnitate naturæ vniuersalis: est enim ordo vnius ad multa, seu ordo cum vnitate & indiuisione naturæ ad essendum in multis: atqui vnitas naturæ vniuersalis, non est quid reale sed rationis: ergo nec ordo in ea fundatus, neque enim ens rationis potest fundare ens reale, hoc enim excedit virtutem ipsius, fundare & causare maius

Ordo naturæ vniuersalis ad multa non est realis.

maius & perfectius ens quam sit ipsum. Vnde patet quod licet ordo multorum ad multa, seu ordo naturæ diuisæ sit quid reale, & inueniatur à parte rei: tamen ordo vnius ad multa cum vnitate & indiuisione naturæ, non est quid reale sed rationis.

Aptitudo naturæ vniuersalis non est quid positiuum.

Dico sextò. Aptitudo naturæ vniuersalis non est quid positiuum, sed negatio repugnantiæ. Est contra quosdam, qui dicunt, hanc aptitudinem esse relationem ad multa, relatio autem est quid positiuum: Nos verò dicimus, relationem illam esse quid consequens naturam vniuersalem per modum proprietatis, non autem constituere formaliter rationem vniuersalis. Ratio est, quia per solam aptitudinem negatiuam, hoc est, per non repugnantiam intelligitur sufficienter natura esse apta in multis; quia non habet repugnantiam ad essendum in multis, & quia hæc aptitudo est prior aptitudine positiua, cum sit fundamentum ipsius, ideo potius aptitudo negatiua quam positiua constituit rationem formalem vniuersalis.

Etiam negatio potest concipi respectu multorum.

At inquies non posse concipi aptitudinem ad multa nisi relatiuè, hoc est respectu multorum, relatio autem est quid positiuum. Respōdeo etiam negationem posse concipi: respectu multorum: si illa negatio, sit negatio multorum: tunc autem concipitur relatiuè, nō per positiuam relationem ad multa, sed per negationē relationis ad multa. Non repugnantia enim ad multa est negatio relationis repugnantiæ ad multa. Vnde includit relationem negatam non affirmatam.

Dices, talem esse aptitudinem naturæ, qualem facit intellectus; at intellectus dum concipit naturam aptam ad multa, concipit illam cum relatione positiua ad multa. Ergo aptitudo naturæ est positiua. Resp.

Vtroq;

Vtroq; modo concipi aptitudinem naturæ ab intellectu tàm positiuè quàm negatiuè: sed primo modo concipi aptitudinem accidentalem, & consequentem ad naturam vniuersalis, secundo vero modo essentialem, & cõstituentem rationem formalem vniuersalis. *Aptitudo naturæ concipitur tam positiuè quàm negatiuè.*

Ex quibus patet, omnia tria quæ concurrunt ad constituendum vniuersale, esse negatiua. Nam abstractio dicit negationem singularium. Vnitas naturæ, dicit negationem diuisionis. Ordo ad multa dicit non repugnantiam ad multa. Cum qua triplici negatione sufficienter concipitur natura esse vniuersalis.

QVÆSTIO VII.

An omnis natura possit effici ab intellectu vniuersalis?

HÆc quæstio ex dictis resolui potest. Cum enim natura fiat vniuersalis per abstractionem: illa solum natura effici non poterit vniuersalis, quæ abstrahi à singularitate non potest. Talis est natura Diuina quæ cum essentialiter sit singularis, non potest secundum essentiam perfectè concipi nisi concipiatur singularis. *Natura diuina non potest effici vniuersalis.* Potest quidem in confuso concipi non concepta singularitate expresse, sicut & Analogum confuse conceptũ abstrahit ab expressis rationibus analogatorum: at si perfectè concipiatur secundum essentiæ rationem & secundum ea omnia quæ illi essentialiter conueniunt, non potest concipi sine singularitate, quæ est de essentia Diuinæ naturæ.

Duplex modus concipiendi diuina attributa.

Dices posse in Deo vnum attributum concipi & præscindi ab altero, vt intellectum à voluntate ergo poterit etiam natura Diuina concipi sine singularitate. Respondeo. Attributa Diuina dupliciter posse concipi sine singularitate vel secundum rationem transcendentalem communem Deo & creaturis & abstrahentem ab esse creato; vel secundum rationem esse Diuini quam habent in Deo. Primo ergò modo potest vnum attributum concipi sine alio, sed tunc concipietur secundum illud esse specificum Diuinum, secundùm quod est in Deo. Nam esse Diuinum est esse per essentiam. Ita vt intellectus Diuinus per suam essentiam sit voluntas, & alia omnia attributa: & vnum quodq; attributum sit de essentia omnium, & omnia de essentia vnius, hoc enim requirit ratio entis per essentiam vt ex ratione sua formali sit omnia. Alioqui si non ex se sit omnia, erit omnia ab alio. Quocirca natura Diuina si concipiatur vt Diuina, non potest sine singularitate concipi, nisi secundum rationem naturæ transcendentalem vt abstrahit à creata & increata. Vel secundum analogiam ad creaturas in quibus natura & singularitas sunt distincta.

Quod si instes animal in homine licet sit idem cum rationali posse tamen abstrahi à rationali: Ergo & hic. Respondeo esse disparem rationem. Nam animal in homine est idem cum rationali solum materialiter non formaliter: nam animal ex ratione sua formali non est rationale, nec inuoluit in suo conceptu formali rationalitatem. & ideo potest abstrahi secundùm suam rationem formalem à rationali.

At

At in Deo propter peculiarem rationem entis per essentiam, quælibet perfectio ex ratione suâ formali vẽdicat sibi omnes: & ideo non potest ab illis abstrahi, vnde animal quasi ex accidenti determinatur ad rationale cum non ex se sed ab alio sit rationale, quod de diuinis perfectionibus dici non potest. Ex quo formatur talis ratio: id enim quod abstrahitur est ex se indifferens ad id à quo abstrahitur. At natura & omnis perfectio Diuina non est ex se indifferens sed potius ex se determinata ad omnem aliam perfectionem Diuinam. Ergo non potest abstrahi ab aliis perfectionibus, ac proinde nec à singularitate. Illa enim indeterminatio repugnat enti per essentiam. *Cur vna perfectio Dei nõ possit abstrahi ab aliâ.*

Quia verò omnis alia natura præter diuinam potest abstrahi à singularitate. Ideo omnis alia natura potest reddi vniuersalis saltem per non repugnantiam Logicam seu per non implicationem contradictionis. Neq; enim singularitas est de essentia vllius naturæ creatæ cùm nulla natura creata sit ens per essentiam, nec ex se sed ab alio sit singularis. Sicut & aliorum prædicatorum essentialium coniunctio in creaturis non est ex se sed ab alio. Et idcirco non repugnat naturam creatam abstrahi à singularitate. *Omnis natura creata potest effici vniuersalis.*

Dices ad vniuersalitatem non sufficere abstractionem. Nam si sit natura non habens nisi vnum indiuiduum (vt in Angelis censet D. Thomas) Talis natura abstracta ab illo vno singulari non esset apta esse in pluribus sed in vno tantum ac proinde non posset effici vniuersalis. Respondeo. Per abstractionem ab vno singulari naturam effici abstractam ab omni singularitate.

 Siqui-

ſiquidem concipitur abſq; omni ſingularitate, & ex cõſequenti eſſe indifferentem ex ſe, ad omnia ſingularia quæ eſſe vel concipi poſſunt: quia ex ſe non magis eſt huius quam illius ſingularis. Quod ſi naturaliter non poſſit eſſe niſi in vno indiuiduo: poteſt tamen ſupernaturaliter, cùm id non implicet contradictionem, quod ſatis eſt ad hoc vt poſſit concipi per intellectum, indifferens & vniuerſalis.

QVÆSTIO VIII.

An vniuerſalia fiant ab intellectu per notitiam abſtractiuam vel comparatiuam.

SEnſus quæſtionis eſt, an vniuerſale tunc fiat cùm natura abſtrahitur à ſingularibus & ſecundum ſe ſine ſingularibus cognoſcitur, an cùm comparatur cum ſingularibus & ad ea refertur ab intellectu.

Prima ſententia aſſerit naturam fieri vniuerſalem abſq; vlla notitia tam abſtractiua quam comparatiua per ſolam repræſentationem ſpeciei intelligibilis: Prius enim quam cognoſcat intellectus naturam habet illius naturæ ſpeciem intelligibilem, qua tanquam ſimilitudine vtitur ad cognoſcendam naturam. Porro iſta ſpecies repræſentat naturam abſq; ſingularitate; ergo ante omnem notitiam natura vt repræſentata in abſtracto per ſpeciem intelligibilem, eſt vniuerſalis. Ita ſentit Caietanus de Ente cap. 4. Sotus hîc quæſtione tertia. Verùm hæc ſententia reiicitur propter duo: Primò

Natura non fit vniuerſalis per ſolam ſpeciem intelligibilem.

Primò quia species intelligibilis non repræsentat formaliter sed effectiuè, non enim est veluti Idea & imago quam respiciat intellect⁹, sed est veluti semen quoddam cognitionis efficiens cognitionem & repræsentationem intellectiuam: Quare cum species non repræsentet actu obiectum, sed solum causet cognitionem actu repræsentantem obiectum; ex consequenti neque naturam vniuersalem repræsentabit actu nisi virtualiter & effectiue. Secundò, quia species intelligibilis quæ antecedit omnem notitiam intellectus producitur ex phãtasmate & est species rei singularis, sicut & phantasma ad cuius similitudinem formatur: ergo non repræsentat naturam vniuersalem vel singularem. 1.

Secunda sententia asserit fieri vniuersale per notitiam comparatiuam. Ratio est quia de essentia vniuersalis est ordo ad multa: at ordo ad multa cum sit ens rationis non existit nisi per operationem intellectus, ergo de essentia vniuersalis est vt concipiatur in ordine ad multa; quod est concipi comparatiuè. ita Sontinas 10. Metaph. quæstione 15. & multi recentiores. 2.

Tertia sententia asserit vniuersale fieri per notitiam abstractiuam. Ratio est quia naturæ abstractæ per intellectum, conueniunt omnia requisita ad essentiam vniuersalis; nempe vnitas & aptitudo ad multa. Et quidem aliqui negant relationem ad multa esse de essentia vniuersalis, sed tantum triplicem illam negationem supra explicatam: alij verò concedunt, sed dicunt consequi abstractionem sine alia apprehensione & comparatione intellectus, cum natura relationis postulet vt 3.

consequatur posito fundamento & termino. In hac sententia sunt Scotus, Durandus, Fonseca & pleriq; recentiores.

Ordo positiuus ad multa non est de essentia vniuersalis.

Dico primo. Non est de essentia vniuersalis ordo positiuus ad multa, sed sufficit negatiuus. Positiuum dico relationem positiuam ad multa: Negatiuum vero non repugnantiam ad multa. Ratio autem Conclusionis est quia cum sola non repugnantia ad multa sufficienter intelligitur natura vniuersalis, vt supra explicatum est. Ergo ordo positiuus ad multa non pertinet ad essentiam vniuersalis, sed solùm est proprietas consequens essentiam.

Vniuersale fit per notitiã abstractiuam, cognoscitur per comparatiuã.

Dico secundo, vniuersale fit quidé per notitiam abstractiuam verũ non cognoscitur nisi per comparatiuã. Pro quo noto, aliud esse naturam fieri vniuersalem aliud cognosci vniuersalem. Fit enim natura vniuersalis cum habet illam triplicem negationem Abstractionis, vnitatis, & non repugnantiæ; hac enim triplici negatione posita nihil deest ad essentiam vniuersalis. Porro hanc triplicem negationem conuenire naturæ absq; vlla comparatione cum singularib. & absque eo quod illæ negationes cognoscãtur ab intellectu inde patet: quia etsi Ens rationis non possit existere nisi cognoscatur ab intellectu (eius enim esse est cognosci) tamen negatio rationis conuenit rei etiamsi non cognoscatur. Vt enim disputatione prima docuimus esse negationis, est non esse formæ negatæ; ad non esse autem rei, non est opus apprehensione intellectus; sed sola non existentia rei negatæ,

gatæ; Negationes enim non ſunt Entia, ſed non Entia. Vnde ſequitur, etiamſi intellectus non cognoſcat naturam in ordine ad multa; tamen per illam triplicem negationem natura vere habet ſe ad multa. Patet etiam quod cùm notitia comparatiua ſit cognitio naturæ in ordine ad ſingularia, poſſit autem ſine tali cognitione effici natura vniuerſalis, ſequitur abſque notitia comparatiua fieri vniuerſalem.

Quod autem non poſſit cognoſci natura vniuerſalis niſi per notitiam comparatiuam, patet. Quia de eſſentia vniuerſalis eſt habere ſe ad multa ſiue negatiuè per non repugnantiam, ſiue poſitiuè per relationem. Ergo non poteſt intellectus cognoſcere vniuerſale vtrouis modo, niſi in ordine ad multa quod eſt comparatiue cognoſcere.

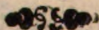
Non conſequitur relatio rationis, niſi per rationem apprehendentem.

Porro fundamentum Scoti quo tenet vniuerſale fieri per notitiam abſtractiuam eo quod relatio ad multa conſequatur ad naturam abſtractam, tanquam ad ſuum fundamentum ſine alia cognitione intellectus. Hoc inquam iam eſt à nobis refutatum ſupra diſputatione prima, Hoc enim eſt proprium relationum realium, naturaliter & ſine vlla operatione intellectus conſequi, poſito fundamento & termino. At relatio rationis cōſequitur per rationem apprehendentem talem relationem. hic enim modus eſt proportionatus naturæ Entis rationis, vt per rationem exiſtat, non vt ex natura rei conſequatur.

An indirectè cognoſcatur vniuerſalitas.

Sed quæres, an per notitiam abſtractiuā, intellect⁹ ſaltem indirectè cognoſcat vniuerſalitatē. quidā enim

plus ęquo vrgent hunc modum loquendi, qui tamen in rigore non est ver⁹. Nam ex eo quod cognitio terminatur ad naturam nec directè nec indirectè terminatur ad ea quæ sunt coniuncta naturæ. Nam quod indirectè cognoscitur, aliquo modo cognoscitur, & aliquam sui habet speciem intelligibilem in intellectu, aliquam etiam expressionem & repræsentationem in actu cognitionis: alioquin si nullo modo cognoscitur, ne indirectè quidem cognoscitur. Cognosci autem non potest nisi per speciem aut repræsentationem aliquam in mente. Deinde cognoscere naturam secundum se & suam essentiam, est cognoscere illam abstractam ab omnibus aliis illi coniunctis: Ergo, & ab vniuersalitate & à singularitate: Ergo natura in tali cognitione neque cognoscitur vniuersalis neque singularis, ne indirectè quidem; quia in tali cognitione nullo modo repræsentantur singularia.

DI-

DISPVTATIO V.

De quinque Vniuersalibus.

Uniuersalia in particulari numerantur quinque, Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens: de quibus sigillatim agendum est, tum eorum numerus & sufficientia ostendenda.

QVÆSTIO PRIMA.

De Genere.

Genus accipitur pro eo quod est generationis alicuius principium & origo; quare & Philosophi appellarunt Genus id, ex quo quasi generantur species. Est autem triplex Genus apud Philosophos Logicum, Physicum, Metaphysicum.

Logicum Genus est id quod prædicatur de speciebus in quid: Physicum Genus, est materia ex qua generantur variæ formæ, & varia composita: Metaphysicum Genus est grad⁹ superior contrahibilis, per diuersas differentias essentiales. Nobis hoc loco agendũ est de genere Logico, prout dicit ordinẽ prædicationis ad species, q̃ etiam 1. Top.c.4. definitur ab Aristotele, esse id quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est. *Genus Logicũ* *Physicum.* *Metaphysicũ.*

Quid definiatur in Definitione Generis.

Circa quam definitioné quæri poteſt primo, Quidnam ſit illud, quod definitur hac definitione, naturáne realis, an ſecunda intentio Generis? an vtrumque? Videtur enim natura non definiri; id enim definitur cuius eſſentia definitione explicatur; at nullius naturæ realis eſſentia hac definitione explicatur, ſed ſolùm proprietas quædam, nempe prædicabilitas: Ergo non definitur natura. Secundam etiam intentionem non definiri inde patet; id enim definitur quod prædicatur de ſpeciebus in quid, at ſecunda intentio generis non prædicatur de ſpeciebus in quid, quia ſpecies eſſent genera, & ſecunda intentio generis eſſet ſpecies, quod falſum eſt: Ergo. Vtrumque etiam non definiri, ex eo probatur, quòd duplicem non vnam definitionem eſſe oporteret: duo enim Entia ſicut duas habent eſſentias, ita & duas definitiones. Deniq; non poteſt dici naturam definiri, quatenus ſubſtat ſecundæ intentioni; quia definitio debet eſſentialiter conuenire ſuo definito; at definitio hoc modo accepta, non eſſentialiter, ſed accidentaliter, conueniret naturæ; quia illa ſecunda intentio prædicabilitatis eſt accidens naturæ; Ergo. Neque dici poteſt naturæ, vt natura eſt, conuenire definitionem dictam accidentaliter, vt verò ſubſtat ſecundæ intentioni, conuenire eſſentialiter. Nam ſicut ipſa ſecunda intentio eſt accidens naturæ, ita & definitio ſecundæ intentioni conueniens, erit accidens naturæ.

Dicendum tamen eſt, definiri in hac definitione naturam prout ſubſtat ſecundæ intentioni. Id enim definitur quod prædicatur: at natura eſt illa quæ prædicatur: Ergo natura definitur: Verùm cum natura hîc non definiatur ſecundum ſuam eſſentiam realem, ſed ſecundum eſſentiam ſecundæ intentionis,

nis, (non enim naturæ, sed secundæ intentionis essentia definitione explicatur) idcircò dicimus naturam definiri, vt substat secundæ intentioni: vt autem explicemus, quomodo, cùm in hac definitione essentia secundæ intentionis explicetur, definitio naturæ tribuatur.

Notandum est, aliter definiri Accidentia quàm substantias. Nam substantiæ cum non referantur ad aliud, sed per se subsistant, earum quoque definitio non potest vlli alteri tribui, sed illis solis. At Accidentia ex sua essentia referuntur ad subiectum, eorum enim esse est inesse: quare & definitio accidentium non solis accidentibus conueniet, sed & subiectis eorum: diuersa tamen ratione, nam accidentibus essentialiter, subiectis denominatiuè; accidentibus formaliter, subiectis materialiter, vt substant talibus accidentibus: accidentibus immediatè, subiectis verò mediatè. Sic cùm definio album esse disgregatiuum visus, definio corpus, non secundum naturam corporis, sed secundum naturam albedinis, eaque definitio albedini essentialiter formaliter immediatè conuenit; corpori verò denominatiuè, materialiter, mediatè, Pari ergo ratione cum hic definitur natura, vt substat secundæ intentioni Generis, ea definitio essentialiter, formaliter, immediatè, conuenit secundæ intentioni Generis; denominatiuè verò, materialiter, mediatè, conuenit naturæ, tanquam subiecto secundæ intentionis. Quocirca cum Caietanus vrget, definitionē cōuenire essentialiter definito, verum id est, de definito formali, non de definito materiali.

Diuersa definitio substantiæ & accidentis.

Definitũ materiale & formale.

Nam subiectum sicut est subiectum Accidentis, ita est etiam subiectum definitionis accidentis, & sicut est subiectum definiti, ita est subiectum & definitionis. Et sicut definitum formale accidentaliter competit suo subiecto, ita & eius definitio.

Ex quo infero primò, Falsam esse sententiam Caietani dicentis naturam hîc non definiri vllo modo, sed secundam intentionẽ in concreto: tum quia id definitur quod prædicatur in quid, at secunda intentio etiã in concreto sumpta non prædicatur in quid de homine & equo sed natura: Ergo natura suo modo definitur, tum quia accidentia, si sumantur in concreto, necessario inuoluunt subiectum, vt patet inductione; album enim significat id quod est affectum albedine: Concretum enim accidentis significatur per modum cuiusdam subsistentis: at accidens subsistentiam non habet: nisi à subiecto: Ergo in suo modo significandi concreto inuoluit subiectum.

Sed obiicies, Secunda intentio nullo modo prædicatur de speciebus; Ergo nullo modo definitur. Respondeo in prædicatione duo distingui possunt, res prædicata, & ratio formalis prædicandi. Res prædicata est natura; Ratio verò formalis prædicandi est secunda intẽtio. Natura igitur definitur, vt res prædicata; secũda verò intentio, vt ratio formalis prædicandi. Neq; necesse est, vt id q. formaliter definitur, prædicetur, sed satis est, vt sit ratio formalis prædicationis: quia in definitione explicatur ratio formalis prædicationis.

Ratio formalis duplex, Natura & secunda intentionis.

Porro notandum est. duplicem rationem formalem hîc distingui posse, vnam rationem formalem naturæ vt natura est, alteram rationem formalem naturæ, vt substat secundæ intentioni. Etsi .n. natura sit quid materiale respectu secundæ intentionis; tamen etiam

in

in ſeipſa habet ſuam rationem formalem, per quam formaliter eſt talis natura, & per quam formaliter conuenit ſpeciebus. Ratio verò formalis ſecundæ intentionis, eſt illa prædicabilitas, vel genereitas, quæ eſt ratio formalis generis. Dupliciter igitur poſſumus dicere, Animal, v.g. prædicari formaliter de homine: Primò formalitate animalis, ſecundò formalitate generis. Nam animal ratione ſuæ formalis naturæ tribuitur ſpeciebus, & ratione ſuæ prædicabilitatis, habet formaliter prædicari de ſpecie. Vtroq; quidem modo formaliter, ſed non eadem formalitate. Quare diuerſo reſpectu, & diuerſa formalitate, natura vt natura, & vt genus, prędicatur formaliter, habetq; duplex Quo; Quo naturæ, & Quo ſecundæ intentionis. Quare ſi quæratur, quo formaliter genus prædicetur de ſpeciebus; reſponderi debet, ſi de Quo naturæ quæratur, prædicabitur ſua natura formaliter: Si verò de Quo vniuerſalitatis, prædicabitur vniuerſalitate formaliter.

Secundò quæri poteſt. Quodnam ſit Genus in hac Definitione. Quidam negant in hac definitione eſſe vllum genus: aiunt enim accidentia definiri per ſubiectum loco generis, vt cum definitur album, eſſe corpus diſgregatiuum viſus. At reuera negandum non eſt, accidentia vtroq; modo definiri poſſe, tam per ſubiectũ, quam per genus: Nam etiam ab Accidente poteſt abſtrahi ratio communis generica, quæ poſita in definitione accidentis vna cum differentia ſpecifica, conſtituet definitionem accidentis; vt ſi definiam album, eſſe quoddam coloratum diſgregans viſum. Pari ergo ratione definitio Generis hoc loco explicari poteſt. Primò per ſubiectum, hoc eſt naturam aptam prædicari de multis; Secundò per Genus, quod eſt prædicabile

Quod ſit Genus in Definitione Generis.

Duplex modus definiendi Accidens.

in communi: Genus enim est prædicabile de speciebus, sicut species est prædicabilis de Indiuiduis, omnesq; species prædicabilium conueniunt in vno genere prædicabilis in communi.

Verùm contra hæc Obiici potest. Primò: Generis non datur genus; alioquin procederemus in infinitum: Ergo generis definitio non datur per Genus.

Secundò. Si genus definitur per Genus, idem definietur per seipsum: Nam Genus, esset & definitum, & pars definitionis Generis.

Tertiò. Quod constat ex Genere & differentia, est species: at si Genus definitur per Genus & differentiam, constabit Genere & differẽtia: Ergo genus erit species.

Quartò. Genus comprehendit sub se omnia genera; quia de omnibus Generibus in quid prædicatur: Ergo supra se nullum habet Genus, per quod definiri possit, & quod de illo prædicetur.

Quintò. Definitum non ponitur in sui definitione: at hîc omne genus definitur: Ergo nullum genus est, quod possit poni in hac definitione.

Genus accipi potest primo & secundo intentionaliter.

Pro solutione. Notandum est. Genus dupliciter accipi posse. Primò, pro secunda intentione Generis, quę est prædicabilitas de speciebus: Secundò, pro ea re cui conuenit secunda intentio Generis, quæ est natura aliqua, cui conuenit prædicari de speciebus. Secunda intentio dicitur Genus essentialiter & formaliter, quia est ratio formalis generis. Natura verò, dicitur genus denominatiuè, & materialiter; quia denominatur Genus à secunda intentione Generis.

Notandum est secundò. Ipsam secundam intentionem Generis, constare ex genere & differentia: Genus

nus eius est prædicabilitas, differentia verò talis modus prædicationis. Vnde patet Generis Genus non esse secundam intentionem generis, sed aliam quandam secundam intentionem diuersam essentialiter à secunda intentione Generis, ita tamen vt illi sicut & aliis naturis conueniat accidentaliter secunda intentio Generis. Ex hac igitur duplici generis acceptione tolluntur omnes æquiuocationes & soluuntur argumenta opposita.

Ad Primum Respondeo. Genus vt est secunda intentio; non definitur per secundam intentionem generis, sed per aliam secundam intentionem, cui conuenit accidétaliter secunda intentio Generis; definitur enim per prædicabile, cui conuenit accidentaliter secunda intentio generis. Prædicabile enim est genus quoddam. Hoc autem modo Generis dari genus non est absurdum; quia hoc nihil aliud est, quam secundam intentionem generis, cõstare aliquo communi, per modum generis, & aliquo particulari, per modum differentiæ: Sicut enim aliis naturis conuenit constare gradu generico, & specifico; ita & secundæ intentioni Generis hoc idem conuenit. Quare genus essentialiter acceptum, definitur per aliquid, quod est Genus denominatiuè. Neq; ex hoc sequitur dari processum in infinitum in generibus: quia in gradibus genericis peruenitur ad summum, qui supra se alium non habet superiorem, vt est gradus generis generalissimi: Et licet & generi generalissimo tribuatur secunda intentio generis; tamen & illa secunda intentio non habet infinitos gradus genericos, sed habet vnum supremum gradum essentialem, quo non est alius superior.

Idem

Idem & de aliis secundis intentionibus dicendum, quas in infinitum possumus plures & plures affingere, semper tamen assignabimus singularum intentionum supremum genus essentiale.

Ad secundum. Non sequitur idem definiri per seipsum, quia Genus, quod est secunda intentio definitur per aliam rem quæ non est secunda intentio Generis, sed denominatur Genus à secunda intentione generis, quæ illi accidentaliter conuenit; definitur enim Genus per prædicabile: Prædicabile autem non est secunda intentio Generis, sed ab ea essentialiter distincta; conuenit tamen ei accidentaliter secunda intentio generis, sicut enim animali conuenit accidentaliter, secunda intentio generis, ita & Prędicabili conuenit eadem secunda intentio respectu quinque prædicabilium.

Ad tertium. Secunda intentio Generis diuerso respectu dicitur Genus & Species: Nam vt est secunda intentio Generis dicitur genus essentialiter; Vt autē hæc secunda intentio constat ex gradu generico & *specifico*, dicitur species denominatiuè & accidentaliter.

Ad quartum. Genus essentialiter acceptum continet sub se omnia genera; quibus secunda intentio generis essentialiter competit; continet autem tanquam species suas essentiales. Idem verò genus essentialiter acceptum, continetur sub genere denominatiuè accepto, hoc est sub secunda intentione (prædicabilis) quæ non est genus essentialiter, sed denominatiuè, & est pars essentialis constituens genus essentialiter. Et sic secundum diuersam rationem genus continetur sub genere, & continet alia Genera.

Ad quintum. Secunda intentio Generis est definitum, in cuius definitione loco generis non secunda intentio

tentio generis, sed prædicabile ponitur: quod alio sensu dicitur genus, quàm secunda intentio generis, nempe denominatiue tantùm non essentialiter. Quare non sequitur idem poni in sua definitione.

Tertiò quæri potest. An genus vt genus solùm de speciebus prædicetur? Quidam enim censent nō minus prædicari de speciebus, quàm de Indiuiduis. Primò: Quia hæc prædicatio, Hic homo est animal, & hoc animal est animal, non est speciei aut vllius alterius prædicabilis: ergo est generis. Secundò: Quia in definitione generis dicitur, quòd genus prædicetur de differentibus specie: at etiam Indiuidua possunt differre specie; vt hic homo, & hic equus. Ergo etiam de Indiuiduis prædicatur. Tertiò. Prædicari sequitur ad inesse: at Genus non minùs inest speciebus quàm Indiuiduis; non minùs enim verùm est, Petrum esse animal, quàm hominem esse animal. Ergo non minus prædicatur de speciebus, quàm de Indiuiduis.

Propria prædicatio Generis est de speciebus.

Alii tamen, & veriùs censent Genus vt Genus prædicari de specie solùm, & proprium correlatiuum generis esse speciem. Primò: Quia genus solùm respectu specierum dicitur genus, non respectu Indiuiduorum: 1. si enim sub animali non continerentur species, sed tantùm Indiuidua, verè animal non diceretur genus illorum Indiuiduorum, sed species; quia de illis prædicaretur, tanquam solo numero differentibus, quod est proprium speciei. Secundò; Quia si per ordinem ad 2. indiuidua genus diceretur genus, sequeretur omnem speciem esse formaliter genus. Nam si ordo ad indiuidua, seu prædicatio de solo numero differentibus est formaliter generica, sequitur speciem esse formaliter genus, quia formaliter constituitur per ordinem ad In-

 diuidua,

3. diuidua,qui ordo formaliter est genericus. Tertiò:quia genus vt genus est vniuersale quoddam; at alia vniuersalitas est respectu specie differentium, alia respectu eorum, quæ solo numero differunt: Ergo vel genus erit duplex vniuersale, vel hæc secunda vniuersalitas non spectabit ad genus, sed ad speciem.

Responderi potest, quòd licet tam Genus quàm species prædicentur de solo numero differentibus, tamen non eodem modo. Nam genus prædicatur per modum generis, & modo sibi conuenienti, species autem per modum speciei conuenienti; species enim prędicatur de Indiuiduis, vt tota natura ipsorum, Genus autem vt pars naturæ. Sed contra; hic modus partis vel totius non traditur in definitione Generis & speciei; sed solùm modus prædicationis in quid de pluribus vel specie, vel numero differentibus. Deinde licet res quæ prædicatur sit diuersa; tamen modus & forma prædicationis, quæ constituit genus in ratione formali generis, non est diuersa: Res enim ad prædicationem habet se tantùm materialiter, formaliter verò in ratione prædicabilis constituitur per modum prædicandi talem vel talem in quid vel quale. Quare sicut diuersitas subiecti non variat formam; eadem enim albedo potest esse in diuersis subiectis: ita & hic ex diuersitate rei quæ prædicatur, non variatur forma prædicationis: quare non erit alia formaliter prædicatio de pluribus numero differentibus in Quid, tàm cùm pars naturæ prædicatur, quàm cùm tota natura prædicatur.

Prædicatio de Indiuiduis propria Speciei. Dices. Cuius ergo erit ista prædicatio, cum Genus prædicatur de Indiuiduis. Respondeo. Prædicationē de Indiuiduis quatenus solo numero differunt esse prædicationem propriam speciei, vt patet ex definitione speci-

ſpeciei: quare ſi genus prædicetur hoc modo de Indiuiduis, prædicabitur ad modum ſpeciei, & vt ſpecies. Et ita communiter Recentiores ſentiunt.

At inquies. Animal reſpectu huius & illius animalis non eſt ſpecies; quia animal, vt animal, in nulla ſpecie animalis eſt. Reſpondeo. Species poteſt conſiderari dupliciter, vel quoad naturam, vel quoad prædicabilitatem. Animal igitur priori modo non eſt ſpecies; quia non eſt natura conſtans genere & differentia ſpecifica; poſteriori verè modo, hoc eſt quoad prædicationem, eſt ſpecies, quia prædicatur per modum ſpeciei. Ex his patet Reſponſio ad primum argumentum prioris ſententiæ.

Ad ſecundum verò. Prædicationem de Indiuiduis quatenus ſpecie differũt eſſe prædicationem propriam Generis non ſpeciei: quod patet primò; Quia ſpecies non prædicatur, niſi de ſolo numero differentibus; vt patet ex definitione ſpeciei. Quod ſi Indiuidua ſunt differentia ſpecie, tunc prædicari de talibus Indiuiduis non ſpectat ad vnam aliquam ſpeciem, ſed ad diuerſas. Secundò. In Indiuiduis ſpecie differentibus inuenitur ratio formalis propria, ſub qua genus prædicatur; Genus enim prædicatur de ſuis inferioribus quatenus ſpecie differunt. At hæc ratio formalis inuenitur in Indiuiduis ſpecie differentibus: Ergo de illis propriè & formaliter genus prædicatur vt genus: tunc enim ſumuntur Indiuidua, non vt Indiuidua ſunt ſed vt ſpecie differentia ſunt; alioquin abſtrahendo à diuerſitate ſpecifica ipſorum, prædicatio generis de Indiuiduis erit per modum ſpeciei, vt dictum eſt.

Prædicatio de Indiuiduis ſpecie differentibus, propria Generis.

Ad tertium. Genus per modũ generis ineſt Indiuiduis vt differentibus ſpecie: mediante verò ſpecie, ineſt etiam differentibus numero, ſed hoc illi per accidens

conuenit ratione speciei: quia enim inest speciei, & species inest indiuiduis, idcirco & genus inest indiuiduis, non vt genus præcisè, sed vt genus factum species.

Quarto quæri potest, An genus prædicetur de speciebus per modum partis vel per modum totius? Genus est pars essentialis speciei; quia species componitur essentialiter ex genere & differentia, & est totum quoddã vniuersale & potẽtiale respectu specierum: Nam & sua vniuersalitate cõplectitur omnes species; quia omnib⁹ inest & de omnib⁹ prædicatur. Et præterea potentia est idem quod singulæ species: Animal enim actu est animal; sed potentia est tàm rationale quam irrationale. Quæritur ergo, vtro modo genus prædicetur de speciebus, an per modum partis, vel per modum totius; Videtur enim neutro modo posse prædicari. Nam quod ad primum attinet, nulla pars in quid prędicaẽ de suo toto, non enim rectè dicitur homo est manus, vel pes, vel anima. Ergo nec genus per modum partis essentialis potest prædicari in quid de specie: pars enim si sumatur *in abstracto*, certum est eam non posse prædicari de toto, vt homo est manus: si verò sumatur in concreto, prædicatur quidem sed denominatiuè non in quid, vt homo est manu præditus, seu manuatus.

Quod etiam attinet ad alteram partem, videtur ad prædicationem generis de specie nihil facere, quod genus sit totum quoddam vniuersale vel potentiale respectu speciei: quia genus prædicatur vt est natura & essentia speciei: ad hoc autem parum facit, quod genus sit totum quoddam vniuersale vel potentiale. Deinde materia habet se etiam vniuersaliter & potentialiter, ad omnes formas, & ad omnia composita naturalia, & tamen de illis non prædicatur in quid: Ergo ista ratio totius vni-

vniuersalis & potentialis nihil facit ad prædicationem in quid. Denique sicut pars non potest prædicari in quid de toto, ita neque totum potest prædicari in quid de parte. Ergo genus, nec vt est pars, nec vt est totum, potest prædicari de specie. Nam si dicatur prædicari vt totum, respiciet speciem vt partem: totum autem de parte prædicari non potest.

Pro solutione Notandum est. In prædicatione generis duo considerari; rem & modum. Res igitur prædicata, est natura generica; Modus verò est duplex, alter quo res illa significatur in concreto per modum totius per se subsistẽtis, alter quo significatur per modum potentialis vel vniuersalis. Animal, v. g. significat primò totum quoddam per se subsistens, secundò significat etiam per modum potentialis, quia animal licet actu & expresse non significet nisi animal, tamen potentia est id, quod homo & brutum. Ex primo igitur modo significandi habet genus quod in quid prædicetur: proprium enim est substantiæ in quid prædicari. Nam substantiæ eo quòd per se subsistũt sunt Quid, accidẽtia verò quòd non in se subsistunt, sed aliud afficiunt, prædicantur in quale, vt qualitates alterius. Quod ita verum est, vt etiam accidentia quando concipiuntur, per modum per se subsistentium, prædicentur in Quid, sicut & substantiæ, vt patet in abstractis accidentium, vt albedo est color. Quia verò Genus significatur etiam in concreto, concretum autem est totum quoddam; ideo prędicatur de specie, tanquam totum superius de toto inferiori. non verò per modum partis. *Genus vt Totũ quoddam prædicatur in Quid.*

Ex altero verò modo, qui est modus potentialis, habet genus simpliciter prædicari de specie. Quod ita explico. Ad prædicationem requiritur identitas præ- *Vt totum potẽtiale prædicatur de specie.*

dicati & subiecti; non enim potest affirmari aliquid, de aliquo, nisi sit cum eo idem aliquo modo, hoc est, siue formaliter; (quo modo definitio & definitum sunt idem) siue materialiter, (quo modo subiectum & accideus in concreto sunt idem,) vt cum dico Homo est albus: Homo enim & album non sunt idem formaliter, alia enim est ratio formalis albi, alia hominis, sed sunt idem materialiter; quia illa res, quæ est homo, est etiam alba.

Genus cõtinet species nõ actu sed potentiâ.

Porrò materiale significatum potest significari dupliciter. Primò actu quodam confuso, secundò potentia tantum. Actu confuso Accidens significat subiectum: Nam album, verbi gratia, significat actu non solùm albedinem, sed & rem illam cui conuenit albedo. Quia ad vtrumque significandum est impositum nomen albi, nempe ad significandum subiectum sub albedine; verùm albedinem significat expresse & distinctè, subiectum verò inexpresse & confusè, actu tamen: quia subiectum in confuso pertinet ad actualem significationem albi, ita vt sine illo non possit concipi significatio albi. Potentiâ verò genus significat speciem; quia animal, verbi gratia, verè est id potentia, quod est species actu. Estque discrimen inter significationem albi, & significationem animalis: Nam album quia actu significat subiectum in confuso, idcirco non potest prædicari de aliquo nisi prædicetur de illo subiectum in confuso; Nihil enim dicitur album, nisi quia est quiddam affectum albedine: quare si albedo existeret non afficiens aliquod subiectum, vel habens se per modum subiecti, verè non posset dici propriè album, sed albedo. quod signum est, in significato

ficato albi contineri actu subiectum, licet actu confuso; Animal verò, quia actu nullo modo inuoluit speciem, ideo cum prædicatur, non prædicatur actu vllo modo species, quasi in eo contenta, non enim cùm dicimus hominem esse animal, dicimus hominem esse actu aliquam speciem animalis, sicut cum de aliquo dicimus quod sit album, dicimus de eo quod sit actu subiectum albedinis. Hinc igitur patet ad prædicationem requiri, vt prædicatum sit idem quod subiectum siue formaliter, siue materialiter; & materialiter, siue actu, siue potentia. Quare & genus vt prædicatur de specie debet esse idem cum ea: non est autem idem formaliter vt patet, neque materialiter actu, vt dictum est; debet ergo esse idem materialiter potentia; quia nimirum potentia est id quod species est actu. Ex quo patet quomodo genus dicatur totum potentiale, & vniuersale: Nam dicitur totum quia significatur in concreto. Concreta enim sunt tota quædam, significantur enim vt habentia naturam. Dicitur verò totum potentiale ad differentiam totius actualis: Nam totum actuale, nempe species dicit omnes suas partes actu, nempe genus & differentiam. Totum verò potentiale dicit quidem rationem genericam actu, at specificam dicit potentia tantùm. Animal, verbi gratia, dicit habens animalitatem; habens autem animalitatem, est potentia rationale vel irrationale. Quatenus verò hoc totum potentiale, non est respectu vnius tantum speciei, sed respectu omnium; dicitur totum vniuersale.

Quod si queras, an species sint partes huius totius potentialis & vniuersalis? Respódeo propriè loquédo esse *An species sint partes generis.*

tota

tota particularia respectu totius vniuersalis, & tota actualia respectu totius potentialis; non verò sunt propriè partes, quia non sunt vt quô, sed vt quòd. Cum adiecto tamen dicentur partes potentiales; id est potentia contentæ, item partes subiectiuæ, hoc est, partialia subiecta, prædicationis generis: non enim vna species, est totale, & adæquatum subiectum prædicationis generis, sed inadæquatum & partiale.

Dicendum igitur est, genus prædicari de specie: nam licet pars in abstracto non possit prædicari de toto: potest tamen in concreto. Potest autem sumi in concreto, vel denominatiuè, & accidentaliter vt manuatum, vel capitatum, & sic prædicabitur de toto denominatiuè, hoc est, in quale, non in quid: vel substantialiter per modum substantiæ per se subsistentis, & hoc modo potest prædicari in quid: nam hoc modo etiam accidẽtia concepta, & tanquam per se subsistentia prædicantur in quid, vt albedo est color, & hoc modo genus in concreto concipitur, vnde potest prædicari in quid de specie. Dicitur autem totum potentiale & vniuersale respectu specierum: quia suam potentiam & vniuersalitatem, non explet in vna specie, sed eam extendit ad omnes species.

Dices. Omne totum debet habere partes in se: species autem non sunt in genere tanquam partes ipsius: non ergo potest dici genus totum respectu specierum. Respondeo, partes potentiales, esse in toto non actu, sed potentia: Licet ergo genus non constituatur ex speciebus actu contentis; Constituitur tamen ex speciebus potentiâ, quia est potentia ad omnes species: & quamuis species sint in se tota quædam particularia: tamen respe-

respectu generis habent se veluti partes vniuersalitati eius subiectæ, cùm genus latius pateat quam species.

Quod si obiicias. Ergo cùm prædicatur animal de homine, prædicabuntur omnes species in potentia, quæ prædicatio esset falsa: non enim homo est brutum in potentia. Respondeo. Animal prædicari de homine, vt est potentia homo, de bruto vt est potentia brutum, & de singulis speciebus, vt est potentia ad illas. Non igitur prædicantur omnes species in potentia de homine, sicut & nomen multa significans, siue Æquiuocum, siue Analogum, cùm de singulis prædicatur, non prædicatur cum omnibus suis significatis de singulis, sed solùm secundum conuenientes ipsis rationes, vt cùm dico substantia est Ens, Accidens est Ens, Ens significat quidem multa, cum tamen determinatur ad substantiam, significat solùm Ens substantiale, cum ad Accidens, Ens accidentale.

At inquies. Saltem in hac propositione, Homo est animal, sensus erit, Homo est homo potẽtia, quia animal significat hominem in potentia. Respondeo, si animal significaret hominem in potentia, formaliter & expreßè, & quasi in actu signato, sequeretur talis prædicatio; at non significat hoc modo, sed tantum in actu exercito; quia significat animal, quod verè est in potẽtia homo. Istud verò esse in potentia hominem, nõ est quid distinctum ab animali, sed est esse animal, q; est potẽtia homo. Quare ad summũ potest concedi, quod de homine prædicatur materialiter Homo in potentia; quia prædicatur animal quod est potentia homo.

Quare ad primam rationem dubitandi Respondeo. Naturam quidem prædicari, sed id quod præ-

dicatur debere esse idem cum subiecto, ad quod requiritur, vt genus saltem potentia sit idem quod species; quod est esse totum potentiale. Nam vt sit totum vniuersale non requiritur ad prædicationem simpliciter, sed tantùm ad prædicationem vniuersalem de omnibus speciebus: si enim genus esset in vna sola specie, non esset totum vniuersale, & tamen prædicaretur de illa in Quid.

Ad secundum. Esse discrimen inter materiam, & genus. Nam materia est in potentia, vt pars & per modum partis significatur (est enim materia nomen partis) at genus est in potentia vt totum, & per modum totius; significatur enim in concreto, & est totum id potentia, quod species est actu. Vnde fit, vt genus prædicetur, vt totum de specie, materia verò non possit prædicari, quia est pars, & per modum partis significatur.

Ad tertium Respondeo. Genus prædicari de specie vt totum potentiale, de toto actuali, & vt totum vniuersale, de toto particulari: Quare cùm species ita sint partes Generis, vt simul sint etiam tota quædam, potest de illis prædicari Genus.

QVÆSTIO II.

De Specie.

SPecies cùm sit medium quid inter genus & indiuidua, duplicem habet respectum, alterum ad Genus cui subiicitur, alterum ad indiuidua, de quibus prædicatur Hinc ergo est, quod dupliciter à Porphyrio definiatur secundum duplicem dictum respe-

ctum. Nam reſpectu generis definitur eſſe id quod ſubiicitur generi, ſeu de quo genus in Quid prædicatur; ſubiicitur enim generi ſpecies, tàm in eſſendo, quàm in prædicando. Nam genus & ineſt ſpeciei, & prædicatur de ſpecie: ſuntque duæ iſtæ ſubiicibilitates diſtinctæ. Quare ſpecies, vt ſubiicitur generi in eſſendo definitur à Porphyrio, eſſe id quod ſubiicitur generi, vt verò ſubiicitur in prædicando, definitur, eſſe id de quo genus prædicatur in Quid.

Quod ſi dicas. Etiam indiuidua ſubiici generi, tàm in eſſendo quàm in prædicando. Reſponderi ſolet, ſpeciem ſubiici generi immediatè, indiuidua mediatè. Sed contra: Nam id verum eſſe videtur de indiuiduis ſpecificis, non verò de genericis. Nam hic homo ſubiicitur animali mediante homine, at hoc animal immediatè ſubiicitur generi: Nam hoc animal præcisè in ratione animalis acceptum nullo alio mediante eſt animal, ita vt etiamſi non intelligatur animal determinatum ad hominem, aut quamcunque aliam ſpeciem, intelligeretur hoc animal eſſe animal: quare illa mediatio ſpeciei per accidens ſe habere videtur ad iſtam rem.

Reſpondeo igitur. Indiuidua ſpecifica ſubiici generi, mediante ſpecie: Indiuidua verò generica ſubiici immediatè generi, ſed tunc genus habet ſe reſpectu illorum, non per modum generis, ſed per modum ſpeciei, vt præcedenti quæſtione explicatum eſt. Hæc de ſpecie in ordine ad genus.

Porro. In ordine ad indiuidua, definitur ſpecies, eſſe id ꝙ prædicatur de pluribus ſolo numero differentibus in Quid, quæ definitio ex quæſtione præcedenti explicata manet. Difficultas aūt eſt primo. An vterque hic reſpectus, tam ad genus quàm ad indiuidua, ſit eſſen-

tialis speciei: si enim id concedatur, sequitur speciem duplicem habere essentiam, secundum duplicem respectum sibi essentialem; cùm tamen vna res, vnam habeat essentiam, & species vna & eadem est quæ subiicitur generi, & prædicatur de indiuiduis.

Respectum speciei tam ad genus quam ad indiuidua esse essentialem.

Dicendum tamen est vtrumque respectum esse essentialem speciei secundo intentionaliter accceptæ (nam vt sumitur pro natura, neuter respectus est illi essentialis) Probatur primò: Quia species est quid medium inter genus & indiuidua; medium autem, vtrumque extremum æquè respicit. Secundò; species aliquando dicitur species propter solum respectum ad genus, aliquando propter solum respectum ad indiuidua: Ergo in alterutro respectu saluatur essentia speciei. Dantur enim aliquæ species quæ solùm sunt prædicabiles, & non subiicibiles, verbi gratia, rationalitas prædicatur de hac & illa rationalitate, nulli tamen generi subest, cùm sit quid simplex non compositum ex genere & differentia. Similiter cùm prædicatur summum genus de suo indiuiduo generico, verbi gratia, hæc quantitas, est quantitas, prædicatur per modum speciei; neque tamen vlli generi subiicitur; cùm ipsa sit summum genus, vt suppono. Dantur etiam aliquæ species, quæ per solum respectum ad genus sunt species, non autem per prædicationem, vt sunt species subalternæ, quæ respectu superiorum sunt veræ species, respectu autem inferiorum sunt genera. Animal, verbi gratia, respectu viuentis est species, respectu verò hominis & bruti est genus, idem dici potest de illis speciebus, quę non possunt habere plura indiuidua nisi vnum, vt est species solis, Phœnicis, aut species Angeli, quæ secũdum D.Tho-

D.Thomam in vno tantum indiuiduo existit. Et quamuis hæc opinio D. Thomæ aliis non probetur, tamen vt minimum hoc ostendit; quod si aliqua natura non posset esse nisi in vno indiuiduo, esset verè species ex genere & differentia constans, non tamen esset species per prædicationem de pluribus numero differentibus; nisi fortè quis dicere vellet, etiam illam prædicationem de vno indiuiduo esse speciei, quia eadem planè ratione de illo vno indiuiduo prædicaretur, sicut prædicaretur si plura haberet indiuidua, quod etiamsi dici posset, non tamen hîc loquimur de specie, vt prædicatur vniuersaliter.

Sed obiicies. Hinc sequi speciem esse quid Æquiuocum respectu speciei prædicabilis & subiicibilis. Respondeo, secundam intentionem speciei esse æquiuocam respectu harum duarum intentionum, licet natura realis speciei sit vniuoca respectu indiuiduorum.

Ad rationem dubitandi. Respondeo. Speciem secundum diuersos respectus dicere duas distinctas secūdas intentiones, & ex consequenti duplicem essentiam, sub eodem speciei nomine; quia vtraq; secunda intentio conuenit naturæ specificæ ab indiuiduis abstractæ. Cùm verò dicitur, vnam rem, vnam habere essentiam, id verum est de vna re; at speciei secunda intentio est duplex; ergo duplex & essentia. Ex quibus patet speciem prædicabilem & subiicibilem esse vnum tantum materialiter, nimirum in vna natura specifica fundata, formaliter verò esse duplicem, propter duplicem respectum, ad genus & indiuidua.

Secunda difficultas. An ordo ad genus sit magis essentialis speciei, quàm ordo ad Indiuidua. Respōdeo affirmatiuè. Patet id, vel ex eo ipso nomine speciei; *Ordo ad Genus magis essentialis speciei.*

ſpecies enim generis eſt ſpecies, non indiuidui; reddit enim genus pulchrum & ſpecioſum addita differentia; ipſa etiam in ſua natura ſpecifica conſtituitur contrahendo ad ſe genus per differentiam. Quare prior & potior eſt eius reſpectus ad genus, quàm ad indiuidua. Quod ſi dicas: Eſſentiam non recipere magis & minus; non enim dicimus vnum hominem magis hominem, quàm alium, nec vnum calorem magis calorem: Ergo neq; ſpecies ſubiicibilis magis eſt ſpecies, quam prædicabilis. Reſpondeo. Eſſentiam non recipere in ſe magis & minus, ſi tamen referatur ad aliquod nomen, poteſt ſub illo nomine ſignificari magis vna eſſentia quàm alia. ſic hoc loco dicimus nomine ſpeciei magis ſignificari ſubiicibilem quàm prædicabilem.

Tertia difficultas. An ſpecies vt refertur ad genus ſecundum rationem ſubiicibilis, ſit vniuerſalis. Ratio dubitandi eſt; quia ſpecies, vt refertur ad genus, non eſt quid ſingulare; ergo eſt vniuerſalis. Ex altera verò parte, de ratione vniuerſalis eſt reſpicere multa; ſpecies autem vt reſpicit genus non reſpicit multa, ſed vnum: Ergo reſpectu generis non eſt vniuerſalis.

Dicendum eſt. Speciem ex eo quod ſubiicibilis eſt, ſeu ex eo quod reſpicit genus non eſſe vniuerſalem. Ratio eſt: quia reſpectus ad genus, eſt reſpectus ad vnũ, non ad multa; vniuerſale autem reſpicit multa.

Dices. Etſi ex hoc quod ſpecies ſubiicitur generi, non ſit vniuerſalis formaliter, eſt tamen vniuerſalis cauſaliter; quia illa ſubiectio eſt cauſa vt ſpecies ſit vniuerſalis. Reſpondeo. Nec id quidem concedendum eſt, quia cauſa vniuerſalitatis, propriè eſt abſtractio naturæ à ſingularibus; cum non repugnantia ad multa. Quare nõ ex reſpectu ad genus, ſed ex abſtractione oritur in natura vniuerſalitas. Nam etſi natura abſtracta nullum

habere

haberet genus (vt cum summa genera prædicantur de suis indiuiduis genericis) adhuc ex sola abstractione orietur perfecta speciei vniuersalitas. Nihil igitur facit ad vniuersalitatem relatio speciei ad genus. Simili ratione si species respiceret genus, & non posset esse nisi in vno indiuiduo, non esset vniuersalis per ordinem ad genus.

Dices. Saltem necesse est speciem quæ subiicitur generi esse vniuersalem, ex quocunq; capite procedat vniuersalitas; repugnat enim speciei esse singulare; quod enim singulare est, indiuiduum est, non species.

Respondeo: ne id quidem necesse est: Nam si species sit in vno tantum indiuiduo, talis species, neq; erit vniuersalis, quia non erit apta esse in multis, neq; singularis, quia est abstracta à singularitate: habebit ergo se medio modo inter vniuersale, & singulare, eritq; natura abstracta, neq; singularis neq; vniuersalis. Ex quo patet ad rationem dubitandi. Quanquã si sumatur species in actu signato, non est negandum, speciem etiam quâ subiicibilis est, posse esse vniuersalem: Species enim quâ subiicibilis, si referatur ad particulares species vt subiicibiles sunt, v.g. respectu speciei humanæ, bouinæ, &c. sic est vniuersalis, secundum illud esse subiicibile. Subiicibile enim in communi est vniuersale respectu huius & illius subiicibilis: si verò consideretur respectu generis, sic semper se habet particulariter ad genus, nõ vniuersaliter; nam vni subiici, non est multis subiici.

Quarta difficultas, An genus possit conseruari in vna specie, & species in vno indiuiduo? Tria in Genere, & specie considerari possunt. Primò perfectio essentialis ipsorum: Secundò, perfectio quam accipit genus à speciebus, species ab indiuiduis. Tertiò. Vniuersa-

uersalitas quam genus habet per ordinem ad species: species per ordinem ad indiuidua. Secundum has omnes considerationes quæritur, an genus possit conseruari in vna specie, species in vno indiuiduo.

Dico primò. Quoad essentiam tam genus in vna specie, quàm species in vno indiuiduo conseruari potest, quia integra essentia generis est in vna specie, & speciei in vno indiuiduo.

Dico secundò. Si de perfectione quam genus accipit à speciebus loquamur, non potest genus conseruari, in vna specie; species autē potest, quoad hoc conseruari in vno indiuiduo. Ratio primi est; quia genus à diuersis speciebus acquirit diuersam perfectionem essentialem, propter diuersas differentias essentiales, per quas contrahitur: Ergo non tantam habet perfectionem specificam, in vna specie, quantam in multis, atq; ita non conseruatur, quoad omnem perfectionem specificam in vna specie.

Ratio secundi est: quia species cum sit essentialiter completa & perfecta, non acquirit perfectionem essentialem, maiorem ab indiuiduis, sed tantum habet esse hanc numero: Ergo totam perfectionem suam essentialem quam habet in multis indiuiduis; habet & in vno, esse enim hoc vel illud numero, non facit ad perfectionem maiorem.

De perfectione verò accidentali, quæ in proprietatibus accidentariis consistit, distinguendum est: Nam ea potest esse duplex; altera specifica, quæ necessariò consequitur, naturam speciei, vt sunt potentiæ animæ; altera indiuidualis, quæ per accidens in hoc vel illo indiuiduo, conuenit speciei, vt sunt habitus scientiarum & virtutum. Priorem igitur perfectionem accidentalem,

lem, totam habet ſpecies in vno indiuiduo: quia ea neceſſariò fluit ab eſſentia ſpeciei: at poſteriorem poteſt non habere totam in vno indiuiduo, verbi gratia, natura humana non habet omnes artes & ſcientias in vno indiuiduo, omnes enim omnia ſciunt, nullus verò omnia.

At dices, vna ex perfectionibus ſpeciei debitis eſt generare ſibi ſimile, hæc autem perfectio, non poteſt in animalibus haberi in vno indiuiduo, cùm diſtinctio ſexus ad generationem requiratur: Ergo ſpecies non quoad omnem ſuam perfectionem ſpecificam poteſt conſeruari in vno indiuiduo. Reſpondeo. Perfectionem generatiuam quæ debetur animali, conſiſtere *totam in* potentia generatiua, quæ eſt animali intrinſeca, non in actu generandi, qui eſt animali extrinſecus. Quamuis ergo ad actum generandi requiratur ſexus diſtinctio, tamen ad perfectionem potentiæ generatiuæ non requiritur; ſiquidem tota perfectio generatiua in actu primo eſt æquè in vno ac in altero ſexu, de quo Galenus 14. de vſu partium. Dico igitur totam perfectionem generatiuam in actu primo poſſe conſeruari in vno indiuiduo, licet ad actum ſecundum plura indiuidua requirantur. Et quia ſpecies non eſt in ſe perfectior quando prodit in actum ſecundum ſibi extrinſecum, quàm cùm non prodit, ideo nulla perfectio intrinſeca ſpeciei deeſt in vno indiuiduo exiſtenti, etiamſi in illo indiuiduo non poſſit prodire in actum ſecundum; quia hæc impotentia, non eſt ex defectu potentiæ requiſitæ in natura, ſed ex defectu requiſitorum ex parte operis & mediorum. ſicut non ideo eſt imperfectus artifex; quia ob defectum inſtrumentorum non poteſt efficere opus, ſed ſolùm ſi ob defectum artis non poſſit.

Dico tertiò. Quoad vniuersalitatem tàm genus in vna specie, quàm species in vno indiuiduo conseruari potest, dummodo aliæ species & alia indiuidua sint possibilia. Ratio est; quia natura abstracta à singularibus, habens non repugnantiam ad multa, est verè vniuersalis, siue actu existat in multis, siue non: sufficit enim ad vniuersalitatem aptitudo ad existendum in multis, vt supra probatum est. Ex quo patet naturam esse vniuersalem, etiamsi in nullo actu existat, & conseruare totam rationem generis & speciei quoad vniuersalitatem, etiamsi in nullo actu existat.

QVÆSTIO III.

De Indiuiduo & quod sit principium indiuiduationis.

INprimis explicãdum est cur Indiuiduum sic dicatur: Indiuiduum igitur ab indiuisione dicitur *Indiuiduũ*, quasi indiuisibile in multa. Omnis enim diuisio terminatur ad multa, ex vnoque diuiso fiunt multa. Dicitur ergo Indiuiduũ, quia est indiuisibile in multa: in quo differt à genere & specie; nam genus diuiditur in species, animal enim diuiditur in multa animalia specie distincta: species item diuiditur in multa indiuidua, vt homo in multos homines singulares; indiuiduum autem non est amplius diuisibile in multa; quia hic homo, verbi gratia, non potest diuidi in multos homines; quia hic homo est vnus solus & distinctus ab omnibus aliis hominibus. Porrò non repugnat indiuiduo esse in multis, siue per identitatem, siue per vnionem: sed solum

Indiuiduum an sit in multis.

lum

lum repugnat diuidi in multa, & multiplicari: sic natura diuina indiuidua est in tribus personis per identitatem, sed citra diuisionem & multiplicationem: Nam non alius Deus est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, sed tres sunt vnus Deus, & natura diuina in tribus: similiter si eadem numero natura humana esset in multis per vnionem hypostaticam, sicut de facto est in Christo, verè esset indiuidua, & illæ multæ personæ essent vnus homo numero, non multi homines: quia existentiá illa in multis, esset sine diuisione naturæ & multiplicatione, diuisio enim est multiplicatio. Quocirca illa solùm multitudo repugnat indiuiduo quæ tollit eius indiuisionem, & facit esse diuisum & multiplex, atq; adeo non vnum indiuiduum sed multa. qualis diuisio cùm sit impossibilis, idcirco indiuiduum dicitur indiuiduum, hoc est indiuisibile, quod non sit possibile illud diuidi in multa entia.

Dices. Ergo cum aqua diuiditur in plures aquas, non maneret eadem numero aqua quæ prius. Respondeo. Non manere quoad rationem vnius totius: nam ante erat aqua vnum totum constans omnibus illis aquis tanquam partibus, post diuisionem verò non est illud totum sed aliud.

Secundo explicandum est. Quid sit illud à quo formaliter dicitur res Indiuidua & singularis? Porphyrius in cap. de specie definit Indiuiduum quod ex talibus proprietatibus constat, quarum collectio nunquam in alio erit, ita vt tametsi singulæ proprietates seorsim possint aliis conuenire, tamen simul & collectiuè sumptæ, *Principium indiuiduationis quod?*

vni tantum indiuiduo competunt: nunquam enim vnum indiuidum habet omnes easdem proprietates, quas habet alterum.

Non collectio proprietatum.

Verùm hæc opinio Porphyrii refellitur. Nam collectio proprietatum, est tantùm signum non vero ratio formalis indiuidui, Primò. Quia indiuiduum est quid substantiale formaliter: cum enim dicimus Petrum nō esse Paulum; hoc, non esse illud, dicimus vnam rem substantialiter non esse alteram: atqui proprietates seu accidentia, non sunt quid substantiale; Ergo non constituunt rationem formalem indiuidui. Secundò sublatis omnibus accidentibus, & sola substantia remanente erit adhuc illa substantia indiuidua & vna numero. Tertiò, si cogitemus poni à Deo omnia accidentia vnius indiuidui, in altero indiuiduo, remanebit vtrumq; distinctum numero indiuiduum sicut & ante: Nam neque illud quod est spoliatum, suis omnibus accidentibus, desinet esse indiuiduum; neq; illud in quod sunt translata alterius indiuidui accidentia, erit aliud indiuiduum. Quocirca Porphyrii illa definitio est solùm à posteriori ex signo indicante indiuiduum, non verò quod constituat rationem formalem indiuidui.

An differentia indiuidualis?

Alii dicunt. Indiuiduum, dici indiuiduum formaliter à differentia indiuiduali, contrahente essentiam ad rationem singularem. Sicut enim differentia specifica contrahit genus ad speciem, ita differentia indiuidualis contrahit speciem ad indiuiduum: & sicut differentia specifica, dat esse tale specie: ita differentia indiuidualis dat esse hoc numero: Deinde Indiuiduum à specie differt, in aliquo substantiali. Nam Petrus plus in substantia dicit quàm homo; ergo dicit nouum gradum

gradum substantialem præter speciem. Hæc sententia est Scoti, quem multi ex Thomistis sequuntur. Verùm Scotus hanc differentiam vult ex natura rei distingui ab essentia, alij verò dicunt sola ratione distingui.

Sed in hac sententia, duo displicent. Primùm est quod differentia indiuidualis statuitur distincta ab essentiâ ex natura rei, nam distinctio in re, non potest esse nisi inter duo in re existentia, quorum vnum non est aliud, ac ex consequẽti inter duo singularia; quæ enim à parte rei ita se habent, vt vnum non sit aliud, illa sunt singularia; cum singularitatis proprius sit effectus, rem facere hanc, & non aliam. Si igitur essentia distinguitur ex natura rei à singularitate, erit illa essentia singularis ante singularitatem, & quatenus distinguitur à singularitate: & sic illa singularitas distincta ab illa essentia, non faciet illam singularem, sed supponet singularem, vt à se distinctam. *Differentia indiuidualis non est distincta ex natura rei ab essentia.*

Secundum est quòd singularitas statuitur peculiaris quidam naturæ gradus ab aliis, siue re siue ratione distinctus. Hoc enim dici non potest: nam omnis naturæ gradus constituit essentiam in ratione essentiali tanquam pars quædam essentiæ: & ex consequenti distinguit naturam essentialiter ab aliis. At ratio indiuidualis, neque constituit naturam in ratione essentiali naturæ, neque facit illam distingui essentialiter ab aliis naturis indiuiduis, ergo non potest dici naturæ gradus. Quid enim est naturæ gradus, nisi pars quædam Metaphysica naturæ? Ex pluribus enim gradibus, tanquam ex partibus constituitur natura Metaphysicè. Cum igitur indiuidua habeãt totam essentiam eiusdẽ rationis, non possunt dici constitui & differre per aliquem naturæ gradum. Porrò indiuidua non differre essentialiter, *Non est peculiaris naturæ gradus.* *Indiuidua non differunt essentialiter.*

est communis sentētia omnium Peripateticorum cum Aristotele docentium indiuidua solo numero differre; solo autem numero differre, non est essentialiter differre, sed numero tantùm essentiæ, Vnde speciem definiūt, quæ prædicatur, in quid, de solo numero differentibus.

Differentia indiuiduales non est distinctis ex natura et ex essentia.

Et ratio est; quia nos colligimus aliqua differre essentialiter, ex distinctis essentialiter operationibus, aut proprietatibus: distincti enim naturæ gradus, ferunt secum distinctas specie operationes, & proprietates. Atqui videmus indiuidua esse similis prorsus perfectionis essentialis, & eiusdem essentiæ operationes ac proprietates habere, vt patet in duabus albedinibus vel duobus coloribus; patet etiam in duabus hirundinibus. Omnes enim hirundines eandem naturaliter artem habent, niduli fabricandi: similiter omnes araneæ eandem rationem texendi telam; omnes Philomelæ, eundem modum cantandi. Quod si aliquando est aliqua diuersitas in indiuiduis, ea non prouenit ex ratione *indiuiduali*, sed aliunde & ex accidenti. Nempe ratione alicuius dispositionis materialis, quę est accidentalis illi indiuiduo. Manente enim eodem indiuiduo, potest mutari illa dispositio materialis, & accedere, vel recedere: corpore enim existente meliùs disposito, fiunt meliores operationes sensuum & mentis. Vnde rectè ait Aristoteles. Si oculus senis poneretur in oculo Iuuenis senem ęquè bene visurum sicut Iuuenem.

Non sunt gradus naturæ.

Indiuidua non differunt essentialiter.

Idem quoq; Arist. 3. met. t. 11. docet, Inter species posse dari priùs & posteriùs, meliùs & deteriùs, propter diuersitatem differētiarum essentialiū: At in indiuiduis vnum nec est priùs nec meliùs alio, quia nimirū nullam habēt diuersitatem essentialem. Quod si indiuidua constitue-

stituerentur per diuersos naturæ gradus: proculdubio different essentialiter. Differentia enim in gradib. naturæ est essentialis. Ad hæc nemo dixerit existentiam, aut subsistentiam esse naturæ gradum: quia hæc non constituunt essentiam in ratione essentiali. Ergo nec differentia indiuidualis eadem ex causa potest dici naturæ gradus. Denique idem conuincitur ex conuenientia essentiali indiuiduorum & differentia eorum. Indiuiduorum enim differentia non potest esse essentialis, quia in tota essentia conueniunt indiuidua, ita vt nihil essentiæ sit in vno, quod non sit simile in altero: erit ergo distincta à differentia essentiali, & solùm erit numerica, faciens differre secundùm numerum. Cum enim plura indiuidua non sint vnum numero, debent habere differentias, quæ faciant illa numero differre. Cùm verò id in quo res conueniunt, non sit idem formaliter cum eo, in quo differunt: differentia quoque numerica erit formaliter secundùm rationem distincta, ab omni differentia essentiali tam generica, quàm specifica. Vnde etiam patet hanc differentiam non esse naturæ gradum, quia in natura, & in omni naturæ seu essentiæ gradu conueniunt indiuidua, non conueniunt autem in esse numerico; quia alius numero homo est Petrus, alius Paulus. At hæc essentia sub ratione essentiæ concepta, non magis est huius quàm illius indiuidui. Ergo vt sit huius indiuidui debet determinari per differentiam ab essentia distinctam, quæ ipsam non in ratione essentiali, sed in numerica constituat.

Alij dicunt. Differentiam numericam, esse ipsam existentiam; tum quia extra essentiam nihil aliud est com-

Existentiã esse differentiam indiuidualem quidam opinantur.

complens rationem Entis nisi existentia; tum quia existentia ex se facit id, quod facit differentia in diuidualis. Nam existentia ex se est quid determinatum ad hîc, & nunc. quare facit essentiam cui aduenit determinatè hanc, & quia non potest dari existentia nisi singularis; ideo naturam cui identificatur, facit esse hanc, & singularem.

Quod si obiicies primo. Indiuidua non solùm existentiâ, sed etiam essentiâ differre. non enim solùm existentiâ vnius indiuidui, non est existentia alterius indiuidui, sed etiã essentia vnius, non est essentia alterius. Ergo differentia indiuidualis nõ est existentia sola; sed vel vtrumq; simul, vel quid cõmune vtrique. Respondent differre quidẽ essentiã vnius indiuidui ab essentia alterius; sed ratione existentiæ formaliter, & propter identitatẽ realem cum existentia: abstrahendo verò ab existẽtia, nullo modo hæ essentiæ differunt, quia in ratione puræ essentiæ conueniunt non differũt: Pura enim essentia nihil in se continet, nisi essentialia. At in essentialibus conueniunt cum sint eiusdem speciei; Ergo in ratione essentiæ non differunt. Non potest igitur in ratione puræ essentiæ vna negari de altera. Quod si materia licet sit res diuersa à quantitate, quia tamen subiicitur quantitati, diuiditur substantialiter ad diuisionem quãtitatis: Multò magis essentia quæ est idem realiter cum existentia diuidetur ad diuisionem existentiæ, vt sit alia & alia numero essentia, per aliam & aliam existentiam. Quod enim identificatur diuersis, necesse est fieri in se diuersum, iuxta modum diuersitatis eorum quibus identificatur.

Obiicies secundo, essentia seipsâ nullo alio addito est

est vna numero, quia est in ratione essentiæ indiuisa in se, & diuisa ab omni alio. Ergo se ipsâ non per aliquam differentiam indiuidualem superadditam est singularis: quia seipsa fundat indiuisionem; & vnitatem numericam: id verò quod fundat vnitatem numericam, est singulare. Respondeo, essentiam sub ratione essentiæ non esse singularē, quia sub ratione essentiæ præcisè nō magis est hęc, quàm illa vel illa; nec magis hui⁹ quàm alterius indiuidui: Mediante tamen existentiâ, quam habet in intellectu, cùm consideratur sic abstracta, est singularis in illo esse abstracto. Verùm hæc singularitas, cum sit intentionalis, nil obest vniuersalitati reali, nec impedit quo minùs natura sit abstracta ab omni singularitate reali.

Obiicies tertio. Existentiam posse concipi & in communi, & in particulari: Ergo ipsa existentia eget aliâ differentiâ indiuiduali. Respondeo. Etiam singularitatem posse considerari tàm in communi quàm in particulari. Neque tamen idcirco singularitas eget aliâ singularitate, sed ipsa secundùm se essentialiter est singularis, quia est ipsa essentia singularitatis; Alia verò ab ipsa denominatiuè dicuntur singularia, sicut ab albedine, alba; eo tamen discrimine, quod subiectum non identificatur albedini, essentia verò identificatur singularitati. Pari ergo ratione existentia potest concipi in communi & in particulari, non quod alia sit existentia communis alia particularis, sed quod eadem existentia, potest & determinatè & indeterminatè concipi, expresè & confusè. Nam in particulari concipitur determinate & expresse; in communi verò indeterminatè & confusè: Quare

existentia non eget aliâ singularitate, quia seipsa essentialiter est singularis: essentia vero propter identitatem cum ipsa, dicitur singularis.

Differentia indiuidualis non est existentia.

Verùm huic sententiæ obstat. Primò. quia sicut essentiæ, ita existentiæ rerum, conueniunt inter se in rationibus genericis vel specificis, differunt in rationibus indiuidualibus. Certum enim est existentias hominum inter se magis conuenire quàm existentias hominum & equorum, siquidem existentia est actus proportionatus essentiæ, & sicut essentiæ conueniunt inter se specificè, ita & existentiæ. Vnde necessariò dandæ sunt aliquæ differentiæ indiuiduales existentiarum, per quas numericè differant.

Secundò, In quantitate ante diuisionem, est vna specie, & numero existentia, quâ tota illa quantitas existit, per diuisionem verò oriuntur diuersæ numero existentiæ, idque per solam nouorum terminorum existentiæ acquisitionem; ita vt si illæ partes iterum vniantur fiat vna numero existentia. Cùm ergo numero differant hæ existentiæ non per ipsius existentiæ, sed solum terminorum existentiæ productionem: facile apparet, non existentiam ipsam, sed terminos existentiæ esse differentiam indiuidualem, & numericam.

Tertiò. Quia essentia abstracta ab existentia potest intelligi hæc numero in ratione essentiæ. Essentia enim etiam non existens, est hæc numero, & quatenus hæc numero, est indifferens ad existendum, & non existendum. Et quamuis ab existentia habeat hoc esse numericum existens, tamen in ratione essentiæ non est hæc numero per existentiam.

Dices

Dices in re non est nisi essentia & existentia, cum ergo differentia numerica non sit essentialis, non potest esse aliud quam existentia. Respondeo, essentiam non solùm habere sua prædicata essentialia, sed etiam suos modos & terminos essentiales, quorum vnus est differentia indiuidualis.

Dicendum igitur est. Differentiam numericam esse distinctam ratione tam ab existentia quàm ab essentia, esseque terminum vtriusque, quo vna essentia vel existentia diuiditur & disterminatur ab altera numericè. Patet id exemplo quantitatis quæ per solam diuisionem acquirit duplex esse numericum, cùm ante diuisionem esset vna numero. non acquirit autem aliud per diuisionem nisi nouos terminos suæ Entitatis, quocirca ratione nouorum terminorum fit multiplex numero. Neque Aristoteles aliter explicuit distinctionem indiuidualem rerum materialium, nisi per numerum qui ex diuisione quantitatis oritur: & quamuis diuisio quantitatiua non sit formaliter diuisio substantiarum indiuidualis, tamen proportionaliter loquendo, sicut quantitas acquirendo per diuisionem nouos terminos, acquirit nouum esse numericum, absque alia mutatione suæ essentiæ & existentiæ, ita & essentia quæuis ex nouis terminis suæ Entitatis, quibus diuiditur, ab alia Entitate simili, acquirit nouum esse numericum. Sed de his plura in Metaphysicis. *Dari differentias numericas.*

QVÆSTIO IV.

Quomodo indiuiduum sit vnum numero, & de vno solo prædicetur.

Vnitas numerica est proprietas.

QVod ad vnitatem numericam attinet. Dico primo, esse vnum numero, non est ratio formalis indiuidui, sed proprietas consequens rationem formalem. Ratio est, quia vnitas est proprietas consequens ad rationem Entis. Ergo & vnitas numerica indiuidui est consequens ad rationem Entis indiuidualis: vnitas enim est indiuisio Entis. Quocirca necessario fundatur in Ente, cui⁹ sit indiuisio, cùm verò sit distincta vnitas, in distincta quoque ratione Entis necesse est, vt fundetur.

Dico secundo. Vnitas numerica fundatur in diuisione essentiæ secundùm numerum. Pro quo Notandum est numerum oriri ex diuisione, quando enim vnum diuiditur in multa fit numerus, vt cùm quantitas diuiditur, fiunt multæ quantitates. Porrò non possunt res concipi diuisæ, nisi habeãt in se diuidentia, & determinantia: impossibile enim est esse effectum formalem sine forma. Atqui esse diuisum, est effectus quidã formalis. Ergo debet oriri ab aliqua forma dante hunc effectũ formalẽ: quod etiã patet in quãtitate diuisa, partes enim per diuisionẽ acquirunt terminos, per quos formaliter diuiduntur, & quos ante non habebant in continuatione. Proportionaliter ergo loquendo, essentia diuidi potest tàm essentialiter quàm numericè. Primo modo diuiditur per differentias essentiales & specificas, posteriori verò, per differentias numericas.

 Dici-

Dicitur verò differentia numerica quia diuidit essentiam nó essentialiter sed secundùm numerum tantùm, & facit essentiam aliam numero. Sicut termini quantitatis diuidentes quantitatem faciunt plures numero quantitates. Porrò hæc differentia numerica cum faciat indiuidua esse diuersa substantialiter, erit substantialis: per illam enim vnum indiuiduum substantialiter non est aliud. Quia substantia vnius, non est substantia alterius. Vnde hic numerus quo indiuidua differunt, est substantialis. *Differẽtia numerica quid?* *Est substantialis.*

Ex quo soluitur illa obiectio, quod numerus sit accidens rerum: indiuidua autem, non accidentibus sed substantiâ suâ differunt; vnum enim substantialiter nõ est aliud. Dicendum enim est, numerum qui fundatur in aliquo accidente, esse accidentalem rebus, nec pertinere ad constitutionem indiuidualem rerum: accidentia enim non constituunt sed supponunt subiectum indiuiduum iam constitutum in ratione indiuiduali: non possunt enim existere nisi in re singulari. Talis est numerus quantitatiuus qui ratione quantitatis conuenit rebus, sicut enim quantitas est accidens rerum, ita & numerus qui ex eius diuisione oritur, numerus verò qui fundatur in ipsa substantia rei, non est accidentalis, sed substantialis: quia constat ex vnitatibus substantialibus, quæ sunt idem cum substantia rei, solumq; ei addunt indiuisionem.

Obiicitur secundo. Numerus secundum Arist. in 4. physic. pendet ab anima; si enim non esset anima numerans, aut numerare potens, nullus esset numerus, nec numeratus, nec numerabilis. At vnitas indiuidui non pendet ab anima, quia conuenit rei nullo cogitante intellectu. Ergo non est vnitas numerica. Respondeo.

Numerus potest sumi & materialiter pro rebus quæ numerantur, & formaliter, pro ipso esse numerabili vel numerato. Numerus igitur formaliter acceptus pendet ab anima, similiter & vnitates vt numerantur, materialiter verò non pendet ab anima, & hoc sensu vnitates indiuiduales dicuntur numericæ, quia sunt tales quales in numero adhibentur, in numero autem non spectatur differentia essentialis vnitatum, sed tantum vt vna non sit altera.

Obiicies tertio. Vnitas secundùm numerum conuenit non solùm indiuiduo, sed etiam generi & speciei: Ergo non rectè explicatur differentia indiuidualis, per vnitatem numericam. Antecedens patet: quia sicut numeramus indiuidua, ita numeramus species & genera, dicimusq; esse duas species & duo genera. Respondetur, etiam species & genera, quatenus existunt in intellectu abstracta, sunt singularia, & indiuidua quædam obiectiua & intentionalia, & sic tanquam indiuiduis intentionalibus conuenit illis esse plura numero, vt præcedenti disputatione dictum est.

Species & Genera in intellectu singularia.

Sed contra. Sicut in rebus dantur indiuidua generica & specifica, ita & in intellectu v.g. nauræ humanæ à diuersis intellectib⁹ conceptæ, sunt duæ numero tantũ, natura verò humana & bouina concepta, sunt duæ numero & specie.

Dicendum est igitur, esse vnum numero, tantũ conuenit solis indiuiduis, speciebus verò conuenit esse vnũ numero, sed non tantum; quia sunt etiam vnũ specie.

Indiuiduum an de vno solo prædicetur.

Quantum ad secundum. Videtur indiuiduum non prędicari de vno solo, vt hîc asserit in definitione indiuidui Porphyrius. Primò. quia indiuiduum in communi est indiuiduum: at in communi prædicatur de omnib⁹ indiuiduis: quia omnia indiuidua conueniũt in ratione commu-

communi indiuidui. Ergo indiuiduũ de pluribus prædicatur. Secundo indiuidum vagum (vt quidã homo) dicitur de omnibus indiuiduis, omnes enim homines particulares, ſunt quidam homines. Tertio. Ratio formalis & definitio indiuidui competit omnibus indiuiduis. Ergo & ipſum definitum.

Dico 1. Indiuiduum in communi, & indeterminatè acceptum prædicatur de omnibus indiuiduis, non quidem vniuocè ſed analogicè. quod prędicetur patet. quia dicit rationem formalem omnib⁹ indiuiduis competẽtem: omnia enim indiuidua conueniunt in ratione formali indiuidui: quo etiam modo indiuiduum vagum prædicatur, quia dicit indiuiduum in communi, ex ſe enim nõ magis dicit hoc, quàm illud indiuiduum. Quod ſi obiicias, cum dico quendam hominem eſſe occiſum, vel pugnaſſe; vnum certum hominem deſigno. Reſp. Aliud eſt indiuiduũ ex ſe determinatè ſignificare, aliud reſtringi in propoſitione ad ſuppoſitionem determinatam. Indiuiduum igitur vagum ex ſe & ex modo ſuo ſignificandi, non ſignificat determinatum indiuiduum, & ideo ex ſe dici poteſt de omnib⁹ indiuiduis: in propoſitione tamen reſtringi poteſt ad ſuppoſitionem determinatam, ſi tale prædicatũ illi tribuatur, quod non niſi ſub illa reſtrictione illi conuenit.

Quod verò non prædicetur vniuocè ſed analogicè. Probatur, quia à differentiis qua differentiæ ſunt, non poteſt quid vniuocum abſtrahi, ergo neq; à differentiis indiuidualib⁹ poterit abſtrahi vniuoca ratio indiuidui, antecedens patet, tum inductione in omnibus differentiis genericis & ſpecificis; tum ratione, quia differentia eſt id quo res differunt, non id in quo conueniunt. Nam ſi in aliquo conuenirent, in aliquo differrent: iam illud in quo conueniunt nõ eſſet differentia, quia in illo *Indiuiduum non eſt vniuocum.*

non

non differrent, v.g. non ſtatuitur pro differentia hominis & equi, animal rationale: quia in animali conueniunt, in rationali differunt. ſolum igitur id ſtatuitur pro differentia in quo res illæ non conueniunt. Vnde differentia non poteſt diuidi in rationem genericam, vniuocam & ſpecificam, ſed debet eſſe ſimpliciter ſimplex, & indiuiſibilis in plura ratione diſtincta, & confirmatur: quia ſicut à rationali & irrationali, quæ ſunt ſpecificæ differentiæ hominis & bruti, nihil vniuocum abſtrahi poteſt, ita nec à differentiis indiuidualibus. Nam illud, quod abſtrahitur, vel pertinet ad differentiam indiuidualem vel non, ſi pertinet, ergo faciet vt in eo indiuidua differant. Non igitur in eo conueniunt; quod eſt contra ſuppoſitionem. ſi verò non pertinet: Ergo non conſtituit rationem formalem differentiæ.

Quod ſi dicas, per differentiam indiuidualem genericè acceptam conuenire indiuidua; differre verò per eandem ſpecificè acceptam. Contra: Hinc ſequetur indiuidua non totâ differentia indiuiduali differre, ſed aliqua eius parte, & ſic non tota illa res erit differentia, ſed vna eius pars: quia illa ratio generica, cum non faciat differre non pertinebit ad rationem differentiæ. Vnde etiam ſequitur non eſſe genus differentiæ: quia genus pertinet ad rationem formalem eius cuius eſt genus, & conſtituit rem eſſentialiter; quod quia non conuenit huic generi differentiæ, idcirco tale genus non datur nec poteſt abſtrahi à differentia. Quanquam negandum non eſt, Indiuiduum ſecundo intentionaliter acceptum prædicari vniuocè. Secunda enim intentio Indiuidui, omnibus Indiuiduis vniuocè competit, non enim magis vni quàm alteri: & Definitio debet vniuocè omnibus Definitis competere. Quomodo etiam omnia

nia Analoga & Æquiuoca ſunt vniuoce Analoga & Æquiuoca.

Quod verò indiuiduum in communi realiter acceptum prædicetur non æquiuocè ſed analogicè, patet, quia omnia indiuidua habent inter ſe proportionem quandam & ſimilitudinem in ratione indiuiduali, propter quod poteſt ab illis abſtrahi vnus acceptus proportionalis & analogicus indiuidui in communi.

Dico ſecundo, indiuiduum in particulari & determinatè ſumptum de vno ſolo prædicatur, quia vnam rem numero ſignificat, diſtinctam ab omnibus aliis, & hoc modo intelligenda eſt definitio indiuidui à Porphyrio data.

Obiici verò poteſt, quod indiuiduum nullo modo poſſit prædicari. Nam neq; de alio à ſe diſtincto; quia nullum habet inferius; neq; de ſeipſo; quia talis prædicatio eſt inepta; prædicatũ enim debet diſtingui à ſubiecto; at idem non diſtinguitur à ſepſo: ergo neq; prædicatur. Deinde quòd Porphyrius ait: Indiuiduum de vno ſolo particulari prædicari; id etiam ſpeciei vnum indiuiduum habenti competit, ſol enim de vno tantùm ſole prædicatur. Reſpondeo ad primum. Poſſe indiuiduum de ſeipſo prædicari, quia idem poteſt duobus conceptibus concipi ab intellectu, & quatenus vno conceptu concipitur, poteſt de ſeipſo alio conceptu concepto prædicari, ad prædicationem enim ſufficit diſtinctio conceptuum. Et quamuis idem non habeat in re, per quod poſſit à ſeipſo diſtingui; habet tamen in intellectu, nempe duplicem ſui conceptum; neq; talis prædicatio vana eſt, nam & hoc ſcire conuenit, quomodo idem diſtincto conceptu cõceptum, habeat ſe ad ſeipſum.

Ad secundum Respōdeo. Etsi aliis quoq; competat de vno prædicari; nam & differentia de vna specie, & species de vno indiuiduo (si plura non habeat) prædicatur; tamen prædicari, de vno solo eoq́; singulari, nulli nisi indiuiduo competit. Nam & differentia prædicatur, tàm de specie quàm de indiuiduo speciei, atq; etiam de suis inferioribus. Species verò habens vnum tantum indiuiduum, potest prædicari de pluribus possibilibus. Quod si plura non sint possibilia; adhuc tamen non de vno solo particulari prædicatur, sed de seipsa, & de vno indiuiduo: indiuiduum autem non nisi de seipso prædicari potest. Deinde proprium indiuidui est solùm de vno numero prædicari.

QVÆSTIO V.

Quomodo se habent inter se Genus, Species, Indiuiduum?

POssunt hæc tria inter se conferri, 1. quoad illationem, 2. quoad identitatem & diuersitatem, 3. quoad prædicationem.

Quantum ad primū Difficultas est: an vnum ex alio necessariò inferatur. Potest autem hæc illatio esse vel affirmatiua vel negatiua: potest etiam vel ex superiori inferius, vel ex inferiori superius inferri.

Dico primo. Ex genere non infertur determinatè vlla species; sed tantùm indeterminatè hæc vel illa. Ratio est. Quia genus non est determinatum ad vnam speciem, sed ad omnes ex æquo se habet: ergo non potest ex eo vna determinate inferri. Vt si animal sit, non est necesse esse hominem; potest enim esse aliud aliquod

quod animal. quia tamen genus non eſt extra ſpecies; nec vniuerſalia exiſtunt extra ſingularia; idcirco ſi datur genus, neceſſe eſt dari aliquam ſpeciem, in qua genus exiſtat ſed indeterminatè, vel hanc vel illam. Idem dicendum eſt de ſpecie reſpectu indiuidui. Quanquã ſi ſpecies non habeat naturaliter niſi vnum indiuiduũ, tunc ex ſpecie infertur determinatè illud indiuiduum, vt ex ſole, hic ſol: verùm hoc oritur ex pecu‍lari ratione illius ſpeciei.

Dico ſecundo. Negato genere negãtur omnes ſpecies & indiuidua illius generis: quia cum genus ſit de eſſentia ſuorum inferiorum, inferiora nec eſſe nec intelligi ſine genere poſſunt: quia ſine ſuis eſſentialibus nihil aut eſſe aut intelligi poteſt. Quocirca à quo aufertur genus, auferuntur & omnes ſpecies illius generis; de quo negatur animal, negantur & omnes ſpecies animalis: de quo negatur Ens, negatur tàm ſubſtantia, quàm accidens. Idem dicendum eſt de ſpecie reſpectu indiuiduorum. Nam ſicut ſpecies ſine genere, ita indiuiduum ſine ſpecie eſſe non poteſt.

Dico tertio. Ex inferiori infertur neceſſariò ſuperius, ex indiuiduo ſpecies, ex ſpecie genus. Ratio eſt; qnia ſuperius eſt de eſſentia inferioris: ergo poſito inferiore, neceſſe eſt poni ſuperius, poſito homine ponitur animal: & poſito Petro ponitur homo; quare verum eſt dicere, homo eſt, ergo animal eſt, Petrus eſt; Ergo homo eſt.

Dico quarto. Negato inferiori non negatur ſuperius, niſi omnia inferiora ſimul negentur. Ratio eſt, quia ſuperiora ſunt latius patentia inferioribus. Ergo ſublato vno inferiori, poteſt remanere adhuc ſuperius in aliis; ſublata ſpecie vna, poteſt genus eſſe in alia ſpecie,

& ſublato vno indiuiduo, poteſt ſpecies eſſe in alio indiuiduo. Quia tamen genera non exiſtunt extra ſuas ſpecies, nec ſpecies extra indiuidua, idcirco negatis omnibus ſpeciebus, negatur genus, & negatis omnibus indiuiduis, negatur ſpecies. Excipio tamen ſpeciem, quæ naturaliter vnum tantum habet indiuiduum. illo enim vno negato, negatur tota ſpecies: quia extra illud indiuiduum non exiſtit, & illud vnum eſt quodammodo vice omnium.

Quantum ad ſecundum. Dico primo. Ex diuerſitate ſuperiorum ſequitur diuerſitas inferiorum, non è contra, ita vt ſi ſint diuerſa genera, ſint etiam diuerſæ ſpecies, & ſi ſint diuerſæ ſpecies, ſint etiam diuerſa indiuidua, non è contra. Ita Ariſtoteles in Antepraedicamen. cum ait, diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſas eſſe ſpecies & differentias, v. g. ſubſtantia & quantitas ſunt diuerſa genera, & non ſubalternatè poſita, quia neutrum eſt ſub altero: ſpecies etiam ſubſtantiæ erunt diuerſæ à ſpeciebus quantitatis. Si vero ſint genera ſubalterna, vnum ſuperius aliud inferius, tunc differentiæ ſuperioris eſſe poſſunt differẽtię inferioris: vt differentiæ corporis, erunt differentiæ viuentis & animalis. Ratio autem eſt, quia genus eſt de eſſentia ſpeciei; Ergo diuerſitas generum, facit diuerſitatem eſſentialem in ſpeciebus. Differentiæ etiam ſequuntur ſuum genus, vt actus potentiam: quare vbi diuerſa genera, ibi quoq; diuerſæ ſunt differentiæ, nec poſſunt vnius generis differentiæ conuenire alteri. At inquies. Poteſt vna res poni in diuerſis prędicamentis. Reſpondeo ſecundum diuerſas rationes formales: vt homo v. g. ſecundùm ſubſtãtiam in genere ſubſtãtiæ; ſecun-

ſecundùm quantitatem in genere quantitatis; & ſic ſub diuerſis generibus habebit diuerſas ſpecies, & diuerſas rationes numericas. Quod verò è contra ex diuerſitate inferiorum non ſequitur diuerſitas ſuperiorum, res eſt manifeſta: quia ſub vno genere ſunt diuerſæ ſpecies, & ſub vna ſpecie diuerſa indiuidua.

Dico ſecundo, Ex identitate inferiorum ſequitur identitas ſuperiorum, non è contra. Ratio primi eſt, quia ſuperiora ſunt de eſſentia inferiorum: Ergo ex identitate inferiorum, ſequitur identitas ſuperiorum; quare quæ ſunt eadem ſpecie, ſunt eadem genere, & quæ ſunt eadem numero, ſunt eadem ſpecie. Ratio ſecundi eſt, quia ex minori vnitate non infertur maior; vnitas autem generica, minor eſt quàm ſpecifica, & & hæc minor quàm numerica: quia illæ vnitates ſunt in parte, hæ in toto. Deinde quæ ſunt vnum genere, poſſunt eſſe diuerſa ſpecie, & quæ ſunt vnum ſpecie poſſunt eſſe diuerſa numero; inferiora enim addunt ad ſuperiora, id quô eſſe diuerſa poſſunt.

Quantum ad tertium. Difficultas eſt; an quæcunque prædicantur de ſuperioribus neceſſe ſit, vt de inferioribus quoque prædicentur; multa enim videmus prædicari de genere, quæ non poſſunt prædicari de ſpecie. Nam de animali dicitur quod ſit genus; de homine enim id dici non poteſt. Ex altera verò parte, primum principium in Logica eſt, in quo fundantur omnes figuræ ſyllogiſmorum. Quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur & de ſubiecto: Ergo quidquid prædicatur de ſuperiori, prædicatur & de ſubiecto ſuperioris.

Dicendum tamen eſt, prædicata eſſe duplicia, alia realia, alia intentionalia. Prædicata igitur realia quæ- *Prædicata realia.*

cunque dicuntur de superiori dicuntur etiam de inferiori: quia superiora continentur in inferioribus realiter: Ergo quæcunque realiter conueniunt superioribus, conueniunt etiam inferioribus realiter ratione superiorum, cum quibus habent realem connexionem, idq́ue eâ vniuersalitate & ratione quâ conueniunt superioribus, vt si de superiori dicatur aliquid vel vniuersaliter, vel particulariter necessariò vel contingenter, eodẽ quoque modo dicetur de inferiori, & in hoc fundantur omnes figuræ syllogismorum.

Intentionalia. Prædicata vero intentionalia quæ dicuntur de superiori, non dicuntur de inferiori: vt de animali dicitur, quod sit genus; de homine quod sit species, hæc tamen de inferioribus non dicuntur. Ratio est, quia talia prædicata conueniunt naturis, non vt naturæ sunt, sed vt abstracta sunt, & certum modum essendi obiectiuum habent in intellectu, hic autem modus non transit cum natura ad inferiora, cum non ratione naturæ conueniat, sed merè extrinsecè ab intellectu. Deinde talia prædicata conueniunt subiectis propter aliquem peculiarem modum ipsorum, qui non transit ab alia inferiora. Verbi gratia, animali conuenit esse genus, vt est abstractum à speciebus, quod non conuenit homini & aliis inferioribus.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

De differentia relata ad Genus.

DIfferentia poteſt referri tum ad genus, quod diuidit & contrahit; tum ad ſpeciem quam conſtituit; tum ad ſubiecta ſpeciei; de quibus ratione ſpeciei prædicatur. In hac quæſtione de prima tantùm comparatione agemus.

Dico igitur primo. Differentia dicitur diuidere genus; quia addita generi ſecernit illud ab aliis ſpeciebus: Animal enim cõtractum per rationalitatẽ, eſt aliud animal ab animali irrationali. Et licet in intellectu ſit vnus cõceptus animalis rationalis & irrationalis; tamẽ in re aliud eſt animal rationale, aliud irrationale. Animal enim rationale in re totâ ſuâ Entitate diuiſum eſt ab animali irrationali; ita vt vnum non ſit aliud, & negari vnum de alio poſſit. Quia enim identificatur diuerſis differentiis, idcirco ipſum quoque debet eſſe diuerſum. Portò differẽtia eſt diuiſiua generis non niſi per ordinẽ ad intellectum. Nam diuiſio iſta ſupponit vnitatem generis, non diuiditur etiam niſi id, quod eſt vnum, genus autem eſt vnum per intellectum concipientem: quare & diuiſio illius eſt per ordinem ad intellectum: quamuis enim res diuidens eſt verè realis; tamen id quod diuidendum eſt, non exiſtit niſi per intellectum; vnde nec diuiſio illi competit niſi per intellectum, Enti enim non reali nihil poteſt reale conuenire.

Dico

Dico secundo. Differentia continetur in genere potentiâ tantùm. Hæc conclusio patet ex dictis de toto potentiali quæstione prima: non enim potest contineri actu in genere; quia alioquin cùm genus prædicatur de specie oés differentiæ cõtentæ actu in genere prædicarétur de specie. Deinde vt argumétatur Arist. 6. Top. cap. 2. in omni definitione nugatio admitteretur, & bis idem diceretur. Nam si in animali continetur actu rationalitas; cùm definitur homo esse animal rationale, bis poneretur rationale in definitione semel expressè, & iterum vt actu contentum in animali. Imò sequeretur sufficientem definitionem tradi per solum genus dicendo hominem esse animal; si quidem in animali actu continetur rationale. Ex quo patet nec actu confuso, nec actu distincto, seu explicito, contineri differentiam in genere: quia quod continetur, siue actu cõfuso siue distincto, continetur secundùm suam substantiam: at differentia non potest secundum suam substãtiam contineri in genere, vt probant argumenta adducta; Ergo nec actu distincto, nec actu confuso continetur. Restat ergo vt dicamus differentiam contineri in genere solùm in potentia; comparatur enim ad genus sicut actus ad potentiam, & forma ad materiam.

Dico tertio. Nec genus de differentia, nec differétia de genere prædicari formaliter potest, sed materialiter tantum. Ita Arist. 6. Top. c. 2. Loc. 31. cuius rei hãc rationem assignat. Si enim differentia diceretur de genere, cum genus de omnibus speciebus prædicetur, differentia quoque vnâ cum genere de omnibus speciebus prædicaretur. Si verò genus diceretur essentialiter de differentia; omnis differentia esset species, quia species nihil est aliud; quàm multa animalia genus & differentia si-

sia simul. Addit prętereà, & hoc absurdum, q̄ multa animalia de homine prædicarentur, vnum q̄ est loco generis, aliud q̄ includitur in differentia essentiali, si de differentia essentiali prædicatur essentialiter genus. Et hoc argumento sæpe vtitur Aristoteles ad probandum, Ens non esse genus, maximè 3. metaph. tex. 10. quia, inquit, genus non potest prædicari de differentia; Ens autem de omni differentia cuiusque rei prædicatur: non potest igitur esse genus. Et ratio est: quia genus non est idem quod differentia; vt patet ex vniuersalitate distincta, & ex distinctis proprietatibus: ergo debet dicere distinctam rationem à differentia, quæ per conceptum potest negari; Vt patet in animali, & rationali. Et hęc *est vna ex* præcipuis regulis ad dignoscendum verum genus; si enim prædicatur de differentia, non potest esse verũ genus, quomodo multa quæ putantur esse genera nõ erunt genera: Generi .n. & differẽtiæ debent respondere in reipsa distinctæ rationes per intellectum conceptibiles, quarum vna negari possit de altera.

Genus de differentia non prædicetur.

Dixi materialiter genus de differentia; differentiam de genere posse prædicari, propter duo. Primò: quia genus vt plurimum est in re idem cum differentia, vt animal est in re idem cum rationali. Secundò: propter modum significandi, quia genus significat per modum totius potentialis, vt idem est potentia q̄ species, & differentia: animal, v. g. significat quidquid est animal, siue rationale, siue irrationale, ita vt vtrumq; potentia contineat: Cùm igitur sit idem potentia cum differentia, potest de ea prædicari; Posita enim identitate prædicati & subiecti, potest esse prædicatio.

Differentia genere nobilior.

Dico quartò. Differentia est ex se nobilior genere. Ita Diuus Thomas parte prima quæstione 75. art. 7. ad secundum. Ratio est: quia actus ex se est nobilior potentiâ eiusdem generis: at differentia est actus essentialis generis, & genus est potentia ad essentialem determinationem: ergo differentia ex se est nobilior genere.

Porrò cùm dico differentiam esse actum essentialem generis; intelligo de essentia generis specifica, vt constituitur in certa specie: alioqui si sumatur genus præcisum à specie, differentia est extra rationem generis, & ab ipso essentialiter distinguitur.

Ex duplici capite.

Notandum autem est. Ex duplici capite posse oriri hanc maiorem nobilitatẽ differentiæ. Primò, si differentia illa pertineat ad nobiliorem gradum entis: sic in homine rationale est nobilius sensitiuo, quia eleuat sensitiuum vltra suum gradum, ad gradũ nobiliorem intellectualem. Et sic non est dubium differentiam esse nobiliorem genere. Verùm hæc nobilitas non omni differentiæ competit, quia non omnis differentia est altioris gradus: imò communiter differentiæ sunt eiusdem gradus cum genere, & perficiunt genus intra eundem gradum, vt differentiæ brutorum omnes sunt intra gradum sensitiuum, & perficiunt genus conferendo illi perfectionem sensitiuam. Secundò, nobilitas differẽtiæ oritur ex propria & essentiali ratione differẽtiæ; differentia enim est actus essentialis generis: actus autem est nobilior potentia, vt patet in forma respectu materiæ, actus enim perficit & determinat, potentia perficitur, & est quid indeterminatum. Et hæc nobilitas omni differentiæ competit, siue sit intra eundem gradum cum genere, siue sit altioris gradus.

Dices,

Dices. Hac ratione accidens est nobilius substantia: quia est actus substantiæ. Respondeo. Actum quo ad entitatem nobiliorem esse potentia per se loquendo, si sint eiusdem generis: quia in quolibet genere nobilius est habere se per modum actus, quàm per modum potentiæ; actus enim perfectionem arguit; potentia imperfectionem: at accidens est actus diuersi generis à substantia; quare non mirum est, quòd superetur à substantia: quia substantia est res alterius & nobilioris generis quàm accidens. At si actus & potentia sint in eodem genere substantiæ, actus substantialis erit nobilior potentia substantiali, vt patet in forma substātiali, quæ est actus materię nobilior ipsa. *Actus an potētia nobilior.*

Sed obiicies. Quædam animalia sunt imperfectissima in suis rationibus specificis, & pluribus sensibus destituta: saltem ergo in his differentia specifica non erit nobilior quàm generica. Respondeo. Etiam in his perfectiorem esse differentiam specificam generica: quia etsi respectu aliarum differentiarum specificarum sit imperfectior, tamen respectu generis est perfectior; quia habet se per modum actus determinantis & perficientis, genus autem per modum potentiæ determinabilis & perfectibilis. Et idem est in formis Physicis; nulla enim forma Physica est tam imperfecta vt non sit perfectior materiâ. Quod si vrgeas ex operationibus cognosci essentias. atqui in multis speciebus operationes, v. g. sensitiuæ sunt imperfectissimæ: ergo & differentia specifica. Respondeo, In talibus differentiam specificam esse imperfectissimam, ita tamen, vt cum sua imperfectione sit perfectior genere.

QVÆSTIO VII.

De differentia relata ad speciem.

DIfferentia respectu speciei duo munera habet: constituere speciem in tali specie & eam distinguere ab aliis speciebus. Difficultas autem est primò: An eadem differentia sit constituens & distinguens. Videtur enim species constitui per aliquid positiuum, distingui autem formaliter per negationem: Quia enim species est quid positiuum, ideo & differentia ipsam constituens debet esse positiua: distinctio verò est quid negatiuum, quare & differentia distinguens erit negatiua: distingui enim vnum ab alio, est vnum non esse aliud: hominem, v. g. distingui à leone, est non esse leonem, quæ est mera negatio.

Differentia cōstituens & distinguens. Dicendum tamen est. Omnem differentiam constituentem esse etiam distinguentem. Ratio est: quia omne ens ex se ipso habet quòd non sit aliud, ac ex consequenti, quod distinguatur ab alio: quia enim est id quod est, ideò non est aliud, sed distinguitur ab alio: Si enim quæras cur homo non sit equus, respondebitur, quia est homo: ergo eadem differentia quæ constituit rem in suo esse facit illam distinctam ab altera.

Confirmatur. Quia vnitas est propria passio entis: at vnitas dicit indiuisionem entis in se, & diuisionē ab omni alio: Ergo ens sicut seipso est vnū, ita seipso indiuisum est in se, & diuisum ab altero: quare quod est principium constitutiuum entis, est etiam distinctiuum eius ab aliis: Deinde patet id inductione in omnibus rebus, quæ per suas differentias constitutiuas distinguuntur ab aliis. Quia enim res sunt tales in essentia, ideò

ideò distinguuntur ab aliis, quæ non sunt tales, sic homo per rationalitatem, per quam constituitur in esse hominis, distinguitur à brutis.

At inquies. Constituere & distinguere sunt duo actus distincti. Respondeo. Esse quidem duos actus distinctos, sed ab eodem principio essentiali procedentes, & à se dependentes: Quia enim res constituitur in tali esse, distinguitur eo ipso ab aliis nō habentibus tale esse. Neque refert quòd distinctio sit negatio: Nam huius negationis est causa differentia constituens: quia enim rem constituit talem, ideò facit illam non esse aliam, & ideò vocatur differentia distinguens; quia est causa & fundamentum distinctionis.

Dico secundo. Omnem differentiam distinguentem esse quoque constituentem. Ratio est: quia distinctio est formaliter negatio; rem enim distingui ab alia est non esse aliam: atqui omnis negatio fundatur in aliqua affirmatione, propterea enim quod affirmatur aliquid de re, oppositum de eadem re negatur: Neque enim temerè negatio conuenit rei, sed propter aliquam causam & fundamentum quod affirmatur de illa: ergo & distinctio conuenit rei propter aliquam affirmationem, quæ sit causa distinctionis: quæ affirmatio est distinctionis differentia constituens rem & ex consequenti distinguens: ideo enim quia res est talis, distinguitur ab altera non tali. Ex quo patet aliud esse distinctionē, aliud differentiam distinguentem: distinctio est negatio, differentia vero distinguens est differentia causans distinctionem & negationem: ac proinde est quid positiuum causans negationem. Patet etiam nihil posse distinguere rem vnam ab alia nisi constituat illam: quia enim constituit rem talem, ideò distinguit illam à non talibus.

Dico tertiò. Eandem differentiam esse constitutiuam & distinctiuam. Patet ex dictis. Hinc est aliud Axioma receptum in Philosophia; Idem esse principiũ constituens rem, & distinguens ab omnibus aliis.

Quod si dicas, res etiam distingui per accidentia. Respondeo: Distingui per accidentia, sed nec primò nec essentialiter, per differentiam verò specificam distinguuntur primò & essentialiter, sicut enim prior est essentia accidentibus, ita distinctio essentialis prior est distinctione accidentali.

Secunda Difficultas. An negatio possit esse differentia essentialis alicuius entis: videntur enim aliqua entia constitui per negationes, quia sine iis intelligi nullo modo possunt. Sic vnum constituitur per indiuisionem; infinitũ per negationem finis; vacuum per negationẽ corporis replentis; Genus etiam diuiditur per oppositas differentias, quarum vna est affirmatiua, altera negatiua, vt animal per rationale vel irrationale: ergo & constituitur in specie per easdem.

Negatio nõ est Differentia entis.

Dicendum tamen est negationem non posse esse differentiam essentialem vllius entis. Ita Aristotel. Primo de partibus animalium cap. 30. Et ratio est: quia differentia entis, constituit ens in ratione entis: at negatio cùm sit non ens, constituit rationem non entis: ergo negatio non est differentia entis; per negationem enim res non dicitur esse, sed potius non esse.

Per negationes explicatur essentia.

Notandum autem est. Negationes à nobis adhiberi ad explicanda aliqua entia, duplici ex causa. Primò, vt per illas negationes indicentur veræ differentiæ, ex quibus tales negationes oriuntur; omnis enim negatio

tio fundatur in aliqua affirmatione, & propter aliquam affirmationem rei competit: quo fit vt cùm veras essentias rerum ignoremus, eas per negationem explicemus. Sic concipimus brutum esse animal irrationale; non quòd negatio rationalitatis sit essentia bruti, sed quòd id ad quod sequitur talis negatio, sit essentia bruti: sic etiam concipimus Deum immensum, infinitum; non quod immensitas & infinitas sit merè negatio in Deo mensuræ & finis; sed quod per has negationes indicetur ea Dei perfectio, ratione cuius Deus non subiacet vlli mensuræ aut fini.

Secundò: propterea negationes adhibemus, quod aliqua entia non sunt pura entia, sed partim entia, partim non entia, ex ente & non ente conflata: Licet igitur quatenus entia sunt, negatione non constituuntur, tamen quatenus entia non sunt, negatione constituuntur. Sic vacuum, est locus non repletus corpore, quatenus locus, est ens, quatenus verò habet negationem corporis replentis; est non ens: sic etiam vnum definitur esse ens indiuisum; hoc est, ens cum negatione diuisionis. Ex quo patet ad rationem dubitandi.

Tertia difficultas; An differentiæ vltimæ sint simpliciter simplices? Ea autem dicuntur simpliciter simplicia, quæ non possunt resolui in plures rationes & cõceptus, eo quod simplicissimam perfectionem dicant. Porphyrius igitur in capite de differentia negat dari differentias vltimas simplices, sed differentiam vltimam, ait, esse plures communes differentias coniunctas. v. g. homo definitur esse animal rationale mortale: quâ rationale, conuenit cum Angelis, quâ mortale cum brutis: vtraque verò hæc differentia coniuncta, constituit

Quod sit simpliciter simplex.

secun-

ſecundum ipſum propriam & ſpecificam hominis differentiam. Et ob hanc cauſam definiuit Porphyrius differentiam, eſſe id quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid; quæ definitio ſolis differentiis genericis competit: nam ſpecificas differentias non alias agnoſcebat, niſi ex Genericis vnâ coniunctis conſtantes.

Differentia eſt quid ſimplex.

Sed hæc opinio eſt falſa; Nam ſi datur gradus genericus, ſeu differentia ſimplex generica, cur non dari debeat etiam gradus ſpecificus ſimplex? Nam cùm ex operationibus colligimus rerum eſſentias; quemadmodum enim inuenimus operationes in rebus communes cum aliis, ita & operationes proprias: & ſicut ex illis colligimus gradum genericum communem, ita ex illis colligere debemus gradum ſpecificum proprium. Nam quod dicitur rationale eſſe commune homini cum Angelis falſum eſt; Rationale enim, eſt intellectiuum cum diſcurſu; quod Angelis non conuenit.

Suppoſita igitur opinione communi & verâ, dari differẽtias vltimas ſpecificas & ſimplices, difficultas eſt, an hæ differentiæ ſint ita ſimplices, vt ſint indiuiſibiles in plures rationes & conceptus; Res enim ſimplices ſunt indiuiſibiles, quia non ſunt compoſitæ ex partibus. Si igitur ita ſunt indiuiſibiles, vt non ſolùm re, ſed etiam ratione diuidi non poſſint, erunt ſimpliciter ſimplices.

Quid ſit ſimpliciter ſimplex.

Notandum igitur eſt. Res in mundo eſſe duplices: quaſdam eſſe ſimplices à parte rei, id eſt non compoſitas ex rebus diuerſis, ita tamen vt virtualiter includant multiplicem perfectionem, quæ multis conceptibus inadæquatis in re illa concipi & diſtingui poteſt. Sic in anima rationali, quæ eſt ſimplex res, diſtinguitur perfectio ſenſitiua & intellectiua per rationem & conceptum.

Simplex res poteſt virtute multa continere.

Quæ

Quæ duo, licet in anima nostra sint vna res, in aliis tamen diuiduntur: Nam in bruto est sensitiuum sine rationali; in Angelo intellectiuum sine sensitiuo. Quædam verò sunt ita simplices, vt dicant vnicam tantùm perfectionem, quæ nec virtute sit multiplex, nec in plures conceptus diuidi possit: & hæ dicuntur simpliciter simplices.

Est ergo quædam opinio, quæ ait, res quæ non dicunt nisi vnicam perfectionem, differentiam quoque specificam habere simpliciter simplicem: Talis est differentia corporum simplicium, hoc est Elementorum, in quibus non cernitur nisi simplex vna perfectio: Talis etiam est differentia vltima accidentium, vt albedinis, Quantitatis, quæ sunt simplicissima quædam entia; Alias verò res quæ multiplicem perfectionem in simplici entitate includunt, non habere inquiunt simpliciter simplicem differentiam specificam, sed resolubilem in multas, quasi partiales differentias. Quia sicut essentia talium rerum constat multis gradibus diuersarum perfectionum, ita & differentia specifica talis essentiæ, constat differentiis specificis omnium illarum perfectionum: singulæ enim illæ perfectiones habent suam specificationem propriam intra suum gradum: & sic omnes specificationes omnium illarum perfectionum simul acceptæ, constituunt vnam perfectam & adæquatam differentiam specificam illius rei. verbi gratia, in homine distinguitur perfectio sensitiua, vegetatiua, rationalis, quæ perfectiones singulæ habent suam intrinsecam specificationem in proprio gradu; est enim homo sensitiuus non solùm in communi, sed etiam specificè, tali & tali ratione sensitiua, & similiter de aliis: ex

Opinio de simplicitate differentiarum.

omnibus igitur rationibus ſpecificis ſingulorum graduum componitur differentia ſpecifica hominis.

An gradus inferior ſit Differentia ſuperioris.

Dices. Gradum inferiorem eſſe differentiam ſpecificam ſuperioris; vt rationale ſenſitiui. Sed contra. Primò; Quia æquè omnes gradus ſunt ſpecifici in ſuo genere: ergo vnus non eſt differentia ſpecifica alterius; alioquin non magis rationale eſſet differentia ſenſitiui, quàm ſenſitiuum rationalis, quia vterque gradus in ſuo genere eſt æquè ſpecificus, & æquè inter ſe coniunguntur in vna entitate. Secundò: Quia rationale non dat ſenſitiuo eſſe tale ſenſitiuum, intra genus ſenſitiui, ſed dat tale eſſe intellectuale, extra genus ſenſitiuum: ergo ſenſitiuum in ſuo genere habet diſtinctam ſpecificationem à rationali. Tertiò: Rationale eſt differentia ſub genere intellectiuo, & habet ſuum proprium genus, quod cõtrahit, nempe intellectiuum: ergo non eſt differentia generis ſenſitiui; alioquin duo abſurda ſequerentur. Primò. quòd vna differentia eſſet duorum diuerſorum generum, nempe rationale eſſet differentia generis ſenſitiui, & intellectiui; quod eſt contra Ariſtotelem in Anteprædicamentis, qui ait diuerſorum generum, & nõ ſubalternatim poſitorum, diuerſas eſſe differentias. Secundò: Quod vnum genus haberet in eodem duas differentias ſpecificas vltimas. verbi gratia, ſenſitiuum haberet differentiam ſpecificam ſenſitiui talis, & intellectiui talis.

Neque verò dici poteſt, Intellectiuum eſſe Genus ſubordinatum ſenſitiuo; id enim falſum eſſe ex eo patet: quod ſi Intellectiuum ſubordinaretur ex natura ſua ſenſitiuo, omne intellectiuum eſſet ſenſitiuum: Omne enim quod eſt ſub aliquo genere participat rationem illius

illius generis: Et sic Angelus cùm sit sub genere intellectiuo participaret rationem sensitiui: quod cùm falsum sit, falsum quoque erit Intellectiuū esse genus subordinatum generi sensitiuo. Si autem dicatur subordinari per accidens, non ex natura: talis subordinatio non est vera, quia subordinari non est per accidens, sed ex natura sua esse sub alio: nam in simplici concursu in vnum, non magis esset vnū sub alio, quàm aliud sub ipso, nec magis vnum subordinaretur alteri, quàm alterum ipsi.

Quod si quis obiiciat, ex communi sententia, rationale esse differentiam animalis. Respondet hæc opinio esse differentiam extrinsecam, non intrinsecam, quia est alterius generis, non intra idem genus. Habet autem rationem differentiæ propter coniunctionem in vna essentia cum sensitiuo; maximè cùm sensitiuum habeat se respectu illius per modum generis. Duo enim generi conueniunt. Primò, latiùs patere quàm speciem: Secundò, supponi à specie & differentia. Porrò his duobus modis habet se animal respectu rationalis; & idcircò animal habet rationem generis, rationale differentiæ. Non est autem rationale differentia intrinseca animalis. Primò; quia animal habet suam propriam intrinsecam differentiam sensitiuam, quam haberet si non esse coniunctum rationali. Secundò: Quia sensitiuum contrahitur per rationale, non vt est indeterminatum in esse sensitiuo, sed vt est determinatum ad tale esse sensitiuum, ac proinde non contrahitur per rationale, vt sensitiuum in genere, sed vt sensitiuum in specie.

An rationale sit Differentia Animalis.

Ex qua doctrina declaratur Primò, Quomodo in vna differentia possint esse plures speci-

ficæ differentiæ; absolutè enim est vna tantùm differentia specifica cuiuscunque rei, sicut est vna essentia. Verùm sicut in essentia distinguuntur multæ perfectiones quasi partiales, ita in vna differentia specifica vnius essentiæ distinguuntur multæ quasi partes vnius differentiæ totalis.

Secundò declaratur; quomodo idem potest essentialiter esse in pluribus speciebus. Absolutè enim sicut vna est essentia rei, ita & vna species; Quia tamen in vna essentia sunt multi gradus & perfectiones diuersorum generum, ideò in diuersis gradibus, intellectus distinguit diuersas quasi essentas, & species partiales, quæ sunt species illorum graduum, quæ tamen omnes conueniunt in vnam essentiam & speciem totalem illius rei: Sic homo dicitur esse in duplici genere rerum: nempe in genere rerum corporearum, & spiritualium; quia vtrumque gradum & corporeum & spiritualem in se continet: in gradu corporeo conuenit cum brutis, in gradu spirituali cum Angelis. Sed hæc duo genera & species ipsorum sola ratione distinguuntur; in re autem vna est realis species & essentia hominis, continens essentiam corpoream & spiritualem. Idem dicendum est de materia & forma in composito Physico; vtraque enim habet suam propriam specificationem, & tamen vtraque constituit vnam essentiam corporis.

Vera & communis sententia de simplicitate Differentiarum.

Verùm hæc opinio bene mouet difficultatem, sed non bene illam soluit. Nam primò repugnat omnium Philosophorum sententiæ, qui docét, rationale esse differentiam animalis, per quam contrahitur ad speciem hominis. Secundò: quia licet singuli gradus habeant specificationem propriam sui generis, quam haberent si non

si non essent coniuncti cum aliis gradibus; (quod & in materia videmus, in qua est gradus corporis distinctus à gradibus formæ, & non est quid genericum, sed specificum in genere corporis) tamen quia hi gradus in vna essentia vniuntur & identificantur, habent aliam specificationem, quam haberent separati, eamque specificationem accipiunt à gradibus sibi coniunctis, maximè quia illi gradus secundum eam rationem coniunguntur, vt vnus respectu alterius habere possit rationem generis, alter rationem differentiæ. Duo enim requiruntur ad rationem generis, vt supponatur à differentia, & sit quid communi⁹ & latiùs patens quàm differentia; vtrumque autem habet sensitiuum respectu rationalis, vt patet. Idque verum est, non solùm si sumatur sensitiuum in abstracto & in communi, sed etiamsi sumatur specificè, vt tale sensitiuum: Nam in tali entitate sensitiuum, etiam specificè acceptum, est capax vlterioris perfectionis specificæ, quæ sit perfectio verè specifica talis entitatis simplicis.

Vnde ad fundamentum huius opinionis. Respondeo, Etsi gradus singuli si secundum se sumantur habeāt specificationem propriam, tamen vt sunt in tali essentia in qua identificātur aliis perfectionibus habent aptitudinem ad aliam vlteriorem specificationem, in ordine ad esse talis entitatis. Verbi gratia, animal, licet ex se habeat suam specificationem in esse sensitiuo, tamen in esse hominis, nondum habet specificationem & differentiam, per quam sit homo. quare in ordine ad essentiam hominis, habet se per modum generis, licet si per se poneretur haberet suam intrinsecam specificationem: Similiter in ordine ad illam essentiam, intellectiuum subordinatur sensitiuo, licèt absolutè

ſolutè poſſit eſſe intellectiuum ſine ſenſitiuo. Et licet rationale dicatur differentia quædam extrinſeca animali in genere ſenſitiuo, eſt tamen illi intrinſeca in ordine, ad illam entitatem continentem multos gradus, ſeu vt eſt in tali ſpecie, nempe humana. Hinc ergo patet differentiam ſpecificam non eſſe compoſitam ex multis differentiis genericis, neque ex multis ſpecificis, ſed eſſe differentiam ſimpliciter ſimplicem, irreſolubilem in plures conceptus.

Compoſitio ex genere & differentia an realis?

Quarta difficultas. An compoſitio ex genere & differentia ſit realis? Vt aliqua compoſitio ſit realis duo requirunt. Primò: Vt extrema quæ componuntur, ſint realia. Secundò: Vt ſint ex natura rei diſtincta; non componuntur enim niſi diſtincta: nam quæ non ſunt diſtincta, ſunt vnum, non compoſitione, ſed identitate. Porrò genus & differentia poſſunt comparari inter ſe; vel vt ſunt abſtracta per intellectum, vel vt in re exiſtunt: vt cùm comparamus gradum genericum ſingularem, cum gradu differentiæ ſingulari, hanc animalitatem cum hanc rationalitate: & in hoc ſecundo ſenſu eſt quæſtio: An compoſitio ex gradu generico ſingulari, & differentia itidem ſingulari ſit realis; Nam illa compoſitio graduum abſtractorum, certum eſt quod fiat per intellectum.

Prima igitur eſt ſententia Scoti dicentis, omnem compoſitionem ex genere & differentia eſſe realem; quia iſti duo gradus ante omnem intellectum ex natura rei diſtinguuntur. Nam ante omnem intellectum in gradu generico res conueniunt, in gradu ſpecifico differunt; idem verò quatenus idem non poteſt eſſe ratio conuenientiæ & differentiæ.

Secunda sententia est communis D. Thomæ & Nominalium, Gradum genericum & differentiæ sola ratione distingui, & ex consequenti sola ratione componi: tum quia sumuntur ab eadem re, v.gr. ab eadem numero forma sumitur gradus animalis, & rationalis: tum quia nulla est necessitas hos gradus realiter inter se distinguendi.

Neque valet ratio Scoti in prima sententia allata; Nam id quod est ita vnum, vt non nisi vnam perfectionem in se contineat, non potest esse principium conuenientiæ & differentiæ: si verò ita sit vnum, vt multas perfectiones in se simplici ratione contineat, tale vnum potest esse principium conuenientiæ & differentiæ, si quidem ita est vnum, vt sit virtute multiplex. Quare etsi gradus genericus, & gradus differentiæ, in re sit vna simplex entitas, potest tamen esse ratio conuenientiæ, & disconuenientiæ, quia est virtute multiplex. Deinde conuenientia potest esse vel adæquata vel inadæquata: si igitur aliqua conueniant adæquate in aliqua entitate, hoc est totaliter & perfectè, non possunt illa eadem entitate differre, si quidem omni ratione in illa entitate conuenirent: at quæ conueniunt in aliqua entitate inadæquatè, hoc est non totaliter nec perfectè, possunt eadem entitate differre: quia in illa entitate nec omninò cōueniunt, nec omnino differunt, sed partim conueniunt, partim differunt, sub vna ratione conueniunt, sub altera differunt.

Idem potest esse principium cōuenientia & differentia.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

De differentia quæ vniuersalis est.

DIfferentia prædicatur primò de suis inferioribus, vt rationale de hoc & illo rationali; Secundo prædicatur de specie, quam constituit essentialiter; vt cùm dico hominem esse rationalem; tertiò de subiectis speciei; vt cùm dico hunc vel illum hominem esse rationalem.

Differentia respectu inferiorũ species.

Quantum ad primam prædicationem, ea conuenit differentiæ, non vt differentia est, sed vt species quædam est: Est enim species respectu horum inferiorum, & prædicatur de iis per modum speciei: Prædicari enim de pluribus solo numero differentibus in quid, est solùm speciei. Porrò hæc vniuersalitas facit differentiam esse vniuersalẽ in essendo; quia facit eam abstractã à singularibus, quod requiritur ad vniuersale in essendo; quare per alias vniuersalitates non est vniuersalis in essendo; sed solùm per istam.

An respectu speciei sit vniuersalis?

Quantum ad secundam, Difficultas est, an differentia vt prædicatur de specie, sit vniuersalis? Nam licet tam differentia sit vniuersalis, quàm species, tamen prędicatio differentiæ de specie non videtur esse vniuersalis, quia est prædicatio de vno; prædicatio verò vniuersalis est de multis. Quidam igitur dicunt, prædicationem de vno communi multis, esse prædicationem vniuersalem; quia illud ita est vnum, vt simul sit commune multis; quare prædicationem differentiæ de specie esse vniuersalem, quia species est communis multis.

Alij tamen negant, hanc prędicationem esse dicendam

dam vniuersalem; vniuersale enim non dicitur respectu vnius sed multorum: at species, vt species, est vna natura, neque sub sua ratione specifica potest esse multiplex: ergo prædicatio vt terminatur ad speciem, quâ species est, non est prædicatio de multis, & ex consequenti non est prædicatio vniuersalis. Neq; refert quòd species sit communis multis, nam illa multa non sunt species, sed indiuidua, & prædicatio de illis est longè diuersa, ab ea prædicatione quæ est de specie: Ergo illa multa non faciunt eam prædicationem quæ est de specie, esse vniuersalem: quia illam non extendunt, nec faciunt maiorem: Nam etsi differentia ex eo quod prędicatur de specie, prædicatur etiam de subiectis speciei, tamen hæc prædicatio est distincta ab illa, ac proinde illam in suo genere non facit ampliorem, nec amplius extensam, quàm ad vnum: sicut nec vna quantitas fit maior per distinctam à se quantitatem. Quare per accidens est ad prædicationem differentiæ de specie, quòd species sit vel non sit communis multis, tum ob dictam rationem: tum quia ita prædicatur de specie, sicut prædicaretur, si species non esset communis multis, sed in vno tantùm indiuiduo existeret.

Ex quo infero, differentiam, vt respicit speciem, non esse vniuersalem. Nam etsi ex alio capite sit vniuersalis nempe quia est abstracta à suis singularibus, tamen hoc solo respectu quo refertur ad speciem, & de ea dicitur, non est vniuersalis. Ergo inquies, vt refertur ad speciem est singularis. Respondeo negando consequentiam: nam inter vniuersale & singulare datur medium, nempe natura abstracta respiciens

Datur medium inter vniuersale & singulare.

vnum tantum; talis enim natura quatenus est abstracta, conuenit cum vniuersali, quatenus respicit vnum tantùm, conuenit cum singulari. Et sicut si daretur natura, vnum tantùm habens indiuiduum, talis natura abstracta, nec esset singularis nec vniuersalis, sed esset quid medium, itâ & hîc: Dici tamen posset particularis, particulare enim in prædicando est quod de vno tantùm prędicatur, siue illud sit sigulare siue vniuersale. Singulare verò proprie dicitur quod de vno singulari dicitur.

Singulare de vno eoq; singulari dicitur.

Propria vniuersalitas differētiæ.

Quantum ad tertiam prædicationem, certum est differentiæ propriam vniuersalitatem esse respectu subiectorum speciei. Nam vt prædicatur de specie, sic non prædicatur vniuersaliter; vt verò prædicatur de suis inferioribus, sic prædicatur quidem vniuersaliter, sed vt species de indiuiduis, non verò vt differentia; non enim distinguitur in ea prædicatione à specie: vt verò prædicatur de subiectis speciei; sic habet prædicationem, & vniuersalem, & distinctam à prædicatione aliorum prædicabilium.

Differentia de pluribus mediatè prædicatur.

Porrò hæc prædicatio de subiectis speciei; non est immediata, sed mediata. Quod potest dupliciter explicari. Primò, vt mediante specie, prædicetur de indiuiduis speciei; Petrus enim est rationalis, quia est homo. & quia homo dicitur vniuersaliter de suis indiuiduis, ideò & rationale dicitur de omnibus hominis indiuiduis. Secundò vt mediantibus suis propriis indiuiduis, dicatur de indiuiduis speciei. Nam rationale habet sua propria indiuidua, hoc & illud rationale: quatenus ergo dicitur de hoc

&

& illo rationali, dicitur etiam de hoc & illo homine: quia hic homo est hoc rationale. Prior illa mediatio est ex parte subiecti, posterior ex parte prædicati.

Notandum verò est, differentiam non esse primò vniuersalem, propter indifferentiam ad indiuidua subiecta speciei, sed propter abstractionem à propriis indiuiduis; differentia enim est primò vniuersalis, quatenus est extra singularia: hoc verò assequitur per abstractionem à singularibus; ex hac enim abstractione fit indifferens ad sua singularia. Deinde verò differentia sic abstracta conuenit speciei, & mediante specie, conuenit omnibus indiuiduis speciei, quæ vniuersalitas consequitur ad illam primam; nisi enim differentia abstraheretur à suis singularibus, non posset vniuersaliter prædicari de indiuiduis speciei, non enim hoc rationale, sed rationale in communi prædicatur vniuersaliter de Petro & Paulo, &c. *Differẽtia vnde sit vniuersalis in essendo.*

Est autem difficultas. An differentia generica & specifica, sint duo distincta vniuersalia sicut genus & species. Nam genus & species per hoc constituuntur distincta vniuersalia, quod genus prædicatur de pluribus differentibus specie, species autem de pluribus differentibus numero: at etiam differentia generica prædicatur de pluribus differentibus specie, differentia verò specifica de pluribus differentibus numero: ergo hæ differentiæ constituunt distincta vniuersalia, aut certè genus & species non erunt distincta vniuersalia. *An differentia constituat duo prædicabilia.*

Ad hanc difficultatem. Quidam dicunt, genus non solùm prædicari de pluribus differentibus specie, sed *Prima responsio.*

ſed etiam per modum partis eſſentialis, genus enim eſt pars eſſentialis ſpeciei: Species autem prædicatur de pluribus per modum totius eſſentialis; quia eſt tota eſſentia ſuorum inferiorum, & hic modus prædicandi per modum partis, & totius, facit genus ſpeciemque eſſe diſtincta prædicabilia. Neque refert quod in definitione generis non ponatur hic modus prædicandi per modum partis: etſi enim non ponatur explicitè, ponitur tamen implicitè: Nam id quod prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie, non poteſt eſſe niſi pars eſſentialis ſpeciei.

Porrò hoc diſcrimen, non inuenitur in differentia generica & ſpecifica; quia vtraque prædicatur per modum partis eſſentialis; vtraq; enim differentia eſt pars: & idcircò maior eſt ratio, vt genus & ſpecies ſint diſtincta prædicabilia: quàm differentia generica & ſpecifica.

Refellitur. 1. Sed hic modus non videtur ſufficiens, Primò: Prædicari per modum totius vel partis non facit vniuerſalitatem diſtinctam, alioqui pari ratione accidens genericum prædicatur de ſubiecto per modum partis accidentalis; accidens verò ſpecificum prædicatur de ſubiecto per modum totius accidentalis: quia accidens ſpecificum eſt totum reſpectu accidentis generici, & accidens genericum eſt pars eſſentialis accidentis ſpecifici, vt color albedinis, & tamen vtraque prædicatio ſpectat ad idem quintum prædicabile; vt cùm dico, hic & ille homo eſt coloratus, hic & ille homo eſt albus, vtraque prædicatio eſt accidentis quinti prædicabilis, licet in illa prædicetur genus accidentis, in hac ſpecies, in illa pars, in hac totum.

Secun-

Secundò: Etiam in ratione totius & partis, eſt par in vtriſque ratio. Nam ſicut genus eſt pars eſſentialis ſpeciei, ita differentia generica eſt pars eſſentialis differentiæ ſpecificæ in concreto acceptæ: Sicut enim animal continetur in homine eſſentialiter, ita ſenſitiuum quæ eſt differentia generica, continetur eſſentialiter in rationali, alioqui non prædicaretur de illo; id enim quod eſt rationale, eſt etiam ſenſitiuum, non accidentaliter, ſed eſſentialiter. Simili ratione conueniunt in ratione totius: nam ſicut genus ſignificatur per modum totius ſubſtantialis, ita differentia generica ſignificatur per modum totius accidentalis; concretum enim accidentale eſt totum quoddam. Eadem paritas apparet ſi conferatur ſpecies cum differentia ſpecifica in concreto: Nam ſicut Species eſt totum eſſentiale conſtans genere & differentia, ita differentia ſpecifica in concreto ſumpta, conſtat eſſentialiter differentia generica materialiter ſignificata, & differentia ſpecifica formaliter ſignificata, quod ſatis eſt ad rationem totius eſſentialis. 2.

Tertiò: Magis facit ad diſtinguendas prædicationes diſcrimen eorum de quibus fit prædicatio: nempe quod prædicatio fiat de differentibus ſpecie, vel de differentibus numero, quàm diſcrimen totius & partis. Nam ſicut in relationibus diſtinctio ſumitur ex diſtinctis terminis ad quos; ita & in prædicatione ſumi poteſt diſtinctio ex diſtinctis terminis, de quibus fit prædicatio: Si ergo illud diſcrimen non ſufficit ad diſtinguenda prædicabilia, multo minus hoc ſufficiet. 3.

Alii dicunt. Genus ex eo eſſe diſtinctum prædicabile à Specie, quod genus prædicetur de ſpeciebus, quod non eſt in differentia generica, quæ non prædicatur de Specie, ſed de Genere. Sed contra. De quo- *Altera Reſpõſio.* *Refellitur.*

cunq; prædicatur genus in quid, differentia quoque generica prædicatur in Quale: at genus prædicatur de speciebus & specie differentibus: ergo & differentia generica.

At inquies. Genus immediatè prædicatur de suis speciebus: differentia verò generica mediante genere. Contra. Etiam differentia specifica prædicatur de indiuiduis mediante specie, & tamen hoc non obstat, quominus differentia sit distinctum prædicabile per hanc, inquam, mediatam prædicationem. Quare mediata & immediata prædicatio, non variat rationem prædicabilis; eundem enim modum prædicandi haberet differentia, si prædicaretur immediatè, de induiduis, quem modò habet, cùm prædicatur mediante specie.

Sententia Authoris.

Nos igitur aliam huius rei rationem afferemus. Omnem relationem distingui specie ex distinctis specie terminis, quos respicit: Quia igitur genus & species habent suæ prædicationis distinctos specie terminos immediatos, quos respiciunt, (genus enim pro immediato termino habet speciem: Species autem indiuidua) idcircò meritò distinguuntur in ratione prædicãdi. quod non accidit in differentia generica, & specifica: Differentia enim tam generica quàm specifica, pro immediato termino suæ prædicationis, habent speciem quam constituunt, siue subalternam siue infimam; Generica enim differentia dicitur immediatè de genere subalterno, quatenus illud genus est species subalterna, siquidem vt species, constituitur per differentiam, non vt genus; speciei enim est constare genere & differentia. Specifica verò differentia dicitur de specie infima,

infima, vnde vtraq; differentia mediante sua specie, siue subalterna, siue infimâ, dicitur de subiectis speciei, sub ratione illius speciei. Quia igitur non habent hæ differentiæ distinctos formales terminos immediatos suæ prædicationis; vtraque enim de specie, vt species est, prædicatur & sub ratione speciei de subiectis speciei, idcircò hæ differentiæ non sunt distincta prædicabilia: quia sicut in ratione speciei non distinguitur essentialiter species subalterna à specie infima; ita neq; prædicatio de specie subalterna distinguetur essentialiter à prædicatione de specie infima. Ex quo patet in differentia duos illos modos prædicandi de differentibus specie, & de differentibus numero, non facere distincta prædicabilia; quia duo illi modi continentur sub vno, quatenus differentia de vtrisque sub ratione speciei prædicatur, hoc est quatenus continent in se speciem: Alioqui genus summum & medium essent distincta prædicabilia: quia illud prædicatur de distinctis genere, hoc verò de differentibus specie. Propterea verò negamus esse distincta prædicabilia, quia vtrumque prædicatur sub eadem ratione formali, hoc est, quatenus illa multa sunt distincta specie siue subalternâ (quæ etiam est genus subalternum) siue infimâ.

❧§(o)§❧

QVÆ-

QVÆSTIO IX.

De Proprio.

DE proprio primum illud explicandum est, quodnam proprium sit quartum prædicabile, & quomodo ab accidente, quod est quintum prædicabile, distinguatur. Dico igitur. Ad proprium quod est quartum prædicabile duo requiri. Primò, vt sit extra essentiam rei; alioquin non differret à differentia. Idcircò Aristoteles Topic. cap. 4. definit Proprium, Esse id quod non indicat quid est esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur. Secundò, vt sit simpliciter, & omni ratione proprium. Quod secundum Porphyrium est id, quod & omni & soli & semper conuenit, quod etiam dicitur Proprium quarto modo; in illud enim omnes modi proprii concurrunt. Secundum Aristotelem verò est id, quod soli inest, & conuersim prædicatur; Quidquid enim est conuertibile cum re, omni, soli, & semper conuenit: Nam si non omni, vel non soli, vel non semper conueniret non conuerteretur; vt patet in tribus prioribus modis proprii.

Proprium requirit duo.

Ex quo infero Proprium distingui ab Accidente, tanquam Accidens Proprium à nō Proprio, ita vt quod vel non omni, vel non soli, vel non semper conuenit, ad Accidens, vt est Quartum prædicabile referendum sit. Id ita esse colligitur ex vltima definitione Accidentis à Porphyrio data; Ait enim Accidens esse id quod cùm non sit genus, nec species, nec differentia, nec Proprium, semper autem est in subiecto subsistens. Vbi ad rationem Accidentis, quod est quintum prædicabile duo requirit, tum vt non sit proprium Accidens, tum

Discrimē Proprij & Accidentis.

vt

vt semper insit subiecto, hoc est vt nunquam extra subiectum existat. Colligitur item ex definitione Proprii tradita ab Aristot. 1. Top. cap. 4. Nam si proprium est illud, quod conuersim prædicatur de re, pertinebunt ad quintum prædicabile, non propria rei accidentia, vel non omni ratione propria. Non sunt autē omni ratione propria, quæ vel non omni, vel non soli, vel non semper conueniunt: quæ verò omni & soli, & semper conueniunt, sunt omni ratione propria, & conuersim de re dicuntur. Hac igitur doctrina pro fundamento posita explicari facilè possunt difficultates, circa hæc duo prædicabilia.

Prima difficultas. An omne proprium accidens sit necessarium. Respondeo. Affirmatiuè, quod enim omni & soli & semper inest, non temerè, nec contingenter inest, sed habet suæ inexistentiæ causam necessariam in subiecto; quæ enim non necessariò insunt, contingit illa vel non semper inesse, vel non omni, vel non soli, Quanquam hæc necessitas potest esse duplex: Altera ex parte subiecti, quando subiectum necessariò requirit tale accidens, & habet in se causam propter quam sine tali accidente, esse non possit. Sic homo quia est rationalis, necessariò risibilis est: ignis ex natura sua necessariò est calidus; Altera ex parte accidentis, quando accidens necessariò requirit tale subiectum, vt non possit esse in alio subiecto, nisi in tali, vt esse bipedem, non potest conuenire nisi animali, esse simum, nisi naso. Proprium igitur vtroque modo debet esse necessarium, tam ex parte subiecti, quàm ex parte accidentis, quatenus enim omni & semper conuenit, est necessarium ex parte subiecti, quia subiectum non potest esse sine illo: quatenus verò soli illi subiecto

Proprium necessario conuenit rei.

Necessitas duplex.

Ex parte subiecti.

Ex parte prædicati.

conuenit, est necessarium ex parte accidentis, quia accidens non potest esse sine tali subiecto. sic risibile est necessarium respectu hominis, quia nec homo sine risibili nec risibile sine homine esse potest.

An omne accidens necessariũ sit proprium.

Secunda Difficultas. An omne Accidens necessarium sit Proprium? Respondeo. Si sit necessarium vtroque modo, tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati, erit Proprium. Nam quatenus est necessarium ex parte subiecti, conueniet omni & semper, quatenus verò necessarium est ex parte prædicati, conueniet soli; & sic erit proprium quarto modo omni, soli, & semper competens. Si verò sit necessarium, sed non ex vtraque parte, sed vel ex parte subiecti tantùm, vel tantùm ex parte prædicati, non erit accidens proprium quarti prædicabilis; quia non omni, soli, & semper conueniet, nec conuersim de re dicetur, quod requiritur ad rationem proprii; vt est quartum prædicabile. Quare esse Musicum, vel Grammaticum, est accidens hominis necessarium ex parte prædicati, non tamen est propriũ; quia non est necessarium ex parte subiecti: esse verò bipedem est necessarium homini ex parte subiecti; quia tamen non est necessarium ex parte prædicati, non erit propriũ quarti prædicabilis.

Ex quo patet primò. Accidens quod est quintum prædicabile, posse esse necessarium, vel ex parte subiecti tantùm, vel ex parte prædicati tantùm. Accidens verò quarti prædicabilis, debet esse necessarium vtroque modo, tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati. Quod sic probatur: quia illud accidens quod non est vtroque modo necessarium, non pertinet ad proprium; quia non conuenit omni, soli, & semper, vt dictum est; Ergo vel ad nullum aliud prædica-

dicabile pertinebit, vel pertinere debebit ad quintum prædicabile. Deinde ostendimus accidens à proprio differre tanquam non proprium à proprio accidente. Potest autem non proprium accidens necessariò rei inesse, vel ex parte subiecti, vt calor igni necessariò inest, cùm tamen commune sit illi accidens cum aëre, Lux etiam soli & igni inest cùm tamen neutri sit proprium, sed commune: Vel ex parte prædicati, vt simum inest naso, Grammaticum homini, quæ non sunt propria accidentia, cùm nec omni nec semper insint.

Quod si dicas. Accidens quintum prædicabile, debet posse abesse & adesse præter subiecti corruptionem: quod autem potest abesse à subiecto, non conuenit illi necessariò; necessarium enim est, quod non potest non inesse. Respondeo, illam definitionem Accidentis, non intelligi de separatione reali Accidentis à subiecto, sed de separatione per intellectum, vt quæstione sequenti docebimus. Quare potest esse accidens realiter inseparabile à subiecto, & necessariò conuenire subiecto, & tamen per intellectum erit separabile, & poterit abesse à subiecto salua subiecti essentia: quia etsi intellectus concipiat subiectum sine illo accidente, non sequetur destructio essentialis subiecti.

Patet secundò. Proprium non distingui in hoc ab Accidente, quod proprium necessariò prædicetur, accidens contingenter: nam etiam accidens potest prædicari necessariò, vel necessitate subiecti, vel necessitate prædicati. Differunt igitur quod vnum prædicatur vt accidens proprium & conuertibile, aliud verò vt accidens, non proprium & non conuertibile. Qua- *Accidens potest prædicari necessario.*

re omne proprium eſt accidens neceſſarium; quintum verò prædicabile eſt accidens aliquando neceſſarium, aliquando contingens.

Non omne accidens manans ab eſſentia ſubiecti eſt proprium.

Tertia difficultas. An omne accidens fluens ab eſſentia ſubiecti ſit proprium; Quibuſdam enim id videtur, eo quòd nihil magis ſit proprium rei, quàm quod ab eius eſſentia fluit.

Dicendum tamen eſt. Omne quidem proprium, manare quodammodo ab eſſentia ſubiecti, non tamen quidquid manat, ab eſſentia ſubiecti, eſt proprium conuertibile, cum ſubiecto. Ratio primi eſt: quia quod vni ſoli & ſemper conuenit, habet aliquam cauſam in ſubiecto, ad quam neceſſariò conſequatur. Ratio ſecundi eſt: Quia poteſt aliquod accidens manare à diuerſis ſpecie ſubiectis, quatenus diuerſa ſunt, vt patet primò inductione. Calor enim & ab eſſentia ignis oritur, & ab eſſentia aëris, & ab eſſentia aliquorum mixtorum: hæc autẽ omnia non conueniunt in aliqua cõmuni eſſentia, à qua fluat calor. Deinde quia emanatio accidentis à ſubiecto, fit per efficientiam quandam ſubiecti: atqui idem effectus poteſt effici à diuerſis efficientibus ſpecie, quatenus diuerſa ſunt, vt calor à calore, & à lumine: Ergo etiam idem accidens poteſt manare à diuerſis ſpecie ſubiectis, quatenus diuerſa ſunt: Tale autem accidens non erit proprium, ſed commune illis ſubiectis diuerſis.

Prima Reſponſio refellitur.

Reſponderi poteſt, Proprietates eſſe duplices, alias quæ conſequuntur ad rationem aliquam genericam; vt ſenſitiuum ad rationem animalis: alias quæ conſequuntur ad rationem ſpecificam, vt riſibile ad rationem hominis: Illæ ſunt propriæ generis, hæ propriæ ſpeciei. Quando igitur Proprietas vna manat à diuerſis

ſpecie

specie subiectis, censenda est ad rationem genericam communem vtrique subiecto pertinere, & esse proprietas generis, vtrique communis, siue illud genus sit nominatum, siue innominatum, & sic illud accidens manans à subiecto illo generico erit accidens proprium illius generis & conuertibile cum illo. Sed contra. quia probatum est accidentia quædam manare à diuersis subiectis, quâ diuersa sunt, & quibus non est communis aliquis gradus essentialis, à quo emanent. Neque enim ad talem emanationem necessaria est communis essentia, Nam sicut causæ efficientes diuersæ, sine illa conuenientia essentiali, possunt producere eundem effectum specie, ita & diuersa subiecta specie sine illa conuenientia essentiali, possunt ex se producere eandem specie proprietatem. Quæ verò ratio substantiæ est communis igni & aëri, ad quam consequatur calor? Vel soli & igni, vt ad eam consequatur lux? Vel quid est commune calori & lumini, ad quod consequatur vis calefactiua?

Altera respōsio refellitur.

Dices. Istas proprietates oriri quidem à rationibus specificis diuersorum subiectorum, sed diuerso modo & secundùm diuersum gradum, v. g. lux in gradu valde intenso est solis propria: ab igne verò oritur in gradu minus intenso. Sed contra. Primò: Potest eadem qualitas in gradu æquè intenso oriri à diuersis specie subiectis, vt calor summus ab igne & aëre. Neque dubium est, hæc accidentia consequi ad rationem specificam ignis & aëris. Secundò: Ea accidentia quæ oriuntur à diuersis subiectis in gradu non æquè intenso, secundùm omnes suos gradus emanant ab illis subiectis, non solùm secundùm illum gradum intensum; Ergo adhuc verum erit, idem accidens, quoad gradum re-

missum saltem, posse emanare à diuersis specie subiectis, & sic tale accidens emanans non erit accidens proprium, quoad illos gradus remissos.

Quod si quæras. tale accidens fluens à diuersis specie subiectis, ad quod prædicabile, referendum sit? Respondeo. Si fluat à diuersis subiectis, secundùm quod illa subiecta conueniunt in aliquo gradu communi essentiali; tunc eiusmodi accidens erit proprium quarto modo illius gradus essentialis; & ad quartum prædicabile referendum erit: Si verò fluat à diuersis subiectis, qua diuersa sunt, tunc pertinebit ad quintum prædicabile: omne enim accidens quod non est proprium quarto modo, pertinebit ad quintum prædicabile: hoc autem est tale: Ergo.

Proprium potest à subiecto separari.

Quarta difficultas. An proprium possit adesse & abesse præter subiecti corruptionem: videtur enim non posse, cùm hæc sit definitio Accidentis, vt possit adesse & abesse prçter subiecti corruptionem; alioquin proprium non esset distinctum ab accidente, si ei competit definitio accidentis. Ex altera verò parte Proprio quarto modo videtur id conuenire posse. Nam & re ipsa per Dei potentiam potest auferri à subiecto, & per intellectum potest de eo negari salua subiecti essentia. Verbi gratia, summus calor in igne, si statuatur omni, soli & semper conuenire, potest tam per Dei potentiam quàm per intellectum separari ab igne; negato enim calore, intellectus concipit integram ignis essentiam: Quantitas etiam omni materiæ semper & soli conuenit, ab ea tamen in Eucharistia separatur; à quantitate etiam separatur de facto extensio ad locum, quæ est illi propria quarto modo. Denique figura est proprietas quantitatis, quæ

quæ tamen potest ab ea separari, vel re ipsa, vel vt minimum mente. Si enim esset quantitas vndequaque infinita, nullam haberet figuram (repugnat enim infinito finem & terminum habere: figura autem est terminus quantitatis) & tamen in quantitate infinita saluatur essentia quantitatis. Quod si infinita quantitas non sit possibilis; saltem intellectu non repugnat concipere essentiam quantitatis sine figura. Idem etiam probatur ratione. Nam ratio accidentis proprij, consistit in eo solùm, quod omni, soli & semper competat: atqui hæc ratio saluatur, siue proprium sit separabile, siue inseparabile à subiecto: Ergo non repugnat proprio posse abesse & adesse præter subiecti corruptionem. Neque obstat quod illa sit definitio accidentis. Nam in illa definitione definitur accidens, quòd non sit proprium, & cum non sit proprium, possit adesse & abesse præter subiecti corruptionem, vti in altera definitione Porphyrij expressè dicitur.

Pro solutione notandum est. Proprium esse duplex. Physicum & Metaphysicum. Physicum est qualitas realiter distincta à subiecto, omni, soli & semper competens: Metaphysicum verò est non distinctum ab essentia rei, nisi sola connotatione alicuius, vel negationis, vel respectus, vel termini, aut subiecti extrinseci; quomodo passiones entis dicuntur entis proprietates Metaphysicæ, quia dicunt ipsum ens cum aliqua negatione, vel respectu. Vnum, verbi gratia, dicit ens vt indiuisum; verum, dicit ens vt conforme ideæ; Bonum dicit ens, vt conforme appetitui.

Proprium Physicum.

Metaphysicũ.

Tales

Tales etiam proprietates ſunt, quædam eſſentiales aptitudines rerum, quæ nihil aliud dicunt, quàm eſſentiam, cùm non repugnantia ad aliquid, talis eſt aptitudo materiæ ad omnes formas recipiendas, quæ nihil aliud eſt, quàm eſſentia materię cum non repugnantia ad omnes formas.

Proprium phyſicũ poteſt adeſſe & abeſſe.

Dico igitur primò. Proprium Phyſicum poteſt adeſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, tam realiter per Dei potentiam, quàm per intellectum negantem tale proprium de ſubiecto, ſalua eſſentia ſubiecti; non tamen idcircò proprium erit accidens quinti prædicabilis: neque ei definitio accidentis competet: Hæc concluſio quoad priorem partem probatur ſufficienter in ratione dubitandi: Duo enim ex natura rei diſtincta Deus poteſt à ſe ſeparare; denegando enim alteri ſuum influxum, fiet vt illud deſinat eſſe altero remanente: Quæ verò Deus re ſeparare poteſt, intellectus etiam poterit ſeparare mente, ſalua alterius eſſentia.

Quod ad poſteriorem verò partem attinet; quidã diſtinguunt: Quia proprium Phyſicum ſi ſumatur ſecundum ſuam entitatem Phyſicam & actualem, ſic poteſt adeſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionem; ſi verò ſumatur ſecundum ſuam aptitudinem, ſic nõ poteſt abeſſe præter ſubiecti corruptionem.

Sed contra. Proprium Phyſicum vt abſtrahit ab illa aptitudine, & ſumitur ſecundùm ſuam entitatem actualem Phyſicam, eſt verè proprium, omni, ſoli, & ſem per competens: at ſub illa ratione abſtracta poteſt abeſſe præter ſubiecti corruptionem: Ergo proprium ſub ea ratione ſub qua eſt proprium, poteſt abeſſe præter ſubiecti corruptionem; Quomodo igitur definitio accidentis illi non conueniet? Deinde vt minimum, ſeque-

quæretur proprio æquè ex natura rei conuenire posse abesse præter subiecti corruptionem, sicut conuenit accidenti, & sic in hoc, esset eadem natura accidentis & proprij. Ad hæc etiam accidens commune quoad aptitudinem non potest abesse sine subiecti corruptione, vt patet de calore, & luce, respectu ignis, quæ licet sint communia igni cum aliis rebus, & possint actu ab igne separari; tamen quoad aptitudinẽ non possunt; semper enim ignis est aptus natura sua esse calidus, & lucidus: ergo in hoc par esset ratio accidentis proprij, & communis.

Præterea cùm dicitur proprium secundùm aptitudinem, vel *intelligitur* de aptitudine ipsius proprij *intrinseca*, vel de aptitudine subiecti extrinseca: si primùm; sicut proprium quoad entitatem potest abesse, ita & quoad omnem aptitudinem quæ consequitur entitatem; re enim pereunte pereunt & omnes eius aptitudines actuales: si secundùm; tunc illa aptitudo subiecti; est distincta proprietas à proprio Physico: Ergo proprium Physicum, vt distinguitur à proprio Metaphysico, semper potest abesse, tum quoad rem, tum quoad aptitudinem.

Dicendum igitur est, Proprium Physicum, quâ Physicum est posse abesse præter subiecti corruptionem; neque tamen idcircò definitio accidentis illi conueniet, quia in definitione accidentis, ante omnia intelligitur, quod cum non sit proprium; possit abesse & adesse præter subiecti corruptionem; Ita enim intelligendum esse Porphyrius expresse docuit, cùm definit Accidens, quod non est genus, species, differentia, Proprium, semper autem est in subiecto. Quare etsi pars definitionis Accidentis com- *Definitio accidentis an conueniat proprio.*

Hhh petat

petat Proprio, quia tamen altera pars non competit, Proprium non erit Accidens quinti prædicabilis.

Proprium Metaphysicum nō potest abesse.

Dico secundò. Proprium Metaphysicum quod est proprium quarto modo, non potest abesse à subiecto, neque per Dei potentiam, nec per intellectum negantem. Explico. Proprium Metaphysicum est illud, quod dicit essentiam cum aliqua cōnotatione: hæc autem connotatio, si est necessaria, facit proprium quarto modo, vt patet in passionibus entis, si verò sit contingens, non erit proprium quarto modo, quia non semper conueniet subiecto. Sic informatio non semper conuenit Formæ.

Hoc igitur posito, probatur conclusio, nempe proprium Metaphysicum, si sit proprium quarto modo, nō posse abesse. Nam nec potest abesse, vt dicit essentiam, vt per se patet, neque vt dicit connotationem, quia hæc consequitur necessariò ad essentiam, & illam negare esset negare essentiam. At instabis, etiam proprium Physicum fluit ab essentia, & tamen auferri & negari potest, ergo & connotatio poterit auferri, quâ ablatâ auferetur & proprietas sub ratione proprietatis, quia essentia non habet proprietatis rationem, nisi sub illa connotatione. Respondeo. Proprium Physicum auferri posse à subiecto, quia est res distincta, à subiecto; at connotatio cùm non sit res distincta ab essentia, nec ad hoc vt consequatur aliud quid requirat præter essentiam, non potest auferri manente essentiâ. Sicut propter eandem causam relatio non potest auferri manente fundamento & termino, quia non est res distincta à fundamento; nec aliud quid requirit ad suam essentiam præter fundamentum & terminum. Similiter, neque priuatio, aut negatio consequens necessariò

ſariò aliquam naturam poteſt auferri manente illa natura, vt, v. g. cæcitas auferri non poteſt manente eadem diſpoſitione reali, nec negatio hinnibilitatis à rationalitate.

Iam verò ſi quæras, An omnes aptitudines Metaphyſicæ ſint propriæ ſuis ſubiectis; videntur enim aliquæ eſſe communes, vt aptitudo ad calorem in eſſentia ignis, & in eſſentia aëris, & aptitudo ad lucem in eſſentia ſolis, & ignis. Dicendum tamen eſt, has aptitudines nunquam eſſe communes, ſed ſemper eſſe proprias quarto modo ſuis ſubiectis: quia ſunt eſſentiæ ipſorum ſubiectorum poſtulantium talia connotata. Quare in diſtinctis eſſentiis ſpecie, erunt etiam aptitudines eſſentiales diſtinctæ ſpecie, & ex conſequenti propria quarto modo ipſis ſubiectis: verbi gratia; aptitudo eſſentialis ad calorem, alia eſt in igne, alia in aëre: quia in igne eſt eſſentia ignis, ſub ratione propria ignis requirens calorem; in aëre verò eſt eſſentia aëris ex ſe requirens calorem; & ſic aptitudo ignis erit propria igni, omni ſoli, & ſemper conueniens; aptitudo verò aëris, erit propria aëri omni, ſoli & ſemper.

Omnes aptitudines Metaphyſicæ, ſunt propriæ quarto modo.

Quinta difficultas. Quis modus prædicandi Proprio, quâ proprium eſt, conueniat, vt eſt Quartum prædicabile. Quidam aiunt proprium modum prædicandi quarti prædicabilis, eſſe prædicari in quale accidentale neceſſarium; volunt enim proprium in hoc diſtingui ab accidente; quod accidens prædicetur in quale contingẽter, propriũ verò in quale neceſſariũ. Sed hæc opinio refellitur; Primò: Quia etiã accidens poteſt prædicari in quale neceſſarium, vt in ſecunda

Modus prædicandi Proprij quis?

difficultate docuimus. Sic lux prædicatur de igne necessariò, & tamen est accidens commune igni cum sole & aliis lucidis. Secundò: Quia in definitione proprij hic modus prædicandi necessariò, non exprimitur formaliter: Ergo non pertinet ad rationem formalem proprij, nec ad prædicationem formalem proprij vt Proprium est; Solum enim in definitione Proprij dicitur, quod omni, soli, & semper competat, seu quòd conuersim dicatur de re.

At inquies. Id quod omni, & soli, competit, & q conuertitur cum re, necessariò illi competit. Respondeo, Verum id esse, quia ad naturam Proprij consequitur, vt necessariò prædicetur: ratio tamen formalis Proprij, non consistit in illa necessitate, sed in illo modo propriè se habēdi respectu subiecti, qui mod⁹ est, omni, & soli, & semper competere, & conuerti cum subiecto.

Dico igitur modum prędicandi proprij quarti prędicabilis esse prædicari per modum accidentis proprij, seu accidentis conuertibilis, seu omni, & soli, & semper conuenientis; isq; modus formaliter spectatur in prædicatione proprij, & eum indicauit tam Porphyrius, quàm Aristoteles in definitione Proprij. Ille verò modus primæ sentētiæ nec in definitione proprij habetur, nec continetur in ratione formali proprij, sed solùm cōsequitur ad rationem formalem proprij, sicut risibilitas consequitur ad rationalitatem; esse enim proprium, nō est necessariò rei conuenire, sed soli, omni, & semper. Porrò in hoc modo prædicandi differt proprium à cæteris prædicabilibus. Nam prima tria non prædicantur per modum accidentis, quintum verò prædicatur per modum accidentis, sed non proprij: quartum verò prędicatur per modum accidentis proprij.

Sexta

Sexta difficultas. An proprium prius prædicetur de ſpecie, quàm de indiuiduis? Porphyrius hoc loco diſtinguit Proprium ab accidente, inter alia in hoc; quod primum prius de ſpecie dicatur, tanquam de ſuo primo & immediato ſubiecto, deinde verò ratione ſpeciei de indiuiduis; vt riſibile prius de homine dicitur, tum ratione hominis, de hoc & illo homine particulari. Nam proprium, reſpectu ſpeciei, dicitur proprium, quia omni ſpeciei, ſoli & ſemper conuenit, & in ſpecie habet cauſam adæquatam, ad quam conſequitur: Accidens verò primò dicitur de indiuiduis, deinde de ſpecie. v. g. *homo dicitur albus*, quia hic homo eſt albus, non verò hic homo dicitur albus, quia homo in communi eſt albus: Nam ſi homini ex ratione communi hominis competeret eſſe album, omni homini eſſe cõpeteret album: quia omnes homines participant illam communem rationem hominis. Poſſet tamen dari inſtantia de accidentibus quibuſdam non propriis, fluentibus tamen ab eſſentia, vt calor & lux fluit ab eſſentia ignis, & ex conſequenti conuenit igni, vt ignis eſt, non vt hic ignis. neque ideò ignis eſt calidus, quia hic ignis eſt calidus, ſed potius ideò hic ignis eſt calidus, quia ignis ex natura ſua eſt calidus. Quare dicendum eſt, talia accidentia excipi ab illa communi regula. Diſcrimen verò à *Porphyrio* allatum in hunc modum accommodari poteſt: quòd id proprio per ſe competat, vt ſpeciei primò conueniat, & ratione ſpeciei indiuiduis; accidens autem etſi aliquando primò ſpeciei competere poſſit, id tamen ei per ſe primò non competit ex ratione communi accidentis, ſed ob ſpecialem rationem talis accidentis; ſi enim conueniret ex ratione communi accidentis, conueniret omni accidenti.

Proprium primo conuenit ſpeciei, tum indiuiduis.

Vniuersalitas proprij.

Ex dictis patet. Proprium non esse vniuersale respectu speciei, sed duplici alia ratione. Primò respectu subiectorum speciei, ad eum modum quo de differentia dicebamus. Secundò: respectu suorum inferiorum: & quidem ratione secundi habet esse vniuersale simpliciter, hoc est, abstractum à singularibus; ratione verò primi, solùm habet esse distinctum prædicabile ab aliis.

QVÆSTIO X.

De Accidente.

Accidens non proprium constituit quintũ prædicabile.

Accidens vt est quintum prædicabile, non comprehendit omne accidens, sed solùm accidens non proprium quarto modo, & non conuertibile cum subiecto. Dicitur autem Accidens non proprium, si vel non omni competat, vt homini esse Grammaticum, vel omni, sed non soli, vt esse bipedem; vel omni, soli, sed non semper, vt canescere. Duo itaque sunt hîc habenda ante oculos.

Primum est. Omne accidens non proprium pertinere ad quintum prædicabile. Nam cùm non possit pertinere ad quartum; aut ad nullum pertinebit, aut ad quintum prædicabile pertinere necesse est; nullum enim aliud prædicabile est pro accidentibus præter hæc duo.

In Definitione Accidentis obseruandum.

Alterum est. quod in omni definitione accidentis quinti prædicabilis, intelligendum est expresse vel tacitè quod non sit proprium, & quod cùm non sit proprium, definitio accidentis illi competat. Patet id primò ex definitione accidentis, tum à Porphyrio, tum

tum ab Aristotele data. Nam Porphyrius ita definit accidens. Quod cùm non sit proprium inest autem rei: ita vt cùm eadem restrictione, alias quoque accidentis definition es velit intelligi. Aristoteles etiam 1. Topic. cap. 4. ait: Accidens esse id, quod neque definitio est, neque proprium, neque genus, inest autẽ rei. Secundò: Quia ea quæ ponuntur in definitione accidentis, Proprio etiam possunt competere, v. g. adesse & abesse prę- ter subiecti corruptionem; vt præcedenti quæstione docuimus. Neque verò alia ratione hæ definitiones sunt propriæ quinti prædicabilis, nisi quod intelligun- tur cum hac restrictione; ita vt id accidens quod non est proprium & potest adesse vel abesse præter subiecti corruptionem sit accidens quinti prædicabilis. Deinde in hoc solo differunt quartum & quintum prædicabile, quòd illud sit accidens proprium, hoc non proprium: Ergo in definitione quinti prædicabilis semper subintelligendum est accidens non proprium.

Sunt autem duæ difficultates de Accidente explicandæ. Prima difficultas est, quomodo sit intelligendum accidens posse abesse & adesse præter subiecti corruptionem: Si enim realiter intelligitur accidens posse abesse præter subiecti corruptionem; in primis id falsum est, quod omne accidens possit realiter à subiecto abesse; Quædam enim sunt accidentia realiter inseparabilia, vt nigredo à coruo & Æthiope, & alia quæ ex essentia subiectorum fluunt, vt lux à sole & igne. Quod si dicas per Dei potentiam separari posse. Contra. Esto verum id sit; at in definitione non ponitur id quod conuenit rei supernaturaliter, sed quod naturaliter & secũdùm eius propriam essentiam illi conuenit: Hæc autem sepa-

Quomodo Accidens potest abesse.

Non realiter.

ſeparatio quæ fit per abſolutam Dei potentiam, eſt ſupernaturalis omninò accidenti. Neque credibile eſt Porphyrium in definitione accidentis de abſoluta Dei potentia cogitaſſe.

Deinde quædam accidentia ſunt, quæ ſeparari quidem realiter à ſuis ſubiectis poſſunt, non tamen præter ſubiectorum corruptionem: ſublatis enim diſpoſitionibus ad conſeruationem formæ neceſſariis rem perire neceſſe eſt, vt ſublatis accidentibus propriis igni, neceſſe eſt ignem perire. Neque alius modus naturalis eſt res deſtruendi, niſi per deſtructionem accidentium propriorum. Præterea dantur quædam accidentia, quæ non poſſunt adeſſe præter ſubiecti corruptionem, vt morbus letalis, & Mors; hæc enim cùm adſunt corrumpunt ſubiectum.

Non per intellectum.

Si verò intelligatur accidens poſſe abeſſe non realiter, ſed per intellectum, id quoque videtur dici non poſſe. Nam vel id fieret per ſimplicem abſtractionem quâ conciperet intellectus ſubiectum, non concepto accidente, vel per negationem negando accidens de ſubiecto: at neutrum dici poteſt: Non primum; quia ſola abſtractio, non facit accidens abeſſe à ſubiecto, quot enim res abſtrahimus, quas tamen idcirco non dicimus abeſſe à re, à qua abſtrahuntur? vt cum abſtraho colorē à ſapore in pomo, propter abſtractionem non dicitur color abeſſe à pomo: Non ſecundum; quia talis negatio eſſet falſa; non enim eſſet conformis rei; negare enim de coruo nigredinem, cùm coruus à parte rei ſit niger, falſum eſt.

Pro ſolutione notandum eſt. Duo dici in definitione accidentis, & quòd poſſit abeſſe, & quòd talis abſentia accidat præter ſubiecti corruptionem. Vnde de

tali

tali absentia est quæstio, quæ fiat sine corruptione subiecti. Tota igitur difficultas ad duo puncta reuocatur. Primum est: An accidens debeat posse abesse realiter, vel tantùm per intellectum. Secundum est: quid intelligendum est per corruptionem subiecti, & quomodo accidens præter subiecti corruptionem possit abesse.

Dico igitur Primò. Etsi non repugnat naturæ accidētis quinti prędicabilis, posse realiter abesse à subiecto, tamen definitio accidentis à Porphyrio data, non est intelligenda de absentia reali. Prima pars conclusionis probatur: quia omne accidens quinti prædicabilis vel ex parte subiecti, vel ex parte prædicati, non necessariò conuenit subiecto: quod autem non necessariò conuenit alicui, naturâ suâ est separabile ab illo, & potest ab illo abesse: Ergo omne accidens naturâ suâ potest abesse à subiecto, ita vt quamuis actu non separetur, naturæ tamen eius talis separatio non repugnat. Maior patet ex præcedenti quæstione. Solùm enim accidens proprium quarto modo est necessarium vtraque ratione, tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati: Accidens verò quinti prædicabilis non necessariò conuenit, vel ex parte subiecti, quia subiectum non requirit tale accidens, nempe quod soli, sed nō omni competit. v.g. esse Grammaticum homini; vel ex parte prædicati, si accidens non necessariò requirat tale subiectum, vt lux nō necessariò requirit ignem; potest enim esse extra ignem, licet ignis necessariò requirat lucem.

Definitio non intelligitur de absentia reali.

Omne accidens est aliquo modo ex natura rei, separabile.

Quidam addunt, non solùm non repugnare naturæ accidentis separari à subiecto, sed etiam omne accidens actu separari posse naturaliter à subiecto, saltem secundum aliquem gradum, vel aliquem modum sepa-

rationis. Cùm enim in quolibet gradu minimo sit tota essentia accidentis, si secundum aliquem gradum accidens est separabile, absolutè accidens est separabile. Aiunt ergo omne accidens, etiam quod dicitur inseparabile, habere in subiecto causam aliquam accidentalé, & variabilem: v. g. nigredo in coruo, habet certam mixtionem, quæ cùm variari possit, ipsa quoque nigredo variari poterit. Vt enim Albertus Magnus docet, si oua coruorum certo modo inficiãtur, pullos albos procreabunt; quin etiam de facto in Moschouia dantur corui albi, & passeres, & lepores, & vrsi; apud nos etiam corui de facto variantur in nigredine: nam nec omnes sunt æquè nigri, neq; quouis tépore æqualem habent nigredinem. Aiunt verò accidentia quædam dici inseparabilia; vel quia ex toto non separantur; vel quia difficillimè separantur, eo quòd habeant causam fixam in subiecto.

Quæ accidentia naturaliter separentur.

Verùm quod hi authores dicũt de separatione reali omnis accidentis, verum esse potest in accidentibus nó fluentibus ab essentia. Nam hæc sola habent causam variabilem in subiecto. Si verò de accidentibus fluentib⁹ ab essentia loquamur, distinguendum est: Nam vel habent contrarium, vt calor & siccitas fluens ab essentia ignis, habet contrarium frigus & humiditatem, tunc talia corrumpi possunt, & ex consequenti possunt abesse à subiectis: vel nullum habent contrarium, vt lux in sole & igne, & hęc nullo modo possunt abesse à subiecto: quia & causam habent inuariabilem in subiecto, & impediri à contrario non possunt. Nostra igitur conclusio intelligitur, non de separatione actuali, sed de non repugnantia naturali ad separationem. Cuius etiam hoc indicium est, quòd cùm idem accidés inueniatur quoq; in alio subiecto, videtur naturâ suâ posse ab illo abesse.

Secun-

Secunda verò pars conclusionis probatur, Quia vt in ratione dubitandi deductum est, etsi accidentibus quinti prædicabilis non repugnet abesse à subiecto realiter: quibusdam tamen repugnat abesse præter subiecti corruptionem: qualia sunt accidentia à quibus pendet conseruatio subiecti. Nam quod dicitur, per Dei potentiam, salua substantia subiecti, quodlibet accidens posse separari à subiecto, hoc & supernaturale est, & ad naturam accidentis quæ definitur non pertinet.

Quædam non separantur sine reali corruptione subiecti.

Deinde cum Porphyrius accidens quod definit posse abesse, diuidat in separabile & in inseparabile, admittit aliquod accidens re separari posse, aliquod non posse. Et tamen vtrique accidenti conuenit illa definitio, quod possit abesse præter subiecti corruptionem: Ergo non est intelligenda de absentia reali: quia talis absentia accidenti inseparabili non conuenit. Dices. Accidenti inseparabili conuenit realiter abesse à subiecto, non quoad actualem separationem, sed quoad non repugnantiam. Contra: quia definitio intelligitur de absentia, quæ possit esse sine subiecti corruptione: at quibusdam accidentibus repugnat naturaliter posse abesse realiter sine subiecti corruptione. Ergo non de absentia reali definitio intelligitur.

Dico secundò. In definitione accidentis, cùm dicitur accidens posse abesse præter subiecti corruptionem, intelligendum est de separatione accidentis à subiecto per intellectum, quæ separatio dicitur fieri præter subiecti corruptionem, quia fit salua subiecti essentia, ita vt propter talem separationem non sequatur mutari aut destrui essentiam subiecti. Hunc sensum definitionis ipsemet Porphyrius docet, cùm

De Separatione per intellectum intelligenda Definitio.

eam ſic explicat. Poteſt enim, inquit, intelligi & coruus albus, & Æthiops abiiciens colorem, præter ſubiecti corruptionem; Hoc enim modo bene explicatur natura accidentis: quod intellectus non ſolùm poſſit abſtrahere quoduis accidens à ſubiecto, ſed etiam negare illud de ſubiecto, ſalua eſſentia ſubiecti; imò & contrarium accidens poteſt de ſubiecto affirmare, neq; tamen ex eo ſequetur vlla eſſentialis ſubiecti deſtructio: Poteſt enim non ſolùm negare nigredinem de coruo, ſed etiam affirmare albedinem de eodem, neque tamen ex tali affirmatione & negatione ſequetur vlla mutatio aut deſtructio eſſentiæ corui.

De corruptione Subiecti quoad eſſentiam.

Pro quo notandum eſt. Quædam accidentia non poſſe ſeparari à ſubiecto ſine eſſentiæ ſubiecti deſtructione. In hoc genere ſunt illæ aptitudines, & habitudines rerum eſſentiales: v.g. riſibilitas, vt dicit intrinſecam hominis habitudinem ad ridendum, eſt talis proprietas, vt non poſſit negari de homine, niſi negetur rationalitas. quia homo propter rationalitatem eſt aptus ad ridendum: Negare igitur aptitudinem ad ridendum, eſt negare rationalitatem, & eſt tollere eſſentiam hominis. Quædam verò accidentia, ita conueniunt ſubiectis, vt ſi vel actu auferantur à ſubiectis, vel per intellectum negentur de ſubiectis, nulla ſequatur deſtructio eſſentiæ, neque propter talem ablationem vel negationem res illa debet amittere ſuam eſſentiam, talia ſunt accidentia quinti prædicabilis.

Quod ſi obiicias. Dantur accidentia quinti prædicabilis, quæ fluunt ab eſſentia ſuorum ſubiectorum: at talia accidentia non poſſunt negari de ſubiectis, ſalua ſubiectorum eſſentia: Ergo non omne accidens poteſt negari de ſubiecto, ſalua ſubiecti eſſentia. Minor probatur:

batur: quia qui negat effectum de causa, negat causam esse causam, & tollit ab illa rationem & essentiam causæ: Ergo & qui negat de essentia accidentia fluentia ab ipsa, tollit ab ipsa rationem & essentiam causæ. Respondeo. Accidentia fluentia ab essentia si sumantur Physicè, vt dicunt entitatem distinctam à subiecto, possunt negari de subiecto, salua subiecti essentia: quia subiecti essentia non tollitur quòd actu careat illis accidentibus. Nam si per Dei potentiam auferantur à subiecto, integram suam essentiam retinebit subiectum: Si verò sumantur quoad aptitudinem, sic negari non possunt salua subiecti essentia, cùm subiectum seipso & sua essentia sit aptum ad talia accidentia. Verùm hæ aptitudines ad quartum non ad quintum prædicabile spectant, vt præcedenti quæstione docuimus.

Accidens fluēs ab essentia potest abesse sine corruptione subiecti.

Ex quibus omnibus patet sensum definitionis esse, quod accidens possit abesse à subiecto, siue re ipsa, siue per intellectum, sine subiecti corruptione essentiali. Nam si de corruptione quoad existentiam sit sermo, dantur accidentia, quæ non possunt adesse vel abesse à subiecto sine subiecti corruptione quoad existentiam: vt morbus lethalis, vltima dispositio ad formam contrariam; Mors.

Sensus definitionis.

Patet etiam solutio argumentorum in ratione dubitandi propositorum, vltimo excepto, in quo dicebatur, negationem accidentis de subiecto esse falsam. Respondetur enim: si absolutè tale accidens negaretur de subiecto, & contrarium accidens affirmaretur, esset falsa affirmatio & negatio: quia non esset conformis rei: at quia hæc negatio & affirmatio non fit absolutè, sed tantùm in ordine ad corruptionem subiecti, idque ex suppositione, idcirco non est falsa. Verum

Negatio accidentis quomodo intelligēda.

enim est, si coruus nõ esset niger sed albus, nihil id repugnaret essentię corui, nec mutaretur idcirco eius essentia. Sæpè enim supponimus aliquid falsi, vt cognoscamus quid, tali falso posito, sequatur, vel non sequatur. Sicut cùm Aristoteles quærit: an dato altero mundo, terra huius mundi moueretur ad terram alterius mundi; Item an dato vacuo possit in eo fieri motus leuium vel grauium. Similiter ergo hîc dicimus: si intelligatur accidens abesse à subiecto, non sequi vllam essentiæ mutationé, vel destructionem in subiecto, quod verum est, & sic verum etiam erit posse accidens abesse à subiecto, non absolutè, sed quod præter subiecti corruptionem possit abesse, seu si abesset, non sequeretur corruptio subiecti quoad essentiam.

Dices. Mors non potest adesse viuenti, sine viuentis corruptione, quoad essentiam. Nam essentia viuentis, consistit in coniunctione animę & corporis: at mors dissoluit hanc coniunctionem, cùm sit priuatio animæ in corpore: Ergo mors destruit essentiam. *Respondeo.* Essentiam in ratione essentiæ destrui, est amittere aliquod prædicatum essentiale, vt si homo non esset rationalis, vel sensitiuus. Quoad existentiam verò destruitur, cùm dissoluitur vnio animæ cum corpore, quod fit per mortem; Mors enim non mutat prædicata essentialia hominis, sed facit ea non existere. Porrò mors non est accidens aliquod positiuum, sed priuatiuum in priuatione vitæ consistens, estquè subiectiuè in corpore seu materia licet toti composito tribuatur denominatiuè; à parte enim totum denominari potest; Totus enim homo denominatur mortuus, ratione corporis priuati vita; sicut totus denominatur cæcus ratione oculi priuati visu.

Mors non destruit essentiam sed existentiam subiecti.

Secun-

Secunda difficultas. Quis sit modus prædicandi proprius Accidentis vt est quintum Prædicabile. Communiter dici solet. Proprium modum quinti prædicabilis esse, prædicari in quale accidentale contingenter: Quod tamen vniuersè non est verum. Primò. quia accidentia multa sunt quinti prædicabilis, quæ nō prædicantur in quale, sed aliis modis diuersis. Docet id expresſè Porphyrius, agens de differentiis generis & accidentis. Ait enim accidentia prædicari in quale aliquid est, vel quomodo se habeat vnumquodque. qualis enim est Æthiops? interrogatus, dices, niger: & quomodo se Socrates habeat? dices, quod sedet, vel ambulat. Quibus verbis ostendit Porphyrius, accidentia non solùm in quale, sed aliis etiam modis prædicari. Nam qualitas prædicatur in quale, quantitas in quantum, Relatio, actio, passio, situs, vbi, Quando, habere, non in quale, sed aliis modis sibi conuenientibus prædicantur; & tamen non est dubium ista omnia esse accidentia quinti prædicabilis: Si enim quis quærat, qualis est Petrus? non rectè respondetur, est in agro, vel calefit, aut ambulat. Ad hæc stando in doctrina Aristotelis & Porphyrij dubitari non potest, quintum prædicabile complecti omnia accidentia non propria & non conuertibilia cum subiecto: accidens autem non proprium & non conuertibile complectitur non ea solùm accidentia, quæ prædicantur in quale, per modum qualitatum, sed etiam quæ aliis modis dicuntur secundùm varias formas interrogationum, ad quas non in quale, sed aliis modis cōuenientibus respondetur, vt cùm dico corpus esse magnum vel paruum, Petrum esse Filium Ioannis, ignem calefacere, domum ardere, Petrum sedere,

Prædicari in quale accidentale contingens non est proprius modus Accidentis.

Non solum in quale prædicatur Accident.

dere, esse viginti annorum, esse in agro, &c. hæ enim prædicationes non sunt in quale, sed aliis modis.

Non omne accidens prædicatur contingenter.

Secundò: Falsum etiam est, omne accidens quinti prædicabilis, prædicari contingenter. Dantur enim aliqua accidentia, non propria, sed communia, & ideò ad quintum prædicabile spectantia, quæ tamen sunt necessaria ex parte subiecti, quia fluunt ab eius essentia, vt lux solis & ignis, de quibus quæstione præcedenti actum est.

Modus proprius prædicandi accidentis.

Dicendum igitur est. Modum proprium quinti prædicabilis esse, prædicari per modum accidentis, non proprij seu non conuertibilis; hoc enim formaliter spectatur in quinto prædicabili, quod sit accidens subiecti non proprium, & non conuertibile, & in hoc differt à quarto prædicabili: quod quartum prædicabile sit proprium & conuertibile accidens, quintum non item. Et idem patet ex definitionibus horum duorum prædicabilium. Certum est enim quartum prædicabile complecti sola accidentia propria; reliqua verò omnia non propria pertinere ad quintum prædicabile, cùm præter hæc duo, non sit aliud prædicabile pro accidentibus.

At inquies. Modus quinti prædicabilis, quo conuenit subiecto, est positiuus, non negatiuus: at non esse proprium, & non esse conuertibile, sunt negationes: Ergo non constituunt modum proprium quinti prædicabilis.

Respondeo. Quod cùm omnis negatio fundetur in aliqua affirmatione, per negationes solemus designare illud positiuum, in quo fundetur: quare & per has negationes designatur modus inexistentiæ accidentis positiuus, fundans dictas negationes.

Ex

Ex quibus patet, ad modum prædicandi quinti prædicabilis per se non requiri, vt prædicetur in quale, & cõtingenter, sed potest prædicari tam in quale, quam secundùm alias formas interrogationum: potest etiam prædicari tam necessariò quàm contingenter, vt dictum est.

Porrò notanda est hoc loco quædam vsitata accidentis distinctio: Distingui enim solet accidens in Physicum & Logicum. Physicum est illud quod Physicè & realiter distinguitur à subiecto, & illi inhæret, vt albedo in cygno: Logicum verò, est omne id q́ est extra essentiam rei, & potest abesse & adesse salua rei essentia, siue sit realiter distinctum à re, siue per intellectum, siue sit de genere accidentis, siue de genere substantiæ, dummodo concipiatur non pertinere ad rei essentiam, & esse quid quasi extrinsecum essentiæ. Sic modi & proprietates substantiales dicuntur accidentia Logica, non quòd inhæreant per modum accidentium, sed quòd sint extra conceptum essentiæ, quo etiam modo differentia respectu generis dici potest accidens Logicum: quia non pertinet ad essentiam generis. Physicum igitur accidens est essentialiter accidens, cuius esse est inesse; Logicum verò est solùm respectiuè accidens: quia respectu talis subiecti, habet se vt accidens, licet in sua essentia non sit accidens, sed possit esse quid substantiale. Quamuis non negamus idem posse esse & Physicum & Logicum accidens, ita vt duplici ratione sit accidens, & Logicè & Physicè.

Accidens Physicum.

Logicum.

Logicum accidens est solum respectiuè accidens.

QVÆSTIO XI.

De numero prædicabilium.

COmmuniter quinque prædicabilia numerantur. qui numerus variis modis impugnari potest. Primò enim videntur esse pauciora. Vniuersalia enim videntur esse tantùm duo: Ergo & prædicabilia. Consequentia patet: quia vniuersale & prædicabile conuertuntur: Ergo quot vniuersalia, tot prædicabilia. Esse autem duo tantùm vniuersalia probatur: quia vniuersale fit per abstractionem à singularibus, opponitur enim vniuersale singulari: at abstractio à singularibus, est tantùm duplex; vna à singularibus specificis, seu solo numero differentibus; quæ abstractio est speciei: altera à singularibus genericis specie differentibus; quæ abstractio est generis. Neque præter has duas abstractiones datur vlla alia abstractio à singularibus. Dantur quidem abstractiones à subiectis, sed hæ non faciunt naturam vniuersalem in essendo: nam etiam singulare potest abstrahi à subiecto manens singulare: Ergo duo tantùm erunt vniuersalia.

Duo vniuersalia in essendo ob duplicem abstractionem.

Sola abstractio à singularibus facit vniuersale in essendo.

Secundò: Quia videntur esse plura quàm quinque. Nam hæc quinq; Prædicabilia prædicantur *vel in quid*, vel quale: at multa alia sunt quæ neutro dictorum modorum prædicantur, sed habent alios prædicandi modos. V. g. in propter quid, in quis, & quomodo. Si enim quæras, propter quid sit Eclipsis solis? Dicetur propter interpositionem lunæ inter nos & solem. Quis est iste? Rex, vel consul. Quomodo se habet? Bene

Bene vel malè. Quid agit? legit, docet, ambulat. Deinde modi ſubſtantiales, vt eſſe ſubſiſtens, exiſtens, eſſe ſuppoſitum vel perſonam, non reuocantur ad hæc quinque: cùm nec ſint eſſentiales, nec accidentales.

Tertiò: quia iſta diuiſio Prædicabilium in quinque, non eſt per differentias eſſentiales, ſed per accidentales; Differentiæ autem accidentales, ſicut variæ eſſe poſſunt, ita diuiſio per differentias accidentales poteſt eſſe varia & multiplex: & æquè poteſt prædicabile diuidi in quinque, ſicut in decem ſecundùm varias conſiderationes.

Dices. Naturis quidem, vt naturæ ſunt, per accidens eſſe prædicari, hoc vel illo modo; at naturis, vt prædicabiles ſunt, hos modos quinque prædicandi eſſe eſſentiales. Contra. quia multi ſunt alij modi prædicandi, ab his diſtincti, qui æquè conueniant naturæ prædicabili ſicut & iſti, vt prædicari in quantum, in quale, in ad aliquid, & aliis modis aliorum prædicamentorum. Ex quo patet. Hanc diuiſionem prædicabilium in quinque eſſe ad libitum factam, nam ex natura rei loquendo alia fieri potuit.

Communis tamen & recepta tot ſæculis ſententia eſt, quinque tantùm eſſe Prædicabilia, à qua temerè non eſt recedendum; ſunt enim quinque prædicandi modi, ad quos omnes alij ſufficienter reuocantur.

Pro cuius pleniori explicatione notandum eſt primo. Hanc diuiſionem ſumi partim ex rebus quæ prædicantur, partim ex modis prædicandi. Id enim quod prædicatur, vel eſt eſſentiale, vel accidentiale. *Ratio huius numeri.*

Essentialia sunt tria, Genus, Species, Differentia; Accidentalia sunt duo, Proprium accidens, & non proprium: His autem quinque rebus conueniunt quinque modi prædicandi. Generi in quid de speciebus, speciei in quid de indiuiduis; Differentiæ in quale essentiale; Proprio, modo accidentali conuertibiliter; Accidenti non conuertibiliter. Quod si quæras, quare isti potius modi ex tanto numero modorum delecti sint, ad constituenda, & distinguenda prædicabilia; Responderi potest. Prædicabilia esse inuenta propter scientias, vt per ea dirigamur in scientiis, quoad prædicationes: ex omnibus autem modis prædicandi, isti quinque sunt maximè vsitati, & maximè conducunt ad scientias; in scientiis autem potissimum attenditur, an aliquid prædicetur essentialiter, vel accidentaliter in quid vel in quale. Quare & si potuerunt prædicabilia diuidi secundùm alios modos prædicandi, hæc tamen diuisio secundum hos quinque modos fuit maximè accommodata, maximè cum alij modi prædicandi ad hos reuocari possint. Deinde hi quinque modi prædicandi, nascuntur ex naturis quinque illarum rerum, quæ solæ ad prædicandum adhibentur; naturæ enim generis conuenit prædicari in quid, &c.

Vniuersale in essendo & in prædicando nō idem.

Notandum est secundò: Vniuersale in essendo, & vniuersale in prædicando, partim esse idem, partim non. Sunt idem; quia omne vniuersale in essendo, est etiam vniuersale in prædicando: non sunt autem idem: quia non omne vniuersale in prædicando, est etiam vniuersale in essendo. Nam vniuersale in essendo, constituitur per abstractionē à singularibus, seu per modū essendi non singularem, cum indifferētia ad omnia singularia;

gularia; Opponitur enim vniuersale in essendo, singulari in essendo. At vniuersale in prædicando constituitur per modum prædicandi vniuersalem. Vnde vniuersale in essendo, dicitur vniuersale in essendo solùm respectu singularium, à quibus est abstractum: vniuersale autem in prædicando, dicitur non solùm respectu suorum singularium, sed etiã respectu aliorum, quibus vniuersaliter conuenire potest. Verbi gratia, si accidens abstrahatur à suis singularibus, non solùm prædicari potest de suis singularibus, sed etiam de subiectis suorum singularium, in quibus existit. Et tamen non respectu subiectorum est vniuersale in essendo, sed respectu singularium, quia per abstractionem à singularibus formaliter habet esse vniuersale in essendo: cùm verò inexistit multis subiectis, fit vniuersale in inexistẽdo, nõ verò absolutè inessendo: nam vniuersale in essendo, est vniuersale habens essentiam communem multis singularibus. Hinc igitur est, quod non sint tot species vniuersalis in essendo, quot in prædicando.

Dico igitur Primò. Vniuersalia in essendo esse duo tantùm Genus & Speciem, ad quæ consequũtur quinque modi vniuersaliter prædicandi. Explico. Omnia quinque vniuersalia sunt vniuersalia in essendo, quia sunt naturæ abstractæ à singularibus. Verùm non sunt vniuersalia in essendo, quinque modis, sed tantùm duobus: vel per modum generis, vel per modum speciei: Verbi gratia, risibile est vniuersale in essendo in quantum est abstractum à suis singularibus ab hoc & illo risibili, quæ abstractio cùm sit speciei, vniuersalitas etiam erit speciei. Est verò vniuersale in prædicando, non solùm respectu suorum singularium, sed etiam respectu subiectorum, quorum est proprium accidens, & respectu *Vniuersalia in essendo sunt duo tantùm.*

ſpectu quorum non eſt vniuerſale in eſſendo. Probatur ergo concluſio. quia vniuerſale in eſſendo eſt natura abſtracta à ſingularibus, indifferens ad omnia ſingularia: atqui non dantur niſi duæ abſtractiones à ſingularibus, vna generis, quæ eſt abſtractio à ſingularibus differentibus ſpecie, alia ſpeciei, quæ eſt abſtractio à ſingularibus differentibus ſolo numero: Ergo non dantur niſi duo vniuerſalia in eſſendo, Genus & Species.

Quare tria reliqua Prædicabilia, Differentia, Proprium & Accidens, ſunt quidem vniuerſalia in eſſendo, ſed non niſi vt habent abſtractionem generis vel ſpeciei; ſunt enim reſpectu ſuorum ſingularium vel ſpecies vel genera. Poſita autem hac *vniuerſalitate in eſſendo* (quæ eſt vniuerſalitas eſſentiæ abſtractæ comunis multis ſingularibus) conuenit illis alia vniuerſalitas in inexiſtendo, ita vt non ſolùm ſint naturæ vniuerſales in eſſentia, ſed etiam in inexiſtentia: quia inexiſtunt vniuerſaliter in ſubiectis, & ex conſequenti, prædicantur vniuerſaliter de illis. Verùm hæc vniuerſalitas inexiſtétiæ & prædicationis, non facit formaliter *vniuerſalia in* eſſendo, ſed ſupponit iam eſſe facta per abſtractionem à ſingularibus, ſolùm autem facit illa eſſe vniuerſalia in inexiſtendo, & in prædicando. Patet id, ſi cogitemus vnum numero accidens exiſtere in pluribus ſubiectis, non eſſet vniuerſale in eſſendo, quia eſſet in ſe ſingulare, & modum in ſe ſingularem haberet: *ſed ſolùm eſſet* vniuerſale in inexiſtendo. Similiter igitur cum vniuerſale in eſſendo exiſtit in pluribus ſubiectis, non propter illam inexiſtentiam vniuerſalem in ſubiectis eſt vniuerſale in eſſendo, ſed propter abſtractionem à ſuis ſingularibus ſpecificam, vel genericam.

Accidẽs ſingulare commune pluribus ſubiectis.

Ex

Ex quo patet. Differentiam, Proprium & Accidens esse vniuersalia in essendo, quatenus sunt genera & species, vt verò de suis subiectis prædicantur sunt vniuersalia in inexistendo. Patet etiam quomodo vniuersalia in essendo sint tantùm duo, in prædicando verò sint quinque. Modi enim prædicandi, non solùm fundantur in modis abstractè & absque singularitate essendi, sed etiam in modis inexistendi in alio vniuersaliter. Etsi igitur duo sint tantùm modi essendi abstractè & nõ singulariter; tamẽ præter illos sunt alii tres modi inexistendi in alio vniuersaliter, qui fundant modos prædicandi vniuersaliter.

Vnde patet solutio illius argumenti, Prædicari sequitur ad inesse: sunt quinque modi prædicandi vniuersales: ergo quinque modi essendi vniuersales. Dicimus enim esse quinque modos essendi vniuersales, sed ita, vt duo sint modi essendi in se, abstractè & non singulariter, qui constituunt vniuersale in essendo; tres alii sint modi existendi in alio, qui constituunt tria vniuersalia in inexistendo, omnes autem quinque modi constituunt quinque vniuersalia in prædicando. Et hoc etiam probat prima ratio dubitandi.

Dico secundò. Vniuersalia in prædicando esse quinque: quia quinque sunt modi prædicandi vniuersales, vt dictum est, qui partim fundantur in modis in se essendi, partim in modis in alio inexistendi vniuersaliter. *Vniuersalia in prædicando quinq;.*

At obiicies. Aristot. 1. Top cap. 4. quatuor tantùm prædicata ponit. Genus, Definitionem, Proprium, & Accidens: in prædicamentis verò ponit decem genera prædicamẽtorum: ergo non est maior ratio cur prædicabilia ponantur quinq;, quàm vel quatuor, vel decem.

Respon-

Respondeo. Secundum diuersas considerationes diuersas posse fieri definitiones eorum quæ prædicantur. In Top. igitur Aristoteles agit de prædicatis, quæ probãtur per Syllogismũ Topicum de specie: quare speciem inter prædicata non ponit, cùm illam velit esse subiectum. In definitione autem differentiam complexus est.

Definitio non est vnum ex Prædicabilibus.

Quod si quæras, cur definitio inter prædicabilia non ponatur? Respondeo. In prædicabilibus poni solùm prædicata incomplexa, definitio autem est quid complexum ex duobus terminis, Genere & Differentia. Quod si instes. Idem significat species quod definitio: at species est vnum prædicabile, ergo & definitio.

Inter Speciem & Definitionẽ discrimen.

Respondeo: Speciem esse vnum terminum, & per modum vnius termini significari incomplexè, definitionem autem duos continere terminos, & per modum duorum terminorum significari complexè.

Prædicamenta decem.

Quod verò ad prædicamenta attinet: in his præcipuè spectatur diuersitas naturarum generica, & ex consequenti diuersus modus afficiendi & prædicandi, qui ex illa diuersitate reali naturarum sequitur. Vnde secundùm diuersitatem naturarũ ponuntur decem prædicamenta: At in prædicabilibus primò & præcipuè spectatur modus formalis prædicandi, secundùm quem quinque prædicabilia statuuntur.

Ad primam rationem dubitãdi patet; probat enim primam conclusionem nostram.

Ad secundam. Omnes illos modos decem, quibus Genera prædicamentorum prædicantur, contineri secundum aliam considerationem in quinque modis Prædicabilium. Nam quod dicitur non omne accidens prædicari in quale, id verum est; sed neque nos

adstrin-

adstringimus duo vltima prædicabilia accidentis, ad prædicationem in quale, sed ad prædicationem accidẽtalem, vel non conuertibili modo.

Quod verò ad modos substantiales attinet: eos etiam si sint conuertibiles, ad proprium reducimus, si nõ conuertibiles ad accidens: licet enim physicè non sint accidentia, cùm ad genus substantiæ spectent, Logicè tamen sunt accidentia, cùm sint extra essentiam substantiæ.

Ad Tertiam. Concedimus vltrò hanc diuisionem non esse per differentias essentiales, sed per accidentales. Nam & naturæ quæ prædicatur, accidentarium est prædicari: & prædicabili quâ vniuersale est in prædicando, accidentarium est conuertibiliter vel non conuertibiliter prædicari. Nam proprium est conuertibile respectu speciei: est autem vniuersale respectu indiuiduorum. Vnde conuertibilitas respectu vniuersalitatis habet se per accidens, idem patet in accidente. Quamuis verò hæc diuisio fiat per differentias accidentales, est tamen exacta & sufficiens, vt deductum est.

DISPVTATIO VI.

De Æquiuocis, Analogis, Uniuocis.

QVÆSTIO PRIMA.

De Æquiuocis.

Æquiuoca quid sint.

Equiuoca definit Aristoteles, quorum nomē commune est, & secundùm nomen ratio substantiæ diuersa. Duo igitur sunt de ratione Æquiuocorum, & nomen commune, & secundum nomen ratio substantiæ diuersa; si enim sit ratio substantiæ diuersa sine nomine communi, non erit Æquiuocatio: vt, Homo, & lapis habent rationem substantiæ diuersam, non tamen sunt Æquiuoca: quia non communi nomine significantur. Si verò sit nomen commune, & ratio substantiæ diuersa, sed non secundùm nomen illud commune, non erit etiam Æquiuocatio: sic homo, & equus, licet communi nomine animalis significentur, & habent rationem substantiæ diuersam (sunt enim specie diuersa) non tamen sunt Æquiuoca, quia non habent diuersam rationem substantiæ, vt nomine animalis, significantur, sed vt diuersis nominibus hominis, & equi significantur.

Æquiuocum nomen cur dicitur cōmune.

Porrò nomen Æquiuocum est cōmune, non quod aliquid commune significet, sed quod ipsum sit commune:

mune: quia est impositum nomen commune ad res diuersas significandas. Quare voce canis, verbi gratia, immediatè significatur, canis latrabilis, canis cœlestis, canis marinus; non verò aliquid commune omnibus his canibus.

Quod si dicas audita voce canis, concipi in animo quiddam commune omnibus canibus nempe habens essentiam canis? Respondeo Primò, nomen canis non esse impositum ad conceptum communem significandum, sed ad tres canes particulares. Secundò. Cùm talem conceptum formo, conceptus ille est quidem vnus ex parte intellectus concipientis, sicut & vox vna est ex parte dicentis; non tamen est vnus conceptus ex parte rei significatæ, quia & essentia canis non est vna, sed diuersa in tribus canibus. Quare sicut vox æquiuoca est communis æquiuocè omnibus æquiuocatis, quoad rem significatam, ita & conceptus iste est communis æquiuocè; quia non secundùm vnam, sed secundùm diuersas rationes illis conuenit. Nam cùm audita voce canis, concipio aliquid in communi significatum voce canis; talis conceptus est solùm vocis significantis aliquid, non verò rei alicuius significatæ. Quare sicut vox est communis æquiuocè, ita & talis conceptus vocis erit communis æquiuocè; ac ex consequenti non erit vnus ex parte rei significatæ, sed ex parte rei significantis. *Canis nomen ad quid sit impositum.*

Est autem difficultas Prima. An æquiuoca definiri possint? Ea enim definiuntur, quæ habent vnam essentiam; nam plures essentiæ pluribus definitionibus definiuntur: *Æquiuoca possintné definiri?*

niuntur: atqui æquiuoca non significant vnam essentiã, sed multas, Canis v.g. significat marinum, cœlestem, terrenum: Ergo non videtur posse definiri. Dicendum tamen est Æquiuocum dupliciter sumi posse: Primò secundùm rationem formalem æquiuoci, quæ ratio cùm sit vna, potest vna definitione explicari: Secundò vt supponit pro æquiuocatis, v.g. Canis, vt significat cœlestem, marinum, terrenum, & sic cùm res diuersas significet, vna definitione definiri non potest. Primò igitur modo æquiuocum, cùm dicat vnam rationem formalem æquiuoci, eo respectu non est æquiuocum, sed vniuocum; quia æquiuocum rationem formalem æquiuoci, dicit eandem in omnibus nominibus æquiuocis; omnia enim nomina æquiuoca, vniuocè sunt æquiuoca, & eadem ratione se habent ad rationem formalem æquiuoci; licet respectu rerum significatarum æquiuocè, hoc est diuersa ratione se habent; Canis enim & lupus sunt vniuocè æquiuoca; quia ratio formalis æquiuoci eadem ratione illis conuenit, & respectu rerum significatarum habent se æquiuocè: quia secundùm diuersam rationem lupus significat animal terrenum, & piscem. Porrò aliis terminis, alii idem explicant; dicunt enim æquiuocum in actu signato definiri posse non in actu exercito, hoc est, vt significat rationem formalem æquiuocationis, non vt eam exercet *in suis significatis*.

Resne vel voces sint æquiuocæ.

Secunda Difficultas. An res, vel voces sint æquiuocæ? Respondeo. Neque res secundùm se, neque voces secundùm se, dici æquiuocas, sed res vt voce communi significantur, & voces vt diuersas res significant. Res dicuntur æquiuocè passiuè; quia æqui-

æquiuocè ſignificantur, hoc eſt ſecundùm idem nomẽ, & non ſecundùm eandẽ rationẽ: Voces verò dicũtur æquiuocè actiuè; quia ęquiuocè ſignificant, Logici vocãt, res, Æquiuoca æquiuocata, voces æquiuoca æquiuocãtia. Ratio horũ eſt. Quia eædem res, vt vna voce ſignificantur, ſunt vniuocæ, vt alia æquiuocæ. Similiter eadem vox reſpectu aliquarum rerum eſſe poteſt æquiuoca: reſpectu aliarum vniuoca: Ergo non ex ſolis rebus, nec ex ſolis vocibus oritur æquiuocatio, ſed ex rebus in ordine ad voces, & ex vocibus in ordine ad res. V.g. canis marinus, & terrenus, vt voce canis ſignificantur ſunt æquiuoca; vt verò ſignificantur voce animalis, ſunt vniuoca. Similiter vox canis, vt ſignificat animal domeſticum, eſt vniuoca reſpectu omnium canum domeſticorum, vt verò ſignificat cœleſtem, marinum, & terrenum canem eſt æquiuoca.

Tertia difficultas. An dentur conceptus æquiuoci. Videntur enim dari; quia ſicut datur vox ex impoſitione, diuerſa ſignificans, ita datur ratio concepta, res diuerſas ſignificans ex repræſentatione, quatenus res conceptu repræſentata, diuerſa eſt in vno & in altero. Sic conceptus eſſentiæ, conuenit æquiuocè ſubſtantiæ, & accidenti: quia eſſentiæ ſubſtantiæ, & accidentis ſunt diuerſæ; ſubſtantia enim, vt ſubſtantia, eſt eſſentia, & accidens, quâ accidens eſt eſſentia; ſicut ergo ratio propria ſubſtantiæ, & ratio propria accidentis ſunt diuerſæ, ita & eſſentiæ eorum ſunt diuerſæ. Porrò ad rationem Æquiuoci, non ſatis eſt diuerſas res ſignificare, ſed requiritur, vt iſta ſignificatio, fiat vno communi nomine. Quod quidem in voce æquiuoca facilè eſt explicare: quia vni voci ex impoſitione conueniunt multæ ſignificationes, in conceptu verò eſt aliquanto

Æquiuoci cõceptus dentur-ne?

 diffi-

difficilius; non enim conceptus significat ex impositione, sed ex repræsentatione.

Conceptus potest dici vnus dupliciter.

Dupliciter igitur conceptus dici potest vnus: vel ex parte concipientis, quia est vnus actus intellectus concipientis; vel ex parte rei conceptæ, quia sub vna ratione res concipitur, & repræsentatur; conceptus igitur æquiuocus non satis est, vt sit vnus ex parte concipientis: Nam si vno conceptu concipiantur res diuersæ sub diuersis rationibus, talis conceptus non erit æquiuocus; quia respectu obiecti nullo modo est vnus, sed multiplex, & continet diuersas rationes conceptas diuersis rebus accommodatas, non sub vna ratione. Et sicut res diuersas diuersis vocibus significare, non est æquiuocè res significare; vt cùm hominem, & leonem, hominis & leonis vocibus significamus, ita cùm diuersas res sub diuersis rationibus concipimus, non concipimus æquiuocè, quia non vno formaliter conceptu, sed multiplici; concipimus; conceptus enim vnius rei, à conceptu alterius rei ratione & formaliter distinguitur, licet materialiter in re sit idem. Vt igitur conceptus sit æquiuocus, debet esse aliquo modo vnus, & sub vna ratione repræsentare multa: Non potest autem esse vnus essentialiter, nec vnam rationem essentialem repræsentare; quia sic esset conceptus vniuocus: debet ergo esse vnus secundùm quid, propter aliquam imperfectam conuenientiam, res diuersas sub vna ratione repræsentans; diuersa enim, quâ diuersa sunt, non possunt sub vna ratione apprehendi. Quod si sub vna ratione apprehenduntur, id fit propter aliquam conuenientiam, quam habent inter se; quæ enim inter se conueniunt ali-

quo

quo modo, possunt sub vna ratione apprehendi. Conceptus igitur æquiuocus ex parte rerum conceptarum est, & vnus, & multiplex: multiplex essentialiter, quia diuersas essentias repræsentat; vnus verò secundùm quid; quia eas repræsentat secundùm conuenientiam imperfectam, quam habent, vel secundùm proportionem inter se; vel secundùm attributionem, ad vnum tertium. Sic conceptus essentiæ, significat essentiam substantiæ, & accidentis, quæ essentiæ, sunt simpliciter diuersæ essentiæ, habent tamen conuenientiam in ratione essentiæ proportionatam: quia singulæ suo modo sunt essentiæ.

Aequiuoca vox significat diuersas essentias dupliciter.

Porrò vox æquiuoca potest significare diuersas essentias dupliciter. Primò, expresse sub propriis earum rationibus distinctis, vt vox canis est imposita ad significandas tres essentias canum, sub expressis ipsorum rationibus. Secundò confusè & indeterminatè sine expressione rationum propriarum: sic vox ens significat substantiam, & accidens, sed in confuso, sine expressione propriarum rationum substantiæ & accidentis. Cùm enim concipimus ens, non concipimus, expresse substantiam vel accidens; licet reuera Ens illud non sit nisi substantia vel accidens, & sic confusè in ratione entis concipimus substantiam & accidens. De conceptu igitur æquiuoco loquendo, non possumus in illo distinguere duplicem hunc modum æquiuocationis, sed tantùm vnum, nempe posteriorem, ita vt conceptus æquiuocus sit ille, qui in confuso & sub vna ratione confusa, multa repræsentat. Nam si multa concipiãtur non in cõfuso, sed expresse sub propriis di-

uersis

uersis rationibus, non concipientur sub vna ratione, nec vno formaliter conceptu; at ostensum est requiri ad æquiuocationem conceptus, vnum formaliter conceptum, diuersa sub vna ratione repræsentantem.

Aequiuocus pure conceptus non datur, sed solùm per modum Analogi.

Dicendum igitur est, non dari conceptum purè æquiuocum, sed solùm æquiuocum, per modum Analogi. Quia non datur æquiuocatio nisi respectu vnius formaliter conceptus, & respectu vnius rationis conceptæ: at purè æquiuoca non possunt sub vna ratione concipi ab intellectu, (nisi secundum vocem) quia nullam habent in re conuenientiam inter se, per quam fundent vnam rationem conceptibilem; Imò neque analoga possunt conuenire in conceptu analogo, nisi cõfusè concepta. Nam si expresse concipiantur sub suis propriis rationibus, concipientur sub diuersis rationibus, non sub vna: sine vna autem ratione concepta, quæ æquiuocè conueniat multis, non potest esse æquiuocatio.

Conceptus Vniuoci & Analogi discrimen.

Ex quo patet discrimen conceptus vniuoci, & analogi. Conceptus enim vniuocus, est conceptus vnius rationis, eodem modo conuenientis multis; conceptus verò Analogus, est conceptus vnius rationis, quæ non eadem essentiali ratione conuenit multis, sed tantùm secundùm conuenientiam imperfectam, proportionis, vel attributionis; vnde in conceptu analogo est eadem proportio & attributio non eadem ratio significata: in conceptu verò vniuoco, est eadem essentia rationis significata in omnibus. Quanquam nõ nego conceptum vocis æquiuocæ esse purè æquiuocum, sed nego conceptum rei æquiuocæ esse posse æquiuocum purè, sed tantùm analogum.

Quarta

Quarta difficultas. An analoga ſint æquiuoca. Reſpondeo. affirmatiuè: quia diuerſas eſſentias ſub vno nomine ſignificant. Pro quo noto. Æquiuoca eſſe duplicia: quædam res omninò diuerſas, & inter ſe nullo modo ſecundùm illud nomen conuenientes, ſignificant: vt canis, tres illos canes; & hæc ſunt purè æquiuoca: alia verò ſignificant res quidem diuerſas, quoad eſſentiam, aliquam tamen conuenientiam inter ſe habentes ſecundùm illud nomen, & hęc ſunt quidem eſſentialiter æquiuoca, quia diuerſas eſſentias vno nomine ſignificãt; non ſunt tamen purè æquiuoca: quia ſignificant illas eſſentias diuerſas, cum aliqua conuenientia *imperfecta*, & ſic non cum omnimoda diuerſitate, ſed cum aliqua vnitate, & hæc æquiuoca dicuntur analoga. Dicuntur etiam æquiuoca à conſilio, ſicuti illa priora dicuntur æquiuoca à caſu. Nam illa quod ſint impoſita ad diuerſas res ſignificandas, caſu factum eſt nulla in rebus ipſis exiſtente ratione, vt vno nomine vocarentur; hæc verò ad diuerſas res ſignificandas ſunt impoſita, non omninò temerè, nec caſu, ſed propter conuenientiam in illis rebus exiſtentem, & ideò dicuntur ęquiuoca à conſilio, quaſi conſilio & ratione impoſita ad ſignificandum.

Analoga ſintné æquiuoca?

Æquiuoca ſunt duplicia.

Porrò conuenientia rerum diuerſarum eſſentialiter, eſt duplex: vel ſecundùm proportionem, quia nimirum habent inter ſe proportionem, vt tali nomine ſignificantur; ſic ſubſtantia & accidens, vt nomine entis ſignificantur, diuerſas quidem habent eſſentias; tamen cum proportione quadam eſſentiarum inter ſe: quia ſicut ſubſtantia ſuo modo habet eſſentiam exiſtentem; ita & accidens ſuo modo: ſic ſub nomine principij, fons, cor, ſol, dicunt diuerſas eſſentias;

Conuenientia rerum diuerſarum eſſentialiter eſt duplex.

quia alia ratio principij est in singulis, habēt tamen proportionem sub tali nomine.

Vel secundò. Secundùm attributionem ad vnum, quando aliqua dicūtur talia, per hoc quod referuntur ad vnum tale, & sic habent conuenientiam in illo vno, cuius respectu dicuntur talia. Sic omnia sana, dicuntur sana per ordinem ad sanitatem animalis, quam vel efficiunt, vt cibus, vel tuentur, vt medicina, vel significant, vt vrina. Hinc ergo duplicia statuuntur analoga: alia proportionis, alia attributionis.

Porrò vtraque analoga esse essentialiter Æquiuoca probatur. Primò ex Aristot. 7. Physicor. tex. 31. Vbi ait, quasdam æquiuocationes esse valde distantes, alias autem habentes aliquam similitudinem, quibus verbis analoga intelligit, & ea in secundo genere æquiuocorum ponit.

Secundò, Ratione: quia Ratio propria æquiuoci est, plures essentias vno nomine significare: At analogum est tale. Ergo. Minor patet, quia analogum significat essentiam aliquam & non vnam, (alioqui esset vniuocum) ergo multas. Verbi gratia, Ens significat essentiam, hæc autem essentia nomine entis significata non est vna, (alioqui ens esset vniuocum) sed sunt multæ diuersæ essentiæ, vno nomine essentiæ significatæ.

Dices. esse vnam essentiam proportione vel attributione. Contra. Quia illud vnum proportione non est vnum essentiâ: Ergo est multiplex essentiâ. Confirmatur. Quia ens significat essentiam substantiæ & accidentis: at hæ essentiæ sunt diuersæ non vna: Ergo ens significat diuersas essentias.

Dices,

Dices, Ens non ſignificare eſſentiam vnam, neque ſignificare eſſentias multas, ſed ſignificare eſſentiam vnam proportionaliter. Contra. Quia cùm ens ſignificat eſſentiam vnam proportionaliter, duo ſignificat, & eſſentiam & vnitatem, non eſſentialem ſed proportionalem, Quare eſſentia illa ſignificata nomine entis non eſt vna eſſentialiter, ſed diuerſa eſſentialiter, & tantùm proportionaliter vna.

Denique idem patet ex impoſitione nominis analogi. Nomina enim analoga ſunt impoſita immediatè ad ſignificandas res diuerſas in aliquo conuenientes; Nã ſi quæras, quare fons, v. g. eſt principium: reſpondebitur, quia fundit ex ſe aquam; cor verò, quia procreat, & diffundit ſpiritus; ſol, quia eſt cauſa lucis, quæ omnes rationes principij ſunt diſtinctæ: & ſic nomen principij eſt impoſitum ad diſtinctas rationes principij ſignificandas.

Quinta difficultas eſt. Quomodo nomen æquiuocum prædicetur de ſuis ſignificatis. Reſpondeo. prædicari de diuerſis ſecundùm diuerſas ſignificationes. V. g. Canis in alia ſignificatione prædicatur de terreno, in alia de marino, in alia de cœleſti: reſtringitur autem ad talem vel talem ſignificationem à ſubiecto de quo affirmatur; prædicatum enim talem ſuppoſitionem habet, qualem ſubiectum requirit. quare non eſt exiſtimandum æquiuocum ſecundùm omnem ſuam ſignificationẽ de ſingulis ſuis ſignificatis prædicari, ſed accõmodatè de ſingulis ſecundùm eam ſignificationem, quæ illis conuenit. Ad extremũ cùm analoga ſint etiam æquiuoca, eundem quoque cum æquiuocis modum prædicationis habebunt, ita vt ſecundum

Aequiuocum nomen qua ratione prædicetur de ſuis ſignificatis.

vnam ſignificationem de vno, aliam de alio prædicentur, Ens v. g. aliud ſignificat cùm dicitur de ſubſtantia, aliud cùm de accidente.

Aequiuocum ſitné vna vox vel plures?

Sexta difficultas eſt. An æquiuocum ſit vna vox vel plures. Reſpondeo Æquiuocum eſſe vnam vocem ratione ſoni, multas ratione ſignificationis: quare nec omninò eſſe vnam vocem nec omninò plures; vnam materialiter; multas formaliter; ſon⁹ enim eſt quid materiale in voce, ſignificatio verò eſt formale; eſt enim ſignificatio velu ti forma, anima eſt eſſentia vocis, dans illi tale vel tale eſſe. Vnde vox æquiuoca cùm ſit multiplex ratione ſignificationis, ſimpliciter & abſolutè eſt vox multiplex, quia à forma præcipuè ſumitur eſſentia & denominatio rei, ſolùm autem ſecundum quid erit vna.

QVÆSTIO II.

De Analogis attributionis.

Analoga attributionis quæ ſint.

ANaloga attributionis ſunt illa, quorum nomen eſt commune, & ſecundùm nomen ratio ſubſtantiæ diuerſa, ita tamen, vt per ordinē ad vnum dicātur talia, v.g. dicitur animal ſanum, medicina ſana, color ſanus, cibus ſanus; iſta omnia dicuntur ſana diuerſa ratione. Animal enim dicitur ſanum, quia habet ſanitatem, medicina, quia tuetur ſanitatem; color quia indicat ſanitatem, cibus, quia efficit ſanitatem: Verùm hæc omnia, licet diuerſa ratione ſint ſana, conueniunt tamen in ordine ad vnam ſanitatem animalis: quia vt aliqua ratione referuntur ad illam dicuntur ſana, & ſic in ratione ſani, & ſub nomine ſani, habent attributio-

nem

nem ad ſanitatem animalis; Ex quo patet analoga attributionis differre à purè æquiuocis, quod purè æquiuoca ſunt omninò diuerſa, ita vt nec ſint vnum, nec referantur ad vnum; analoga autem ita ſunt diuerſa, vt conueniant in vno, ad quod referuntur omnia ſecundùm idem nomen.

Analoga attributionis vnde ſic appellẽtur.

Quæri autem poteſt Primò. An analoga attributionis dicantur talia intrinſecè, an ſola denominatione extrinſeca à principali analogato. Quibuſdam enim recentioribus videtur eſſe ſola denominatio extrinſeca à principali analogato, ita vt omnia, v. g. dicantur ſana, à ſanitate animalis extrinſecè illa denominante. Nam etſi hi authores, non negent varios reſpectus intrinſecos analogorum ad principale analogatum; tamen negant illos reſpectus habere rationem ſani, niſi per extrinſecam denominationem à ſanitate animalis: tùm quia omnia ſana, dicuntur ſana ab eadem ſanitate animalis; at ſanitas animalis non eſt eadem in illis niſi extrinſecà denominatione: tum quia medicina, non eſt in ſe ſana, propriâ aliquâ & intrinſeca ſanitate, ſed eſt ſana à ſanitate animalis, quâ remotâ nulla ſanitas eſſet in medicina: tum quia reſpectus ad ſanitatem non eſt ſanitas intrinſecè, ſed ſolùm extrinſecè: Denique analoga non eſſent talia ab vno, & ad vnum: quia non ab vna aliqua ratione, nec in ordine ad vnam aliquam rationem denominarentur talia, ſed à multis rationibus intrinſecis.

Aliis tamen id non probatur. Volunt enim analoga à ſuis formis intrinſecis denominari talia, quæ tamen formæ intrinſecæ dicunt ordinem ad principale analogatum ad eum modum, quo relatio intrinſecè denominat ſubiectum, reſpectu tamen extrinſeci termini.

v.g. cibus & medicina, dicitur ſana per vim ſuam intrinſecam, quam habet ad efficiendam ſanitatem, ita vt denominatio ſani ſit intrinſeca, reſpectu tamen extrinſeci. Et ratio ſumi poteſt tum ex communi conceptione analogorum: Si enim quis quærat cur cibus vel medicina ſit ſana, reſpondebit, quia habet in ſe vim ſanitatem promouendi: tum ex definitione analogorum: Analoga enim ſub communi nomine habent eſſentiæ rationem diuerſam; at ſi extrinſeca denominatione à principali analogato dicerentur talia, non haberent rationem eſſentiæ diuerſam, ſed vnam, quia ab vna forma extrinſeca denominarentur talia: quare non eſſent analoga ſed vniuoca.

Dices: Sanitas non eadem ratione denominat animal, & medicinam: nam animal denominat intrinſecè ſanum, & extrinſecè medicinam. Contra. Modus intrinſecus & extrinſecus denominandi non mutat eſſentiam formæ denominantis, quia ſecundùm eandem eſſentiam denominat intrinſecè, & extrinſecè, & ſecundùm eandem eſſentiam forma tribuitur intrinſeco & extrinſeco ſubiecto. Quare illa diuerſitas modi intrinſeci & extrinſeci non eſt in eſſentia, ſed ſolùm in modo eſſentiæ, qui modi non impediunt vniuocationem, ſicut neque diuerſæ differentiæ ſpecificæ impediunt vniuocationem generis. Ex quibus patet ad argumenta primæ ſententiæ: Analoga enim non ob extrinſecam ſolam denominationem à principali analogato dicuntur talia; hæc enim ad Analogiam non ſufficeret, ſed ob intrinſecum ordinem, quem habent ad principale analogatum.

Analogia Attributionis requiratne no-

Secundò quæri poteſt. An requiratur ad analogiam attributionis vt id, ad quod attribuuntur analoga, habeat

men commune cū illis ad quæ attribuuntur?

habeat cum illis nomen commune. Ruuius existimat non requiri: quia in analogia attributionis duplex distinguitur analogia: Vna principalis analogati, cum minus principalibus, quomodo animal, & medicina sunt analoga in ratione sani, animal enim dicitur sanum in se; medicina autem in ordine ad animal, & dicitur hæc analogia vnius ad alterum: Alia est analogia minùs principalium analogorum inter se. Nam sanum non eodẽ modo dicitur de medicina, de colore, de cibo. Nam medicina dicitur sana vt expulsiua infirmitatis, color, vt indicatiuus sanitatis, cibus, vt effectiuus sanitatis; omnia tamen dicuntur sana per attributionem ad vnam sanitatem, & hæc attributio, multorũ dicitur ad vnum. Cùm igitur hæ duæ analogiæ sint distinctæ, possunt ab inuicem separari. Possunt igitur aliqua sub communi nomine referri ad tertium, etiamsi illud tertium non dicat analogiam cum ipsis, eo quod non significetur vno communi nomine cum ipsis, Sic ait omnia accidentia dici accidentia per attributionem ad substantiam: & tamen substantia non dicit vllam analogiam cum accidẽtibus in ratione accidentis; quia non significatur communi cum ipsis nomine. Adducit Ruuius pro se authoritatem D. Thomæ. Nam prima parte quæst. 13. ad 1. ait nomen analogum duobus modis significare attributionem, vel vnius ad alterum, vel multorum ad vnum. *Vult igitur* vnam attributionem non includi in altera, nec pendere ab altera, & posse separatim concipi sine altera. Et confirmatur: quia accidentia talem planè dicũt attributionem ad substantiam in ratione accidentis, qualem cibus & medicina in ratione sani ad animal, parum verò facit ad hanc attributionem quod animal eodem nomine sani significetur cum cibo & medicina;

id enim requiritur ad analogiam animalis cum cæteris, non verò ad analogiam cæterorum inter se.

Analogia Attributionis requirit communitatem nominis.

Dicendum tamen est cum communi sententia requiri ad analogiam attributionis vt id, ad quod alia attribuuntur, sit etiam tale: Nam licet ad hoc, vt aliqua sint talia per ordinem ad tertium non sit necesse illud tertium esse tale (omnia enim accidentia, sunt accidentia per ordinem ad substantiam, & tamen substantia non est accidens) tamen ad hoc, vt aliqua sint talia, quia tertium ad quod referuntur est tale, requiritur vt illud tertium sit, & dicatur tale, sic autem est in analogis attributionis: Ea enim dicuntur talia per denominationem quandam à principali tali, ita vt quia referuntur ad illam talem rationem principalis analogati, dicantur talia, vt omnia sana, dicantur sana, in quantum referuntur ad sanitatem animalis. Id ita esse patet; tum ex communi omnium cõceptu de analogis; solus enim Ruuius contrarium conceptum habet: tum quia, quæ dicunt ordinem ad vnum non tale, possunt quidem esse analoga, si diuersos ordines & respectus dicant, sed non erunt analoga attributionis, sed proportionis; Conueniunt enim in vna ratione & proportione communi habendi se ad illud vnum, quod ad analogiam proportionis spectat, non erit verò analogia attributionis, quia hęc solùm spectatur inter principale analogatum & minus principale; quia nimirum principale est per se tale; alia verò per ordinem ad ipsum talia. Quare negandum est Ruuio duplicem esse analogiam attributionis; est enim tantùm vna inter principale tale, & minus principalia talia, communi nomine significata propter ordinem ad ipsum. Nam minus principalia conueniunt quidem inter se in attributione ad tertium, sed ista conuenien-

uenientia eſt proportionalis, & ad analogiam proportionis, non attributionis formaliter ſpectans, ad quem etiam modum exponendus eſt D. Thomas. De ratione enim analogiæ eſt vt ſit nomen idem omnium & ſecundùm idem nomen ratio ſubſtantiæ diuerſa. Quare principale analogatum debet habere commune nomé cum aliis.

In Annalogis Attributionis ratio eſſentialis ſoline principali analogato, an etiam aliis conueniat?

Quæri tertio poteſt. An in analogis attributionis ratio eſſentialis, ſoli principali analogato conueniat, aliis verò aliis modis nõ eſſentialibus, ſecundùm varias habitudines ad rationé eſſentialem, vt patet in ſanitate, quæ ſecundùm rationem ſuam eſſentialem conuenit animali; aliis verò ſub aliis rationibus non eſſentialibus, ſed ſecundùm varias habitudines ad ſanitatem, quæ eſt eſſentialiter ſanitas. Quidam igitur id affirmant ea ratione, quia inquiunt, ſi ratio eſſentialis aliis quoque analogatis conueniret, non referrentur illa analoga ad principale analogatum, quia quod eſt tale eſſentialiter, non eſt tale per ordinem ad aliud: Nam & principale analogatum ideò non refertur ad aliud, quia eſt tale eſſentialiter. Alii tamen concedunt poſſe rationem eſſentialem analogi, conuenire, tam principali analogato, quàm reliquis cum dependentia tamen à principali. Nam ſi ratio eſſentialis nomine analogo ſignificata eſſet omninò vna, non poſſet conuenire minùs principalibus analogatis, vt bene probat prior ſententia, & patet in exemplo ſanitatis. Nam ſi ſanitas, quæ eſt in animali conueniret aliis ſanis, illa per ſe dicerentur ſana, ſicut & animal per ſe dicitur ſanum, non per attributionem ad aliud ſanum: at quia poteſt eſſe analogum ſignificans non vnam rationem eſſentialem, ſed multiplicem, idcircò poteſt præter vnam rationem eſſentialem,

Nnn quæ

quæ est in principali analogato, alia quoque ratio essentialis minùs principalibus conuenire, id quod explicant hi authores exemplo entis. Ens enim dicitur de substantia & accidente essentialiter, quia tam substantia, quàm accidens sunt essentialiter entia; Verùm essentia accidentis est dependens ab essentia substantiæ, & per attributionem ad ipsam dicitur talis; accidens enim est entis ens. Ex quo patet essentiam quidem significatam nomine analogo, quatenus conuenit principali analogo, non conuenire minùs principalibus, quia est essentia absoluta; & per se talis non per ordinem ad aliud; at aliæ essentiæ dependentes à substantia significatæ itidem per nomen analogum possunt tribui analogis, minùs principalibus: tunc enim concurrunt duæ analogiæ proportionis, & attributionis, quatenus est analogia proportionis, significantur essentiæ diuersæ sub vna proportione, & sub vno nomine, quatenus verò est analogia attributionis significantur multa talia per ordinem ad aliud tale. *Et ita* sentit D. Thomas in primo distinct. 19. quæst. 5.

Analoga Attributionis præter vocem habeantné aliquã rationem communem?

Quæri potest quartò. An analoga attributionis præter vocem habeant aliquam rationem communem. Quidam recentiores affirmant, potest enim nomen analogum concipi & in communi, & in particulari. Si concipiatur in communi & in confuso, sic concipitur sub aliqua ratione communi; nam etiam quæ diuersa sunt, si tamen confusè concipiantur, concipiuntur sub vna quadam ratione. Et patet: quia audito analogo intellectus non format multos conceptus, nec concipit singula analogata: Verbi gratia, audita voce sani, non format conceptum

de

de sanitate animalis, vel medicinæ, sed confusum quendam conceptum facit de sanitate, abstrahendo à sanitate animalis, & medicinæ. Neque dici potest hunc conceptum esse solius vocis, est enim etiam rei, sed in confuso, concipitur enim res quædam sana, sed indeterminatè, quocunque tandem modo sit sana non descendendo ad rationes particulares talis vel talis sani, sed per modum entis cuiusdam sani quocunque id sit modo. Si verò analogum concipiatur in particulari determinatè, dicunt hi authores non posse analogum concipi vno conceptu, sed pluribus; sano enim formaliter, & sano per attributionem ad sanum *formaliter*, nihil est commune; analogia enim *attributionis* non consistit in conuenientia in aliquo gradu communi, sed in attributione multorum ad vnum tale. Quidam afferunt aliam eius rei rationem, quia inquiunt, analoga cùm non sint merè æquiuoca, conueniunt aliquo modo inter se, quæ autem conueniunt inter se, possunt vno communi conceptu concipi. Verùm hæc ratio non concludit. Nam analoga attributionis non conueniunt in vna aliqua ratione communi multis sed in vno termino, ad quem alia referuntur.

Dico igitur primò, in Analogis attributionis ab analogo principali, & minus principalibus nihil commune potest abstrahi. Quia quod non est, abstrahi non potest: at nulla ratio in re est communis talibus analogis, (v. g. sanitati animalis, & medicinæ) Ergo non potest abstrahi ab illis. Vt enim dictum est, talia dicuntur conuenire inter se non in aliquo gradu communi, qui *In Analogia Attributionis ab analogo principali & minus principalibus nihil commune abstrahitur.*

de illis dicatur, sed in communi termino ad quem referuntur. Neque dici potest saltem in confuso posse affirmari de illis vnum conceptũ & rationem communem, quia talis conceptus nullum est fundamẽtum in re, cùm inter se nullam habeant conuenientiam, sed tantùm ordinem ad vnum. Quod verò dicitur, audita voce sani, formari à nobis vnum conceptũ sani. Respõdeo, hunc conceptũ non esse vnius rei: quia non concipitur aliqua vna ratio sani nec specifica, nec generica, sed tantum quiddam voce sani significatũ, quomodo etiam audita voce æquiuoca concipimus quiddam voce æquiuoca significatum, nihil aliud de re concipiendo, nisi quod tali voce significetur.

Ab Analogis minus principalibus abstrahitur communis ratio, spectans ad analogiam proportionis.

Dico Secundò. Ab analogis minus principalibus, potest abstrahi communis ratio, sed ea spectat ad analogiam proportionis, non attributionis: Omnia enim analoga minus principalia conueniunt in hac communi ratione quod referantur ad principale analogatum; conueniunt autem in hac ratione proportionaliter, quia licet diuersis modis referantur ad principale analogatum; conueniunt tamen in hoc, quod suis modis & cum proportione quadam referantur ad vnum, quæ conuenientia est proportionis. Ex quo patet absolutè loquendo ab analogis attributionis, quâ attributionis sunt, nihil posse commune abstrahi, quod analogiam attributionis constituat. Nam illud commune qnod ab analogis attributionis abstrahi potest, constituit analogiam proportionis, non attributionis.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

De Analogis proportionis.

DE his Analogis primum illud quæri poteſt. An ſola proportio ſufficiat ad rationem analogiæ conſtituendam. Videtur enim proportio non in analogis tantùm, ſed & vniuocis inueniri, quam enim proportionem animal in homine habet ad hominem, eandem habet animal in bruto ad brutum. Porrò hæc proportio eſt vniuoca: quia eadē omninò ratione ſe habet animal in homine, vt in bruto, ergo ſola proportio non ſufficit ad conſtituendam analogiā; alioqui vniuoca eſſent analoga. Propter hanc rationem quidam recentiores negarunt proportionem ſufficere ad analogiam, niſi ſit coniuncta cum attributione ad principale analogatum. *Proportio ſola ſufficiátne ad rationem analogiæ conſtituēdam.*

Sed hæc ſententia & noua eſt, & non ſatis firmâ ratione nititur. Nam etſi proportio eorum quæ vniuocè in aliqua ratione conueniunt non conſtituat analogiam, tamen proportio eorum, quæ æquiuocè ſe habent, & ſecundùm diuerſas rationes reſpectu eiuſdem vocis conſtituit analogiam. Duo enim ad analogiam requiruntur, vt & analoga ſint diuerſa, & vt aliquo modo inter ſe conueniant; Quare non omnis proportio, ſed ſolùm illa, quæ inuenitur in rebus diuerſam ſub vno nomine eſſentiam habentibus, facit analogiam proportionis. Iam quod dicitur ad analogiam proportionis requiri ordinem & attributionem ad principale analogatum, vt cùm principium dicitur proportionaliter de fonte, & de corde; de corde tamen dicitur pro- *Analogia duo requirit.*

ter similitudinem fontis, & propter attributionem ad fontem.

Inter analoga Proportionis dari principale analogatũ est per accidens.

Primùm respondeo: esto ita res habeat, vt inter analoga proportionis semper inueniatur aliquod principale analogatum, cuius respectu alia dicuntur talia; tamen ad analogiam proportionis hoc per accidens facit: Nam siue respectu alicuius principalis, siue non, proportio illa conueniat, dummodo omnibus conueniat, erit vera analogia proportionis, cùm nihil essentiale desit ad analogiam.

Vnde saltem per rationem posset abstrahi analogia proportionis, ab analogia attributionis, & considerari sine analogia attributionis. Deinde analogia proportionis non solùm est inter principale, & minus principale, sed etiam inter minùs principalia inter se; verè enim minus principalia, inter se proportionaliter conueniunt, etiamsi nullum respectum ad aliquod principale dicerent. Potest enim quis vel ignorare, vel non considerare talem relationem ad principale, & tamen intelliget perfectè rationem proportionis analogiæ, quia intelliget conuenientiam diuersarum rationum sub vno nomine.

Respondeo secundò: Non esse necesse in analogis proportionis semper dari principale analogatum, cuius respectu alia, dicuntur talia. Nam etsi id verum sit in analogis Metaphoricis, quæ metaphoricè dicuntur talia, ob similitudinem quam habent cum propriè tali, sicut risus dicitur de homine, & de prato, sed de homine propriè, de prato per similitudinem cum risu hominis; tamen in aliis potest esse proportio analogica, sine attributione ad aliquod principale. Sic quantitas & qualitas habet proportionem in ratione accidentis, sine

vlla

vlla attributione vel vnius ad alterum vel vtriuſque ad tertium tale. Nam licet tam quantitas, quàm qualitas ſint accidentia per ordinem ad ſubſtantiam; hîc tamen ordo ad ſubſtantiam, non eſt tanquam ad principale analogatum; principale enim analogatum debet eſſe tale ſecundum nomen, qualia ſunt minùs principalia, vt paulò antè docuimus, debet etiam dicere analogiam ad minùs principalia analogata, quorum cùm neutrum ſit in ſubſtantia, vt ſubſtantiæ nomine ſignificatur, non poterit dici ſubſtantia principale analogatum; nullo enim modo eſt analogatum; quia nullo modo analogiæ rationem habet.

Analogũ proportionis ſignificetne immediatè multa an verò vnum?

Quæri ſecundò poteſt. An analogum proportionis & conceptus eius; ſignificet immediatè multa vel vnum. Suarez primo tomo Metaph. diſput. 2. docet analogum immediatè ſignificare vnam rationem & nullo modo multas nec confuſè, nec diſtinctè, illam tamen rationem vult non eadem ratione conuenire multis, quia à ſimilibus, quâ ſimilia ſunt, poteſt abſtrahi vnus conceptus communis: at analoga proportionis ſunt ſimilia ſecundùm proportionem: ergo ab illis poteſt abſtrahi vnus cõmunis conceptus proportionalis. Porrò in hoc conceptu nec actu confuſo, nec actu diſtincto includuntur plura, quia in vno, qua vnum eſt, plura non continentur; repugnat enim vnum eſſe plura & plura vnum. Poteſt autem ille cõceptus analogus etſi non ſignificet actu multa, multis applicari, non eadem tamen ratione eſſentiali, ſed tantùm eadem ſecundùm proportionem. Et idcircò dicitur analogus ſecundùm proportionem. Patet totum id in Ente, quod nullo modo ſignificat immediatè ſubſtantiam & accidens, ſed tantùm eſſentiam in communi, quod entis

entis significatum diuersa ratione competit substantiæ & accidenti. Oppositum alij tamen communiter docent, nempe analogum immediatè significare multa essentialiter, sed in confuso & sub vna ratione proportionali. Ita Caiet. Opusc. de Anal. Pererius 2. Physic. cap. 2. Fonseca 4. Metaph. cap. 2. Vasquez prima parte disp. 114. cap. 2. Ruuius hîc. Probatur autem. Primò. Quia analogum est essentialiter æquiuocum; At nomē æquiuocum significat immediatè plura diuersæ rationis: Ergo & nomen analogum: solúmque in hoc differet ab æquiuoco, quod æquiuocum significat plura diuersæ rationis nullam conuenientiam inter se habentia; analogum verò significat illa cum conuenientia proportionali.

Secundo: Analogum vel signficat vnam rationem essentialem, vel non, si primum erit vniuocum, si non; ergo ratio significata per nomen analogum erit multiplex essentialiter. Dices. significare vnam rationem proportionalem, Contra; illa vna ratio proportionalis, non est vna essentialiter; ergo est multiplex essentialiter: nam ratio illa proportionalis est essentia aliqua proportionaliter se habens in multis. Illa ergo essentia proportionaliter se habens, non est vna essentialiter, ergo est multiplex: quare & analogum significans illam essentiam significabit multas essentias in confuso.

Vt hæc difficultas benè dissoluatur duo sunt explicanda. Alterum, an & quomodo conceptus analogi, proportionis sit præcisus à conceptu analogatorum? Alterum, an vnum vel multa significet?

Præscindi vnū ab alio quid sit. Quantum ad primum. Præscindi vnum ab alio est vnum non includere aliud. Quare conceptum analogi

præ-

præſcindi à conceptu analogatorum: eſt non include-re in ſe conceptum analogatorum. Porrò conceptus Analogi eſt duplex. Formalis & obiectiuus. Conceptus formalis, eſt ille, quem format in ſe intellectus de re aliqua, eſtque illa repræſentatio rei in mente qualiter intellectus eam rem concipit: conceptus verò obiectiuus eſt obiectum conceptus formalis, eſtque res ipſa obiecta intellectui ſub ea ratione ſub qua repræſentatur per conceptum formalem. Certum eſt igitur conceptum formalem analogi eſſe præciſum re ipſa à conceptu formali analogatorũ: quia conceptus analogi & analogatorũ ſunt duo cõceptus realiter interſe diſtincti, nec vnus includit alterum. Quis enim negat alium eſſe conceptum formalem entis, alium ſubſtantiæ? Nam conceptus entis non repræſentat ſubſtantiam ſub ratione expreſſa ſubſtantiæ; conceptus verò ſubſtantiæ non repræſentat ſubſtantiam ſub ratione confuſa entis: Ergo ſicut ſunt repræſentationes diuerſæ, ita & conceptus formales diuerſi, & quidem realiter: quia ſeparari à ſe inuicem realiter poſſunt, ita vt exiſtente vno, alius non exiſtat.

Sed tota difficultas, eſt de conceptu obiectiuo. An nimirum conceptus obiectiuus analogi ſit præciſus & diſtinctus à conceptu obiectiuo analogatorum. Cùm enim concipio aliquod analogum, v. g. Ens, concipio aliquod obiectum, in hoc autem obiecto nihil concipio de conceptu ſubſtantiæ: Ergo videtur in obiectiuo conceptu analogi non includi conceptus obiectiuus analogati, ac ex conſequenti conceptus iſti videntur eſſe à ſe præciſi, & diſtincti; cum præciſio conceptuum nihil ſit aliud quàm non incluſio vnius conceptus in altero.

Conceptus obiectiuus analogi præſcindatur ne & diſtinguatur à conceptu obiectiuo analogatorum.

Et ita sentit Suarius. Verùm communiter Doctores tenent, non distingui conceptus obiectiuos analogi, & analogati: quia vnus includit alium, & in vtroque conceptu, idem planè obiicitur, ita vt nihil obiiciatur in vno conceptu, quod non obiiciatur in alio. V. g. cùm substantia concipitur in ratione entis, huic conceptui nihil aliud respondet in obiecto, nisi substantia sub ratione substantiæ. nam substantia sub ea ratione, sub qua est substantia, est ens, & per eandem rationem substantiæ constituitur, tam in ratione substantiæ, quàm in ratione entis. Nam si quatenus substantia non esset ens, esset non ens, & nihil: Ergo ratio substantiæ est illa, quæ conceptui entis obiicitur; ac proinde conceptus obiectiuus entis includit conceptum obiectiuum substantiæ, idemq́ue est obiectum conceptus tam entis, quàm substantiæ. Neque dici potest sub alia ratione formali esse obiectum conceptus entis, sub alia conceptus substantiæ: Nam illa ratio formalis substantiæ, vel est ens, vel non ens: Si est ens; ergo erit obiectum conceptus entis; & sic non erit aliud obiectum conceptus entis, quàm illud ipsum, quod est obiectum conceptus substantiæ: Si verò illa ratio dicitur non esse ens; sequetur esse non ens & nihil. quare nec erit ratio substantiæ, quia ratio substantiæ non est nihil.

At inquies. Conceptus obiectiuus analogi fundat rationem conuenientiæ, conceptus verò obiectiuus analogati non fundat rationem conuenientiæ, sed differentiæ: ergo conceptus isti obiectiui sunt diuersi formaliter: quia in vno includitur aliqua ratio formalis quæ non includitur in altero. V. g. in ratione entis fundatur conuenientia (non enim substantia in ratione sub-

substantiæ conuenit cum accidente) sed potius fundatur differentia ab accidente.

Quidam recentiores respondent idem sub eadem ratione formaliter posse conuenire simul, & differre. Quæ enim (inquiunt) conueniunt perfectè, in alia ratione conueniunt, in alia differunt; at quæ conueniunt imperfectè, in eadem ratione conueniunt, & differunt, quia in illa eadem ratione nec plenè differunt, nec plenè conueniunt, sed partim conueniunt, partim differunt. Et sic substantia sub ratione substantiæ & conuenit cum accidente in ratione entis, & differt ab accidente in propria ratione substantiæ.

Sed isti non satis cautè loquuntur. Nam concedunt idem secundùm idem fundare duo contradictoria, quod est impossibile. Cum primum principium in philosophia sit, vt contradictoria non possint competere eidem secundùm idem: neque enim dici potest ista esse contradictoria, imperfectè; Nam contradictoria imperfectè dicuntur illa, quæ non secundùm totam suam rationem sunt contradictoria, sed secundùm vnum sunt contradictoria, secundùm aliud non sunt contradictoria: At hîc conuenientia, & non conuenientia secundùm omnem suam rationem sunt contradictoria; totum enim quod affirmat conuenientia, negat non conuenientia: Ergo ista sunt perfectè contradictoria, & ex consequenti non possunt eidem secundùm idem conuenire. Deinde affirmatio, & negatio, perfectè sibi opponuntur contradictoriè: Cùm ergò conuenientia & non conuenientia opponantur, vt affirmatio & negatio; sequitur esse perfecta contradictoria. Nam si dicas istam esse imperfectam affirmationem, quia imperfecta conue-

nientia affirmatur, & ideò esse imperfectam oppositionem. Contra: illa imperfecta conuenientia perfectè affirmatur, quia secundam totam illam suam rationem imperfectam affirmatur, ita vt nihil sit in illa conuenientia imperfecta, quod non affirmetur; tota enim conuenientia imperfecta affirmatur: Ergo conuenientia illa imperfecta, est affirmatio perfecta, & ex consequenti perfectè opponitur contradictoriè negationi oppositæ.

Deinde vrgeri posset & alio argumento. Nam quæ habent distinctas definitiones, distinguuntur formaliter: Analogum & Analogatum habent distinctas definitiones: Ergo distinguuntur formaliter: Ergo non secundùm eandem rationem formalem conuenit illis conuenire & differre. Maior patet. Quia distinctæ definitiones continẽt distinctas rationes formales. Minor etiam manifesta est. Definitio enim entis est distincta à definitione substantiæ.

Alij respondent Analogum & analogatum differre distinctis conceptibus formalibus, non obiectiuis, ita vt, verbi gratia, substantia quatenus concipitur conceptu formali entis, distinguatur à seipsa concepta conceptu formali substantiæ. Hæc autem differentia cùm sit tota extrinseca (sumitur enim ex ordine ad conceptus formales qui sunt extrinseci obiecto) non tollit identitatem intrinsecam conceptuum obiectiuorum. Poteſtq; hoc explicari exemplo definitionis, & definiti: certum enim est definitionem & definitum non differre conceptibus obiectiuis, quia idem continetur in definitione & definito; quia tamen differunt conceptibus formalibus, ideo potest vnum negari de altero: definitio

finitio enim formaliter non est definitum, nec definitum formaliter est definitio, licet in re sit vnũ & idem. Deinde confusum & distinctum conceptibus obiectiuis non differunt: quia idem secundùm idem potest concipi confusè & distinctè; & tamen differunt conceptibus formalibus, ita vt eadem res quatenus substat conceptui confuso, differat à se ipsa vt concepta conceptu distincto & expresso. Sed neque hæc responsio tollit difficultatem. Nam licet verum sit Analogum & analogatum differre conceptibus formalibus; tamen argumentum vrget, non solùm formalibus, sed etiam obiectiuis differre. Si enim analogum & analogatum solùm differrent, vt confusum & distinctum, non differrent conceptibus obiectiuis sed tantùm formalibus, quia vt dictum est idem secundùm idem potest concipi, & confusè, & distinctè, ex solo modo concipiendo diuerso, quod etiam exemplo definitionis, & definiti patet. Definitio enim idem significat distinctè & expressè, quod definitum significat confusè & inexpressè: At non hac solùm ratione differunt analogum, & analogatum, sed etiam ex parte rei, & obiecti ipsius; nam in re ipsa est proportio & similitudo quædam imperfecta analogatorum inter se in ratione analoga: Ergo ex natura rei & ex natura obiecti includitur in conceptu obiectiuo analogi, aliqua ratio realis, quæ non includitur in conceptu analogati.

Vera igitur responsio est, quam Caietanus affert opusc. de Analogia, eamque sequuntur communiter recentiores. Analogum conceptum obiectiuum non esse quidem distinctum, aut præcisum simpliciter à cõceptu analogati, esse tamen distinctum & præcisum secundùm quid; quia licet idem essentialiter concipiatur

conceptu analogi & analogati, non tamen eadem ratione. Nam vt concipitur conceptu analogi, concipitur illa res sub ea ratione, quæ fundat conuenientiam cum aliis analogatis, in conceptu verò analogati, hæc ratio non continetur. Quod igitur non sit præcisus & distinctus simpliciter patet ex ratione allata. Nam ille dicitur conceptus præcisus & distinctus simpliciter, qui simpliciter non includit alium: at conceptus analogi includit simpliciter rationem primam analogati: ergo non est ab ea præcisus & distinctus simpliciter. Minor patet inductione. quia ens in substantia dicit immediatè ipsam substantiam sub ratione substantiæ, quia sub ratione substantiæ est ens: idem patet in aliis analogis.

Cōceptus analogus obiectiuus non potest præscindi & distingui simpliciter.

Secundò Ratione. Quia si non includeret rationem Analogati, esset vniuocum, non analogum. Nam illa ratio analoga eadem ratione conueniret omnibus analogatis, quia in suo conceptu nihil includeret ex rationibus analogatorum; Hac enim de causa, vniuocum, est vniuocum; quia in suo conceptu communi nil includit de rationibus suorum inferiorum, & ideò eadem ratione omnibus competit.

Dices illam eandem rationem non eadem ratione conuenire, sed prius vni quàm alteri. Respondeo. Si illa ratio communis non sit eadem ex parte sua, non erit vna ratio; Si verò sit eadem ex parte sua, & solùm ex differentiis per quas contrahitur sit diuersa: talis diuersitas non tollit vniuocationem.

Sed tantùm secundùm quid.

Quod verò conceptus obiectiuus Analogi sit præcisus, & distinctus, secundùm quid, patet. Quia conceptus analogi est conceptus eiusdem quidem rei, sed sub ea ratione, qua fundat conuenientiam cum altera;

tera; conceptus verò analogati est conceptus eiusdem rei, sub ea ratione quâ fundat non conuenientiam, sed differentiam illius rei cum aliis analogatis. Quatenus ergo est eiusdem rei conceptus, sic est vnus conceptus, quatenus verò est conceptus eiusdem rei, sed sub ea ratione qua fundat conuenientiam, est distinctus conceptus, secundùm quid, à conceptu eiusdem rei, sub ea ratione, quâ fundat differentiam: quia ratio quâ fundat conuenientiam, & ratio, quâ fundat differentiam sunt secundùm quid diuersæ. Dico esse secundùm quid tantùm diuersas, quia fundantur in eadem ratione formali. Nam si fundarétur in distinctis rationibus formalibus, etiamsi illæ rationes non re sed tantùm per intellectum in re distinguerentur, verè essent conceptus obiectiui harum rationum simpliciter distincti. Sic conceptus conuenientiæ & differentiæ in homine fundatur in duabus distinctis rationibus formalibus, nempe in ratione animalis & rationalis, quæ sunt rationes formales ab intellectu in homine distinctæ, ita vt vna vt sic ab intellectu distincta non sit alia, licet in re extra intellectum vna sit alia. Hîc verò ratio conuenientiæ & disconuenientiæ non fundatur in distinctis rationibus formalibus, sed in eadem ratione formali, quæ vtrumq; habet diuersa ratione; fundat enim & rationem conuenientiæ, & differentiæ, & ideò isti duo conceptus obiectiui solùm differunt secundùm quid. At instabis. Ergo idem secundùm idem fundabit duo contradictoria. Respondeo. Idem secundùm idem, sed non sub eadem ratione fundare duo contradictoria, non est absurdum; satis enim est, quod illud idem induit diuersas rationes, vt illi contradictoria possint competere secundùm illas diuersas rationes.

Dices.

Rationes formales quomodo sint diuersæ.

Dices. Illas diuersas rationes, esse diuersas rationes formales, vt patet ex diuersis earum definitionibus. Respondeo. Esse diuersas rationes formales secundùm quid in vna ratione formali, simpliciter fundatas, ita vt illæ duæ rationes includant istam tanquã communem, & ideò esse diuersas rationes formales solùm secundùm quid, non simpliciter. Nam quia rationes istæ formales, in vna fundãtur ipsamq; includunt, sunt vnum simpliciter: quia verò differunt aliquo modo; ideò sunt distinctæ secundùm quid, quia stante vnitate simpliciter, aliquo modo differunt. Patet hoc in exemplo. Ens dicit substantiam; substantia etiam dicit substantiam: Quia igitur vtrumque dicit substantiam, vtrumque erit idem simpliciter: quia verò ens dicit substantiam sub ea ratione quâ conuenit cum accidentibus, seu quatenus proportionem in essendo habet cum accidentibus, substantia verò non sub hac ratione dicit substantiam sed sub alia opposita, ideò differunt solùm secundùm quid. Quare vniuersè loquendo duæ rationes fundatæ in vna aliqua ratione formali, includentes ipsam, sunt formaliter differentes tantùm secundùm quid; nam simpliciter sunt vnum; si verò sint fundatæ in distinctis rationibus formalibus, quarum vna non includit alteram, ipsæ quoque sunt differentes, & ita hîc accidit.

Conuenientia fundata ab analogo qua sit.

Quod si quæras quænam sit illa ratio secundùm quam analogum fundat conuenientiam cũ altero. Respondeo: Conuenientiam illam esse proportionem & similitudinem vnius Analogi cum altero, quare natura vt fundat similitudinem illam & proportionem, fundat conuenientiam; vt verò fundat dissimilitudinem & improportionem, sic fundat differentiam. Potest autem tam conuenientia, quàm differentia fundari in vna ratione

tione formali, quando conuenientia est imperfecta & non totalis; alioqui conuenientia perfecta, & differentia perfecta requirunt distinctas rationes formales in quibus fundantur vt patet in vniuocis.

Ex quibus patet conceptum Analogum duplici ratione distingui & præscindi à conceptu analogati. Primò, vt confusum à distincto & expresso, & sic præscindit ab expressa ratione analogati, non verò ab ipso analogato simpliciter. Secundò, vt fundat rationem conuenientiæ. Nam conceptus Analogati fundat rationem differentiæ. Prior distinctio est per ordinem ad conceptus formales: Nam res dicitur confusè, vel distinctè concipi, quia conceptus eius formalis est confusus vel distinctus. Posterior distinctio est conceptuum obiectiuorum, quia in ipsis obiectis est similitudo & proportio similiter & differentia. Hæc tamen distinctio conceptuum non est simpliciter; quia vnus simpliciter includit alium, sed tantùm secundùm quid; sicut idem sub vna ratione consideratum distinguitur à seipso sub alia ratione. Patet etiam conceptum analogum idem significare, quod significat conceptus analogati, sed sub diuersa ratione.

Cõceptus analogus dupliciter distinguitur & præscinditur à conceptu analogati.

Ad argumentum Suarii Respondeo. A similibus perfectè, potest præscindi simpliciter & perfectè conceptus illius rationis secundùm quam sunt similia, sicut quia homines perfectè conueniunt in ratione animalis potest ab illis præscindi perfectè ratio animalis communis: at si sint similia imperfectè, & secundùm quid, non potest ab illis perfectè præscindi ratio, in qua sunt similia, quia illa imperfecta similitudo est mixta quodam modo cum dissimilitudine, & fundatur in eadem ratione formali, quæ etiam fundat dissimilitu-

Argumentum Suarij soluitur.

dinem. Deinde quando ſimilitudo & diſſimilitudo fundatur in diſtinctis rationibus formalib⁹, tunc ratio fundandi ſimilitudinem poteſt præſcindi perfectè à ratione fundante diſſimilitudinem. at quando fundatur in eadem ratione formali, tunc ratio fundans ſimilitudinem non poteſt perfectè præſcindi à ratione fundante diſſimilitudinem; quia eſt eadem ratio fundans vtrumque, & idem à ſeipſo diſtingui perfectè non poteſt, ſed tantùm imperfectè & ſecundùm quid.

Argumentum Scoti diſſoluitur.

Ad eundem modum ſoluitur & illud argumentum Scoti. Conceptus certus diſtinguitur ab incerto: atqui poteſt eſſe conceptus analogi certus, conceptus verò analogati incertus: Ergo hi conceptus ſunt ex ſe diſtincti; Hoc enim argumentum ſolùm probat in communi diſtinctionem aliquam horum conceptuum, non verò diſtinctionem perfectam aut præciſionem ſimpliciter. Nam etiam poteſt quis eſſe certus de definito, quod ſit, de definitione vero incertus, quænam ſit talis definiti definitio: & tamen conceptus obiectiui definitionis & definiti non ſunt diſtincti, cùm idem ſit obiectum vtriuſque conceptus.

Quantum ad ſecundum, hoc eſt quoad vnitatem conceptus analogi: difficultas eſt. An conceptus analogus vnam aliquam rem ſignificet, an verò multas? Suarius enim conſequenter aſſerit, vnam rem immediatè ſignificare, & illa mediante multas, quibus illa vna ratio non eadem ratione applicatur. Quod enim vnam rem ſignificet, patet: quia à ſimilibus abſtrahitur per intellectum vnus conceptus obiectiuus; ſimilia enim quatenus ſimilia ſunt vnum: Analogata

autem

autem in ratione communi analoga sunt similia: Ergo concipiuntur in illa ratine vt vnum; Quia verò illa ratio non eodem modo applicatur multis; ideò est analoga respectu illorum, non vniuoca.

Analogum immediatè non significat aliqd vnum sed multa.

Opposita sententia est communis. Analogum immediatè non significare aliquid vnum sed multa, proportionaliter se habentia in aliqua ratione. Ita Authores paulò antè citati. Et probatur primò ex dictis. Nam si conceptus analogus non est præcisus simpliciter à conceptu analogati, sequitur quod sit idem cum ipso, & idem significet, quod analogatum; alioqui si non idem significet, sed aliud, esset præcisus, & extra illum significaret aliud, quod est contra dicta.

Secundò: si analogum significat quid vnum præcisum ab analogatis, & illa non includens, sequitur analogum esse vniuocum. Nam illud vnum sub illa ratione præcisa eadem ratione conueniret multis. Nam etsi diuersificaretur in multis; tamen hæc diuersificatio esset, instar vniuoci per adiunctas differentias. Cùm enim illas essentialiter non includat, erit extra illas, & per illas instar vniuoci contrahetur ad diuersas species: Neque verò quid amplius est in vniuoco. Nam vniuocum significat immediatè vnum, & mediante illo vno multa: atqui analogum etiam immediate significaret vnum, & illo mediante multa. Deinde si analogum mediante vno significaret multa, vel illud vnum, esset verè vnum in multis, vel multiplex: Si vnum; ergo analogum significaret multa instar vniuoci, vt dictum est: Nam etiam vnum mediante vno significat multa: si multiplex; Ergo immediatè significaret multa.

Secundò. Quod prædicatur de diuersis, quâ diuersa sunt, non potest dici vnum; rebus enim diuersis quâ diuersæ sunt non conuenit vnitas, sed diuersitas: at analogum prædicatur de rationibus propriis analogatorum quantumuis diuersis: Ergo analogum non significat quid vnum in analogatis sed ipsa analogata diuersa. Minor probatur inductione. Nam ens dicitur de substantia sub ratione propria substantiæ, & de accidente sub ratione propria accidentis: at istæ rationes sunt diuersæ: Ergo ens prædicatur de diuersis qua diuersa sunt: ergo non est quid vnum in illis, sed multipliciter dicitur.

Obiicies Primò. Si analogum significat multa non posset concipi analogum, nisi concipiantur multa: at potest concipi analogum, tum in communi, nullo concepto analogato: tum concepto vno, vel aliquib⁹ analogatis, non autem omnibus: Ergo multa non pertinent ad essentiale significatum analogi.

Analogum quo sensu dicitur significare multa.

Respódeo. Analogum in hoc sensu *dicitur significare multa*, quod non vnam habet significationem, sed multas. Hoc verò sensu posito, potest concipi analogum secundùm vnam significationem non concepta alia significatione, licet non possit concipi sine vllius analogati significatione: nam etsi possit concipi nullo analogato expresè concepto, debet tamen analogatum includi in conceptu analogi, saltem in confuso & indeterminatè; siquidem vt diximus conceptus analogi est idem cum conceptu analogati. Quare non eo sensu Analogum dicitur significare multa, quòd illa expresè & distinctè significet, vel quòd formaliter significet ipsam multitudinem, aut collectionem multorum.

Obiici-

Obiicitur secundò: Si Analogum significaret multa non posset prædicari de aliquo, nisi prædicarentur illa multa de se ipso, quia id prædicatur, quod aliqua voce, vel conceptu significatur; Si ergo voce analoga significantur multa, prædicantur. Respondeo. Etiam æquiuocum significat multa, & tamen non prædicat multa de eodem, sed multa de multis secundùm eam significationem, quæ vnicuiq; competit: Ergo similiter prædicatur Analogum cùm sit species æquiuoci. Vnde cùm in argumento dicitur: Id prædicari, quod significatur; verum est, si modus prædicationis respondeat modo significationis: Analogum verò non significat multa in vno, sed multa in multis: Ergo etiam non prędicabit multa de vno, sed multa de multis.

Analogũ qua ratione prædicat multa de eodem.

Obiicitur tertio. Si conceptus analogus multa significat, non erit vnus, sed multiplex, Respondeo. Conceptum analogum esse vnum in multis vnitate proportionis, non verò vnitate essentiæ. Non enim significat vnam essentiam in multis, sed aliquod proportionaliter se habens in multis. V.g. Ens significat aliquid suo modo existens: iste autem modus existendi alius est in substantia, alius in accidente, proportio tamen in modo essendi est in vtroque. Porrò vnitas proportionis est vnitas secundùm quid; vnitas verò essentiæ est vnitas simpliciter. Quare conceptus vniuocus, quia est vnus vnitate essentiæ, erit vnus simpliciter; analogus verò quia est vnus vnitate solum proportionis, erit vnus tantùm secundùm quid. Oppositum tamen quidam sentiunt, nempe analogum posse esse vnum essentialiter, si inæqualiter conueniat analogatis, nempe prius vni posterius alteri: quia enim hanc inæqualitatem ex sua essentia poscit, vt prius vni quàm alteri competat; nō

Conceptus analogus qua ratione est vnus cùm significet multa?

 com-

competet vtrique, æqualiter, nec omninò eadem ratione, quod ad vniuocationem requiritur. & sic rationem essentialem entis volunt prius competere substantiæ quàm accidenti. Sed contra: Quia de essentia vniuoci solùm est, vt eadem ratione essentiali competat vniuocatis: hoc enim solùm dicitur in definitione vniuocorum, vt sit ratio substantiæ seu essentiæ eadem. Si igitur ratio essentiæ sit eadem etiamsi essentia illa prius sit in vno quàm in altero, erit vniuoca. Nam illud prius & posterius, vel sumitur ex differentiis contrahentibus, & talis inæqualitas non officit vniuocationi. Semper enim differentiæ contrahentes genus sunt inæquales in perfectione, & idcircò inæqualiter illud contrahunt. Vnde sicut non desinit essentia esse vniuoca, ex hoc quod perfectius existat in vna specie, quàm in altera, etiamsi hanc inæqualitatem exposcat ex natura sua: ita neque desinet esse vniuoca ex hoc quod priùs sit in vna quàm in alia, etiamsi hanc prioritatem exposcat ex natura sua. Vel secundo prius & posterius sumitur ex ipsa essentia, constituta essentialiter per prius & posterius. Et sic non erit vna essentia, sed duæ diuersæ: quia vna essentialiter continebit hoc quod non continet alia.

Vnitas analoga sitnè essentialis vel accidentalis.

Quodsi quæras. An vnitas analoga sit dicenda essentialis, vel accidentalis. Respondeo. Vnitatem essentialem fundari in essentia, accidentalem verò in aliquo accidente. Quia igitur vnitas analoga non in essentia, sed in proportione essentiæ fundatur; idcirco est dicenda accidentalis, non essentialis. Nam & proportio in qua fundatur est accidentalis; proportio enim est similitudo quædam, similitudo autem est relatio accidentalis secundùm omnes, cùm possit abesse

&

& adesse. Ex quo patet, quod esse vnum analogia, non est esse vnum essentialiter, sed tantùm vnum proportione; proportionum enim vnitas est analogia.

Quæri etiam potest. An analogum habeat propriè aliquas differentias per quas contrahatur. Respondeo. Non habere propriè, habere tamen aliquo modo. Nam differétia propriè debet esse extra rationé generis, vt sæpe docet Arist. Differentia autem Analogi non est extra rationem analogi, cùm Analogum prædicetur de illa. Quia tamen Analogum aliquo modo præscindit à differentiis inferiorum, duplici illa ratione in præcedenti quæstione explicata; idcircò aliquo modo habet differentias contrahentes. Nam confusa ratio analogi contrahitur per expressam eiusdem rationem, quæ non inuoluitur vno conceptu. Similiter ratio quâ conuenit cum aliis, contrahitur per rationem quâ differt, ita tamen vt vtraque ratio fundetur in eadem ratione formali. & idem dicendum est de speciebus analogis, quæ modo explicato constant genere & differentia. agnoscit verò species analogas Aristoteles 4. Metaphys. tex. 2. Vbi entis species & species specierum speculari, ad Metaphysicum spectare asserit.

Analogum habeatne aliquas propriè differētias per quas contrahatur.

Notanda verò sunt duo. Primum est quod cùm dupliciter aliquid possit significare multa, vel secundùm illam vnam significationem, quomodo hæc vox populus, significat multos homines, vna significatione; vel secundùm diuersas significationes, quomodo æquiuocum secundùm aliam & aliam significationem, aliud & aliud significat: Analogum non primo,

Aliquid potest significare multa dupliciter.

sed

sed secundo modo multa significat, ita vt Ens, v. g. secundùm vnam significationem significet substantiam, secundùm aliam significet accidens; & ex consequenti secundùm aliam significationem prædicatur de substantia, secundùm aliam de accidente. Vnde apparet quod ens etsi multa significat, non tamen multa de vno prædicat, sed multa de multis, vnum de vno.

Analogum significare rem sub ratione & conuenientia proportionali, quis sensus?

Alterum est, quod cùm dicitur Analogum significare rem sub ratione & conuenientia proportionali, non est sensus analogum esse nomen impositum ad significandam formaliter & expressè illam conuenientiam & proportionem; Nam proportio est quid relatiuum, & respectu alterius dicitur, analogum verò non est necesse esse nomen relatiuum; Ens enim, v. g. est nomen absolutum non relatiuum. Sensus ergo est Analogum significare rem sub ea ratione, qua ei conuenit proportio cum alia re, licet illa proportio non significetur formaliter nomine analogo.

QVÆSTIO IV.

De Vniuocis.

Vniuocũ quid?

VNiuoca definit Aristoteles: quorum & nomen commune est, & secundum nomen ratio substantiæ eadem. quæ definitio patet ex definitione æquiuocorum explicata.

Vniuoci ratio qua requirat.

Ad rationem igitur vniuoci pertinet & vnum nomen, & vna ratio substantiæ. Æquiuocum enim est vnum nomen, sed non vnam rationem substantiæ significat. Analogum est vnum nomen, & vnam rationem signi-

significat, sed vnam secundùm quid, non simpliciter, hoc est vnam secundùm proportionem, vel attributionem: vniuocum verò est vnum nomen, & vnam simpliciter rationem substantię significat. Nomine autem substantiæ intelligit Aristoteles, non substantiam, vt opponitur accidenti sed vt significat essentiam, nam & in Græco habetur ἐσία, quod significat essentiam. Vnde etiam accidentia in abstracto dicuntur vniuocè de suis inferioribus, & significant rationem substantiæ communem, vt color, cùm de albedine, & de nigredine dicitur.

Quod si obiicias. Aristotelem negare passim accidentia dici vniuocè de subiecto, sed tantùm denominatiuè, vt album de homine, quia dicuntur non essentialiter, sed accidentaliter, requiritque Aristoteles ad vniuocationem vt vniuocum dicat rationem substantiæ ipsius subiecti. Respondeo. Accidentia dupliciter prædicari posse: Primò de suis inferioribus & sic prædicantur in Quid & essentialiter: Secundò de suis subiectis, & sic prædicantur denominatiuè, vt album de homine accidentaliter, non essentialiter. Primo ergo modo non negat Aristoteles accidentia prædicari vniuocè, quia sunt vera genera, & species, respectu suorum inferiorum. Sic color prædicatur de albedine & nigredine, tanquam genus vtriusque. Verùm tunc non prædicantur per modum accidentium, sed per modum substantiarum; Secundo vero modo negat prædicari vniuocè; modus enim proprius prædicandi vniuocorum est prædicari essentialiter secundùm nomen & rationem substantiæ eandem, vt in definitione dicitur. Quia igitur in prædicatione denominatiua non seruatur nec indicatur hic modus prædicationis essentialis,

Accidẽtia prædicãtur dupliciter.

sed est tantùm modus prædicationis accidentalis, idcircò denominatiua vt denominatiua non prædicantur vniuocè, quia non significant rationem substantiæ eius de quo prædicantur. Ratio enim substantiæ non significatur per quale, sed per quid; At inquies denominatiua eadem ratione dicuntur de subiectis, quia non solùm secundùm idem nomen sed & secundùm eandem rationem. Respondeo. dici secundùm eandem rationem sed accidentalem, nõ essentialem subiecto, & ideò non simpliciter esse vniuoca, quia non simpliciter vnam rationem subiecti significant, sed tantùm vnam rationem accidentalem; solùm ergo secundùm quid dici possunt vniuoca; debet enim vniuocum simpliciter, vnam simpliciter rationem subiecti significare, hoc est vnam rationem essentialem non accidentalem. Difficultas autem est. An & quomodo conceptus vniuocus sit vnus.

Conceptus vniuocus qua ratio est vnus? Ad vniuocationem vnitas realis essentiæ nõ requiritur.

Et quidem Aristoteles conceptum vniuocum ait esse vnum, quia significat rationem essentiæ eiusdem, vt patet ex definitione vniuocorum. *Vbi noto* Primò. Non requiri ad vniuocationem vnitatem realem essentiæ, sed vnam rationem essentiæ: & quia ratio essentiæ est in mente, idcircò & vnitas naturæ vniuocæ est in mente. Nam quod ad vnitatem realem essentiæ attinet eam esse impossibilem demonstrauimus in disputatione de vniuocantibus; cùm essentiæ rerum à parte rei ita sint diuisæ ab inuicem, vt non solùm vna non sit alia, sed etiam impossibile sit vnam esse alteram. Est igitur vniuocum vnum vnitate conceptus tam formalis quàm obiectiui sicut & de vnitate vniuersalis supra demonstratum est.

Quod

Quod si quæras, quomodo conceptus formalis vniuocus sit vnus: Respondeo. Per repræsentationem vnam rationis essentialis, vbi aduertendum est: aliam esse vnitatem essentiæ, aliam vnitatem proportionis essentiæ. Analogum significat solùm vnitatem essentiæ quoad proportionem, vniuocum verò significat vnitatem in ratione ipsa essentiæ absolutè: vnitas in essentia est vnitas simpliciter, vnitas verò secundùm proportionem, est vnitas secundùm quid. Ex quo patet conceptum vniuocum esse simpliciter vnum, quia est vnus secundùm rationem essentiæ: conceptum verò analogum esse secundùm quid vnum, hoc est secundùm proportionem, vel attributionem ad vnum.

Vnitatis essentia & vnitatis proportionis essentia discrimen.

Noto secundò. Ad hoc, vt sit vna ratio essentiæ per vniuocum significata, duo requiri: vnum in ordine ad intellectum, vt nimirum sit vna non solùm in conceptu confuso, sed etiam in conceptu distincto. Nam etiam ratio analoga in conceptu confuso est vna; tamen si concipiatur distinctè, & explicitè, non erit vna, sed multiplex, quia apparebunt in ea expresè rationes analogatorum, quæ procul dubio sunt diuersæ non vna. Verbi gratia, Cùm concipio ens in confuso, non apparet in tali conceptu ratio propria substantiæ vel accidentis: at cùm distinctè & expresè rationem entis concipio in substantia, concipio propriam rationem substantiæ. Nam substantia sub propria ratione substantiæ est ens. Si igitur ratio illa communis sit vna & eadem in multis, nō solùm secundùm conceptum confusum, sed etiam secundùm conceptum distinctum, erit procul dubio vna vnitate essentiæ, non verò solùm vnitate proportionis.

Ratio essentia vna per vniuocum significata duo requirit.

Alterum requiritur in ordine ad inferiora, nimirum vt ratio illa communis nullo modo includat rationes inferiorum, nec includatur ab illis. Nam si includat illas, non erit vna & eiusdem rationis in illis, sed diuersa in diuersis, quia aliam differentiam includet in vno, aliam in alio: & sicut differentiæ sunt diuersæ, ita & ratio illa communis esset diuersa: Si verò includatur in illis, signum est non esse distinctam ab illis; Propter hanc enim causam ratio analoga non est simpliciter vna, quia non est præcisa à rationibus inferiorum, nam & includit rationes inferiorum in confuso & includitur ab illis.

Ratio ergo vniuoca debet esse præcisa perfectè à rationibus vniuocatorum, alioqui si non sit *præcisa* perfectè, erit quoad substantiam eadem cum rationibus inferiorum, ac proinde in diuersis diuersa; quia rationes inferiorū sunt in diuersis diuersæ. Dixi debere esse præcisam perfectè. Nam etiam analoga ratio est præcisa imperfectè: quia est præcisa à ratione *expressa* inferiorum; vniuoca autem debet esse *perfectè præcisa*, hoc est tam à ratione expressa, quàm à ratione confusa suorum inferiorum, ita vt nec expresè nec cōfusè includat sua inferiora.

Ratio aliqua perfectè præcisa quê cognoscitur?

Quod si quæras? Quomodo cognosci potest rationem aliquam esse perfectè præcisam. Respondeo. Ex duobus. Primò, si sit præcisa in conceptu distincto. Nam si concepta distinctè & expresè non inuoluit quidquam ex rationibus inferiorum, est perfectè præcisa ab illis, quia in perfecto suo cōceptu illa non includit. Si verò solùm sit præcisa in conceptu confuso & imperfecto quomodo analoga sunt pcisa, à suis analogatis, sic non est perfectè præcisa, quia verè illa includit, sed

ob imperfectionem conceptus non apparet ista conclusio. Secundò, si non prædicetur in quid de differẽtiis *inferiorum*; hoc enim signum est non includi in illis, nec illas in se includere. Nam quod prædicatur de aliquo in quid, est idem cum illo: Ergo si aliqua ratio communis prædicatur de rationibus inferiorũ, erit eadem cum illis, nec distinguetur ab illis simpliciter, nisi fortè secundùm quid, quomodo idem à seipso sub alia ratione consideratum distinguitur. Et hæ sint duæ regulæ cognoscendi rationes vniuocas.

Ex quibus intelligitur. quomodo verum sit quod ait Aristoteles, differentiam esse debere extra rationem generis: quia nimirum genus vniuocum debet esse perfectè *præcisum* à suis differentiis, vt nec illas includat nec includatur in illis. *Differentiam debere esse extra rationem generis, quî verum?*

Sed quæri potest. An possit aliquid esse commune vniuocè multis speciebus, & non esse genus, Scotus enim & Sotus affirmãt, quos plerique sequuntur; Aiunt enim ad vniuocationem sufficere vnam rationem communem præcisam à differentiis, hoc est differentias in suo conceptu formali non inuoluentem. Ad rationem verò generis requiri aiunt, non solùm vt ratio illa communis præscindi possit à differentiis, sed etiam vt differentiæ *præscindi* possint à ratione illa communi: Fundant verò hanc doctrinam in Aristot. qui 3. Metaph. t. 10. negat ens esse genus, vllius rei, quia nulla res præscindi potest ab ente; aitque impossibile esse, genus de propriis differentiis prædicari, & alibi passim docet, differentias debere esse extra rationem generis. Hanc ob causam Scotus concedit ens esse vniuocum respectu omnium entium non tamen esse genus, quia licet ipsum præscindat à differentiis entium: differentiæ tamen ab *Potestné esse aliquid commune vniuocè multis speciebus, nec tamen esse genus?*

ipso non præscindunt: quia differentiæ entis, sunt entia, cùm sint extra nihil. Sotus etiam idem concedit de accidente in communi respectu omnium accidentium.

Quod prædicatur vniuocè de speciebus est verum genus illarum specierum.

Dicendum tamen est omne quod vniuocè prædicatur de speciebus esse verum genus illarum specierum: Probatur primò. ex definitione generis, in qua nihil aliud ponitur, nisi quod prædicetur de pluribus differentibus specie in quid. Ergo aut hæc definitio erit insufficiens; aut si est sufficiens, sufficiet ad rationem generis communitas vniuoca secundùm prædicationem: Secundò: quia omne vniuocum significat rationem communem; Differentia verò rationem propriam. At sicut commune præscindi potest à proprio, ita proprium à communi: quia sicut commune quâ commune, nõn est proprium; ita proprium quâ proprium nõ est cõmune. ergo, si ratio communis vniuoca præscinditur perfectè à differentia; etiam differẽtia præscindetur perfectè ab illa ratione communi. Vnde rectè inferri potest, *si aliqua differentia non possit præscindi ab aliqua ratione communi, illam rationem non esse vniuocam, nec præscindi perfectè à differentia, sed solùm ex confuso modo concipiendi.*

Diuisio necesse est vt sit mutua.

Quod vt clarius intelligatur ostendo impossibile esse aliquid diuidi ab altero, quin alterum quoque diuidatur ab illo; ita vt sit necesse diuisionem esse mutuam, & vtrinq;. patet id primũ inductione in omni diuisione: non enim potest dari vlla diuisio in rerum natura quæ non sit vtrinque: Si enim pars ligni diuidatur à reliquo ligno, necesse est alteram quoque ligni partem diuidi ab illa: Si enim non sit diuisa, erit indiuisa & coniuncta. At quomodo potest esse coniuncta, rei à

se

ſe diuiſæ & ſibi non coniunctæ? Dices, id eſſe verum in diuiſione reali non rationis. At contra: quod diuiſioni, vt diuiſio eſt, conuenit, neceſſe eſt conuenire omni diuiſioni; quod enim conuenit generi, conuenit omnibus ſub ipſo contentis: Atqui diuiſioni, vt diuiſio eſt in genere, conuenit, vt ſit diuiſio vtrinque; nihil enim poteſt eſſe diuiſum à re, à ſe indiuiſa: Ergo id omni diuiſioni conuenit, tam in re quàm in mente. Deinde ratio eſt duplex. Prima: quia relatiuum non poteſt eſſe ſine ſuo correlatiuo, cùm relatiua ſint ſimul natura: Ergo & relatio diuiſionis inter duo diuiſa non poteſt eſſe niſi vtrinque ſit relatio diuiſionis: diuiſa enim ſecundùm relationem diuiſionis ſunt correlatiua, quæ eſt relatio Æquiparantiæ: Secundò: quia implicat contradictionem vt aliquid ſit diuiſum à re, à ſe indiuiſa, vt dictum eſt, eſſet enim ſimul diuiſum & indiuiſum, diuiſum ex ſuppoſitione, indiuiſum propter indiuiſionem illius rei ab ipſo.

At obiiciunt, animal poſſe præſcindi ab homine, non autē hominem ab animali. Reſpondeo. Animal non præſcindi à tota hominis eſſentia, cùm ſit pars eſſentiæ, ſed ab vna tantùm parte, eſſentiæ hominis, nempe rationalitate: quare ſicut animal præſcindi poteſt ab homine ſecundùm rationalitatem tantùm conſiderato: ita & homo ſecundùm rationalitatem tantùm conſideratus, præſcinditur ab animali: quia vt rationalis eſt non eſt animal. Secundùm verò priorem eſſentiæ partem, nec animal ab homine, nec homo ab animali præſcindi poteſt: quia homo ſecundùm vnam eſſentiæ partem, eſt animal. Cùm etiam aiunt ens præſcindi à ſubſtantia & accidente non è contra: dicendum

eſt

est istam præcisionem non esse vniuocam, esse tamen mutuam: nam sicut in conceptu entis non includitur expresse conceptus substantiæ, ita in conceptu proprio substantiæ, non includitur expresse ratio entis, licet implicitè vtrumque in vtroque includatur. Vnde possum scire aliquid esse ens, nesciens expresse an sit substantia vel accidens: item possum concipere substantiam conceptu proprio nihil expresse cogitando de ente: ita vt conceptus expressus substantiæ non sit expressus conceptus entis & è contra.

Ex quibus patet ad fundamentum primæ sententiæ: de ratione enim vniuoci est, vt sit præcisum vtrinque, ita vt si differentia non præscindat ab *illo*, illud non sit vniuocum.

Poßintnè aliqua esse simul vnum genere & analogia.

Quæri etiam potest, an aliqua possint esse simul vnum genere & analogia, id enim affirmat Aristot. 5. Metaph. 4. 12. quæ sunt, inquit, vnum genere non esse vnum specie, sed posse esse vnum secundùm analogiam; & quæ sunt vnũ analogia, non omnia genere esse *vnum*, indicans aliqua esse vnum genere. Quam *doctrinam* ita declaro. Possunt enim aliqua habere analogiam in specie; conuenire verò vniuocè in genere. v. g. Sanitas animalis & sanitas pomi; in ratione sanitatis sunt analoga, vt verò sunt qualitates quædam sunt vniuoca, & sic analoga in illa ratione in qua sunt analoga possunt certo respectu esse vniuoca, quare repugnat quidem analogum quâ analogum formaliter esse vniuocum, cùm diuersa sit ratio analogi & vniuoci: non repugnat tamen, id quod est vna ratione analogum alia ratione esse vniuocum, & ex consequenti non repugnat esse aliqua simul vnum analogia & genere.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

An ens sit vniuocum respectu omnium entium particularium.

HÆc quæstio tractatur hoc loco à nobis, tum propter praxim eorum, quæ de vniuocis & analogis docuimus: tum quia in tota Philosophia huius quæstionis doctrina supponitur. Scotus igitur & Nominales in primo, distinctione tertia, censent ens vniuocè côuenire omnibus entibus, Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti. Fundamentum est; Quia omnia entia conueniunt *essentialiter in ratione* cõmuni entis, differunt in *rationibus* particularib⁹ & modis entium, nempe quod *hoc* sit ens dependens, illud independens, hoc per se existens illud in alio existens. Hanc autē conuenientiā esse vniuocam patet; quia in ratione entis in communi nullum est discrimen inter entia, sed solùm in rationibus propriis, & specificis entium quod vniuocationi nō repugnat. Nam omne vniuocum habet diuersas differentias, per quas contrahitur, solùm autem diuersitas in ipsa ratione communi repugnat vniuocationi. Deinde aiunt, conceptum certum distingui ab incerto: at conceptus entis potest esse certus, incerti verò conceptus particularium entium. Ergo conceptus entis *est distinctus* & præcisus à conceptibus particularium Entium, & per consequens vniuocus: quia non habet vnde diuersificetur; Rationes enim particularium entium cùm sint ab eo distinctæ, non faciunt eum in se diuersum. Minor probatur: quia possum esse certus de aliqua re quòd sit Ens, & incertus, an illa res sit substantia, vel accidens, vt cùm de quantitate dubitatur, an

sit substantia, vel accidens, nemo autem dubitat an sit ens; Ergo. Ex quo inferunt, omnibus rebus mundi dari vnum communem conceptum vniuocum, qui est communis conceptus entis; Inferunt etiam Deo & creaturis dari quid commune vniuocum in genere, licet non possit dari quid commune vniuocum in specie, quia Deus in genere conuenit cum aliis entibus, in specie autem cum nulla re conuenit.

Alii tamen communiter dicunt cum Aristotele, Ens nullo modo esse vniuocum respectu entium particularium, nec significare communem essentiam omnibus entibus, sed immediatè significare diuersas essentias, per modum æquiuoci, & secundùm vnam significationem conuenire substantiæ, secundùm aliam accidenti. Ita docet expresè Aristoteles 4. Metaph. tex. 2. & 7. Metaph. tex. 1. vbi ait. Ens multipliciter dici, & non vnum quid significare, nisi per attributionem ad vnum; quædam enim, inquit, dicuntur entia, quia substantiæ; quædam, quia passiones substantiæ, *quædam* quia via ad substantiam & aliis modis, *idq; declarat* exemplo sani, quod non est dubium esse Analogũ, non vniuocum. Cum Aristotele sentiunt omnes Peripatetici, & sanctus Thomas in expositione loci citati, & rationem optimam insinuat Aristoteles. Entia enim non ob eandem, sed ob diuersam rationem dicuntur Entia: Ergo ens non significat vnam rationem vniuocam, sed multas diuersas. Antecedens probatur; Quia aliqua dicuntur entia, quia sunt in se entia, vt substantiæ, aliqua dicuntur entia, quia sunt entis entia, vt accidentia. Neque dici potest per hos diuersos modos entis, res constitui in ratione talis entis, non verò absolutè in ratione entis: Nam substantia, & accidens

cidens non habent aliam rationem entis, nisi talis, & qua talia sunt, sunt entia.

Dico igitur primò. Ens non esse vniuocum respectu entium particularium. Probatur Primò, ratione Aristotelis adducta. Secundò. Quia si omnia Entia cōuenirent vniuocè in ratione Entis, omnia Entia essent vnius & eiusdem essentiæ, nec vllum esset discrimen essentiale in rebus. Nam omnes differentiæ, quæ assignari possunt, essent Entia: atqui qua Entia sunt eiusdem essentiæ; Ergo omnes differentiæ in rebus essent eiusdem essentiæ, & sic periret discrimen essentiale rerum. Confirmatur. Quia *diuersa* quâ diuersa sunt, non sunt idem essentialiter, & vniuocè: atqui Entia in rationibus propriis suæ essentiæ sunt diuersa: Ergo non sunt idem essentialiter & vniuocè in ratione Entis. *Ens non est vniuocum respectu entium particularium.*

Dices esse idem essentialiter in ratione communi Entis, non in rationibus particularibus. Contra. Quia etiam rationes particulares sunt Entia (alioqui essent nihil) Ergo si in ratione Entis sunt idem essentialiter, sequitur etiam in rationibus particularibus debere esse idem essentialiter, quod quia absurdum est erit etiam absurdum id ex quo sequitur.

Dices rationes particulares esse Entia identicè non *formaliter*. Contra: Ergo rationes particulares Entiū *formaliter* acceptæ non essent, Entia, aut certè si in sua ratione formali Ens includunt erunt formaliter Entia. Verum quia hanc rationem non omnes admittunt, ideo probo tertiò: Quia omne vniuocum dicit rationem præcisam à differentiis, vt animal dicit rationem præcisam à rationalitate, & irrationalitate: nam quod non præscindit à differentiis est multiplex, non

vnum, quia in diuersis diuersas differentias includit in suo conceptu formali: at Ens non potest præscindi à suis differentiis, seu rationibus particularibus Entium: Ergo Ens non est vniuocum, respectu Entium particularium. Minor probatur. Quia si Ens præscinderetur à ratione propria substantiæ & accidentis, illa ratio propria substantiæ, & accidentis non esset Ens, ac ex consequenti esset nihil. Præscindit quidem conceptus Entis à substantia & accidente, quoad expressas eorum rationes, simpliciter tamen ab eis non præscindit, quia ea dicit in confuso, licet non expressè: ita vt conceptui Entis in substantia nihil respondeat, nisi ratio propria substantiæ, & in accidente ratio propria accidentis confusè accepta. Quare Aristot. rectè docet 4. Met. tex. 3. quod idem significet homo, & homo Ens: quia nimirum Ens includitur in omnibus rationibus suorum inferiorum. Et 3. Metaph. tex. 10. Ex eo probat, Ens non esse genus, quia de differentiis prædicatur; necesse enim est genus præscindi à differentiis, *non prædicari* de differentiis.

Conceptus Entis immediatè non significat vnam tantùm rationem.

Dico secundò Conceptus Entis immediatè significat diuersas rationes singulorum Entium, quatenus suo modo sunt Entia, ac ex consequenti non significat immediatè vnam tantùm rationem, vt vult Suarez. Ratio est: quia Ens aliam rationem entis significat in substantia, aliam in accidente. Nam in substantia significat substantiam, in accidente accidens, siquidem substantia, sub ratione substantiæ, & accidens sub ratione accidentis est ens: Deinde illa vna ratio quam dicitur significare Ens vel est vna communis essentia, vel non: si primum; ratio illa erit vniuoca: si secundùm; ratio illa multas

multas essentias non vnam significabit. Porro dicitur Ens significare multa, nõ quod vna significatione complectatur multa, sed quod habet diuersas significationes, & secundùm diuersas significationes, diuersa significet in diuersis.

Dico tertiò. Conceptus Entis non est præcisus à propriis rationibus particularium Entium simpliciter, sed tantùm secundùm quid. Quod non sit præcisus simpliciter, & quoad rem significatam patet: quia res immediatè significata per conceptum Entis non est alia, quàm rationes propriæ singulorum Entium. Quod verò secundùm quid sit præcisus, patet. Quia conceptus Entis *est* confusus & fundat rationem conuenientiæ: conceptus verò substantiæ est distinctus, & fundat rationem differentiæ, quare non differunt hi conceptus simpliciter, quia dicunt idem: differunt autem secundùm quid, quia dicunt idem sub diuersa ratione. Deinde conceptus confusus, est præcisus à conceptibus expressis & distinctis: at conceptus entis est confusus respectu particularium Entium: Ergo est præcisus à conceptu particularium Entium. quæ præcisio est tantùm diuersitas quoad expressionem non quoad substantiã, quia licet significet immediatè particularia Entia, quoad substantiam: tamen nõ significat illa expressè sub propriis rationibus, sed confusè. Ex quo patet *Ens* simpliciter non abstrahere ab Entibus particularibus, sed tantùm ab expressione illorum, quia quoad substantiam illa includit, quoad expressionem verò non includit. Patet etiam Ens non habere inferiora, nisi secundùm quid, hoc est quoad expressionem. Nam Entis inferiora simpliciter includuntur in Ente, non verò sunt sub Ente tanquam species ab eo diuersæ.

Conceptꝰ entis non præscinditur simpliciter à rationibus particularium entium, sed tãtùm secundùm quid.

Ens est analogum respectu entium particularium.

Dico quartò. Ens est Analogum respectu Entium particularium. Ita Aristoteles locis citatis. Et ratio est, duplex enim Analogia Entibus conuenit in ratione Entis: vna attributionis, alia proportionis. Analogia attributionis est duplex: alia accidentium ad substantiam, alia entium creatorum ad Deum. Nam & accidētia dicuntur entia, quatenus sunt entis entia, hoc est quatenus subiectantur in substantia, & ab ea habent rationem Entis. Entia creata dicuntur entia, quatenus sunt entia ex Deo & ex participatione primi entis, quod est ens per essentiam, Analogia verò proportionis est inter omnia entia, inter se, quia quodlibet ens habet se proportionaliter in ratione Entis; quodlibet enim est suo modo Ens, & sicut se habet vnum ad suum esse, ita & aliud ad suum, quæ est proportio in ratione entis.

Ratio analoga essentialis cuinam cōueniat?

Dices. Si creaturæ sunt analogicè entia, non erunt essentialiter entia, quia ratio analoga essentialiter est solùm in principali analogato, in aliis verò non est essentialiter, sed tantùm est relatio & attributio ad essentialem, vt patet in sanitate, quæ secundùm suam essentiam, est tantùm in animali, in aliis verò vel effectiuè vel significatiuè. Respondeo. Ratio analoga essentialis, aliquando est vna tantùm, & tunc solùm conueniet principali analogato non aliis: aliquando verò est multiplex, & multas essentias diuersas continet, cum dependentia tamen ab essentia principalis analogati, & tunc aliis quoque analogatis conueniet. Hoc verò modo ens, significat tam Dei quàm creaturarum essentiam, sed Dei essentiam significat tanquam principalis analogati, quia omnia alia entia in suis essentiis dependent ab eo, &

dicun-

dicuntur entia quatenus participant rationem entis à Deo, ſemper tamen eſſentia principalis analogati ipſi ſoli competit.

Ex quibus patet ad fundamentum Scoti: omnia enim entia conueniunt, in ratione entis, ſed alia & alia ratione. Ens enim aliam in vno eſſentiam ſignificat, aliam in altero, in omnibus tamen eandem, proportionaliter. Porrò ens non habet vllas veras differentias, quia illæ differentiæ non ſunt extra rationem entis, ſed tantùm extra rationem expreſſam entis, continenturque in ente quoad ſubſtantiam, licet non exprimantur.

Entia omnia conueniunt ſed alia atque alia ratione.

Ad aliam confirmationem reſpondeo. Solùm *probare* conceptum certum diſtingui aliquo modo ab incerto, ad quod ſufficit diſtinctio ſecundùm quid, non verò requiritur diſtinctio ſimpliciter: eadem enim res confusè concepta poteſt eſſe certa, incerta verò quoad idquod eſt ſecundum conceptum diſtinctũ. Sic certus ſum de leone, quod ſit leo in confuſo, quid autem ſit leo in conceptu ſuo definitiuo, qui eſt conceptus diſtinctus, ſum incertus, neque tamen conceptus definitionis & definiti ſunt diſtincti ſimpliciter; Porrò conceptus vniuocus debet eſſe diſtinctus ſimpliciter à conceptu vniuocatorum, ita vt ratio ſignificata nomine vniuoco, nullo modo includat rationem propriam vniuocatorum.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

An eadem ratio poßit esse vniuoca & Analoga.

QVidam affirmant respectu diuersorum eandem rationem esse Analogam & vniuocam. Ita Fonseca 4. Metaphysic. cap. 1. quæst. 1. Sect. 5. Quia licet respectu eiusdem nō possit esse simul quid vniuocum & analogum; vniuocum enim significat vnam essentiam analogum diuersas, tamen respectu diuersorum id non repugnat: Id enim etiam in purè æquiuocis videmus. Nam canis respectu animalium domesticorum est vniuocum, respectu verò aliorum canum, cœlestis, & marini est æquiuocum: Similiter ens respectu substantiarum est vniuocum, quia substantiæ sicut vniuocè conueniunt in ratione substantiæ, ita & in ratione entis inclusa in ratione substantiæ, respectu tamen substantiæ & accidentis est analogum.

Suarius negat 2. Metaph. disp. 21. sect. 2. Quia analogum etsi diuerso respectu possit esse vniuocum, non tamen secundùm eandem rationem & impositionem. Nam alia est impositio ad significandam analogiam, alia ad significandam vniuocationem.

Vox eadem potest esse vniuoca & analoga secundùm diuersam significationem.

Dico primò. Potest esse eadem vox vniuoca, & analoga; sed non secundùm eandem significationem. Ratio est. Quia vox vniuoca est imposita ad significandam vnam essentiam in multis: Analoga verò est imposita ad significandas multas diuersas essentias in multis: ergo non secundùm eandem significationem erit vniuoca & analoga: quia est vniuoca secundùm vnam signi-

significationem; analoga verò secundùm multiplicem significationem. Quare eadem vox materialiter potest esse vniuoca, & analoga, sed non eadem formaliter, quia formalitas vocis attenditur ex significatione, quæ in vniuoco, & analogo cùm sit diuersa, erit etiam diuersa formaliter vox vniuoca ab Analoga; Ex quo etiã patet non ex vi eiusdem impositionis vocem esse vniuocã & analogam, sed ex diuersarum impositionum, quia vbi sunt diuersæ significationes, ibi sunt diuersæ impositiones.

Dico 2. Conceptus analogus nõ potest sub eadem ratione esse analogus & vniuocus etiam respectu diuersorum. Ratio est. Quia conceptus dicitur analogus propter multas diuersas significatas rationes; vniuocus verò dicitur propter vnam rationem significatam: Atqui eadem ratio non potest esse vna essentialiter, & multiplex essentialiter etiam respectu diuersorum: Ergo nõ potest conceptus analogus sub eadem ratione esse vniuocus & analogus, quia non potest res esse secundùm eandem rationem vna & multiplex. Nam si est vna, habet vnam differentiam essentialem; si est multiplex, habet non vnam, sed multas differentias essentiales; hæc autem cùm sint opposita, in eandem essentiam cadere non possunt, etiam respectu diuersorum, essentialia enim conueniunt rei absolutè non per respectum ad aliud. Quare parum refert ad hoc respectus ille diuersus; in iis enim solùm habet locum diuersus respectus, quæ respectu aliorũ dicuntur talia, non verò quæ absolutè in se sunt talia; Ex quo patet, cùm ens dicitur vniuocè de rebus eiusdem speciei, non esse illud ens, quod est analogum: Nam ens quod est analogum, est quid commune, substantiæ, & accidenti, & secundùm suam significa-

Cõceptus analogus non potest esse analogus, & vniuocus sub eadem ratione etiam respectu diuersorum.

tionem extendens se ad substantiam, & accidens, non verò dicitur de substantiis eiusdem speciei, contrahitur ad vnam significationem, & vnam rationem Entis determinatam, secundùm quam Ens non est analogum, sed vniuocum.

Analogatum potest esse sub eadem ratione analogatum & vniuocum diuerso respectu.

Dico Tertiò. Analogatum potest esse sub eadem ratione Analogatum, & vniuocum diuerso respectu. Pro quo noto. Aliud est, esse Analogum, aliud Analogatum. Nam Analogum dicit multas rationes in confuso & multas significationes. Analogatum autem dicit vnam rationem determinatam. V. g. Ens vt est Analogum dicit in confuso substantiam, & accidens secundùm aliã & aliam significationem; vt verò est analogatũ dicit substantiam tantùm vel accidens tantùm, Quare liud est quęrere, an analogũ sub eadẽ ratione sit analogũ, & vniuocum, aliud verò, an analogatum possit esse sub eadem ratione Analogatum & vniuocum. Nam ad primam quæstionẽ respondetur negatiuè, cùm vniuocum significet vnam essentiam, Analogum *multas; Ad* secundam verò Respondetur affirmatiuè; *Analogatum* enim vnam essentiam determinate significat sub genere analogo, quæ potest simul esse & vniuoca respectu suorum inferiorum, & analogicè se habẽs respectu aliorum analogatorũ, quatenus non eadem ratione se habet sub illo nomine analogo, sicut alia analogata. V. g. Ens quod dicitur de substantia vniuocè conuenit iis, quibus vniuocè conuenit ratio substantiæ: at respectu accidẽtium est ens analogicè, quia alia ratione est ens quàm accidentia. Et hoc solùm probat prima sententia, nempe posse esse idem analogatum & vniuocum diuerso respectu.

DISPVTATIO VII.

De Prædicamentis in communi.

Prædicamentum est series & dispositio generum ac specierum, sub vno summo genere. Quare prædicamentum non significat summum genus, sed multa genera & species coordinatas sub vno genere summo, ipsum verò summum genus non est Prædicamentum, sed genus Prædicamenti. Porrò tractatio Prædicamentorum vt continent res, propriè ad Metaphysicum spectat. Eius enim proprium munus est considerare Ens & omnes diuisiones ac species Entis. Vna autem diuisio Entis est in decem summa genera prædicamentorum. Quoad considerationem verò generum & specierum secundum prædicationem, est tractare Logici. Quanquam rudis etiam & imperfecta prædicamentorum, vt res sunt, tractatio, suo modo

Prędicamentũ quid.

Prædicamenta quomodo spectãt ad Logicam.

ad Logicum etiam pertinet. Dixi suo modo, hoc est, non per se, sed per accidens. Non per se quidem; quia tractatio rerum est extra rationem formalem Logicæ quæ solùm de operationibus intellectus agit: per accidens autem; quia ea tractatio conducit ad finem Logicæ nempe ad meliorem cognitionem & directionem operationum; ad hoc enim rudis & generalis rerum tractatio plurimum conducit.

QVÆSTIO PRIMA.

An diuisio Entis in decem summa Genera sit Prima, bona, & sufficiens Entis diuisio.

Ria quæruntur: An ea diuisio sit prima: Secundò; An bona: Tertiò: An sufficiens. Quantum ad primum. Illa dicitur prima Entis diuisio quæ aliam priorem non supponit, sed ipsa potius præsupponitur aliis diuisionibus.

Dico igitur Primò. Diuisionem Entis in decem summa Genera non esse primam diuisionem; quia hæc diuisio supponit aliam priorem; nempe diuisionem Entis in Substantiam & Accidens; nam accidens postea diuiditur in nouem genera.

Dico

Dico Secundò. Neq; diuiſionem Entis in ſubſtantiam & accidens eſſe primam; quia hæc etiam diuiſio ſupponit aliam priorem nempe in Ens creatum & increatum, dependens & non dependens, Ens à ſe & Ens ab alio. Nam cùm Ens diuidatur Analogicè in ſua membra, prior Analogia eſt Entis creati cum increato, quam accidentis cum ſubſtantia; Prior enim dependentia in genere Entis, eſt Entis creati à Deo, quam Entium Creatorum inter ſe.

Dico Tertiò, diuiſionem Entis, in Ens creatum, & increatum, ſeu in Ens à ſe, & ab alio, dependens & independens, eſſe primam diuiſionem Entis; quia hæc nullam aliam præſupponit, eam verò aliæ ſupponunt. *Diuiſio* enim Entis eſt ſecundùm Analogiam: Analogia autem conſiſtit in dependentia Entium in ratione Entis, à principali Ente. Prima autem dependentia Entium eſt à Deo, quam deinde ſequitur dependentia Entis à ſubſtantia.

Quantum ad ſecundum. Videtur ea diuiſio non eſſe bona; Lex enim diuiſionis poſtulat, vt fiat diuiſio in duo membra oppoſita, quæ deinde ſubdiuidantur. Poterat igitur & debebat Ens diuidi, in ſubſtantiam, & accidens; deinde accidens, in abſolutum & reſpectiuum: abſolutum in intrinſecum, & extrinſecum; intrinſecum in quantum, & quale; extrinſecum, in vbi, quando, ſitum habere: reſpectiuum verò, in relationẽ, actionem, paſſionem.

Dicendum tamen eſt. hanc diuiſionem eſſe bonam ex fine eorum, qui prædicamenta inuenerunt: id enim quod ſpectarunt primi inuentores prædicamentorum eſt, vt ad ſciencias addiſcendas oculis obiicerent ſumma rerum omnium genera, & varios modos afficiendi, & *Diuiſio bona.*

denominandi primam substantiam. Hoc autem omnium optimè præstiterunt, propositis decem summis rerũ generibus ad quæ omnes res reuocantur, & omnes modi afficiendi & denominandi primam substantiam, quæ est primum omnium subiectum de quo omnia enuntiantur. In aliis verò diuisionibus non ita explicitè proponuntur rerum diuersa genera, & diuersi modi reales afficiendi & denominandi primam substantiam sed valde in generali & in confuso, vt patet in diuisione Entis in substantiam & accidens. Non enim in hac diuisione explicantur genera accidentium, & modi speciales ipsorum afficiendi & denominandi primam substantiam, sed in confuso solùm in accidente includuntur. Quare & si potuerit aliis modis fieri ista diuisio; hic tamẽ visus est omnium optimus & maximè accommodatus ad dictum finem.

Diuisio an bimembris?

Quod verò dicitur de diuisione bimembri, ea quidem per se loquendo fieri debet per duas differentias oppositas, si res per se spectetur, non verò si aliquis specialis finis intendatur, ad quem magis sit conueniens, & accommodata in plura, quàm in duo membra diuisio. vti hîc accidit, Alii etiam huius rei reddunt rationem, quod ea diuisio fieri debuit in genera vniuoca, prima autem genera vniuoca sunt decem: Nam alia quæ de illis affirmantur sunt Analoga, sed hæc ratio supponit id, quod est valde dubium genera prædicamentorum debere esse vniuoca, de quo infra.

Diuisio sufficiens.

Quantum ad tertium. Hanc diuisionem esse sufficientem inde patet, quod neque plura dari possunt summa rerum genera, neque hæc decem ad pauciora reuocari. Pro quo notandum est. Primò, Ens quod diuidi-

diuiditur in decem summa genera, non esse Ens amplissimè acceptum, vt est commune DEO, & creaturis, sed solùm vt complectitur omnia Entia creata, ita vt Ens creatum sit illud, quod diuiditur in decem summa genera. Ratio huius sumitur tum ex natura rei, tum ex fine & intentione eorum qui eam diuisionem fecerunt. Nam quod ad naturam rei attinet, Ens vt est commune ad creatum, & increatum, non potest diuidi, in summa decem genera, quæ tam creatum, quàm increatum Ens comprehendant. Nam Ens increatum non potest contineri sub genere, cum generica illa determinatio Enti per essentiam repugnet, vt infra demonstrabimus. Altera etiam ratio sumitur ex fine eorum, qui prædicamenta inuenerunt. Voluerunt enim inprimis distinguere summa rerum genera ad quæ res omnes reuocarentur, & in illis ostendere omnes modos reales afficiendi & denominandi primam substantiam. Deinde non de omni substantia agere voluerunt, sed solùm de ea, quæ est subiecta accidentibus; cùm enim in rebus viderent varias res coniunctas in vnum, nempe cum substantia coniuncta esse varia accidentia, voluerunt confusionis vitandæ causa, singula in sua genera distribuere, & in vno genere posuerunt substantiam subiacentem accidentibus, in aliis verò nouem varia accidentium genera. Patet autem hoc manifestè ex definitionibus & proprietatibus substantiæ, quæ non conueniunt nisi substantiæ accidentibus subiectæ. Nam Aristoteles maximè proprium substantiæ ait esse susceptiuam contrariorum, quod non nisi substantiæ creatæ, accidentibus subiectæ, competit.

Ens creatum diuiditur in decem genera.

Notan-

Non ſunt pauciora Prædicamenta.

Notandum eſt ſecundò. Rationem ſufficentiæ huius diuiſionis ex duobus pendere. Primum eſt quod ſumma genera non poſſunt eſſe pauciora. Alterum quod non poſſunt eſſe plura. Nam ſi pauciora ſtatuantur non expriment ſufficienter (niſi valdè confusè & genericè) diuerſos modos Entium, nec diuerſos modos afficiendi, & denominandi primam ſubſtantiam. Eſt enim prima ſubſtantia, primum ſubiectum omnis prædicationis, & denominationis; in ea enim omnia inſunt, & de ea omnia dicuntur. Aliqua ergo afficiunt & denominant primam ſubſtantiam eſſentialiter, vt ſunt genera, & ſpecies ſubſtantiarum, quæ continentur ſub vno genere ſubſtantiæ; alia verò accidentaliter, & ſic dantur nouem accidentium genera continentia nouem modos diuerſos afficiendi & denominandi primam ſubſtantiam, nempe in quantum, quale, ad aliud, vt agentem, vt patientem, vt alicubi, vel aliquando, exiſtentem, vt depoſitam ſecundum ſitum, & habentem. Totidem etiam ſunt interrogationes de rebus ad quas omnes reſpondetur per hæc decem *ſumma genera*.

Non plura.

Ex quo etiam patet ſumma genera non debere eſſe plura, cùm ad hæc decem omnia commodè reuocentur quantum ad finem ſcientiarum addiſcendarum requiritur. Deinde ad pauciora contrahi non poſſunt, quia non habent ſupra ſe alia genera: plura etiam eſſe nequeunt, cum omnia ſub decem *ſummis generibus* contineantur.

Cur non ſit vnum Prædicamentum Accidentis.

Sed obiicies primò. Cum ſit vnum prædicamentum ſubſtantiæ, cur accidentium ſint nouem? Reſpondeo primùm id non eſſe mirum; magis enim multiplicantur accidentia, quàm eſſentiæ rerum: Nam eſſentia exiſtente vna in qualibet re, inueniuntur in ea multa

acciden-

accidentia. Deinde magis in particulari loquendo, hæc ratio potest assignari: Quia in substantia est vnus modus afficiendi & denominãdi primam substantiam, nempe in quid, in accidentibus autem est multiplex, & ideò æquum est, vt sit vnum prædicamentum substantiæ, accidentium verò plura.

Quod si dicas. Differentia essentialiter prædicatur de prima substantia, non in Quid, sed in Quale; ergo dantur duo modi distincti denominandi essentialiter primam substantiam, vnus per modum generis, vel speciei, alter per modum differentiæ: Respondeo. Differentiam esse partem essentialem speciei, non essentiam completam, & ideò prædicatur essentialiter tanquam pars speciei, & eius prædicatio includitur in prædicatione speciei. Et licet possit etiam prædicari per se & sine specie: tamen talis prædicatio non constituit diuersum genus prædicamenti: quia prædicaméta non sunt pro partibus essentiarum sed pro essentiis ipsis completis tam substantiarum, quàm accidentium. Quare hæc prædicatio reducitur ad idem genus prædicamenti in quo est essentia completa.

At dices Differentiã constituitur prædicabile distinctum à genere, & specie: ergo costituitur etiam distinctum prædicamentum. Respondeo. in prædicabilibus solùm spectari distinctos modos prædicandi, & idcircò constitui differentiam distinctum prædicabile à specie; quia habet modum prædicandi distinctum à specie: At in prædicamentis spectantur essentiæ rerum secundum genus distinctæ: quia igitur differentia non est essentia per se, sed pars essentiæ; ideò reducitur ad idem genus prædicamenti cum specie.

Discrimẽ Prædicabilis & Prædicamenti.

Obiicies secundò. Duo esse prædicamenta substantiæ; vnum substantiæ creatæ, aliud increatæ. Respondeo. si substantia increata collocanda esset in aliquo genere prædicamenti, necessariò collocanda esset sub genere substantiæ in communi, vt comprehendit tam creatam, quàm increatam: quia vtraq; substantia conueniret in communi ratione substantiæ, & in eodem modo afficiendi & denominandi essentialiter, & in quid primam substantiam. Deinde substantia increata ipsa per se non est genus, quia non habet sub se species, cùm non sint plures substantiæ increatæ: Ergo ipsa per se non potest constituere genus Prædicamenti; Genus enim Prædicamenti est summum *Genus* certæ coordinationis generum & specierum: non potest autem dici genus coordinationis, vbi nulla sunt genera inferiora & species. neque dici potest summum Genus nisi respectu generum vel specierum inferiorum. Dico igitur substantiam increatam nec in communi cum aliis Genere conuenire neque in aliquo *peculiari: quia* indeterminatio generica repugnat enti *per essentiam*, vt suo loco ostendemus: ac proinde non posse in vllo Genere Prædicamenti collocari.

Substantia increata an spectet ad Prædicamentum.

Obiicies tertiò. Genera accidentium poterant alio modo distribui, vt vnum esset genus accidentis absoluti, aliud respectiui, & hæc deinde in *alia* genera subdiuiderentur. Respondeo. Ex natura rei loquendo poterat quidem talis distributio fieri, at in ea non fuissent tam benè expressa varia rerum genera, & varii reales modi afficiendi & denominandi primam substantiam, vti in his nouem generibus accidentium exprimuntur.

Entia rationis an spectent ad Prædicamẽta.

Obiicies quartò. Entia rationis & fictitia ad nullum ex his decem generibus pertinent. Respondeo.

Decem

Decem ista genera esse rerum non figmentorum; quia tamé quę fingũtur ad modũ Entium realium finguntur; ideò suo modo reuocari possunt ad genera Entium realium, propter quandam similitudinem & imitationem Entium realium; nisi quis malit decem alia genera pro Entibus fictitiis constituere.

Obiicies quintò. Esse causam est quid reale, & tamen ad nullum decem generum pertinet. Respõdeo. Causa duo dicit, principium causatiuum, & actionem causandi: ratione primi pertinet ad qualitatis secũdam speciem, nempe naturalem potentiam; ratione secundi ad actionem vel passionem; potest enim esse causalitas tam actiua quam passiua. Quod si dicas in aliis causis posse id locum habere, sed non in fine, quia is neq; vt est principium causatiuum ad qualitatem spectat, cùm non prædicetur in Quale, neq; eius causalitas ad actionem vel passionem reducitur; finis enim nihil agit neq; patitur. Respondeo. Finis est causa per denominationem extrinsecam, hoc est, non ex eo quod ab eo aliqua operatio procedat, sed quod alia operantur propter ipsum; quæ denominatio extrinseca conuenit fini, quando non est: cum enim est, cessat habere rationem finis, quia non intenditur amplius, quando actu obtinetur. Cùm igitur prædicamenta sint pro rebus existentibus, vel iis quæ existere possunt, finis autem in ratione finis non est existens realiter, nam eo ipso quod existit cessat esse finis, idcircò finis ad nullum prædicamenti genus propriè spectat. Neque refert, quod in prædicamentis ponuntur genera & species, quæ abstrahunt à reali existentia: nam etsi vt abstracta sunt per intellectum, non existant realiter, reuera tamen existunt in indiuiduis. vel existere possunt sub illa

ratione. Idem dicendum est de prædicamento effectus. Nam effectus quoad entitatem est in aliquo prædicamento substantiæ, vel accidentis, cùm sit vel substantia vel accidens, prout verò efficitur ad prædicamétum passionis reducitur; effici enim est passiuè se quodam modo habere respectu agentis.

Obiicies sextò. Prius, posterius, simul, oppositum, non videtur ad aliqnod genus prædicamenti reduci. Respondeo. ista formliter in quadam relatione consistere & ad prædicamentum relationis pertinere, materialiter autem cùm sint vel substantia vel accidentia, ad aliquod prædicamentum, vel substantiæ vel accidentis pertinebunt.

Artificiata in quo Prædicamento?

Obiicies septimò. de artificiatis, quæ ad nullum genus prædicamenti pertinent, vt arca, scamnum, nauis, vestis, domus. Respondeo. artificiata constare rebus diuersorum prædicamentorum, & idcircô ratione partium componentium, ad diuersa prædicamenta pertinere; ratione verò ipsius compositi artificialis ad nullum spectant prædicamentum; sunt enim Entia per accidens non per se quæ ad nullum prædicamentum per se spectant, quia non sunt per se Entia.

An Ens infinitũ sit in Prædicamento.

Obiicies octauò. Ens infinitum non pertinet ad prædicamenta, vt si esset substantia, quantitas, qualitas infinita: quia quod est sub aliquo genere, limitatur ad certam speciem, per certam differentiam. Respondét quidam dupliciter aliquid posse esse infinitum. Primò in essentia vt si numerus daretur infinitus, esset (inquiunt) essentialis perfectio numeri infinita, quia numerus maior, est essentialiter perfectior: ergo maior infinitè esset infinitè secundùm essentiã perfectior. Secundò nõ in essentia, sed in aliqua ratione accidentaria, vt si quantitas

titas

titas esset infinita, nõ esset infinita secundum essentiam quantitatis, quia eiusdem esset essentiæ cum quantitate finita. maior enim & minor quantitas sunt eiusdem essentiæ. Solùm ergo esset infinita in accidentaria illa extensione ratione plurium partium. Dicunt igitur infinitum in essentia non posse poni in prædicamento; quia omnia prædicamenta habent essentiam finitam & determinatam, ex determinato genere, & determinata differentia constantem: atqui infinitum in essentia non habet determinatam essentiam; idem enim est esse infinitum & indeterminatum: Ergo. Infinitum verò secundo modo, aiunt poni in prædicamento: quia quoad essentiam conuenit cum Ente finito. sic quantitas infinita est eiusdem essentiæ cum quantitate finita; ac proinde ad idem genus prædicamenti pertineret: similiter si esset calor infinitus, vel lumen infinitum poneretur in prædicamento Qualitatis, quia esset eiusdem essentiæ cum calore & lumine finito. Ita Ruuius in capite de quantitate quæst. decima.

Nobis verò distinguendum videtur. Duplex enim est infinitum in essentia: aliud in certo aliquo genere Entis, vt si daretur qualitas in genere qualitatis secundum essentiam infinita æquiualens infinitis qualitatibus specie distinctis, quarum vna sit perfectior, altera: aut si daretur aliqua substantia creata infinitis substantiis specie distinctis perfectior: Aliud est infinitum non in aliquo tantùm genere, sed in toto genere entis, quod omnem entis perfectionem atque adeò infinitarum specierum perfectionem essentialiter in se continet qualis est solus Deus. Infinitum igitur in omni genere entis non ponitur in prædicamento, non propter infinitatem præcisè & formaliter, quia infinitas potius iu-

Infinitum in essẽtia duplex.

uat ad hoc vt aliquid sit in prædicamento, quàm impedit ne sit, quia infinitum in aliquo genere ratione infinitatis habet, vt melius & perfectius participet rationem illius generis infinita quadam perfectione. Quare ex ratione infinitatis præcisè non repugnaret Ens infinitum esse in prædicamento, sed ex peculiari ratione talis infiniti quod est Ens per essentiam de quo infra: Infinitum verò secundùm essentiam in certo aliquo genere entis, nec infinitatem, nec vllam aliam eiusmodi causam habet quæ excludatur à prædicamento. Quare & numerus infinitus si ponatur habere essentiam infinitam (de quo nunc non disputo) deberet reponi in eodem prædicamento, in quo numerus finitus, quia solùm ad genus numeri pertineret, non ad alia genera aliorum prædicamẽtorum, nec in sua essentia inuolueret essentias aliorum prædicamentorum, sed solùm essentiam vnius generis & prædicamenti. Quod verò dicitur infinitum in essentia non habere determinatam differentiam, si intelligatur per determinatam differentiam, certa aliqua & ab aliis *distincta differentia*, falsum est: sicut enim habet certum & determinatum esse; ita certam & determinatam differentiam, hoc est, differentiam certi ac determinati generis, & distinctam essentialiter à differentiis aliorum tam infinitorum, quàm finitorum Entium. *Verbigratia*, differentia numeri infiniti esset determinata ad genus numeri, & ad perfectionẽm essentialem sub genere numeri comprehensam. Si verò dicatur determinata, id est, non omnem perfectionem essentialem illius generis, sed aliquam tantùm continens, sic verum est differentiam entis infiniti non esse determinatam, quia non determinatur ad vnam perfectioné essentialem illius generis,

neris, sed sine termino omnem perfectionem illius generis continet, & æquiualet infinitis aliis perfectionibus specificis sub illo genere. Sed hoc non obstat quo minus essentia simpliciter sit determinata, quia est determinata ad certum genus entis & distincta ab aliis generibus, licet alio respectu sit indeterminata, vt dictum est.

QVÆSTIO II.

An Accidens sit vniuocum respectu omnium accidentium?

SOtus hîc affirmat quem aliqui recentiores sequuntur. Ratio est: Quia ratio accidentis est inesse subiecto; accidentis enim esse est inesse: atqui omnia accidentia conueniunt in vna communi ratione essendi in suo subiecto; eadem enim ratione omnia insunt: ergo accidens est quid commune vniuocum respectu omnium accidentium. Porrò quidam ex hoc inferũt, omnia nouem genera accidentium poni in vno prædicamento accidentis, propter conuenientiam vniuocam in ratione Entis. Alij verò vt Sotus & Iauellus id negant sequi; aiunt enim non omne vniuocum esse genus: nam ad genus requiritur præter vniuocationẽ vt abstrahat perfectè à differentiis & nõ contineatur *in illis*; nec prædicetur, quod accidenti non conuenit; Omnis enim differentia accidentis est accidens. non potest igitur poni genus prædicamenti, sicut neque Ens.

Communis tamen sententia est. Accidens non esse vniuocũ respectu omnium accidentiũ. Primò. Quia omne vniuocũ est extra differentias proprias vniuocatorum, vt animal extra rationale & irrationale; gradus enim communis, & gradus proprius debent esse

vtmi-

vt minimum ratione distincti: at accidens nullas potest habere differentias, extra rationem accidentis; omnes siquidem differentiæ quæ assignari possunt in accidente, sunt accidentia, & earum esse est inesse: ergo accidens non est vniuocum. Ex quo patet, non solius generis esse id proprium præscindere à differentiis, & esse extra rationem differentiarum, sed omnis vniuoci: omne enim vniuocum dicit gradum communem, gradus autem communis distinguitur ratione ratiocinata à gradu proprio, commune enim non est proprium, vti etiam præcedenti disputatione contra Sotum docuimus.

Secundo. Quia omne vniuocum significat eandem essentiam in suis inferioribus: atqui accidens non eandem, sed diuersas essentias in diuersis accidentibus significat: ergo non est vniuocum respectu omnium accidentium. Minor probatur. Nam quantitas & qualitas, quâ diuersa sunt, sunt accidentia: ergo accidens diuersam naturam significat in quantitate & qualitate.

Tertio. Aliqui idem confirmant hoc argumento. Nihil potest esse commune vniuocum absoluto & relatiuo: at accidens est commune absoluto & relatiuo, verbi gratia, quantitati & relationi; ergo non est vniuocũ. Maior probatur. Id enim quod est cõmune vniuocè absoluto & relatiuo, abstrahit ab absoluto & relatiuo; quia genus abstrahit à suis differentiis contrahentibus: at nihil potest abstrahere ab absoluto & relatiuo; quia eo ipso quod abstrahit à relatiuo non est relatiuum; Ens aũt non relatiuum, est absolutum, hoc enim absolutum dicimus quod est in se non ad aliud, ergo. Ruuius concedit dari medium inter absolutum, & relatiuum nempe

An possit concipi ens nec absolutũ nec respectiuum.

pe quod ab vtroque abſtrahit. At reuera illud quod ponitur abſtractum ab vtroque neceſſariò debet eſſe abſolutum. Nihil enim aliud ad conceptum abſoluti requiritur, niſi eſſe in ſe, & non ad aliud. Quod ſi dicas requiri vt non poſſit contrahi ad eſſe ad aliud. Contra: id falſum eſt. Nam qualitas eſt quid abſolutum & tamen contrahi poteſt ſecundum ipſos ad eſſe relatiuum vt patet in ſcientia, quæ eſt qualitas quædam relatiuè ſe habens ad obiectum ſcibile: Sufficit ergo ad abſolutum vt in ſe eſſentialiter non ſit ad aliud ſiue per nouam differentiam poſſit conſtitui in eſſe reſpectiuo, ſiue non.

Sed *obiicitur primò*. Ab omnibus ſubſtantiis poteſt abſtrahi ratio vniuoca ſubſtantiæ; ergo & ab omnibus accidentibus poteſt abſtrahi ratio vniuoca accidentis: ſicut enim oẽs ſubſtantiæ in hoc cõueniunt ꝙ per ſe exiſtant, ita omnia accidẽtia conueniũt in hoc ꝙ in vno exiſtant. Nec obſtat quod ratio accidentis ſit diffuſa per entitatem accidentis & per omnes gradus eius tam genericos, quàm ſpecificos: nam etiam ratio ſubſtantię fuſa eſt per omnem entitatem ſubſtantiæ, & omnes eius gradus: nam & partes ſubſtantiæ, ſunt ſubſtantiæ: ſicut ergo hoc non obſtante ratio ſubſtantiæ vniuoca poteſt abſtrahi ab omnibus ſubſtantiis; ita poterit ratio abſtrahi vniuoca accidentis ab omnibus accidentibus.

Reſpondeo. Diſparem eſſe rationem ſubſtantiæ, & accidentis. Nam in ſubſtantia duplicem rationem ſubſtantiæ diſtinguimus: vnam communem omnibus partibus & gradibus ſubſtantiæ, quæ eſt in ſe eſſe, & non in alio tanquam in ſubiecto; aliam ſpecialem quæ conſiſtit in ratione ſubſiſtendi independenter

Genus substãtiæ potest esse vniuocum non accidens.

ab alio, ita vt ratione eius habeat substantia ex se, non ex alio subsistere: talem vim subsistendi in materialibus dicimus esse præcipuè à materia, quæ cùm sit subiectum formarum tam substantialium, quàm accidentalium ipsa ex se subsistit, at ratione illius aliæ subsistunt. Hæc igitur ratio substantiæ non est fusa per omnes gradus substantiæ; sed est specialis quidam gradus substantiæ. In accidente autem non est alia ratio accidentis, nisi fusa per totam entitatem accidentis: quia quilibet gradus accidentis est accidens. Neque mirum: Nam per se, & ex se subsistere, cùm sit perfectio, non potest conferri à quacunque parte, vel modo substantiali: at inhærere subiecto est imperfectio, quæ non requirit specialem aliquem gradum, sed æquè afficit totum accidens, & eius omnes partes. Ex quo patet rationem accidentis non posse esse, nisi analogicam; rationem verò substantiæ posse dari vniuocam.

Accidens completũ est quid analogum.

Sed instabit aliquis. Accidens posse accipi dupliciter. Primò latè, vt est quid commune completo & incompleto accidenti: secundo strictè, vt dicit solum accidens completum habens essentiam completam. Priori igitur modo, non est vniuocum, quia prædicatur de differentiis, quæ sunt accidentia incompleta; at posteriori modo non prędicatur de differentiis & idcirco potest esse vniuocum. Sed contra. Accidens completum prædicatur formaliter de differentiis completè & in concreto acceptis. Nam verum est dicere. Tale coloratum quatenus est tale per differentiam specificam est accidens.

Obiicitur secundò. Si accidens non est vniuocum respectu omnium accidentium, erit analogum; at non est analogum, ergo vniuocum. Minor probatur. Quia

in

in omni analogia debet aſſignari principale analogatum, per ordinem, ad quod reliqua dicuntur talia: at in genere accidentis nullum aſſignatur principale accidens per ordinem ad quod dicantur reliqua talia: Ergo. Reſpondeo. Analogiam eſſe duplicem. Proportionis & Attributionis. licet igitur accidentia non habent analogiam attributionis in genere accidentis quia non habent principale analogatum per ordinem ad quod dicantur talia, habent tamen analogiam proportionis, quia quodlibet accidens ſuo modo eſt accidens, & habet proportionem quandam cum aliis in ratione accidentis.

Ex quibus patet ad fundamentum primæ ſententiæ illa enim conuenientia in ratione accidentis, eſt tanquã proportionalis non eſſentialis cùm in ſingulis accidentibus ſint diuerſæ rationes accidentis, vt dictum eſt.

QVÆSTIO III.

An genera prædicamentorum debeant eſſe vniuoca.

QVidam cenſent non requiri ad rationem generis prædicamentalis, vt ſit vniuocum, ſed ſatis eſſe vt ſit analogum: tum quia in vltimis ſex generibus, hæc vniuocatio vix oſtendi poteſt & colligi videtur ex Vaſquez prima parte diſput. 195. c. 5. tùm quia de ratione generis vniuoci eſt, vt genus ſit extra differentias, & nõ prædicetur de differentiis: atqui plurima genera prædicamentorum prædicantur de ſuis differentiis: ergo non ſunt neceſſariò vniuoca. Minor patet: nam dif-

ferentiæ ſubſtantiarum ſunt ſubſtantiæ; differentia quantitatis, quæ eſt ratio talis partium, eſt quantitas, quia includit in ſe rationem partium in communi; differentiæ etiam qualitatis ſunt qualitates, quia faciunt ſubiectum formaliter tale. Similiter relationis differentia eſt eſſe ad talem ſpecie terminum: atqui ad talem eſſe terminum, includit in ſe eſſe ad terminum. ergo includit rationem genericam relationis. Idem oſtendi poteſt in vltimis ſex generibus.

Communis tamen ſententia eſt genera prædicamétorum debere eſſe vniuoca, quia niſi ſint vniuoca nec erunt verè genera nec ſumma, quia ſupra ſe habent alia genera analoga.

Dico primò de ratione veri generis eſt, vt ſit vniuocum. Eſt ſententia Ariſtotelis multis in locis in quibus Analoga negat eſſe Genera. Nam 3. Metaph. t. 10. negat ens eſſe genus, quia non poteſt præſcindi à ſuis differentiis. Cum igitur de ratione vniuoci ſit præſcindi à differentiis vniuocatorum, ſequitur id quod præſcindi non poteſt à differentiis, nó poſſe eſſe vniuocum nec verè genus, tale eſt omne analogum. Et ſanè Ariſtoteles non negauit ens eſſe genus analogum, cùm id paſſim agnoſcat, & ei ſpecies, & ſpecierum ſpecies tribuat 4. Metaph. t. 2. Solùm ergo ex præciſione probat non eſſe vniuocum & ex conſequenti negat genus analogum eſſe verum genus. Idem Ariſtot. diſtinguit vnitatem generis ab vnitate analoga in 5. Metaph. t. 12. Alia, inquit, numero, alia ſpecie, alia genere, alia analogia, vnum ſunt, vbi etiam aliam definitionem dat vnius generis, aliam vnius analogiæ. Cum ergo alia ſit vnitas analoga, alia generis, eſſentia quoque analoga & eſſentia generica nó erit eadem: vnitas enim eſt paſſio entis, quare

Analogum non eſt verum genus.

quare quæ non habent eandem vnitatem, non habent eandem essentiam. Et cum vnitas generis analogi sit analoga, vnitas veri generis non erit analoga sed vniuoca.

Idem probatur ratione, quia de ratione veri generis est vt differentia sit extra rationem generis & genus sit extra rationem differentiæ. At hæc præcisio rationum est solùm generis vniuoci. Nam analogum caret hac præcisione. ergo solùm genus vniuocum est verè genus. Deinde de ratione generis est vt sit vnum commune multis speciebus, vt patet ex definitione generis. At analogum non est verè vnum sed tantùm vniuocum quia vniuocum præscindit à differentiis, quæ diuidunt genus in multa; & ideò est vnum & indiuisum, quia nō habet in se causam diuisionis. Analogum verò includit differentias in confuso; vnde non est verè vnum: quia per differentias est multiplex, & diuisum in multa. & ex consequenti non est verum Genus.

Dico secundò, genera prædicamentorum debere esse vniuoca. Primò, quia non essent verè genera; cùm de ratione veri generis sit esse vniuocum. Atqui ab Aristotele & Porphyrio dicuntur absolutè genera: analoga autem negantur esse absolutè genera, vt de ente probat Arist. 3. Metaph. t. 10. *Genera Prædicamentorum esse vniuoca.*

Secundò, nec essent summa genera, quia haberent supra se genus analogum; nempe ens vel accidens. Dices posse vocari summa non absolutè sed in tali modo afficiendi & denominandi primam substantiam nempe per modum qualitatis, quantitatis, &c. Contra, hoc non est esse summa absolutè & simpliciter. Cùm tamē absolutè dicantur summa, & inter ea genera quæ rebus

conueniunt esse summa: genera autem quæ rebus conueniunt sunt præcipuè vniuoca, quare in ordine generũ vniuocorum sunt summa. Deinde ens & accidens habent superiores modos afficiendi & denominandi primam substantiam, quam qualitas aut quantitas nempe per modum entis & accidentis. ergo neq; in genere modi afficiendi & denominandi essent summa.

Deniq; nisi genera prædicamentorum sint vniuoca, non erunt plura sed vnum, quia vnum est summum genus analogum omnium rerum, nempe ens.

Dices secundum intentionem quidem eorum qui prædicamenta inuenerunt, genera prædicamentorum debere esse vniuoca: at spectata rei natura, minimè: quia videmus in plerisq; genus prædicari de differẽtiis quod tollit omnem vniuocationem.

Respondeo. Secundum omnes prima quatuor summa genera esse vera genera & ex consequenti vniuoca, neque de iis rationaliter dubitari potest. Nam quod obiicitur differentiam qualitatis esse qualitatem: Respondendum est, propriè loquendo non esse qualitatem, sed rationem formalem qualitatis & facere tale vel tale subiectum non quia sit qualitas, sed quia est ratio formalis constitutiua qualitatis, sicut & rationalitas non est propriè homo, sed ratio formalis propria hominis seu id quo homo est homo, Quæ distinctio aliis quoq; generibus & differentiis prædicamentorum applicari potest. Talitas enim rei formaliter, non est res: differentiæ verò generum prædicamentalium sunt talitates quædam generum non igitur formaliter sunt ipsa genera.

Differentia Qualitatis non est Qualitas sed ratio Qualitatis.

Alii respondent, qualitatem posse sumi dupliciter.

Alia Responsio.

ter. Primò. Vniuersalissimè pro eo quod quocunq; modo est qualitas, siue vt pars constitutiua qualitatis siue vt qualitas constituta completè in ratione qualitatis; & sic abstrahit à qualitate completa & incompleta, & prædicatur de vtraq;, verum hoc modo qualitas non est summum genus prædicamenti; quia nō dicit vnam rationem qualitatis, nisi analogicè. Et in hoc sensu qualitas prædicatur de differentiis. Secundò. Sumitur solum pro qualitate completa, quomodo qualitas non prædicatur de differentiis quæ sunt qualitates incompletæ: dicuntur enim qualitates, quia sunt partes constitutiuæ qualitatis. Hoc ergo modo, qualitas est genus vniuocum, & summum genus prædicamenti & nō prædicatur de differentiis.

Quod si dicas etiam ens completè acceptum non prædicatur de differentiis, similiter & accidens, neq; tamen inde sequitur esse genus vniuocum. Respondeo requiri quidem ad genus vniuocum, vt non prædicetur de differentiis, sed hoc solùm non sufficere. Nam præterea necesse est vt secundum vnam & eandem rationem conueniat speciebus, quod non est in ente & accidente. Dicitur porrò qualitas completa, quæ non est pars qualitatis sed per modum totius qualitatis constitutæ ex suis partibus concipitur, siue concipiatur specificè & actu secundum omnes partes ipsam constituentes, siue genericè per modum tamen totius, vt alibi explicatum est.

Iam verò licet de primis quatuor summis generibus, certum sit esse illa vera & vniuoca genera: tamen de vltimis sex multi viri docti dubitant siue q; non sint vniuoca siue quod non sint in rigore genera vera: quia cōtrahuntur per differētias accidentales nō essentiales.

Sex vltima summa genera an sint in rigore vera genera.

De

De ratione enim veri generis eſt vt faciat cum differentia vnam eſſentiam ſimpliciter non vnam accidentaliter; ac proinde vt contrahatur per differentias eſſentiales aptas ad conſtituendam vnam eſſentiam, non verò per accidentales: hæ enim non faciunt vnum per ſe, ſed per accidens. Tales verò differentiæ videntur eſſe in vltimis prædicamentis. Nam in Vbi differentiæ aſſignantur ſurſum, deorſum, vel aliæ quæ ſumuntur, à differentiis accidentalibus loci, vt eſſe in foro, in templo; loco enim eſt accidentale eſſe forum vel templum. Vbi etiam dicit ſolùm locum vel eſſe in loco non verò differentias accidentales loci, vnde ſublatis talibus differentiis, non aufertur Vbi ſed manet idem.

Similiter differentiæ, Quando, ſunt heri: *hodie*; quæ ſunt differentiæ merè accidentales, deſumptæ à prioritate & poſterioritate temporis, quæ tempori conueniunt per accidens: quia idem tempus eſſentia*liter*, dicitur prius & poſterius accidentaliter reſpectu temporum antecedentium & conſequentium. *Sicut ergo*, accidentale eſt tẽpori hodierno, quod *illud antecedant* & ſequantur alia tempora, nam *licet nulla* antecederent, nulla ſequerentur, eſſet idem tempus: ita per accidens eſt exiſtenti in tempore, exiſtere in priori vel poſteriori tempore. Quo argumento Ariſtoteles in Prædicamentis probauit magnum & paruum non eſſe differentias eſſentiales quantitatis: quia eadem quantitas dicitur diuerſo reſpectu magna & parua, & ſine talibus reſpectibus eſt quantitas.

Idem oſtenditur de differentiis ſitus quæ ſunt eſſe antrorſum, & retrorſum, iacere, ſtare, ſedere quæ ſunt diuerſi reſpectus partium in loco: reſpectus autem ſunt quid accidentale. Habere etiam eſt denominatio quæ-

dam

dam à rebus habitis, quæ circa corpus ſunt, ad circumpoſitionem autem per accidens eſt, quod corpus circũpoſitum ſit talis, vel talis naturæ aut proprietatis: nam circumpoſitio formaliter fit per quantitatem corporis circumpoſiti ad quantitatem corporis, cui fit circumpoſitio: Ad quantitatum autem circumpoſitionem per accidens eſt quod hæ quantitates ſint talis vel talis ſubiecti: Vnde ſolum accidentaliter fit alia vel alia circumpoſitio ex diuerſa qualitate corporum circumpoſitorum.

Ex quibus patere aiunt vltima genera prædicamentorum non eſſe genera eſſentialia ſed accidentalia; quia cum *differentiis* non faciunt vnam eſſentiam per *ſe, ſed* tantum vnam per accidens. Quod etiam ad actionem & paſſionem extendi volunt: hæc enim dicunt effectum cum relatione ad agens vel ad paſſum, quæ relationes ſunt differentiæ accidentales effectus. Dicunt tamen hi Autores illam compoſitionem ex genere & differẽtia accidentali ſufficere ad rationem prædicamenti; vel quia iſta à nobis concipiuntur per modum generis & differentiæ eſſentialis & tanquã vnum quid eſſentiale: prædicamenta enim ſunt inſtituta pro rebus vt à nobis communiter concipiuntur: vel quia in ordine ad ſcientias, ſufficit talis ſpecies, quæ ita ſit vna vt *fundet* paſſiones demonſtrabiles vti apparet in ſpeciebus numerorum, de quibus Arithmetica; numeri enim vt ſunt in re non ſunt vnum eſſentialiter ſed tantum vt à nobis ſub vna ratione concipiuntur quæ fundet paſſiones de numeris demonſtrabiles. Verùm de hac re quid ſit ſentiendum patebit ex ſingulorum prædicamentorum tractatione. Ex quibus patet ad argumenta primæ ſententiæ.

QVÆSTIO IV.

An necesse sit prædicamenta distingui ad inuicem ex natura rei.

QVidam affirmant: quia ita distinguuntur, vt vnum non sit aliud dicunturq; primò diuersa.

Dicendum tamen est cum communiori sententia id minimè esse necessarium, sed satis esse vt distinguantur ratione raciocinatâ, etiamsi à parte rei nullo modo differant. Ratio est: Quia ad distinguenda prædicamenta sufficit distinctio rationum formalium: Nam hæc distinctio sufficit, vt vnum dicatur non esse aliud; atqui distinctio rationum formalium potest esse per solum intellectum distinctis conceptibus & rationibus eandem rem concipientem: Ergo non requiritur distinctio ex natura rei confirmatur. Quia prædicamenta distinguuntur per distinctos modos denominandi & afficiendi primam substantiam: atqui distinctæ rationes formales ferunt secum distinctos modos denominandi & afficiendi primam substantiam: Rationes enim formales etiamsi ex natura rei non distinguantur, sed tantum per intellectum habent tamen vim sufficientem ad afficiendam diuersis modis & denominandam primam substantiam: non enim propter solam distinctionem, sed propter naturam rationum formalium afficiunt & denominant. Non nego tamen aliqua prædicamenta distingui ex natura rei, sed id prouenit non ex ratione communi omnibus prædicamentis, sed ex speciali & propria quorundam. Sic dicimus: Quantitatem à substantia necessariò distingui propter specialem eius rationem, quia nimirum est accidens inhærés subiecto. Quod enim alicui inhæret, necesse est ab ipso distin-

ſtingui, idem enim, quatenus idem inhærere ſibi nō poteſt; Sic ea quę ſeparari à ſe poſſunt, dicimus ex natura rei diſtingui, propter ſpeciales illorū eſſendi modos, quos ex ſeparabilitate cognoſcimus. Vniuersè autem non affirmamus, ex eo ſolùm quod aliqua in diuerſo prædicamento ponuntur, eſſe ex natura rei diſtincta. Hinc aliqui actionem, & paſſionē non niſi ratione diſtinguunt similiter relationem à fundamento.

Ad fundamentum primæ ſententiæ Reſpondeo. Summa genera in nullo vnuocè conueniunt & ſunt primò diuerſa tamen ad hoc non requiritur diſtinctio eorum realis, ſed ſufficit diſtinctio rationum formaliū per intellectum: Sic rationale & ſenſitiuum ſunt primò diuerſa, & tamen non niſi ratione diſtinguuntur.

Dicitur autem primò aliquid differre, vel diuerſum eſſe, quando non mediatè ratione alicuius in ſe contenti differt, ſed immediatè ratione ſui totius. ſic homo non primò differt à bruto: ſed ratione rationalis, quod primò differt ab irrationali & illius reſpectu homo. Quæ igitur primò differunt, non habent vllam conuenientiam vniuocam inter ſe, ſed vnum totaliter non eſt aliud.

QVÆSTIO V.

Quænam ponantur in prædicamentis.

QVædam pertinent ad prædicamenta per ſe, quædam reductiuè, quædam nullo modo. Per ſe pertinent, quæ ſunt in recta linea prædicamentali ſub ſummo genere conſtituta. Hæc autem ſunt ſpecies tam ſubalternæ quam infimæ.

Quod ſi quæras. An indiuidua per ſe ponantur in

prædicamento, videntur enim & ipſa eſſe in rectâ lineâ prædicamenti, & genus prædicamenti æquè de illis dicitur in Quid, ſicut & de ſpeciebus; ergo æquè ac ſpecies poni debent per ſe in prædicamento.

Indiuidua non poni per ſe in Prædicamento, quidã cenſent.

Quidam tamen oppoſitum tenent Indiuidua non poni per ſe in prædicamento; Ea enim quæ ponuntur per ſe in prædicamento ſunt eſſentiæ rerum: propter eſſentias enim rerum diſtinguendas & ordinandas in lineâ prædicamẽtali ſunt inuenta prædicamenta: atqui indiuidua non dicunt aliam rationem eſſentiæ à ſpecie diſtinctam, ſed tantùm dicunt eſſentiam hanc & indiuiſam: ergo non ponuntur per ſe in Prædicamento. Hinc eſt quod prædicamentum definitur, eſſe coordinatio generum & ſpecierum ſub aliquo ſummo genere, Indiuidua igitur ſolùm ſunt baſes huius coordinationis, non verò ad ipſam coordinationem formaliter pertinent. Nam quod genus prædicamenti de illis dicatur in quid, id illis conuenit non ratione ſui, *ſed ratione* ſpeciei, quia habent in ſe eſſentiam ſpeciei. *Deinde Prędicamentum* eſt coordinatio eorum, *quæ prædicantur*, Indiuidua autem non prædicantur *ſed* ſubiiciuntur, nõ igitur indiuidua pertinent per ſe ad prædicamentum. Quod ſi dicas etiam indiuiduum prædicari de vno. Reſpondeo. Hanc prædicationem non eſſe prædicamentalem; in prędicamẽtali enim coordinatione ſolùm ſpectatur prædicatio ſuperioris de inferiore, non eiuſdem de ſeipſo, vt patet ex linea prædicamentali. Rurſum ſi quæras. An indiuidua ſaltem vt baſis prædicamenti pertineant per ſe ad prædicamenta. Reſpondent. Non pertinere per ſe, quia pertinere vt baſim aliorũ eſt pertinere propter aliud: non propter ſe: per ſe autem pertinere, eſt pertinere ratione ſui non ratione alterius.

Quod si instes. Ergo pertinebunt per accidens. Respondeo. Per accidens dupliciter dicitur. Primò, vt significat esse non ratione sui, sed ratione alterius: secundo modo vt significat contingenter & non necessariò. Priori ergo modo indiuidua sunt per accidens in prædicamento, posteriori verò per se.

Nobis magis probatur prior sententia, nempe indiuidua per se poni in prædicamento. Est enim prædicamentum ordo prædicabilium & subiicibilium, indiuidua autem sunt maximè subiicibilia. *Sententia Authoris.*

Reductiuè verò ponuntur in prædicamento ea, quæ sunt aliquid, eorum, quæ per se ponuntur in prædicamento, vt sunt gradus generum, & specierum, ex quibus genera & species constant, similiter partes, modi, & similia. *Partes reductiuè ponuntur in pdicamento.*

Primò igitur. partes substantiæ, ponuntur reductiuè in prædicamento substantiæ siuè sint partes Physicæ, vt materia, & forma, siue Metaphysicæ vt gradus genericus, & specificus; siue integrantes, vt caput, pes: quia enim partes non subsistunt nisi in toto, ideo non nisi vt sunt partes totius in prædicamento ponuntur, vna cum toto, & ratione totius.

Quod si dicas. Genus æquè ac differentiam constituere speciem: ergo æquè vtrumque reductiuè ponetur in Prædicamento. Respondeo. disparem esse rationem generis & differentiæ. Nam differentia non solùm est pars essentialis speciei, sed etiam per modum partis significatur. Verbi gratia rationale significat rationalitatem, vt adiacentiam homini per modum qualitatis essentialis: at genus dicit quidem illum gradum qui est pars essentialis, tamen significat illum non per modum partis, sed per modum totius potentialis qua- *Genus per se ponitur non differentia.*

tenus est id totum potentia quod species est actu: quare genus per se ponitur in prædicamento, non verò differentia; ratione enim huius diuersi modi significandi genus subalternum recipit prædicationem in quid summi generis prædicamentalis, differentia verò non recipit.

At inquies. Etiam differentia materialiter significat suum subiectum, hoc est, speciem, sicut & omne accidens in concreto acceptum: ergo etiam differentia totum significat. Respondeo. Tam differentiam, quàm accidens significare formam per modum formæ & solùm connotare & consignificare subiectum, quasi extrinsecè, tanquam subiectum sui significati, non tanquam rem significatam.

Modi ponūtur reductiuè. Secundo ponuntur reductiuè modi illi qui pertinent aliquo modo ad constitutionem illius rei. Duplices enim modi considerari possunt, aliqui constituunt rem in illo eodem genere, aliqui in diuerso genere. Verbi gratia modi substantiæ, vt existentia, subsistentia, constituunt substantiam in esse substantiali, accidentia verò constituunt eam in esse accidentali extra genus substantiæ. Vt igitur modus reductiuè ponatur in prædicamento, non satis est, vt quacunque ratione constituat rem illius prædicamenti, sed requiritur vt constituat rem in illo eodem genere. Quare soli modi eiusdem generis reductiuè ponuntur in eodem prædicamento, quia hi modi participant aliquo modo genus illius prædicamenti, modi verò diuersi generis non ponuntur reductiuè, quia non participant genus illius prædicamenti, sed pertinent per se ad alia prædicamenta, alioqui omnia accidentia, cùm sint mo-

Si sint eiusdem generis.

di qui-

aliquidam substantiæ ponerentur reductiuè in genere prædicamenti substantiæ.

Quædam verò sunt, quæ nullo modo ponuntur in prædicamentis, nec per se nec reductiuè. Talia sunt inprimis, Entia rationis, & fictitia, quia genera prædicamentorum sunt rerum genera, entia autem rationis, & fictitia non sunt res, sed finguntur esse res, & idcircò verè non sunt in prædicamento, sed finguntur esse.

Entia rationis ne reductiuè quidem ponũtur propriè loquendo.

Dices poni. Saltem reductiuè? Respondeo. Ne reductiuè quidem propriè: quia quod propriè reducitur ad genus aliquod rerum, debet esse propriè res, si autem est impropriè, res, impropriè quoque reducetur, hoc est, metaphoricè similitudinariè. Et hoc sensu supra diximus entia rationis impropriè reduci posse ad prædicamenta.

At inquies similitudo rei reducitur ad rem: hæc autem entia sunt similia aliquo modo veris & realibus entibus: ergo. Respondeo. Similitudo rei vera reducitur ad rem quia verè participat aliquo modo rationem illius rei: at similitudo ficta & impropria non est vera participatio, quare nullo modo potest reduci ad prædicamentum rei veræ. Vnde aliqui censent pro entibus rationis constituenda potius esse noua prædicamenta entium rationis, & quia entia rationis in omnibus decem generibus fingi possunt; est enim substantia ficta, & qualitas ficta, quantitas, relatio; ideo decem fingi possunt prędicamenta pro entibus fictitiis. Verùm sicut entia ista non sunt verè entia, ita & prædicamenta talibus entibus constantia non essent vera prædicamenta, sed similitudinaria duntaxat.

An decem prædicamnta Entium rationis.

Nega-

Negationes per accidens ponũtur in Præd.

Negationes etiam reales, quidam putant poni posse in prædicamento rei, cuius sunt negationes, quia negatio nihil aliud est, quam ens negatum. Verùm dicendum est negationes non reduci per se, sed per accidens, quia sunt aliquid eius quod ponitur per se in prædicamento. Nam illud reducitur per se quod aliquo modo participat rationem illius generis, licet imperfectè: at negatio nullo modo participat rationem generis vllius prædicamenti; genera enim prædicamẽtorum sunt entium, negatio autem est non ens: ac ex consequenti est quid oppositum generi prædicamenti. Nam quod dicitur negationem esse ens negatum, hoc aliis & magis propriis verbis dicitur, non esse ens; ens enim est ens affirmatum non negatum, & negatum ens, est non ens. Vnde noua etiam ratio sumi potest. Quod enim opponitur alicui non reducitur ad illud: non ens autem opponitur enti contradictoriè: non igitur reducitur ad genus entis; Quod enim opponitur alicui, excludit illud; quod autem reducitur debet esse aliquo modo affine & simile illi ad quod reducitur; *propter affinitatem enim* illam & similitudinem reducitur. Præterea si negatio reduceretur ad genus prædicamenti, maiore ratione accidentia omnia reducerentur ad substantiam, quia maiorem affinitatem habent accidentia cum substantia, quam non ens cum ente. Si *igitur* accidentia non reducuntur ad genus substantiæ, quia nullo modo participant rationem genericam substantiæ: multo minus reduci poterunt non entia. Quod si reducuntur, per accidens merè reducuntur, quia sunt quid eorum, quæ pertinent ad prædicamenta: quo etiam modo omnia accidentia possent reduci per accidens ad substantiam, quatenus sunt quid substantiæ, per se autem ad alia

Negatio ens negatum.

præ-

prædicamenta ſpectant. Neque repugnat idem poni per ſe in vno prædicamento, reductiuè in alio, quando illa reductio eſt merè per accidens.

Dubitatur etiam de entibus artificiatis, an poni poſſint in prædicamento. Et quidem ratione partium ex quibus componuntur, non eſt dubium poſſe in diuerſis prædicamentis poni; componuntur enim ex rebus diuerſorum prædicamentorum, vt ſcamnum ex ligno, & tali figura; vt verò ſunt quædam Tota & artificiata compoſita, ſic in nullo prædicamento ponuntur. Totum enim artificiatum non eſt vna aliqua eſſentia, ſed plures eſſentiæ, ſimul coniunctæ, ſimulque ſunt vnum per accidens, in prædicamentis autem non reponuntur entia per accidens, quia ſingula prædicamenta ſunt pro ſingulis eſſentiis, & diſtinctæ genere eſſentiæ ſunt in diſtinctis generibus prædicamentorum.

Artificiata nō ponuntur in præd.

Quod ſi quæras? quomodo poſſit cognoſci aliquod ens per ſe, & diſtingui ab ente per accidens? Reſpondeo. Vt aliqua ſint vnum ens per ſe, duo inter cætera requiruntur. Primò vt ambo ſint vnius generis: Nam ex rebus diuerſorum generum, non fit vnum per ſe, ſed per accidens, vt ex ſubſtantia, & accidente, ex qualitate & quantitate.

Quid ſit vnum per ſe.

Secundò- Vt ſint duo Entia incompleta; nam ex duobus completis, tam in diuerſo, quàm in eodem genere, non efficitur vnum per ſe, ſed per accidens: quia duo completa perfectè à ſe diſtinguuntur eſſentialiter, & perfectè ſunt duo, non vnum; ex duobus autem incompletis & imperfectis poteſt eſſe vnum perfectum & completum. Sic ex materia & forma, fit vna completa ſubſtantia: ex ligno autem & lapide, neque ex cumulo

lepidum fit vna ſubſtantia, quia ſunt perfecta entia & perfectè à ſe diſtincta. Quare & artificiata cum conſtent rebus diuerſorum prædicamentorum perfectis in ſuo genere, nō ſunt entia per ſe, ſed per accidens; ac ex conſequenti non ponuntur in prædicamentis. Differunt autem artificiata ab aliis compoſitis per accidens præſertim à denominatiuis; denominatiua enim formaliter ſignificant formam materialiter ſubiectam. Verbi gratia, albū formaliter ſignificat albedinem, materialiter ſubiectum albedinis; at artificiata vtrumque membrum compoſitionis formaliter ſignificāt ad modum ſubſtantiæ compoſitæ ex materia & forma. Cum enim quis dicit, ſe emiſſe veſtem, vel nauem, non dicit ſe emiſſe formam tantùm veſtis & nauis, ſed vtrumque & formam & materiam. Vnde & Ariſtoteles in Primo Phyſicorum principia compoſiti ſubſtantialis inueſtigat, ex proportione artificiatorum, quia artificiata ſignificant materiam & formam per modum *ſubſtantiarum*, & concipiuntur tanquam *ſubſtantiæ quædam*.

Artificiata ſignificant per modum ſubſtantia.

At obiicies ſi fiat verum aurum arte Chimica, erit illud aurum artificiale; quia arte factum; & tamen erit vna eſſentia, quia eiuſdem ſpeciei cum auro naturali, & in eodem prędicamento reponetur in quo aurum naturale; ergo aliqua ſaltem artificiata ſunt vnum per ſe, & reponuntur in prædicamento. Reſpondeo. Aurum Chimicum tam quoad ſubſtantiam, quàm quoad compoſitionem omnem ſubſtantialem eſſe naturale, non artificiale. Nam & ſubſtantia eſt eiuſdem rationis cum ſubſtantia auri naturalis, & principia componentia ſubſtantiam ſunt naturalia, & compoſitio ipſa ſubſtantialis eſt naturalis, quia eſt vnio actus & potentię naturalis,

ſolùm

solùm igitur dicitur aurum artificiale ratione præparationum, & dispositionum antecedentium; modi enim illi præparandi materiam, & inducendi dispositiones ad aurum producendum, sunt ab arte excogitati & distincti à modis naturalibus, quibus aurum produci solet à natura. Quocirca aurum Chimicum quâ naturale, non quâ artificiale ponitur in prædicamento.

Dices. etiam in scamno forma illa scamni est accidens naturale & Physicum & Physicè coniungitur ligno; & tamen illa coniunctio dicitur artificialis. Respondeo. Formam scamni naturalem esse quoad entitatem, quoad coniunctionem verò partim esse naturalem, *partim artificiatam*, coniunctio enim illa est *naturalis*, tum quoad res coniunctas, tum quoad essentiam ipsam coniunctionis, quæ est quid Physicum & naturale: est verò artificiata, quoad principium directiuum; ars enim adinuenit talem coniunctionem ligni cum tali forma, & talem formam imposuit ligno. Circa formam verò auri nihil simile facit ars, sed solùm circa dispositiones accidentales, quibus positis naturaliter absque alia arte consequitur forma auri.

Ex dictis etiam patet Entia per accidens non poni in prædicamento quia non habent vnam essentiam. Componuntur enim vel ex rebus distinctorum prædicamentorum, vt homo albus, vel ex rebus eiusdem prędicamenti, sed completis & perfectis & ex consequenti perfectè à se distinctis, vt cumulus lapidum. Sola igitur Entia per se quæ dicunt vnam essentiam siue simplicem siue compositam ex duabus incompletis eiusdem generis (vt ex materia & forma fit vna substantia) ponuntur in prædicamentis.

Entia per accidens, non ponũtur in Præd.

QVÆSTIO VI.

An res debeant poni in prædicamentis in concreto vel abstracto.

SVpponendum est abstractum & concretum eandē essentiam significare, sed diuerso modo. Nam abstractum significat essentiam per modum formæ vt humanitas; concretum verò per modum habentis formam, vt homo, Homo enim est id quod habet humanitatem.

Sunt autem concreta duplicia: alia substantiæ, vt homo, alia accidentis, vt album. Concreta etiam accidentis sunt duplicia: alia quæ significant accidens existens in subiecto vt album; alia quæ significant accidens existens in se per modum substantiæ, vt albedo quibus duobus generibus concretorum respondent duplicia abstracta. Nam abstractum albi, *verbi gratia* est albedo: abstractum albedinis, est *albedinitas seu* ratio albedinis. Quæritur ergo an *modo abstracto vel* concreto res ponantur in prædicamentis.

Substantia ponuntur in concreto nō in abstracto.

Dico primò. Substantiæ debent poni in prædicamento in concreto. Primò. Quia in prædicamentis res ponuntur per modū generum & specierum: at genera & species sunt concreta habentque sua abstracta; abstractum enim hominis est humanitas, animalis, animalitas: ergo in substantia res debent poni in concreto significatæ.

Secundò probatur. Quia res debent poni in prædicamentis perfecto modo sibi conuenienti: at essentia in concreto habet perfectum modum essendi; significatur enim vt, Quod: in abstracto verò incompletum

quia

quia ſignificatur vt Quo: Ergo debent poni in concreto non in abſtracto.

Tertiò. Pars non ponitur per ſe in prædicamento, ſed totum, & ratione totius, pars: at abſtractum eſt pars quædam concreti: ergo non abſtracta, ſed concreta per ſe ponuntur in prædicamentis. Minor patet. Quia concretum eſt habens eſſentiam abſtractum autem dicit ſolam eſſentiam, vnde eſt quaſi pars quædam, & veluti forma concreti, humanitas, hominis, concretum verò eſt quaſi quoddam totum, conſtans eſſentia & ſubſiſtentia.

Dico ſecundò. Accidentia ponuntur per ſe in prædicamento *in abſtracto* non in concreto. Ratio eſt. *Quia* res ponuntur in prædicamentis per modum generum, vel ſpecierum: at abſtracta accidentium ſunt genera & ſpecies, non autem concreta: ergo abſtracta accidentium non concreta ponuntur per ſe in prędicamẽtis. Maior patet. Quia prædicaméta ſunt coordinationes generum & ſpecierum ſub vno ſummo genere, ergo ſola genera & ſpecies ponuntur in prædicamentis. Minor probatur. Quia abſtracta accidentium ſignificant quidem formam, ſed per modum ſubſtantiæ, ſeu vt in ſe exiſtentem, vt color, albedo, vnde quamuis non ſint concreta ratione ſubiecti, quia non ſignificant formam cum ſubiecto, vt album; ſunt tamen concreta ratione formæ, quia ſignificant formam exiſtentem in ſe, & habent ſuum abſtractum ſicut genera & ſpecies ſubſtantiarum, abſtractum enim albedinis eſt ratio albedinis ſeu albedinitas. Ex quo ſequitur concreta accidentium ſeu accidentia denominatiuè accepta vt album, coloratum, non eſſe per ſe in prædicamento. Primò: Quia nõ ſignificantur per modum generum & ſpecierũ

in se subsistentium, sed per modum adiacentium subiectis: modus enim generis & speciei est modus rei in se existentis, & ratione cuius prædicatur in Quid; non prædicaretur enim in quid nisi significaretur vt quid in se existens. Concretum autem accidentis nō significat quid in se existens sed quid adiacens alteri, Vnde principaliter & vt Quod, significat subiectum: accidens autem formaliter & vt Quo. Secundo. Quia concreta accidentis sunt entia per accidens composita ex subiecto & accidente, album, verbi gratia, est res affecta albedine: at entia per accidens non ponuntur in prædicamentis: ergo nec concreta accidentium. Quanquam si concreta accidentium sumantur formaliter cum reduplicatione, vt si dicamus album, quatenus album, tunc ratione huius reduplicationis idem significant, quod abstracta, & pro abstractis sumuntur, & sic possunt poni per se in prædicamentis. Cum enim dicimus album, quatenus album, accipimus album præcisè secūdum albedinem. Et in hoc sensu dicimus coloratum esse *genus respectu* albi & nigri, & album & nigrum esse *species colorati*; sumuntur enim concreta *formaliter* vt supponunt pro abstractis.

Concreta accidentiū sumuntur pro abstractis.

DI-

DISPVTATIO VIII.

De Substantia.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Substantia in communi.

SVbstantia, quæ ab Aristotele οὐσία, id est essentia, simpliciter dicitur, definiri potest dupliciter: negatiuè & positiuè. Negatiuè quidem, per negationem accidentis, seu modi existendi accidentalis. Id enim quod est, & non est accidens, necesse est, vt sit substantia, & quod non existit modo accidentis, necesse est vt existat modo substantiæ; inter substantiam enim & accidens in re non datur medium; non potest enim res aliqua esse in mundo, quæ non sit vel substantia vel accidens. Quod si dicas: Ens, Vnum, Verum, Bonum, non dicere determinatè substantiam, aut accidens, cùm de vtroq; indifferenter dicantur. Respondeo, ista abstrahere ab vtroq;, sed in mente non in re. Deinde cùm sint Analoga, & multiplicem significationem habentia, secundum diuersas significationes dicunt nunc substantiam, nunc accidés, in confuso tamen & inexpressè, ita vt propter hunc imperfectum & confusum modum concipiendi, non concipiantur sub determinata ratione substantiæ vel accidentis, licet reuera si distinctè conciperétur, necessariò conciperentur sub ratione substantiæ aut accidentis,

Definitur substantia negatiuè.

Inter substantiam & Accidens non datur medium.

tis, vt disp. 6. docuimus. Quare ista abstrahunt solùm secundum quid, à ratione substantiæ & accidentis, hoc est ab expressa ratione substantiæ & accidentis, non abstrahunt autem à confusa.

Neq; etiam refert quòd substantia non sit quid negatiuum, & idcirco nō debeat per negationem definiri. Non enim definitur per negationem, tanquam per aliquid essentiale, sed tanquam per id quod indicat eius essentiam; Omnis enim negatio sequitur ex aliqua affirmatione. Quare & negatio accidentis, aut modi accidentalis, sequitur ex essentia substantiæ; id enim quod habet talem essentiam, ratione cuius non est accidens, nec modo accidentali existit, est verè & essentialiter substantia.

Definitur ergo substantia negatiuè, esse Ens non existens in alio tanquam in subiecto: Non satis enim est, ad rationem substantiæ, non esse in alio, sed requiritur vt non sit in alio tanquam in subiecto. Nam etiam partes substantiæ, & modi substantiales, sunt in substantia; quia tamen non sunt in substantia tanquam in subiecto, idcirco propter hoc non amittunt rationem substantiæ: Sic etiam humana Christi natura existit in Verbo, non tamen vt in subiecto, ita vt non repugnet substantiæ esse in alio, sed solùm repugnet esse in alio, tanquam in subiecto.

Quid sit esse in subiecto.

Quid sit autem esse in subiecto, definit Aristoteles in Anteprædicamentis Cap. 2. In subiecto esse dico, quod cùm in aliquo sit, non sicut quædam pars, impossibile est esse sine eo in quo est. Tria igitur requiruntur ad hoc, vt aliquid dicatur esse in subiecto. Primum vt sit in alio. Deinde vt non sit pars; id enim quod est in subiecto, est extra substantiam subiecti, & quid exintrinse-

trinſecum illi; ſi verò ſit pars, non erit quid extrinſecum ſubiecto, neque extra ſubſtantiam ſubiecti, ſed potius erit ipſum ſubiectum; conſtituet enim ſubiectum in ſuo eſſe ſubſtantiali, vel abſolutè, vel quoad eſſe completum: pars enim eſt ſubſtantia ſui totius. Ex quo patet formam ſubſtantialem, partes integrantes, & modos ſubſtantiales, vt exiſtentiam & ſubſiſtentiam non eſſe in ſubiecto: quia conſtituunt ſubſtantiam in eſſe completo, & ſunt partes ſubſtantiæ quam conſtituunt; de ratione autem eius, quod eſt in ſubiecto, eſt, vt non conſtituat ſubiectum, per modum partis, ſed vt penitus ſit extra ſubſtantiam ſubiecti. Quod ſi dicas, Forma non conſtituit materiam in eſſe materiæ, cum ſit extra eſſentiam materiæ: Ergo poteſt dici eſſe in materia, vt in ſubiecto. Reſpondeo: eſſe materiæ ſubſtantiale eſt duplex, incompletum, & completum: Forma igitur licet non conſtituat materiam in eſſe materiæ incompleto, conſtituit tamen in eſſe completo; perficit enim eſſentiam materiæ imperfectam, & perducit eam ad ſuum eſſe ſubſtantiale perfectum. Tertiò requiritur, vt impoſſibile ſit eſſe ſine eo in quo eſt; nam poteſt eſſe aliquid in alio, & non vt pars illius, quia tamen poteſt eſſe ſine illo in quo eſt, non erit in illo vt in ſubiecto. Sic corpus eſt in loco non vt pars, quia tamen poteſt eſſe ſine loco, idcirco non eſt in illo tanquam in ſubiecto: Capilli etiam ſunt in homine, non vt pars, quia tamen poſſibile eſt eſſe illos ſine homine, idcirco non ſunt in homine, tanquam in ſubiecto.

Forma ſubſtantialis non eſt in ſubiecto.

Ex quo patet ſola accidentia propriè dicta eſſe in ſubiecto. Dico propriè dicta, quæ ſunt ex natura rei diſtincta à ſubiecto, & illi inhærent: ſola igitur talia

Sola accidentia ſunt in ſubiecto.

accidentia sunt in subiecto; quia sola sunt in substantia, non per modum partis; non constituunt enim substantiam in ratione substantiæ vllo modo, cùm sint extra genus substantiæ, neq; substantia est formaliter substantia propter accidens: denique ita insunt substantiæ, vt sine substantia esse non possint. Quædam verò sunt accidentia impropriè dicta, quæ ex natura rei non distinguuntur à subiecto, sed sola ratione concipiuntur distincta per modum accidentium, quatenus accidens dicitur esse id quod est extra essentiam. Tales sunt proprietates substantiales intrinsecæ substantiis. Hæc igitur sicut non sunt propria accidentia, ita non propriè insunt subiecto, sed concipiuntur inesse per actionem intellectus distinguentis vnum ab altero.

Substantia definitur per proprietates.

Secundò definiri potest substantia positiuè, per proprietates subsistendi per se, & substandi aliis: per has enim proprietates indicatur essentia substantiæ, quæ est fundamentum, & ratio talium proprietatum.

Substantia est Ens per se existens.

Primò ergo definitur substantia per *proprietatem per se existendi*: est ens per se existens. *Dupliciter* autem dicitur aliquid per se existere: vel quia in se non in alio existit, vt in subiecto, hoc est, nulli subiecto nititur: vel quia independenter ab alio existit; dependere enim ab alio, est per aliud non per se existere.

Dupliciter per se existit.

Primò modo omnis substantia, tam creata, quàm increata per se existit: quia ita in seipso existit, vt nulli subiecto nitatur; quo etiam sensu partes substantiales, & modi per se existunt. Nam etsi possit substantia existere in alio, tamen non potest esse in alio, vt in subiecto. Nam hic modus essendi tollit penitus rationem substantialem, quia propriè conuenit ei rei, quæ est extra

Substantia non repugnat existere in alio.

genus

genus substantiæ, & nullo modo constitutionem substantiæ spectat: At verò alii modi essendi in alio non tollunt rationem essendi substantialem, cùm sint modi essendi earum rerum quæ constituunt essentiam per modum partis.

Secundo verò modo. Sola substantia Diuina per se existit; quia non solùm non dependet ab aliquo subiecto, sed etiam ab omni alio principio; qui est perfectissimus modus substantialiter, id est per se existendi, absq; omni dependentia in esse substantiali.

Diuina substātia perfectissimè per se existit

Omnes verò substantiæ creatæ in hoc deficiunt à ratione substantiæ, quòd licet non dependeant ab vllo subiecto (in quo distinguuntur ab accidentibus) depēdent tamen in existendo à Deo tanquam à prima causa effectiua: dependent etiam in complemento substātiali, ab aliis partibus essentialibus complentibus, quomodo forma à materia & materia à forma in esse substantiali Completo, à se dependent, ita vt vna non sit essentialiter Completa sine alia.

Porrò ad rationem substantiæ in communi non requiritur vterq; modus per se existendi: nam substantiæ creatæ sunt essentialiter substantiæ, propter primum solum modum per se existendi; hic enim modus sicut distinguit illas sufficienter ab accidente, ita sufficienter illas constituit in esse substantiæ: quod enim non est accidens, necesse est vt sit substantia.

Secundus verò modus, per se subsistendi, dicit quidem essentialem rationem substantiæ, ea tamen ratio substantiæ non est communis omnibus substantiis, sed peculiaris, & propria substantiæ diuinæ. Et verò si independentia à subiecto pertinet ad rationem substan-

tiæ, multo magis independentia ab efficiente, qualis est in DEO. Hæc enim independentia, est multò maior & nobilior quàm illa: cumq; hæ duæ rationes substantiæ sint essentialiter distinctæ, quia distinctas independentias substantiales dicunt, sequitur substantiam creatam & substantiam increatam non conuenire Vniuocè in ratione substantiæ, vt infra dicemus, sed diuersas essentialiter rationes substantiæ habere.

Substantia est quæ omnibus substat.

Altero verò modo, definitur substantia, per alteram proprietatem, nempe substandi, esse id quod omnibus substat: quomodo primam substantiam Aristoteles dicit esse maximè substantiam quia omnibus substat, omnibus inquam, tam secundis substantiis, quàm accidentibus: nam in prima substantia, tanquam in fundamento subsistunt, & secundæ substantiæ, & accidētia omnia; quia vt ait idem Aristoteles sublatis primis substantiis impossibile est aliorum aliquid esse; si enim indiuiduæ substantiæ tollantur, neq; genera *substantiarum* erunt, neq; species, neq; *accidentia vlla in rerum* natura.

Dari aliquam substantiam demonstratur.

Porrò necesse esse dari talem substantiam, quæ omnibus substet, hac rationi conuinci potest. Ea enim quæ in alio existunt, necesse est, vt innitantur alicui, quod per se & non in alio existat. Nam si illud etiam in alio existet, & illud aliud *in alio*, dabitur *processus* in infinitum. Cum verò id quod in alio existit, non possit existere, nisi existat id, in quo ipsum existere debet, si illud etiam in alio existit, in infinitum, nunquam perueniretur ad aliquod primum, ratione cuius omnia in alio existentia existant, ac ex consequenti nihil in alio existere poterit; tota enim vniuersitas existen-

istentium in alio per se existere non potest, sed ratione eius in quo existit; ergo si non detur aliquod per se non in alio existens, nihil esse poterit existens in alio. Quocirca necesse est dari aliquid existens per se, quod sit substratum instar fundamenti omnibus iis quæ existunt in alio. Cùm verò accidentia sint illa, quæ existunt in alio, necesse est præter accidentia dari substantiam cui tanquam subiecto & fundamento innitantur omnia accidentia, Porro hæc definitio substantiæ per proprietatem substandi, non est definitio omnis substantiæ, sed solùm substantiæ creatæ, quæ sola accidentibus subiicitur: nam diuina substantia nullis subiacet accidentibus.

QVÆSTIO II.

An ratio substantiæ Deo & creaturis conueniat vniuocè.

AFfirmant Nominales. Quia ratio subsistendi per se, æquè Deo & creaturis competit, eundem enim conceptum formamus in mente de subsistentia Dei & creaturarum, qui conceptus non magis Deo, quàm creaturis competit. Neque verò refert quòd ratio substantiæ in Deo sit omnino independens, in creaturis dependens. Nam in vtrisque est independens à subiecto, quod sufficit ad rationem substantiæ in communi. Quòd verò Deus habeat aliam maiorem independentiam, id non facit, quo minus in priori independentia conueniat vniuocè cum creaturis. Neque enim obstat, quod Diuina substantia, hac ratione æquaretur creaturis. Nam hoc est solùm æquari in ratione communi

generica, cùm alioqui specificam suam rationem diuersissimam habeat, absurdumque est creaturas conuenire cum Deo in aliqua ratione specifica, non est autem absurdum conuenire in generica.

Communis tamen sententia negat aliquid posse esse commune vniuocum Deo & creaturis. Probatur primò. Quia alia est ratio substantiæ in Deo, alia in creaturis. Nam in Deo omnis gradus substantiæ, qui fingi potest, est ex se independens, cum sit ens per essentiam: in creaturis verò omnis gradus substantiæ est dependens essentialiter à Deo: gradus autem dependens, & independens non sunt vnius essentiæ & rationis. Nam quòd dicitur vtramq; substantiam esse independentem à subiecto, id verùm quidem est, sed neq; in Deo gradus substantiæ independentis ab efficiente, est distinctus à gradu substantiæ independentis ab efficiente, sed est vnus & idem gradus substantiæ, duplicem illam rationem independentiæ fundans, solùmque distinguitur secundum quid respectu terminorum, cùm tamen vtrobique idem gradus *substantiæ* includatur. Similiter non est cogitandum *esse duos* quasi substantiæ gradus in substantia creata, alterum qui fundet independentiam à subiecto, alterum qui fundet dependentiam substantiæ creatæ à Deo, sed eundem esse naturæ gradum qui vtramque rationem fundat, & sub vtraque ratione concipitur. Nam substantia creata per illum naturæ gradum, per quem est independens à subiecto, est dependens à Deo effectiuè. Cùm igitur substantiæ gradus in creaturis sit essentialiter dependens, in Deo verò sit essentialiter independens, non erunt isti gradus eiusdem rationis vniuocè.

Neque dici potest dependentiam & independentiam, esse quid superadditum substantiæ; sunt enim ipsa essentia substantiæ, fundans relationem dependentiæ, & negationem dependentiæ; si enim dicas esse accidens, cùm omne accidens possit Deus separare à subiecto, posset quoque separare dependentiam, seu rationem dependendi à substantia creata, & sic substantia creata esset independens à Deo, quia non haberet dependentiam, quam supponimus separatam ab illa. Necesse est igitur dicere, quamlibet rem sua essentia esse dependentem vel independentem: neque dependentiam aut independentiam esse accidentia, quia non fundantur in aliquo accidente separabili à re, sed in ipsa essentia immediatè. Licet si dependentia sumatur pro relatione, sit accidens essentiæ. Vti docet Ferar. 2. Con. Gent. cap. 18.

Dependentia & independẽtia sũt quid essentiale.

Potest idem argumentum alio quoque modo formari. Nam cùm gradus substantiæ sit ille, qui fundat per se existentiam, in Deo verò gradus substantiæ fundat duplicem per se existentiam (Deus enim ideo per se existit, quia nec in alio, nec ab alio) in creaturis autem solùm fundat vnam per se existentiam; Creaturæ enim ideo solùm per se existunt, quia non in alio, non verò quia non ab alio; hinc fit, vt gradus substantiæ diuersæ rationis sit in Deo & in creaturis, cùm diuersam per se existentiam fundet.

Secundò probatur. Quia vbi est analogia, ibi non est vniuocatio: at in ratione substantiæ est analogia inter Deum & creaturam: Ergo in ratione substantiæ non est vniuocatio. Minor probatur.

Analogia inter Deum & creaturas in ratione substantia.

Quia

Quia creaturæ, in ratione ſubſtantiæ eſſentialiter dependent à Deo,& dicuntur ſubſtantiæ per participationem diuinæ ſubſtantiæ, quæ eſt analogia attributionis.

Dices. Omnis effectus dependet à ſua cauſa, vt ignis ab igne, calor à calore, & tamen nulla eſt analogia inter cauſam & effectum vniuocum, imò eſt perfecta vniuocatio: ignis enim producens, eſt eiuſdem rationis cum igne producto. Ergo ex dependentia creaturarum à Deo non poteſt inferri analogia.

Dependentia rerum creatarum à Deo quomodo eſſentialis.

Reſpondeo. Ignis dependentiam ab igne producente, non eſſe eſſentialem ſeu fundatam in eſſentia, ſed accidentalem: accidit enim igni produci ab igne, potuit enim produci nõ ab igne, ſed ab alia cauſa: at dependentia rei creatæ à Deo, non eſt accidentalis, ſed eſſentialis. Non enim contingens eſt creaturæ fieri à Deo, ſed eſſentialiter poſtulat à Deo fieri: quia Diuinæ ſubſtantiæ participatione exiſtit. Et ſicut non eſt poſſibile, vt aliqua res creata non ſit dependens à Deo, ita non eſt poſſibile, vt non fiat à Deo. Neq; Deus poteſt conferre vlli cauſæ ſecundæ poteſtatem talem cauſandi, vt poſſit producere effectum indepẽdentem à Deo, & talem ad quem Deus non debeat concurrere; hoc enim eſſet Deum priuari poteſtate in rem creatam. Nam ſi res creata non dependeret nec produceretur à Deo, Deus in illam non haberet poteſtatem; Dei enim poteſtas conſiſtit in dependentia effectiua rerum ab eo; ſubtrahendo enim, vel ponendo ſuum influxum effectiuum, Deus facit de rebus quod vult, producendo illas, vel deſtruendo. Vnde etiam ſequeretur, Deum non eſſe omnipotentem, nec poſſe rem illam creatam, vt pote à ſe independentem deſtruere; non enim Deus habet alium modum deſtruendi res creatas niſi ſubtrahendo

Nõ poteſt creatura eſſe independens à Deo.

hendo suum influxum effectiuum; hunc autem modum non haberet, si res creata esset effectiuè independens à Deo.

Porrò cùm dico effectus à causis secundis non dependere essentialiter, non nego dependere in essentia, sed solùm nego dependere essentialiter, hoc est, ex vi essentiæ & necessariò. Nam dependentia effectus à causis secundis vt terminatur ad causas secundas, potest suppleri à Deo, dependentia verò à Deo, non potest suppleri ab vlla causa. Ex quo patet ex dependentia substantiarum creatarum à Deo, in ratione substantiæ, rectè inferri analogiam in ratione substantiæ, non verò ex dependentia ipsarum à causis secundis.

Effectus à causis secundis non dependent essentialiter.

Ad fundamentum primæ sententiæ patet ex dictis. Nullus enim gradus substantiæ, qui est in creaturis, est eiusdem rationis in Deo, quia in creaturis est essentialiter dependens, in Deo independens. Nam ille gradus in creaturis dependens in Deo independens, est formaliter gradus substantiæ. Vnde conceptus ille communis de substantia Dei & creaturarum, est solùm communis analogicè & in confuso: si tamen distinctè, & expresè, explicetur, non respondebit illi quid commune, sed duo diuersi gradus substantiales cum diuersa ratione substantiæ.

Quòd verò dicitur de communi gradu substantiæ independentis à subiecto, dicimus hunc gradum in creaturis esse formaliter illum gradum substantiæ dependentis essentialiter à Deo; substantia enim secundum illum gradum & à subiecto non dependet, & à Deo dependet, talis autem gradus substantiæ qui sit essentialiter dependens non inuenitur in Deo. Quare ne-

re necesse est dicere illum gradum substantiæ, non esse communem vniuocè creaturis & Deo. Similiter gradus substantiæ independentis à subiecto, & gradus substantiæ independentis ab efficiente non sunt in Deo distincti gradus simpliciter, sed vnus & idem gradus vtramque rationem fundans, ita, vt non in essentia, sed solùm in diuersis respectibus, quos fundat distinguatur. Sicut idem in ordine ad diuersa conceptum: Ad vniuocationem autem requiritur præcisio graduum simpliciter, non tantùm secundum quid, vt supra disp. 6. docuimus.

QVÆSTIO III.

An ratio substantiæ sit communis Vniuocè omnibus substantiis creatis.

RAtio dubitandi ex; Quia est *vna parte, videntur* omnes substantiæ creatæ conuenire inter se vniuocè in modo per se existendi, seu in modo existendi independenti à subiecto, cùm id non magis vni quàm alteri competat. Ex altera verò parte, videtur ratio substantiæ, in rebus creatis esse fusa per omnes gradus genericos & specificos substantiales; omnes enim dicti gradus sunt essentialiter substantia. Vnde duplici ratione sequitur, rationem substantiæ non esse his gradibus vniuocam. Primò. Quia genus vniuocum non prædicatur de differentiis: at substantia prædicatur de omnibus gradibus substantiali-

tialibus, & de omnibus differentiis illorum: Ergo. Secundò. Quia rebus diuersis quâ diuersæ sunt, nihil potest esse commune vniuocum: at gradus substantiæ sunt inter se diuersi: Ergo nihil est commune vniuocum. Dices. esse diuersos in vno, conuenientes in alio. Contra. Quia isti gradus quâ diuersi sunt, sunt substantiales: Ergo illis quâ diuersi sunt, ratio substantiæ competit: ergo non vniuocè; quia diuersis quâ diuersa sunt, nihil est commune vniuocum.

Pro solutione notandum substantiam posse accipi duplicitet. Primò. latè, pro omni eo, quod substantialiter existit quocunque modo existat; substantialiter autem existere est independenter à subiecto existere, seu non dependere in existentia ab vllo subiecto, quomodo tam partes substantiales, quam etiam modi dicuntur substantiæ. Secundò. strictè, pro eo quod perfectè per se existit, non solùm independenter à subiecto, sed etiam independenter ab omni alio complente rationem subsistendi, quomodo formæ, & modi substantiales, non sunt substantiæ; quia per se non perfectè existunt, nisi coniungantur cum materia; forma enim substantialis sine materia non potest per se existere, materia verò quia in ratione subsistendi est independens à forma, habet illam perfectam rationem subsistendi, ratione cuius dicitur substantia strictè; potest enim etiam si non compleatur per formam, per se sufficienter existere, vt docetur. Primo Physicorum.

Substantia sumitur latè & strictè.

Dico igitur Primò: Subſtantia latè ſumpta non eſt communis vniuocè rebus creatis. Probatur primò rationibus allatis in ratione dubitandi. Secundò. Quia vniuocum dicit vnam & eandem rationem in multis: at ſubſtantia dicit diuerſas rationes ſubſtantiæ in diuerſis: diuerſæ enim ſubſtantiæ, quâ diuerſæ, ſunt ſubſtantiæ: Ergo ſubſtantia non eſt quid vniuocum reſpectu illarum. Tertiò. Alioqui ſequeretur omnes ſubſtantias eſſe eiuſdem eſſentiæ. Nam vniuoca, quâ vniuoca, ſunt eiuſdem eſſentiæ: at ſubſtantiæ ſecundum omnes ſuos gradus genericos & ſpecificos ſunt ſubſtantiæ: ergo ſi ratio ſubſtantiæ ſit vniuoca, eſſent ſecundum ſuos gradus genericos & ſpecificos eiuſdem eſſentiæ.

Ratio ſubſtantiæ vniuoca omnib. creatis.

Dico ſecundò. Probabile eſt, ſubſtantiam ſtrictè acceptam conuenire vniuocè omnibus ſubſtantiis creatis, tam ſpiritualibus, quam corporeis: Quia omnes ſubſtantiæ creatæ in hac perfectione ſubſtantiali conueniunt, quòd per ſe perfectè exiſtant, ſine dependentia tam ab omni ſubiecto, quàm ab omni alio complente rationem ſubſtantiæ: eſtque hæc perfectio ſubſtantiæ, ſpecialis quidam gradus in ſubſtantia, qui non conuenit omnibus gradibus & partibus. Nam non omnes gradus & partes habent hanc perfectionem ſubſtantiæ, vt poſſint ſine alio per ſe exiſtere; forma enim, Verbi gratia, non poteſt exiſtere ſine materia. Porrò hic gradus perfectè ſubſiſtendi in corporeis, ſumitur præcipuè à materia, in ſpiritualibus à gradu intellectiuo; gradus enim intellectiuus eſt ex ſe ſufficiens ad ſubſi-

ſtendum

ſtendum ſine omni ſubiecto, & omni alio complete, vt patet in anima rationali, quæ ratione gradus intellectiui per ſe ſufficienter exiſtit, ſine omni dependentia tam à ſubiecto, quàm ab omni alio complente & requiſito ad ſubſiſtendum.

Ratio ſubſtantia abſtrahit à ſpiritali & corporeo.

Quod ſi obiicias. Iſte gradus ſubſtantiæ Vniuocus, non eſſet ſpiritualis nec corporeus, ſed abſtrahens ab vtroq; : hoc autem eſt abſurdum, Cùm non poſſit dari aliqua res, quæ non ſit eſſentialiter ſpiritualis vel corporea. Reſpondetur, hunc gradum ex ſua ratione formali, nec eſſe ſpiritualem, nec corporeum; tamen in ſpiritualibus eſſe ſpiritualem, in corporeis corporeum, non formaliter, ſed identicè, quia identificatur Entitati ſpirituali, vel corporeæ; ſicut animal in homine eſt rationale identicè non formaliter, in bruto, irrationale, ratione differentiarum contrahentium cum quibus identificatur.

Item à ſimplici & compoſito.

Obiicies ſecundò. Gradus iſte ſubſtantiæ, vel eſt ſimplex, vel compoſitus; ſi ſimplex, non conuenit rebus materialibus, quæ ſunt compoſitæ; ſi compoſitus, non conuenit rebus ſpiritualibus, quæ ſunt ſimplices. Reſpondet Fonſeca: ex ſe nec eſſe ſimplicem nec compoſitum, ſed indifferentem ad vtrumq;; ſicut qualitas ex ſe nec eſt diuiſibilis, nec indiuiſibilis, ſed indifferens ad vtrumq;: nam in diuiſibilibus eſt diuiſibilis, in indiuiſibilibus indiuiſibilis.

Quod ſi inſtes, inter compoſitum & ſimplex non datur medium: nam eo ipſo quòd aliquid non eſt compoſitum, eſt ſimplex: quia non eſt Conflatum ex multis. Similiter eo ipſo quòd aliquid non eſt ſimplex, neceſſariò eſt compoſitum. Et ſicut inter vnum & multa

Inter simplex & compositum non datur medium in re non in mente.

non datur medium, ita nec inter ſimplex & compoſitum, quia ſimplex eſt vnum, compoſitum verò multa. Reſpondeo, inter iſta in re non datur medium: quia à parte rei neceſſe eſt rem aut eſſe ſimplicem aut compoſitam: in intellectu tamen datur medium, quia intellectus poteſt abſtrahere ab vtroq;: datur enim talis ratio quæ æquè ſaluatur cum ſimplicitate, ſicut cum compoſitione. Deinde etiam inter contradictoria non datur medium in re, & tamen intellectus poteſt abſtrahere ab vtroq; contradictoriorum, vt in Diſputat. 3. dictum eſt. Ad hæc natura in Petro & Paulo eſt diuiſa, & multiplex, & tamen per intellectum abſtrahentem fit indiuiſa & vna: pari ergo ratione non repugnabit eidem naturæ eſſe ſimplicem & compoſitam.

Oppoſitum tamen aliqui ſentiunt, nempe gradum ſubſtantiæ, non conuenire vniuocè ſpiritualibus & corporeis: nam in corporeis inquiunt, ſumitur ratio ſubſtantiæ à materia, in ſpiritualibus à gradu intellectiuo: ſubſtantiæ enim ſpirituales, quia intellectuales ſunt, per ſe ſubſiſtunt, & independenter à ſubiecto: Corporeæ verò à materia & forma, ſuam ſubſiſtentiam accipiunt. Cùm igitur materiæ, nihil ſit commune vniuocum cũ eſſe intellectiuo; conſequens eſt, neq; rationem ſubſtantiæ eſſe communem vniuocè: omnes enim gradus in materia, ſunt materiales, in rebus ſpiritualibus, ſpirituales. Dicunt igitur omnes quidem ſubſtantias materiales conuenire inter ſe vniuocè in ratione ſubſtantiæ, quia conueniunt in materia, à qua præcipuè ſumitur ratio per ſe ſubſiſtendi. Subſtantias etiam ſpirituales conuenire inter ſe vniuocè, in ratione ſubſtantiæ, quia conueniunt vniuocè in gradu intellectiuo, à quo ſumitur ratio per ſe ſubſiſtendi: tamen ſubſtantias materia-

les

les cum spiritualibus negant conuenire vniuocè, eo quòd non sit possibile dari aliquam naturam ex se, nec materialem nec immaterialem, nec spiritualem nec corpoream, cùm hæc resoluãtur in contradictoria. Nam quod dicitur, naturam illam esse materialem idécticè non formaliter, id aiunt non sufficere: nam in re ponitur gradus formaliter: ergo eius ratio formalis debet esse intrinsecè, & ex seipsa, vel materialis vel immaterialis, non solum ex identitate cum altero.

Verum ista non conuincunt: nam non repugnat ens materiale & spirituale habere aliquid commune; conueniunt enim in ratione per se subsistendi: Neq; repugnat dari rationem aliquam, quæ ex sua formali ratione nec sit materialis nec immaterialis, sed æquè in vtroq; saluetur; licet repugnet à parte rei dari, quin sit vel materialis identicè vel spiritualis: Nam simili ratione repugnat dari animal â parte rei, quod nec sit rationale, nec irrationale: & tamen animal vt animal ex sua ratione formali nec est rationale nec irrationale; sed indifferens ad vtrumque. Neq; necesse est omnes gradus in materia esse materiales formaliter, hoc est, ex ratione sua formali: sed satis est, quod sint materiales identicè, hoc est, per identitatem cum differentia propria materiæ. *Reiicitur opposita sententia.*

QVÆSTIO IV.

An Deus sit in prædicamento.

DVpliciter possumus de Prædicamentis loqui, vel vt sunt à primis Inuentoribus instituta, vel absolutè specta-

ſpectatâ naturâ rerum. Item dupliciter poteſt poni aliquid in prædicamento, vel directè, & per ſe, tanquam ſpecies vel indiuiduum illius generis; vel reductiuè & per accidens, ſicut punctum ponitur in quantitate, tanquam principium quantitatis, non tanquam quantitas. His ergo ſuppoſitis.

Dico primò, ſi loquamur de prædicamentis ſecundum eam rationem, qua nobis deſcripta ſunt & tradita à primis inuentoribus DEVS non ponitur in prædicamento. Nam ſi poneretur, in ſubſtantia poneretur. At ſubſtantiam definit Ariſtot. à ſubſtando, præcipuamque eius proprietatem aſſignat, vt eadem numero manens ſit contrariorum ſuſceptiua. Deus autem non eſt talis ſubſtantia, quæ ſubſtet accidentibus, & contraria recipiat: Deus igitur non erit in Prædicamento ſubſtantiæ deſcriptæ ab Ariſt. Nec mirum: nam primi illi Philoſophi ſolùm vel præcipuè rerum ſenſibilium ſcientiam quæſiêrunt, & ad res ſenſibiles cognoſcendas & inter ſe diſtinguendas ſumma decem genera adinuenerunt: rerum verò ſpiritualium vix vllam, vel *ſaltem* exiguam notitiam habuerunt. *Vnde* Prædicamenta ſecundum eam rationem, quam habent in rebus ſenſibilibus, deſcripſerunt.

Deus non eſt ſubſtantia Prædicamentalis.

Dico ſecundò. ex natura rei loquendo de Prædicamentis, Deum nullo modo eſſe in Prædicamento ſubſtantiæ. Ita communiter Theologi cum S. Thoma in prima parte quæſt. 3. art. 5. Ratio à priori ſumitur ex natura generis: Ratio enim generica, eſt ex ſe indifferens & indeterminata ad rationes ſpecificas, alioqui ſi eſſet ex ſe determinata ad vnam, non poſſet contrahi per alteram. At talis indeterminatio & indifferentia repugnat Deo: ergo ratio generis repugnat Deo, & ex conſe-

Deũ nullo modo eſſe in Prædicamẽto ſubſtantia.

Ratio à priori ſiquidem ratio generis repugnat Deo.

consequenti Deus non potest esse sub genere substantiæ. Minor probatur: quia cùm Deus sit ens per essentiam, seu ex se ens, non ab alio ens: omnis ratio in Deo ex se erit determinata ad omnes alias perfectiones Diuinas: ac proinde nō erit indeterminata & indifferens. De ratione enim entis per essentiam est, vt sit ex seipso ens, & ex seipso vendicet sibi omnem perfectionem entis: nam si non ex seipso, ergo ab alio, & sic erit ens ab alio, non ens per essentiam. Si etiam ratio aliqua in Deo non sit ex se determinata ad omnes alias perfectiones; deberet ab alio determinari ad illas; quod enim ex se non est determinatum ad aliquid, eget alio determinante: determinari autem ab alio, directè repugnat enti per essentiam.

Repugnat Deo omnis ratio ex se indeterminata.

Deus Ens per essentiam.

In quo apparet diuersitas, inter perfectiones creatas & increatas: nam perfectiones creatæ, etiamsi in re idétificentur inter se, tamen hanc identificationem non habent ex se, seu ex ratione sua formali. Animal enim, vt animal, non est necesse esse rationale, sed quantum est ex se, æquè potest esse rationale, sicut irrationale. Vnde si debet esse rationale, ab alio debet effici rationale, & ideo non est ens per essentiam, sed ens ab alio. Nō ita est in Deo, quia omnis ratio & perfectio increata ex se non ab alio est, id quod est; ac proinde essentialiter est determinata ad alias omnes rationes & perfectiones, idque habet ex propria ratione entis per essentiam. In hoc enim differt ens per essentiam ab ente per participationem, quòd illud sit ex se ens, & ex sua ratione formali entis, determinatum est, ad id totum quod est; hoc verò ex se non habet talem determinationem, sed ab alio determinatur.

Discrimen inter perfectiones creatas & diuinas.

Ex hoc autem ſequitur, non poſſe in DEO præſcindi rationem aliquam ex ſe indeterminatam, & indifferentem ad alias rationes, cùm talis indeterminatio repugnet rationi entis per eſſentiam; ac proinde repugnat in DEO concipi rationem aliquam verè genericam: ſi quidem ratio generica non poteſt eſſe ſine indeterminatione.

In Deo non eſt fundamentum conceptus indeterminati.

Nam ſi dicas, hanc indifferentiam oriri ex abſtractione intellectus, quæ DEO nihil aufert, ſicut neq; confert. Reſpondeo. Oriri quidem ex abſtractione ſed cum fundamento in re, quia nimirum in re, natura eſt talis conditionis, quæ ex ratione ſua formali, non eſt determinata ad vnum, & ideo poteſt indeterminatè concipi. In DEO verò non eſt tale fundamentum concipiendi, cùm omnis ratio in DEO ſit ex ſe & eſſentialiter determinata ad omnes alias perfectiones Diuinas: Vnde non poteſt cum fundamento in DEO concipi, vt indeterminata & indifferens. Quod etiam confirmatur à ſimili: quia ex ſententia omnium Theologorum, exiſtentia & ſingularitas, eſt de eſſentia naturæ Diuinæ, non verò eſt de eſſentia naturæ creatæ, licet illi identificetur. Cuius non alia eſt ratio, niſi quòd natura Diuina eſt ens per eſſentiam, ac proinde ex ſua ratione eſſentiali determinata ad omnes perfectiones Diuinas, ita vt quælibet ratio in DEO ſit eſſentialiter omnis, & omnes ſint eſſentialiter quælibet, & vna de eſſentia omnium, & omnes de eſſentia vnius, quare & exiſtentia & ſingularitas, erit de eſſentia ſingularium perfectionum Diuinarum. In creatis verò talis determinatio vnius ad aliam non inuenitur, fit enim ea determinatio effectiuè ab alio, cùm rationes ex ſe non ſint de ſua eſſentia.

Singularitas de eſſentia ſolius Dei.

Ex hac

Ex hac ratione formari aliæ possunt & explicari. Nam de ratione generis est, vt sit quid ex se potentiale & perfectibile: At esse quid potentiale & perfectibile DEO repugnat: ergo repugnat & ratio generis. Maior probatur. quia quod est ex se indeterminatum, & indifferens est ex se potentiale: quia potest actuari per id, ad quod est indeterminatum. est etiam ex se perfectibile, quia cùm sit indeterminatum perficitur per differentiam determinantem. Dices hanc potentialitatem & perfectibilitatem esse solùm in conceptu non in re; nam in re perfectio diuina est actualis & perfecta, vt verò præscinditur vna ab alia, fit potentialis & perfectibilis. Respondeo esse quidem formaliter in conceptu, *sed fundamentaliter* in re, vt paulò ante dictum est, & quia repugnat DEO habere in se fundamentum talis conceptus, ideò absolutè talis conceptus repugnat DEO.

Repugnat Deo omnis ratio potentialis & perfectibilis.

Ex hac etiam ratione explicari possunt aliæ, quæ ab Autoribus afferuntur ad probandum Deum non esse in Prædicamento.

Defenduntur rationes aliorum Authorum.

Prima est. Quia sequeretur Deum componi ex genere & differentia, quod repugnat simplicitati diuinæ. Hanc rationem conatur soluere Gregorius in primo distinct. 8. quæst. 3. dicens compositionem realem ex pluribus ex natura rei distinctis, repugnare simplicitati *Diuinæ*; non verò compositionem per intellectum. Deum enim simplicem potest intellectus compositè concipere, concipiendo illum inadæquatis ac proinde pluribus conceptibus. licet enim adæquatus DEI conceptus, sit vnus, inadæquati tamen sunt plures. Talis autem compositio est ex genere & differentia. Verùm hæc solutio non valet.

Prima ratio.

Compositio ex Genere & Differentia Deo repugnat.

Nam licet, compositio per intellectũ non tollat simplicitatem Diuinam, tamen compositio ex genere & differentia est talis compositio, quæ habet fundamentum in re, & supponit naturam ex sua ratione formali conceptibilem, tanquam indeterminatam & potentialem ad aliam. Cùm igitur Deo repugnet fundare tales conceptus, repugnabit etiam fundare talem compositionem, quæ conficitur ex talibus conceptibus.

Secunda.

Secunda est. Omne genus est pars speciei: At Deus non habet partes: ergo neq; potest habere genus. Respondet Gregorius, repugnare quidem Deo, habere partes reales, & ex natura rei distinguibiles, non verò, si sint distinctæ per solùm conceptum: conceptus enim nostri non mutant Dei simplicitatem. Verùm hæc responsio non valet: Nam repugnat Deo fundare rationem partium. de ratione enim partium est, vt vna ex ratione sua formali non includat alteram: At perfectiones Diuinæ ex ratione formali sunt tales, vt vna essentialiter includat alteram, & vna sit de conceptu formali alterius; quod oritur ex ratione entis per essentiam: ergo fundare rationem partium in intellectu repugnat Deo.

Repugnat Deo fundare rationem partium.

Tertia.

Tertia est. Sequeretur existentiam non esse de essentia Diuinæ naturæ: nam genus & species abstrahunt ab essentia. Respondent, non repugnare per rationem abstrahi essentiam ab existentia, sed hæc responsio non valet. Nam in rebus creatis in quibus essentia est nõ ex se, & ratione sua formali existens, potest essentia abstrahi ab existentia, non tamen in Deo; quia Deus est ens per essentiam, & ex sua essentia existens: quare existentia est de ratione essentiæ ipsius, neq; fundare potest hanc

Essentia Diuina ab existentia non potest abstrahi cum fundamento in Deo.

hanc abstractionem. nihil enim potest abstrahi à suis essentialibus. At de essentia cuiuscunque perfectionis Diuinæ est existentia: ergo perfectio Diuina non habet in se fundamentum, vt possit concipi sine existentia, nisi per analogiam ad creaturas, & cum fundamento in creaturis, non in Deo, vt docent Theologi.

Quarta est. Ratio generica est indeterminata ad rationes specificas; At ratio substantiæ in Deo, non est indeterminata ad finitam & infinitam, cùm sit essentialiter infinita, & repugnat aliquid in Deo, non esse infinitum: Ergo non datur in Deo ratio generica. Respõdent. Repugnare quidem dari aliquam rationem in Deo à parte rei, quæ non sit infinita per identitatem, cum omnibus perfectionibus diuinis, non repugnare autem abstrahi, talem rationem per intellectum, quæ nec sit finita nec infinita: quia solùm hoc est considerare eam rationem, nec vt finitam nec infinitam. Sed contra: Omnis ratio in Deo est ex se, & essentialiter infinita; ergo non potest abstrahi ab infinitate, cum fundamento in re: quia nihil potest abstrahi à suis essentialibus: Vnde talis abstractio esset ficta & sine fundamento in re: neque conueniret perfectioni Diuinæ. *Quarta.* *Perfectio diuina non potest (cum fundamento in Deo) abstrahi ab infinitate.*

Quinta. Quod est sub aliquo genere, clauditur intra illud genus, ita vt non sit extra illud: Deus autem nullo genere claudi potest, cùm extendat se ad omnia genera. Verùm hæc ratio non videtur concludere. Tum quia Deus reuera ita continetur intra rationem substantiæ, vt extra rationem substantiæ nullo modo se extendat: nullo.n. modo subiicitur accidentibus: cum accidentia in Deo substantialiter contineantur & eminenter. Tum quia contineri sub tali genere, quod in- *Quinta.*

nitas & omnes perfectiones entis complectitur, nullam dicit imperfectionem, quod enim sub tali genere continetur, nihil ei deest ad perfectionem. Dicendum tamen est, hanc rationem esse bonam: Nam si Deus continetur sub aliquo vero genere, illud genus, ex ratione sua formali non esset infinitum, sed indifferens ad finitum & infinitum, id enim postulat natura generis. Vnde cùm contraheretur ad infinitum, contraheretur ad vnam tantùm partem perfectionis illi generi debitam, & non haberet omnem perfectionem sibi conuenientem; quia non haberet perfectiones finitas, per quas est perfectibile ex ratione propria generis. Et licet in infinitate continerentur omnes perfectiones finitæ, tamen illud genus esset capax perfectionum finitarum, non solum vt eminenter continentur in alia perfectione; sed etiam vt sunt in seipsis formaliter. Vnde verè ratio illa generica si esset in Deo, non esset omnimodè perfecta, omni ea perfectione qua perfici potest: quod quia absurdum est, idcirco etiam absurdum est admittere in Deo rationem aliquam verè genericam. Nam si hæc ratio esset substantiæ in communi, talis ratio est perfectibilis tam substantialiter quàm accidentaliter. in Deo autem non haberet omnem perfectionem, nec substantialem finitam, nec accidentalem, quæ ex substantiali finita consequitur, & sic Deus, non esset in omni genere perfectus.

Sexta. Sexta. Infinitum non potest esse sub genere, quia qua infinitum est, comprehendit omnia, ac proinde & ipsum genus; cùm ergo de ratione veri generis sit non contineri in differentia, non poterit infinito

finito assignari verum genus. Quod si dicas Infinitum in quantitate & qualitate, contineri sub vero genere quantitatis vel qualitatis; ergo & infinitum in genere entis posset contineri sub vero genere substantiæ. Respondeo esse magnum discrimen. Nam infinitum in certo aliquo genere, non comprehendit omnia. Vnde non est necesse genus contineri in eius differentia. At infinitum simpliciter in genere entis, continet omnem rationem entis, ac proinde & rationem illam genericam. Vnde si differentiam haberet infinitam, in ea contineretur genus, quod est contra rationem veri generis. *Deinde* Deus non est quomodocunque *infinitus*, sed ex se, & per essentiam infinitus. *Vnde* omnis ratio in Deo esset ex sua essentia infinita, & determinata essentialiter ad infinitatem, ac proinde non posset præscindi cum fundamento ab infinitate; quod requiritur ad rationem genericam. Dices. Infinitatem potius facere, vt Deus infinitè perfectiùs participet rationem substantiæ: ergo propter infinitatem non excluditur à genere substantiæ, sed potius includitur; quia quòd perfectius participat rationem alicuius generis, magis pertinet ad illud genus, quam illud quod minus perfectè.

Deus est per essentiam infinitus.

Respondeo. Propter infinitatem non excludi Deum à ratione substantiæ, quia perfectissimè & infinitè illam habet, sed excludi à generica, & ex ratione sua formali præcisa à rationibus particularibus substantiæ: talis enim præcisio destruit rationem entis per essentiam, vti dictum est.

Septima

Septima.

Septima ratio afferri solet. Prædicamenta dicunt rationes contra distinctas, ac proinde limitatas, ita vt vna non includat alteram, verbi gratia, substantia, non includat quantitatem, & qualitatem. At Deus omnium Prædicamentorum perfectiones in se continet: ergo non potest poni in vllo Prædicamento peculiari. Verùm hęc ratio non videtur concludere. Nam Prædicamenta dicunt rationes contradistinctas, si secundum suas rationes formales sumantur: non verò vt eminenter, in aliqua re superiori continentur: Verbi gratia, quantitas, si sumatur formaliter, vt accidens quoddam habens partes extra partes, dicit perfectionem contradistinctam substantiæ. At si sumatur, vt eminenter continetur in substantia, non distinguitur à substantia: verùm sic non constituit genus Prædicamẽti quantitatis, sed solùm vt sumitur formaliter. Deus igitur etsi contineat omnem perfectionem aliorum Prædicamentorum eminenter, quia tamen non continet formaliter, sub rationibus accidentalibus ipsorum, ideo relinquit locum aliis Prædicamenis, & suam perfectionem substantialem habet contradistinctam, rationibus accidentalibus aliorũ Prædicamentorum: ita vt hæc continentia nõ impediat, quominus posset Deus esse in peculiari Prædicamento ab aliis distincto, si hoc aliundè non repugnaret. Vt igitur hæc ratio concludat, reducenda est ad quintam rationem.

Prædicamenta dicunt rationes contradistinctas.

At obiicitur Primò. Substantia prædicatur de Deo in quid, Ergo Deus est verè sub genere substantiæ. Respondeo rationem illam substantiæ non esse verè genericam, ac proinde non prædicamentalem, cùm de essentia rationis genericæ sit indeterminatio, quæ repugnat substantiæ Diuinæ, quæ est ex se, & essentialiter determinata ad perfectionem Diuinam: nec vllo modo est

do est indeterminata ad ipsam & non ipsam. Quod etiam ex eo patet; quia si animal, Verbi gratia, esset ex se, & ex ratione sua formali, determinatum ad rationale, non posset esse genus ad rationale & irrationale, quia non posset esse nisi rationale, Similiter secundum Diuum Thomam natura specifica Angelica, quia est ex se determinata ad hoc numero indiuiduum, non potest esse in pluribus indiuiduis, ac proinde non est verè species & vniuersale, hoc est, cum fundamento in re.

Obiicitur secundò. ratio substantiæ in creaturis est ex se indeterminata ad finitam & infinitam; at substantia infinita *simpliciter*, est Diuina: ergo datur ratio *substantiæ* verè generica, quæ prædicatur de substantia Diuina. Respondeo. Deum non esse substantiam quocunque modo infinitam, sed ex se & per essentiam infinitam. Ratio verò substantiæ quæ est in creaturis indeterminata ad esse finitum & infinitum, non est indeterminata ad esse per essentiam infinitam. Non esset igitur talis substantia Diuina, sed infra Diuinam: quia solum esset per identitatem cum infinitis perfectionibus infinita, sicut animal per identitatem cum rationali est rationale. Non esset autem ex se & ratione sua formali infinita: quia alioqui non esset indeterminata ad finitam & infinitam, sed esset essentialiter determinata ad infinitam tantùm. Accedit quòd vel est possibile creaturam esse infinitam in genere substantiæ, vel impossibile, si impossibile: ergo indeterminatio ad illam est impossibilis, & non conuenit substantiæ. Si verò sit possibilis, illa substantia non esset diuina, sed creata: quia non esset talis per essentiam, sed ab alio. Ex quo patet, quòd illa ratio substantiæ indetermi-

Aliquid est ex se aliquid ab alio infinitum.

nata non pertinet ad Deum. Non nego tamen rationem substantiæ esse communem Deo, & creaturis analogicè sicut & ratio entis eodem modo est communis: nego autem vniuocè.

Non esse statuenda noua Prædicamenta pro Deo.

Ex dictis infero. Deum non solùm non esse in aliquo Prædicamento communi cum rebus creatis; sed neque in proprio & peculiari, vt quidam voluerunt, dicentes distincta quædam Prædicamenta esse constituenda pro Deo, in quibus sit substantia Diuina, quantitas, qualitas, relatio, actio, Vbi, Quando Diuinum, cùm hæc omnia sint diuersæ & longè differentis rationis in Deo, quàm in creaturis. Nam rationes nostræ conuincunt Deum non posse esse sub vllo vero genere, siue illud statuatur commune cum creaturis, siue non. Deinde implicatur in adiecto, cùm dicitur esse genus, & non esse commune cum creaturis: De ratione enim veri generis est, vt sit indeterminatum, & commune ad multa. Si autem soli Deo competat, non erit indeterminatum ad multa, ac proinde non erit verum genus.

Deus non reducitur ad prædicamenta.

Dico Tertio. ne reductiuè quidem Deum poni in Prædicamento substantiæ, tanquam principium illius. Ita Diuus Thomas supra, cuius ratio est, Id enim solùm ponitur reductiuè in prædicamento, quod ita ad illud Prædicamentum pertinet, vt extra illud non sit; hanc enim ob causam Transcendentia non ponuntur in certo Prædicamento: quia vagantur per omnia: Punctum verò ponitur reductiuè in quantitate,

tate, quia est principium lineæ, & ad genus tantùm quantitatis pertinet. At Deus est principium omnium Prædicamentorum: ergo non potest poni reductiuè in vllo Prædicamento. Deinde quòd aliquid reducatur ad aliud, id ex eo prouenit, quòd in illo genere est quid imperfectum: non enim perfecta ad imperfecta reducuntur: sed è contra imperfecta ad perfecta. Verbi gratia, partes ad totum, & modus ad rem cuius est modus. Deus autem non est quid imperfectum in vllo genere: ergo non potest ad vllum genus reduci: sed potius omnia Prædicamenta reducenda sunt ad Deum, tanquam ad suum principale analogatum in genere entis.

Addi potest & alia ratio Logica ad probandum Deum non posse poni in Prædicamento substantiæ, qua nonnulli Recentiores vtuntur: quia nimirum natura Diuina non est vniuersalis nec per modum generis, nec per modum speciei: Prædicamenta autem sunt coordinationes generum & specierum. Nam quod Deus non sit species, patet quia species est natura communis multis indiuiduis. At natura Diuina est determinata, ad vnum tantum indiuiduum: ergo non potest esse species. Deinde species est natura abstracta ab indiuiduis; at natura Diuina cùm sit essentialiter singularis, non potest abstrahi à sua ratione indiuiduali: ergo non potest effici species. Dices vniuersalitatem non esse de ratione naturæ specificę, neque vt natura est, neque vt prædicabilis est, quia æquè prædicatur de vno indiuiduo sicut de multis.

Logica ratio, quod Deus non sit in Prædicamẽto.

Reſpondeo, vniuerſalitatem non eſſe de ratione naturæ, vt natura eſt, neque de ratione naturæ, vt prædicabilis eſt; ſed eſſe de ratione naturæ vt ſpecies eſt: quia ex hoc formaliter dicitur ſpecies: quia prædicatur de multis numero differentibus in quid, vt patet ex definitione ſpeciei. Dices. Species eſt prædicabilis & ſubiicibilis, & ſub vtraque ratione dicitur ſpecies. ergo natura Diuina ſaltem vt ſubiicibilis eſt generi, & vt conſtat genere ac differentia poſſet dici ſpecies. Reſpondeo. Ad rationem ſpeciei ſubiicibilis non ſatis eſt ſubiici generi quocunque modo, ſed requiritur vt ſubiiciatur tanquam ſpecies: hoc eſt tanquam natura communis multis. Nam etſi indiuidua ſubiiciuntur generi: quia tamen ſubiiciuntur vt naturæ ſingulares non vt naturæ communes, ideo non ſubiiciuntur vt ſpecies, neque propter hanc ſubiectionem habent rationem ſpeciei. Ex quo etiam ſequitur naturam Diuinam non habere genus: genus enim non niſi reſpectu ſpecierum dicitur genus: At natura Diuina non eſt ſpecies, ergo nullum habet verum genus. Sequitur etiam Deum non poſſe poni in Prædicamento ſubſtantiæ tanquam Indiuiduum: quia nec eſt Indiuiduum genericum nec ſpecificum, qualia ſolum Indiuidua in Prædicamento ponuntur.

Sed quæres. An ſaltem diuina attributa ſint in eodem genere prædicamenti, cum perfectionibus creatis. Verbi gratia, Sapientia diuina, intellectus, voluntas: iſta enim conuenire videntur in ratione communi vniuoca cum ſapientia, intellectu, voluntate crea-

ta.

ta. Respondeo. Non esse, propter easdem rationes: nam neq; conueniunt vniuocè in ratione communi, cum rebus creatis, neq; in modo prædicandi. Quòd non sit communis ratio vniuoca probatur. Quia substantiæ & accidenti nihil est commune vniuocum; quidquid enim est in substantia, substantia est, & in accidente quidquid est, accidentale est; neq; datur aliquis gradus naturæ, qui nec sit substantia, nec accidens. Cùm igitur attributa diuina sint substantiæ, secundum omnes suos gradus, creata verò attributa, sint accidentia, secundum omnes suos gradus, non datur ratio communis, vniuoca istis attributis. Quod si dicas: Ratio formalis sapientiæ, potest abstrahi à substantia & accidente, cùm possit esse substantia & accidens. Respondeo. Ex tali abstractione non inferri vniuocationem. Nam etiam simili modo ens abstrahit à substantia & accidente, neq; tamen propterea est quid commune vniuocum; solùm enim infertur ex abstractione perfecta, ita vt nullo modo vnum includatur in alio: qualis abstractio non inuenitur in ente respectu substantiæ & accidentis, neq; in sapientia respectu sapientiæ substantialis & accidentalis.

Substantiæ & accidenti nihil est commune vniuocum.

Quòd verò non conueniant in modo prædicandi, patet: quia vna est prædicatio substantialis, alia accidentalis. Nam cum dico, Deum esse sapientem, prædicatio secundum rem est substantialis; quia in re sapientia Dei est substantia eius. Et licet forma sit denominatiua: tamen ea forma Deo propriè non conuenit, nec enim propriè Deus dici potest denominatiuè sapiens, nisi cum hac adiectione intelligatur, nempe abstractis om-

Diuina attributa prædicantur substantialiter.

nibus imperfectionibus, ac ex consequenti abstracta imperfectione accidentali.

Quare cùm Deus dicitur sapiens, sensus est, est sua sapientia, ita vt solùm voce sit ea prædicatio accidentalis; re autem substantialis, in rebus verò creatis, prædicatio sapientiæ est accidentalis; quia sapientia creata est accidens, & modo accidentali conuenit. Ex quo patet sapientiam creatam & increatam, in modo prædicandi non conuenire.

An Relationes diuinæ ponantur in Prædicamento Relationis.

Similiter si quis obiiciat, Relationes diuinas poni in prædicamento Relationis; si quidem in ratione generica relationis conueniunt cum relationibus creatis. Respondeo non poni propter easdem rationes: quia vt dictum est substantiæ & accidenti nihil potest esse commune vniuocum: at diuinæ relationes sunt substantiæ non solum identicè, sed & formaliter, creatæ verò sunt accidentia: ergo non conueniunt vniuocè in ratione communi. Non etiam conueniunt in modo prædicandi; quia creata prædicantur accidentaliter, diuina substantialiter: At quæ non conueniunt in eodem modo afficiendi & denominandi primam substantiam, non ponuntur in eodem prædicamento: Ergo nec relationes Diuinæ. Adhæc relatio diuina est ens per essentiam, enti autem per essentiam repugnat indeterminatio generica, ergo & Relationi diuinæ repugnat esse sub aliquo vero genere. quæ ratio vniuersaliter probat de aliis quoq; diuinis attributis & perfectionibus.

Ratio vniuersalis pro omnibus Attributis diuinis.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

An substantiæ incorruptibiles, vt cæli, & Angeli sint in prædicamento.

DIfficultatem parit textus Aristotelis 10. Metaphysicæ vltimo, vbi ait corruptibile & incorruptibile differre genere: ex quo sequitur, substantias corruptibiles & incorruptibiles, non esse in eodem genere prædicamenti. Nam si sint in eodem prædicamento, non different genere. Angeli etiam secundum Aristotelem sunt actus puri, & expertes potentiæ 3. Metaph. 16. 9. Metaph. 17. 12. Metaph. 30. Non igitur sunt compositi ex genere & differentia: genus enim est potentia, differentia actus.

Dico primò. Secundum Aristotelem incorruptibiles substantiæ non sunt in prædicamento. Ita Auerroes 10. Metaph. vltimo. Gandauensis, Niphus, & pleriq; Recentiores. Ratio est. Quia secundum Aristotelem, corruptibile, & incorruptibile differunt genere. Quid sit autem differre genere apud Aristotelem, patet ibidem, ex textu 12. decimi Metaph. vbi definit quid sit differre genere. Genere inquit differunt, quorum nō est communis materia, neq; mutua generatio, vtpote quorū alia prædicationis figura est: specie autē differūt, quorum idem genus. dicitur autem genus, quo ambo quæ differunt secundum substantiam idem dicuntur. hæc Aristoteles. Ex quibus tale conficitur argumētum: Secundum Aristotelem, illæ substantiæ differunt genere, quæ differunt materia, illa verò quæ materia differunt, differunt & genere prædicamenti: Ergo quæ differunt genere, differunt genere prædicamenti: Minor asseritur ab Aristotele tum textu 10. tum textu 24. decimi Metaph. vbi ait Aristoteles; in eadem coordinatione

Quid sit apud Aristotelem differre genere.

tione prædicamenti esse omnia contraria, quæcunq; non genere differunt, indicans omnia quæ genere differunt, non esse in eadem coordinatione prædicamenti. Genus enim supremum secundum Aristotelem sumitur à materia, differentia specifica à forma. Itaque secundum Aristotelem conueniunt, vel differunt genere, quæ conueniunt, vel differunt materia. Cùm igitur substantiæ corruptibiles & incorruptibiles differant materia, nam vel sunt materiæ prorsus expertes, vt Angeli, vel non habent communem materiam cum corruptibilibus vt cæli, hinc fit vt differant genere Prædicamenti. Idem patet ex ratione Aristotelis textu 26. qua probat corruptibile & incorruptibile differre genere: quia corruptibile & incorruptibile differunt substantia: at si essent idem genere, essent idem substātia: ergo non sunt idem genere. Maiorem probat: quia corruptibilitas & incorruptibilitas, non est accidens aliquod essentiæ rei, vel ab essentia *rei profluens*; non enim per accidens res dicitur *corruptibilis, sed necessariò* & essentialiter, hoc est *suamet essentiâ: Quare* necesse est corruptibile & *incorruptibile* diuersam omnino habere essentiam, ac ex consequenti non conuenire in vna essentia generis.

Ex quibus refelluntur duæ expositiones verborum Aristotelis. Prima est dicentium, loqui Aristotelem de genere Physico, id est de materia, non de genere prædicamenti; clarum enim est apud Aristotelem illa quæ differunt genere Physico, differre quoq; genere prædicamenti, vt ex duplici textu citato manifestum est. Cuius rei hæc ratio reddi potest. Quia materia est summum quid in rebus materialibus in quo conuenire possunt. Nam etiamsi in formis differant, tamen in ma-

teria

teria conueniunt: at si nec in materia conueniunt, simpliciter in nullo conueniunt, ac ex consequenti summo genere differunt.

Secunda. Est Toleti, differre genere, idem significare hoc loco quod differre specie; species enim subalterna dicitur quoq; genus.

At contra. Primò ostensum est quid sit apud Aristotelem differre genere: Quia enim materia summum quid est in substantia, ea quæ materia differunt, summo genere differunt. Secundò in fine textus vigesimi sexti ait Aristoteles; quæ genere diuersa sunt, plus distare, quàm quæ specie; non ergo pro eodem ista vsurpat. Tertiò, in textu vigesimo quarto ait; contraria quæ non genere differunt, esse in eadem coordinatione prædicamenti; ergo vult contraria quæ genere differũt, non esse in eadem coordinatione prædicamenti, ac ex consequenti vult differre non solùm specie, sed etiam genere prædicamenti.

Dictũ Aristotelis corruptibile & incorruptibile differre genere, exponitur.

Porrò propositionem hanc, corruptibile & incorruptibile differre genere, adducit Aristotes contra Platonem, qui Ideam hominis ponebat incorruptibilem, & tamen esse essentialiter idem cum homine corruptibili. Contra quod opponit hoc principium vniuersale: Corruptibile & incorruptibile differunt genere, vnde patet ex subiecta materia, non de omni re corruptibili & incorruptibili, sed solùm de substantiis accipiendum esse axioma. At neq; de quibuscunq; substantiis, sed tãtùm de completis accipi debet: nam solæ substantiæ cõpletæ sunt corruptibiles, propter materiam, ex qua sunt compositæ. hæ etiam solæ sunt per se in linea & coordinatione prædicamẽti.

Quare si quis obiiciat materiam esse incorruptibilẽ, formam corruptibilem, & tamen sunt in eodem genere

prædicamenti. Respondendum est Aristotelem loqui de substantiis completis, quæ solæ ponuntur per se sub genere prædicamenti, non de incompletis, qualis est materia & forma.

Si etiam obiicias, idem genus ratione diuersarum differentiarũ, posse esse corruptibile & incorruptibile: vt patet in anima rationali, in qua sensitiuum redditur incorruptibile per identitatem cum rationali, cùm tamen in anima bruti sit corruptibile.

Respondendum itidem est, Aristotelem loqui de substantiis completis, quæ non possunt esse diuerso respectu corruptibiles & incorruptibiles, sed necessariò sunt vel corruptibiles propter materiam, vel incorruptibiles, propter immaterialitatem, seu propter carentiam materiæ, quæ est principium corruptionis, & sic differendo materia, different totis essentiis atq; adeo genere prædicamenti.

Secũdum Aristotelem quid dicendum de Prædicamento substantiarum incorruptibilium.

Dices. Vbi ergo collocabuntur secundum Aristotelem substantiæ incorruptibiles. Respondeo vel non collocari in vllo prædicamento, quia *prædicamẽta sunt* pro rebus corruptibilibus & *in gratiam rerum corruptibilium cognoscendarum inuenta*: vel collocari in alio prędicamento, quod sit pro solis substantiis corruptibilibus, de quo tamen inuentores prędicamentorum non egerunt: Vel deniq; propter similitudinem collocari in eodem prædicamento, sed non in eadem coordinatione prædicamẽti, ita vt duæ sint coordinationes prædicamenti substantiæ, quæ in nullo genere vniuoco cõueniant, ad vnum tamen genus prædicamenti referantur, propter cõmunem generè modum afficiendi & denominandi primam substantiam. Quanquam nihil hac de re determinauit Aristoteles, neq; quid sentiret exposuit.

Dico

Dico secundò. Secundum veritatem substantiæ incorruptibiles, sunt in prædicamento substantiæ. Ratio est. Quia substantia prædicamentalis est illa quæ substat accidentibus; hanc enim maximè propriam proprietatem substantiæ assignat Aristoteles, quòd sit susceptiua contrariorum: atqui substantiæ incorruptibiles substant accidentibus, & suscipiunt contrarium: Ergo sunt substantiæ Prædicamentales. Præterea tam cæli, quàm Angeli, verè sunt compositi ex genere & differentia, ex gradu communi & proprio: ergo verè sunt sub genere prædicamenti. Nam compositio ex genere & differētia cùm sit Metaphysica, & per solam rationem cum fundamento in re, non repugnat Physicæ illorū simplicitati. Nam verè à parte rei essent substantiæ simplices, secundum Aristotelem, & solùm per intellectum eas concipientem, sub duplici conceptu, essent compositæ.

Cæli & Angeli sunt in Prædicamento substantia.

At obiici potest primò. Secundum doctrinam Aristotelis 8. Metaph. quam sequitur S. Thomas 2. contra gentes cap. 95. & Ferar. ibidem, genus sumitur à materia, differentia à forma. Cùm ergo Angeli cum substantiis materialibus non conueniant in materia, sequitur etiam in genere non conuenire; ac ex consequenti non posse reponi sub eodem prædicamenti genere.

Respondeo. Etsi quidam negant Aristotelem docere genus sumi à materia, sed solùm habere se vt materiam, respectu eius, cuius est genus, quia sicut materia determinatur per formam, & constituitur in certa specie, ita genus determinatur per differentiam, aut certam speciem: nihilominus clariora sunt verba Aristotelis, quàm vt hanc expositionem patiantur, cùm 10. Metaph. textu 12. definiens quæ sunt illa, quæ differunt genere ait esse illa, quorum materia non est com-

Genus sumitur à Materia.

munis, & ne dubitaremus loqui de materia transmutationis, addit, & inter quæ non est mutua transmutatio. Et sanè passim pro eodem habet, differre genere, & differre materia. Et ratio sumi potest ex eodem textu 12. Nam ibidem ait genus esse id, quo ambo quæ differunt secundum substantiam, idem dicuntur, seu id in quo conueniunt, species essentialiter distinctæ: atqui res habentes distinctas formas, in materia conueniunt; meritò itaq; à materia ait desumi rationem generis. Non quidem quod non possit etiam à forma desumi aliquod genus medium; habet enim etiam forma gradus quosdam communes multis speciebus, à quibus desumi potest ratio generica, sed quòd genus summum desumatur à materia; summum enim in quo res conueniunt est à materia: quare & summum genus in quo species conueniunt erit à materia. Verùm cum ait Aristoteles, genus desumi à materia, neq; de omni genere id intelligit, neq; de omnibus omnino substantiis, sed solùm de genere substantiarum materialium; in his enim genus desumitur à materia, ex *quo tamen non sequitur*, in substantiis im*materialibus*, aut non dari genus, aut à materia sumendum esse, sed cum in iis non sit materia, debere desumi summum genus ab eo naturæ gradu, qui sit materiæ quàm simillimus, hoc est maximè indeterminatus & communis.

Obiicies secundò. Saltem, si vera est doctrina Aristotelis quod quæ differunt materia, genere quoq; prædicamenti differunt, sequitur Angelos non conuenire cum rebus materialibus in vno genere prædicamenti, eo quòd non conueniunt in materia, simpliciter enim carent materia.

Quidam

Quidam negant doctrinam Aristotelis de genere Logico veram esse, nec eo sensu ab Aristotele intellectam: at dubitari non potest de mente Aristotelis, cum t. 12. de genere Logico loquatur, quod ibidem definit esse id, in quo ea quæ essentialiter differunt, conueniunt; & differre ait genere, quæ differunt prædicationis figura, hoc est, prædicamento. Nam quod quidam verba Aristotelis ita interpretantur, vt voluerit dicere, ea, quæ materia differunt, similiter differre, vt ea, quæ prædicationis figura differunt, ea interpretatio minimè quadrat illi loco: quia t. 24. clarè se explicat Aristoteles, quòd ea quæ genere seu materia differunt, non sint in eadem coordinatione prædicamenti: ergo & in tex. 12. hoc idem dicere voluit, nempe ea quæ genere seu materia differunt, non habere eandem, sed diuersam prædicationis figuram.

Dicendum igitur est, doctrinam Aristotelis esse, Ea quæ materia differunt, genere quoque Logico differre, ita vt materiale & immateriale non conueniant vniuocè in aliquo genere, vt supra ostendimus. Porrò cum ea quæ vniuocè non conueniunt in aliquo genere, debeãt necessariò ad diuersum genus prædicaméti spectare, sequitur secundum Aristotelem plura esse ponenda prædicamenta substantiæ, vnum pro materialibus, aliud pro immaterialibus, cum vtraq; secundum Arist. in genere vniuoco nõ conueniant. Ex altera verò parte Aristoteles plura prædicamenta nunquam admisit. Quare vti concedendum est id sequi ex hac doctrina, ita quid Aristoteles ea de re senserit, non constare. Nam quod quidam dicunt satis esse vt substantiæ immateriales, reducantur ad genus substantiæ materialis,

lis, tanquam principia & causæ ipsarum, id nequaquam satis est: tum quia substantiæ immateriales, non solum vt principia, sed etiam vt species debent reponi in prædicamento: tum quia non minus hæ ad illas, quàm illæ ad istas reduci deberent, cum vtræque gaudeant suo genere substantiæ, & præterea spirituales substantiæ cum sint magis principales, vt potè à quibus dependent substantiæ, materiales potius istæ ad illas reuocari deberent, non illæ ad has. Secundum veritatem tamen, Intelligentiæ cum materialibus, conueniunt vniuocè in eodem genere Prædicamenti, vt dictum est.

Obiicies Tertiò. Aristotelem sæpè, cùm exempla substantiæ prædicamentalis adducit, enumerare inter alia, cœlum quoque & intelligentias vt 6. Metaph. t. 5. 8. Met. t. 1. 12. Met. t. 5. 7. Met. t. 4. Ergo ex sententia Aristotelis, cœli & intelligentiæ sunt in prædicamento, & quidem vt species; quia inter alias species prædicamenti substantiæ, istas etiam numerat. Respondeo. Aristot. in exemplis dandis sæpè vulgarem opinionem sequi. Deinde secundum *Aristotelem incorruptibiles substantias*, vt cœlum, *& intelligentias* esse quidem substantias, sed non in eodem genere substantiæ, cum corruptibilibus substantiis.

QVÆSTIO VI.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti substantiæ.

HVius quæstionis solutio colligéda est ex præcedentibus

tibus quæſtionibus; neque enim genus prædicamenti poteſt eſſe ſubſtantia, in ea amplitudine, qua continet finitam & infinitam. nam ſubſtantia infinita non pertinet ad prædicamentum. Neque etiam ſubſtantia finita, vt continet completam & incompletam, eſt genus prædicamenti. Nam ſubſtantiæ incompletæ, cum ſint partes non ponuntur per ſe in prædicamento; ſolùm igitur ſubſtantia finita completa, vt eſt genus ad ſubſtantias tam corruptibiles quàm incorruptibiles, corporeas & ſpirituales, eſt gen⁹ prædicamenti; in linea enim prædicamenti, non ponuntur niſi genera & ſpecies completæ. Eſt autem difficultas, quomodo ſubſtantia completa ſit genus; ſubſtantia enim non completur in eſſentia, niſi per differentiam ſpecificam. At genus abſtrahit à differentiis ſpecificis. ergo & à complemento. Confirmatur, quia ſubſtantia non poteſt dici completa, niſi adſint omnia ipſam complentia in ratione ſubſtantiæ alioqui daretur effectus formalis ſine forma; at hæc complentia non ſunt in genere, ſed in ſpecie: ergo ſubſtantia in genere non poteſt dici completa.

Reſpondeo. Subſtantiam dici completam, quia ſignificatur per modum totius. neque enim dubium eſt totum eſſe quid completum: ergo & quod ſignificatur per modum totius, ſignificatur vt completum quid. Porrò totum ſubſtantiale eſt duplex, aliud actuale quod habet partes eſſentiales actu. quale totum eſt ſpecies quæ dicit genus & differentiam actu: aliud eſt potentiale, quod dicit totam eſſentiam, ſed ſecundum aliquid actu, ſecundum aliquid potentia. Tale eſt, genus

Genus quomodo ſit quid cõpletum.

Nam.

Nam ex modo significādi, genus significat totam essentiam speciei, sed vnam rationem actu, aliam potentiā. Verbi gratia, Animal significat totum id, quod est animal, quare & hominem & brutum, sed in potentia, nam animal est homo & brutum in potentia, vnde significat totum hominem, sed secundum rationem sensitiuam actu, secundum rationalitatem verò in potentia. Ex quo patet ad rationem dubitandi, substantia enim non est completa, sine differentia specifica, verum differentiam dicit species actu, genus verò dicit, *solùm in* potentia, vt dictum est.

QVÆSTIO VII.

De diuisione substantiæ, in primam & secundam.

Cur indiuidua dicātur primæ substantiæ.

PRimam substantiam, seu essentiam Aristoteles vult esse Indiuidua; secundum genera & species. *Vbi primò* occurrit difficultas, cur Indiuidua *dicantur primæ* substantiæ, potius quam genera *& species. Nam si* rationem substantiæ essentia*lem* spectemus, ea primò competit speciebus, & ratione specierum indiuiduis, cum tota essentia indiuiduorum, in specie contineatur: Ergo species potius dicenda esset, prima substantia, quàm indiuidua. Si verò *spectemus proprietates;* hæ etiam cùm sequantur essentiam, prius conuenient speciei, quàm indiuiduis.

Dicendum tamen est, in hac diuisione considerari ab Aristotele substantiam, quoad proprietatem substandi, vt per eam proprietatem tanquam magis notam, essentia substantiæ intelligatur. Quia igitur indiui-

diuidua in substando sunt prima; nihil enim substare potest, nisi existat, ac proinde nisi sit indiuiduum & singulare, species verò & genera, non nisi quatenus in indiuiduis existunt, substant, idcirco indiuidua dicuntur primæ substantiæ, in substando, species verò & genera, eo respectu sunt secundæ substantiæ.

Dices. Accidentia generica primò conueniunt generi, & specifica speciei, vt esse sensitiuum, primò conuenit animali, esse risibile primò conuenit homini: Ergo genera & species sunt primæ substantiæ in substando, respectu suorum accidentium. Respondeo. Accidentia generica & specifica, etsi primò conueniant generi & speciei, quoad essentiam, tamen genus & species non substant actu istis accidentibus, nisi quatenus in indiuiduis existunt; non enim habent rationem subiecti respectu suorum accidentium nisi existant, non existunt autem nisi in indiuiduis. Quare indiuidua sunt prima in substando actu. nam ipsa per se actu substant, genera verò & species substant actu ratione indiuiduorum. Nam si loquamur non de actu substandi, sed de ratione essentiali substandi: sic substare primò conuenit speciei, tanquam rationi essentiali substandi. Vnde cùm dicimus indiuidua per se primò substare, in indiuiduis includimus secundas substantias; secundæ enim substantiæ sunt essentiæ indiuiduorum, & indiuidua non nisi per suam essentiam substare possunt. Dicimus autem secundis substantiis secundariò conuenire proprietatem actu substandi, quia non vt sunt abstractæ ab indiuiduis actu substant, sed vt in indiuiduis existunt, ita vt ob existentiam suam indiuidualem actu substent: ob rationem verò specificam, substare duntaxat possint.

An indiuidua primò substent.

Sed obiicies. Ex eo ſequi, rationem ſubſtandi conuenire Analogicè primæ & ſecundæ ſubſtantiæ; quia ſecundæ conuenit, ratione primæ: at hoc dici non poteſt; quia quando eadem forma conuenit duobus, non conuenit illis analogicè, ſed vniuocè, cùm eadem eſſentialiter ſit in vtroque: atqui idem ſubſtare conuenit primæ & ſecundæ ſubſtantiæ; ſi quidem eodem actu ſubſtandi quo ſubſtat prima ſubſtantia, ſubſtat & ſecunda, quatenus in prima exiſtit: ergo ſubſtare non conuenit vtrique analogicè.

Subſtare conuenit vniuocè primæ & ſecũdæ ſubſtantiæ.

Reſpondeo. Subſtare primò conuenire primæ ſubſtantiæ, ſecundò ſecundæ, vtrique tamen vniuocè non analogicè. De ratione enim Analogi eſt, vt conueniat Analogatis, ſub diuerſa ratione eſſentiali, ſicut de ratione vniuoci eſt vt conueniat ſub eadem ratione eſſentiali: atqui ſubſtare, eadem planè ratione conuenit primæ & ſecundæ ſubſtantiæ: ergo conuenit vninocè non analogicè; non enim alius actus ſubſtandi eſt, quo ſubſtat ſecunda ſubſtantia, alius quo prima. Neque verò obſtat vniuocationi quod ratio ſubſtandi prius competat primæ quam ſecundæ ſubſtantiæ: quia in vniuoco poteſt eſſe inæqualitas, in modo aliquo eſſendi, licet in eſſentia formæ debeat eſſe æqualitas: ſic animal nobiliori & potiori ratione conuenit homini, quàm bruto, & tamen vtrique eadem ratione eſſentiali competit.

Ex quibus patet ad rationem dubitandi. Et ſi enim ſi in eſſentia ſubſtantiæ fiat comparatio, genera & ſpecies poſſint dici primæ ſubſtantiæ, indiuidua ſecundæ; quia ex participatione ſpecierum indiuidua ſunt ſubſtantiæ; tamen ſi conſideretur actus ſubſtandi, indiuidua dicenda ſunt primæ ſubſtantiæ, genera & ſpe-

cies

cies ſecundæ, quia genera & ſpecies non niſi vt in indiuiduis exiſtunt, ſubſtant, ſubſtare enim ſupponit exiſtentiam, exiſtentia autem naturam indiuiduatam.

Secundò dubitatur. qualis ſit iſta diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam. Cùm enim varia ſint diuiſionum genera, nempè generis in ſpecies, Analogi in Analogata, ſubiecti in Accidentia, accidentis in accidentia, totius in partes, meritò quæritur ad quod genus diuiſionis hæc diuiſio pertinere debeat. Varij enim variè de hac re ſentiunt & loquuntur. *Qualis ſit diuiſio in primam & ſecundam ſubſtantiam.*

Dico igitur primo, hanc diuiſionem, non eſſe generis in ſpecies. Propter duo. Primò. Quia genus ſubſtantiæ, eſt vnum membrum huius diuiſionis; ſecunda enim ſubſtantia continet omnia genera & ſpecies, ac ex conſequenti ipſum genus generaliſſimum: Ergo genus ſubſtantiæ, non eſt id quod hic diuiditur, ſed id in quod fit diuiſio. *Non eſt diuiſio generis in ſpecies.*

Secundò, Quia ſi hæc diuiſio eſſet generis in ſpecies, indiuidua eſſent ſpecies ſubſtantiæ, & ſummum genus ſubſtantiæ eſſet ſpecies ſubſtantiæ: quod tamen dici non poſſe per ſe manifeſtum eſt. Cum nec ſummum genus habeat ſupra ſe aliud genus, cuius ſit ſpecies, nec indiuidua poſſint dici ſpecies.

Dico ſecundò. Hanc diuiſionem non eſſe Analogi in Analogata, vti communiter à recentioribus aſſeritur. Quia hîc diuiditur ſubſtantia ſub ratione ſubſtandi conſiderata: at ſubſtare vniuocè non analogicè conuenit vtrique ſubſtantiæ. vt oſtenſum eſt. Ergo. *Neque Analogi in Analogata.*

Neque totius in partes.

Dico Tertiò, hanc diuisionem non esse totius in partes: Quia totum non prædicatur in quid de partibus; pars enim non est totum: at hîc substantia quæ diuiditur, prædicatur in quid de prima & secunda. Ergo:

Est diuisio subiecti in accidentia.

Dico quartò. Diuidi in hac diuisione substantiam, quatenus substat in priorem in substando, & posteriorem in substando. Quia igitur prius & posterius substare, sunt accidentia quædam rei substantis; prius enim & posterius dicunt ordinem accidentalem in substando, idcirco hæc diuisio dici potest vel subiecti in accidentia, vel accidentis in accidentia; substare enim proprietas quædam est substantiæ, in qua prius & posterius spectantur, vt accidentales quædam differentiæ.

Non est diuisio in vniuersalē & singularem.

Ex quo etiam patet diuisionem hanc substantiæ, non esse in vniuersalem & particularem, vt quidam existimant; non enim hic consideratur substantia, vt vniuersalis vel particularis, sed vt est prima in substãdo, vel secunda in substando: Alioqui hoc modo liceret diuidere, Quantitatem, Qualitatem, relationem in primam & secundam, sicut licet diuidere in vniuersalem & particularem.

Adde quod Aristoteles reddens rationem quare prima substantia sit magis substantia, quam secunda, non meminit vniuersalitatis & particularitatis, sed solum substandi: Ergo illa ratio est impertinens ad hanc denominationem.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

De proprietatibus Substantiæ.

SEx proprietates Substantiæ assignat Aristoteles, circa quas aliqua adnotanda sunt. Prima proprietas est, non esse in subiecto. Omnis enim substantia, vel absolutè in alio non existit, vel si existit, non existit tanquam in subiecto. Quod enim est in subiecto, existit, vt quid extrinsecum subiecto, non constituens illud in esse substantiali: pars verò substantialis, ita existit in alia, vt constituat illam in esse substantiæ completæ, quocirca non existit in illa vt in subiecto; sic formæ substantiales, & modi sunt quidem in substantia, sed non tanquam in subiecto; non enim solùm de ratione subiecti est, vt sustentet aliud, sed vt sustentet tanquã quid extraneum, ita vt per illud, quod sustentat non constituatur in esse, sic accidentia non constituunt subiectum in esse substãtiali, & sunt illi merè extrinseca, dant enim illi esse diuersi generis. Forma verò substantialis licet non constituat materiam in esse materiæ, constituit tamen ipsam in esse substantiali completo. Sic etiam natura humana est in Verbo non tanquam in subiecto, quia constituit Verbum in esse substantiali hominis. *Prima proprietas.*

Porro addit Aristoteles primas substantias nec esse in subiecto, nec dici de subiecto, secundas verò non esse in subiecto, dici tamen de subiecto. Circa quam doctrinam sunt aliquæ difficultates: Videtur enim si substantia secunda, dicatur de subiecto, esse quoq; in subiecto, aut si non est in subiecto, neq; dici posse de subiecto. Prius enim est esse, quam dici, & esse in aliquo, quam dici de aliquo; verumq; est illud pronunciatum logicũ, *Quomodo substantiæ secundæ dicantur de subiecto & non sint in subiecto.*

prædicari ſequitur ad eſſe, ideoq; aliquid dicitur de alio quia ineſt illi.

Deinde ex omnium ſententia, ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis. Genera enim & ſpecies non ſunt extra indiuidua, ſed in Indiuiduis, & ſuperiora ſunt in inferioribus, Genus in ſpecie, ſpecies in indiuiduo. Non ſolùm autem ſecundas ſubſtantias eſſe in primis, ſed eſſe tanquam in ſubiecto probatur, quia ſubſtantiæ primæ, ſunt ſubiecta ſecundarum, quippe ſecundæ dicuntur de primis, tanquam de ſubiecto, inferiora enim ſubijciuntur ſuperiorib⁹. ergo ſecundæ quemadmodum dicuntur de primis tanquam de ſubiectis, ita ſunt in primis tanquam in ſubiectis.

Tertiò non ſatis conſtat, quid ſit nomine ſubiecti intelligendum, cum ait Ariſtoteles dici aliquid de ſubiecto. Nam ſi verùm eſt, quod communiter dicunt Interpretes, nomine ſubiecti intelligendam eſſe naturam inferiorem, ſequetur differentias non dici de ſubiecto. Verbi gratia, rationale de homine, quia homo non eſt quid inferius rationali, quod tamen affirmat Ariſtoteles hoc loco: Ait enim bipes, & greſſibile de ſubiecto quidem, quodam homine dici, in ſubiecto verò, non eſſe, & vniuersè docet, de quocunq; differentia dicitur, de eo quoq; rationem differentiæ prædicari, vt greſſibile de homine, idem patet in Antepræedic. cap. 2.

Quarto non rectè videtur definitum dici de ſubiecto, vt idem ſit, quod ſecundum nomen & rationem, ſeu eſſentialiter dici de aliquo: non ſolùm enim quæ eſſentialiter, ſed etiam quæ accidentaliter conueniunt alicui, verè dicuntur de illo: dici enim, ſequitur ad eſſe, at acci-

at accidentia verè sunt in subiecto, ergò verè dicuntur de subiecto. Nam quod Aristoteles ait accidentia dici tantum secundum nomen, non secundum rationem, id videtur falsum: nomina enim accidentium, cum nō sint nomina inania, significant aliquam rationem realem & veram, eamq; dicunt de subiecto. Non igitur solùm nomen accidentis prædicatur, sed & ratio. Id enim, quod nomina accidentium significant, prædicant de subiecto.

Quinto videtur prima substantia dici de subiecto. Prima enim substantia, est substantia indiuidua. At vna numero substantia indiuidua dicitur de pluribus personis, vt patet in Deo. ergo prima substantia dicitur de subiecto. Nam dici de subiecto secundum Aristot. est dici secundum nomen & rationem, seu essentialiter. Deus autem de tribus personis dicitur secundum nomē & rationem, atq; adeò essentialiter. ergo dicitur de illis tanquam de subiecto. Neq; obstat quod personæ non sunt quid inferius Deo. nam & differentiæ dicuntur de specie, tanquam de subiecto, & tamen species non est inferior differentiis.

Ad primam difficultatem Respondeo. non est necesse id, quod dicitur de subiecto, esse in subiecto; sed satis est, quod sit id, quod ipsum subiectum: Id autem quod est ipsum subiectum, non est propriè in subiecto; id enim propriè dicitur esse in subiecto, quod est quid distinctum à subiecto, & supponit illud in suo esse constitutum. Talia sunt sola accidentia. Hæc enim sunt extra essentiam, subiecti, illiq; adhærent. Cum verò instatur. Dici sequitur ad esse, id verùm est, sed aliud est esse, aliud inesse; essentialia ergo dicuntur de subiecto, quia sunt ipsum subiectum, non quia sunt in subiecto.

Dici supponit esse vel inesse.

Ad

Ad secundam Genera & species non sunt propriè loquendo in indiuiduis, sed sunt id quod ipsa indiuidua: dicuntur enim in quid de indiuiduis, aliud verò est, esse in aliquo, aliud esse illud. Ex quo patet, quod licet indiuidua & primæ substãciæ sint subiectũ secundarum; non tamen sunt subiectum inhæsionis, in quo existant secundæ substantiæ: Sunt enim idem, quod secundæ substantiæ; sed solùm sunt subiectum per rationem distinguentem illa inter se & vnientem. Huius autem subiectionis fundamentum est in re, quia in re est fundamentum ad distinguendam naturam superiorem & inferiorem. Ex quo patet Genera & species non nisi; per intellectum distinguentem illa ab indiuiduis, esse in indiuiduis; in re enim sunt idem quod indiuidua. Quamuis autem indiuidua sint respectu Generum & specierum subiecta: non sunt tamen subiecta inhæsionis sed identitatis essentialis. Quocirca non sunt in indiuiduis tanquam in subiecto. Esse enim in subiecto, propriè & simpliciter, est existere realiter *in aliquo tanquam* in subiecto *inhæsionis*.

Primæ substãtiæ an sint subiectum secundarum.

Ad Tertiam. Cõmuniter *Interpretes nomine subiecti* intelligunt naturam *inferiorem*, & verè subiectam siue hęc subiecto sit in ordine ad naturã superiorẽ, quomodo indiuidua subiiciuntur speciei, & species generi, siue sit in ordine, ad id quod verè insit naturæ, quomodo species subiicitur differentiæ & totum parti. Neq; valet quorundam instantia secundum Aristotelem, differentias solùm de indiuiduis speciei dici tanquam de subiecto, non verò de specie. Nam expresse Aristoteles exemplum dat, non solùm indiuidui, sed etiam speciei. Vult enim gressibile dici non solùm de quodam homine, sed etiam de homine. Deinde cùm secundum Aristote-

Differentia dicitur de specie tanquam de subiecto.

stotelem dici de subiecto, sit dici secundum nomen & rationem, vt hic etiam expressè docet Aristoteles, consequens est differentiam etiam de specie dici tanquam de subiecto.

Ad quartam Respondeo, secundum Aristot. id solum dicitur absolute de subiecto, quod de eo dicitur essentialiter, seu quod ita dicitur, vt significet quid sit subiectum in sua essentia. sicut enim subiectum, simpliciter est id, quod est per suam essentiam, secundum quid autem est per accidentia: ita simpliciter id solùm dicitur de subiecto, quod eius essentiam dicit; accidentia verò, quia non dicunt quid sit subiectum secundum essentiam, non dicuntur simpliciter de subiecto. Quod autem ait Aristoteles accidentia secundum nomen, & non secundum rationem dici, id ita accipiendum est, non quod solùm nomen accidentium prædicetur sine re, sed quod non prædicetur secundum rationem, hoc est ita, vt dicant ipsam essentiam & rationem subiecti. Quare albedo denominat solum hominem album, sed non dicit, quæ sit ratio hominis, & ideò non dicitur de subiecto, quia non dicit quid sit ipsum subiectum: aliud est enim esse hominis, aliud esse albi. Quare cum in obiectione dicitur, accidens cum verè insit subiecto, verè quoq; dici de subiecto, concedendū est secundum quid, non simpliciter; quia secundum nomen, non secundum rationem: id enim simpliciter dicitur de subiecto, quod secundum rationem dicitur de illo, explicando quid sit subiectum. Accidentia verò non simpliciter dicuntur de subiecto vt subiectum est, sed vt est, vel quantum, vel quale, vel alio modo,

Quid sit dici de subiecto.

Accidens non dicitur de subiecto.

circa ea quæ ipsi aduenniunt, se habet, & licet suam rationem prædicant, non tamen vt ratio est.

Ad quintam. Cum natura Indiuidua prædicatur de persona, non prædicatur de aliqua subiecta natura, sed de seipsa, subsistente personaliter. Subsistentia enim non constituit naturam, nec dat illi esse naturæ, sed solùm dat illi subsistere: Quocirca ex prædicatione naturæ de persona inferri non potest, indiuiduum prædicari de subiecto. Quod etiã ex eo patet, quia subiecta natura, debet esse distincta natura ab eo, cui subiicitur; nihil enim potest subiici sibi ipsi. Vnde & species quia subiicitur generi est à genere distincta per differentiam specificam, & indiuiduum quia subiicitur speciei est ab illa distinctum per differentiam numericam. Cùm igitur natura subsistens personaliter, non sit distincta in ratione naturæ à natura indiuidua, non potest dici subiecta naturæ indiuiduali. Ac proinde nec persona est verè natura subiecta naturæ *indiuiduali, nec indiuiduum* de ea prædicatur tanquam *de subiecto.*

Secunda Proprietas.

Secunda proprietas est. Vniuocè prædicari de primis. Hæc proprietas soli secundæ substantiæ conuenit: hæc enim sola vniuocè, hoc est secundum nomen & rationem de prima prædicatur.

Quod si dicas: etiam accidentia prædicari de prima substantia secundum nomen & rationem. Respondeo. prædicari quidem secundum rationem suam, sed non secundum rationem subiecti, quia ratio accidentium, non est ratio subiecti, solùm igitur id quod ita prædicatur de subiecto, vt eius ratio sit ratio subiecti,

iecti, prædicatur vniuocè simpliciter, accidentia verò prædicantur denominatiuè, non absolutè vniuocè.

3. Tertia proprietas est. Hoc aliquid significare, id est significare vnum numero existens: Hæc proprietas soli primæ substantiæ competit. Nam secunda videtur significare hoc aliquid quoad vocem, reuera tamen significat id quod est commune multis. Magis autem significat quale quid, quam hoc aliquid: quia quale dicit determinationem entis, genera autem & species determinant essentiam ad tale esse, & ideo sunt qualitates essentiales substantiæ. Quod si dicas. Si genera & species significant quale quid; ergo prædicantur in quale quid. Respondeo. Licet res quam significant, sit quale quid, seu qualitas essentialis, modus tamen significandi generis & speciei non est per modum qualitatis adiacentis subiecto, sed per modum per se existentis. Nam & ipsæ qualitates si concipiantur per modum qualitatum inexistentium subiectis; prædicantur in quale de subiectis, si verò concipiantur per modum per se existentium prædicantur in quid, de suis inferioribus, non in quale, vt albedo est color. Tantum valet ad prædicandum modus significandi.

Dices. etiam accidentia significant hoc aliquid, *quia significant* quid determinatum. Respondeo. Accidentia si sumantur in abstracto, non significant hoc aliquid, quia in abstracto non existunt; si verò sumantur in concreto, formaliter significant quale aliquid, materialiter verò significant hoc aliquid, nempe subiectum quod est hoc aliquid.

4\. Quarta proprietas est. Substantiæ nihil esse contrarium. Contrria enim versantur circa idem subiectum à quo se expellunt: at substantiæ non sunt in subiecto, non igitur sunt contrariæ. Quæ ratio concludit de substantiis completis; hæ enim nullo modo sunt in alio. At inquies, ignis & aqua se mutuò tollunt: ergo sunt contraria. Respondeo, esse contraria ratione qualitatum, non ratione substantiarum. Nam licet ipsæ substantiæ se mutuò perimant, tamen ista peremptio substantiarum, non prouenit ex contrarietate ipsarum, sed ex dependentia ab accidentibus, quæ si tollantur, tolli necesse est substantiam. Id ita esse, patet ex eo, quod quædam substantiæ pereunt solùm ob destructionem dispositionum necessariarum, nulla existente substantia contraria, vt cùm deficiente calore naturali, moritur viuens: quædam verò substantiæ pereunt, actione substantiæ nullo modo aduersæ & contrariæ, *sed amicæ* potius; vt cùm quædam actione solis viuificantis, & cõseruantis omnia corrumpuntur. Quin *etiam* cùm *vna* substantia succedit in locum alterius (*quæ videtur in speciem* contrarietas) vt cùm *ex ligno fit ignis, illa* successio non fit per exclusionem, vel oppositionem substantiarûm, sed solùm per exclusionem accidentium, à quibus prior forma dependebat in conseruari, & per inductionem nouorum accidentium ex quibus noua forma consequitur. Cuius etiã rei *hoc* argumẽtum *est*, quòd quælibet forma cuilibet *formæ* potest succedere in eadẽ materia, dummodò habeat ibi suas necessarias dispositiones; & tamen non quælibet forma cuilibet est contraria; Vnum enim vni est contrarium. Deinde ista successio accidit etiam in formis subordinatis, quæ nullo modo sunt contrariæ, vt in forma seminis & viuen-

tis,

tis, cum ex ſemine fit viuens, vel ex elementis mixtum. Non igitur iſta ſucceſſio referenda eſt in oppoſitionem formarum ſubſtantialium, ſed in dependẽtiam earum ab accidentibus & diſpoſitionibus; Deſtructis enim diſpoſitionibus formæ præcedentis, neceſſe eſt illam perire, & inductis diſpoſitionibus nouæ formæ, neceſſe eſt nouam formam ſuccedere. Quocirca vt formæ ſint contrariæ, non ſatis eſt, vt ſibi ſuccedant in eodem ſubiecto, neque vt ſe ab eodem ſubiecto excludant per accidens ob defectum diſpoſitionum, ſed requiritur vt ſe excludant per ſe propter formalem oppoſitionem ſubſtantialẽ; ſicut calor per ſe excludit frigus propter ſuam entitatiuam oppoſitionem.

Sed obiices primò. Ariſtoteles 1. Phyſic. ſtatuit principia rerum naturalium contraria. Reſpondeo. iſta principia contraria eſſe formam & priuationem, quæ non ſunt contraria poſitiuè (vti hîc de contrariis loquimur) ſed priuatiuè vt non ens enti dicitur contrarium. Quod ſi de contrariis poſitiuis intelligatur: dicendum eſt: formas ſubſtantiales eſſe contrarias, ratione diſpoſitionum, qualis contrarietas ſufficit ad tranſmutationem, de qua ibi loquitur Ariſtoteles.

Obiicies ſecundò. ex 10. Metaph. Omne genus diuiditur per contrarias differentias, contraria enim ſunt, quæ ſub eodem genere maximè diſtant: ergo & ſub genere ſubſtantiæ differentiæ maximè diſtantes erunt contrariæ.

Reſpondeo. Iſta contrarietas differentiarum ſi ſit ſolùm negatiua, inuenitur etiam in genere ſubſtantiæ, vt cùm ſubſtantia diuiditur in corruptibilem, & in incorruptibilem, corruptibilis in viuentem & non viuẽtem, animal in rationale & irrationale: ſi verò ſit poſi-

tiua, non in omni genere inuenitur propriè sed tantùm in genere qualitatis, vt inter calorem & frigus, albedinem & nigredinem. Illa verò quæ inuenitur in omni genere non constituit Physicam, sed tantùm Metaphysicam contrarietatem: Nam Physica sumitur respectu eiusdem subiecti, Metaphysica verò respectu generis à quo oppositæ differentiæ eo sensu se excludunt, quia non possunt simul in eodem eidem conuenire.

Obiicies tertiò. Ex effectibus colligimus naturam causarum, & ex accidentibus naturam substantiarum: atqui multæ substantiæ habent effectus contrarios, & accidentia contraria: Ergo & naturas contrarias.

Respondeo. Non posse ex effectibus contrariis colligi contrarietatem causarum: quia ab eadem causa contrarii effectus prouenire possunt, V. G. ab eadem voluntate, actus volendi & nolendi; ab eodem intellectu, actus affirmandi & negandi; ab eadem prima causa omnes effectus contrarii: quamuis enim si causæ sint vniuocæ possint ex contrariis effectibus inferri contrariæ causæ, vt cùm calor est causa caloris, frigus frigoris; tamen si causæ sint æquiuocæ, hoc est diuersæ naturæ ab effectibus, non potest id colligi, quia tales causæ non commensurantur suis effectibus, sed illos excedunt. Vnde fit vt quamuis effectus, in naturis limitatis sint inter se contrarij, tamen vt virtute continentur in sua causa non sunt contrarii, sed vnum, quia perdunt suam limitationem, sub qua erant contrarii, vt fiant vna perfectio illimitata. Hinc lumen non est contrarium frigori, & si producat effectum frigori contrarium, nempe calorem, quia est

causa

causa caloris æquiuoca, poteſtque ſimul cum frigore lumen in eodem ſubiecto manere. Simili modo ex contrarietate accidentium, non poſſumus colligere con trarietatem ſubſtantiarum; quia ſubſtantiæ ſunt cauſæ æquiuocæ accidentium. Quare quod quidam aiunt, ſubſtantias eſſe contrarias virtualiter. Si intelligant eſſe contrarias in effectibus, quos continent virtualiter, verùm dicunt; ſed hoc nihil aliud eſt, quàm effectus habere contrarios. Si verò velint propter hanc continentiam virtualem contrariorum, eſſe etiam in ſe, & in entitate ſua contrarias, falſum eſt: Nam virtualis illa continentia contrariorum, nullam inducit contrarietatem in ipſis cauſis continentibus, vt patet in lumine & frigore, quæ producunt contrarios effectus, ipſa verò in ſe non ſunt contraria.

Quinta proprietas Subſtantiæ eſt, non ſuſcipere magis & minus: Patet inductione: Quia vnus homo non eſt magis homo quam alter. Non eſt autem facilè afferre veram cauſam, propter quam aliqua recipiant magis & minus, aliqua non. Poteſt tamen ſic res tota explicari. Id ſuſcipit magis & minus, quod participat aliquam rationem, vel formam non ſecundum totam eius perfectionem; ſed ſecundum maiorem, vel minorem, vt aqua cùm fit magis calida, recipit calorem ſecundum maiorem eius perfectionem. Ea verò non recipiunt magis & minus, quæ habent aliquam formam in indiuiſibili conſiſtentem, & quæ non poteſt participari diuiſibiliter ſecundum maiorem vel minorem perfectionem, ſed tota ſimul. Talis perfectio eſt ſubſtantiæ: 5.

dicit

dicit enim substantia essentiam per se existentem: at essentia sub ratione essentiæ, non potest nisi indiuisibiliter haberi, & tota simul; Commune enim est axioma Philosophorũ, essentias rerum cõsistere in indiuisibili, esseque sicut numeros, qui omni additione & subtractione vnitatis, mutantur essentialiter. Constituitur.n. essentia in ratione essentiæ per gen⁹ & differentiã. Si igitur vel genus vel differentiã subtrahas, tolletur essentia, si verò addas nouã differentiam ad essentiã, erit alia essentia. Cùm igitur substantia significetur per modum essentiæ, per se stantis, essentia autem consistit in indiuisibili, hinc fit, vt substantia non recipiat magis & minus. Quod adeò verum est, vt ne accidentia quidem, quæ magis vel minus recipere possunt in subiecto, secundum maiorem vel minorem suam perfectionem, si tamen significentur per modum essentiæ per se stantis, non recipiant magis vel minus. Nam album, V. G. dicimus magis vel minus album, quia potest subiectum habere maiorem vel minorem perfectionem *albedinis: at albedinem non dicimus esse magis vel minus albedinem*, quia significatur per modum essentiæ, per se stantis; omnis autem essentia consistit in indiuisibili, ita vt ei nihil addi vel detrahi essentiale possit.

Dices. albedo potest esse maior vel minor: Ergo non consistit in indiuisibili, & potest maior albedo dici magis albedo, minor minus. Respondeo albedinem secundum essentiam consistere in indiuisibili; quia nihil essentiale ei addi, vel subtrahi potest. & ideo essentialiter non recipit magis & minus: & quia nomine abstracto significatur essentialiter, ideo vt tali nomine significatur non recipit magis & minus. Quoad partes tam intensiuas quàm extensiuas, est diuisibilis: neque

tamen

tamen propter has partes dicetur magis albedo: quia vt ſignificatur nomine albedinis ſignificatur per modum eſſentiæ per ſe ſtantis, & eſſe magis albedinem eſſet ſecundum eſſentiam albedinis eſſe maiorem, cùm tamen non maior ſit eſſentia albedinis, in magna, quam in parua albedine, quia in vtraque eſſentia definitur genere & differentiâ.

Ex quo patet magis & minus dici ſolùm reſpectu alicuius ſubiecti participantis aliquam formam ſecundum maiorem vel minorem eius perfectionem, ita vt & ſubiectum dicatur magis tale, quia maiorem formæ perfectionem participat, & forma dicatur magis ineſſe ſubiecto, quatenus maiori ſua perfectione ineſt, in ſe autem forma non dicitur magis forma, ſed ſolùm reſpectu ſubiecti à quo magis vel minus participatur.

Duo autem ſunt notanda, aliud eſſe maius vel minus, aliud magis vel minus. Maius enim & minus ſpectatur ſecundum extenſionem quandam formæ & plures partes, quas habet in diuerſis partibus ſubiecti: Magis autem vel minus ſumitur ſecundum maiorem vel minorem perfectionem formæ, participatam in eodem ſubiecto, vel in eadem eius parte. Quare forma in ſeipſa habens plures partes vel pauciores non dicitur magis vel minus forma, ſed maior vel minor forma, prout verò illas partes plures, vel pauciores habet in eadem parte ſubiecti, eſt ratio ſubiecto vt dicatur magis vel minus tale: Prout verò illas plures partes habet in diſtinctis partibus ſubiecti facit ſubiectum maius tale, non magis tale. Quare cùm homo creſcit & augetur, non fit magis homo, ſed maior homo, quia

hoc incrementum fit per additionem nouarum partium subiecti: aqua verò cùm in eadem parte subiecti crescit in calore, dicitur magis calida.

Alterum est. Substantiam quidem quatenus substantia est, hoc est, quatenus est essentia quædam per se stans, non recipere magis & minus, vt dictum est. Verùm si consideretur in ordine ad aliquam proprietatem, quam magis vel minus participat, potest dici recipere magis vel minus. Sic Aristoteles primam substantiam ait esse magis substantiam, quàm secundam, & inter secundas, speciem magis esse substantiam, quàm genus: non quidem in essentia substantiæ, sed in substando; Est enim magis substans prima essentia quàm secunda; nam secunda ratione primæ substat, prima verò per se & ratione sui. Quod si dicas, species abstractas substare generi & proprietatibus specificis. Respondeo. Hunc actum substandi non esse realem, sed conceptum ab intellectu, realiter autem species non substat generi, nisi existens in indiuiduis.

6. Sexta proprietas, eaque maximè propria substantiæ est, vt vna numero manens sit contrariorum susceptiua. Vbi duo quæri possunt: Primò. An hæc proprietas soli primæ substantiæ competat, vel etiam secundæ; si enim solùm dixisset Aristoteles. Substantiam esse susceptiuam contrariorum, facilè id accommodaremus etiam secundis substantiis, quæ ratione primarum dicuntur recipere contraria: quæ enim contraria prædicantur de primis substantiis, possunt etiam prædicari de secundis ratione primarum, vt quia Petrus potest esse calidus vel frigidus, homo quoque

que dicitur calidus vel frigidus. At quia addit Aristoteles; [Cum vna numero sit] id verò facit difficultatem. Videtur enim Aristoteles requirere vnitatem numericam in substantia, adhoc vt sit susceptiua contrariorum: Vnitas autem numerica, nullo modo conuenit secundis substantiis, sed tantùm primis; secundæ enim substantiæ sunt genera & species: genera autem & species constituuntur per abstractionem, à singularibus, & ab vnitate numerica, & habent vnitatem communem multis, quæ est opposita vnitati numericæ: ergo impossibile est vnitatem numericam, transferri vllomodo ad secundas substantias; secundæ enim substantiæ, eo ipso, quod induunt vnitatem numericam, desinunt esse genera & species. Caietanus agitur, Albertus, Simplicius, aiunt hanc proprietatem accommodari secundis substantiis, ratione primarum; quia quatenus existunt in primis substantiis, recipiunt contraria, vt autem existunt in primis substantiis sunt vnum numero, quare tunc non considerantur, vt abstracta à singularibus, sed solùm secundùm quod existunt in singularibus.

Secundò quæri potest: An omnibus primis substantiis id conueniat. Nam de cœlis, & Angelis id videtur dubium. Dicendum tamen est etiam cœlos suo modo contraria recipere suæ naturæ conuenientia. Nam si cœlum constet materia eiusdem rationis, cum materia sublunarium, potest quoque recipere eadem contraria, quæ materia sublunaris recipit: si verò cœli habeant materiam diuersæ rationis à materia sublunari, possunt saltem contraria priuatiua recipere, vt lumen, & priuationem luminis: possunt etiam habere motus contrarios, ab oriente & in orientẽ. Angeli

verò non habent quidem accidentia contraria corruptiua suæ substantiæ, habent tamen actus contrarios volendi & nolendi, & motus locales contrarios, & contraria priuatiua quæ non minus indicant veram rationem substantiæ, quàm contraria positiua.

Tertiò, quæri potest. An soli substantiæ, id competat. Videtur enim etiam accidenti competere: tum quia quantitas recipit ea omnia contraria, quæ materia recipit; mediante enim quantitate omnia accidentia recipiuntur in materia: tum quia oratio est accidens, & tamen eadem numero manens, ex vera fit falsa, mutato obiecto: tum quia potentiæ animæ sunt accidentia, & tamen contraria recipiunt, actus volendi & nolendi, affirmandi & negandi.

Dicendum tamen est. Soli substantiæ conuenire hanc proprietatem. Quia recipere contraria, per modum subiecti, solius est substantiæ; accidentia enim non per modum subiecti recipiunt contraria; sed aliis modis: sic quantitas & *potentiæ animæ recipiunt* contraria, tanquam *media quædam interposita*, non autem vt subiectum. Quod verò ad orationem attinet, ea propriè non recipit veritatem & falsitatem; non enim per alicuius rei in se receptionem, sed per solam obiecti extrinseci mutationem, dicitur vera vel falsa. Vnde sine vlla sui mutatione *intrinseca* fit ex vera falsa, & ex falsa vera.

At dices. Aristotelem absolutè tribuere hanc proprietatem substantiæ, nulla facta mentione subiecti; neque cùm soluit obiectionem de oratione suscipiente verum vel falsum, recurrit ad rationem subiecti, sed solùm ait, orationem non verè recipere veritatem

&

& falsitatem, quia absq; vlla sui mutatione. Respondeo, non fuisse opus adiicere vocem subiecti, cùm ea satis contineatur in voce suscipiendi, quid enim propriè suscipit formam nisi subiectum? deinde cùm de substantia loquitur, intelligit de ea susceptione quæ substantiæ competit, modus autem suscipiendi proprius est substantiæ, suscipere per modũ subiecti. Non soluit autem obiectionem de oratione, negando quòd oratio sit subiectum, sed negando quòd verè aliquid recipiat; voluit enim ostendere, illa etiam alia via, & ex illo alio capite, dictam proprietatem orationi non conuenire. Quanquam cum probat orationem non esse verè susceptiuam, eo ipso probat non esse subiectum, cùm subiecti propium sit esse susceptiuum.

DISPVTATIO IX.

De Quantitate.

De quantitate hoc loco tractabimus ea solùm quæ ad species quantitatis & summum genus prædicamenti cognoscendum pertinet, reliqua reseruando ad Physicam.

QVÆSTIO PRIMA.

An sola quantitas molis sit verè & propriè quantitas.

Quãtitas molis quæ dicatur.

Vantitas molis seu magnitudinis, ea dicitur, quæ in corporibus inuenitur, longitudine, latitudine, profunditate constans. hęc enim molem corpoream constituunt: videtur igitur non sola quantitas molis esse verè & propriè quantitas.

Primò. Quia datur etiam quantitas perfectionis, virtutis, intensionis, valoris, ponderis, & aliarum similium rerum. Dicimus enim & perfectionem magnam, & virtutem magnam, & calorem intensum magnum; item valorem magnum, magnum pondus. Neq; verò aliquid essentiale deest his quantitatibus ad rationem veræ quantitatis. Nam & ratio essentialis quantitatis, quæ est ratio partium, & omnes quãtitatis proprietates,

his

his quantitatibus verè competunt; alioqui si hæ quantitates non conuenirent in vna generica ratione quantitatis, cum quantitate molis, essent statuenda duo prædicamenta quantitatis, alterum pro quantitate molis; alterum pro aliis quantitatibus.

Secundò. Dantur quantitates successiuæ, qualis est quantitas motus, & temporis, quas esse verè quantitates ex eo patet quòd sint continuæ, & habent partes communi termino copulatas, sicut & in magnitudinibus videmus, eo solùm discrimine quòd magnitudo est quãtitas continua permanens, hæ verò sunt successiuæ.

Tertiò. Quantitas etiam discreta, vt numerus, est vera quantitas. Si enim magnitudo est quantitas, cur non multitudo? & quidem ratio quantitatis in multitudine partium consistens est distincta à ratione quantitatis consistentis in ratione partium continuatarum. Neque enim dubium est, aliam quantitatem esse duarum linearum, aliam verò vnius lineæ continuæ decem diuisis æqualem: vnde & diuersæ fiunt interrogationes ac responsiones de quantitate continua, ac discreta. Vt cum dicimus, quanta est linea? & quot sint lineæ? ad primam respondetur per quantitatem continuam, ad secundam per discretam.

Dicendum tamen est. Solam quantitatem molis esse verè & propriè quantitatem. tum quia sola quantitas molis, est accidens peculiare, cuius tota essentia non est alia, quàm essentia quantitatis. Aliæ enim quantitates non distinguuntur realiter à re quanta, sed sunt idem cum essentiis earum rerum quarum dicuntur quãtitates. tum quia per ordinem ad quantitatem molis, omnes aliæ quantitates dicuntur quantitates, siue quod similitudinem habeant cum quãtitate molis, siue quòd ordi- *Quantitas molis sola est verè & propriè quãtitas.*

ordinem dicant ad ipſam in ratione quantitatis, & propter talem ordinem participent rationem quantitatis.

Propter ſimilitudinem dicuntur quantitates; quãtitas perfectionis, quantitas virtutis, intenſionis, valoris, & ſimilium. In his enim eſt ſimilitudo quædam quantitatis, quæ in eo eſt poſita, quod ſicut quantitas molis dicit extenſionem quandam partium extra partes, ita & dictæ quantitates ſuo modo quandam extenſionem partium habent.

Partes ſumuntur dupliciter, vt faciunt totum, & vt faciunt totũ. extenſum.

Quod ſi dicas has quantitates habere veras partes; ergo & veram rationem quantitatis. Reſpondeo. Partes dupliciter ſumi poſſe. Primò. vt faciunt totum. Secundò. vt faciunt totum extenſum. Primo modo ſunt partes in omni toto, etiam non quantitatiuo. Nam totum ſubſtãtiale conſtans materia & forma habet partes, etiam abſtractum ab omni quantitate: ſimiliter totum eſſentiale ex genere & differentia conſtitutum, totum intenſiuum ex gradibus qualitatis conſtans. At partes ſecundo modo acceptæ hoc eſt partes facientes extenſionem, propriè inueniuntur in *ſola quantitate* molis, in aliis verò impropriè & *metaphoricè*. Nam ſola quantitas molis habet partes extra partes, ita vt vna non penetret alteram, ſed ſit extra alteram & extra locum alterius: in aliis verò partes, extra partes propriè non inueniuntur niſi ſecundum quandam proportionem, & ſimilitudinem. Sunt enim ſimpliciter partes intra partes, ac proinde non eſt in illis vera extenſio niſi ſecundũ ſimilitudinem & comparationem cum quantitate corporea.

Quantitas ſucceſſiua quomodo ſit quantitas.

Propter ordinem autem ad quantitatem molis dicitur quantitas, Quantitas ſucceſſiua. Quantitas ſucceſſiua vt eſt Motus & Tempus non habet rationem quantitatis

titatis nisi per ordinem & respectum ad quantitatem spatii molis, & coëxistentiam, ac coëxtensionem quandam cũ spatio. Hanc enim ob causam Aristoteles motum & tempus dicit esse quanta per accidens. Motus enim est quantus per ordinem ad spatium: nam quatenus mobile habet se diuisibiliter in spatio nunc in hac nunc in illa parte spatii, dicitur motus esse quantus; & maior vel minor, quatenus in maiori vel minori spatio conficitur.

Tempus etiam cum sit duratio, & ipsa quantitas motus, & idem cum motu sumit suam quantitatem, eodem modo quo motus hoc est à successione mobilis in alia & alia parte spatii. ac proinde per ordinem & respectum ad spatium.

At inquies, successiua sunt essentialiter continua. Ergo essentialiter quanta. Respondeo. Sicut sunt quãta per accidens, ex quantitate spatii, ita sunt quanta per accidens ex continuatione spatii.

Dices, hac ratione motus non esset intrinsecè quãtus, sed per denominationem extrinsecam à quantitate spatii. Respondeo. Motus cũ intrinsecè respiciat spatium, & per ordinem ad spatiũ, seu ex modo se habendi in spatio habeat suam essentiam, mirum non est per ordinem ad spatium habere suam quantitatem: siue quòd quantitas spatii extrinsecè denominet motum: siue quòd quantitas intrinseca motus dicatur, respectu quãtitatis spatii: & partes mobiles vt se habent successiuè in alia & alia parte spatii sint motus, de quo suo loco.

Motus qua ratione sit intrinsecè quantus.

Quod attinet ad quantitatem discretam dico. Eatenus esse veram & propriam quantitatem, quatenus continet in se Quantitatem molis. Explico. In quantitate discreta duo considerari possunt. Primò ratio for-

Quantitas discreta an vera Quantitas.

malis multitudinis seu numeri. quæ est collectio certa vnitatum. Secundò. quod illa multitudo & numerus sit in rebus quantis. Ratione primi. Quantitas discreta non habet veram rationem Quãtitatis. tum quia multitudo & numerus secundum rationem suam formalem inuenitur in rebus spiritualibus, in quibus non est vera quantitas. tum quia vera quantitas consistit in ratione partium extra partes. At partes numeri ex sua propria ratione nõ sunt extra partes. Æquè enim numeri ratio saluatur, si vnitates quæ sunt partes numeri sint intra se sicut si sint extra se. v. g. centenarius Angelorum æquè saluatur si Angeli sint intra idem spacium, sicut si extra. Vnde numerus ex ratione sua formali & propria non requirit partes extra partes, nec vnitates tales, quarum vna sit extra aliam, ac proinde ex ratione sua formali nõ est vera & propria quantitas, neque prædicamẽtalis sed transcendentalis vt infra dicetur.

Ratione verò secundi, quantitas discreta est vera quantitas: quia habet partes extra partes: *Verùm quia* id totum prouenit à quantitate *molis qua sunt affectæ* partes numeri seu quanti*tatis discretæ*, idcircò quantitas discreta non nisi vt continet in se quantitatem molis habet veram rationem Quantitatis. Et quia quantitas molis pertinet ad illam materialiter, idcirco materialiter tantùm est vera Quantitas. Id verò quod formaliter dicit quantitas discreta supra quantitatem molis est collectio vnitatum quæ ratio est ex se transcendentalis. Conuenit enim æquè rebus corporeis & spiritualibus, substantiis & accidentibus: item æquè iis quæ verè quãta sunt; sicut iis quæ non sunt verè quanta. In Angelis enim verè inuenitur multitudo & numerus, in quibus tamen nemo dixerit esse veram quantitatem. Spiri-

tuali-

ritualibus enim non inest vera quantitas. Vnde ex ratione sua formali habet quidem quantitas discreta rationem aliquam quantitatis (multitudo enim & numerus dicitur maior vel minor quæ proprietates quantitatis) tamen ea quantitas nec est vera quantitas. quia non dicit partes extra partes. nec est prædicamentalis sed transcendentalis, cum inueniatur in omnibus prædicamentorum generibus, vt infra docebitur. Vnde etiam sequitur: quantitatem discretam differre à quantitate cõtinua solùm accidentali differentia. Sicut quantitas diuisa à seipsa indiuisa differt. Quantitas enim discreta est diuisa: continua indiuisa. Et ex hac differentia accidentali prouenit omnis diuersitas, quæ est inter quantitatem discretam & continuam. Et hoc verum est ex natura rei loquendo de quantitate discreta. Nam si loquamur de ea vt concipitur à nobis, aliud est dicendum, de quo infra erit peculiaris quæstio.

QVÆSTIO II.

De quantitate magnitudinis in quonam eius essentia consistat.

IN quantitate magnitudinis multa cõsiderari possunt: ratio partium extra partes, extensio in loco, diuisibilitas, mensurabilitas, impenetrabilitas, continuitas. Quæritur igitur in quo potissimum ratio quantitatis cõsistat; non enim hæc omnia ad essentiam quantitatis æquè pertinent. Quidam igitur quantitatis essentiam dicunt esse diuisibilitatem, alii mensurabilitatem, alii extensionem, alii rationem partium extra partes: quæ sententia communior est & vera. Essentia enim est id quod est primum in re & causa cæterorum, talis est in *Quantitatis essentia est ratio partium extra partes.*

quantitate ratio partium extra partes. Nam alia omnia quæ conueniunt quantitati supponunt rationem partium tanquam fundamentum & causam, ipsa verò ratio partium extra partes; nullam aliam priorem rationem supponit, in qua fundetur & ex qua proueniat: quia enim quantitas habet partes extra partes, ideo in eas diuidi potest, & secundùm eas mensurari, & ad alia mensuranda adhiberi, non verò è conuerso, quia diuidi & mensurari potest, ideo habet partes: prius enim est habere partes, quàm in eas diuidi. Impenetrabilitas etiam partium supponit partes extra partes: prius enim sunt partes, quoad substantiam, quàm conueniat penetrari non posse, ita vt penetrabilitas sit proprietas quædam partium extra partes. Continuitas etiam est vnio quædam ac vinculum partium quantitatis. Omnis autem vnio supponit partes; quia vniri debent, quare & continuitas supponit partes extra partes, & solùm dicit modum quédam earum seu vnionem. Denique extensio in ordine ad locum non est prima ratio quantitatis: supponit enim quantitatem in se extensam, & *habentem in* seipsa partes extra partes. Prius enim *est esse in se extensum*, quàm coëxtendi loco; cùm *illa* ipsa extensio, qua res in se extẽsa est, applicetur loco. Quocirca ea quæ nullam in se extensionem habent non sunt etiam extensa in loco: quòd si locũ occupant, inextensa occupant, & indiuisibiliter, ita vt sint tota in toto, & tota in singulis loci partibus: quomodo Angelus est in loco & anima rationalis in corpore. Vt ergo aliqua sint extensa in loco, debent esse prius extensa in se per partes extra partes.

Quantitatem essentialiter habere partes extra partes.

Verùm obiicit primò. Cũ dicitur essentiã quantitatis esse partes extra partes, vel intelligũt partes esse extra partes entitatiuè, vt vna nõ sit alia, vel quãtitatiuè, vt vna sit extra locũ alterius; Si primũ, hoc est cõmune omni Toti.

In

In omni.n. Toto vna pars non est alia alioqui totum nõ esset cõpositum ex pluribꝰ, sed esset vnũ quid simplex. Cùm ergo omne Totũ habeat partes extra partes entitatiuè, sequeretur omne Totũ esse quantitatiuum, q; tamen falsum est in Toto substantiali, & in Toto intensiuo. Si secundum, non potest explicari, quomodo in quantitate sint partes extra partes. Nam si dicantur esse extra partes loci, iam ostensum est non eam esse primam rationem quantitatis: abstrahendo verò à loco, vix potest concipi quomodo partes sint extra partes, in quantitate. Respondeo. Modus proprius, quo pars quantitatis est extra aliam partem, est ita esse extra aliam, vt naturaliter sit extra locum alterius, & non possit ab alia penetrari in eodem loco: non quòd extensio partium in loco sit essentia quantitatis, sed quod ea extensio indicet essentialem extensionem quantitatis. Nam vt dictum est extensio in loco supponit extensionem partium in ipsa quantitate. Per suas enim partes in se extensas quantitas debet coëxtendi partibus loci. Vnde fit si extensio partium in loco separatur à quantitate (vti de facto separatur à quantitate corporis Christi in Eucharistia) quantitas habebit partes extra partes in seipsa per quas potest coëxtendi partibus loci, etiamsi de facto non coëxtendatur, eruntque partes illæ quantitatis certo quodam ordine & continuatione inter se *dispositæ*, vt vna pars continuetur vni non alteri, caput collo, collum pectori, & ratione huius ordinis vna est extra aliam.

Quantitatis partem esse extra aliam partem quis modus sit proprius.

Obiicitur secundò. Substantia sine quantitate habet partes extra partes extensas in loco substantialiter. Ergo partes extra partes non sunt essentia quantitatis. Essentia enim quantitatis nõ potest esse sine quãtitate:

at partes extra partes sunt in substantia sine quantitate. Ergo non sunt essentia quantitatis. Probatur minor. Primò. Quia cum substantia affecta quantitate est in loco, non solùm partes quantitatis sunt extensæ in loco quantitatiuè, sed etiam partes substantiæ sunt extensæ substantialiter, ita vt duæ res sint sibi extensæ, & substantia, & quantitas, & vna extensio non est altera. nam extensio substantialis est idem cum substantia, extensio verò quantitatis est idem cum quantitate.

Secundò. Si per Dei potentiam auferatur quantitas à materia, manebunt omnes materiæ partes quæ respondebunt partibus quantitatis, manebunt autem in eodem loco, & eodem modo substantialiter extensæ vt ante. quod ex eo probatur: Quia nullam habent vim qua moueantur ad alium locum & priorem locum deserant; si enim in instanti abstrahatur quantitas à materia, necesse esset partes materiæ moueri, vel in instanti vel in tempore: si in instanti, hoc est impossibile; quia in vno instanti vna pars impleret totum spatium per quod moueretur, & simul esset in toto spatio: si in tempore; ergo aliquo saltem tempore *esset illa materia* extensa in loco sine quantitate, nempe antequam conflueret ad punctum indiuisibile. Ad hæc non esset maior ratio vt ad hoc potiùs, quàm ad aliud punctum mouerentur partes materiæ. Nam ex natura rei loquendo æquè in vno ac in alio puncto possunt omnes partes colligi; quare vt ad aliquod punctum determinatum confluerent, opus esset aliqua determinatione extrinseca: nam quod est ex se indifferens ad omnem terminum aut nõ mouebitur ex se, aut si mouebitur ad oẽs terminos æquè mouebitur, cùm non sit maior ratio vt ad vnũ potius quàm ad ad alium moueatur. Si igitur ad hunc motum Dei determinatio necessaria esse dicatur, ea determinatio cùm liberè à Deo fiat, potest non fieri,

si aũt nõ fiat, partes materiæ in tali casu nõ mouebũtur, neq; confluent ad vnum punctũ, & sic manebunt in eodem loco extensæ substantialiter sine quantitate.

Ad hoc argumentum. Respondent quidam recentiores, materiã sine quãtitate habere partes extra partes entitatiuè nõ quãtitatiuè; partes enim quantitatiuè natura sua sũt impenetrabiles, entitatiuę verò sũt penetrabiles, & sic distinctę essentialiter à partib. quantitatiuis.

Verùm hæc responsio non satisfacit. Nam partes materiæ secundùm istam respõsionem, non solùm sunt entitatiuæ, sed etiã quantitatiuæ: quia non solùm secũdùm entitatem vna non est alia, sed etiã secundùm extensionem; vnius enim extensio est extra extensionem alterius. Quod verò dicitur istam extensioné non esse quantitatiuã quia non est impenetrabilis: refellendum est; illa.n. extensio est eiusdé planè rationis cum extensione quantitatis, ita vt quantitas non aliã extensionem materiæ conferat, nec aliter extensas faciat materiæ partes, quàm vt ab istis ponũtur extensæ sine quantitate; Essent.n. extensæ partes materiæ tã in toto quàm in loco. Quare si impenetrabilitas sequitur ad extensioné quantitatis, procul dubio nõ aliã, aut alterius cuiuspiã ratiõis extensioné sequetur, quàm ad talé extensioné, qualis ab istis ponitur sine quãtitate; illa.n. extensio ad q̃ sequitur impenetrabilitas, in ratione extéſionis nullo modo differt ab extensione illa entitatiua materię, vnde etiã seq. tur si ad extésioné sequitur impenetrabilitas, necesse est vt sequatur æquè ad extensionem quantitatis quàm ad extensioné illam entitatiuã materiæ, & sic materia sua extensione entitatiua deberet esse impenetrabilis.

Non dari extẽsionẽ sine quãtitate.

Deinde ista extésio étitatiua materię, cùm sit accidés materiæ potest p Dei potentiã auferri à materia sicut & quãtitas: si igit̃ De⁹ hãc extésioné étitatiuã auferat à materia in instãti, vel manebũt partes materię in eodé loco

vt ante vel non: si manebunt; Ergo sine extensione entitatiua erunt extensæ, quod implicat: si non manebũt, ergo idem dici poterat de quantitate quòd ablata quantitate non maneant partes materiæ extensæ.

Materia absque quantitate habet partes entitatiuas non extensas.

Dicendum igitur est. Materiam absque quantitate habere quidē partes entitatiuas, sed non extensas: quia extensio partium tàm in toto quàm in loco est effectus formalis quantitatis; at effectus formalis non potest esse sine forma: ergo nec illa extensio partium potest esse sine quantitate; quantitas enim suam et extensione afficiendo materiam facit illam esse extensam.

Dices. Non omnem extensionem, sed solùm impenetrabilem esse effectum quantitatis. Contra quia extensio penetrabilis, quam isti ponunt, & extensio impenetrabilis, sunt eiusdem rationis in ratione extensionis; ergo vel ad vtramque sequitur impenetrabilitas, vel ad neutram; ponitur enim impenetrabilitas sequi vt proprietas ad essentiam extensionis.

Partes materiæ ablata quantitate nō sunt extensa.

Ad obiectionem igitur respondeo. negando partes materiæ ablata quantitate futuras extēsas, sed eo ipso futuras inextensas & indiuisibiles in ordine ad locum, quod vno ex duobus modis fieri potest secundùm diuersas hac de re opiniones.

Primò vt eo ipso reddatur materia indiuisibilis instar puncti, id quod non fieret per motum localem, vt bene probat obiectio, sed per abstractionem rationis formalis, per quam materia erat extensa & diuisibilis, sicut cùm anima desinit informare corpus, desinit in momento coëxistere toti corpori absque vllo motu, solùm per subtractionem rationis formalis, per quam coëxistebat corpori; sublata enim ratione formali extensionis, necesse est auferi extensioné, sicut sublata albedine, necesse est auferri album. Se-

Secundò, vt materia maneat in toto illo loco, sed indiuisibiliter & inextensè tota in toto, & tota in qualibet parte, per modum rerum spiritualium. Porrò in primo casu, quo materia redigitur ad punctum, pertinebit ad Deum determinare punctum, in qua materia tota consistere debeat. Nam abstrahi quantitas à materia non potest nisi materia maneat inextensa & indiuisibilis: ergo aut quantitas nunquam à materia auferetur, vt ij dicunt, qui negant quãtitatem re distingui à substantia; aut si auferatur, eo ipso debet determinari ad aliquod punctum indiuisibile; quia enim ista duo ex natura rei sunt necessariò cõnexa, priuari quantitate, & reddi indiuisibilem, ideo non potest à Deo auferri quãtitas, nisi determinetur punctum, in quo tota materia consistat indiuisibilis, cùm ex se sit indifferens ad omne punctum.

Obiicitur tertiò. Quod est totum in qualibet parte non habet partes extra partes: sed essentia quantitatis est tota in qualibet parte: Ergo essentia quantitatis non potest habere partes extra partes: Maior patet exemplo animæ quæ cùm sit indiuisibilis, tota existit in singulis partib⁹ corporis, & Angelus totus existit in singulis partibus loci. Minor probatur. Quia singulis partibus quantitatis conuenit tota essentia & definitio quãtitatis, singulæ enim partes quantitatis sunt quantitas.

Totum tãtùm existens in singulis partibus tota sua reali entitate est indiuisibile, nec partes habet.

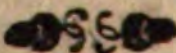
Respondeo. Quod est totum in singulis partibus tota sua reali entitate, illud est indiuisibile, & non habet partes, vt patet in anima, & Angelo: at quod est totum in singulis partibus solùm per conceptum & rationem, illud non est necesse esse indiuisibile realiter. Quantitas igitur non est tota in singulis partibus reali sua entitate, & ideo non est indiuisibilis realiter; alia e-

enim eſt realitas quantitatis in vna parte, alia in alia, ſolùm verò eſt tota in ſingulis partibus, ſecundùm conceptum communem eſſentiæ, qui per rationem æquè conuenit omnibus & ſingulis partibus.

Obiicitur quartò. Si habere partes extra partes eſſet eſſentia quãtitatis, darentur aliquæ partes quæ eſſent eſſentiales quantitati: at nullæ dantur quæ ſint eſſentiales: Ergo habere partes non eſt de eſſentia quantitatis. Minor probatur. Quia quæcunq; pars aſſignatur poteſt auferri à quantitate; ergo erit accidentalis quantitati. Accidens enim eſt quod poteſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem. Dices ablata illa parte deſinet quantitas eſſe tanta vt ante, & ſic pars illa non poteſt abeſſe ſine aliqua quantitatis deſtructione. Contra. Licet in tali caſu quantitas non maneat tanta, manet tamen eſſentialiter quantitas; Ergo pars illa non ſpectabat ad eſſentiam quantitatis, ſed tantùm ad integritatem, & ex conſequenti erat ſolùm pars integralis non eſſentialis.

Pars ablata quomodo ſit accidentalis & eſſentialis reliquæ quãtitati.

Reſpondeo. Partem ablatam *eſſe quidem accidentalem* reliquæ quantitati à qua *aufertur, eſſe tamen eſ*ſentialem ei quantitati quam intrinſecè ſeipſa conſtituit: Illa enim quantitas quæ eſt intrinſecè in illa parte ablata non poteſt manere deſtructa illa parte; pars enim illa quantitatis, eſſentialiter eſt quantitas, & quantitas in illa parte exiſtens, quantitate illius partis eſt talis.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

An numerus sit ens reale vel rationis.

DE numero qui est quantitas discreta multa quæri possunt, quæ cùm alibi non soleant explicari, hîc explicanda sunt, vt ita pateat quomodo numerus sit species quantitatis.

Primò igitur quæritur. An numerus sit ens reale vel rationis? Esse realem existimat Soncinnas, 10. Metaphysic. Quæst. 18. Iauellus 8. Metaph. quæst. 9. Heruæus quodlibeto 3. quæst. 9. Ratio est quia numerus est id, quo res sunt tot vel tot. Ad quæstionem enim Quot sunt? respondetur per numerum. Quot sunt planetæ? Septem. Quot oculi? duo. Atqui res sunt tot quot sunt, nullo cogitante intellectu. Ergo numerus totus est à parte rei, nullo modo pendens ab intellectu. Minor patet 1. Quia non ideo sunt res tot à parte rei, quia tot numerantur ab intellectu; sed potius ideo tot numerantur ab intellectu, quia tot sunt à parte rei: inuenit.n. intellectus à parte rei res tot; & ideo non potest numerare nec plures nec pauciores. 2. Quia res esse tot, nihil aliud est quàm esse omnes quæ sunt, nō plures nec pauciores. At à partè rei sunt nec plures nec pauciores: Ergo à parte rei sunt tot: neq; enim intellectus facit illas non esse plures nec pauciores.

Cōmunis tamen sentētia cum Aristotele in 4. Physic. tex. 131. tenet numerum in sua ratione formali, ac proinde in esse numeri pendere ab anima: ait enim: si impossibile sit numeratiuum esse, impossibile quoque est numerabile aliquid esse: quare neque possibile est numerum esse: numerus enim est aut numeratum, aut

Numerus in sua ratione formāli & in esse numeri pendet ab anima.

ipſum numerabile. Ex quibus verbis neceſſariò concluditur, numerum formaliter per numerationem cõſtitui, vel in ordine ad numerationem: numerum quidem numeratum per numerationem actualẽ, numerũ verò numerabilem per numerationem potentialem. Alioqui ſi non per numerationem conſtituatur numerus in ratione formali numeri falſa erit ratio Ariſtotelis. Quod ſi impoſſibile ſit numeratiuum eſſe, impoſſibile quoque eſſe vt ſit numerus: Sicut enim color, quia in ratione coloris non pendet à viſu; eſſet, etiamſi viſus non eſſet poſſibilis; in ratione tamen viſibilis quia pendet à viſu; non dicitur viſibilis, niſi in ordine ad viſum, & ſi viſus non eſſet, neque viſibile eſſet: ita & numerus, vt multitudo quædam eſt, non pendet ab anima numerante; quia multitudo, eſt multitudo etiamſi non numeretur, nec numerari poſſit: tamen vt illa multitudo eſt numerus, pendet ab anima numerante; propter numerationem enim dicitur numerus. & ſi non eſſet poſſibile numerans, non eſſet etiam poſſibilis numerus.

Idem probatur Ratione. *Numerus enim eſt multitudo vnitatum ordinata ſecundùm rationem primi, ſecundi, tertij, &c.* Atqui multitudo non eſt hoc modo ordinata à parte rei, ſed ſolùm per intellectũ. Ergo numer⁹ nõ eſt numer⁹ niſi per intellectũ. *Maior patet:* quia multitudo niſi ſit illo modo ordinata, non eſt in vlla ſpecie numeri: omnis enim numerus vel eſt binarius, vel eſt ternarius, &c. qui omnes numeri conſtituũtur in ratione numeri, per ſecundam, tertiam, vel quamuis aliam vltimam vnitatem: At quod nõ eſt in vlla ſpecie numeri, neq; numer⁹ eſt: à quo enim remouentur oẽs ſpecies, remouetur & genus: Ergo multitudo ſine ordine vnitatum non eſt numerus.

Numerus ſine ordine vnitatũ non eſt numerus.

Quod

Quod verò ordo ille vnitatum non sit à parte rei sine intellectu. Probatur 1. Quia nulla vnitas est magis prima quàm secunda, vel tertia, sed æquè potest statui prima sicut vltima. Cùm ergo à parte rei non sint determinatæ vnitates ad talem ordinem, necesse est vt determinentur ab intellectu numerante: Ex numeratione enim hæc statuitur prima, illa vltima ad placitum numerantis. 2. Quia alioqui darentur infiniti actu numeri in rerum natura. Nam sumo decem vnitates, in hoc denario inueniuntur etiam duo quinarii, qui cũ denario faciunt ternarium, ternarius rursum cum duobus quinariis & denario faciunt quaternarium; & sic in infinitum procedendo, posito vno denario poni necesse esset infinitos numeros ex denario actu consequentes, quod absurdum non sequitur, si dicatur numeros fieri ab intellectu successiuè; sic enim possunt plures & plures in infinitum fieri; nunquam tamen fiunt actu infiniti. At si ex natura à parte rei oriuntur, necesse est simul infinitos actu oriri, & quidem specie distinctos.

Ordo vnitatũ non est sine intellectu.

1.

2.

Infiniti actu numeri.

Tertiò. Sequeretur vnum tantùm numerum esse rerum omnium. Numerus enim per se oritur ex diuisione quantitatis: ergo tantus erit numerus, quanta diuisio quantitatis, & sic omnium rerum quantarum vnus erit numerus formaliter, solumq; materialiter esset multiplex, quoad res subiectas quantitati, quod est per accidens numero, qui per se quantitatem respicit. Quod si numerus fiat ab intellectu ordinante vnitates: tunc tantus, & talis erit numerus, quantum & qualem intellectus numerando constituerit, statuendo hanc primam, illam vltimam vnitatem; & sic alius erit numerus leonum, alius hominum, item alius hominũ in templo, alius in foro.

3.

Vnus tantum numerus esset in mundo.

Numerus tria complectitur. Notandum igitur est, in numero tria considerari. 1. multitudinem vnitatum. 2. determinationem vnitatum ad tot, non plures nec pauciores, absq; vllo ordine in vnitatibus, vt si in foro sint tot homines quot sunt, nullo numero illorum inito. Tertiò ordinationem vnitatum secundùm rationem primi, secundi, tertii. Qui ordo vnitatum specificatur ab vltima vnitate: talis enim species numerus dicitur, qualis fuerit vltima vnitas, verbi gratia, à septima vnitate denominatur numerus septenarius, à decima denarius.

Numerus secundum quid pendeat ab anima & non. Numerus igitur quoad multitudinem vnitatum non pendet ab anima, sed oritur realiter ex diuisione quantitatis; Diuisio enim realis terminatur ad multa realiter, idemq; est esse multa, & diuisa.

Vnitates sunt tot, quot sunt, sine intellectu. Secundò. Quoad determitationem vnitatum, ad esse tot, quot sunt; numerus non pendet ab anima. Esse enim tot vnitates, est esse non plures nec pauciores; atqui à parte rei, vnitates omnes & singulæ sunt in seipsis, nec plures nec pauciores. Ergo à parte rei sunt determinatæ, ad esse tot secundùm multitudinem. *Et sicut* magnitudo dicitur realiter tanta, vt non sit maior nec minor, idq; seipsa quatenus vlterius nõ extenditur, qui est terminus negatiuus quantitatis; ita & multitudo est tanta realiter, ipsis suis vnitatibus, quatenus non sunt plures nec pauciores; sic enim sunt tot per negationem vlterioris extensionis, qui est terminus negatiuus. Quæ quidem negatio vlterioris extensionis, non conuenit numero ratione ordinis; quia conuenit ante omnem ordinem vnitatum, & ante omnem terminum ordinis, qui terminus sumitur ab vltima vnitate in ordine, Imo sine vllo ordine, tàm antecedente quàm consequente, vnitates sunt tot, quot sunt, per negationem plurium, & pauciorum.

Porrò

Porrò multitudo determinata ad tot vnitates, non erit formaliter numerus, nisi accedat ordo vnitatum: quia omnis numerus denominatur talis vel talis ab vltima vnitate, verbi gratia, à sexta senarius, à septima septenarius; at vnitas non dicitur sexta nisi quia in ordine est sexta, & respectu aliarũ quinque vnitatum, ad quas accedit. Vnde multitudo non ordinata, est solùm numerus materialiter, quia est materia tanti, vel tanti numeri, ipsa verò secundùm se est tanta negatiuè; quia non est plurium, nec pauciorum vnitatum: non autem est tanta secundùm numerum.

Tertiò igitur quoad ordinem vnitatum, in quo cõsistit vltimata ratio numeri, numerus pendet ab anima numerante, ob rationes dictas.

At inquies. Potest dari à parte rei ordo aliquarum rerum citra omnem operationem intellectus ita, vt ab intellectu mutari non possit, vt cùm vnum oritur ex alio, & aliud ex illo quod accidit inter passiones, quarum vna oritur ex alia, vt risibile ex admiratiuo, admiratiuũ, ex discursiuo, discursiuũ ex rationali oritur certo quodam ordine. Similis ordo est inter causam & effectum: hic enim ordo est realis, cùm vnum realiter sit prius altero, nec hunc ordinem mutare potest intellectus; non enim potest facere effectum sua causa priorem, nec causam suo effectu posteriorem; & sic sequetur dari numerum aliquem realem.

Respondeo. Dari quidem aliquem ordinem realem, verùm hic ordo per accidens spectat ad numerum: ordo enim numeri oritur ex numeratione, cùm videlicet

Ordo potest dari realis, sed qui ad numerũ spectet per accidens.

licet in numerãdo aliquid primum, aliquid ſecundum, vel tertium dicitur ad ꝙ impertinens eſt ordo cauſalitatis: æquè enim numerus binarius eſt, ſi conſtet cauſa & effectu, ſicut ſi conſtet duabus cauſis, & duobus effectibus. Item æquè binarius eſt, ſi cauſa in numerando ſit prima, ſicut ſi ſit ſecunda: Quamuis enim in cauſalitate deberet eſſe prior effectu, tamen in ordine ad numerationem, æquè poteſt eſſe prima, ſicut ſecunda, cùm alia ſit primitas numerationis, alia cauſalitatis, & vna poteſt eſſe ſine alia.

Numerus poteſtné affingi maior rebus ab anima; ſiquidem ab ea pendet?

Obiicies ſecundò. Si numerus pendet ab anima poſſet ab anima affingi rebus numerus maior, vel minor ad placitum; eſſent etiam plures earundem rerum numeri, ſi à pluribus numerentur: vt ſi centenarius ouium numeretur à tribus, eſſent tres cẽtenarii ouium, & oues triplo plures, quàm ſint.

Reſpondeo. Si numerus tàm quoad formale, quàm quoad materiale penderet ab anima, ſequerentur ea abſurda: At quia quoad materiale, hoc eſt quoad multitudinem vnitatum non pendet ab anima, *ſed tantùm* quoad ordinem, ordo autem non poteſt eſſe maior, niſi ſecundùm multitudinem vnitatum; idcirco ſicut anima non poteſt facere plures vnitates quàm ſint, ita nec maiorem numerum. Similiter plures numerãtes quia non faciunt plures vnitates, ideo non faciunt plures numeros ſimpliciter. Licet enim numeri numerãtes ſint plures, numerus tamen numeratus eſt vnus, & eſt ſimile exemplum in artificialibus: hæc enim etſi pendent ab artifice, quoad formam, non tamen pendent quoad materiam: & ideo non ex quolibet ligno fit ab artifice Mercurius.

Obiicies Tertiò. Numerus nihil aliud est nisi tot vnitates, vnde quādo de numero quærimus, quærimus quot sint. At à parte rei sunt tot vnitates: Ergo à parte rei citra operationem animæ, est numerus. Respondeo. Dupliciter vnitates dicuntur tot, vel per negationem plurium & pauciorum, & hoc modo sunt tot à parte rei; vel tot secundùm ordinem numeri, & hoc modo non sunt tot à parte rei sed ab anima numerante. Vnde rectè distingui potest Tot multitudinis, & Tot numeri: dicuntur autem tot numeri, quæ sunt tot secundùm aliquam speciem numeri. Verbi gratia, sex aut decem: ea enim tot dicuntur à sexta, vel decima in ordine vnitate.

Vnitates dicũtur dupliciter Tot.

His igitur positis. Dico primo. Numerum in ratione numeri pendere ab anima, vti probatum est.

Numerus in ratione numeri pendet ab anima.

Dico secundò. Numerum secundùm completum esse tantum pendere ab anima. quia multa sunt in numero quæ sunt à parte rei, & non pendent ab anima, vt multitudo, & determinatio vnitatum; solùm ergo in complemento quodam numerus pendet ab anima. Hoc autem complementum potest assignari duplex: vnum est Ordo primæ, secundæ, tertiæ, vnitatis: Aliud est vnitas numeri; nam cùm numerus sit multitudo vnitatum, est vnum per accidens, non vnum per se. Vt ergo efficiatur vnũ per se; pendet ab anima, concipiente numerũ vnum per modum actus & potentiæ, materiæ & formæ. Nam sicut res à forma habent suum esse, suam denominationem, & vnitatem; ita numerus ab vltima vnitate tanquam à forma concipitur habere suum esse, denominationem & vnitatem, de quo infra.

Numerus in duobus ab anima pendet.

Quod si quæras, an numerus in suo esse formali dicendus sit pendere ab anima. Resp. Affirmatiuè, quia ratio

Numerus in suo esse formali pendet ab anima.

ratio formalis numeri ſumitur ex vltima vnitate, ſexta v.g. vel decima. At vnitatem eſſe ſextam vel decimam, eſt ab intellectu numerante: ergo numerus ſecundùm eſſe formale numeri pendet ab anima. Idem patet ex ſpeciebus numeri, ternario vel denario; Hæ enim ex vltima vnitate ſumuntur & denominantur, & vt variæ fuerint vnitates vltimæ, ita variæ erunt numerorum ſpecies.

Numerus etſi pendeat ab anima, non tamen eſt ens rationis.

Dico tertiò. Numerus etſi pendeat ab anima in ſuo eſſe completo, non tamen ſimpliciter eſt ens rationis; quia nō quoad omnia, ſed quoad aliquid à ratione pendet, & quamuis habeat aliquid in ſua eſſentia, ſiue formaliter, ſiue per modum connotati, quod ſit ens rationis; non tamen ſimpliciter eſt ens rationis. Nam à ſimili, natura vniuerſalis pendet ab anima in ſua eſſentiali vnitate, & aptitudine ad multa, non tamen ſimpliciter dicitur ens rationis; Id enim ſimpliciter dicitur ens rationis, quòd tam materialiter, quàm formaliter, eſt ens rationis. quod autem formaliter tantum eſt ens rationis, idq; ſecundùm aliquid in ratione formali cōtentum, dicitur ſecundùm quid ens rationis, multo verò magis ſi connotet ſolùm non verò dicat in recto illud ens rationis, licet ſine ente rationis connotato non exiſtat illa ratio formalis; ſicut ſimitas non eſt ſimitas ſine connotatione naſi.

Numerum etſi pendeat ab anima eſſe realem quidam dicūt.

Circa hanc concluſionem, quidam recentiores ſentiunt numerum etſi formaliter pendeat ab anima, non eſſe tamen vllo modo, nec ſecundùm quid ens rationis; ſed omnimodè ens reale. Ratio eſt: quia numerus conſtituitur in ratione formali numeri per numerationem, hoc eſt per denominationem extrinſecam ab actu numerandi. At numeratio eſt realis: ergo & denomina-

minatio vnitatum à numeratione erit realis, & ex consequenti numerus in esse numeri, erit omnimodè realis.

Verùm id facilè refellitur: Hoc enim modo omnia entia rationis essent realia, quia concipiuntur reali cōceptione. Dupliciter ergo dicitur aliquid realiter concipi, vel quia reali actu concipitur, vel quia sub reali ratione concipitur. Ad hoc igitur vt aliquid sit simpliciter reale, non satis est, quod reali conceptione concipiatur, sed opus est vt sub reali ratione concipiatur: sicut cùm concipio hominē rationabilem, vel risibilem, concipio sub ratione reali, quæ à parte rei existit. Cùm verò concipio naturam vniuersalem, concipio sub ea ratione quæ in re non existit, sed tantùm in intellectu, & ideo concipio in ea aliquid quod sit ens rationis. Hoc ergo modo numerus concipitur, & numeratur ab intellectu, nempe sub illa ratione ordinis, quæ illi non conuenit nisi per intellectum, & est ens rationis.

Refellitur.

Realiter concipi aliquid dicitur dupliciter.

Numerus concipitur sub relatione rationis.

At obiicies primò. Obiectum Arithmeticæ quæ est scientia realis, est reale formaliter: at numerus est obiectum Arithmeticæ; ergo erit secundùm suam rationem formalem quid reale, & nullo modo rationis. Nam si dicas posse esse scientiam realem de obiecto non reali, nempe de ente rationis, qualis scientia est Logica. Contra: Scientia denominatur realis ab obiecto: quia est de obiecto sub ratione reali: totum enim suum esse, & specificationem habet ab obiecto. Logica verò quatenus est de ente rationis, est scientia non realis, sed rationalis: quia est circa ea quæ non in re, sed in ratione existunt.

Numerus est obiectum reale Arithmeticæ sub ratione reali.

Resp. Numerum esse subiectum reale Arithmeticæ sub ratione reali quantitatis; Numerus enim vt est multitudo vnitatum quantarum, est quantitas realis: Et licet hæc quantitas numeri quoad aliquid pendeat ab intellectu, nempe quoad ordinem, & quoad vnitatem quantitatis; quod enim sit vna quantitas hoc habet ab intellectu, cùm in re multæ vnitates sint multæ quátitates: tamen hæc dependentia ab intellectu non impedit, quominus numerus sit obiectum scientiæ realis. Nam etiam scientiarum realium obiectum est vniuersale (scientia enim est de vniuersalibus,) vniuersale autem tam quo ad suam vnitatem, quàm quoad vniuersalitatem pendet ab intellectu: Naturæ enim à parte rei sunt multæ, & fiunt vna natura per intellectum per quem etiam habet illa natura ordinem ad multa. Satis ergo est obiectum scientiæ esse reale fundamentaliter, & secundum id quod dicit fundamẽtaliter, considerari. Quid si dicas etiam ens rationis esse reale fundamentaliter; neq; tamen esse obiectum scientiæ *realis*. Resp. Obiectum scientiæ realis est illud ipsum *fundamentum* entis rationis, & licet compleatur *in esse obiectiuo per* ens rationis, simpliciter tamen est obiectum reale, ea realitate, quæ ad scientias requiritur: ens verò rationis cùm dicitur obiectum, statuitur obiectum solùm secundùm esse suum formale, & ideo non est obiectum reale.

Numerus qua ratione sensu percipiatur.

Obiicies secundò. id quod sensu percipitur, est ens reale, at numerus sensu percipitur. Est enim sensibile per se ex 2. de anima c. 6. ergo est ens reale non rationis. Nam ens rationis sentiri non potest. R. Numerum sensu percipi vt est multitudo vnitatum sensibilium, nó vt est constituta per ordinem vnitatũ quæ est ratio formalis

malis numeri. Quis enim dicat Brutum percipere senarium vel denarium formaliter? solùm enim percipit vnitates multas & discretas non reducendo illos ad speciem aliquam numeri, neque numerando; hoc enim est proprium hominis.

QVÆSTIO IV.

An numerus sit vnum per se, vel vnum per aggregationem.

Affirmat S. Thomas prima parte. quæst. 11. artic. 1. & 2. Capreolus in 1. distinct. 24. vbi etiam Argentina & Scotus (quanquam Scotus dubius est) Socinas, Iauellus, Heruæus supra citati. Caietanus, & Sotus in Logica. Licet enim in numero sint materialiter multæ vnitates diuisæ ab inuicem; formaliter tamen vt ad rationem numeri binarij, vel ternarij pertinent, sunt vnum per se & vna essentia constituta per vltimam vnitatem tanquam per formam, dantem esse, & denominationem toti numero. Probatur primo ex Aristot. qui 8. Metaph. t. 10. essentias rerum comparat numeris, docetque essentias esse vti numeros. Vt enim numeri omni additione vel detractione vnitatis vltimæ mutantur in essentia numeri; ita & essentiæ, additione vel detractione differentiæ mutantur essentialiter. Hæc comparatio inepta esset, si numeri non habent veram, & vnam essentiam: quomodo enim aliarum essentiarum exemplar esse possent si essentiam vnam non haberent?

Sententia prima.

1.

Essentia vti numeri.

Secundò ratione à priori, Ex materia enim & for- 2.

ma sit vnum per se: atqui in numero vltima vnitas est forma aliarum vnitatum in ordine ad esse numeri; per eam enim denominatur & constituitur numerus in certa specie, nempe ternarij, senarij, &c. Ergo numerus est vnum per se. Hinc Aristoteles 5. Metaph. t. 19. ait sex non esse bis tria, sed semel sex, ostendens à sexta vnitate sumi formam & speciem senarij.

Sex non sunt bis tria.

Tertiò de ente per accidens non datur scientia. At de numero datur scientia Arithmetica, Ergo numerus non est ens per accidens, sed per se habens vnam essentiam.

Sententia secunda.

Negant numerum esse vnum per se, sed tantum vnum per collectionem, & ordinem sicut exercitus. Albertus 8. Metaphysic. tex. 1, 6. 8. Gregorius & Ocham in 1. distinct. 24. Fonseca 5. Metaph. cap. 13. quæst. 4. Probant autem primò ex Aristotele. Nam 10. Met. t. 4. numerum ait esse pluralitatem vnitatum, & t. 2. ibidem esse multa vna, & 8. Met, t. 10. Numerus inquit, aut nō est vnus, sicut congeries: aut si est, dicendum erit, quid sit illud, quo numerus est vnus: ac si diceret non potest assignari per quid numerus sit vnus. Denique 1. Met. 40. cur inquit, vnum sit numerus collectus? Ac si diceret non est causa propter quam numerus sit vnus.

Secundò ratione: Nam numerus vel statuitur vna simplex entitas, vel composita ex pluribus. Si primùm, peto, in quo subiecto erit hæc simplex entitas. V. G. binarij, an in vtraq; vnitate, an in altera? nō in vtraq;, quia idem numero accidens non potest esse in distinctis numero subiectis: non in altera; quia non est maior ratio quòd sit in vna quàm in altera. Deinde si sit in vna, illa erit manens vna binarius: quia in se habet formā binarij; à qua binarius, dicitur binarius. Si verò numerus dicatur

vna

vna entitas composita, ex multis vnitatibus inter se ordinatis: hoc etiam dici non potest. Nam multa entia simpliciter non fiunt vnum per se propter solum ordinem & respectum extrinsecum, sed tantùm vnum per accidens. Alioqui exercitus habens vnitatem ordinis, esset vnum per se, & omnes res in mundo, cùm sint inter se ordinatæ, essent vnum per se, & vna essentia.

Media sententia est, numerum spectata rei natura non esse vnum per se; sed tantùm vnum vnitate ordinis, vt secunda sententia dicebat, vt verò à nobis concipitur, esse vnum per se in intellectu. Hanc sequitur Suarius in Metaph. disp. 41. & Fonseca supra. *Sententia media.*

Pro quo notandum est vt ex duobus entibus fiat vnum per se seu vna essentia, Requiritur 1. vt illa duo sint vnius generis. Nam ex rebus diuersorum generum nō fit vnum per se, vt ex substantia, & ex accidente; Item ex quantitate, & qualitate. 2. vt sint res illæ incompletæ in essentia sub illo genere. Sic enim ex duabus incōpletis essentiis, fit vna essentia completa, & ex materia, & forma fit vnum compositum substantiale. Quod si sint entia completa & perfecta, non fiunt vnum per se, cùm complete, & perfectè distinguantur; sic duo homines nō sunt vnus homo, nec exercitus hominū est vnum per se. 3. Vt illa entia incompleta habeant se vt actus, & potentia: nam propterea ex duabus formis substantialibus incompletis non fit vnū ens per se, quia non hebent se ad inuicē vt actus & potentia substantialis: neque sibi substantialiter subordinātur. ex materia verò & forma fit vna substantia, quia habent se vt potentia & actus; ex actu enim & potentia fit vnum per se. *Ad id vt ex duobus entibus fit vnum per se qua requirantur?* *1. Sint res vnius generis.* *2. Incompleta.* *3. Sint vt actus & potentia.*

4. Vt sint sibi realiter vnita. Nam si sint à se diuisa, & distantia, non erit ex illis vna res & essentia. *4. Realiter sibi vnita.*

Sic

Sic ex corpore & anima separata non constituitur vnus homo, nec vna res quamuis alia omnia requisita, ad essentiam constituendam non desint. Sic duæ aquæ diuisæ & separatæ, non sunt vna aqua, donec in vnum coëant, & ratio est quia vnitas est indiuisio entis: ergo quæ sunt diuisa, quamdiu sunt diuisa non possunt dici vnum.

Numerus non est vnum per se à parte rei.

Ex his ergo patet numerum non esse vnum per se: quia constat vnitatibus diuisis secundùm quantitatem, & completis in genere quantitatis, neque obstat quòd vnitates primæ ad vltimam habeant se vt potentia ad actum: non enim semper ex potentia & actu fit vnum per se: alioquin ex substantia & accidente fieret vnum per se: sed requiruntur etiam aliæ supra dictæ conditiones præcipuè vt actus & potentia sint vnius generis, & vniti inter se. Quocirca in numero etiam si sit actus & potentia, non tamen fit vnum per se: quia desunt aliæ conditiones vnitatis per se. Nam 1. vnitates in numero sunt

Non ex omni actu & potentia fit vnum per se.

Desunt numero ad vnitatem per se.

1. actu à se diuisæ, eamq; diuisionem numerus essentialiter requirit, ita vt si desit diuisio, non sit formaliter numerus.

2. Hæc potentia vnitatum ad vltimam vnitatem est tantùm potentia ad aliquid accidentale vnitatibus; hoc est, ad ordiné. Ordo aũt nõ facit res, quarum est ordo, vnas essentialiter, sed tãtùm accidẽtaliter, vt patet in exercitu.

3. Ex duob. entibus cõpletis, quantũuis ordinentur ad inuicé, vt potentia & actus, non fit vnũ per se, in entibus enim completis est cõpleta distinctio; ac proinde non potest esse vnitas: Porrò multa quanta ex quibus constat numerus, sunt entia cõpleta in genere quantitatis: non potest igitur ex illis esse vnum per se in genere quantitatis.

4. Hæc potentia est ad actum per solam rationem existentem; ex ente autem reali & rationis

tionis non fit vnum per se: Ergo neque ex vnitatibus & ordine fiet vnum per se. Maximè cùm tàm ordo quàm vnitates sint species completæ in suo genere, ex duabus autem speciebus non fit vna species vt sæpe inculcat Aristoteles.

Quod si dicas vnitates numeri esse multas in se; in esse tamen numeri formali esse vnum: hoc dici non potest: quia illa vnitas quæ aduenit entibus completis in suo esse, est accidentalis: quod enim enti aduenit in actu est accidens: hæc verò vnitas sumitur ab ea re quæ aduenit enti in actu, nempe ab ordine qui aduenit vnitatibus in actu completo constitutis: Ergo vnitas numeri est accidentalis vnitatibus: alioqui hoc modo, omnia entia per accidens possent dici vnum. *Quod aduenit Enti complete est accidẽtale.*

Dico igitur. 1. Cum secunda sententia numerum spectata rei natura non esse vnũ per se, nec vnam essentiam vt patet ex dictis. Quod si quæras an sit dicendus vnus per aggregationem. R. Esse quidem vnum per accidens; quia est vnum per rationẽ accidentalem vnitatibus, hoc est, per ordinem: non esse tamen vnum per aggregationem: quia vnum per aggregationem non habet vnitatem specialem à qua dicatur vnum, sed tantùm dicit nudam collectionem plurium, vt cumulus lapidum. At in numero est quidem collectio plurium vnitatum, sed habentium specialem ordinem ad vltimam vnitatem, à qua denominatur vnus numerus, vnde non sunt vnum merè per aggregationem, sed per ordinem ad vnum maximè cùm illud vnum habeat se per modum Formæ. *Numerus non est vnum per se.* *Numerus sitne dicendus vnum per aggregationem.*

Dico secundò. Numerum vt à nobis concipi potest, & communiter concipitur, esse vnum per se, vti dicebat prima sententia; quia etsi reuera, & à parte rei, *Numerus vt à nobis cõcipitur est vnum per se.*

non constet potentia & actu essentiali (hic enim non est nisi inter entia incompleta & sibi vnita) tamen à nobis concipi potest (& quidem cū fundamento in re) per modum potentiæ & actus essentialis; ac proinde vt vnum per se & vna essentia; dante illi hanc vnitatem intellectu. Id quod declarari potest exemplo naturæ vniuersalis, quæ ex natura rei non est vna essentia, sed plures & diuisæ: intellectus tamen abstrahendo illam à differentiis facit esse vnam & indiuisam essentiam, habet enim huius vnitatis fundamentum in re. Quod igitur abstractio facit in natura vniuersali, hoc facit in numero consideratio actus & potentiæ: sicut enim abstractio facit naturam vnam ita actus & potentia facit vnam essentiam.

Declaratur exemplo.

Dices hanc vnitatem actus & potentiæ esse entium completorum, & diuisorum, ac proinde non esse vnitatem essentialem. R. Materialiter quidem illa entia sunt completa, & diuisa: formaliter tamen & vt in esse numeri, considerantur per modum entium *incompletorum*, & indiuisorum in genere *numeri. Habet verò* intellectus huiusmodi conceptus *fundamentum in re*; quia ratio quantitatis quæ est in vnitatibus, est apta naquia concipi tanquam vna essentia; cùm eadem quantitas quæ est indiuisa fiat diuisa; & rursum ex diuisa, fiat indiuisa. Vnde addita ratione potentiæ & actus quantitati diuisæ potest illam concipere vt vnam essentialiter propter rationem potentiæ & actus, licet quoad terminos quantitatiuos sit diuisa & multiplex.

Dices. hac ratione omne aggregatum per accidens faceret intellectus vnum essentialiter considerando in illo

illo rationem potentiæ & actus. R. Minimè, quia non in omni aggregato ea quæ aggregantur habent fundamentum, vt sint & efficiantur vna essentia, nec fundant rationem potentiæ & actus eo modo quo vnitates in numero: duo enim quanta ablatis solùm terminis quãtitatiuis, fiunt vna quantitas & vna essentia, Vnde in illis maius est fundamentum, vt stante diuisione, possint concipi, vt vna essentia propter rationem potentiæ & actus. Ex quibus patet ad argumenta primæ sententiæ. Probant enim numerum à nobis concipi posse vt vnum essentialiter non verò talem esse spectata rei natura.

Ex hac quæstione soluitur alia. An numeri differant ab inuicem specie. Videntur enim differre solùm secundùm maius & minus: nam ternarius est vna maior vnitate binario, quaternarius ternario: maius autem & minus sicut in quantitate continua non variant speciem ita & in discreta: & ita sentit Iandunus 2. Metaphysic. quæst. 3. Communis tamen sententia est differre specie: quia differunt vltima vnitate sexta, verbi gratia, vel septima, vel nona, quæ secundùm ordinem differunt specie; senarius enim specificatur à sexta vnitate, septenarius à septima, nouenarius à nona; & licet in ratione vnitatis non differant specie, differunt tamen in ratione sextæ, septimæ, nonæ vnitatis. Denique cùm binario additur tertia vnitas: binarius non fit maior binarius, sed desinit esse binarius, & acquirit nouum esse nempe ternarij. Porrò cùm aliquid fit maius non amittit priorem quantitatem, sed acquirit tantùm nouam partem similem; at hic binarius addita vnitate perit, & transit in speciem ternarij. Vnde patet numerum in ratione multitudinis nõ differre nisi

Numeri differántne ab inuicem specie?

ſecundùm maius & minus: quia addita vnitate eiuſdem rationis cum aliis vnitatibus, fit tantùm maior multitudo vnitatum, at in ratione numeri differt ſpecie: quia additur vnitas ſpecie diſtincta. Ex quo patet ad fundamentum Ianduni. Ternarius enim non ſolùm maior eſt binario ob plures vnitates, ſed etiam ſpecie ab eo diſtinguitur per tertiam vnitatem: quæ vt tertia diſtinguitur ſpecie ordinis à ſecunda. An verò hæ ſpecies ſint accidentales vnitatibus vel eſſentiales, eodem modo diſtinguendum eſt, ſicut paulò ante diſtinximus, de numero ex natura rei & vt concipitur à nobis.

QVÆSTIO V.

An numerus ſit vera ſpecies quantitatis.

Nō eſſe veram ſpeciem probatur.

QVi negant numerum eſſe vnum per ſe, negant conſequenter eſſe veram ſpeciem *quantitatis: Primò:*
1. Quia ſpecies quantitatis eſt quantitas: numerus autem cùm ſit multitudo quantitatum, non eſt quantitas, ſed quantitates. & ſicut cumulus lapidum non eſt ſpecies ſubſtantiæ, cùm non ſit ſubſtantia, ſed multitudo
2. ſubſtantiarum, ita & numerus quantorum. 2. quantitas formaliter eſt quid reale: Ergo & ſpecies habet reales: generis enim realis ſpecies & differentiæ debēt eſſe reales, at numerorum ſpecies conſtituuntur, & diſtinguuntur per ordinem qui eſt ens rationis; ergo
3. non poſſunt eſſe ſpecies quantitatis realis. 3. numeri conſtituuntur in ſpecie numeri per ordinem vnitatum.
At

At ordo eſt quid accidentale rebus quantis; ergo per e-um res quantæ non diſtinguuntur, niſi accidentaliter ſeu ſpecie accidentali non eſſentiali; ſpecies enim accidentalis fundatur in accidente, eſſentialis in eſſentia.

4. Numerus ex ratione ſua formali eſt quid tranſcendens, & non magis ſpectans ad quantitatem quàm ad alia prædicamenta, ſicut & vnitates ex quibus conſtituitur ſunt quid tranſcendens; quia non determinantur ad certum prædicaméti genus: At repugnat tranſcendens ſpeciem eſſe generis prædicamentalis; ſpecies enim prædicamentalis eſt determinata ad illud prædicamentum. ergo numerus non poteſt eſſe ſpecies quantitatis. 4.

Eſſe ſpeciem accidentalem.

Alii *diſtinguunt* numerum in tranſcendentalem, & *prædicamentalem*; illumq; non eſſe ſpeciem quantitatis; quia non habet partes quantas, cùm fundetur in quocunq; ente extra quantitatem; (datur enim numerus quantitatũ, qualitatum, relationum) hunc verò eſſe ſpeciem quantitatis: quia conſtat partibus quantis. Verùm aliqui dicunt eſſe ſpeciem accidentalem, hoc eſt accidentali differétia diſtinctam à quantitate continua. numerus enim ſola diuiſione & ordine partium quantarum differt à quantitate continua. Diuiſio autem & ordo eſt accidens quoddam rerum quantarum, quod poteſt adeſſe & abeſſe, præter ſubiecti corruptionem.

Eſſe veram & eſſentialem ſpeciem.

Alii *verò* concedunt eſſe veram, & eſſentialem ſpeciem quantitatis, ſiue ex natura rei vt Thomiſtæ, ſiue in intellectu, vt alii.

Porrò Ariſtoteles videtur omnino eſſe huius ſententiæ, nempe quòd numerus ſit vera ſpeties quantitatis: nam & hic, & in 5. Metaph. diuidit quantitatem in magnitudinem & multitudinem, in continuam & diſcretam, & alias quidem ſpecies, quæ in ſpeciem viden-

tur esse quantitates reiicit eo quòd deficiant à vera ratione quantitatis; vel quia sunt quanta per accidens; vt est tempus & motus, Numerum verò & discretam quãtitatem constanter asserit esse speciem quantitatis. Vnde non potest dici in hac re vulgarem opinionem secutus, cùm vulgarem opinionem de motu, & tempore reiiciat: de numero verò sequatur, vnde cõmunis sententia Peripateticorum est numerum esse veram quantitatis speciem Aristoteli.

Numerus trãscendentalis non est vera species quantitatis.

Dico igitur primo numerum transcendẽtalem nõ esse veram speciem quantitatis. Ratio est. Quia de essentia quantitatis est habere partes extra partes: At numerus transcendentalis, non habet partes extra partes: ergo non est vera quantitas. Habet quidem numerus transcendentalis vnitates tanquam partes, sed istæ partes, vt ad numerum spectant non sunt partes extra partes. Tum quia æquè constituunt numerum, si sint partes intra partes, sicut si sint extra partes; æquè enim sunt multæ vtrouis modo sumantur. Tum quia partes sunt extra partes, formaliter per extensionem; (hic enim est formalis effectus extensionis.) At numerus transcendentalis, vt talis non habet partes extensas, & quantas: ergo.

Numerus cur dicitur esse prædicamentalis vel transcẽdentalis.

Pro maiori autẽ explicatione quæritur primo, cur numerus dicatur prædicamentalis vel transcendentalis: Nam si dicatur prædicamentalis, quia ad prædicamentum quantitatis spectat, ea causa non est sufficiens: quia numerus æquè spectat ad quantitatem sicut ad qualitatẽ, substantiam, & alia genera: quia in omnibus his ratio formalis numeri inuenitur, Ita vt per accidens sit numero esse in quantitate vel qualitate, &c. Deinde si numerus qui est in quantitate spectat ad prędicamentum quã-

titatis & ideo dicitur prædicamentalis, pari ratione numerus qualitatum erit prædicamentalis ad prædicamẽtum qualitatis ſpectans, & ſic omnes numeri erunt prædicamentales, & nullus tranſcendẽtalis. ſicut enim vnitates ex quibus conſtituitur ſunt certorum prædicamẽtorum, ita & numerus ex ipſis conſtitutus.

Adhæc ſi tranſcendentalis dicatur, qui vagatur per omnia vel pleraq; prædicamenta; Solus numerus in abſtracto erit tranſcendentalis: quia hic vagatur per omnia prædicamenta. v. g. binarius vel ternarius in abſtracto. Numerus verò applicatus certæ materiæ particulari. V. g. ſubſtantiæ, quantati, qualitati, non poterit dici tranſcendẽtalis: quia numerus ſubſtãtiarum nõ vagatur *per alia* prædicamenta, ſed in ſola ſubſtantia inuenitur, ſimiliter & numerus quantitatum, qualitatũ, relationũ. Vnde hi omnes numeri erunt æquè prædicamentales non tranſcendẽtales. Cur enim numerus quantitatiuus potius dicatur prædicamentalis, & ſpectans ad quantitatem & non alii numeri ſubſtantiarum & qualitatum, qui etiam ſpectant ad ſubſtantiam, & qualitatem?

Reſpondeo. Quòd ſicut quantitas alia eſt prædicamentalis & vera quantitas; alia tranſcendentalis, quæ ſolùm ſimilitudinem quandam habet quantitatis, & in omni ente inuenĩt, qualis eſt quantitas perfectionis, valoris, durationis, & aliæ ſimiles: ita & numerus, quia ex *ratione* ſua formali dicit quantitatem quandam vnitatum ſecundùm multitudinem, maiorem & minorem, diſtinguitur in prædicamentalem, qui conſtituitur ex partibus ſeu vnitatibus verè quantis, & tranſcendentalem, qui non habet in ſe veram ſed tantùm ſimilitudinariam quantitatem, Ita vt prædicamentalis dicatur à vera & prædicamentali quantitate; tranſcendentalis

Quãtitas Prædicamentalis & Tranſcendentalis.

Numerus Prædicamentalis & Tranſcendentalis.

vero

vero à ſimilitudinaria & tranſcendentali quantitate. Sicut enim quantitas perfectionis, durationis, intenſionis, virtutis, eſt quantitas tranſcendẽtalis & impropria; ita & quantitas multitudinis, vt multitudo eſt. ſola verò multitudo rerum quantarum eſt verè quanta, propter partes extra partes, & ideo ad genus veræ quantitatis prædicamentalis ſpectat.

Numerus vt numerus dicit quantitatem vnitatum.

Non eſt autem dubium, Numerum vt numerum, ſeu vt eſt multitudo vnitatum dicere quantitatem quãdam vnitatum; Ad quæſtionem enim Quot ſunt? Reſpondetur per numerum; & maior, vel minor quantitas vnitatum, numero definitur. Eſt etiam omnis numerus diuiſibilis, menſurabilis, æqualis, vel inæqualis, quæ omnes proprietates ſunt quantitatis. Dices. Ad rationem formalem numeri per accidens ſe habet quãtitas; numerus enim formaliter conſtituitur per ordinem vnitatum, ordo autem in ſua ratione formali non dicit quantitatem, ſed relationem. Reſp. Numerus formaliter non eſt ſolus ordo vnitatum, ſed multitudo ordinata. Licet ergo ratione ordinis *non includat quantitatem*, includit tamen ratione *multitudinis: multitudo* enim qua multitudo, eſt quantitas quædam vnitatum, ex quo patet reſponſio ad rationem dubitandi.

Quantitas numeri tranſcendentalis diſtinguatur ne eſsẽtialiter à quãtitate prædicamentali.

Quæritur ſecundo. An quantitas numeri tranſcendentalis, ſit diſtincta eſſentialiter à quantitate prædicamentali. Reſp. Diſtingui ſicut ſimilitudinarium & verum. Nam prędicamentalis eſt vera quantitas cum veris partibus extra partes: tranſcendentalis autem eſt ſimilitudinaria quædam quantitas, habens partes non verè ſed ſimilitudinariè extra partes, & quæ faciunt maius ſecundum pluralitatem non ſecundùm veram extenſionem. Sunt etiam extra alias entitatiuè potius,

quàm

quàm quantitatiuè. Esse autem entitatiuè partem extra aliam, est non esse aliam; non esse autem aliam non dicit veram aliquam extensionem. Deinde, quantitas transcendentalis habet partes diuersæ rationis; à partibus quantitatis prædicamentalis: nam hæ sunt extensæ, illæ non, sed sæpe sunt indiuisibiles; vt in numero rerum spiritualium: ex diuersis autem partibus extra partes, diuersa quantitas constituitur.

Quæritur tertiò. An numerus transcendentalis sit propriè numerus. negat enim S. Thomas prima parte quæst. 3. artic. 3. & in prima distinct. 24. quæst. 1. Vbi Capreolus & Ægydius, item Soncinas 1. Met. quæst. 3. Iauellus 8. Metaph. quæst. 11. quia Aristoteles docet numerum oriri ex diuisione continui 3. Physic. t. 6. & 7. & pro eodem accipit differre numero & secundùm quantitatem differre 3. Metaph. t. 11. & alibi. In secundo etiam de anima c. 6. ait numerum esse sensibile commune. item docet quantitatem & numerum abstrahere à materia solùm ratione. Quæ omnia indicant numerum inueniri solùm in rebus quantis: Adhæc numerus est quantitas: at quantitas non est propriè extra res materiales: ergo nec numerus.

Numerus trãscendentalis sitne propriè numerus.

Affirmant tamen alii in prima distinct. 24. Gabriel, Ochan, Gregorius, Maior, Aureolus, & Marsilius in primo quæst. 27. art. 1. quia cùm numerus sit collectio vnitatum: vnitates autem propriè non solùm sint in rebus quantis, sed etiam in aliis entibus; necesse est numerum quoq; esse non solùm in rebus quantas, extra res quantas in aliis entibus. Neq; obstat quòd numerus sit primò inuentus in rebus quantis. Nam satis est quòd dicat rationem talem quę propriè tribui possit rebus etiam non quantis, sicut & aliæ perfectiones primò sunt depræhen-

Numerus propriè inuenitur in rebus non quantis.

ſæ in rebus ſenſibilibus, vt ſapientia, bonitas: quia tamẽ dicunt rationem formalem quæ ex ſe abſtrahit à ſenſibilibus, & inſenſibilibus, ideo propriè tribuuntur etiam rebus inſenſibilib⁹. Ariſtoteles verò de numero corporum loquens, ait eum oriri ex diuiſione continui, & eſſe ſenſibile commune, & abſtrahere à materia ſolùm ratione. Quanquam ſi de quantitate numeri loquamur, ſolùm prædicamentalis numerus eſt propriè quantus, tranſcendentalis impropriè, vterq; tamen eſt propriè numerus, quatenus numerus dicit collectionem vnitatum.

Ex quibus patet numerum dici tranſcendentalem, tum ratione quantitatis, quia dicit quantitatem tranſcendentalem, quæ conſequitur quodcunq; ens, & ab eo non diſtinguitur ex natura rei: tum ſecundùm rationem ſuam formalem ſecundùm quam abſtrahit à rebus quantis, & non quantis; ſic enim nullo certo generi prædicamenti aſſignari poteſt.

Numerus prædicamentalis eſt vera ſpecies quantitatis.

Dico ſecundò. Numerus prædicamentalis eſt vera ſpecies quantitatis; quia conſtat ex partibus verè quantis, & ab intellectu poteſt concipi per modum vnius, vt præcedenti quæſtione explicatum eſt.

Sed accidentalis non eſſentialis.

Quod ſi quæras an ſit ſpecies diſtincta eſſentialiter à quantitate continua; ad id reſpondendum eſt ſecundùm diſtinctionem in præcedenti quæſtione datam: ſpectata enim rei natura, ſolùm differt accidentaliter ſeu differentia accidentali, nempe diuiſione & ordine; Vtraq; autem hæc differentia eſt accidentalis eſſentiæ quantitatis; poteſt enim adeſſe & abeſſe non mutata eſſentialiter quantitate. Nam quòd dicitur numeros differre ſpecie, per vltimam vnitatem. Reſpondeo. Differre ſpecie ordinis, non ſpecie quantitatis. Alia enim

nim est speices ordinis alia quantitatis, cùm ordo sit relatio, quantitas ens absolutum; nec ordo aduenient quantitati facit eam habere diuersas partes extra partes, quam habeat sine illo ordine. Est etiam ordo ille accidens quoddam quantitatis, & quidem completum in sua specie relatiua. Vnde non potest esse differentia essentialis quantitatis.

Ad hæc, quæcunq; de quantitate numeri dicuntur, bene & sufficienter explicantur per additam differentiam accidentalem, nempe diuisionem & ordinem, nulla alia differentia essentiali intellecta. Nam cùm dicitur numerum facere, vt res sint tot vel tot, quæ est distincta quantitas à longitudine, latitudine, & profunditate. Respondetur, propter diuisionem in quãtitate, res esse tot vel tot, & prout fuerunt plures vel pauciores diuisiones, eo maior, vel minor erit numerus. Cùm etiã dicitur numerum esse diuisibilem, mensurabilé, æqualé vel inæqualé, hæc omnia saluantur per solam diuisioné accidentalem; secundùm enim plures vel pauciores diuisiones, numeri erunt æquales, vel inæquales, comménsurabiles vel non commensurabiles. Quod si in multitudine cernitur quantitatis ratio distincta à magnitudine, ea est transcendentalis & impropria quippe quæ rebus etiam non quantis competat formaliter. Quoad quantitatem verò propriè dictam non distinguitur, numerus à quantitate prædicamentali nisi accidentaliter; ea enim quãtitas numeri in eo consistit quòd numerus constat ex partibus verè quantis, quãtitate molis, ablata igitur quantitate molis non erit vlla vera ratio quãtitatis. nisi ea quæ ex ratione numeri in communi oritur: quæ est transcendentalis & inuenitur in non quantis.

Quantitatis essentia quæ sit.

Pro quo notandum est, essentiam quantitatis esse rationem partium extra partes. Hanc verò rationem partium esse diuersam in quantitate continua & discreta, inde patet quòd partes continuæ sint partes suis extensionibus partialibus in ordine ad vnam extensionem totalem constituendam; nempe vnam magnitudinem, longitudinem, latitudinem, profunditatem; Partes verò discretæ non sunt partes vnius totalis magnitudinis, & considerantur formaliter, non sub ratione extensionum, sed sub ratione vnitatum distinctarũ; vt enim sunt multa vna, componunt vnam multitudinem. Id ita esse patet primo ex eo, quòd quantitas multitudinis est etiam ibi, vbi nullæ partes sunt extensæ vt in Angelis & in rebus spiritualibus; ergo per accidens facit extensio partium ad rationem multitudinis. Secundo quòd possunt esse plures partes multitudinis, & pauciores extensionis, ita vt multitudo sit maior, extensio minor & è contra. Nam duo ligna palmaria paucas partes multitudinis habẽt, nempe duas, & tamẽ hæ duæ suis partialibus extensionib⁹ faciunt maiorem extensionem quã decem partes magnitudinis vnius digiti. Quocirca alia est ratio partium & quãtitatis in multitudine, alia in magnitudine. Tertio, quia maius & minus nõ dicuntur nisi ratione quantitatis: Cùm ergo manente eadem quantitate quoad magnitudinem, fit maior quãtitas quoad multitudinem, euidens est diuersam rationem quantitatis & partium esse in magnitudine & multitudine. Verùm quamuis hæc diuersitas in ratione quãtitatis negari nõ debeat, ista tamen quãtitas diuersa, quæ in numero cernitur, est quantitas numeri transcendẽtalis: quia conuenit numero vt abstrahit à vera quantitate,

titate & conuenit rebus etiam nō quantis, & est propriè quātitas multitudinis in communi. Quatenus verò numerus cōsideratur secundùm quantitatem veram & secundùm partes verè extra partes, sic non differt nisi accidentaliter à quantitate continua. Partes enim quantæ numeri, non differunt à quantitate continua nisi diuisione sola. Vnde si vniantur, & per vnionem auferatur diuisio, erunt vna quantitas continua.

Iam si spectetur numerus non ex natura rei, sed vt concipitur à nobis, sic est species essentialiter distincta à quantitate continua, quia concipitur essentialiter cōstituta per vltimam vnitatem tanquam per formam, & actum essentialem aliarum vnitatum. cuius conceptus est fundamentum in ipsa natura partium, quæ talis est vt sit vnibilis in vnam essentiam, siue realiter per vnionem realem, & continuationem partium, siue per considerationem intellectus comparantis vnitates inter se per modum actus & potentiæ. *Numerus vt concipitur à nobis est species essentialis quātitatis.*

Ex quibus patet ad primum primæ sententiæ, numerus enim vt concipitur à nobis est vna essentia & vna quantitas, vt verò est à parte rei, sunt multæ res quantæ. *Numerus quomodo vna essentia.*

Ad secundum. Respondeo. numerus vt dicit quantitatem, est quid reale, nec constituitur per ens rationis; est enim quantus vt est multitudo vnitatum. Multitudo autem in ratione multitudinis non pendet ab anima. Verùm tamen est vt illa multitudo sit vnum, pendet ab anima; sicut & naturæ particulares; vt sint vna natura vniuersalis, dependent ab anima: hoc tamen sicut non tollit realitatem naturæ vniuersalis, ita nec numeri. *Numerus qua ratione est vnū reale.*

Ad tertium. In ratione quantitatis numerus non constituitur per ordinem & ens rationis, sed per partes quantas. *Numerus per quid constituatur in ratione quantitatis.*

Ad quartum. Numerus præter quantitatem transcendentalem, quæ ex ratione formali ipsius oritur vt abstrahit à rebus quantis & non quantis, habet aliam prædicamentalem, secundùm quam est vera species prædicamenti quantitatis quatenus nimirum constat ex partibus vere quantis.

Diuisa possunt concipi vt indiuisa.

At obiicies. Diuisa qua diuisa non possunt concipi indiuisa; cùm igitur de ratione numeri sit habere vnitates diuisas (alioqui non essent multæ) sequetur eas non posse concipi indiuisas, nec tanquam vnum essentiale. Resp. Quæ sunt diuisa vno modo, posse concipi vt indiuisa alio modo, nó enim vnus modus est indiuisionis; quare vnitates numeri etsi diuisæ sint secundùm terminos quantitatiuos, quam diuisionem perdunt per continuationem quantitatiuam, ita vt indiuisio continuationis opponatur formaliter huic diuisioni; tamen per conceptum intellectus fiunt indiuisæ per modum actus & potentiæ, quatenus vltima vnitas intelligatur aliis aduenire & vniri sicut actus potentiæ, & *sic fiunt vnum essentiale*, eo modo quo ex forma & *materia fit vnum*.

Numerum ponere per se & essentialiter vnum, quanam sit necessitas?

Sed quæres Primò quæ sit necessitas ponendi numerum, per se & essentialiter vnum, cùm ad rationem numeri sufficiat diuisio illa accidentalis vnitatum & ordo. Resp. Esse necessitatem duplicem. Primò. Propter authoritatem Aristotelis & Peripateticorum, qui semper loquũtur de numero tanquam de vera & essentiali specie. Regula autem est, loquendum esse cum multis, sentiendum cum paucis. Secundò propter scientiam; Arithmetica enim demonstrat de numero passiones ipsius, de ratione autem obiecti scibilis, est vt sit vnum per se & vna essentia fundans passiones demonstrabiles; non enim potest esse scientia de ente per ac-

cidens. Denique habet quiddam peculiare numerus, vt possit concipi ab intellectu per modum vnius essentiæ, vt dictum est.

Quæres secundò. An numerus tanta perfectione sit vnus essentialiter sicut aliæ species entium naturalium. Resp. Nequaquam, propter duo. Primò: quia alię res habent suas differentias essentiales à parte rei, numerus autem à parte rei habet differentiam accidentalem, quæ per solum intellectum concipitur ad modum differentiæ essentialis. Secundò in aliis rebus differentia essentialis sumitur à forma incompleta, in numero autem sumitur à forma completa, nempe ab vnitate vltima quæ est quid completum; Ex quo sequitur species rerum naturalium maiori ratione esse vnum essentialiter, propter vnam essentiam à parte rei, quàm numerus cuius essentia solùm per intellectum est vna.

Numerus sitné sic vnus essentialiter, sicut alia species entiũ naturalium?

Quæres tertiò. An de essentia numeri sit esse numeratum actu. Resp. Negatiuè, solùm enim est de essentia numeri, vt sit numerabilis; nam per hoc quòd vnitates sunt numerabiles, intelliguntur habere numeri essentiam, & cùm actu numeratur, non fit, sed inuenitur, & cognoscitur numerus; Quod potest explicari à simili, exemplo quantitatis, de cuius ratione est habere partes extra partes, quæ non sint actu, sed potentia, partes, & quæ non sint diuisæ, sed diuisibiles. Similiter & visibile constituitur in ratione visibilis per potentiam non actum. Et Ratio est: quia ante numerationem actualem per solam numerabilitatem habent vnitates omnia essentialia numeri, nempe tam diuisionem ab inuicem, quàm ordinem.

Sitné de essentia numeri esse numeratum actu?

Dices hunc ordinem potentialem non esse actu. Resp. Quod sicut visibile est actu visibile per ordinem poten-

Ordo potentialis sitné actu?

potentialem ad viſum, ita numerus eſt actu numerus per numerabilitatem potentialem. Nam licet numerabilitas reſpectu numerationis ſit quid potentiale, reſpectu tamen numeri, quem conſtituit in ſuo actu eſt quid actuale: eſt enim actus eſſentialis numeri.

QVÆSTIO VI.

An oratio ſit ſpecies Quantitatis.

Oratio ſitnè ſpecies quantitatis.

ESſe ſpeciem ſuadet autoritas Ariſtotelis, & diſſuadet eiuſdem autoritas in alio loco. Nam in 5. Metaphyſ. eam inter ſpecies quantitatis non numerat. Diſſuadet & ratio manifeſta. Nam oratio vt eſt numerus ſyllabarum, non diſtinguitur à numero, vt verò eſt numerus ſyllabarum durantium breui vel longo tempore, ſic non differt à numero & tempore ſimul: Denique vt eſt numerus ſyllabarum proportionem temporis certam inter ſe habentium (quæ eſt germana orationis hoc loco conſideratio) vt cùm in dactylo prima *ſyllaba* longiori duplo tempore profertur quàm ſecunda & tertia, ſic oratio eſt aggregatum quid ex numero, tempore, & relatione proportionis. Ex quo patet orationem non eſſe ſpeciem quantitatis ab aliis diſtinctam, ſed aggregationem quandam ex aliis quantitatibus. Ariſtoteles verò hoc loco orationem poſuit inter ſpecies quantitatis, vulgarem ea de re opinionem ſecutus.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

An motus sit species quantitatis.

ARist. hîc motum numerat inter species quantitatis, quia est quantus & diuisibilis. in 5. verò Met. eundem reiicit, quia est quantus per accidens.

Dico primò. Propria motus quantitas est successio. Probatur, quia quantitas est ratio partium extra partes: at successio formalis, dicit partes extra partes, quia dicit partes post partes: Ergo successio formalis est quantitas. Quia verò motus non est ens permanens, sed successiuum, *ideo* & eius quantitas non est nisi successiua, & *in* successione partium consistit. *Motus quantitas est successio.*

Dico secundò. Motum non esse veram speciem quantitatis, quia est quantitas per accidens, vt docet Aristoteles 5. Metaph. capite de quantitate, vbi ait tempus & motũ esse per accidens; Motus enim non est quãtus nisi à quantitate spatij, per quod mobile diuisibiliter percurrit. Quæ res videtur habere difficultatem. Nam si motus ideo dicitur quantus per accidens, quia est quantus per aliud, hoc non obstat quominus sit verè quantus & ea quantitate, quæ sit vera de prædicamento quantitatis. Nam etiam substantia est hoc modo quanta per *accidens* quia per aliud. Quantitas enim est aliud *quid* à substantia, Hoc autem non obstante, substantia, est verè & vera quantitate quanta, & eius quantitas est in prædicamento quantitatis. Deinde etsi motus sit quantus per ordinem ad quantitatem spatij, tamen alia est quantitas spatij alia est motus; illa enim permanens est, hæc successiua; illa in spatio subiectiuè, hæc in mobili, vnde nihil impedit quominus motus ratione *Motus non est vera species quantitatis.* *Quo sensu motus per accidens quantus.*

huius distinctæ quantitatis quam habet, sit per se quantus: nam quamuis hæc quantitas oriatur ab illa, tamen vtraque est vera quantitas spatij quia spacium est vacuum & nihil, & tamen motus ille est quantus.

Quantitas vera non est respectiuè quantitas.

Nihilominus vera est ratio Aristot. Quantitas enim non est quantitas ob respectum ad alterum, sed in se & absolutè est quantitas. quod probat Aristot. in Prædicam. capite de quantitate ostendens paruum & magnum non esse quantitates formales, sed ad aliquid quòd nihil inquit est per se ipsum magnum & paruum, sed eo quòd ad alterum refertur. Nam si per se esset magnum diceretur semper magnum, atqui respectu rationis dicitur paruum, ergo non per se, sed ad aliquid dicitur magnum, quia igitur motus *respectu* spatij dicitur quantus ideo non per se, sed per accidens dicitur quantus.

Quare ad primam rationem in contrarium. Respondeo. Substantiam esse verè quantam quia est vera quantitate quanta; at motus *non est verè* quantus formali quantitate spacij, *quantitas enim motus* est successiua, & in mobili existens, solumque per ordinem ad quantitatem spatij intelligitur quantitas, ita vt per respectum ad veram quantitatem sit, & dicatur quantitas.

Ad secundum concedo aliam esse quantitatem motus aliam spatij, sed quia hæc quantitas sumitur ex respectu quodam ad spatij quantitatem ideo non est vera, sed analoga quantitas.

Ad tertium. Non esse necesse ad quantitatem motus vniuersè loquendo, vt respiciat aliquid verè quantum

tum, sed satis est vt respiciat aliquid, quod fundet successionem: quare & in alteratione terminus fundat successionem, quia ex natura rei requirit, vt diuisibiliter, & successiuè acquiratur.

Quod verò attinet ad motum Angeli in vacuo: Dico motum in vacuo fieri non posse secundùm Aristotelem, quia vacuum nihil est: quocirca nec per motum acquiri potest: Vnde non potest fundare successionem in motu: quia quod nihil est, nihil fundare potest, de quo in Physica. *Motus Angeli in vacuo.*

Sed quæres si motus non est in prædicamento quantitatis in quónam erit prædicamento? Nam cùm sit peculiare quoddam genus entis videlicet deberet poni in aliquo prædicamento: non videtur autem ad vllum ex loco pertinere, qui dicit rationem formalem distinctam ab omnibus.

Responderi solet communiter. Motum non poni per se in prædicamento, quòd ex sua ratione formali dicat imperfectam rationem entis. dicit enim viam ad esse: Via autem ad esse est esse imperfectum. Porrò prædicamenta sunt instituta pro entibus: quæ dicunt perfectam in suo genere rationem entis. Alia verò est ratio de actione & passione quæ hanc imperfectionem in sua ratione formali non dicunt. Nam actio solùm dicit esse ab alio, quod sine vlla imperfectione intelligi potest. Vnde & Deo tribuitur. Personæ enim diuinæ sunt ab alio sine vlla imperfectione essendi. Passio etiam dicit solam receptionem formæ ab agente, siue illa receptio sit formæ perfectæ siue imperfectæ. *Motus ponatur né in aliquo prædicamento?*

Nnnn 2 Verùm

Motus sitnè ens imperfectum.

Verùm hæc responsio continet aliquid nimis difficile, motum esse ens imperfectum eo quòd res in motu sit imperfecta; id enim videtur falsum. Nam res æquè perfectè habet esse tunc cùm fit sicut cùm facta est, si ista proportionaliter accipiantur, hoc est, vt vnum respondet alteri. Nam si motus sit instantaneus, vt plerique opinãtur, res tam in fieri quàm in facto esse est tota simul, ac proinde totam suam perfectionem habet in eo instanti; nec plus illi perfectionis accedit post illud instans, nec plus aliquid habet in facto esse, quàm in fieri: alioqui cùm fieri & factum esse sit in eodem instanti, sequeretur rem esse in eodem instanti perfectã & imperfectã quæ sunt contradictoria. Si verò motus sit diuisibilis, & in tempore, eadem quoque erit ratio. *Nam* prima pars caloris quæ respondet primæ parti motus æquè est perfecta in fieri atque in facto esse: quidquid enim caloris habet in facto esse, id ipsum habet in fieri. Et calefactio vt vnum tantundem habet de perfectione caloris, quantum calor vt vnum: Ergo si calor vt vnum ponitur *per se in prædicamen*to, ponitur etiam calefactio *vt vnum; cùm vtrum*que eandem perfectionem dicat.

Nam si dicas in fieri existere imperfectè, in facto verò esse perfectè. Contra: quia in fieri eandem totam perfectionem & quantitaté caloris habet, quam habet in facto esse: Ergo æquè perfectè existit. Perfectũ enim est cui nihil deest; at calori in fieri nihil deest, ad essentiam & quantitatem caloris requisitum, ergo perfectè existit.

Quod si dicas rem cùm concipitur in motu, concipi in via ad esse, ac proinde secundùm esse nondum habitum. Resp. Pari ratione etiam dici posse actionem & passio-

passionem esse entia imperfecta; quia res cùm est sub actione & passione nondum intelligitur esse in termino sed in fieri. Si igitur hoc non obstante actio non est ens imperfectum ex suo genere: neq; motus erit imperfectus, eo sensu quo isti volunt. Deinde dico rem in motu concipi esse in via respectu vlterioris termini v. g. Calefactio vnius gradus; est via ad gradus sequētes, non verò respectu immediati termini, quia calefactio vt vnū est simul cùm calore vt vnum. Illa etiam prioritas viæ respectu termini immediati, est inducta per rationem abstrahentem motum, à perfectione termini, in re autem motus coniunctus est semper cum termino suo immediato, neq; per absolutam Dei potentiam poni potest absq; illo.

Altera igitur responsio est motum accipi posse dupliciter. 1. in genere vt abstrahit ab actione & passione. 2. in specie vt est actus motiui, aut mobilis, actiui, aut passiui, quomodo motum definit Aristot. in 3. Phys. t. 33. Primo modo motus in nullo est prędicamēto, quia est quid transcendens & Analogum: sicut enim accidēs quod est quid transcendens. ac analogum ad genera accidentium, non ponitur in vllo prædicamento; ita & motus; est enim motus quid superius actione & passione, ac proinde quid transcendens genera prædicamentorum. Secundo verò modo ponitur in prædicamento actionis & passionis. Motus enim vt in agente est actio vt in passione est passio. In communi verò distinguitur quidem ab vtroque, sed sicut genus Analogum à suis speciebus, motus enim vt est ab agente est actio, vt in passo est passio. Quare sicut genus Analogum à suis speciebus distinguitur. ita motus ab Actione & Passione. Genera autē Analoga non ponuntur in prædicamento.

Motus accipitur dupliciter.

Respondetur ad difficultatem.

Motus habeatne diuersam definitionem ab actione & passione.

At inquies. Motus habet diuersam definitionem ab actione & passione. Respondeo. Si sumatur in genere, habet diuersam definitionem, definitur enim motus in genere actus entis in potentia quatenus in potentia: At ens in potentia specificè acceptum, est vel in potentia actiua, vel in potentia passiua; ergo & motus in specie acceptus non est actus nisi vel passiui vel actiui: quatenus est actus actiui est actio, quatenus est actus passiui est passio. Quare motus in specie non est nisi actio vel passio formaliter. & sic Aristoteles 3. Phys. tex. 33. definiens motum in specie ait esse actum actiui vel passiui, quatenus actiuum vel passiuum est.

QVÆSTIO VIII.

An tempus sit vera species quantitatis.

Tempus est formaliter quantum propter successionem.

DIco primò, tempus esse quantum formaliter propter sucessionem: quia partes temporis non sunt permanentes, nec simul, sed successiuæ, & propter successionem vna est extra alteram, ad eum modum quo de quantitate motus diximus.

Motus & temporis eadem est quantitas.

Dico secundò. Eandem quantitatem esse motus & temporis, quia vtriusq; quantitas est successio, & eadem successio est motus, & temporis, ergo & eadem quantitas.

Tempus est ipsa quantitas motus.

Dico tertiò. Tempus est ipsa quantitas motus. Ratio est: quia successio, est propria quantitas motus; at tempus formaliter est successio partium priorum & posteriorum, vt patet ex ipsius definitione: Ergo tempus est quantitas motus. de quo plura in physica, intellecto enim

enim priori & posteriori in motu, intelligitur tempus, prius autem & posterius in motu est successio partium antecedentium & consequentium.

Dico quartò. Tempus est quantum per accidens, quia est quantum ratione motus seu quatenus est idem cum motu: at motus est quantus per accidens, quia per respectum ad spatium vel terminum: Ergo & tempus. *Tempus est quantum per accidens.*

Dico quintò. Tempus non esse veram speciem quantitatis; quia tempus est quantum per accidens vt dictum est. hoc est non quantitate aliqua absoluta, hoc est quæ sit per se & essentialiter quantitas; sed respectiua, & Analogica, quæ per respectum ad aliud sumitur, vt præcedenti quæstione dictum est. *Tempus non est vera species quantitatis.*

QVÆSTIO IX.

An locus sit species quantitatis distincta à superficie.

LOcus definitur ab Aristotele esse superficies corporis continentis immobilis, Quare vt superficies habeat rationem loci, duo requiruntur, vt sit continens & immobilis, Videtur igitur locus in ratione quantitatis distingui à superficie simplici; quantitas enim continens est distincta, à non continéte, dicit enim adæquationem quãtitatis, & diuisibilitatem secundùm diuisionem alterius, qui modus videtur esse distinctus modus quantitatis, & intra rationem quantitatis. *Locus quid sit.*

Dicendum tamen est, locum in ratione quantitatis, non differre à superficie. Nam quidquid locus addit ad superficiem, est accidentale superficiei, siue sit conti- *Locus in ratione quantitatis non differt à superficie.*

continentia, siue immobilitas: accidens enim est quod potest adesse & abesse, præter subiecti corruptionem: atqui eadẽ superficies ex continenti, fit non continens, ex immobili mobilis, salua tota sua quantitate. ergo tam continentia, quàm immobilitas sunt accidentia superficiei, neq; ex consequenti illam variant essentialiter in ratione quantitatis. Quod verò de adæquatione dicitur, nihil concludit. Omnis enim superficies est adæquata alteri superficiei sibi æquali, vt sicut superficies continens est adæquata contentæ, ita & contenta est adæquata continenti. Quare si propter adæquationem locus est distincta species à superficie etiam superficies locati esset distincta species à superficie simplici. Imò cùm sine continentia possit esse adæquatio, vt in duobus *planis* sibi perfectè adæquatis, plures adhuc ponẽdæ essent quãtitatis species. Ex quo patet locum nõ esse quid vnũ, sed aggregatum ex superficie, continentia, & immobilitate. Quare si sumatur vt aggregatum ex his tribus, non potest poni in prædicamento, cùm non sit *vnum ens* sed multa; si verò sumatur vt superficies, *tunc ponetur* in quantitate, non vt locus, sed *vt superficies*. *Differt* autem locus à superficie *accidentaliter*; additis enim duobus accidẽtibus continentia & immobilitate superficies fit locus. Ponitur autem locus formaliter acceptus cum illis duabus conditionibus in *prædicamento* vbi, tanquam id per ordinem ad quod, vbi dicitur vbi; vbi enim est esse in loco.

Loci & superficiei differentia.

QVÆ-

QVÆSTIO X.

Quot nam ſint ſpecies quantitatis.

SOlutio huius quæſtionis colligitur ex præcedẽtibus; diuiditur enim quãtitas in continuam & diſcretam, in ſucceſſiuam & permanentem.

Dico igitur primò. Quantitas duas ſolùm habet ſpecies, magnitudinem & multitudinem. Illa eſt continua, hæc diſcreta. Patet ex dictis & ex Ariſtotele in 5. Metaph. vbi has duas ſpecies tantùm numerat. *Quantitatis tantùm ſunt duæ ſpecies.*

Non pono autem ſpecies quantitatis continuam & diſcretam, ſed magnitudinem & multitudinem; quia non omnis quantitas continua eſt per ſe ſpecies quantitatis; tempus enim & motus ſunt continua, non tamen ſunt ſpecies quantitatis; quia ſunt quanta per accidens, vt dictum eſt.

Dico ſecundò. tres eſſe ſpecies magnitudinis diſtinctas, longitudinem, latitudinem, profunditatem, propter diuerſam rationem partium. Neq; enim hæc diuerſitas partium, quæ in his tribus cernitur eſt accidentalis, neq; ſumitur ex aliqua proprietate accidentali, ſed eſt eſſentialis quia eſt diuerſitas in ipſa ratione partium, quæ eſt ratio eſſentialis quantitatis; alia enim eſt ratio partium in longitudine, nempe partium diuiſibilium, ſecundùm longitudinem, & indiuiſibilium ſecũdùm latitudinem & profunditatem; alia in latitudine, nempe partium diuiſibilium ſecundùm latitudinem, indiuiſibilium ſecundùm profunditatem; alia in profunditate, nempe partium diuiſibilium ſecundùm profunditatem. Confirmatur. Quia hæ quãtitates ita ſunt à ſe diſtinctæ, vt vna negetur formaliter de altera; lon- *Magnitudinis ſunt tres partes diſtinctæ.*

gitudo enim quâ longitudo, non est latitudo, nec latitudo, qua latitudo est longitudo, aut profunditas, neque profunditas quâ profunditas est latitudo, vel longitudo. Et licet hæ quantitates fortè in re sint idem, formaliter tamen vna non est altera.

Paruum quomodo negatur de magno, nec differunt speciе.

Quod si dicas, etiam paruum negatur de magno, & tamen non differunt specie. Respondeo. Paruum negari de magno propter respectum accidentalem, quem addit quantitati: at longitudo negatur de latitudine secundùm se, vt est abstracta ab omnibus differentiis, & modis accidentalibus; quod argumẽto est negari essentialiter. & sub ratione puræ quantitatis.

Longitudo & latitudo qua ratione differunt essentialiter.

Obiicitur primò. Eadem quantitas secundùm easdem partes est longa, lata, profunda: ergo in ratione formali partium non differunt essentialiter hæ quantitates, sed solùm in modo. Respondeo. Longitudo, & latitudo possunt accipi dupliciter. Primò essentialiter, vt dicunt vnam tantùm dimensionem, vel in longum vel in latum: Secundò comparatiuè cùm corpus dicitur extensum in longitudinem vel latitudinem, vt quando latitudo vel profunditas accipitur in longum vel latum. Primo igitur modo differunt essentialiter; aliæ enim partes sunt longitudinis, aliæ latitudinis; secundo verò modo non differunt essentialiter & in ratione partium; Quia eædem partes secundùm longitudinem, & latitudinem considerãtur diuerso respectu.

Obiicitur secundò. Vna species non includitur in alia formaliter; species enim sub rationibus specificis distinguuntur formaliter non vniuntur: at profunditas includit longitudinem & latitudinem; est enim longa & lata: ergo hæ quantitates non distinguuntur specie.

Profunditas includitné in

Respondeo. Si quantitates sumantur essentialiter pro

 vna

vna sola dimensione, sic vna non includitur in altera; si verò sumantur non essentialiter, sed secundùm quendam modum & similitudinem alterius dimensionis, sic vna includitur in altera; latitudo enim potest sumi vt porrigitur in longũ, & profunditas vt porrigitur in longum & latum; sed illa longitudo & latitudo non est vna dimensio. Nam longitudo vt est vna dimensio est quãtitas expers latitudinis & profunditatis; latitudo verò est quantitas expers profunditatis. *se longitudinẽ & latitudinẽ.*

Dico Tertiò. Multitudo nisi determinetur ad numerum non habet plures species essentialiter distinctas: quia consistit in collectione vnitatum, quæ collectio est eadem formaliter in quibuscunq; vnitatibus consideretur, & solùm differt secundum maius & minus. Cum verò determinatur ad rationem numeri, habet ratione numeri varias species. Vltimæ enim vnitates in numeris constituunt varias numerorum species, vt dictum est. *Multitudo qua ratione nõ habet plures species essentialiter distinctas.*

DISPVTATIO X.

De Relatione.

QVÆSTIO PRIMA.

An relatio sit ens reale.

REferri, est habere se aliquo modo ad aliud. Ille igitur modus habendi se ad aliud, an sit aliquid reale, meritò dubitatur. Quodsi sit reale, an sit quid intrinsecum rei relatæ, vel mera extrinseca denominatio à termino? Quodsi sit quid intrinsecum, an sit ex natura rei distinctum à fundamento, an sola ratione? quodsi sola ratione, an distinguatur perfectè vt noua essentia nihil *includens* de essentia fundamenti, an vt eadem *essentia alio modo cõcepta*? quæ omnia sunt diligenter examinanda: ex iis enim plena cognitio essentiæ relationis dependet.

Quod igitur ad realitatem relationũ attinet, sunt tres sententiæ. Prima sententia asserit, relationem ex se nec esse realem nec rationis, sed abstrahere ab vtroq;, cùm sit ad vtrumque indifferens. Ita Caietanus, Capreolus, Soncinas, & nonnulli Thomistæ. Probatur. Quia si relatio ex se esset realis, non posset esse vlla relatio rationis; & è conuerso, si ex se esset rationis, non posset dari vlla relatio realis: ergo cùm dentur relationes aliquæ reales, aliquæ rationis, relatio ex sua ratione non magis est realis,

lis, quàm rationis, ſed ad vtrumque eſt indifferens; dicit enim relatio ſolùm eſſe Ad, eſſe verò Ad, æquè inuenitur in relationibus realibus & rationis. Docent autem hi Authores illud eſſe Ad, fieri reale per eſſe In, quatenus realiter in aliquo inhæret, vel eſt alicui realiter idem.

Sed hæc ſententia meritò ab aliis refellitur, Primò: Quia in relatione reali nullus poteſt cogitari naturę gradus, qui nō ſit realis; omnes enim gradus relationis realis, realiter exiſtunt, & realiter conueniunt ſubiecto: ergo omnes ſunt reales. Nam ſi datur aliquis ex ſe non realis, ille neque realiter exiſtet, neque realiter conueniet ſubiecto; quomodo enim id quod non eſt reale realiter exiſtit, aut conuenit alicui; neque enim realitas eſt quid ſuperadditum enti, ſed eſt ipſa entis eſſentia, extra ſuas cauſas exiſtendo. Exiſtit autem ens extra ſuas cauſas, immediatè ſua eſſentia, quare ſuamet eſſentia eſt res. Secundò. Deinde quod dicitur eſſe Ad fieri reale per eſſe In, id quoque falſum eſt: tum quia relatio nō ſolùm realiter conuenit ſubiecto, ſed etiam realiter refert ſubiectum ad terminum, & facit vt ſubiectum habeat ſe realiter ad terminum: ergo non ſolum reſpectu ſubiecti eſt realis, ſed etiam reſpectu termini: tum quia eſſe Ad, & eſſe In, non ſunt duo diſtincti gradus, ſed duo reſpectus eiuſdem gradus. Nam illa res quæ eſt ad terminū, eſt etiam in ſubiecto, imò ipſum Ad, eſt etiam In, quia inexiſtit ſubiecto, & illud eſſe In, eſt etiam Ad, quia ſubiectum per hoc quod eſt in ipſo, refertur ad aliud, non verò per hoc quod non eſt in ipſo: ergo idem omnino naturæ gradus eſt & inexiſtens ſubiecto, & referens ſubiectum ad terminum, quod eſt eundem gradum fundare duos reſpectus ad ſubiectum & ad terminum, ita vt

idem gradus diuerso respectu dicatur Ad & In; respectu termini Ad, respectu subiecti In.

Relatio non dicitur vniuoce de relatione reali & rationis.

Ex quo infero. Relationem non esse quid vniuocum ad relationem realem & rationis. Primò: Quia nullum vniuocū dicitur de differentiis vniuocatorū: at relatio dicitur de differentiis relationis realis & rationis: Ergo non est quid vniuocū. Minor patet: quia specifica differētia vtriusq; relationis est Ad reale, & Ad rationis: at de vtroque esse Ad, dicitur relatio: Ergo. Secundò. Vniuocum est quid præter vniuocata abstrahens à differentiis vniuocatorum: at relatio non abstrahit à reali & rationis. Nam oēs gradus relationis realis sunt reales. Dices non esse reales formaliter, sed identicè. Contra: Reale dicitur quod est extra suas causas: at quilibet gradus seipso formaliter est extra suas causas: ergo seipso est realis formaliter, non solùm identicè.

Porrò ad rationē oppositæ sententiæ facilè respondetur. Primò. illud argumentum fieri posse, de quolibet analogo, verbi gratia, quod ens ex se nec sit substantia nec accidens: sicut ergo in aliis analogis non valet, ita nec in relatione quæ dicitur *analogicè de reali & rationis*. Secundò respondeo. *Relationem sicut & omne analogum non significare vnam naturam, sed diuersas secundum aliam & aliam significationem.* Quare vt significat secundum vnam significationem relationem realem, relatio ex se est *realis;* vt verò secundum aliam significationem significat relationem rationis, relatio ex se est rationis, nec vllo modo potest esse realis, sicut neque ea quæ realis est potest esse vllo modo rationis.

Relatio in conceptu tantum confuso abstrahit à reali &

Solùm igitur in conceptu confuso & imperfecto relatio abstrahit à reali & rationis: in conceptu verò distincto & determinato, non datur vlla

 rela-

relatio, quæ non ſit ex ſe vel realis vel rationis. Vnde veriùs dicetur relationem, vt relatio eſt, ex ſe eſſe & realem & rationis, ſecundum diuerſas ſignificationes, quàm ex ſe nec eſſe realem nec rationis. Nam etſi genus vniuocum abſtrahat à differentiis, tamen genus analogum non abſtrahit, ſed illas immediatè includit ſecundum diuerſas ſignificationes. *rationis in côcæptu autem distincto, semper est aut realis aut rationis.*

Secunda ſententia aſſerit, Relationem prædicamentalem formaliter eſſe relationem rationis, ſolùmque fundamentaliter eſſe realem. Probatur primò. ſi relatio formaliter eſſet aliquid reale, non poſſet aduenire rei ſine reali mutatione: atqui Ariſtoteles 5. *Phyſic.*t. 10. ait relationem aduenire rei ſine vlla ipſius mutatione, per alicuius rei extrinſecæ mutationem: ergo non eſt quid reale formaliter. Confirmatur. Quia incredibile eſt vna formica producta de nouo, totum mundum mutari nouis realibus accidentibus acquiſitis; omnes enim aliæ res incipiunt habere relationem ad illam rem productam diſtantiæ, ſimilitudinis, &c. Si ergo hæ relationes ſunt reales, totus mundus realiter mutatur ad vnius formicæ productionem.

Secundò probatur. Si relatio eſſet ens reale, data vna relatione, ſequeretur dari infinitas actu: quod cùm abſurdum ſit, erit quoque abſurdum id ex quo ſequitur. Probatur ergo ſequela. Si enim duo alba, quia conueniunt in vna eſſentia albedinis, ſunt ſibi ſimilia duabus ſimilitudinibus realibus; etiam illæ ſimilitudines alborum, quia conueniunt in vna eſſentia ſimilitudinis, erunt ſibi ſimiles duabus ſimilitudinibus ſimilitudinum; & rurſum hæ ſimilitudines ſimi-

similitudinum, quia pariter conueniunt in vna essentia, erunt sibi similes, & sic in infinitum.

Dices esse infinitas potentiâ. Contra. quia posita prima similitudine, omnes aliæ ponuntur actu, cùm vna necessariò sequatur ex alia: ergo si sunt infinitæ sunt actu infinitæ. Quod si dicas: alba esse similia similitudinibus, ipsas verò similitudines esse sibi similes seipsis, non aliis similitudinibus. Contra primò: sicut alba non sunt similia seipsis, sed additis similitudinibus, ita & similitudines non possunt esse sibi similes seipsis, aut si sunt similes seipsis, etiam alba erunt similia seipsis; quia vtrobique est eadem causa sufficiens ad causandam distinctam similitudinem, nempe vnitas & conuenientia in natura: Ergo vel vtrobique causabitur distincta *similitudo*, vel in neutro. Secundò. Quia illæ primæ similitudines sunt alborum similitudines, hoc est, in albedine similitudines: similitudines autē posteriores *sunt* similitudines similitudinum, non alborum; quia non in essentia albedinis, sed in essentia similitudinis sunt similitudines: non igitur potest dici *eandem esse similitudinem* similitudinum cum *similitudine alborum*.

Probatur tertiò. Quia *relatio* nihil aliud est, quàm comparatio quædam duorum inter se: at hæc comparatio fit formaliter ab intellectu cum fundamento in re: ergo relatio formaliter est ens rationis; posito enim fundamento in re, & intellectu comparante vnam rem cum altera, sufficienter saluatur tota ratio relationis; sicut & ratio numeri simili modo sufficienter saluatur, per actionem intellectus numerantis, cum fundamento in re.

Probatur quartò. Quia in Deo non sunt relationes reales ad creaturam, sed rationis, vt relatio Domini &

Crea-

Creatoris: si igitur sufficienter intelligamus Deum referri ad creaturas per relationem rationis, etiam creaturæ eadem ratione referri sufficienter poterunt.

Tertia sententia est communis, relationem prædicamentalem formaliter esse ens reale. Nam in primis constat aliquas relationes esse reales, vt sunt relationes diuinæ, & relationes quæ dicuntur essentiales, siue quod ad essentiam pertineant, siue quod ab essentia oriantur, vt est relatio scientiæ ad scibile, & relatio potentiarum ad suos actus & obiecta. Ex quo colligere licet, quòd si in aliquibus ratio formalis relationis est realis, in aliis quoque non repugnare eandem rationem esse formaliter realem: quod *tunc* accidit quando omnia quæ ad ipsam causandam requiruntur sunt realia, hoc est, quando & subiectum & fundamentum & terminus erunt realia: Omnis enim effectus qui ex natura sua est realis, positis omnibus causis ad esse eius requisitis erit realis: Atqui relatio est natura sua apta esse realis: ergo positis omnibus causis requisitis, erit verè realis. Secundò. Quod est ante omnem conceptionem intellectus, est reale: atqui relationes rerum sunt ante omnem conceptionem intellectus: ergo sunt verè reales. Minor patet inductione: duo enim alba ante omnem conceptionem sunt similia: quia similitudo alborum *nihil* aliud est quàm vnum esse tale quale aliud est. Adhæc album non ideo est tale, quia concipitur, sed quia verè est tale: imò ideo concipitur tale, quia est tale, non è conuerso, ideo est tale, quia concipitur tale. Deinde si nullus intellectus esset possibilis, adhuc duo alba essent similia; quia vnum esset tale quale aliud.

Relatio Prædicamentalis est ens reale.

Dices. Illa alba à parte rei sunt similia fundamentaliter tantùm, quia habent fundamentum vt concipiantur ab intellectu similia; sicut multæ vnitates in intellectu habent fundamentum, vt numerari possint ab intellectu. Respondeo. Disparem esse rationem relationis & numeri. Nam multæ vnitates à parte rei non habent in se sufficientem & determinatam causam, vt constituantur in aliqua determinata specie numeri, cùm sint ad omnem numeri speciem indifferentes; vnaquæque enim vnitas, non magis est prima quàm secunda: Hinc igitur fit, vt relinquatur potestas intellectui determinandi vnitates ad hanc vel illam speciem numeri. At verò relatio habet à parte rei causam sui esse determinatam & sufficientem: quare non eget opera intellectus, ad suum esse vt realiter est à suis causis. Quocirca eo planè modo intellectus concipit relationem posito fundamento, quemadmodum concipit quemlibet effectum posita ipsius causa reali; sua enim conceptione no facit effectum illum esse, sed solùm concipit esse à causa sua realiter. *Probatur* tertiò. Ens reale est illud quod est *extra causas reales*: atqui relationis omnes causæ sunt reales, subiectum, fundamentum, terminus: ergo & relatio cùm fuerit extra suas causas erit verè realis; causæ enim dictæ, sunt causæ adæquatæ relationis, vt per se manifestum est.

Restat vt soluantur argumenta secundæ sententiæ. Ad primum respondeo. Si relatio esset accidens ex natura rei distinctum à fundamento, non posset aduenire rei, sine ipsius mutatione reali; omnis enim forma realis, de nouo adueniens subiecto, mutat subiectum, & facit ex non tali tale: si ergo relatio sit forma

ma realis denouo adueniens subiecto mutabit realiter subiectum. Neque refert quòd hæc forma sit relatiua; nam etiam forma relatiua est res inexistens subiecto, & mutat subiectum de non esse tali relatiuo ad esse tale relatiuum.

Quidam respondent Aristotelem solùm negare, quòd relatio acquiratur per mutationem per se & ratione sui intentam à natura, non verò negare quòd acquiratur per mutationem consequentem ad fundamentum. Sed contra. Primùm qui ita respondent, non satisfaciunt Aristoteli. Is enim dum probat ad relationem non esse motum, non in eo vim facit, quòd relatio per se vel per accidens acquiratur, alioquin hoc *expreßè* dixisset, sed in eo quòd acquiritur relatio altero mutato, ipso verò subiecto nullam mutationem patiente: at si relatio consequenter adueniret subiecto cum eius mutatione, non dixisset nullam mutationem subire subiectum, sed subire aliquam licet non per se, sed per accidens; absurdum enim est dicere, Aristotelem tacuisse id in quo totum pondus argumenti erat positum. Neque etiam satisfaciunt rationi: quia incredibile prorsus est totum mundum nouis realibus accidentibus mutari, producta de nouo vna formica, etiam si illa accidentia ponantur relatiua, & consequentia ad aliud.

Deinde etsi relatio consequatur fundamentum, id non impedit, quominus verè mutationem adferat subiecto, eo prorsus modo, sicut si per se fuisset producta. Nam si per se produceretur, non afferret maiorem mutationem subiecto, quàm nunc affert, cùm consequitur fundamentum. Sicut aqua non minus mutatur, cùm seipsam reducit consecutiuè ad pristinum frigus

per emanationem quandam frigoris ab essentia aquæ, quàm si frigus produceretur in aqua ab aliquo agente frigido: frigus enim non ideo mutat aquam, quia hoc vel illo modo producitur, ab hoc aut illo agente, sed quia est noua forma adueniens aquæ; ad hoc autem per accidens se habet, quòd per se aut consecutiuè producatur.

Quomodo relatio adueniens subiecto, non mutat illud.

Dicendum igitur est ad argumentum: relationem ideo aduenire sine mutatione subiecto, quia non est res distincta à fundamento: eadem enim forma in se non mutata, propter solum diuersum respectum, alio & alio modo denominare potest; si enim albedo sumatur absolutè, denominat subiectum album, eadem verò albedo respectu alterius albi denominat simile vel dissimile, sublato verò termino, desinit sine vlla sui mutatione, propter solam mutationem termini, denominare subiectum simile: quæ enim respectu aluerius dicuntur talia, ea sine vlla sui mutatione per solam mutationem alterius dicuntur vel non dicuntur talia: sic idem dicitur magnum vel paruum respectu diuersorum, sine vlla sui mutatione, per solam mutationem alterius.

Licet relatio sit ens reale, nõ sequitur tamẽ, vt data vna relatione debeãt dari alia infinita.

Ad secundum argumentum difficilior est responsio, & in ea sententia quæ tenet relationes esse res distinctas à fundamento planè impossibilis. Est igitur triplex modus respondendi. *Primus est non multiplicari* relationes relationum; quia relatio seipsa non per aliam relationem refertur. In omni enim genere, id quo aliquid est tale, seipso non per aliquid aliud est tale: verbi gratia, paries quia est albus albedine, albedo ipsa non est alba alia albedine, neque quantitas est quanta alia quantitate à se distincta, neque actio

actio aut passio est talis per aliam actionem & passionem. Cùm igitur relatio sit id, quo alia referuntur, ipsa seipsa non per aliam relationem refertur. Ita Caietanus cum D. Thoma prima parte quæst. 42. art. 2. Ferrariens. 4. contra gentes, cap. 110. Soncinas 5. Metaph. quæst. 29. Quare secundum hanc sententiam duo alba referuntur ad se per similitudines à se distinctas, ipsæ verò similitudines referuntur ad se non per alias similitudines sed seipsis.

Sed hæc sententia refellitur primò. Quia illæ relationes sunt distinctæ, quæ habent distincta fundamenta ac distinctos terminos; non enim aliunde sumitur distinctio relationum, nisi ex distinctis fundamentis, & *distinctis* terminis: atqui relatio relationum, habet distinctum fundamentum, & distinctum terminum, à relatione absolutorum: ergo est distincta relatio à relatione absolutorum. Minor probatur. Quia in relatione absolutorum, tam fundamentum quàm terminus sunt quid absolutum, in relatione verò relationum, vtrumque est quid relatiuum: ergo hæ duæ relationes habent fundamenta & terminos essentialiter distinctos. verbi gratia, similitudo alborum pro fundamento habet albedinem, pro termino aliud album; similitudo verò similitudinum pro fundaméto habet relationem similitudinis, pro termino verò oppositam relationem similitudinis: sicut enim duo alba in essentia albedinis sunt similia, ita duæ similitudines in essentia similitudinis sunt similes.

Secundò. Idem in ordine ad diuersa potest esse & Quo & Quod, quare & relatio absolutorum, licet sit vt quo respectu absolutorum, quia per illam formaliter absoluta referuntur, tamen illa ipsa relatio; vt in ratione rela-

ne relationis conuenit cum opposita relatione, sic habet se vt quod, & refertur vt quod ad aliam, cum qua conuenit in essentia relatiua: verè enim ita ad se referuntur hę relationes ad inuicem, sicut referuntur duo alba, quatenus conueniunt in essentia albedinis. Ex quo patet relationem vt habet quo, seu vt est id, quo absoluta referuntur, non referri distincta relatione ad album sed seipsa; neq; enim habet distinctum fundamentum & terminum à fundamēto & termino absoluto: at vt habet rationem quod, sic & fundamētum & terminū relationis habet distinctum; ac ex consequenti non seipsa sed per aliam relationem refertur. verbi gratia, similitudo alborum, seipsa est similitudo alborum, quia seipsa fundatur in albedine, & terminatur ad albedinem, & *sub* hac ratione est id quo duo alba referuntur ad se: at verò similitudo alborum, non est seipsa similitudo similitudinum: nam similitudo alborum fundatur in albedine, & terminatur ad albedinem; similitudo verò similitudinum fundatur non in albedine sed in similitudine, & terminatur non ad albedinem sed ad similitudinem; vnde similitudo alborum, vt *substat similitudini* similitudinum, habet se vt quod, non vt quo. Quocirca illa propositio, Id quo aliquid est tale, seipso non per aliud est tale, intelligenda est formaliter, respectu eorum, respectu quorum habet rationem quo. Verbi gratia, similitudo alborum vt est quo alborum, seipsa & non per aliam relationem refertur ad alba; quia est ipsa relatio alborum, cum hoc tamen stat, quòd relatio albi comparata cum alia relatione albi, per aliam distinctam relationē referatur ad oppositam relationē.

Ex quo etiam patet, esse magnum discrimen inter exempla allata & relationem: Nam albedo (verbi gratia) non habet in se fundamentum, vt sit alba alia albedine.

dine, nec quantitas vt sit quanta alia quantitate, vnde rectè dicimus albedinem non esse albam per aliam albedinem, nec quantitatem esse quantam per aliam quantitatem, sed seipsa. At similitudo habet in se fundamentum nouæ similitudinis. Nam similitudo quæ erat similitudo solùm in albedine fundare potest similitudinem in similitudine; quocirca per aliam similitudinem est similis in similitudine distinctam à similitudine in albedine. Et hæ rationes probant vniuersaliter de omni relatione, nempe quòd omnis relatio relationum sit distincta in genere relationis à relatione absolutorum: quia habent distincta fundamenta & terminos, quod est contra Suarium & Ruuium concedentes id de quibusdam tantùm relationibus non de omnibus; omnium enim in hoc est par ratio: omnes enim relationes relationum habent distincta fundamenta & terminos à fundamentis & terminis in relationibus absolutorum.

Relatio relationum differt in genere relationis à relatione absolutorum.

Secundus modus respõdendi est, quem etiam probabilem reputat Suar. in sua Metaph. concedendo relationes multiplicari in infinitum in eodem subiecto, ita tamen vt non sint infinitæ actu sed potentia. Nam quòd multiplicentur patet, quia habent distincta fundamenta & terminos. Quòd verò sint infinitæ patet: quia infinita fundamenta & termini illorum assignantur. Quòd verò non sint infinitæ actu probatur: quia non sunt actu à se distinctæ; nulla enim relatio distinguitur ex natura rei à suo fundamento, vt quæstione tertia demonstrabimus: at hìc vna relatio fundatur in altera: ergo vna ab altera ex natura rei non distinguitur, ac ex consequenti non existit multitudo relationum actu infinita; non potest enim esse multitudo actu infinita sine actuali distinctione vnitatum. Neque verò

in

in hoc est vlla maior difficultas, quàm quæ est in continuo, cuius partes etsi sint actu quoad entitatem, sunt tamen potentia infinitæ quoad diuisionem, & eadem argumenta quæ fiunt contra vnum, fieri possunt contra alterum. Quòd verò illud non sit absurdum in relationibus concedere, patet à simili in numeris. Nam etiam in numeris simile quid inuenimus; positis enim duobus numeris, necesse est simul poni infinitos numeros: v.g. datis binariis duobus, eo ipso datur ternarius numerorum confectus ex duobus illis binariis, & binario binariorum, & dato dicto ternario, dabitur quaternarius cõfectus ex tribus binariis, & quarto ternario trium binariorum, & sic in infinitum. Hoc enim argumentum aliter solui non potest, nisi concedendo infinitum in potentia in numeris. Nam licet omnes illi numeri sint actu, quoad entitatem, non sunt tamen distincti actu à primis illis duobus binariis. Hoc igitur idem & de relationibus dici potest & debet.

Quodsi obiiciatur primò. Ad infinitatem actu non requiritur actualis diuisio. Nam si sit quantitas actu infinita, etiamsi habeat partes actu à *se non diuisas sed cõtinuas*, erit verè actu infinita. Ergo & sic erunt infinitæ relationes actu, etiamsi non sint actu à se distinctæ. Respondeo, disparem esse rationem de quantitate continua, & discreta. Nam quãtitas continua si est infinita, absq; diuisione partium est infinita, per infinitam continuationem partium, non per diuisionem: quantitas verò discreta, cùm consistat in multitudine & diuisione partium, non potest esse infinita, nisi habeat partes infinitas diuisas. Cùm igitur relationes statuantur infinitæ secundũ multitudinem, non poterũt dici infinitæ actu, nisi sint distinctæ actu; non enim ex omnibus illis relationibus

tionibus conficitur vna relatio infinita, sed illa realitas in infinitas secundum multitudinem relationes est diuisibilis.

Obiici etiam potest authoritas Aristotelis, qui in secundo Metaph. probat non dari progressum in infinitum in rebus subordinatis, quarum vna pendet ab altera; Cùm enim vnum pendet ab altero in infinitum, infinitum autem pertransiri non potest, nunquam res illa existet, quia pendet ab infinitis, quæ pertransiri nō possunt. Sed respōdetur, id verum esse in iis quæ verè sunt sibi subordinata, vt cùm posteriora pendēt à prioribus, & nisi ponantur priora non ponuntur posteriora: at in hoc infinito in potentia nō est talis dependentia & subordinatio, sed potius contrario modo fit. Nam à primo inchoatur & proceditur ad sequentia in infinitum. Et sicut assignata aliqua parte in continuo, ex ea fiunt aliæ & aliæ partes per diuisionem in infinitum, ita & in relationibus, posita prima relatione, ponuntur aliæ in infinitum: contra quod non pugnat ratio Aristotelis.

Verùm neque hic modus respondendi satisfacit. Primò. Propter authoritatem Aristotelis 2. Metaph. cap. 2. vbi ex professo probat non posse dari processum in infinitum in causis, idque demonstrat in omni genere causarum. Ex hoc autem manifestè sequitur non posse dari processum in infinitum in relationibus; quia vna relatio causatur ex altera. Nam posterior fundatur in priore; vnde etiam necesse esset assignare relationem, quæ causaret infinitas actu relationes, & aliam quæ causaretur & penderet ab infinitis relationibus; siquidem ita sunt inter se dispositæ, vt secunda supponat primam, tertia secundam; si ergo sit processus in infinitum, & omnes illæ relationes sint à parte rei, necesse est dari vnam relationem supponentem omnes, & pen-

dentem ab omnibus; quod est dari processum in infinitum in causis contra Aristotelem. Idem Aristoteles 5. Metaph. tex. 25. probat Habitum non haberi, in infinitum enim (inquit) procederetur. Ergo talem processum in infinitum, pro absurdo habet Aristoteles.

Secundò. Non satisfacit hic modus propter rationem manifestam: Si enim hæ relationes statuantur infinitæ, vel omnes erunt à parte rei, vel non: Secundum dici non potest; quia argumentũ vrget, quòd qua ratione datur prima relatio, eadem ratione debent dari omnes aliæ; cùm ergo omnes sint infinitæ, sequitur infinitas esse relationes à parte rei, eo actu, quo actu datur prima relatio. Si verò dicatur primum, tunc sequitur has relationes non esse infinitas propter duo. *Primò*, quia omnis multitudo finita versus vnam partem, est etiam finita versus alteram; siquidem tanta est *via* Thebis Athenas, quanta Athenis Thebas, nec plures continet vnitates, si sumatur versus vnam partem, *sicut si sumatur* versus alteram; iisdem enim vnitatibus & hìc & ibi constat. Cùm ergo in hac multitudine *relationum* assignemus primam, quâ alia nõ *est prior, sequitur multitudinem* relationum ex hac *parte non esse infinitam*, quia postq̃ fuerit peruẽtum ad primam, illa erit vltima & dabitur finis multitudinis: At si ex vna parte non est infinita, non erit etiam infinita ex altera parte, cùm sit eadem multitudo, & tanta ex vna parte quanta ex altera: Ergo nullo modo erit infinita. Secundò, quia cùm hæ relationes sint ita dispositæ, vt secunda supponat primam, & tertia secundam, si in iis sit processus in infinitum, & omnes dentur à parte rei, sequitur dari vnam post omnes: hæc autẽ erit vltima & finem imponet toti illi multitudini, quod repugnat rationi infiniti: non igitur istæ relationes possunt dici infinitæ. Nam quòd

dicitur de numerorum infinitate, soluitur in hunc modum, negando numeros illos in re esse infinitos. quod ita ostendo. Ad multitudinem realem requiruntur plures vnitates diuisæ: nam si sint indiuisæ, erit vnitas non multitudo; sic partes in continuo quia sunt indiuisæ, sunt vnum continuum non multa. Cùm igitur isti numeri nō sint diuisi ab inuicem; non faciunt realem multitudinem, nec erunt à parte rei multi numeri. Nam etsi primi duo binarii sint à se realiter diuisi, tamen tertius binarius, qui est binarius binariorum, nō est re diuersus ab illis duobus, sed idem re cum illis; siquidem numerus est idem re cū suis vnitatibus: ergo & binarius binariorum erit idem re cum illis duobus binariis, quia ad illos comparatur tanq̃ ad vnitates ex quibus constat. Quocirca ex isto binario & aliis duobus, non erunt à parte rei tres numeri, sed solùm per intellectum erunt tres. Et licet nō negemus tertium binarium esse realem binariū, quia habet reales duas vnitates ex quibus constat, negamus tamē illum facere numerū realem cū aliis duobus, quia non est ab illis re distinctus, solumq́; primi duo binarii, sunt re diuersi, tertius verò tantùm per rationem. ex quo manifestū est nō procedi in infinitū in multitudine reali numerorū. Addo quòd cùm numerus in sua ratione formali, seu quoad ordinem vnitatū, pendeat ab anima, nō ponētur numeri actu infiniti, sed solùm successiuè in infinitum poni possunt ab anima numerante.

Non dantur numeri actu infiniti.

Tertiò. Sequeretur infinitum actu posse dari contra Aristotelem, & omnes Peripateticos. Nam licet aliqui per Dei potentiam dari posse concedāt, negant tamen omnes dari naturaliter. Quòd igitur sequeretur dari infinitum actu, sic probo: Nam aut relationes istæ distinguuntur ex natura rei à fundamento, & ex consequenti ab inuicem, aut non distinguuntur nisi ratione.

Si primum; erit multitudo relationum actu infinita: prima enim relatione posita, ponuntur reliquæ omnes actu quæ sunt infinitæ. Si secundum; dabitur relatio infinita actu, constans infinitis relationibus. Sicut enim si daretur quantitas continua actu infinita, constaret partibus non actu distinctis sed potentia, & tamen esset infinita actu, quia tantam extensionem haberet quantam partes actu infinitæ & ab inuicem distinctæ: ita etsi relationes istæ non essent distinctæ actu à parte rei, quia tamen sunt tot, quot essent si distinguerentur actu, daretur infinitum actu in genere Relationis, & infinita quædam esset relatio identificata infinitis relationibus ad infinitos terminos.

Tertius modus respondendi est. Relationem *non* habere vllam realitatem à fundamento distinctam; aduenit enim fundamento nulla ei addita re vel *modo*, & absq; omni mutatione, vt patebit quæstione 3. Quocirca ex seipsa non habet vnde fundet relationem realem. Fundamentum enim reale, debet *esse res aliqua*: quæ sit immutatiua subiecti, & si debeat *esse per se* fundamentum, debet esse per seipsum *res aliqua. Cùm igitur* Relatio per seipsam non sit res aliqua à fundamento distincta, sed est fundamentum ipsum respectu termini, seu cum connotatione termini, ideo non est sufficiens vt per seipsam fundet realem relationem ob defectum realitatis propriæ. Quare omnes illæ relationes, quæ concipiuntur fundari in relatione, *sunt relationes* rationis. concipiendo enim intellectus relationem tanquam rem aliquam per se, fundat in ea alias relationes. Fateor hunc etiam modum esse difficilem. Nam si Relatio habet suum proprium esse relatiuum, idque reale, cur ergo secundum hoc esse non possit fundare realem relatio-

relationem? Nam ſicut ratione huius eſſe (quale quale ſit) refert realiter ſubiectum ad terminum, ita etiam poteſt eſſe reale fundamentum. Dici tamen poteſt, Relationem habere quidem ſuum eſſe proprium relatiuum, ſed realitatem huius eſſe non eſſe aliam quàm realitatem fundamenti: eadem enim realitas vt ſumitur reſpectu termini eſt relatio, vt verò ſumitur ſecundum ſe eſt quid abſolutum. Cùm igitur relatio nullam nouam realitatem ſuperaddat (propter quam cauſam ſine vlla reali mutatione rebus aduenit) ideo nō poteſt eſſe reale fundamentum, vt relatio eſt, quia vt relatio eſt nullam rem nouam ponit in ſubiecto. Adhæc, fateor à *poſtoriori* euidenter probari, relationem non poſſe fundare aliam relationem, propter progreſſum in infinitum: idq́ue confirmari etiam exemplo diuinarum relationum, quæ nullas reales relationes ad ſe inuicem fundant, qualis eſſet relatio diuerſitatis vel diſſimilitudinis, item æqualitatis, & aliæ ſimiles. A priori tamen id demonſtrare difficillimum. Nihilominus quamdiu doctiores aliam meliorem rationem non attulerint, illa quam attulimus tolerari & defendi poteſt. Nam quod quidam adferunt, Fundamentum relationis debere eſſe vnam quandam rem, vt ei poſſit identificari relatio in eo fundata: quia verò relatio non eſt hoc modo vna res, cùm conſtet fundamento & termino, ideo fieri non poſſe vt relatio ſit fundamentū alterius relationis. deberet enim, inquiunt, illa relatio identificari ſimul duabus rebus diſtinctis; quod eſt impoſſibile. Hæc inquam ratio non concludit. Nam & falſum eſt relationem eſſe quid conflatum ex fundamēto & termino: & neceſſe non eſt ad hoc vt aliquid identificetur relationi identificari eius termino. Fundamen-

Realitas relationis eſt realitas fundamenti.

 tum

tum enim identificatur suę relationi quam fundat, & tamen nõ identificatur termino: tota etiam ratio relationis est intrinsecè in fundamento; cùm tamen terminus sit extra fundamentum. Et hæc de secundo argumento secundæ sententiæ.

Iam ad tertium argumentum eiusdem sententiæ respondeo. Relationem esse quidem comparationem quandam duorum inter se, verùm hanc comparationem non fieri necessariò ab intellectu, sed esse ex natura rei; nam sublato omni intellectu duo alba habent in se vnde sint sibi similia, & duo quanta vnde sint sibi æqualia vel inæqualia; habent enim sufficientem causam talis comparationis.

Ad quartum respondent Nominales: si relatio *nullam* rem nouam ponat in fundamento, nullum absurdum est cõcedere in Deo tales relationes reales ad creaturam, vt etiam Suarez concedit; consequenter *dici debere* in sentẽtia Nominalium quia ex tali *relatione non* sequitur in Deo vlla mutatio aut accidens verum inhærens Deo, cùm sine vlla mutatione *ei adueniat, nec* aliud quidquam connotationem *termini addat. de quo* Suar. disp. 47. sect. 15. n. 21. *vbi etiam* ait sententiam Nominalium non esse vlla censura dignam.

An poßit esse in Deo relatio realis ad creaturam. Verùm dicendum est, ex tali relatione non sequi quidem compositionem aut mutationem in Deo: sequi tamen aliud absurdum, nempe Deum dependere in aliqua sua perfectione, seu in aliqua sua intrinseca ratione à creatura. Relatio enim est quid intrinsecum & dependens essentialiter in suo esse à termino. Hæc autem dependentia Enti per essentiã repugnat, quod ex se est, id quod est, non ex creaturæ coëxistentia aliqua. Et sicut repugnat Deum aut aliquã eius perfectionem ideo esse

quia creatura est, sed è contra, ideo omnis creatura est, quia Deus est: ita repugnat relationem realem ad creaturam esse in Deo, quia esset ob coëxistentiam termini creati, & ab eo dependeret.

QVÆSTIO II.

An Relatio sit quid intrinsecum rei relatæ, an verò sit extrinseca denominatio.

Cùm constet relationem esse ens reale, meritò quæritur, An hoc ens reale sit intrinsecum rei relatæ vel extrinseca denominatio. de qua re sunt tres sententiæ.

Prima sententia tenet esse meram denominationem extrinsecam à termino: album enim esse simile alteri nihil aliud est, quam habere alterum album tale quale ipsum est. Fundamentum huius sententiæ est: Quia relatio aduenit rei sine vlla ipsius mutatione, vt cum Aristotele in 5. Physic. omnes docent; neque enim album per hoc quod sit alteri albo simile vllo modo mutatur: pari ratione cùm cessat esse simile: Ergo signum est relationem nihil intrinsecum ponere in re relata; alioqui per receptionem noui entis realis res relata mutaretur. Deinde omni alio ablato, & solùm posito fundamento & termino, intelligitur relatio. Ergo relatio nihil addit intrinsecum fundamento; positis enim duobus albis, & ablata omni alia re, adhuc illa duo alba erunt similia sibi; quia vnum erit tale quale aliud. si igitur relatio nihil intrinsecum addit fundamento,

necesse est vt per extrinsecam denominationem à termino constituatur; siquidem posito solo termino ponitur relatio in re relata, ablato verò termino tollitur; quod signum est relationem esse denominationem à termino. Porro hæc sententia tribuitur Durando in primo distinct. 30. qui tamen non tenet hanc sententiam, sed secundam, de qua iam etiam sequitur dicendum.

Secunda igitur sententia vult relationem partim esse intrinsecam partim extrinsecam rei relatæ: denominatio enim relatiua non sumitur ab vna re, sed à pluribus sibi coëxistentibus, hoc est, tàm à fundamento quàm à termino: album enim, verbi gratia, esse simile, non est solùm ipsum esse album, sed & aliud album esse tale, quale ipsum; & sic ab vtroque albo sumitur denominatio relatiua similitudinis; omnis enim relatio sumitur ex consortio & coëxistentia duarum rerum sub certa ratione acceptarum. Hæc sententia expressè est Durandi loco citato. Et ratio est: Quia relatio non minùs denominatur à *fundamento*, quàm à termino: nam neutrum *per se sufficit ad constituendam* relationem, & vtrumque æquè requiritur: Ergo denominatio relatiua partim est intrinseca rei relatæ ratione fundamenti, partim extrinseca ratione termini. Hinc verò intelliguntur duo: Primum: quomodo relatio adueniat rei relatæ sine vlla mutatione, nimirum quia denominatio relatiua sumitur non à solo fundamento, sed & à termino: Cùm ergo terminus de nouo aduenit rei, non immutat rem; est enim quid extrinsecum rei relatæ, quare & denominatio relatiua, quatenus pendet à termino, sine vlla mutatione aduenit rei relatæ. Secundum: quomodo relatio non faciat

ciat

ciat compoſitionem cum re relata; accedit enim rei relatæ per denominationẽ extrinſecam à termino, quod fit ſine vlla compoſitione cum re relata.

Tertia ſententia aſſerit relationem eſſe quid intrinſecum rei relatæ, in ordine tamen ad extrinſecum. quæ ſententia eſt communis. Tota enim relatio eſt in re relata, quia verò refert rem ad terminum extrinſecum, ideo eſt intrinſeca in ordine ad extrinſecum.

Dico igitur Primò. Relationem non eſſe meram denominationem extrinſecam à termino. Primò. Quia eſſe, verbi gratia, album ſimile alteri, non eſt ſolùm habere aliud tale quale ipſum, ſed eſt ipſum intrinſecè eſſe tale, quale aliud. Nam habere aliud tale quale ipſum, eſt habere aliud ſibi ſimile; non verò eſt ipſum eſſe alteri ſimile. Similiter eſſe patrem non eſt ſolùm habere filium à ſe genitum, ſed eſt eſſe eum à quo filius eſt genitus; licet enim iſta in re coincidant, tamen non eadem ratione ſignificantur, & differunt ratione: Non igitur ad relationem conſtituendam ſatis eſt habere terminum; ſed requiritur intrinſeca habitudo rei relatæ ad terminum.

Cur relatio nõ poſſit eſſe mera denominatio extrinſeca à termino.

Secundò probatur: quia denominatio extrinſeca non eſt relatiua, ſed abſoluta, vt patet inductione. Nam eſſe veſtitum vel locatum non ſunt relationes, ſed abſolutæ denominationes à veſte & loco; propria enim ratio relationis eſt eſſe ad aliud, non verò ab alio affici vel denominari: quare ſi relatio non ſit aliud niſi denominatio extrinſeca à termino, ruet tota ratio relationis, quia denominatio à forma abſoluta non eſt relatiua, ſed abſoluta. Neque verò argumenta primæ ſententiæ concludunt relationem non eſſe quid intrinſecum, ſed ſolùm non addere rem nouam intrinſecam diſtinctam à

fundamento, quod veriſſimum eſt, vt ex ſequenti quæſtione patebit.

Dico ſecundò. Relationem non eſſe partim intrinſecam partim extrinſecam rei relatæ, ſed totam eſſe intrinſecam. Probatur primò à quibuſdam: Quia non eſſet relatio vnum ens, ſed multa, conſtaretq́ue ex duabus rebus vna intrinſeca altera extrinſeca, quod eſt contra communem conceptum de relatione, & contra Ariſtotelem, qui relationem vnum genus prædicamenti conſtituit; genera autem prædicamentorum non ſunt aggregata ex multis entibus, ſed dicunt vnum genus entis. Secundò. Relatio nihil aliud eſſet niſi duo abſoluta Fundamentũ & Terminus, ſi ex his duobus ſolùm conſtaret ex vno intrinſecè & alio extrinſecè, & ſic periret vnum genus prædicamenti: neque relatio eſſet genus aliquod diſtinctum ab aliis generibus abſolutis ſimul ſumptis.

Ratio A priori propter quam relatio tota debeat eſſe intrinſeca rei relatæ, quamuis terminũ reſpiciat extrinſecum.

Tertiò probatur à priori: Quia ratio relationis eſt eſſe ad aliud: at eſſe ad aliud eſt intrinſecũ rei relatę: Ergo tota ratio formalis relatiõis eſt intrinſeca rei relatæ; neq; enim relatio cõponitur ex termino, ſed ex habitudine & ordine ad terminum: quamuis autẽ terminus ſit extrinſecus, habitudo tamen eſt quid intrinſecum rei relatæ ſeu rei habentis ſe ad terminum. Quare cùm dicitur relationem nihil eſſe præter fundamentum & terminum, verum id eſt ſi ita intelligatur, quòd relatio nullam rem nouam addat ad fundamentum & terminum. Cum hoc tamen ſtat, quòd relatio non dicat niſi fundamentum vt ſe habet intrinſecè ad terminum: albedo enim, verbi gratia, dupliciter poteſt denominare ſubiectum, primò vt albedo eſt in ſeipſa, & ſic denominat ſubiectum album; ſecundò vt eſt talis qualis

An relatio nihil ſit præter fundamentũ & terminum.

ſis alia, & ſic denominat ſubiectum ſimile alteri: prima denominatio eſt abſoluta, ſecunda reſpectiua; vtraque verò ſumitur ab eadem albedine diuerſo modo conſiderata, nimirum abſolutè & reſpectiuè; in ſe enim eſt albedo, reſpectu verò alterius albedinis eſt albedo ſimilis.

Dico tertiò. Relatio eſt quid intrinſecum rei relatæ, in ordine tamen ad extrinſecum: quia eſt habitudo intrinſeca ad extrinſecum terminum. Hæc Concluſio patet ex præcedentibus. Ex quibus patet an relatio ſit ens quoddam ſimplex vel compoſitum: triplex enim compoſitio poteſt cogitari in relatione. Prima eſt ex fundamento & termino vt dicebat ſecunda ſententia: ſed hæc compoſitio non datur; relatio enim non componitur ex termino, ſed ſolùm conſtituitur ex habitudine fundamenti ad terminum. Secunda compoſitio poteſt cogitari ex fundamento & connotatione termini. Verùm neque hæc compoſitio admitti poteſt in relatione. Nam connotatio illa termini non eſt res diſtincta à fundamento; non enim fundamentum per aliquod adiunctum connotat terminum, ſed ſeipſo & ſua eſſentia reſpectu termini accepta, eſtque connotatio iſta, ſecundum id quod dicit in fundamento, eſſentialis fundamento, licet ratione termini connotati ſit accidentalis; ipſa enim eſſentia fundamenti ſeipſa eſt connotans, id verò quod cõnotatur eſt terminus extrinſecus. Et ſimile quid eſt in omni forma informante ſubiectum; albedini enim eſſentiale eſt facere album, quantum eſt ex parte principij formalis; quia ſeipſa & ſuamet eſſentia facit album, eſt enim albedo ratio formalis & eſſentialis albi; & tamen ex parte ſubiecti accidentale eſt albedini facere album, quia accidentale eſt coniungi albedinem ſubiecto.

An relatio ſit ens ſimplex vel compoſitum.

Pari ergo ratione, fundaméto essentiale est habere se ad terminum, quantũ est ex parte principij formalis habitudinis, quia album nõ alia, sed suamet essentia habet se ad aliud album; siquidem suamet essentia est tale quale aliud: verùm quia ad istam habitudinem præter essentiam albedinis requiritur coëxistentia termini, eaque coëxistétia est accidétalis albo, ideo & habitudo ex parte termini est accidentalis albo, & ex consequenti est simpliciter accidentalis, cùm sine coëxistentia termini non sit simpliciter. Tertia compositio in relatione potest cogitari ex partibus quasi integrantibus: Cùm enim relatio re non differat à fundamento, necesse est vt si fundamentum sit conflatum ex multis quasi partibus, etiam relatio in illo fundata sit conflata ex *multis* partibus. Id verò apparet in relationibus numerorum: numeri enim referuntur ad inuicem relatione *dupli*, tripli, decupli: atqui hæ relationes non sunt res *simplices*: sunt enim idem cum numero, numerus autem non est res simplex, sed constans multis vnitatibus; quare & dictæ relationes erunt idem quod *multæ vnitates*, vna proportione se habentes: *si enim relatio dupli, verbi* gratia, dicatur esse res sim*plex, quæro vbi existat hæc re*latio? num in singulis vnitatibus tota? num secundum aliquid in vna vnitate, secundum aliud in altera? Primum dici non potest; quia sic singulæ vnitates essent duplæ, propter relationem dupli quam haberent: Secundum verò si dicatur, iam relatio nõ erit res simplex, sed conflata ex multis quasi partibus, sicut vna domus ex multis lignis & lapidibus. Verùm hæ relationes numerorum fortè non sunt reales (nisi fundamentaliter) vix enim possunt intelligi istæ partes integrantes relationem.

QVÆ

QVÆSTIO III.

An relatio sit res distincta à fundamento?

CVm constet relationem esse quid intrinsecum rei relatæ, inquirendum est an sit eadem res cum fundamento, vel res à fundamento distincta ex natura rei. Porrò distinctionem ex natura rei à posteriori colligimus ex separatione vnius ab altero, quando nimirum vnum potest existere sine altero: si enim vtrumq; possit sine altero existere, erit perfecta distinctio realis: sic forma & materia distinguuntur, quia vtrumque sine altero potest per Dei potentiam existere; si verò ex vna parte tantùm possit esse separatio non ex altera, ita vt vnum possit existere sine altero, alterum verò non possit sine illo, talis distinctio est quidem ex natura rei, sed non perfecta; quia non mutua: & dicitur communiter distinctio formalis vel modalis, prior verò simpliciter & absolutè dicitur realis. Sic figura dicitur distingui à quantitate: quia quantitas potest esse sine figura, figura verò non potest esse sine quantitate; siquidem figura essentialiter dicit quantitatem tali modo dispositam. *Vnde cognoscatur distinctio vnius ab altero ex natura rei.*

Prima igitur sententia tenet relationem esse accidens quoddam fundamento superadditum, & ex natura rei à fundamento distinctum siue realiter, siue formaliter vel modaliter. Huius autem accidentis essentia consistit in puro respectu & habitudine ad terminum, qui respectus cùm pendeat à fundamento & termino, ponitur posito fundamento & termino, aufertur verò altero horum ablato. Hæc sententia est Caietani prima parte quæst. 28. art. 2. Capreoli in primo distin. 13. q. 1.

Ferrarien.4. cont. gent. cap.14. Fonſe. 5. Metaph. cap. 15. quæſt. 2. Ruuii hîc quæſt. 13. quanquam quidam volunt diſtingui realiter, aliqui formaliter, alii modaliter. Suadetur autem hæc ſententia his præcipuè argumentis.

Primum & præcipuum argumentum ſumitur ex ſeparabilitate relationis à fundamento. Nam quando vnum poteſt exiſtere non exiſtente altero, illa duo neceſſe eſt ex natura rei diſtingui; alioqui ſequeretur idem ſecundum idem eſſe ſimul & non eſſe, quæ ſunt contradictoria: atqui exiſtente fundamento non exiſtit relatio: Ergo iſta duo ex natura rei diſtinguuntur. Minor probatur: Nam ſi exiſtat vnicum tantùm album in mundo, non exiſtet ſimilitudo, quia non datur aliud album, cui poſſit eſſe ſimile, producto verò alio albo, ſtatim incipit ſimilitudo in priori albo.

Confirmatur primò. Quia vel in priori albo erat tota eſſentia relationis, cum omnibus ſuis gradibus genericis & ſpecificis, vel non erat: ſi primum: ergo referebat illud album ad terminum; impoſſibile enim eſt, relationem eſſe in aliquo, & non referre; *effectus enim* formalis relationis eſt referre. ſicut impoſſibile eſt albedinem eſſe in aliquo, quin faciat illud album. Si ſecundum: ergo relatio eſt alia quædam res à fundamento diſtincta, quæ non exiſtat tunc, cùm fundamẽtum exiſtit. Idem oſtendi poteſt de corruptione relationis. Nam deſtructo termino, vel deſinit eſſe relatio, vel non: Si primum: ergo relatio eſt res diſtincta à fundamento; quia relatio quoad totum ſuum eſſe reale deſinit, fundamentum verò non deſinit: Si ſecundum: ergo relatio illa referet ſubiectum ad terminum, ſicut & ante referebat; impoſſibile enim eſt eſſe relationem in aliquo,

& non

& non referre, cùm hæc ſit eius eſſentia. Quod ſi dicas relationem eſſe quidem, ſed non referre, propter defectũ termini. Contra: quia deficiente termino, ſi manet eſſentia relationis, debet neceſſariò referre: ſi non manet; ergo aliquid reale intrinſecum deceſſit rei relatæ, ac ex conſequenti illud eſt res aliqua diſtincta à fundamento.

Confirmatur ſecundò. Nam ratio formalis relationis eſt eſſe ad aliud, eſtque hæc ratio intrinſeca rei relatæ: vel igitur iſtud eſſe Ad intrinſecum exiſtit, non exiſtente termino, vel non exiſtit: Si exiſtit; ergo refert: ſi non exiſtit; ergo aliquid reale intrinſecum deſiit eſſe. Deinde cùm relatio accedat & recedat manente eodem fundamento, peto, illud quod accedit & recedit, an ſit aliquod accidens, vel ſubſtantia? non ſubſtantia, vt patet; ergo accidens; ergo aliquod reale accidens acceſſit vel receſſit, ac ex conſequenti eſt accidens diſtinctum à fundamento.

Secundum argumentum eſt. Eadem res ſecundum idem non poteſt ſimul intendi & remitti; ſunt enim iſti duo motus contrarii: atqui cùm intenditur fundamentum, remittitur relatio, & è conuerſo: Non ſunt igitur eadem res fundamentum & relatio. Minor probatur. Nam ſi ſint duo æquè alba, & in vno intendatur albedo, per talem intenſionem minuitur ſimilitudo ad alterum album; fit enim alteri albo diſſimile in gradu.

Tertium argumentum. Si relatio non diſtinguitur ex natura rei à fundaméto, ſequitur relationes in eodem fundamento fundatas, non diſtingui inter ſe ex natura rei; quæ enim ſunt idem vni tertio, ſunt eadem inter ſe: atqui hoc eſt falſum: nam in eodem fundamento poſſunt fundari relationes contrariæ, relationes autem cõtrariæ non poſſunt eſſe idem inter ſe; idem enim album eſt & ſimile albo, & diſſimile nigro; & vtraque hæc relatio

latio tam ſimilitudinis, quàm diſſimilitudinis, in eodem fundamunto fundatur.

Secunda ſententia eſt oppoſita, relationem à fundamento nullo modo ex natura rei diſtingui, ſed ſola ratione. Ita Alenſis 5. Metaph. in textum 20. Ægidius in primo diſtin. 26. quæſt. 4. Argentina in 2. diſtin. 20. quæſt. 1. Achillinus de diſtinctionibus cap. 26. Herueus in primo diſtin. 13. quæſt. 1. art. 1. Iauellus 5. Metaph. quæſt. 22. Soncinas 5. Metaph. quæſt. 28. Siluefter in conflato quæſt. 28. & in cap. ad aliquid quæſt. 2. Sotus hîc quæſtio 2. Rubio in primo diſt. 25. Concl. 1. Zumel. in 1. parte quæſt. 28. art. 2. dubio 6. Canarienſis ibidem diſput. 3. quæſt. 2. Petrus Niger in clypeo quæſt. 34. Albert. hîc quæſt. 1. Zimara in tabula ver. Relatio, vbi etiam eandem ſententiam tribuit Auerroi in pluribus locis. Burleus 8. Phyſic. in tex. 9. & in cap. ad aliq̃d. Ariminen. in primo diſt. 28. Valentia in 1. par. diſput. 2. quæſt. 3. pun. 1. Suaretz in Metaph. diſp. 47. de relatione. & videtur D. Thomæ opuſc. 48. cap. 2. vbi ait, ſimilitudinem Sortis nō eſſe aliquam rem in Sorte *aliam* ab ipſa albedine, ſed ſolùm eſſe ipſam albedinem, vt *ſe habet* ad albedinem Platonis vt terminum. Idem deducũt Sotus, Soncinas, Iauellus ex opuſculo dicto & quæſt. 7. de potentia art. 8. & 3. Phyſic. lect. 3. Eadem eſt ſententia D. Anſelmi in Monologio, qui ex eo probat Deo poſſe aduenire relationes ex tempore, quòd relatio rebus adueniat ſine vlla ipſarum mutatione, vt bene declarat Suaretz ſupra ſect. 15.

Fundamentum huius ſententiæ eſt duplex. Primũ eſt: quòd relatio aduenit fundamento, ſine vlla ipſius reali mutatione: Alterum eſt: quòd poſito fundamento & termino, & nulla re alia addita, ſufficienter intelligitur relatio.

Quan-

Quantum ad primum argumétum: id est ipsius Aristotelis 5. Physic. tex. 1. vbi probat ad relationem non esse motum; Omnis enim motus fit per mutationem subiecti, relatio verò sine vlla subiecti mutatione acquiritur, per hoc solùm quòd aliquid aliud mutatum est; vt si producatur nouum album in India, ego fierem illi albo similis, sine vlla mei mutatione, & sine vlla rei alicuius acquisitione: quod euidens est argumentum, relationem non esse rem superadditam fundamento, sed ipsum fundamentum vt se habet ad terminum. Neque verò potest exponi Aristoteles, quòd solùm neget relationem acquiri per mutationem per se, non autem negare mutationem per accidens, quæ fit consecutiuè ad *aliud*: nam Aristoteles expresse ait, subiectum acquirere relationem, non per sui, sed per alterius mutationem: nullam ergo mutationem relationi concedit, neq; per se, neq; per accidens, sed totam mutationem ait esse in termino. Neq; in hoc vim sui argumenti ponit, quòd relatio per accidens acquiratur, sed quòd per mutationem extrinseci termini acquiratur, sine vlla subiecti mutatione, solumq́; mutationem ostendit in termino, non in ipsa relatione.

Eandem rationem vrget S. Thomas opusculo citato. Si enim similitudo adderet aliquam rem super albedinem, nullo modo posset aliquis fieri alteri similis sine *sui* mutatione: At si aliquis, inquit, in India modò fieret albus, fierem illi similis nulla facta mei mutatione: Ergo. Deinde absurdum vel saltem incredibile videtur, ad motum vnius muscæ, vel formicæ, totum mundum mutari realiter, nouis realitatibus distantiæ, vel propinquitatis acquisitis, vel antiquis deperditis. Denique nulla re denouo addita, nullaque facta reali mutatione

in subiecto, sufficienter intelligitur relatio subiecti ad terminum: Ergo. Nam album nulla alia re addita, est verè tale album, quale aliud, ac ex consequẽti est simile alteri albo, absq; alia mutatione subiecti.

Quidam vrgent idem argumẽtum ex eo, quòd impossibilis sit modus producendi, & corrumpendi talem relationem, quæ sit res distincta à fundamento: Nam si de productione loquamur; talis relatio vel produceretur à fundamento, vel à termino. Non à termino; quia nullum agens potest agere ex quacunq; distantia: at termino in quacunq; distantia posito, sequitur relatio: non igitur relatio talis à termino producitur. Deinde posito albo extra mundum in vacuo, erit album illud simile aliis albis, & alia ipsi, cùm tamen per vacuum nulla possit esse actio. Non potest etiam produci à fundamento per emanationem & resultantiam quandam: tum quia talis productio esset per se, non per accidens, sicut cùm aqua reducit se ad pristinum frigus, talis reductio etsi fiat per emanationem, est verè productio per se frigoris: tum quia si fundamẽtum est causa adæquata, & sufficiens ad producendum relationem, produceret relationem etiam termino non existente; causa enim sufficiente applicata subiecto apto, sequitur necessariò actio. Simili ratione ostendunt, non posse assignari causam corrumpentem talem relationem: Pereunte enim termino, à quo corrumpitur relatio? Num à seipsa? At nihil seipsum destruit, esset enim simul & nõ esset: esset, quia nisi esset, non posset se destruere, cùm à non ente nulla procedere possit actio: non esset, quia destrueretur. Num à contrario? At nullum tale apparet. Num à termino? At sicut non producitur à termino, ita nec corrumpitur ob defectum termini. Num à fundamento?

At

At qua actione? num positiua? at nihil positiuum tunc producitur à fundaméto, quod corrumpat relationem. Num actione negatiua & subtractione influxus? at relatio semel producta non pendet in conseruari ab agente: quod si demus pendere in conseruari à fundaméto; tamen quæ causa est, quòd fundamentum non subtrahit suum influxum nisi pereunte termino? Nam neq; relatio pendet in vllo genere causæ à termino, neq; fundamentum scire potest, an & quando pereat terminus, in tanta præsertim distantia positus, vt in gratiam eius subtrahat influxum.

Quomodo relatio in sua essentia pendeat à termino & fundamento.

Verùm hæ rationes ex modo productionis & corruptionis ductæ, non videntur omnino concludere: dici enim posset relationem nõ pendere à termino, tanquam à causa producente, & dante illi existentiam; sed pendere essentialiter, quia essentialiter illum respicit, & respectu termini dicitur relatio, neq; potest sine illo habere suam essentiam. Pendet autem relatio essentialiter à termino, non solùm in abstracto accepto, sed etiam vt sibi coëxistente; vnde fit vt essentialiter requirat coëxistentiam termini, & sine ea nec produci nec conseruari possit. Simili ratione dici potest, fundamétum producere relationé per emanationem quandam: quod autem hæc emanatio non fiat nisi existente termino, id non accidit ex insufficientia fundamenti, sed ex dependentia essentiali relationis à termino coëxisté-te. Non est autem necesse explorare, an terminus existat: nam ad hoc sufficit essentialis illa determinatio relationis ad terminũ, ita vt poni non possit, nisi posito termino. Exemplum manifestum est in Magnete, qui natura determinatus est ad dirigendum ferrum ad polum, seu ad stellam polarem, etiamsi tanto interuallo distet:

quodsi non esset stella polaris, vel transferretur in aliam cæli partem, motus quoq; Magneticus stellam sequeretur sine vlla cognitione, per solum naturæ ductum: quo etiam modo heliotropion sequitur solem. Ex quo etiam patet, quomodo deficiente termino deficiat relatio; nimirum quia deest id, sine quo essentia relationis consistere non potest: sicut enim albedo non potest dare esse album, nisi habeat subiectum quod recipiat albedinem, ita neque potest facere simile, nisi adsit aliud album, cui subiectum debeat esse simile.

Secunda Ratio.

Quantum ad secundum argumétum, illud euidenter concludit. Si enim posito fundamento & termino, & nulla alia re addita, sufficienter intelligitur relatio, necessariò sequitur, relationem non esse rem superadditam fundamento, nec ab eo ex natura rei distinctam. Sint enim verbi causa duo alba, procul dubio Deus potest ab illis separare omnem aliam rem ab albedine distinctam, aut nolle concurrere ad rem aliam ab albedine distinctam. Nam illa res cùm pendeat à concursu Dei libero, potest Deus illi rei concursum suum denegare, quo sublato, res quoq; illa non existet. *In hoc igitur* casu, illa duo alba essent æquè sibi similia, sicut ante: ergo nulla re addita albedini, sufficienter album est simile albo, & tali planè modo simile, sicut fingitur simile, addita realitate relationis; quia esset tale album, quale alterum, siue addatur noua realitas relationis, siue nō. Quòd verò respondet Ruuius in tali casu illa alba non fore similia formaliter, sed tantùm fundamentaliter, id non est probabile: quia in tali casu vnum album esset tale, quale aliud, hoc est talis essentiæ; ergo esset formaliter simile alteri albo; nihil enim aliud est esse formaliter alteri simile, quàm esse tale, quale aliud.

Addunt

Addunt quidam. Si relatio esset res distincta à fundamento, posset conseruari sine fundamento; res enim distinctæ pendent à distinctis concursib. diuinis; distincti aũt concursus diuini ita se habent, vt possit vnus subtrahi non subtracto alio. Dato igitur casu, sequeretur hoc absurdum, quod aliquid esset simile albo sine albedine, hoc est, sine fundamento similitudinis. Hoc tamen argumentum non vrget: dici enim posset, propter dependentiam essentialem relationis tam à fundamento, quàm à termino, non posse conseruari relationem absque fundamento & termino: similitudo enim, verbi gratia, dicit conuenientiam alborum in albedine. Simili ratione neque figura potest conseruari sine quantitate, licet censeatur esse ex natura rei à quantitate distincta.

Pro solutione argumentorum notandum est: denominationẽ esse duplicem: absolutam, & respectiuã; illa sumitur à forma absoluta secundũ se, hæc verò sumitur à forma absoluta, nõ vt est talis in se, sed vt est talis respectu alterius. Vnde sequitur eandem formam denominare posse absolutè & respectiuè diuersa ratione: quia vt est in se talis denominat absolutè, vt verò est respectu alterius talis denominat respectiuè. Quomodo aũt nulla readueniente, eadem forma quæ denominabat absolutè, incipiat denominare respectiuè, facilè intelligitur, si quis concipiat formam secundum idem esse, & talem in se, & talem respectu alterius: eadem enim quantitas secundum eandem rationem quantitatis, & in se est tanta, & respectu alterius maior vel minor, sine vllo augmento & diminutione quantitatis. Medij etiam colores in se sunt vna essentia, & tamen respectu diuersorum extremorum, habent rationem albi

Vna & eadem forma denominare potest absolutè & respectiuè.

& nigri. Nam color viridis respectu albi, habet rationem nigri, respectu nigri, habet rationem albi, idque absque vlla re de nouo sibi addita, & secundum eandem rationem coloris viridis. Pari ergo ratione albedo, vt in se est talis essentiæ denominat rem albam, vt verò est talis, vel talis, respectu alterius, denominat rem similem vel dissimilem. Porro fundatur similitudo in albedine, non absolutè, vt albedo est, sed vt est vna albedo cum altera, ita vt ad relationem requiratur non solùm terminus ad quem, sed etiam fundamentum sub certa ratione fundandi acceptum: eadem enim albedo vt diuersa à nigredine, fundat relationem dissimilitudinis, vt verò est vna cum albedine, fundat relationem similitudinis. Quare fundamentum nulla re alia addita, sed solùm respectu termini, seu cum connotatione termini acceptum, incipit esse relatum, & sublato termino, nulla re in se deperdita, desinit esse relatum, quia caret termino cuius respectu est & dicitur relatio.

An ex non simili possit fieri simile, sine acquisitione alicuius rei.

Hinc igitur facilè explicari possunt variæ difficultates. Prima est, quomodo album *ex non simili fiat simile*, sine vllius rei acquisitione. Nam vel *hæc similitudo* acquisita, est aliquid noui in albo, vel nihil: si primum; erit quid distinctum ab albo: si secundum; similitudo non erit quid intrinsecum. Ad hoc igitur respondendum est. Similitudinem illam de nouo acquisitam, esse rem nouam non absolutè, sed respectiuè, non ex parte fundamenti, sed ex parte termini; non enim aliqua res noua accessit fundamento, sed solùm eiusdem fundamenti habitudo noua ad terminum: Quia enim relatio præter fundamentum ad suam essentiam, requirit coëxistentem terminum,

idcirco posito termino, ponitur essentia relationis, quæ ante non erat ob solum defectum termini: Posito enim termino incipit fundamentum habere se ad terminum, non per sui mutationem, sed per mutationem termini. Nam non existente termino, non habebat se respectiuè ad ipsum, quia non erat; posito verò termino, incipit se habere ad terminum, quia est: nulla re de nouo addita.

Dices. Saltem alio modo se habet fundamentum, cùm respicit terminum, quàm ante, cùm eum non respiceret. Respondeo. Habere se nouo modo respectu termini, sed nulla entitate reali acquisita; antiqua enim entitate habet se ad terminum nouum, ex eo solo, quia is ponitur, & connotatur. Quare propter hanc connotationem noui termini, habet se nouo modo, absque vlla nouæ rei acquisitione. Nam etsi absolutè non potest aliquid aliter se habere sine nouæ rei acquisitione, tamen respectiuè potest aliter se habere, sine vlla nouæ rei acquisitione, propter solam mutationem termini, vt explicatum est. At inquies. Similitudo non fuit, & iam est; ergo ante non fuit in re aliqua essentia, quæ modo est. Respondeo. Similitudinem fuisse ante quoad omnem rem quam dicit in fundamento, solùm verò non fuisse talem respectu termini. Quare etsi non fuerit similitudo sub ratione similitudinis, & sub ratione essentiæ respectiuæ, & post cœpit esse similitudo; tamen hoc totum fit sine vlla nouæ rei accessione, solùm ex eo quòd nũc fundamentũ sumitur respectu termini, ante verò sumi non poterat, quia non existebat terminus. Vnde essentia absoluta fit respectiua, eo ipso quòd respectu termini accipitur, & noua ista habitudo aduenit fundamento per solam mutationẽ, & connotationem

An posito termino, fundamẽtũ aliquo modo mutetur.

Quomodo ex essentia absoluta fiat respectiua.

tionem termini: Non enim idcirco incipit referri, quòd aliquid de nouo recipiat, neque quòd res aliqua ei defuerit requisita ad habitudinem, sed solùm quòd defuerit terminus; non existente enim termino, non poterat ad illum referri, nec illius respectu esse talis: sicut quantitas non potest dici parua, nisi respectu maioris.

Vtrum dum res amittit relationem, amittit aliquid ex sua realitate absoluta, an verò tantùm respectum ad terminum.

Simili ratione explicari potest & illa difficultas, quomodo deperdatur relatio. Non enim deperditur aliqua res, vel modus realis absolutus, sed solùm respectiuus; hoc est, sublato termino, desinit res illa esse talis non absolutè, sed respectu termini, & eadem essentia fit ex respectiua, non respectiua, sine vlla sui mutatione, propter solam mutationé termini, sicut subtracto subiecto, desinit albedo facere illud album, propter subiecti non propter suam mutationem.

Relatio à fundamento non distinguitur vt res à re, sed definitione tantũ & formaliter, nimirum eo modo, quo eadem res respectiuè accepta distinguitur à seipsa absolutè accepta.

Tertiò explicatur quomodo relatio distinguatur à fundamento; non enim distinguitur vt res à re, sed vt eadem res respectiuè accepta, distinguitur à seipsa absolutè accepta. Ex quo sequitur, non distingui realiter à fundamento, sed formaliter tantùm. Nam licet fundamentum existat, non existente relatione, tamen id non propterea accidit, quòd aliqua res intrinseca desit fundamento, vt accidit in absolutis; sed quòd desit terminus extrinsecus, cuius coëxistentia ad essentiam relationis requiritur, eoque extrinsecè posito, sufficienter tota essentia relationis ponitur, nulla re alia intrinsecè fundamento accedente. Distinguitur igitur relatio à fundamento, solùm formaliter, quia distinguitur definitione; aliquid enim in sua definitione includit relatio, nempe terminum, quem non includit in sua definitione fundamentum.

Quodsi quæras. An cùm dicimus distingui formaliter

liter à fundamento, intelligamus distingui sola ratione ratiocinata: Nam illa sola ratione distinguuntur, quæ sine ratione distingui non possunt; relatio verò sine omni ratione nullo intellectu cogitante distinguitur à fundamento; quia realiter cessat, & non conuenit fundamento, si auferatur terminus. Respondeo. Distingui sola ratione ratiocinatâ. Nam quòd cesset esse relatio cessante termino, id non accidit ob aliquam eius distinctionem realem à fundamento (nihil enim reale per hanc cessationem fundamento decedit) sed ob defectum termini, sine quo relationis essentia intelligi nō potest.

Dices. Saltem dici poterit ratione termini distingui realiter à fundamento. Respondeo. Id quidem dici posse, verùm hoc nihil aliud est, quàm terminum relationis distingui realiter à fundamento: quod mirum non est, cùm etiam ab ipsa relatione distinguatur realiter. At nos non id quærimus, sed an relatio seipsa & ratione sui distinguatur à fundamento, non solùm ratione termini; essentia enim relationis est re distincta ab essentia termini; quare distingui ratione termini, non est distingui essentia ipsa relationis; & licet essentia relationis sit ad terminum, non tamen est idem quod terminus, cùm aliud sit esse ad terminum, aliud esse terminum.

Iam respondēdum restat ad argumenta prioris sententiæ. Ad primum respondeo propositionem illam, quando vno existente aliud non existit, ea distingui ex natura rei, esse veram in absolutis non in respectiuis. ratio discriminis est. Quia respectiua, cùm sint ad aliud, possunt desinere esse, ex solo defectu alterius, absq; vlla sui diminutione & variatione vt dictum est; quare non

An in omnib. vera sit h. p. Quādo vno existente, aliud non existit, ea distinguuntur ex natura rei.

est necesse vt ea de causa distinguantur realiter, nisi extrinsecè, ratione termini. At absoluta, si desinunt, ratione sui formaliter desinunt esse; & idcirco necesse est, vt ratione sui distinguantur realiter. Et hac de causa Aristoteles ad relationem negauit esse motum, quia per mutationem alterius, non per mutationem sui desinit, & incipit esse. Manifestum etiam est inductione, omnia quæ per respectum ad aliud dicuntur talia, sine vlla suæ realitatis diminutione, incipere & desinere esse, per solam mutationem alterius: sic paruum, quia respectu maioris dicitur paruum, sine vlla sui mutatione fit paruũ posito maiore, & magnum posito minore. Idem de reliquis dici potest. Quod verò obiicitur, ex eo sequi, de eodem affirmari simul esse, & non esse; respondendum est, de eodem sub diuersa ratione posse affirmari esse, & non esse.

Relatio incipit esse posito termino, nulla alia re noua superaddita rei relatæ.

Ad primam confirmationem Respondeo. Essentiam relationis non fuisse antequam esset terminus, posito verò termino incipere esse, non per nouæ rei accessionem, sed per eiusdem rei ad nouum terminum habitudinem: ad quod non noua res in *subiecto* requiritur, sed tantum nouus terminus, vt eius respectu sit id, quod absque eo non erat.

An esse ad aliud semper sit intrinsecum relationi, siue existente termino siue non existente.

Ad secundam confirmationem. Respondeo. Illud esse Ad esse intrinsecum, sed respectu extrinseci termini; quare non existente termino, existit quidem intrinsecè absolutè, non tamen respectiuè. Verbigratia: non existente alio albo, prius album non est tale album, quale aliud; non quòd in se non sit tale, sed quòd respectu alterius albi non sit tale: ad hoc autem sufficit non existentia termini. Quia ad hoc, vt aliquid, quod est respectu alterius tale, non existat, non est necesse vt absolutè

Iutè non existat, sed vt respectu alterius non existat; vt verò respectu alterius non existat, satis est si terminus non existat; hoc enim solo respectu termini non existentis, non existet, absq; alia vllius rei diminutione. sic paruum, cessat esse paruum, si maius auferatur, non quòd in se sit in magnitudine mutatum, sed quòd non habeat respectu cuius dicatur paruum.

Ad secundum respondeo. Eadem res absolutè quidem accepta non potest simul intendi, & remitti, respectiuè tamen potest: sicut eadem quantitas, respectu diuersorum est magna, & parua, maior & minor: quare & eadem albedo respectu termini potest intendi, in se verò potest remitti.

Ad tertium respondeo. Relationes in eodem fundamento fundatas, nõ esse distinctas ab inuicem intrinsecè & ex natura rei, nec à fundamento, & solùm distingui realiter ex parte terminorũ, quia sunt ad terminos realiter distinctos: quare similitudo & dissimilitudo in eadem albedine fundata, non distinguuntur ex natura rei: neque ista similitudo & dissimilitudo sunt relationes contrariæ cùm sint respectu diuersorum, nempe respectu albi, & nigri.

QVÆSTIO IV.

Quæ sint fundamenta relationum.

Certum est relationem prædicamentalem egere fundamento, quod sit ratio & quasi causa relationis: Non enim relatio temerè competit subiecto, sed ob aliquã rationẽ & causam. Porro fundamentũ, vt fundet relationẽ, accipi debet sub certa ratione fundandi: vnum enim & idem fundamentum sub diuersis rationibus fundandi fundat diuersas relationes; albedo verbi g. *Relatio eget fundamento.*

fundat similitudinem ad aliud album quatenus est vnum in albedine cum ipso, dissimilitudinem verò ad nigrum, quatenus est diuersum. Fundamentum igitur est res, vel forma fundans relationem, ratio verò fundandi, est modus & ratio sub qua fundatur relatio. Quocirca Arist. 5. Metaph. 15. distinxit tria genera fundamentorum, in ordine ad triplices rationes fundandi. Quædam enim relationes fundantur in vnitate & multitudine, quædam in actione & passione, quædam denique in mensurabilitate.

Tria genera Fundamentorum.

In vnitate fundantur relationes identitatis, æqualitatis, similitudinis, propinquitatis, coëxistentiæ, &c. si enim fuerit vnitas duorum in essentia, erit identitas, si in quantitate erit æqualitas, si in qualitate erit similitudo, si in loco erit propinquitas, si in tempore erit coëxistentia. In multitudine verò fundantur relationes diuersitatis, inęqualitatis, dissimilitudinis, distantiæ, excessus, defectus, & aliæ similes: per has enim relationes idcirco res ad se referuntur, quia non sunt vnum, sed multa, secundum aliquam rationem & formam.

Aliæ relationes fundantur *in actione & passione*: quales sunt omnes relationes *inter* causam & causatum, quarum relationum fundamentum est potentia actiua & passiua, ratio verò fundandi est actio vel passio. Potest verò causa referri ad causatum; vel in potentia tantùm, quia potest causare & aliud potest causari; vel in actu, quia actu causat: qui actus potest esse vel præteritus, vt cùm generans refertur ad id quod genuit; vel præsens, vt cùm causa refertur ad id quod actu causat; vel futurus, vt cùm causa refertur ad effectum causandum in futuro.

Tertij

Tertii modi relationes ſunt, quæ fundantur in eſſe menſurabili, ſcibili, intelligibili, & ſimilibus. Quædam enim dicuntur talia, per denominationem à ſuis correlatiuis, ſeu vt ait Ariſtoteles, quia alia referuntur ad ipſa: ſic ſcibile dicitur ſcibile, quia ſcientia eſt de ipſo, ſeu quia ſcientia ad ipſum refertur.

Circa hæc tria relationum genera quæri poteſt primò, An omnes eiuſmodi relationes ſint reales. Pro quo ſuppono, relationem realem eſſe illam quæ conuenit rebus abſq; operatione intellectus: quod tunc accidit, quando omnia requiſita ad relationem ſunt realia, nempe ſubiectum, fundamentum, & terminus. Voco ſubiectum rem quæ refertur, ſiue ſit ſubiectum propter *inhæſionem* relationis in ipſa, ſiue propter identitatem cum ipſa. Fundamentum verò reale eſt illud quod à parte rei eſt ſufficiens ratio & cauſa fundandi relationem: Similiter terminum realem voco, qui à parte rei habet rationem ſufficientem ad terminandam relationem, ſine vlla ope intellectus. *Relatio realis qua?*

Quocirca ex triplici capite poteſt oriri quòd aliqua relatio non ſit realis. Primò. Si ſubiectum relationis non ſit reale: & ſic duo panes conſecrati in Euchariſtia, ceſſant eſſe realiter ſibi ſimiles in albedine, etiamſi tam fundamẽtum quàm terminus talis ſimilitudinis ſit realis: quia nimirum ſubiecta ipſa non ſunt realia. Secundò. Si fundamentum non ſit reale. dicitur autem fundamentum non reale; vel quia realiter non exiſtit; vel quia à parte rei non eſt ſufficiens ad fundandam relationem, ſine ope intellectus. Ratione primi, paries per albedinem quam actu non habet, ſed tantùm in potentia, non poteſt dici realiter ſimilis alteri parieti actu albo; quia etiamſi ſubiectum ſit reale & terminus realis, *Relatio non realis. Ex defectu ſubiecti realis. Ex defectu Fundamenti.*

deest tamen fundamentum reale similitudinis. Ratione secundi, relatio distinctionis inter extrema non distincta à parte rei, non est realis, sed rationis: Verbi gratia, inter attributa diuina, vel inter quascunque rationes formales distinctas per intellectum; quia licet talis distinctionis sit aliquod fundamentum in re, quia res apta est hoc modo ab intellectu concipi & distingui, hoc tamen fundamentum à parte rei sine ope intellectus non est sufficiens ad causandam relationem distinctionis, quia est fundamentum remotum non proximum: posita verò abstractione intellectus, res illa fit fundamentum proximum ad causandam relationem; attributum enim abstractum ab altero dicit relationem distinctionis ab illo. Et vniuersè loquendo omnes relationes rationis quæ dicuntur habere aliquod fundamentum in re, ex hoc capite non sunt reales, quia illud fundamentum non est à parte rei proximum & sufficiens, sed solùm concurrente intellectu, & perficiente in illo rationem fundamenti. Ex hoc etiam capite relatio Dei ad creaturam non est realis ratione fundamenti: quia Deus ob suam independentiam à creaturis non potest fundare ordinem realem ad illas.

Ex defectu Termini realis.

Tertiò. Si terminus non sit realis, vel quia non realiter existit, vel quia non habet à parte rei rationem sufficientem terminandi. Ratione primi, ens actu ad ens in potentia non dicit relationem realem: quia cùm terminus non existit, nihil est in re ad quod terminari debeat realiter relatio, vt infra peculiari quæstione docebitur: quare ignis actu existens, non refertur realiter relatione calefactiui ad lignum in potentia; nec pater refertur realiter ad filium iam mortuum: si-

qui-

quidem hoc esset referri ad nihil, referri autem ad nihil est non referri: Sicut comedere nihil, est non comedere. *Dices*. Non esse nihil omnino: quia etsi sit nihil, tamen potentia est aliquid.

Contra. Ens in potentia in se ipso, est actu nihil, solùm verò est in potentia suarum causarum aliquid, & dicitur ens in potentia, denominatione facta extrinseca à potentia suarum causarum, quæ possunt illud producere: Vnde vt sic est quid reale, sed in suis causis, & realitate non propria sed causarum. Porro relatio terminari debet ad ipsum ens secundum entitatem propriam, quæ quia *nihil* est in se, ideo nulla est ratio realiter terminandi vllam relationem. Ratione secundi: relatio generis ad species non est realis, non solùm ratione fundamenti, sed etiam ratione termini: quia licet natura specifica ad quam terminatur relatio generis sit realis, non tamen habet à parte rei sufficientem rationem terminandi. Relatio enim generis terminatur ad essentiam specificam vt est abstracta per intellectum, & sic in ratione terminandi completur per intellectum.

Præter hæc tria, vix aliquid aliud potest requiri ad relationem realem in communi: quia hæc solùm tria concurrunt ad relationem, quare hæc eadem si sint vel non *sint realia*, facient sufficienter relationem realem vel non realem. Quando enim omnia principia alicuius rei sunt realia, necesse est rem illam esse realem, & è contra; quilibet enim effectus sortitur suam realitatem à suis causis. An verò extrema debeant esse non solùm realia, sed etiam realiter distincta; dicetur infra.

Ex hac

Ex hac igitur doctrina iudicandum est, quæ sint relationes reales, quæ non. Quodsi dicas, eiusdem ad seipsum non est relatio realis, etiamsi hæc omnia tria sint realia, subiectum, fundamentum, terminus: omnes verò consentiunt, identitatem eiusdem ad seipsum non esse relationem realem, solùm ob defectum distinctionis realis. Respondeo. Omnem relationem realem requirere aliquo modo distincta re extrema; quia relatio vt relatio est ad aliud, vt infra dicemus. vbi etiam patebit hunc defectum reduci ad defectum fundamenti & termini. Nisi enim relatio fundetur in re aliquo modo distincta ab extremis, non habet in se fundamentum sufficiens ad relationem realem; & ita est in relatione identitatis ad seipsam.

An potentia actiua & passiua sint fundamentum Relationum secundi modi.

Secundò quæri potest, de relationibus secundi modi, quod sit earum fundamentum: Videntur enim tales relationes non habere in quo fundentur. Paternitas enim verbi gratia, non potest fundari immediatè in substantia patris, quia sicut non immediatè per suam substantiam est pater generans, sed per potētiam generatiuam, ita non immediatè per suam substantiam est pater. Neque etiam potest fundari in potentia generatiua; quia hæc solùm facit posse generare, & ex consequenti posse esse patrem. Neque in actione generandi; quia actio nō est in agente, sed in passo, quare paternitas esset in distincto subiecto à suo fundamento, & ex consequenti distingueretur realiter à fundamento: Nam ipsa esset in patre, fundamentum verò esset in filio. Deinde vel paternitas dependet ab actione generandi, vel non: Si dependet; Ergo cessante generatione, cessaret paternitas, & pater non esset amplius pater, postquā genuit filium: Si non dependet; ergo posset poni in ali-

quo

quo paternitas, qui nunquam genuerit filium. Quod si dicas, paternitatem ab actu generandi pendere in fieri, non in facto esse. Contra: quia relatio in facto esse non minùs pendet à fundamento & termino, quàm in fieri: nam sublato fundamento vel termino, perit ipsa relatio in facto esse: Si ergo fundamẽtum per rationem fundãdi constituatur in ratione fundamenti, eò quòd ex se sit indifferens ad varias relationes fundandas, & per rationes fundandi determinetur ad hanc vel illam relationẽ: sequitur cessante ratione fundandi, cessare fundamentũ formaliter, ac per consequens & relationem.

Nominales facile se expediunt ab hac difficultate; dicunt enim paternitatem esse ipsum patrem, cum his conditionibus, nempe quòd habeat potentiam generatiuam, actionem generandi, & existentiam filii à se geniti, ita vt connotando hæc omnia homo ille dicatur pater. Verùm hi relationis essentiam videntur penitus tollere, quæ non consistit in coniunctione rerum absolutarum, sed in habitudine fundamenti ad terminum, vt patet ex dictis.

Aliter ergo dicendum est. Cùm enim relatio secundi modi consistat in habitudine vnius ad aliud in ratione principii, relatio quoque paternitatis fundabitur in patre, quatenus pater habet rationem principii respectu filii. Constituitur autem in ratione principii per potentiam generatiuam, quocirca in potentia generatiua fundabitur relatio paternitatis, & erit cum ea idem, tanquam cum suo fundamento. Non fundatur autem in potentia generatiua paternitas, nisi quatenus per actionem generandi reducta est ad actum. Ratio est; quia potentia generatiua ex se solùm fundat relationẽ potentis generare, non verò actu generantis: vt igitur

Relatiua secũdi modi fundãtur in ratione Principij.

fundet relationem actu generantis, debet per actionem reduci ad actum.

Actio an fundamentum. Verùm difficilè est explicare, quomodo actio se habeat ad istam relationem. Quidam enim dicunt, actionem esse fundamentum proximum, potentiam verò generatiuam esse remotum; eò quòd sola potentia non habeat in se fundamentum sufficiens actualis, sed tantùm potentialis relationis ad effectum. & sic completur in ratione fundamenti per actionem, quia illius actualis relationis, vt actualis est, non potest aliud fundamentum assignari, nisi actio.

Sed contra. Nam si actio esset fundamentum, vel sola esset fundamentum, vel vnâ cũ potentia. Non primum: quia relatio ista fundatur in ratione principii vt principiũ est; est enim relatio principii in ratione principii: atqui ratio principii nõ conuenit actioni, cũ ipsa sit à principio, & ipsius principii, quod refertur, *actio*; & causatio potius quàm causa. Non secundum: *quia* tunc essent duo partialia fundamẽta relationis: vel ergo essent etiam duæ relationes partiales, ex *quibus* conflaretur paternitas; vel si esset vna *simplex relatio, identificaretur* necessariò cum vtroque *fundamento, quia* vtrumque contineret *distinctam* partem fundamenti: Vnde qua ratione esset necesse identificari relationem vni parti fundamenti, eadem ratione esset necesse identificari alteri parti fundamenti: Cùm igitur impossibile sit eandem relationem identificari rebus realiter distinctis, & in distinctis subiectis existentibus, impossibile quoque erit relationem fundari in vtroque fundamento. Neque etiam dici potest, relationem paternitatis esse compositam ex duabus partialibus relationibus, quia vtraque hæc quæ fingitur partialis relatio, est

relatio

relatio principii in ratione principii, & per consequens fundatur in potentia generatiua, per quam generans constituitur formaliter in ratione principii.

Dices. Hanc relationem identificari cum suo fundamento proximo, nempe cum actione, connotando tamen fundamentum remotum, nempe potentiam.

Sed contra. Primò: ostensum est, actionem non posse dici fundamentum proximum paternitatis; quia paternitas proximè fundatur in ratione principii; esse enim patrem, est esse principium à quo est filius: Hanc ergo rationem cùm non includat actio sed supponat, ipsa non erit proximum fundamentum, sed supponet proximum fundamentum: Neque enim satis est quòd actu connotet principium: Nam sicut dicitur connotare principium, ita etiam dici debebit connotare fundamentum, ipsa verò non erit fundamentum essentialiter. Secundò. Sequeretur paternitatem esse in filio subiectiuè, in patre verò solùm per denominationē extrinsecam, quæ sunt contra communem sensum omnium. Probatur: quia paternitas est idem cum suo fundamento; si ergo actio sit fundamentum, erit idem cum actione; actio autem subiectiuè non est in agente sed in passo: Ergo & paternitas non esset subiectiuè in patre, sed in filio.

Alii dicunt paternitatem esse idem cum potentia generatiua, quæ est ipsius proximum fundamentum, nonnisi tamen connotando actionem tanquam conditionem sine qua non: sicut enim applicatio agentis ad passum, non est ratio agendi, nec fundamētum actionis, sed conditio sine qua non; ita & actio non est fundamētum relationis agentis ad passum, sed est conditio sine qua agens actu non est agens nec refertur.

Vera sententia.

Dicendum est Actionem non constituere agens in ratione principii, sed solùm in ratione actualis principii: nam in ratione formali principii constituitur per potétiam actiuam, in ratione autem principii actu, constituitur per actionem. verbi gratia, ignis per potentiam calefactiuam constituitur formaliter in ratione principii actiui, tota enim actiuitas ignis in calefaciendo, est adæquatè à calore, per approximationem autem applicatur ad agendum actu, per actionem verò fit formaliter actu agens. Ex quo patet, actionem cùm non constituat agens in ratione formali principii, non esse fundamentum relationis agentis, quia talis relatio fundari debet in ratione principii: quia tamen constituit principium in ratione principii actualis, idcirco spectat ad fundamentum, non solùm vt conditio, sed vt ratio aliquo modo constitutiua, quæ dicitur ratio fundandi. Nó tamen idcirco relatio identificabitur actioni: quia relatio debet identificari fundamento, non rationi fundandi; fundamentum autem est principium generatiuum, licet non nisi, vt reductum in actum per actionem, fundet. Idem dici potest de passione, quæ non constituit passum in ratione formali principii passiui seu receptiui, sed tantùm in ratione principii actu recipientis: actualis enim receptio formæ ab agente, est passio. Vnde fit, vt passio requiratur ex parte passi, ad fundandam relationem patientis ad agens: passum enim refertur ad agens, quatenus formam ab agente actu recipit, receptio autem actualis formæ est passio: quocirca passio requiritur vt ratio fundandi relationem ad agens. Denique actio & passio constituunt suo modo terminos harum relationum: Etenim pater verbi gratia refertur ad filium, non tanquam ad hominem præcisè, sed

sed tanquam ad hominem à se genitum: Adam enim & Eua fuerunt homines, quia tamen non fuerunt geniti non fuerunt filij. Porro esse genitum dicit generationem passiuam: Requiritur ergo generatio passiua ad constituendum passum in ratione formali termini paternitatis. Nam per humanitatem filius constituitur in ratione hominis, per esse genitum autem in ratione filij, esse enim filium est esse hominem genitum. Similiter filius refertur ad patrem non tanquam ad hominem præcisè, sed tanquam ad hominem generantem, nam si non generasset, non esset pater.

Ex quibus patet actionem & passionem non esse ipsa fundamenta, posse tamen dici conditiones sine quibus non, quæ tamen sint rationes fundandi: quia nisi principium actiuum & passiuum reducatur in actū per actionem & passionem, non fundabunt relationem realem. Et quamuis actio & passio non sint principia, sunt tamen principiationes & actus quidam secundi principiorum.

Quodsi obiicias. Ex hac doctrina sequi transacto actu generationis, non esse amplius relationem paternitatis; quia non esset terminus eius formalis, nempe genitum quatenus genitum. Resp. Non esse paternitatem patris actu generantis (quod omnes fateri debent) sed esse paternitatem patris, qui iam ante genuit; *non enim* tunc dicitur pater quia generat, sed quia genuit. Neque verò transacta generatione, est noua realis relatio, sed permanet eadem, cùm maneant omnia essentialia, nempe fundamentum & terminus: nam terminus est genitus, quia est virtute generantis per actionem præcedentem: quod sufficit, nam illa actio manet in suo effectu.

Obiicies secundo. Sequeretur patrem non desinere esse patrem, mortuo filio: quia si pater denominatur pater à generatione quam ante habuit, non quam actu habet, hoc ipsum etiam mortuo filio habet, & sic esset pater filio non existente: Hoc autem est contra naturam relationis, quæ non potest esse, desinente termino. R. Mortuo filio non esse actu patrem, non quòd ei desit aliquid ex patre Patris requisitũ, sed quia deest filius ad quem referatur.

Obiicies tertio. Si per Dei potentiam auferatur potentia generatiua à patre, manente filio, adhuc ille homo erit verè pater filij, & tamen non habebit relationem ad filium; quia sublato fundamento tollitur relatio: potentia autem generatiua quæ est fundamentũ relationis, sublata est. Ergo & relatio. R. Relationem non posse existere sine fundamento, siquidem est idem realiter cum illo: quare nec relatio paternitatis *existeret* ablata potentia generatiua; nihil enim esset *ratione* cuius homo ille referretur ad filium: refertur enim pater ad filium tanquam principium *generationis illius*, cùm ergo tunc careret hoc *principio*, *non haberet quo* referri posset. Et sicut sublato *termino necesse est tolli* relationem, quia nihil est ad quod terminetur relatio: ita etiam sublato fundamento, non est ratio sub qua possit esse relatio. Vnde solùm dici tunc posset pater materialiter, non formaliter: quia nimirum esset is qui fuit pater, non verò quòd sit actu pater.

Dices. Ablata potentia generatiua quę est principiũ generationis proximũ, maneret substantia quę est principium remotum: posset igitur in hac ratione principij fundari relatio paternitatis. Respondeo. Substantia patris sine potentia generatiua, sicut non est principiũ

suffi-

sufficiens generationis, ita neque sufficiens fundamentum paternitatis: paternitas enim fundatur in ratione principij sufficienti ad generationem; à substantia autem, sine potentia generatiua, nullo modo potest esse generatio.

Quodsi quæras. An reproducto patre (quod erit die iudicij) reproducetur relatio paternitatis. Respondeo. Relatio cùm non sit quid distinctum à fundamento, non eget alia reproductione sui, sed tantùm fundamenti & termini; quare pater & filius reproducti, iterum resument suas priores relationes: sicut si duo alba iterum reproducerentur, resumerent suas similitudines.

An verò relatio reproducta, sit eadem numero, cum ea quæ fuit ante, pendet id ex diuersis de relatione opinionibus. Nam qui dicunt relationem esse rem distinctã à fundamento, consequenter dicunt, resultare distinctam numero relationem à præcedenti: quia quod semel corruptum est, naturaliter idem numero redire non potest. Qui verò tenent relationem non esse distinctam rem à fundamento & termino, consequenter dicere debent, eandem numero relationem redire; quia reproducitur idem numero fundamentum & terminus, relatio verò nullam rem dicit nouam distinctam à fundamento & termino.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

In quo consistat propria ratio relatiuorum tertij modi.

HÆc quæstio determinanda est ex doctrina ipsius Aristotelis 5. Metaph. cap. 15. docet igitur Aristoteles eo loco quædam esse ad aliud quia referuntur ad aliud ex parte sua per propriam habitudinem & relationem, vt sunt relatiua primi, & secundi modi, quædam dicuntur verò esse ad aliquid nōn quia referuntur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa; talia sunt mensurabile, scibile, intelligibile, visibile; Mensurabile enim dicitur mensurabile, quia mensuratur, à mensura & propter relationem mensuræ ad ipsum non propter relationem ipsius ad mensuram, scibile etiam non dicitur scibile quia refertur ad scientiam, sed quia scientia est de ipso, similiter visibile, & intelligibile.

Quid sit ad aliud dici, & referri ad aliud?

Vbi notandum est primò quòd aliud est relatiuè dici, seu ad aliud dici; aliud referri ad aliud. Nam relatiuè aliquid dici potest siue per propriam relationem ad aliud, siue per relationem alterius ad ipsum; referri verò ad aliud non potest nisi per propriam relationem ad aliud. Relatiua igitur tertij modi, vt mensurabile, scibile, dicuntur relatiuè, seu ad aliud, non quod referantur ad alia, sed quod alia referantur ad ipsa; Esse enim scibile est respectu scientiæ esse scibile, non quòd sit aliqua relatio scibilis ad scientiam, sed quod scientiæ relatio sit ad ipsum; si enim definiatur scibile per relationem scientiæ, definietur esse id de quo est scientia. Ex quo patet ad hunc tertium modum

dum relatiuorum spectare obiecta actionum extrinsecarum, quatenus ab illis denominantur, vt sunt obiecta potentiarum scibile, intelligibile, volibile: Item obiecta denominationum extrinsecarum quæ sunt per modum cuiusdam actionis, vt mensurabile, imaginabile, emibile, vendibile. Mensurabile enim dicitur id quod mensuratur mensurâ extrinsecâ; imaginabile quod per imaginem repræsentatur; emibile, vendibile quod pretio emi vel vendi potest: sic & columna dicitur dextra, quia dextrum hominis est ad illam.

Dices. Hinc sequi relatiua huius tertij modi nihil aliud esse quam dominationes extrinsecas. Respondeo non esse quascunque denominationes extrinsecas, sed tantum relatiuas, quando nimirum aliquid denominatur extrinsecè ab alio tanquam ad ipsum relato, sicut scibile denominatur à scientiâ tanquam relatâ ad scibile. Nam si denominatio extrinseca sit absoluta (vt esse vestitum, armatum) non pertinet ad relatiua tertij modi. Non enim ideo quis dicitur vestitus, quod vestis referatur ad ipsum, sed absolutè quod habeat vestem. *Relatiua tertij modi sunt denominationes extrinseca relatiua.*

Notandum est secundo. Multos autores relatiua huius tertij modi appellare relatiua secundum mensuram, & mensurabile, ac si omnia relatiua tertij modi in hac ratione conueniant, & sub ratione mensuræ, & mensurabilis spectent ad tertium modum relatiuorum, cum tamen Aristoteles hoc non dixerit, sed inter alia exempla tertij modi posuit mensurabile, scibile, intelligibile, non comprehendendo sub mensurabili scibile, sed æquè vnum ac alterum ad tertium modum relatiuorum reuocando; quia nimi- *An omnia relatiua tertij cõueniant in ratione mensura?*

rum æquè omnia iſta conueniunt in ratione formali tertij modi, quæ in hoc tota conſiſtit, vt aliqua dicantur relatiua, quia alia referuntur ad ipſa, quod æquè menſurabili, ſicut ſcibili vel intelligibili conuenit. Quanquam exponi hi autores poſſunt vt ſolum velint eandem proportionem, quæ inuenitur in menſurabili & menſurâ, inueniri quoque in ſcibili & ſcientiâ, intelligibili & intellectu, non quod ſcibile in ſuo eſſe relatiuo conſtituatur per eſſe menſurabile.

Quanquam cum hi autores, dicunt ſcibile eſſe menſuram, ſcientiam menſurabilem; ſcientia enim inquiunt menſuratur à ſcibili, quia talis eſt ſcientia, qualem requirit ſcibile. Id ſi ad mentem Ariſtotelis ſe loqui volunt falluntur. Nam Ariſtoteles menſurabile, ſcibile, intelligibile in eodem ordine ponit eorum quæ dicuntur ad aliquid ex eo quod alia referuntur ad ipſa, eaquè opponit menſuræ ſcientiæ intellectui.

Si ergo ſcientia eſſet menſurabilis ſecundum Ariſtotelem ideo eſſet ad aliquid quia ſcibile referretur ad ipſam. Nam menſurabile dicitur menſurabile quia menſuratur à menſura & propter relationem menſuræ ad ipſam: at ſcientia non dicitur ſcientia propter relationem ſcibilis ad ipſam, ſed è contra. Non igitur ponit Ariſtoteles ſcientiam in genere menſurabilium nec ſcibile in genere menſuræ.

Scibile dupliciter ſumitur. Componi tamen poſſunt hi autores hoc modo, ſcibile dupliciter accipi poteſt; primo formaliter quoad denominationem ſcibilis, & ſic denominatur ſcibile

bile à scientiâ quæ est de illo; esse enim scibile est esse id de quo est scientia, & hoc modo scientia non sumitur tanquam mensura scibilis. Secundo sub ratione mensuræ vt est mensura scientiæ, scientia enim specificatur à scibili, & dicitur talis quia est de tali scibili; Vnde sicut scibilia sunt diuersa, ita & scientiæ. Primo ergo modo de scientiâ & scibili hoc loco locutus est Aristoteles. Secundo modo loquuntur hi autores. Porro modus loquendi Aristotelis seruit ad propositum; vult enim mensurabile & scibile esse relatiua tertij modi, hoc est quæ dicantur relatiue eo quod alia referantur ad ipsa, vt mensurabile respectu mensuræ: at scientia vt scientia non est huiusmodi relatiuum, non enim propter relationem scibilis ad ipsam est relatiua, sed propter propriam relationem ad scibile: si tamen scientia sumatur non vt scientia, sed vt mensuratur à scibili, optimè dicetur esse relatiuum tertij modi, ideo enim est talis vel talis quia scibile est tale vel tale, seu quia talem habet mensuram.

His igitur prænotatis difficultas est an relatiua tertij modi sint verè relatiua, tum an realia? demum an prædicamentalia? videntur primo non esse verè relatiua; Relatiuum enim est id quod refertur ad aliud: at scibile qua scibile non refertur ad scientiam; Esse enim scibile non est ad scientiam referri, sed scientiam referri ad ipsum, seu de ipso esse scientiam; Ergo: Neque dici potest scibile referri ad scientiam per eandem relationem extrinsecam qua scientia refertur ad ipsum, vt sentire videtur Caietanus, *Proponitur difficultas.*

ita vt eadem relatio, & scientiam intrinsecè referat ad scibile, & scibile per denominationem extrinsecam referat ad scientiam; hoc inquam dici non potest quia istarum relationum sunt distincti & oppositi termini. Nam relationis scibilis terminus ad quem est scientia, relationis vero scientiæ terminus ad quem est scibile: Ergo non potest esse vna eadem relatio scibilis ad scientiam, & scientiæ ad scibile; sunt enim hæ relationes & diuersæ & oppositæ ex terminis.

Secundo non videntur hæc relatiua tertij modi esse realia quia communis doctrina est, relatiua tertij modi ex vna tantum parte dicere relationem realem ex altera parte relationem rationis: Verbi gratia, scientia dicit relationem realem ad scibile, scibile vero dicit relationem rationis, quia fingitur ab intellectu quasi relatum ad scientiam per modum aliarum rerum denominatarum ab actionibus, cum tamen scibile esse, in re non sit referri ad scientiam, sed scientiam referri ad ipsum.

Tertio videntur hæc relatiua tertij modi non spectare ad prædicamentum relationis, scibile enim denominatur scibile à relatione scientiæ transcendentali, quia denominatur ab actu scientiæ, qui dicit relationem essentialem ad scibile; prædicamentales autem relationes sunt accidentales non essentiales.

Ad hanc difficultatem respondendum est distinguendo. Aliud enim est referri ad aliud, aliud esse relatiuum & denominari relatiuè, vt enim aliquid sit relatiuum non est necesse, vt referatur ad aliud, sed satis est, vt sit tale per relationem alterius ad ipsum; scibile enim verè relatiuè dicitur, quia scibile scientiâ scibile est, & tamen hoc esse relatiuum scibilis non

non consistit in relatione scibilis ad scientiam, sed in relatione scientiæ ad ipsum. Ex quo patet scibile esse verè relatiuum tertii modi, etiamsi non referatur ad scientiam constituiturque in esse relatiuo per relationem scientiæ ad ipsum, quia per talem relationem verè se habet ad aliud, quia ratione alterius dicitur tale. Dices hoc modo relatiuè se habere, nihil aliud esse quam esse terminum relationis alterius ex quo sequitur omnes terminos relationum esse relatiua tertii modi. Respondeo. Ad relatiua tertii modi non sufficit terminare relationem alterius ad se, sed præterea requiritur denominatio ab illius termini relatione, ita vt per illam denominationem relatiuam constituatur in esse relatiuo. Nam pater verbi gratia est terminus ad quem relationis filii neque tamen denominatur pater à relatione filii, sed à ratione patris: at vero scibile denominatur scibile à relatione scientiæ, vnde scientia denominatur à sua relatione, quasi actiuè habens se ad scibile, scibile vero à relatione scientiæ denominatur quasi passiuè seu quasi id de quo est scientia.

Scibile est relatiuum etiamsi nō referatur solum ex eo quod scientia refertur ad ipsum.

Quid requiritur ad relatiua tertij modi.

At obiicies. Primò, videtur scibile posse fundare relationem realem ad scientiam non minus quàm calefactibile ad calefacientem; sicut enim lignum, quia est calefactum habet in se causam & fundamétum relationis realis ad calefacientem; ita scibile quia scitur, habet causam vt referatur realiter ad scientiam. Respondet D.Thom. 5. Metaph. cap. 15. esse discrimen inter calefacientem & scientiam: Nam calefactio est actio recepta in ligno, lignum afficiens, & immutans, vnde est causa ligno vt ordinetur realiter ad ignem calefacientem; scientia vero est actio non transiens in rem scibilem, nec rem illam afficit intrinsecè, aut immutat, sed solùm deno-

denominat extrinsece, quocirca non est causa sufficiens in ipso relationis realis ad scientiam.

Scientia licet extrinseca scibili verè afficit scibile.

Sed contra. Primo licet scientia sit extrinseca scibili, verè tamen afficit, & denominat scibile: ergo etiam verè potest fundare relationem. Nam etiam denominatio extrinseca potest fundare relationem, si cætera non desint, duo enim agentia sunt similia in actionibus, licet actio sit denominatio extrinseca. Secundo & si denominatio extrinseca non immutet intrinsecè, immutat tamen extrinsecè, quod satis est ad fundandam relationem.

Aliter ergo responderi potest, solam denominationem extrinsecam non esse sufficientem causam, vt aliqua relatio non sit realis vt probat argumētum: verum ex alio capite hic non potest esse relatio realis, quia relatio realis requirit distinctionem fundamenti, & termina, in hac relatione idem esset fundamentum & terminus: Nam scientia denominans extrinsecè esset fundamentum simul & terminus relationis scibilis; scibile enim quatenus denominatur à scientiâ referretur ad scientiam, eiusdem autem ad seipsum non potest esse relatio realis. Adhæc denominatio extrinseca non est causa sufficiens vllius relationis realis intrinsecè. De qua hic agitur.

Obiicies secundo. In scibili inueniri fundamentum relationis realis ad scientiam. Nam causa est fundamētum sufficiens relationis ad effectum: at scibile est causa materialis & obiectiua scientiæ; dat enim materiam scientiæ & suo modo specificat scientiam. ergo potest referri ad scientiam. Respondeo obiectum causam esse scientiæ, quia est causa vt scientia sit de ipso, & vt

refera-

referatur ad ipsum, non verò suæ relationis ad scientiam nec vt ipsum referatur ad scientiam. Deinde hoc non est esse proprie causam per veram & propriam causalitatem, sed est esse rationem & fundamentum propter quod possit à nobis concipi per modum causæ.

Ex his igitur sequitur. Primo relatiua huius tertii modi esse verè relatiua non per propriam relationem sed per relationem aliorum ad ipsa. *Relatiua tertij modi sunt verè relatiua.*

Secundo esse relatiua realia non per relationem propriam ad alia sed per relationem realem aliorum ad ipsa. Quod verò de relatione rationis dicitur, id verum est, quia enim scibile non habet vnde fundet relationem realem ad scientiam; Ideo intellectus apprehendit scibile per modum aliarum rerum recipientium actionem suorum agentium, & refert illud ad scientiam, sed hæc est fictio quædam intellectus, & modus noster imperfectus apprehendendi res. *Realia.*

Tertio sequitur relatiua tertii modi esse prædicamentalia si purè relatiue sumantur. nam nullas dari relationes essentiales infra demonstrabimus. Neque verò requiritur vt aliquid sit relatiuum, vt dicat ex parte sua relationem ad aliud, sed satis est vt denominetur à relatione alterius ad ipsum. *Prædicamentalia.*

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

An in omni re poßit fundari relatio.

DIfficultas eſt Primò de Subſtantia, ſecundò de relatione, tertiò de denominationibus extrinſecis an ſcilicet in hoc triplici rerum genere poſſit fundari relatio realis.

Quantum ad Primum. Quidam negant poſſe in ſubſtantia immediate fundari relationem realem. Primò. Quia relatio prædicamentalis eſt accidens: atqui accidens non poteſt eſſe idem re cum ſubſtantia, relatio verò debet eſſe idem cum ſuo fundaméto: ergo ſubſtantia non poteſt eſſe fundamentum relationis.

Secundo. Quia ſi quæ relatio in ſubſtantia fundaretur, ea maximè eſſet identitas ſubſtantiarum, atqui relatio identitatis non eſt realis; ergo. Minor patet, *quia* relatio quæ æque conuenit extremis actu exiſtentibus, ſicut nõ exiſtentibus, non eſt realis: talis autem eſt relatio identitatis: Nam Petrus & Paulus non *exiſtentes*, ſunt idem in humana natura, & *eiuſdem naturæ ſpecificæ*; certum autem eſt hanc *relationem identitatis* inter terminos non exiſtentes non eſſe realem; ergo & inter terminos exiſtentes cum vtrobique ſit eadem relatio, & vnitas ſpecifica in qua fundatur hæc relatio identitatis ſeu vnitas per intellectum.

Poteſt relatio realis fundari in ſubſtantia.

Dicendum tamen eſt poſſe in ſubſtantia immediate fundari relationem realem. Ratio eſt. Quia id neq; repugnat ex parte ſubſtantiæ neq; ex parte relationis. Ex parte ſubſtantiæ quidem; quia ſicut aliis naturis ita & ſubſtantiæ poteſt conuenire aliqua ex rationibus fundandi, & quidem eodem planè modo quo aliis naturis; ergo

ergo si in aliis naturis est sufficiens ratio ad fundandam relationem etiam in substantia erit sufficiens. Verbi gratia, vnitas in quantitate fundat relationem æqualitatis, in qualitate relationem similitudinis: Ergo etiam in substantia fundabit relationem identitatis, maximè cum identitas in substantia nihil aliud sit quàm similitudo in substantia. Ex parte verò relationis non repugnat. Nam si quæ esset repugnantia, ex eo proueniret quod relatio sit accidens substantiæ; accidens autem cum sit extra rationem substantiæ non potest identificari substantiæ; Verùm hæc repugnantia nulla est; Non enim est necesse relationem esse accidens Physicum fundamenti, sed satis est, vt sit accidens logicum quod possit abesse & adesse præter fundamenti corruptionem; ad accidens enim Physicum requiritur, vt sit res quædam distincta ab eo, cuius est accidens & ipsi inhæreat, vti cernimus in quantitate, & qualitatibus, quod relationi non conuenit, cum non sit res distincta à fundamento, vti quæstione tertia explicatum est.

Quod si dicas, relationes has fundari in substantia, mediante vnitate, quæ est accidens. Respondeo. Relationem non esse necessariò idem cum ratione fundandi, sed cum fundamento; quare & relationes in substantia fundatæ, non est necesse vt sint idem cum vnitate, sed cum substantia. Quanquam & ipsa vnitas substantiæ est idem cum substantia; Formaliter enim & in recto dicit substantiam connotatiuè vero indiuisionem, vt docetur in Metaphysica.

Identitas substantiarum quid?

Ex quo patet ad primam rationem primæ sententiæ. Ad secundum. Respondeo. Identitatem substantiarum, vt est à parte rei, esse similitudinem substantiarum in essentia, quæ similitudo non minus est realis, quàm aliæ similitudines, in qualitate vel quantitate, neque talis relatio conuenit realiter nisi substantiis actu existentibus. Nam substantiæ actu non existentes, non sunt à parte rei similes, sed tantùm, vt sunt apprehensæ ab intellectu.

Si verò loquamur non de identitate similitudinis, sed de identitate conceptus, & rationis genericæ, vel specificæ (quæ est propria identitas essentiarum tam in substantiis quàm in accidentibus) talis identitas non est relatio realis; tum quia non est inter terminos distinctos, quod requiri ad relationes primi modi infra ostendemus: tum quia est inter terminos non in re sed in ratione existentes; natura enim generica, & specifica non existit in re sed in intellectu per abstractionem.

At obiicies. Saltem hæ relationes non erunt prædicamentales, quia fundantur in vnitate quæ est quid transcendentale; & vagatur per omnia prædicamenta. Respondeo. Rationem quidem fundandi vagari per omnia prædicamenta, sed non relationem fundatam; Non enim est necesse relationem pertinere ad idem prædicamentum, ad quod pertinet ratio fundandi; alioqui paternitas pertineret ad prædicamentum actionis; & filiatio ad prædicamentum passionis, quia ipsorum rationes fundandi sunt & actio & passio.

Obiici-

Obiicies secundo. Relatio fundata in substantia, esset substantia, quia esset idem cum suo fundamento, quod est substantia: at hoc dici non potest, quia relatio est distinctum genus prædicamenti à substantia, & genera prædicamentorum sunt primo diuersa ita vt de se inuicem prædicari non possint.

Respondeo, Non est necesse prædicamenta distingui ex natura rei, sed satis est distingui ratione. Quamuis igitur relatio sit idem re cum substantia, tamen considerari potest, & vt substantia & vt relatio; & quia hæ duæ considerationes ferunt secum distinctos modos afficiendi & denominandi primam substantiam, idcirco ad diuersa prædicamenta spectant: neque necesse est relationem esse accidens substantiæ Physicum, sed logicum, quomodo etiam substantiis conuenit habere se modo accidentis, vt alias dictum est. *Prædicamenta non est necesse ex natura rei distingui.*

Quantum ad secundum sunt tres sententiæ. Prima sententia, negat vniuerse relationem fundari posse in alia relatione. Ita S. Thom. cum suis prima parte q. 42. art. 1. fundamentum est: quia ratio referendi non refertur, sed est id quo alia referuntur, alioqui daretur processus in infinitum; Cum ergo relatio sit ratio referēdi, ipsa non referetur per aliam relationem, sed seipsa. Verum hæc ratio non concludit. Nam dici posset rationem referendi, vt est ratio referendi, & vt quo, non referri nisi seipsa: at si consideretur sub aliis rationibus, vt quod, seu vt res quædam habens suam peculiarem rationem fundandi, & suum peculiarem terminum, nihil prohibet quo minus referri possit & ipsa per *An ex eo quod relatio sit ratio referendi non fundet relationem?*

aliam relationem; similitudo enim albi vt est conuenientia duorum alborum in albedine, est ratio referendi album, ad aliud album, & simul ipsa seipsa refertur vt quo ad eundem terminum, nempe ad album: at quatenus consideratur non vt ratio referendi ad album seu vt res & natura quædam habens conuenientiam cum alia relatione, sic potest ad aliam relationem referri non minus quàm vnum album ad aliud album, quia habet in se causam nouæ & distinctæ relationis, iuxta ea quæ dicta sunt à nobis quæstione prima.

Sententia secunda. Vniuersè affirmat in relatione fundari posse aliam relationem. Ita Scotus cum suis in secundo quæst. 1. distinct. 4. Fundamentum est: Sicut enim aliæ res habentes suas rationes fundandi, sunt sufficientes ad alias relationes fundandas ita & relatio; posita enim causa, necesse est poni effectum. *Cum* ergo causæ relationum sint communes, tam *relationi* quàm aliis rebus, ipsa quoque relatio erit communis: sed hæc sententia consequenter quidem *loquitur*: quia si relatio est res distincta à *fundamento habet in* se propriam realitatem, quia *sufficienter fundare* potest aliam relationem, verum nullo modo potest soluere illam difficultatem de infinitis actu relationibus *sup*posita earum distinctione ex natura rei vti quæstione prima demonstrauimus.

Respondet Scotus loco citato, non dari processum in infinitum, quia est status in secunda relatione. Quod ita probat Scotus. Nam prima relatio distinguitur à fundamento; quia fundamentum

potest

potest esse sine illa, siquidé potest esse sine termino talis relationis; secunda verò relatio non distinguitur à prima, quia prima nō potest esse sine illa, quod autem non possit esse sine illa probat ex eo, quia prima relatio non potest esse sine opposita sibi relatione cum sint simul natura, quę quidem duæ relationes sunt fundamentum & terminus secundæ relationis: Quia ergo prima relatio non potest intelligi sine fundamento, & termino secundæ relationis, consequens est non posse intelligi sine secunda relatione, & sic secunda relatio erit de essentia primæ, & ex consequenti non erit distincta essentialiter relatio à prima & sic non procedetur in rationibus in infinitum.

Verum Scotus si quid probat solum probat secundam relationem re non distingui à prima eo modo quo prima distinguitur à suo fundamento; nam fundamentum primæ potest esse sine illa, illa autem ita fundamentum secundæ est, vt non possit esse sine secunda; non probat autem ratione istas relationes non distingui. Nam cum habeant distincta fundamenta & terminos, necesse est ipsas quoque relationes esse vt minimum ratione distinctas. Vnde saltem sequetur infinitas esse relationes non re, sed ratione distinctas.

Dices probare Scotum primam & secundam relationem non solum esse eandem re, sed etiam eandem essentialiter: quia prima sine secunda non potest essentialiter intelligi. Respondeo. Velle quidem hoc probare Scotum, sed non rectè: primo quia illud fundamentum est falsum; Id sine quo res non potest intelligi non distinguitur essentialiter à re. Patet enim sine termino non posse intelligi relationem, & tamen alia

est essentia termini, alia relationis. Secundo Falsum etiam est primam relationem non posse intelligi sine secunda: tum quia prima relatio sufficienter intelligitur secundum suam essentiam, intellecto proprio fundamento & termino, quia ab his tantum duobus in sua essentia dependet: tum quia secunda relatio est quid consequens ad primam; fundatur enim in duabus primis quæ tanquam ad illam consequuntur. Ergo. Tertio Falsum etiam est concepto fundamento & termino non posse non concipi relationem. Nam in conceptu fundamenti & termini secundum se accepti continetur conceptus relationis solum virtualiter non formaliter. Nam sicut relatio est quid consequens ad fundamentum & terminum, non verò est ipsa essentia fundamenti & termini simul; ita & conceptus relationis consequenter se habet ad conceptum fundamenti & termini, ita vt per Dei potentiam possit impediri ne sequatur; sicut essentiales proprietates impediuntur à Deo ne sequantur ad suas essentias.

Est enim relatio medium quid inter fundamentum & terminum nempe habitudo fundamenti ad terminum; potestquè fundamentum concipi, secundum se, sine habitudine ad terminum. Fateor tamen si concipiatur fundamentum non secundum se, sed respectu termini, non posse non concipi relationem.

Quod si quis dicat. Non repugnare, dari relationes infinitas, non actu, sed potentia distinctas, id

id abunde in prima quæstione à nobis refutatum est.

Tertia sententia est media, quasdam relationes referri seipsis & non fundare alias relationes, quasdam verò referri per alias. ita Ruuius hic secutus Suarium. Secundo Metaph. disput. 47. Sect. 10. Relationes enim si sint sibi oppositæ in ratione termini vna seipsa refertur ad alteram cum ex seipsis habeant oppositionem & distinctionem & diuersitatem: si verò non sint sibi oppositæ per modum termini; possunt ad se referri per aliam relationem. Verbi gratia, paternitas ad filiationem refertur seipsa; seipsa est enim ab ea *distincta* & illi opposita non per aliam relationem distinctionis vel oppositionis, quia hæ relationes includuntur formaliter vel virtualiter in paternitate: at vero paternitas ad aliam paternitatem non oppositam in ratione termini, non potest referri seipsa, quia illam ex sua essentia non respicit vt terminum, neque ad illam essentialiter, sed accidentaliter habet se relatiuè: nam paternitas vt paternitas non respicit aliam paternitatem, sed filiationem. quare etsi respectu filiationis ad quam se habet relatiuè exercet seipsa omnes conuenientes sibi relationes; tamen respectu paternitatis, ex sua essentia non habet se relatiuè, sed quasi absolutè. Vnde eget relatione superaddita ad hoc, vt possit referri ad ipsam, nempe relatione similitudinis.

Porro hæc sententia bene soluit illud argumentū de infinitis relationibus, quia tandem venitur ad oppositas rela-

relationes in quibus ſtatur & non proceditur vlterius. Verbi gratia, duæ paternitates ſunt ſibi ſimiles per duas relationes ſimilitudinum, ipſæ verò ſimilitudines ſunt ſibi ſimiles ſeipſis, quia ſunt ſibi oppoſitæ in ratione termini.

Verum hæc doctrina non eſt vſquè adeo ſolida & vera. Nam vt quæſtione prima demonſtrauimus; in communi relationes oppoſitæ habent in ſe rationes fundandi alias relationes, non minus quamquęcunque aliæ res: Nam ſicut res abſolutè propter vnitatem & conuenientiã in naturâ abſolutâ fundãt relationes ſimilitudinis ad terminum abſolutũ, ita & duæ relationes oppoſitæ propter conuenientiam in natura relationis, fundare poſſunt nouam relationem ſimilitudinis ad relationem oppoſitam. Neque dici poteſt ſimilitudines alborum eſſe ſibi ſimiles ſeipſis, non vero ſimilitudine ſimilitudinum; alia eſt enim ſimilitudo alborum, alia ſimilitudo ſimilitudinum: Nam illa eſt ſimilitudo in duabus rebus abſolutis; hæc vero in *duabus rebus* relatiuis. Quamuis igitur vt ſint *ſimilitudines* albo-rum referantur ad alba ſeipſis, *non per alias relationes* tamen vt ſunt ſimiles in rel*atione ſi*militudinis non ſe-ipſis referuntur; ſed per ſimilitudines ſimilitudinum. Vbi enim ſunt diſtincta *f*undamenta & termini ibi ſunt diſtinctæ relationes, at ſimilitudo ſimilitudinum habet diſtinctum fundamentum, & terminum à ſimilitudine alborum, cum in *illa* fundamentum & terminus ſint duæ relationes, in hac vero duo abſoluta: ergo ſimilitudo ſimilitudinũ eſt relatio, diſtincta à ſimilitudine alborum, neq; per eandem relationẽ res refertur ad terminum abſolutum, & ad terminum relatiuũ iuxta ea quæ diximus in prima quæſtione.

Nos igitur cum prima sententia dicimus non posse fundari relationem in alia relatione: quia relatio cum non sit res distincta à fundamento & termino non habet vnde posset fundare relationem realem, vti quæstione prima explicatum est.

Relatio non potest fundare aliam relationē.

Quantum ad tertium quidam censent non posse fundari relationem realem in denominationibus extrinsecis, Primo: Quia relatio realis debet realiter immutare subiectum non quidem ratione sui, sed ratione fundamenti: at denominationes extrinsecæ non immutant subiectum, sed sine vlla eius mutatione ipsi adueniunt, vt esse visum, esse cognitum, esse volitum; ergo in talibus denominationibus non possunt fundari relationes reales. Maior probatur quia noua relatio non potest aduenire subiecto nisi ratione noui Fundamenti maximè si terminus ante præexistat.

Secundo. Quia proprium est relationum rationis, fundari in denominationibus extrinsecis: Nam relationes rationis sunt illæ, quę conueniunt rebus, non vt sunt à parte rei, sed vt sunt cognitæ ab intellectu, cognosci autem ab intellectu, est denominatio extrinseca.

Dicendum tamen est. In denominationibus extrinsecis non posse quidem fundari relationes reales intrinsecas, posse tamen extrinsecas rebus denominatis. Ratio primi est, quia cum relatio sit idem re cum fundamento, si fundamentum sit extrinsecum, relatio non potest esse intrinseca. Ratio secundi est, quia formæ quæ possunt secundum essentiam suam denominare aliquod subiectum, possunt etiam secundum

In denominationibus extrinsecis fundātur relationes reales extrinseca.

cundum proprietates illam essentiam consequentes: at dantur formæ extrinsecè denominantes subiecta: ergo & relationes ipsarum essentias consequentes: si enim formæ extrinsecæ habeant se relatiuè ad alia, etiam res ab illis denominatæ habebunt se relatiuè secundum illas. Verbigratia, duo agentia denominantur agentia extrinsecè ab actionibus: si ergo illæ actiones fuerint similes, etiam agentia, secundum illas actiones erunt similia similitudinibus extrinsecis fundatis in actionibus; sunt enim hæ relationes idem re cum suis fundamentis. Cum verò fundamenta sint extrinseca rebus denominatis etiam ipsæ denominationes erunt extrinsecæ rebus denominatis. Nam quod quidam dicunt dari denominationem extrinsecam absolutam non relatiuam, negandum est, quando relatiua oritur ex absoluta, vt accidit in subiecta materia.

Forma extrinseca quomodo immutat subiectum.

Vnde ad primum respondeo. Forma extrinseca eo modo quo denominat subiectum dici etiam potest illud immutare: afficit autem extrinsecè. Ergo & immutat illud extrinsecè, hoc est, *in aliquo esse extrinseco non intrinseco.*

Relationes rationis fundatæ in denominationib. extrinsecis ab actu intellectus sunt intrinsecæ reb9 denominatis.

Ad secundum *Respondeo.* Relationes rationis quæ dicuntur fundari in denominationibus extrinsecis ab actu intellectus, sunt relationes intrinsecæ rebus denominatis, quæ quia à parte rei non conueniunt rebus, sed finguntur ab intellectu, dicuntur relationes rationis. Idcirco autem non possunt conuenire realiter rebus quia omnis relatio est idem re cum fundamento, hic autem fundamentum harum relationum est in re extrinsecum, relatio vero fingitur intrinseca rebus. non potest igitur dici realis. quod si &

si & ipsum fundamentum, hoc est, cognitio fingatur esse intrinsecè in re cognita; iam ex alio capite talis relatio non erit realis, quia habet fundamentum fictum.

QVÆSTIO VII.

Quæ sit relatio prædicamentalis, & quomodo à transcendentali differat.

QVidam volunt relationem prædicamentalem esse accidentalem, transcendentem vero esse essentialem. Sed hi si nomine relationis accidentalis intelligãt relationẽ, quæ sit accidens aliquod Physicum inhærens subiecto, falluntur. Nam nulla relatio est res distincta à fundamento: quare ratione sui non inhæret subiecto, sed solùm ratione fundamenti; sicut enim non habet entitatem distinctam à fundamento: ita nec inhærentiam distinctam. Si verò intelligant relationem fundatam in aliquo accidente, ita vt ea sola sit prædicamentalis, quæ est fundata in accidente, quæ verò fundatur in substantia non sit prædicamentalis; tunc non possunt sufficientem assignare rationem; quare relatio fundata in accidente sit in prædicamento relationis, non vero relatio fundata in substantia. Nam æquè vna ac altera relatio dicit rationem formalem distinctam à suo fundamento, propter quam ponitur in distincto prædicamentali genere, ab eo, in quo ponitur fundamentum: Conueniunt etiam vtræquè hæ relationes in vna communi ratione relationis. Vnde ad vnum & idem genus relationis spectare debent.

Relatio non est accidens Physicum.

Nam si dicas. Relationes fundatas in substantia esse substantiales & ad substantiæ genus pertinere, dicam & ego relationes fundatas in quantitate & qualitate esse quantitatiuas, & qualitatiuas, & ad genus qualitatis & quantitatis pertinere, & sic nulla daretur relatio quæ ponatur in prædicamento relationis, sed omnes ponerentur in prædicamento sui fundamenti. Nam aut necesse est relationem poni in prædicamento fundamenti, aut non est necesse. si primum: omnes relationes erunt in prædicamento sui fundamenti, & sic euacuabitur prædicamentum relationis: si secundum, non erit etiam necesse relationem fundatam in substantia, poni in prædicamento substantiæ, sed æquè ac aliæ relationes fundatæ in aliis generibus prædicamentorum referri poterit ad commune genus prædicamenti ad aliquid.

At oportet inquiunt Relationem esse accidens siquidem est vnum ex nouem generibus accidentium.

Quomodo relatio sit accidens.

Respondeo. Quâ ratione relationes fundatæ in aliis generibus prædicamentorum sunt accidentia, eâdem ratione & relatio fundata in substantia est accidens; Si enim loquamur de relatione formaliter; sic relationem non oportet esse accidens Physicum, sed Logicum: quia potest adesse & abesse à fundamento saluâ eius essentiâ. At hoc eodem modo relatio fundata in substantia, est accidens, quia potest adesse & abesse à substantia. Verbi gratiâ similitudo substantiæ cum altera, ita potest abesse à substantia, sicut similitudo in albedine potest abesse ab albedine. Si verò loquamur de relatione materialiter, secundùm ea quæ illi conueniunt ratione fundamenti, sic verum quidem est relationem fundatam

in

in accidente esse accidens Physicum, & eam quæ fundatur in substantia non esse tale accidens: verùm ratio talis accidentis per accidens planè conuenit relationi; quia non ratione sui, sed ratione alterius. Vnde propter huiusmodi rationem per accidens, non debet arceri relatio fundata in substantia, à prædicamẽto relationis, maximè quia relatio ratione sui præcisè ponitur peculiare genus prædicamenti, hoc est, vt est quid distinctum secundùm suam formalem rationem à fundamento. Cùm igitur ratione sui non includat rationem accidentis Physici (hoc enim habet ratione fundamenti) sequitur impertinens esse ad rationem prædicamenti relationis, esse accidens Physicum. Non enim vt inhæret subiecto, sed vt refert subiectum ad terminum, est peculiare genus prædicamenti: potest autem referri ad terminum siue subiecto inhæreat siue sit idem cum subiecto. Quare satis est vt relatio sit accidens Logicè non Physicè, cùm ratio formalis relationis non postulet aliam rationem accidentis.

Quod si dicas. Vtrumque requiri ad relationem prædicamentalem, & vt sit accidens Physicè, & vt referat ad terminum. Respondeo. Iam est ostensum primam illam rationem, per accidẽs facere ad relationem; Vnde non potest nisi per accidens requiri. Ratio enim relationis formaliter æquè saluatur si relatio sit accidens *Physicum*, sicut si non sit accidens; alioqui huius rei nulla ratio iusta afferri ab aduersariis potest.

Iam verò si relationem accidentalem vocent eam quæ nõ est essentialis, sic verum quidẽ dicunt, omnem relationem prędicamentalem esse accidentalem, sed ex eo sequitur nullam dari relationem non prædicamẽtalem, si præcisè sumatur, quia nulla datur relatio quæ sit *Nulla datur Relatio non accidentalis.*

essentialis, cùm absolutum, & relatiuum toto genere differant, vt mox ostendemus; & sic mala erit diuisio relationis in prædicamentalem & transcendentalem, hoc sensu acceptam, hoc est in accidentalem, & essentialem, quia nulla est essentialis, sed omnis est accidentalis.

Confirmatur. Deinde vt rectè argumentatur Vasquez. Relatio illa transcendentalis, si est relatio, est pura relatio, & essentialiter relatio (non enim dici potest relatio nisi essentiam relationis habeat) at quæ est essentialiter relatio, est relatio secundùm esse, ac proinde prædicamentalis. Ergo nulla datur relatio non prædicamentalis.

Vera sententia de Relatione Prædicamentali. Alii igitur & melius dicunt, relationem prædicamentalem esse illam, quæ est pura relatio, nec aliquid de alio quocunque genere prædicamenti includit, siue essentialiter siue accidentaliter, vt est paternitas, similitudo, æqualitas; hæc enim nomina sunt imposita ad significandos puros respectus, non verò ad significanda absoluta cum respectibus. Non prædicamentalem verò relationem esse volunt illam, quæ præter relationem dicit aliquid absolutum. *Quæ Relatio non Prædicamentalis.* Sic pars dicit relationem ad totum, sed non solam; dicit enim etiam entitatem absolutam quâ est pars sui totius, sic caput, dicitur capitati caput, & manus manuati manus (hoc enim modo Aristoteles iubet fingi nomina ad explicandam relationem istorum) sic etiam scientia dicit relationem ad scibile sed vnà cum qualitate. Talis igitur Relatio cum includat absolutũ, non potest poni in Prædicamẽto Relationis: & sic erit Relatio non Prædicamentalis. Quocirca & Aristoteles Relatiua secundum Dici, reiicit à Prædicamento Relationis.

Porrò

Porrò quòd aliqua relatio includat absolutum, potest id contingere vel quia est de essentia ipsius absolutum, ita vt non possit sine illo absoluto essentialiter concipi, nec absolutum sine relatione, & sic pleriq; sentiunt de relatione materiæ ad formam, formæ ad materiam, item de relatione scientiæ ad scibile, & omnino potentiarum, habituum, actuum, ad obiecta. Contra quos infra agemus. Vel quia licet relatio illa non sit essentialis absoluto; tamen tali voce significatur, quæ est imposita ad significandum absolutum cum relatione. Vnde non potest significatum talis vocis concipi, nisi concipiatur vtrumq;: & hoc sensu concedi potest relationem esse de essentia talis significati, licet non sit de essentia absoluti. Sic relatio capitis ad corpus, non est de essentia capitis, vt substantia est, quia caput habet essentiam absolutam de genere substantiæ, eamq; retinet etiam quando desinit referri ad corpus, vt si præscindatur à corpore, vel corpus sit penitus consumptum, hæc tamen vox caput, non significat solam substantiam capitis, sed substantiam relatam ad corpus per modũ partis; caput enim alicuius corporis caput est; vnde essentiale eius significatũ est vtrumq; tam absolutum, quàm respectiuum. Hinc ergo patet relationem puram, esse prædicamentalem, quia nihil includit quod non pertineat ad prædicamentũ relationis, non puram verò non esse prædicamentalem; quia includit ens aliquod absolutum, quod non pertinet ad prædicamentũ relationis.

Relatio includit absolutum non essentialiter; sed ex impositione.

At inquies. Etsi includat præter relationem rem absolutam; tamen illa relatio distingui potest ab illa re absoluta, & sic distincta pertinebit ad prędicamentũ relationis, & erit prædicamentalis. Respondeo. Verum quidem id esse absolutè loquendo, non tamen prout tali

Relatio abstracta ab absoluto est Prædicamentalis.

tali voce significatur; caput enim, verbi gratiâ, est relatiuum quiddam, sed tale, vt ex sua impositione significet absolutum, & relatiuum simul: quare stante tali impositione, & significatione talis vocis, non est relatiuum prædicamentale, quia non est purè relatiuum, licet si relatio capitis ad corpus aliâ voce significaretur, puram relationem significante; pertineret ea relatio ad prædicamentum relationis.

Quod etiam fateri velint nolint, debent ii, qui tenent relationes aliquas esse de essentia absolutorum. Nam cùm scientia, verbi gratiâ, non sit purè respectus ad scibile, dicit aliquam entitatem absolutam præter respectum; nisi enim vtrumq; diceret formaliter; esset vel purè absolutum ens, vel purè respectiuum; at quia est partim absolutum, partim respectiuum, distingui in ea possunt duæ rationes, altera absoluta, altera respectiua; nam absoluta formaliter non est respectiua, neq; respectiua formaliter est absoluta, cùm definitionibus & quidem oppositis distinguantur. Quatenus igitur respectiua, pertinere formaliter debet ad prædicamentum relationis, vti & cæteræ relationes formaliter sumptæ: Et ita Aristoteles in cap. de Qualitate in fine docet: relationem scientiæ debere poni in ad aliquid, ipsam verò scientiam in qualitate.

Nam quod dicunt, illud absolutum esse etiam respectiuum, & illud respectiuum esse etiam absolutum, si id intelligant identicè, & materialiter, verè & consequenter loquuntur in sua sententia: Si verò intelligant formaliter, nec verè, nec consequenter loquuntur. Non verè; quia absolutum, qua absolutum, & respectiuum distinguuntur formaliter; quia habent distinctas definitiones, & sic vnum, formaliter non est aliud: non conse-
quen-

quenter; quia ſicut rationale in homine eſt idem cum animali, non tamen eſt de eſſentia animalis; quia non conſtituit animal in ratione formali animalis, ſed vtrũq; eſt de eſſentia hominis, qui ex vtroq; conſtat: ita relatiuum ſi ſit idem cum abſoluto, non ideò eſt de eſſentia abſoluti, ſed ſolùm eſt de eſſentia conflati ex abſoluto & reſpectiuo. Non enim relatio conſtituit abſolutum in ratione abſoluta, cùm abſolutum nõ ſit abſolutum propter relationem formaliter, ſed potius propter non relationem; illud enim dicimus abſolutum quod non refertur, vel omnino, vel ſub aliqua ratione. Quare relatiuum, ſemper eſt extra rationem formalem abſolutam, & ſolùm pertinet ad rationalem formalem conflati ex abſoluto & reſpectiuo, vti ex iſtorum ſententia deducitur.

Iam verò ſi quæras. An omnis relatio non prædicamentalis ſit tranſcendentalis, quidam enim vniuersè ita loquuntur. At multò meliùs alii negant, quos hîc ſequitur Ruuius & Toletus. Nam tranſcendens illud dicitur, quod vagatur vel per omnia, vel per aliqua prædicamẽta, vt apparet in ente, vno, bono, vero, eodem, diuerſo, accidente; at non omnes relationes non prædicamentales vagantur per omnia, vel aliqua prædicamẽta: non igitur dici poſſunt tranſcendentales. Minor patet. Relatio enim ſciẽtiæ ad ſcibile, inuenitur ſolùm in qualitate, relatio capitis, in ſola ſubſtantia, relatio potentiarum, habituum, actuum, ad obiecta, in ſola qualitate.

Non omnis Relatio non Prædicamentalis, eſt tranſcendentalis.

Nam ſunt quædam relationes quæ fundantur in re propria vnius prædicamenti, vt eæ quæ ſunt nominatæ; ſunt verò aliæ quæ fundantur in re communi multis, vel omnibus prædicamentis, vt relatio inhærentiæ fun-

datur in ratione accidentis, communi omnibus generibus accidentium; similiter relatio dependétiæ à Deo, non fundatur in certo aliquo genere entis, sed in communi in ratione entis creati, siue sit substantia, siue accidens: Relationes igitur primi generis, neque sunt prædicamentales, quia includunt absolutum spectans ad Prædicamentum Absolutum, non ad Prædicamentum Relationis: suntq; Relatiua secundum dici; neque transcendentales, quia non sunt communes multis generibus prædicamentorum.

Relationes essentiales poni in Prædicamētis absolutorū, tenet Ruuius.

Quanquam Ruuius hic q. 5. tenet relationes habituum & potentiarum, esse prædicamentales, quia ponuntur in prædicamento qualitatis, cùm sint de essentia dictarum qualitatum.

Quocirca secundùm hanc sententiam non omnes relationes quæ sunt essentiales absolutis dici debent aut possunt transcendentales.

Relationes verò secundi generis, sunt transcendentales, quia cùm includant aliquid *præter relationem*, non sunt prædicamentales, & quia *includunt res diuersorum prædicamentorum, & vagantur per multa prædicamenta, sunt transcendentales*; hæc enim duo ad rationem relationis transcendentalis requiruntur.

Relatio transcendentalis præcisa ab absoluto est Prædicamētalis.

Dices Relationes transcendentales & si vt dicunt tam absolutum, quàm respectiuum non pertineant ad prædicamentum relationis: tamen vt illæ relationes præscinduntur ab absolutis, sic possunt spectare ad prædicamentum relationis; præscindi autem possunt, quia non sunt de essentia absolutorum, vt probabitur. Respondeo: Concedendo totum. Nam relationes transcendentales ideo non spectant ad prædicamétum relatio-

relationis, quia includunt præter relationes, res diuersorum prædicamentorum, quæ non possunt reponi in prædicamento relationis: Si ergo sumantur præcisè vt abstrahunt à rebus diuersorum prædicamentorum, reponentur in prædicamento relationis. Ratio est: Quia in prædicamento relationis, ex sententia Aristotelis reponuntur omnia relatiua secundum esse, solùmque excluduntur relatiua secundùm dici, vt patet ex definitionibus relatiuorum datis ab Aristotele: atqui à relatiuis transcendentalibus præscindi potest pura ratio relatiuorũ, non includens vllam rationem absolutam, eritq; relatio secundum esse: Ergo talis relatio spectabit per se ad prædicamentum relationis; siquidem omnis pura relatio spectat ad prædicamentum relationis.

Confirmatur primo. Quia si aliqua relatio non diceret rem vllam absolutam, certè nec esset transcendentalis, nec non prædicamentalis: quia relatio quod sit non prædicamentalis, non habet hoc ex essentia sua, sed ex inclusione alterius rei non pertinentis ad prædicamentum relationis. Hac enim de causa Aristoteles exclusit à prædicamento relationis relatiua secundum dici, quod præter relationem includerent aliquid aliud: Ergo si relatio per præcisionem intellectus liberetur ab inclusione alterius entitatis, eo ipso, nullum habebit impedimentum quominus sit in prædicamento relationis.

Confirmatur secundò. Quia relatio per hoc quod est de essentia absoluti, non mutat, nec perdit naturam relationis; alioqui non faceret rem illam referri ad Terminum: Cur igitur illa ratio relatiua integrè præscindi non possit, & effici purè relatiua per intellectum?

Estque hæc sententia certò Aristotelis, qui relatiua prædicamentalia definiuit esse relatiua secundum esse. relatiua autem secundum esse sunt illa, quæ nihil aliud præter relationem dicunt. Vult ergo Aristoteles, omnia illa relatiua esse prædicamentalia, quæ non inuoluunt rem alterius prædicamenti. Si verò idem sit simul relatiuum & absolutum vt scientia: voluit relationem separari ab absoluto & reponi in Prædicamento Adaliquid. vt ex vltimis verbis in Cap. de Qualitate manifestum est.

An tollẽda Relationes transcendentales.

Sed instabis. Hac ratione tolli omnes relationes transcendentales. Nam si potest semper præscindi relatio ab absoluto, talis relatio secundum essentiam erit prædicamentalis. Respondeo. Si relationes transcendentales illæ intelligantur, quæ sunt essentiales *absolutis*: tales relationes nec antiquitas agnouit, neque nos agnoscimus, vt ex quæstione sequenti patebit. At si relatio transcendentalis sit, idem quod *relatio secundũ dici*, includens aliquod absolutum transcendens, tales relationes non negamus. hoc solo *addito, quod non* omnis relatio secundum dici, *appellari debeat transcẽdentalis*, sed ea solùm quæ *vagatur per multa Prædicamenta* vt Accidens. Nam *aliis*, quæ in vno tantùm Genere Prædicamenti versantur, nulla ratione conuenit talis appellatio. vt paulo antè ex Toleto & Ruuio ostendi. quæ enim vno Genere Prædicamenti continentur non transcendentalia sed prædicamentalia dici debent.

Qua relatio dici potest transcendentalis.

Quare illa solùm Relatio secundum dici, transcendentalis vocari poterit quæ includit absolutũ aliquod transcendens, vt est relatio Accidentis, causæ, creaturæ, &c. quæ verò includit absolutum ad vnum tantum Genus Prædicamenti spectans, nullo iure dici potest transcendentalis.

dentalis. Si verò præscindatur ab absoluto: talis relatio erit prædicamentalis. vt in fine Capitis de Qualitate docet Aristoteles, & cum eo Toletus, Alexander, & alij interpretes illius loci. Vnde patet Relationem talem non secundum essentiam dici Transcendentalem; cum per se ad Prædicamentum Ad aliquid spectet: sed per accidens ratione Absoluti transcendentalis, quod includit, vt illo nomine significatur. Nam simili ratione Relatio secundum Dici, abstracta ab absoluto, desinit esse, secundum Dici, & fit Relatio secundum Esse, & Prædicamentalis.

Notandum verò est Aristotelem duplicia Relatiua statuere. alia secundum dici: alia secundum esse. Illa dicuntur quidem relatiuè, tamen essentia illorum non consistit in illa relatione; sed in natura absoluta affecta relatione. Sic caput dicitur quidem relatiuè. One enim caput alicuius est caput; tamen essentia capitis non est relatio ad aliud, sed substantia, ad quam consequatur relatio partis ad totum. Vnde Aristoteles ait, posse quem cognoscere definitè substantiam capitis, etiamsi ignoret definitè, cuius illud caput sit, & ad quod Totum referatur.

Relatiua secundum dici.

Notandum est secundo. Dupliciter aliquid dici relatiuè ad aliud: Primò formaliter, ratione sui, verbi gratia, caput secundum quod caput est, alicuius caput est. Secundò non ratione sui, sed vt substat alicui rationi, per quam refertur. Sic inquit Aristoteles, bos vt bos, non dicit formaliter esse alicuius, sed solùm vt est possessio, dicitur esse alicuius. Possessio enim est alicuius possessio. Esse verò bouem, formaliter non est esse alicuius. Nam si nullus sit possessor, bos erit bos, & tamen non erit alicuius.

Regula cognoscendi rationẽ formalem cuiuslibet rei.

Vt verò certò constet, sub qua ratione formaliter aliquid sit relatiuum, dat pulchrã regulam Aristoteles. Id enim quo solo posito, & omnibus aliis ablatis, dicitur res illa relatiuè ad aliud, illud est ratio formalis referendi rem illam ad alterã: similiter id quo solo ablato, & omnibus aliis positis, non est relatio, non est ratio formalis referendi. Id quod verum est tam ex parte rei relatæ, quam ex parte termini ad quem est relatio. Dat exemplum Aristoteles de Domino & seruo. Ablatis enim omnibus accidentibus à Domino, & solùm relicto hoc, quod est Dominus, seruus refertur ad dominum, idcirco seruus refertur ad dominum formaliter vt dominus est; non refertur autem ad hominem formaliter, quia illo solo posito, & ablato quod sit dominus, nõ referetur seruus ad ipsum. Sic & ala ad auem non refertur formaliter vt auis est, sed vt alata est. Nam etsi non sit auis, sed animal quadrupes, dummodo alatum sit refertur ad illã ala. Monet igitur Aristoteles, conueniẽter assignari debere correlatiua, hoc est, formaliter secundum regulam datam, ita vt si terminus *formalis relationis* conuenienter assignari non possit, *nisi fingatur nomen*; & dicatur, ala, alati ala; temo *temonati temo*; caput capitati caput. Sic enim *formaliter* & propriè significabuntur termini relationis.

Relatiua secũdum Esse.

Notandum est tertio. Relatiua secundum esse dici relatiua, quia eorum essentia non est alia, quàm relatio. Sic paternitas nihil aliud dicit præter relationem ad filium. Filiatio relationem ad patrem, similitudo relationé ad aliud similé. Relatiua verò secundũ dici dicũtur quidé relatiuè, sed essentia illorũ est quid aliud præter relationé: & ideo non sunt relatiua secundum esse.

Quod si dicas Relatiua secundum esse, præter esse

ad

ad, dicere esse in. Nam sunt & in subiecto, & referunt subiectum ad terminum. Respondeo. In nostra sententia, quæ relationes nòn distinguit re à fundamento, relationem non esse quid inhærens ratione sui, sed ratione fundamenti. Nam cùm sit idé cum fundamento, non inhæret fundamento. Id enim quod inhæret, necesse est distingui ab eo cui inhæret; mediante verò fundamento accidentali, inhæret quidem relatio subiecto, sed fundamenti, non sua propria inhærentia. Quare hæc inhęrentia est extra rationem formalem relationis. Vnde relationes quæ fundantur in substantia, nullam inhærentiam dicunt nec immediatam, nec mediatam. In sententia verò opposita, quæ distinguit relationem realiter à fundamento, inhærentia conuenit relationi vt accidens est; seu vt est relatio accidentalis. Cùm igitur, secundum ipsos hæ duæ rationes in relatione cõstituant formaliter essentiam relationis accidentalis: vtraque est de essentia relationis, & ex consequenti ratio propria relationis præscindi nõ potest in suo conceptu formali, à ratione accidentis.

Relatio inhæret non ratione sui, sed ratione fundamenti.

Alij verò respondent. Relationem prædicamentalem esse purã, non quocunq; modo, sed solùm respectu termini, quia nimirum respectu termini non exercet aliud officium, nisi referendi; ad differentiam aliarum relationum, quæ respectu termini exercent, præter officium referendi, alia quoque officia, vt scientia non solùm dicit relationem ad scibile, sed etiam actum cognitionis circa scibile. Non putant autem obesse relationi puræ, si dicat aliquid aliud præter relationem, sed non ad terminum. Sed isti falluntur. Nam relatiua secundum dici, respectu termini dicunt puram relationem, quia tamé præter relationem, dicunt etiam aliam rem absolutã, reiiciuntur à prędicamento

mento relationis. quia in prædicamento relationis non possunt poni vllæ res absolutę; vt cùm caput ad capitatũ refertur, vel ala ad alatum.

Quod si quæras stando in istorum sententia. An relatio vt accidens est, sit in prædicamento relationis, vel solùm relatio vt relatio? seu vt dicit esse Ad. Relatio enim vt accidens est, non est formaliter relatio, ac ex consequenti non est formaliter in prædimento relationis: quod verò nõ est formaliter relatio, non est formaliter in prædicamento relationis.

Relatio vt accidens est, ad quod prædicamentum spectet.

Respondeo. Accidens sub ratione accidentis esse quid transcendens prædicamẽta, nec pertinere ad prædicamenta, sed esse supra prædicamenta: relatio verò inhærentiæ quam dicit Accidens ad subiectum, etsi vt transcendentalis est, & non pura relatio, non pertinebit eodem modo ad Prædicamenta, tamen si præscindatur ab omni alia re absoluta, pertinebit ad prædicamentum relationis, sicut omnis alia relatio transcendentalis præcisa eodem modo pertinet.

Obiici etiam potest. Relatiuum secundùm *dici* esse etiam secundùm esse; Dici enim *sequitur ad esse. Re*spondeo Aristoteles relatiua *appellat secundùm dici* tantùm, quæ relatiuè dicuntur, *sed* non sunt secundùm suam essentiam relatiua; relatiua verò secundùm esse, appellat ea, quæ sunt secundùm totam suam essentiam relatiua: quare etsi dici sequatur ad esse, non tamen omne dici ad omne esse. Nam quædam dicuntur talia solùm accidentaliter, & denominatiuè, quædam verò essentialiter. Relatiua ergo secundùm dici, cùm non sint essentialiter relatiua, sed absoluta, dicuntur tantùm denominatiuè relatiua: relatiua verò secundùm esse, sunt essentialiter relatiua, quia tota illorum essentia est relatiua.

Dici quomodo sequatur ad esse.

relatiua. & hoc ſenſu dici & eſſe opponuntur; ſicut dici accidentaliter, & eſſe eſſentialiter.

Ex his omnibus concludo primò, Relationem prædicamentalem eſſe relationem puram, hoc eſt, nullam rem abſolutam includentem: Nam Ariſtoteles relatiua ſecundùm eſſe, ſolùm voluit pertinere ad prædicamentum relationis; relatiua autem ſecundùm eſſe dicunt puram relationem. *Relatio Prædicamentalis eſt pura Relatio.*

Vnde non idcirco relatio eſt prædicamentalis, quia eſt accidens, ſed quia eſt pura relatio, neq; vllam aliam rem non pertinentem ad prædicamentum relationis inuoluit: Eſſe verò accidens, per veram inhærentiam, neque conuenit relationi per ſe, & ratione ſui, ſed ratione fundamenti, neque in ratione formali relationis includitur.

Concludo ſecundò. Relationem tranſcendentalem eſſe relationem non puram, hoc eſt, quæ præter relationem includit aliquam rem abſolutam tranſcendentem, & pertinet ad Relationes, ſecundùm dici: Differt verò relatio tranſcendentalis à prædicamentali, nō ratione relationis formaliter, ſed ratione rei abſolutę in relatione incluſæ: Nam ſi præſcindatur relatio ab illa re abſoluta, per ſe ſpectabit ad prædicamentum relationis, & ex tranſcendentali fit prædicamentalis, vti explicatum eſt. *Relatio tranſcendētalis quæ.* *Differt à Prædicamentali.*

At obiicies. Relatio prædicamentalis, eſt idem cum ſuo fundamento, & illud includit: Fundamentum autem eſt quid abſolutum: Ergo relatio prædicamentalis includit aliquid abſolutum, & ex conſequenti erit tranſcendentalis. Reſpondeo. Relatio includit quidem ſuum fundamentum, ſed relatiuè tantùm, vt ſe *Obiectio.* *Soluitur.*

habet ad terminum, non verò absolutè, vt in se est: hoc autem modo includere fundamentum, non est dicere aliquid præter relationem, sed ipsissimam relationem: Nam relatio nihil aliud est, quam fundamentum respectu termini se habens, hoc vel illo modo.

QVÆSTIO VIII.

An dentur aliquæ relationes essentiales absolutis.

Est sententia multorum recentiorum cum Caietano de Ente & essentia cap. 7. quæst. 15. dari aliquas relationes essentiales quibusdam rebus absolutis, vt est verbi gratiâ, relatio accidentis ad subiectum, potentiæ & habitus, & actus ad obiectum, materiæ ad formam. Volunt igitur isti relationes esse complementum essentiale naturarum absolutarum, ita vt neque naturæ absolutæ sine relatione, sint *quid completum* in esse absoluto, neq; relatio *sine absoluto sit quid completum* in esse relatiuo, sed *vtrumq; concurrit* ad complẽdam essentialiter vnam naturã; alioqui si essent completa ratio absoluti, & ratio relatiui in suo genere, *non* posset ex illis constitui vna essentia; ex duobus enim entibus completis, non fit vna essentia, quod est primum principium in Philosophia. Hanc sententiam defendunt Suarius in sua Metaphysic. Disputat. de relatione, & Ruuius hîc quæstione 5. Fonsec. Conimbricenses, & alij recentiores.

Authoritas Aristotelis. Probant autem hanc sententiam primo authori-

tate

tate Aristotelis, 2. de anima text. 33. qui ait essentiam specificam potentiarum sumi ab actibus, & obiectis; quod non potest ita intelligi quasi obiecta sint de essentia potentiarum, (sunt enim re distincta à potentiis) sed quod ordo ad obiecta sit de essentia potentiarum. Similiter Aristoteles 4. Metaphys. text. 2. docet, Accidens ideo esse ens, quia est entis ens, hoc autem est, accidens non aliâ ratione esse ens, nisi per respectum ad substantiam, à qua dependet in ratione entis. ergo respectus ille est de essentia accidentis; accidens enim est ens essentialiter, quare & respectus per quem constituitur in ratione entis, erit ei essentialis.

Secundo ratione. Id sine quo aliquid intelligi non potest, est illi essentiale: atqui multa entia absoluta sine relatione intelligi non possunt: ergo relatio est de illorum essentia. Maior est certa. Sicut enim res se habet ad esse, ita & ad cognosci: si ergo sine aliquo res potest esse, potest & cognosci; quòd si non possit cognosci sine aliquo, non potest etiam esse. Nequè potest dari instantia de relatione, quæ non potest esse, & intelligi sine termino, & tamen terminus non est de eius essentia. *Ratio.*

Nam relatio propriè loquendo in se ipsa, & in sua intrinseca ratione, est sine termino: quia in sua intrinseca ratione illum non includit, & distinguitur ab illo realiter, & essentialiter, solùmque dicitur non esse sine termino, quia non est sine ordine ad terminum, qui ordo ad terminum est ipsa essentia

relationis.id quod alij aliis terminis exponunt; relationem non posse esse, sinè termino in obliquo, quia est ad terminum: posse verò in recto, quia relatio non est terminus. Id igitur sine quo res intelligi non potest, si spectet ad rem illam in obliquo tantùm, non est de essentia ipsius, at si spectet in recto, est de essentia. Semper tamen siue ipsum, siue respectus ad ipsum, est de essentia rei, si illa res sinè eo intelligi non potest. In subiecta verò materia, cùm absolutum non possit in sua intrinseca ratione & essentia intelligi sinè respectu, simpliciter erit de essentia absoluti; quia respectus ille non potest in obliquo, sed tantùm in recto, spectare ad essentiam absoluti; non enim ordo ad respectum, sed ipse respectus secundùm se spectabit ad essentiam absoluti. Minor verò argumēti probatur Inductione in supra dictis relationibus. Scientia enim est res absoluta, quia est de prædicamento qualitatis, quod est genus absolutum, nec consistit in puro respectu; nullus enim purus respectus est qualitas: quare si scientia est qualitas, non ratione puri respectus, sed ratione alicuius rei absolutæ erit qualitas; & tamen scientia non potest intelligi nisi cum ordine ad obiectum; si enim est scientia, alicuius scibilis est scientia: ergo de essentia scientiæ est ordo, & respectus ad scibile. Idem dici potest de accidente, cuius relatio ad subiectum saltem aptitudinalis est illi essentialis: quia non potest intelligi accidens, esse accidens, nisi respectu alicuius subiecti; omne enim accidēs, alicuius est accidens, accidit enim alicui.

Responderi potest. Cum Scoto, Accidens dupliciter sumi posse: primò pro natura fundante respectum accidentis ad subiectum: Secundò pro natura affecta

illo

illo reſpectu: primo modo, reſpectum non eſſe de eſſentia accidentis: poſteriori verò modo, eſſe de eſſentia. hoc autem nihil aliud eſt, quàm reſpectum eſſe de eſſentia conflati ex abſoluto & relatiuo, quomodo omnis relatio eſt de eſſentia compoſiti, conflati ex fundamento, & relatione. Nam de eſſentia albi ſimilis eſt & albedo & ſimilitudo, cùm, ſi vel albedo deſit, vel ſimilitudo, non poſſit intelligi album ſimile. Sed hæc reſponſio refellitur: non enim ſolùm ſecundo, ſed etiam primo modo accidens non poteſt intelligi ſine reſpectu ad ſubiectum. Nam vel tunc habet aptitudinem, vt inſit ſubiecto, vel non habet: Si habet, habet & reſpectum, quia aptitudo illa vel eſt reſpectus ad ſubiectum, vel ſine reſpectu intelligi non poteſt; ſi non habet, non erit aptum eſſe in ſubiecto, & ex conſequenti non erit accidens; id enim quod non eſt aptum eſſe in ſubiecto, non eſt accidens.

Secunda ſententia eſt communis antiquorum Peripateticorum. Nullam relationem eſſe de eſſentia abſoluti, ſed omnes illas relationes quæ putantur eſſentiales, fundari in eſſentia abſoluti, & eſſe proprietates ad illam conſequentes. Quæ ſententia vt explicetur, oſtendendum eſt quid de hac re Ariſtoteles ſenſerit, quid veteres Philoſophi. Tum erit firmis rationibus comprobanda.

Ariſtotelem nullas agnouiſſe relationes eſſentiales §. 1.

Ac inprimis hanc ſententiam fuiſſe Ariſtotelis minimè dubitari poteſt. Is enim cum aliquot in locis ean-

dem quæstionem proposuisset, semper ita resoluit vt negaret vllam rem absolutam esse essentialiter ad aliquid. Imò si quæ relatio inueniatur in re absoluta, eam non ad illud genus absolutum, sed ad genus ad aliquid referendam esse docuit.

An Qualitas secundum Aristotelem sit ad aliquid.

Nam in primis in capite de Qualitate vltimo loco eam quæstionem mouet. An aliqua qualitas sit ad aliquid. cuius quæstionis, non is sensus est, an scilicet accidentaliter aliqua qualitas sit ad aliquid; de hac enim re nemo dubitat. Neque Aristoteles negare poterat hoc sensu qualitatem esse ad aliquid: cum alibi expresè doceat in qualitate fundari multas relationes accidentales; imò in hoc ipso loco immediatè ante docuit Proprium qualitatis esse vt secundum eam simile vel dissimile aliquid dicatur. Sensus igitur est, an *secundum* suam essentiã aliqua qualitas sit essentialiter ad aliquid. Id quod etiam ex ratione dubitandi, quam introducit, patet. Habitus enim (inquit) & dispositiones ad aliquid dicuntur; & in particulari de scientia id dicit, scientia enim alicuius scibilis scientia *dicitur*. Hæc exempla sunt ex earum qualitatum genere, *quæ essentialiter esse ad aliquid existimantur. Quare non est dubium de talibus relationibus velle inquirere,* quæ sunt de essentia qualitatum.

Intentum Aristotelis.

Responsio Aristotelis.

Respondet igitur ad Quæstionem negatiue, cùm ait non debere nos conturbari, quod inter qualitates, ea quæ sunt ad aliquid, connumerata sint eo quod habitus, qui videntur esse ad aliquid, sint numerati in prima specie qualitatis. Absurdum igitur reputat Aristoteles in qualitate poni, id quod est ad aliquid. At si qualitas essentialiter sit ad aliquid; vt authores primæ sententiæ volunt; non solùm id absurdum non esset sed necessa-

necessarium planè. Si enim habitus secundum suam essentiam in qualitate poni debet, & relatio sit eius essentia: necessario quoq; relatio & ad aliquid, in qualitate ponenda esset, & maximè conturbari nos oporteret. Quod in qualitatibus ea quæ sunt ad aliquid, sint numerata, permiscendo summa rerum genera. Porrò duas affert rationes propter quas dictæ qualitates, non sunt ad aliquid, quæ ostendunt dictas qualitates accidentaliter non essentialiter ad aliquid esse. *Rationes Aristotelis duæ.*

Prima est. Quia scientia, inquit, in genere tantum dicitur ad aliquid, in specie autem & in singulari non dicitur esse ad aliquid. Dicimus enim scientiam esse alicuius scibilis scientiam, eam tamen Grammaticam, quæ est species scientiæ; esse alicuius Grammaticam nõ dicimus. Cum igitur scientia in specie & in singulari non sit ad aliquid, signum est, scientiam in genere non essentialiter sed accidentaliter ad aliquid dici: tum quia scientia in specie, est magis scientia quàm in genere; magis enim scimus cum singularum rerum habemus scientiæ quàm cum in genere tantùm: Si ergo ea relatio esset essentialis scientiæ magis esset essentialis scientiæ in specie: quod cum non ita se habeat sequitur neq; scientiam in genere id conuenire essentialiter. Certum enim est quia quæ essentialiter conueniunt generi, conueniunt quoq; essentialiter speciebus. Porro scientia ideo dicitur accidentaliter ad aliquid, quia hoc nomen scientiæ impositum est ad significandam qualitatem, vna cum relatione ad scibile. Nomen autem Grammaticæ solum est impositum ad significandam pure qualitatem vt est quid absolutum. 1.

Altera ratio est quandocunque, inquit, contingit, idem ipsum, & quale, & ad aliquid esse: nihil inconue- 2.

niens

Secundum Aristotelem Relatio scientiæ ad scibile in Prædicamento Adaliquid ponitur.

niens est in vtrisque hoc generibus enumerare; qualitatem scilicet in genere qualitatis, ad aliquid autem in genere ad aliquid: quare & ea relatio quæ in scientia cernitur secundum doctrinam Aristotelis, non in qualitate (vt isti volunt) sed in ad aliquid erit reponenda. Vnde sequitur eam relationem non esse de essentia qualitatis: Nam genera prædicamentorum essentialiter distinguuntur, nec vnum de alio dicitur essentialiter: at si relatio aliqua esset de essentia qualitatis in qualitate poni deberet, in qua ponitur tota illius qualitatis essentia. Imo & qualitas eadem ex causa poni deberet in Prædicamento Ad aliquid vtpote eius essentiam constituens.

Responsio Aduersariorum.

Non habent quod respondeant aduersarii, nisi Aristotelem non de omni relatione scientiæ esse locutum, sed tantum de accidentali & prædicamentali. Distinguunt enim duplicem relationem in scientia, vnam essentialem, secundum quam scientia speciem suam sumit à scibili: aliam accidentalem secundùm quàm scientia commensuratur & adæquatur scibili. Hanc autem commensurationem aiunt, non habere scientiam, nisi quando scibile existit, ac proinde accidentaliter.

Refellitur.

Verum satis infirma est hæc euasio. Neque enim Aristoteles quæstionem posuit de aliqua solum relatione sed de omni prorsus quæ habitibus & scientiæ inesse videtur, imò magis de illis relationibus quæ sunt magis intimæ & ad essentiam qualitatum pertinere videntur: magis enim conturbare nos istæ, quàm aliæ possent, propter eas enim habitus videntur esse ad aliquid, cum sint illis essentiales. Ac proinde magis ad eas erat dirigenda responsio. Neque etiam Aristoteles rectè respódisset ad quæstionem, absolutè negando, si solùm de

aliqua & non de omni relatione respondisset; maneret enim insoluta difficultas; & quidem ex maiori parte; si quidem darentur relationes non quæcunque, sed quæ essentiales essent, & propter quas præcipuè Qualitas videretur esse ad aliquid. Et sanè si aliquid cognouisset Aristoteles de istis relationibus essentialibus, credibile non est quin vllas excepisset, cum id ad solutionem quæstionis esset necessarium, & non ita absolutè pronunciasset, Qualitates non esse ad aliquid, potius enim pronunciandum absolutè fuisset, Qualitates quasdam esse ad aliquid, quia essentialiter sunt ad aliquid.

Id ipsum rationes Aristotelis vrgent. Nam ideo docet nos non debere perturbari; quia aliquæ qualitates videntur esse ad aliquid, tùm quia solùm in genere sunt ad aliquid, non in specie: tum quia qualitates quatenus sunt ad aliquid, non ad genus qualitatis, sed ad genus ad aliquid spectant. Hæ autem rationes supponunt nullam relationem essentialem esse in istis qualitatib⁹; alioqui & in specie illis conueniret, & non ad genus ad aliquid, sed ad genus qualitatis spectaret.

Denique Difficultas quam mouet Aristoteles, præcipuè est de illis qualitatibus quæ videntur esse essentialiter ad aliquid vt sunt habitus, & scientiæ quæ videntur non posse intelligi sine respectu ad aliud. Nam de aliis satis constat, quod accidentaliter sint ad aliquid, imò immediatè ante dixerat proprium qualitatis esse vt secundum eam dicatur aliquid simile vel dissimile, quæ sunt relationes: cum ergo ad quæstionem respondet negatiuè, consequens est, de iis relationibus respondere, quæ ad essentiam qualitatum spectare videbantur.

Secundo eandem quæstionem mouit Aristoteles in cap. de adaliquid. An nimirum substantia aliqua *Substantia non sunt essentialiter ad aliquid.*

sit ad aliquid. videntur enim, inquit, quædam secundæ substantiæ esse ad aliquid, vt manus alicuius dicitur manus, & caput alicuius dicitur caput. Nam de primis ait certum esse nec ipsas nec partes ipsarum esse ad aliquid. Ad hanc quæstionem respondet Substantias dici ad aliquid non esse ad aliquid, & conuenire illis Definitioné Relatiuorum, secundum Dici, non secundum esse. Quod quid aliud est quàm dicere substantiam accidentaliter non essentialiter esse ad aliquid? quia in nulla substantia idem est esse substantiam, quod ad aliquid se habere; quare dicitur solum ad aliquid, non autem est essentialiter ad aliquid.

Quæ responsio si vera est euertit omnes relationes essentiales. Nam in iis idem est esse substantiam, quod ad aliquid se habere, siquidem de essentia substantiarũ est ad aliquid se habere. Atqui Aristoteles negat hoc modo substantias esse ad aliquid, id est secundum esse, ita vt in eis idem sit esse quod ad aliud se habere. Ergo negat substantias essentialiter referri ad aliquid. sed solum ait referri secundum dici non secundum esse, ita vt in iis aliud sit dici relatiue aliud esse simpliciter, sicut aliud est, esse capitis substantiale, aliud relatio ipsius ad corpus.

Materia quomodo ad aliquid. At inquies. Aristotelem 2. Phys. tex. 26. dicere materiam esse eorum quæ sunt ad aliquid. Respondeo esse ad aliquid secundum dici, non secundum esse eo modo quo caput eorũ quæ sunt ad aliquid; aliud enim est in materia, ipsum esse substantiale, aliud esse ad aliquid.

Quæ relata agnouit Aristoteles. Tertio Aristoteles nulla relata agnouit, nisi vel secundum dici vel secundum esse; & quidem relata secũdum dici, voluit esse illa, quorum esse nõ est idem quod

ad

ad aliquid esse; relata verò secundum esse, quorum esse est idem quod ad aliquid esse. Itaq; relata secundum dici voluit referri accidentaliter, vtpote relatione differente ab ipsorum esse; relata verò secundum esse vult referri essentialiter, vtpote relatione quæ non differat ab ipsorum esse, sed sit idem quod esse. Nam in relatis secundum dici est quidem idem materialiter esse ipsorum, cum ad aliquid esse, formaliter tamen non est idem; sed id proprium est relatorum secundum esse, idem enim est relatum secundum esse, quod relatum secundum essentiam, sicut relatum secundum dici est relatum non secundum essentiam sed tantum secundũ denominationem accidentalem.

Iam igitur relata ista transcendentia cum suis relationibus essentialibus peto ad quod genus pertinebunt? Num ad relata secundum dici? at horum natura est vt in illis non sit idem esse & ad aliquid esse; in relatis autẽ transcendentalibus idem formaliter est esse, quod ad aliquid esse, cùm sint essentialiter relata, & de essentia ipsorum sit relatio: non igitur pertinebunt ad relata secundum dici. Num ad relata secundum esse? at hoc dici nõ potest, tùm quia relata secundum esse sunt prædicamentalia & in prædicamento Ad aliquid: secundũ ipsos autem non sunt prædicamentalia nec in prædicamento ad aliquid, sed in eo prædicamento cuius substãtiam constituunt: tum quia Aristoteles expresse negat substantiam esse relatum secundum esse; quia esse substantiæ nõ est idem quod ad aliud esse: at secũdum istos substantiæ cum sint essentialiter relatæ, deberent statui relata secundũ esse, quia in iis idẽ est esse q̃ ad aliq̃d esse. Ergo talia relata non agnouit Aristoteles, deberet igitur statui tertium genus relatorum, quod nec sit secundum

Relata transcendentia, nec sunt secundum Dici, nec secũdum Esse.

dici, nec secundum esse, quod est inauditum in schola Peripateticorum.

Veterum Peripateticorum eandem fuisse sententiam. §. 2.

Maximam Philosophorum partem docere nullas relationes esse de essentia absolutorum, sed tantum ad essentiam absolutorum consequi, testis est Fonseca 5. Metaph. c. 15. q. 1. sec. 4. Id ita verum est, vt vix ex antiquis vllus nominari possit, qui expresse docuerit, relationem esse de essentia absoluti: plurimi verò & præcipui contrarium & asseruerunt & argumentis confirmarunt. Proferam præcipuos aliquot quos alii velut antesignanos sequuntur. Auer. 1. Phys. tex. 70. probat relationem potentiæ (quæ statuitur esse essentialis materiæ) non esse de essentia materiæ. [Esset enim, inquit, materia in prædicamento ad aliquid non in prædicamento substantiæ] scilicet id argumentum sumpserat ab Aristotele cap. de ad aliquid: vbi docet substantiam non posse esse ad aliquid. nec in substantia idem est esse substantiam & esse ad aliquid. Quamuis autem Auerroës loquatur de materia tantùm, tamen ratio ipsius est vniuersalis, & omnes relationes essentiales euertit. Quia sicut nulla substantia potest esse essentialiter ad aliquid, alioqui reponeretur essentialiter in Prædicamento ad aliquid: ita & nulla Quantitas aut Qualitas atquè adeo nulla res absoluta ad alia Prædicamenta spectans potest esse ad aliquid: quia res vnius Prædicamēti, non est essentialiter res alterius Prædicamenti.

Auerroës.

Materia non refertur essentialiter ad Formā quia esset in Prædicamento Ad aliquid.

Dices,

Dices, id non sequi, quod si substantia sit essentialiter relatiua, debeat reponi in Prædicamento ad aliquid; reponi enim debet in Prædicamento substantiæ, quia substantiæ essentiam complet.

At contra: sicut substantiæ essentia secundum istorum sententiam completur per relationem: ita relationis essentia completur per substantiam; neutrum enim sine altero essentialiter est completum, ac proinde vtrumquè per vtrumquè completur essentialiter. Si ergo relatio quia complet essentiam substantiæ in Prædicamento substantiæ collocari debet: pari ratione, quia substantia complet essentiam relationis in Prædicamento relationis collocanda esset. Quare rectè Auerroës vrget argumentum Aristotelis, quo probat substantiam ideo non posse esse essentialiter ad aliquid, quia non potest reponi in Prædicamento ad aliquid. *Instantia refellitur.* *Nota.*

Dices in Ad aliquid reponi solum eas relationes, quæ præter esse relatiuum nihil aliud absolutum inuoluunt. *Altera instantia reiicitur.*

Contra: sicut in Prædicamentis absolutis, reponuntur in istorum sententia non solum pura absoluta, sed etiam ea absoluta, quæ inuoluunt essentialiter relationem: cur non simili ratione in Prædicamento relationis reponi debeant, non solum pura relatiua, sed etiam ea quæ essentialiter inuoluunt absolutum? Quare licet fatear in Prædicamento ad aliquid reponi solum purè relatiua quia secundum Aristotelem & veritatem non dantur vllæ relationes essentialiter absolutæ, nec absoluta essentialiter relatiua: tamen supposita istorum sententia de relationibus essentialiter absolutis, sequitur debere eas reponi in Prædicamento ad

ad aliquid reponi solum pure relatiua quia secundum Aristotelem & veritatem non dantur vllæ relationes essentialiter absolutæ, nec absoluta essentialiter relatiua: tamen supposita istorum sententia de relationibus essentialiter absolutis, sequitur debere eas reponi in Prædicamento ad aliquid; quia non minus sunt absolutæ essentialiter quàm relatiuæ. Sicut enim in Qualitate reponuntur non solum puræ qualitates, sed etiam essentialiter relatæ: ita & in relatione eadem lege ponendæ essent, non solum puræ relationes, sed etiam eæ quæ essentialiter includunt absolutum. Quod quia absurdum est, absurdum quoque erit dari tales relationes.

Cum vero instant, Auerroem alibi docuisse potentiam esse de essentia materiæ, vt in lib. de substantiâ orbis. cap. 1. vbi ait, potentiam esse differentiam essentialem materiæ. Respondendum est, ista minimè pugnare secum. Nam potentia quâ relatiua est, secundum Auerroem non est de essentia materiæ, quod solum nunc negamus: quâ verò potentia *sumitur pro prima & radicali potentia*, quæ *nihil aliud est*, quam natura potens, cui conuenit *aptitudo* & ordo ad formam, sic ex Auerroe & omnium sententia, potentia est de essentia materiæ, de quo in Phys.

Alexandri sententia de relationibus. Alexander 2. natural. quæstion. quæst. 7. & 9. docet tam materiam quam formam non esse essentialiter relata. nam de materia quæst. 7. ait (aptitudinem illam quæ est ad aliquid esse mediam inter materiam & priuationem.) vbi aptitudinem, quia est ad aliquid

quid, distinguit à materiæ essentia, tanquam quid medium inter materiam & priuationem, ac proinde extra essentiam materiæ. Id quod clarius exponit ibidem. quæst. 9. probans animam licet sit actus corporis, non tamen esse essentialiter ad aliquid (quia, inquit, præter ad aliquid, dicit propriam naturam & substantiam, cui accidit, quod sit alterius) ac si diceret, esse ad aliquid est accidens naturæ absolutæ: totamque vim in eo ponit, quod natura absoluta non sit essentialiter relatiua, quia accidit naturæ absolutæ, esse alterius.

Themistius 1. Physic. in text. 61. in Digressione de materia docet materiam non esse ad aliquid, sed relationem illi accidere, (quia, inquit, materia prius in se est res absoluta, quàm referatur & accommodetur ad alia) & ibidem materiam ad suam essentiam non indigere potestate, nec potestatem vllam in prima ac simplici ratione materiæ includi actu; sed primum inquit res quædam est in se Materia & existit, deinde intelligitur aliorum esse materia, & secundum posteriorem hanc considerationem rationem potentiæ contrahit, vbi ex eo quod materia est res absoluta negat illam in suo primo & essentiali conceptu includere relationem siquidem prius est in se quàm ad aliud.

Themistius negat materiā esse essentialiter ad aliquid.

Simplicius 1. Phys. text. 61. ait [Materiæ autem potentiæ accidit vt societatem possit inire cum formis. quare etiam formarum quas est susceptura priuatio fuerit ei accidens] vbi relationem ad formas vult esse accidens

Simplicius.

Ratio Simplicij. *Burlaus.* cidens materiæ. Prius enim, inquit, est per se, quam sit materia alicuius. Burlæus 1. Phys. tex. 70. idem docet quod Auerroes.

Occurritur obiectioni. Quod si obiicias. Cum isti authores de materia loquantur, inde non posse colligi vniuersè negari ab illis relationes essentiales. Non enim est necesse vt qui id de materia negat, neget idem de aliis omnibus.

Vniuersè negatur Relationes essentiales. Respondeo istos authores non quomodocunque id negare de materia, sed ex principiis vniuersalibus, nempe quod res absoluta nō est essentialiter ad aliquid, quòd absolutum prius in se quam referatur; quæ rationes ita sunt vniuersales vt omnibus applicari possint. Quocirca qua ratione relationem negant hi authores esse de essentia materiæ, eadem quoque ratione de quauis relatione absoluta idem negare necesse est.

D. Thomas nusquam meminit Relationū essentialium. Quod ad D. Thom. attinet, certum est eum nullam vnquam mentionem, relationum essentialium fecisse, nec illis ad aliquid saluandum in Theologia aut Philosophia vnquam vsum esse: imo eas quæ vulgo creduntur essentiales, esse accidentales docuisse vti est dependentia creaturæ à Deo de qua 1. p. q. 44. art. 1. ad 1. cum *Negat relationem creaturæ ad Deum esse de essentia.* ex professo quęstionē mouisset an relatio esset de ratione creaturæ cum relatio non possit esse de essentia absoluti: respondit non esse de essentia, sed consequi ad ea quæ sunt de essentia. Datquè rationem, quod cum esse causatum non sit de ratione entis simpliciter, potest ratio entis in rebus creatis sine eo intelligi. Vnde quæst. 45. a. 3. ad 3. docet relationem dependentiæ à Deo esse accidens creaturæ: quod etiam ibi docet Caietan. & Ferar. 2. contra gent. cap. 18. ad primum Scoti.

Sententia S. Thomæ de Relationibus con- Deinde S. Tho. 1. p. q. 13. a. 7. ad 1. duo tantum genera relationum ponit, vnum earum, quæ solas habitudines

tudines dicunt, aliud earum quæ dicunt absoluta cum habitudinibus: quas vocat secundum dici, sicut illas secundum esse. Has igitur ait esse consequentes ad aliquas res absolutas: si consequentes non igitur essentiales. Quo sensu explicat S. Thomam Sotus in cap. de ad aliquid quæst. 1. per totum. Neque valet quod quidam respondent S. Thomam eo loco non omnia genera relationum esse complexum, sed tantum ea quæ Deo conueniunt in ordine ad creaturas. Nam S. Thom. diuidit relationem non tantum vt in Deo est, sed vniuersè: id quod patet tum ex exemplis (inter cætera enim ponit caput & capitatum quæ relatio non est in Deo) tum quia diuidit relationes secundum esse & secundum dici, quæ diuisio est vniuersalissima. Quare cum relationes conuenientes absolutis, dicat consequi ad res absolutas, non agnoscit eas esse essentiales, sed accidentales.

sequentibus ad absoluta.

Mens D. Thomæ.

At inquiunt alibi D. Thomam agnouisse relationes essentiales vt in 1. par. q. 28. a. 1. in corpore vbi quasdam relationes ait esse in natura rerum, quod isti explicant quasi sint essentiales. Sed falluntur. Ibi enim S. Thomas solùm docet relationes quasdam esse reales. quæ sunt in naturis rerum, quasdam rationis quæ sunt in apprehensione. Aiunt etiam alibi docere S. Thomam de materia, quòd sit essentialiter potentia, ita vt potentia non sit accidens eius, sed substantia, vt 1. Phys. text. 80. sect. 15. sed vtrumque verum est secundum D. Thomam & quod potentia prima & radicalis sit de essentia materiæ, & quod relatio materiæ ad formam non sit essentialis illi vti supra pro Auerroe dicebamus.

Male citatur S. Thomas.

Componitur S. Thomas.

Capreolus. *Relatio scientiæ ad scibile.* S. Thomam sequuntur antiquiores Thomistæ Cap. in primo d. 30. quæst. 1. art. 1. ad 9. Aureoli, vbi dicit scientiam non dicere relationem ad scibile non existens, sed tantum relationem rationis. Idem habet a. 2. ad primum, At si relatio scientiæ ad scibile esset essentialis: esset realis etiam non existente scibili. Idem *Ferrar.* *Relatio entis in actu ad ens in potentia.* docet Ferrar. cum S. Thoma 2. contra gentes cap. 12. nullam relationem entis in actu, ad ens in potentia esse realem datque exemplum de scientia, id quod est contra rationem istarum relationum essentialium. *Sotus.* Sotus hic in cap. ad aliquid, asserit istas relationes, quæ censentur esse essentiales absolutis, esse consequentes ad res absolutas. *Toletus.* Idem Toletus in cap. ad aliquid. & in cap. de Qualitate in fine, quibus *in locis* relationem scientiæ reponi docet in ad aliquid; Qualitatem vero scientiæ in qualitate, eamque relationem non esse naturam scientiæ, sed à natura fluere.

Quod idem docet de aliis similibus *Qualitatibus* relatiuis: idque confirmat authoritate *Alexandri*, & Simplicij, Alberti, Boëtij, Pauli *Veneti. Et in 1. Physic.* quæst. 14. ad secundum *docet* materiam quoad suum principale significatum non esse relatiuam; importare tamen relationem quandam consequentem, sicut & scientia (inquit) principaliter non est relatio.

Pererius. Denique Pererius 5. lib. cap. 22. ad primum & secundum ostendit potentiam vt dicit relationem non esse de essentia materiæ propter argumentum Auerrois, quia relatio non potest esse de essentia absoluti.

Ex

Ex quibus infero quod si neque relatio scientiæ, neque dependentia creaturarum à Deo neque relalatio materiæ ad formam formæ ad materiam, neque relatio habituum & potentiarum ad obiecta dici potest secundum hos authores essentialis naturæ absolutæ: non restant vllæ relationes, quæ dici possint essentiales absolutis: tum quia istæ sunt præcipuæ; tum quia quibus rationibus hæ negantur esse essentiales, aliç quoque negari possunt.

Scotus in 4. dist. 12. q. 1. ex professo docet nullam relationem esse de essentia absoluti cum id implicet contradictionem. Scotum sequuntur omnes ipsius discipuli. *Scotus.*

Denique Gregorius Arimin. idem 1. distinct. 28. quæst. 2. ad finem, cum negat ex mente commétatoris materiam esse essentialiter ad aliquid, ita vt quatuor præcipuarum in Philosophia familiarum capita in eam sententiam conspirasse videantur. Auerr. S. Thom. Scotus, Gregorius Ariminensis. *Gregorius.*

Accedit D. Augustini authoritas qui 7. de Trinitate cap. 1. ostendit absurdum & inopinatissimum esse, essentiam vllius rei dici relatiuè. Primo, quia, inquit, essentia, si diceretur relatiuè non esset essentia, essentia enim est ad seipsam, relatio ad aliud, & per essentiam constituitur res ad seipsam, per relationem verò constituitur in ordine ad aliud. *S. Augustinus.* *1. Ratio S. August. Essentia est ad seipsam.*

Si ergo quis relationé dicat essentiam alicuius rei, dicet essentiam non esse essentiam, quia dicet non esse ad seipsam, sed ad aliud. Nam quatenus est ad aliud non est ad seipsam, quatenus autem non est ad seipsam,

non est essentia, ergo quatenus est ad aliud, non est essentia.

2. ratio. *Prior est essentia relatione.*

Secundò quia omnis essentia, quæ relatiuè dicitur, est etiam aliquid excepto relatiuo, ita vt aliud sit per quod sit, aliud per quod relatiuè sit. Quod ipse probat inductione in homine, cùm dicitur Dominus, vel seruus, in equo cum dicitur iumentum, in nummo cum dicitur arra. Homo enim, & equus, & nummus ad se dicuntur, & substantiæ sunt, Dominus verò, & seruus, & iumentum, & arra, ad aliquid relatiuè dicuntur. Si igitur non esset homo, id est, aliqua substantia, non esset qui relatiuè Dominus diceretur, & si non esset equus quædam essentia, non esset quod iumentum relatiuè diceretur, & si nummus non esset aliqua substantia, nec arra posset relatiuè dici.

Idem ratione quoque ostenditur, quia nihil relatiuè dici potest ad aliud, nisi sit aliquid ad seipsum, at est ad seipsum essentiâ, ad aliud relatione, ergo essentia est quid excepta relatione. Quæ duæ Sancti Augustini demonstrationes manifestè concludunt relationem non esse essentiam vllius rei; ex eoquè ostendit contra Arrianos, in diuinis, Patrem non differre essentialiter à Filio, quia etsi differat paternitate à filio, & paternitas sit idem cum essentia Patris, tamen paternitas (cum sit relatio) non est de essentia Patris: essentia enim Patris est illa, qua Pater est ad se, paternitas verò non est ad se, sed ad Filium, non igitur differt essentiâ à Filio, licet paternitate differat. Quòd si relatio posset esse de essentia absoluti, nihil valeret ratio Sancti Augustini, sed relatione differre, esset essentiâ differre. at quia hoc ex ratione propria essentiæ reputat absurdum S. Augustinus, ideo rectè osten-

Relatione differre non est essentiâ differre secũdum Aug.

ostendit Patrem non differre essentialiter à Filio, quia solâ relatione differt. Quod si dicas relationem esse in se essentiam quandam, id refellitur, non enim est essentia absoluti, quæ faciat rem in se esse aliquid (qui est proprius conceptus essentiæ) sed quę facit esse ad aliud, qui est conceptus essentiæ secundum quid.

Neque dici potest Augustinum loqui solum de relatione Prædicamentali; Nam id quod ex instituto probare vult, est, relationem ad nullius rei essentiam absolutam pertinere, quia essentia constituit rem ad se; relatio ad aliud, quæ ratio excludit relationes etiam trãscendentales, eæ enim ad essentiam rerum pertinere dicuntur. Cum igitur per relationes transcendentales rei essentia non constituatur in se sed ad aliud, sequitur non posse dici essentialem. Deinde August. ab essentia diuina quatenus essentia est vult excludere omnẽ relationem. Ergo tam prædicamentalem quam transcendentalem. Ratio enim ipsius vtramque concludit, quia essentia est ad se non ad aliud. Ergo non potest constitui per relationem quæ est ad aliud.

Porro fundamentum Scoti & aliorum est. Quia implicat contradictionem relationem esse de essentia absoluti: absolutum enim constituitur in ratione absoluti, per naturam talem, quæ non requirit terminum, hoc enim est esse absolutum, sine alio esse, & intelligi. relatiuum verò constituitur formaliter per ordinem ad terminum. Sicut ergo implicat contradictionem, naturam essentialiter non requirentem terminum, esse essentialiter requirentem terminum; ita implicat naturam absolutam, esse respectiuam. Nam quamuis non implicat contradictionem esse naturam aliquam essentialiter absolutam, & accidentaliter respectiuam; quia *Scoti Fundamentum.*
tunc

tunc secundùm aliud esset absoluta, secundùm aliud respectiua; tamen quod essentialiter sit & absoluta, & respectiua, implicat contradictionem: quia secundùm idem esset absoluta, & respectiua, & secundùm idem requireret terminum, & non requireret. Nam si de essentia alicuius naturæ est requirere terminum, non potest esse de essentia illius eiusdem naturæ, non requirere terminum, ac ex consequenti, non potest esse de essentia illius naturæ, esse absolutam, quia esse naturam absolutam, est esse naturam non requirentem terminum.

At inquies Accidens est natura absoluta, & tamen non potest existere sine alio nempe subiecto. Respondetur, nos loqui non de existentia actuali, sed de naturis secundùm suam essentiam spectatis, & dicimus naturã absolutam non requirere ad suam essentiam, terminum extrinsecum, aut ordinem ad illum: Naturam verò relatiuam requirere. Deinde quod ad existentiam actualem attinet, potest natura absoluta requirere terminum, sed consecutiuè, non essentialiter; quia potest fundare sua essentia relationem aptitudinis, aut potentiæ, aut inhærentiæ; quæ relatio cùm necessario consequatur ad naturam, fit, vt illa natura absoluta non possit actu existere sine termino.

Vera sententia exponitur & defenditur. §. 3.

Dicendum igitur est. Nullam relationem esse de essentia absoluti. hæc conclusio, & si sufficienter probatur authoritate & fundamento secundæ sententiæ; tamen aliis quoque argumentis probari potest.

Primum

Primum est. Quod est de essentia rei, absolutæ, constituit eam in esse absoluto: at respectus nullo modo potest constituere naturam absolutam in esse absoluto: Ergo nullo modo potest esse de essentia rei absolutæ. Maior est manifesta: quia essentialia sunt illa quæ constituunt rei essentiam per modum generis, vel differentiæ, vel partis, aut complementi essentialis, ita vt quod nullo modo constituit rei essentiam, nec est pars essentiæ, nullo modo potest dici de essentia rei: quod etiam sufficienti inductione constare potest. Minor patet. quia est clara contradictio, per respectum constitui absolutum in esse absoluto; respectus enim dat esse respectiuum, seu esse requirens terminum, & hic est eius effectus formalis; non verò dat esse absolutum, seu esse non requirens terminum; sunt enim ista duo esse opposita, & vnum oppositum non dat esse formale alterius oppositi, calor, verbi gratiâ non dat esse frigidum formaliter, nec albedo dat esse nigrum. Neque sufficit, si dicatur, respectum identificari rei absolutæ: Nam hæc identificatio esset solùm realis, non formalis: Sicut enim rationale in homine identificatur realiter animali, neque tamen ex hac identificatione sequitur esse de essentia animalis, vel constituere animal in ratione formali animalis; ita etiamsi respectus identificatur rei absolutæ, non tamen ex eo sequeretur esse de essentia rei absolutæ.

Primum argumentum.

Relatio nõ constituit absolutum in esse absoluto.

Dices saltem sequeretur esse de essentia illius entitatis ex absoluto, & respectiuo conflatæ. Nam & rationale licet non sit de essentia animalis, vtrumq; tamen est de essentia hominis, cõpositi, ex rationali & animali, ita & hîc fieret. Verùm si hoc concedamus, primum euin-

ce-

cetur contra aduersarios, relationem non esse de essentia absoluti, sed rei alterius ex absoluto & relatiuo compositæ, quæ quidem res non magis debet dici absoluta, quàm respectiua, cùm secundùm vnam partem essentialem sit absoluta, secundum aliam respectiua. Deinde neque respectu tertiæ entitatis potest dici de essentia: Nam ex absoluto & respectiuo (vt mox dicemus) non potest conflari vna essentia, nec ens vnum per se, sed vnum per accidens. Nam etsi similitudo, verbi gratiâ, sit idem cum albedine, tamen ex vtroque non conflatur vna essentia, cum sint res diuersorum prædicamentorum.

Instantia soluitur. Responderi potest. Relationem non posse esse de essentia rei purè & perfectè absolutæ, qualis est *solus* Deus, sed bene potest esse de essentia rei, quæ non est perfectè absoluta, sed partim absoluta partim respectiua, quales sunt omnes naturæ creatæ.

Sed contra. Si res aliqua non est perfectè absoluta, erit partim absoluta, partim respectiua; *hæ autem* rationes cum sint oppositæ, vna non *constituit aliam, neque* vna est de essentia alterius, *vt exemplo rationalis* & animalis in homine patet. *Ergo* etiamsi concedatur natura non perfectè absoluta, tamen in illa natura, respectus non erit de essentia absoluti quâ absolutum est, sed ad summum esset de essentia naturæ compositæ ex vtroque, quæ esset partim absoluta partim respectiua. Et tamen aduersarii contendunt relationem esse de essentia rei absolutę, verbi gratiâ relationem scientiæ, esse de essentia illius qualitatis, quæ est scientia.

Secundum. Alterum argumentum est. Res diuersorum generum, nec de se possunt prædicari essentialiter, neq; constituere vnam essentiam, nisi per accidens: at ens absolutum

lutum & respectiuum diuersorum sunt generum: Ergo nec vnum de altero prædicari potest essentialiter, neq; vtrumque constituere vnam essentiam. Maior est Aristotelis in Antepraedicamentis, vbi tradit generalem regulam prædicamentis seruientem;

Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentiæ: Ergo quæ ad diuersa genera spectant, non gaudent vnâ communi specie & essentiâ, sed diuersas habebunt species sub diuersis generibus. Sic ex quantitate & qualitate aut ex substantia & accidente, non fit vna essentia, quia istæ sunt res diuersorum generum, & trahunt secum diuersas species & essentias, solùm autem ex rebus eiusdem generis id est sub vno genere contentis, fit vna essentia, vt ex materia, & forma, quæ sunt sub eodem genere substantiæ, & sunt essentialiter substantiæ licet incompletæ, fit vna essentia substantiæ completæ. Similiter ex genere & differentia, si sint eiusdem generis prædicamenti efficitur vna essentia, vt ex animali, & rationali efficitur vna essentia hominis; quia vtrumque est quid substantiale.

Ex rebus diuersorum generum non fit vna essentia.

Si verò essent diuersorum generum, hoc est vnum ex genere substantiæ, aliud ex genere accidentis, non posset ex illis constitui vna essentia, nisi per accidens. Ob quam causam ex subiecto & accidente, & omnino ex rebus diuersorum prædicamentorum, nunquam fit ens per se, sed per accidens, vt passim in Metaph. docet Aristoteles.

Respondet Ruuius, relationem quæ est de essentia rei absolutæ, pertinere ad illius rei absolutæ prædicamentum, tanquam complementum essentiale ipsius: Sed hoc dici non potest.

Relatio non est complemētum essentiale absoluti.

1. Primò: Quia hoc modo euerteretur tota doctrina Aristotelis de rebus diuersorum generum, dicendo rem diuersi generis posse pertinere ad essentiam alterius rei, tanquam complementum illius essentiale, & sic ex rebus diuersorum generum efficerentur non diuersæ species, sed vna species: hoc est enim quod directè negat Aristoteles, rem diuersi generis posse complere essentialiter essentiam alicuius.

2. *Relatio non est sub Genere absoluti.*

Secundò. Non est dubium ens absolutum & relatiuum esse res diuersorum generum, imò ipsa diuersa genera, vt per se manifestum est. Similiter non est dubium, non esse subalternatim posita; relatiuum enim in genere, non est sub genere absoluto, nec è contra; non enim magis vnum sub altero quàm alterum sub illo poni deberet. Nam si statueretur relatiuum sub genere absoluto, omnes relationes pertinerent ad genus absolutum, & non deberet statui distinctum genus relationis ab aliis: omnes enim relationes reducuntur ad genus relationis in communi: Si ergo ipsum genus relationis est sub genere absoluto, etiam relationes omnes mediante suo genere, essent sub genere absoluto. In quo enim genere prædicamenti ponitur genus, in eo ponuntur & species illius generis. Quocirca manifestum est ista duo genera esse omnino diuersa, ac proinde non ordinata ad vnam essentiam constituendam.

Terti-

Tertiò. Quia relatio per hoc quod assumitur ad complendam essentialiter rem absolutam, non amittit proprium suum genus relationis; est enim illi essentiale: Si ergo suum genus essentiale retinebit, non spectabit ad aliud genus nisi per accidens, quare complementum hoc rei absolutæ, non spectabit essentialiter ad genus absoluti, sed ad genus relationis: Ergo non rectè dicitur relationes essentialiter qualitatem complentes spectare ad genus qualitatis, vt eas quæ complent essentiam substantiæ, spectare ad genus substantiæ. 3.

Quartò. Relatio non potest complere essentialiter qualitatem in genere qualitatis, cum nec sit de genere qualitatis, nec det esse qualitatis sed relationis; non enim qualitas est qualitas per relationem formaliter. 4.

Tertium argumentum. Ex duabus naturis completis non constituitur vna essentia, sed ens per accidens: at cùm concurrit relatiuum cum absoluto, concurrunt duæ naturæ sub suis generibus completæ: Ergo ex illis non efficitur vna essentia. Maior est per se nota: alioqui cumulus lapidum esset vna essentia; nihil enim aliud illi obstat, quàm quod lapides sunt entia completa, etiamsi cetera non desint ad vnitatem; sunt enim eiusdem naturæ specificæ. Minor verò probatur: Quia relatio illa sub genere relationis habet suum esse relatiuum completum. Nam & genus & differentiam relatiuam habet, quæ duo constituunt speciem relatiuam.

Tertium. Ex duobus cõpletis non fit vna essentia.

tiuam, & completè seu perfectè refert rem illam absolutam ad terminum, sicut quæuis alia relatio, nec potest assignari quæ pars essentialis requisita ad relationẽ constituendam illi desit.

Dices habere genus & differentiam relationis incompletæ, eo modo quo materia & forma habet genus, & differentiam substantiæ incompletæ. Contra: Omnis forma cognoscitur ex suo effectu formali; si ergo relatio esset in genere relationis quid incompletum, non faceret completè, & perfectè referri rem illam ad terminum. atqui facit completè referri; Ergo est completa. Minor patet; tum quia nihil illi deest ad esse relatiuum, nec vlla pars essentialis relationem constituens: tum quia non potest scientia, verbi gratiâ, perfectiùs referri ad scibile, si haberet relationem accidentalem, quàm per istam, quæ fingitur, relationem essentialem: Est igitur relatio ista relatio completa in genere relationis, ac proinde non potest, ex ea & absoluto constitui vna essentia.

Relatio transcendentalis est quid completum in genere Relationis.

Accedit quòd etsi ex duobus incompletis in eodem genere possit fieri vnum completum, non tamen ex incompletis ad diuersa genera pertinentibus. Hic autem diuersa genera sunt absolutum & respectiuum: Ergo.

Ex incompletis diuersorum generum non fit vna essentia.

Idem probari potest de absoluto. Nam scientia secundùm rationem absolutam est sub genere absoluto, & in specie entis absoluti perfectâ per differentiam absolutam, neque minùs est perfecta species qualitatis, quàm vel calor, vel color, aut quæuis alia qualitas. Dices. Compleri essentialiter per relationem. Contra, primò,

Absolutum nõ cõpletur essentialiter per Relationem.

primò, est ita completa vt non possit amplius compleri sub genere absoluto, nec per aliquam partem essentialem absolutam: Ergo est simpliciter completa sub genere absoluto, & intra latitudinem entis absoluti; Illud enim vocam⁹ completum in aliquo genere, quod in illo genere & per rem illius generis compleri amplius non potest. Complentur quidem substantiæ per accidentia, & accidentia vicissim per subiectum; sed tamen cum hoc complementum sit in diuerso genere, non in eodem, idcirco non facit substantiam, & accidentia non esse simpliciter entia completa in suo genere. Confirmatur: Quia alioqui dicendum esset, scientiam esse semper incompletam in suo genere absoluto: quia nunquam illi aduenit complementum generis absoluti.

Secundò Relatio non potest complere essentialiter rationem entis absoluti, quia id quod non constituit rationem entis absoluti, non complet essentialiter rationem entis absoluti; hoc enim complementum essentiale non potest fieri, nisi per constitutionem essentialem: atqui demonstratum est implicare contradictionem, relationem constituere ens absolutum in ratione entis absoluti: Ergo relatio non potest esse complementum essentiale entis absoluti.

Quartum argumentum. Cùm aliqua differunt formaliter & definitione, vnū non est de essentia alterius; distinctæ enim definitiones, distinctas essentias indicant: at absolutum quâ absolutum, & relatiuum quâ relatiuum, differunt formaliter, & habent distinctas definitiones: ergo vnum non est de essentia alterius. Minor patet. Absolutum enim est natura essentialiter non

Quartum. Quæ distinguūtur formaliter, vnum non est de essentia alterius.

requirens terminum; respectiuum verò est natura essentialiter requirens terminum.

Relatio praescindi potest ab absoluto. Ex quo patet non rectè asseri ab autoribus primae sententiae, non posse in subiecta materia respectiuum praescindi ab absoluto, nec absolutum à respectiuo. Quidni enim praescindi possint ab inuicem, quae sunt diuersorum generum, quaéque habent definitiones diuersas? Nam absolutum formaliter, nunquam est respectiuum, neque respectiuum formaliter vnquam est absolutum, sed aliâ ratione est absolutum, aliâ respectiuum; praescindi igitur poterit vnum ab altero; neque enim ratio absoluta dat esse respectiuum, nec respectiua dat formaliter esse absolutum.

Quintum. Quintum argumentum. Quod est de essentia alicuius sine illo res illa intelligi non potest; nihil enim potest intelligi sine suis essentialibus: at omne absolutum potest intelligi essentialiter sine relatiuo: ergo nullum relatiuum est de essentia absoluti. Dixi essentialiter posse intelligi: quia absolutum si sumatur non secundùm essentiam praecisè, sed secundùm omnia. quae illi quocunque modo conueniunt, siue essentialiter, siue consecutiuè, sic non potest intelligi sine relatione: quia relatio est vnum ex illis quae consequuntur necessario illam essentiam absolutam. Minor probatur, tum quia habent distinctas rationes formales, & distinctas definitiones: tū quia inductione id manifestum est. Duo.n. maximè videntur esse, quae sine relationibus intelligi non possunt, scientia sine relatione ad scibile, & accidēs sine relatione ad subiectum: at haec omnino possunt essentialiter concipi sine vllis relationibus, quia possunt concipi, vt suâ essentiâ absolutâ fundant relationem, non verò vt illas includunt essentialiter.

Quod

Quod ostendo ex eo, quia scientia in Deo, est verè & essentialiter scientia, & tamen absque omni relatione essentiali ad obiectum est, & concipitur. Nam neque ad Deum dicere potest relationem realem, quia à Deo non distinguitur; idem autem quatenus idem non refertur realiter ad seipsum: neque ad creaturas; quia Deus in suo esse non potest dependere essentialiter à creaturis, tanquam à terminis; non enim ideo est Deus, quia creaturæ sunt aut possunt esse, sed potius è conuerso: Si ergo in Deo potest concipi perfecta & essentialis ratio scientiæ, nullo concepto respectu essentiali sed solùm concepta re absolutà fundante respectum ad scibile, profectò poterit idem conceptus absolutus formari de omni alia scientia. *Scientia in Deo est absq; omni relatione essentiali ad scibile.*

De accidente vero sic ostendo. Duplex enim est respectus accidentis ad subiectum: alter actualis inhærentiæ, alter aptitudinalis. De respectu actualis inhærentiæ clarum est non esse de essentia accidentis; quia sine tali inhærentia, & respectu, potest esse accidens per Dei potentiam; si enim in nullo subiecto existat, non referetur actuali inhærentia ad subiectum. De respectu verò aptitudinalis inhærentiæ. Probatur. Quia omnis aptitudo supponit naturam cui conuenit; duo enim sunt de ratione aptitudinis, vt alicuius rei sit aptitudo, & ad aliquid sit aptitudo: Ergo si aptitudo supponit rem cuius est aptitudo (saltem in priori naturæ) non pertinet ad constitutionem essentialem illius rei; posterius enim non est de essentia prioris; cùm prius antequam intelligatur esse posterius, habeat totam essentiam, ratione cuius est prius suo posteriori. *Accidenti ordo ad subiectum non est essentialis.* *Aptitudo supponit essentiam cuius est aptitudo.*

Eadem

tiuam, & completè seu perfectè refert rem illam absolutam ad terminum, sicut quæuis alia relatio, nec potest assignari quæ pars essentialis requisita ad relationẽ constituendam illi desit.

Dices habere genus & differentiam relationis incompletæ, eo modo quo materia & forma habet genus, & differentiam substantiæ incompletæ. Contra: Omnis forma cognoscitur ex suo effectu formali; si ergo relatio esset in genere relationis quid incompletum, non faceret completè, & perfectè referri rem illam ad terminum. atqui facit completè referri; Ergo est completa. Minor patet; tum quia nihil illi deest ad esse relatiuum, nec vlla pars essentialis relationem constituens: tum quia non potest scientia, verbi gratiâ, perfectiùs referri ad scibile, si haberet relationem accidentalem, quàm per istam, quæ fingitur, relationem essentialem: Est igitur relatio ista relatio completa in genere relationis, ac proinde non potest, ex ea & absoluto constitui vna essentia.

Relatio transcendentalis est quid completum in genere Relationis.

Accedit quòd etsi ex duobus incompletis in eodem genere possit fieri vnum completum, non tamen ex incompletis ad diuersa genera pertinentibus. Hic autem diuersa genera sunt absolutum & respectiuum: Ergo.

Ex incompletis diuersorum generum non fit vna essentia.

Idem probari potest de absoluto. Nam scientia secundùm rationem absolutam est sub genere absoluto, & in specie entis absoluti perfectâ per differentiam absolutam, neque minùs est perfecta species qualitatis, quàm vel calor, vel color, aut quæuis alia qualitas. Dices. Compleri essentialiter per relationem. Contra, primò,

Absolutum nõ cõpletur essentialiter per Relationem.

primò, est ita completa vt non possit amplius compleri sub genere absoluto, nec per aliquam partem essentialem absolutam: Ergo est simpliciter completa sub genere absoluto, & intra latitudinem entis absoluti; Illud enim vocam⁹ completum in aliquo genere, quod in illo genere & per rem illius generis compleri ampliùs non potest. Complentur quidem substantiæ per accidentia, & accidentia vicissim per subiectum; sed tamen cùm hoc complementum fit in diuerso genere, non in eodem, idcirco non facit substantiam, & accidentia non esse simpliciter entia completa in suo genere. Confirmatur: Quia alioqui dicendum esset, scientiam esse semper incompletam in suo genere absoluto: quia nunquam illi aduenit complementum generis absoluti.

Secundò Relatio non potest complere essentialiter rationem entis absoluti, quia id quod non constituit rationem entis absoluti, non complet essentialiter rationem entis absoluti; hoc enim complementum essentiale non potest fieri, nisi per constitutionem essentialem: atqui demonstratum est implicare contradictionem, relationem constituere ens absolutum in ratione entis absoluti: Ergo relatio non potest esse complementum essentiale entis absoluti.

Quartum argumentum. Cùm aliqua differunt formaliter & definitione, vnũ non est de essentia alterius; distinctæ enim definitiones, distinctas essentias indicant: at absolutum quâ absolutum, & relatiuum quâ relatiuum, differunt formaliter, & habent distinctas definitiones: ergo vnum non est de essentia alterius. Minor patet. Absolutum enim est natura essentialiter non requi- *Quartum. Quæ distinguũtur formaliter, vnum non est de essentia alterius.*

requirens terminum; respectiuum verò est natura essentialiter requirens terminum.

Relatio praescindi potest ab absoluto. Ex quo patet non rectè asseri ab autoribus primæ sententiæ, non posse in subiecta materia respectiuum præscindi ab absoluto, nec absolutum à respectiuo. Quidni enim præscindi possint ab inuicem, quæ sunt diuersorum generum, quæque habent definitiones diuersas? Nam absolutum formaliter, nunquam est respectiuum, neque respectiuum formaliter vnquam est absolutum, sed aliâ ratione est absolutum, aliâ respectiuum; præscindi igitur poterit vnum ab altero; neque enim ratio absoluta dat esse respectiuum, nec respectiua dat formaliter esse absolutum.

Quintum. Quintum argumentum. Quod est de essentia alicuius sine illo res illa intelligi non potest; *nihil enim* potest intelligi sine suis essentialibus: at omne absolutum potest intelligi essentialiter sine relatiuo: ergo nullum relatiuum est de essentia *absoluti*. Dixi essentialiter posse intelligi: quia absolutum *si sumatur* non secundùm essentiam præcisè, *sed secundùm omnia* quæ illi quocunque *modo conueniunt*, *siue* essentialiter, siue consecutiuè, *sic* non potest intelligi sine relatione: quia relatio est vnum ex illis quæ consequuntur necessario illam essentiam absolutam. *Minor* probatur, tum quia habent distinctas rationes formales, & distinctas definitiones: tũ quia inductione id manifestum est. Duo.n. maximè videntur esse, quæ sine relationibus intelligi non possunt, scientia sine relatione ad scibile, & accidẽs sine relatione ad subiectum: at hæc omnino possunt essentialiter concipi sine vllis relationibus, quia possunt concipi, vt suâ essentiâ absolutâ fundant relationem, non verò vt illas includunt essentialiter.

Quod

Quod ostendo ex eo, quia scientia in Deo, est verè & essentialiter scientia, & tamen absque omni relatione essentiali ad obiectum est, & concipitur. Nam neque ad Deum dicere potest relationem realem, quia à Deo non distinguitur; idem autem quatenus idem, non refertur realiter ad seipsum: neque ad creaturas; quia Deus in suo esse non potest dependere essentialiter à creaturis, tanquam à terminis; non enim ideo est Deus, quia creaturæ sunt aut possunt esse, sed potius è conuerso: Si ergo in Deo potest concipi perfecta & essentialis ratio scientiæ, nullo concepto respectu essentiali sed solùm concepta re absolutà fundante respectum ad scibile, profectò poterit idem conceptus absolutus formari de omni alia scientia.

Scientia in Deo est absq; omni relatione essentiali ad scibile.

De accidente vero sic ostendo. Duplex enim est respectus accidentis ad subiectum: alter actualis inhærentiæ, alter aptitudinalis. De respectu actualis inhærentiæ clarum est non esse de essentia accidentis; quia sine tali inhærentia, & respectu, potest esse accidens per Dei potentiam; si enim in nullo subiecto existat, non referetur actuali inhærentia ad subiectum. De respectu verò aptitudinalis inhærentiæ. Probatur. Quia omnis aptitudo supponit naturam cui conuenit; duo enim sunt de ratione aptitudinis, vt alicuius rei sit aptitudo, & ad aliquid sit aptitudo: Ergo si aptitudo supponit rem cuius est aptitudo (saltem in priori naturæ) non pertinet ad constitutionem essentialem illius rei; posterius enim non est de essentia prioris; cùm prius antequam intelligatur esse posterius, habeat totam essentiam, ratione cuius est prius suo posteriori.

Accidentis ordo ad subiectum non est essentialis.

Aptitudo supponit essentiam cuius est aptitudo.

Eadem

Creatura non dicit ordinem essentialem ad Deum.

Eadem inductio fieri posset in aliis exemplis, vt cum ens creatum dicitur habere essentialem habitudinem dependentiæ à Deo; Si enim per essentialem dependentiam intelligatur dependentia fundata in essentia entis creati, vt tale est, sic verũ est, omne ens creatum dicere dependentiam essentialem à Deo: Nam ab aliis causis res non dependet essentialiter, sed accidentaliter, quia possunt sine illis fieri à Deo. Neque illarum dependentia à causis secundis, fundatur in earum essentia formaliter, & necessario; sed ex accidenti, & non necessariò; à solo vero Deo res dependent essentialiter, quia talis dependentia etsi non sit de essentia rei creatæ (alioqui essentiæ creatæ deberẽt definiri per Deum, vt rectè infert Scotus) est tamẽ fundata in essentia creata, & ad illam necessariò consequitur. Si verò intelligatur dependentia essentialis, hoc est, quæ sit de essentia rei creatæ, sic creatura non dependet essentialiter à Deo; Dependet enim creatura à Deo, tanquam à *causa extrinseca* efficiente, non tanquam à causa intrinsecè & essentialiter constituente: Nam causa *efficiens constituit* rem extrinsecè existendo extra essentiam rei; *Causa* vero formalis, vel materialis, constituunt intrinsecè & essentialiter, existendo intra rem ipsam & seipsam dando in partem essentiæ; vnde res à solis causis *intrinsecis* dependet essentialiter, non vero ab extrinsecis, ac ex consequenti nulla dependentia à causa extrinseca, est de essentia rei, sed solùm essentiâ suâ fundare potest *illam* dependentiam.

At dices Relatio dependet essentialiter à termino extrinseco, quia respectus ad terminum est illi essentialis: Ergo similiter & natura absoluta dependebit essentialiter à termino.

Re-

Respondet Scotus esse disparem rationem. Nam relatio non habet aliam essentiam, nisi ordinem ad terminum: non igitur est mirum, quòd ordo ad terminum sit illi essentialis: at natura absoluta est quid absolutum, præter ordinem ad terminum: non igitur est par ratio, in hoc vt naturæ absolutæ ordo ad terminum sit essentialis, sicut est essentialis relationi.

Deinde si dicatur dependentia essentialis, hoc est relatio, quæ sit de essentia creaturæ; sic dependētia à Deo nō est essentialis creaturæ, quia essentia rei creatæ prior est tali dependentiâ, & dependentia est veluti proprietas fluens, & consequens ad essentiam rei creatæ, ipsa verò essentia abstrahit in suo conceptu à dependentia, & independentia. Et ita sentiunt cum Scoto S. Thomas supra, Caietanus, Ferr., & alij.

Denique Relationem materiæ ad formam, per modum potentiæ, & formæ ad materiam, per modum actus, non esse essentialem simpliciter, sed fundatam in essentia, patet. *Materia non est de essentia ordo ad formā.*

Quia potentia ex ratione potentiæ, supponit essentiam cuius est potentia; non igitur constituit illam in ratione essentiæ, sed supponit in priori naturæ. Similiter actus actuans aliud, supponit actum, quo res est in seipsa actus, prius enim est formam esse actum in seipsa, quam actum respectu alterius; Cùm igitur ratio actus actuantis sit posterior formâ, non pertinebit ad essentiam formæ. Concipitur ergo essentialiter materia, vt fundans suâ essentiâ relationem potentiæ ad formam, & forma concipitur essentialiter, vt fundans relationem actus actuantis respectu *Forma non refertur essentialiter ad materiam.*

materiæ, & ſic abſolutè poſſunt concipi in ſuis eſſentiis, abſque vllo reſpectu eſſentiali. Quod ſi concipimus materiam cum reſpectu ad formam, id euenit tum ex imperfectione noſtri intellectus qui res vti ſunt in ſeipſis non apprehendit, ſed ex proprietatibus & reſpectibus; tum quod materiam non ſolum eſſentialiter concipimus, ſed etiam quoad ea, quæ eſſentiam eius neceſſariò conſequuntur, qualis eſt relatio potentiæ. Et ſanè aliud eſt relationem potentiæ neceſſariò conuenire materiæ ex vi ſuæ eſſentiæ, aliud eſſe de eſſentia materiæ, vt à ſimili exemplo riſibilis & rationalis explicari poteſt.

Sextum. *Relatio non eſt de eſſentia ſui fundamenti.*

Sextum argumentum. Relatio non eſt de eſſentia ſui fundamenti: at res abſoluta eſt fundamentum relationis, quæ dicitur illi eſſentialis: Ergo relatio illa non poteſt eſſe de eſſentia rei illius abſolutæ. Maior eſt certa. Quia fundamentum eſt cauſa ſuo modo relationis, ſaltem ſecundum modum noſtrum intelligendi, ac proinde prior eſt natura relatione: at poſterius non eſt de eſſentia prioris: Ergo nec relatio eſt de eſſentia fundamenti. Minor vero probatur. Quia nulla res refertur ad aliam, niſi propter aliquam rationem; alioqui quodlibet referretur ad quodlibet ſi ratio certa referendi non requireretur.

Nulla relatio poteſt eſſe ſine fundamento.

Neque verò minus ad eſſentiam relationis requiritur terminus, quàm fundamentum. Nam ſicut in termino continetur ratio terminandi; non enim quodlibet poteſt eſſe terminus cuiuslibet relationis, ſed quod habet ſufficientem rationem terminandi, ita

non

non quodlibet subiectum potest habere quamcunque relationem, sed solùm quod habet in se rationem referendi, quæ ratio dicitur fundamentum. Cùm igitur relationum essentialium nullum aliud possit assignari fundamentum, nisi absolutum, sequitur absolutum esse fundamentum relationis. Accedit quod relatio non est res quædam per se à fundamento distincta, sed est eadem res cum fundamento: Ergo vbi ponitur relatio, necesse est poni fundamentum.

Respondent. Relationes essentiales non fundari in vllo fundamento, quia sunt essentiales; essentialia enim non conueniunt rei ratione alterius causæ, sed immediatè, hoc est, nulla mediante causa. Quæ enim est causa, ob quam homo sit animal rationale, nisi quia hæc eius est essentia?

Sed contra ostensum est ex ratione propria relationis; necessarium esse fundamentum ad relationem; si enim desit fundamentum non potest vllo modo esse relatio: nam quòd non quælibet relatio, nec cuilibet competat, id non potest referri nisi in fundamentum: Ergo cum hoc negari non possit, negandum potius erit relationum vllam dari essentialem.

Nam si daretur aliqua relatio essentialis duo contradictoria sequerentur. Vnum, quòd talis relatio haberet fundamentum in essentia; haberet enim rationem referendi, cum hoc natura relationis postulet; alterum quòd non haberet vllum fundamentum, quia essentialia non egent fundamento, sed ipsa sunt fundamentum rei.

Ex relationib. essentialib. sequũtur duo cõtradictoria.

Et ſanè, manifeſtum eſt etiam inductione dari harum relationum fundamentum. Nam, verbi gratia, ſcientia prius eſt in ſe talis, quam ſit talis reſpectu ſcibilis. Illa ergo ratio qua ſcientia eſt in ſe talis, fundat relationem ad ſcibile. Similiter accidens prius eſt in ſe tale, quam reſpectu ſubiecti, & ſic illa ratio, qua eſt in ſe tale, eſt fundamētum ſui reſpectus quem habet ad ſubiectum.

Septimum.

Septimum argumentum. Illud non eſt eſſentiale quod poteſt à re abeſſe: atqui relationes quæ dicuntur ab illis eſſentiales, poſſunt abeſſe à re: Ergo non ſunt eſſentiales. Minor probatur. Quia termino non exiſtente non poteſt exiſtere relatio: at harum relationum termini poſſunt non exiſtere: Ergo & ipſæ relationes non exiſtent, & ſic erunt accidentales non eſſentiales. Probatur id exemplo ſcientiæ, quę refertur ad ſcibile. Nam poteſt eſſe ſcientia ſecũdum ſuum eſſe abſolutum, non exiſtente ſcibili à parte *rei, vt ſcientia* de roſa in hyeme: Ergo tunc non exiſtet *realiter ſcientiæ* relatio ad roſam, niſi *fundamentaliter.* Cum enim roſa tunc nihil ſit, nihil erit in re, ad quod realiter terminari poſſit relatio: ſicut & in pariete albo, antequam aliud album producatur, exiſtit relatio ſimilitudinis fundamentaliter tantum. Quòd ſi dicas, non eſt poſſibile eſſe ſcientiam de roſa niſi ſcientia referatur ad roſam:

Scientia poteſt eſſe ſine reali relatione ad ſcibile.

Reſpondeo. Roſam eſſe & in intellectu, & extra intellectum: non eſt igitur poſſibile eſſe ſcientiam de roſa niſi roſa ſit in intellectu, ſed tunc ſcientia

ſcientia non referetur ad roſam realiter, ſed erit ipſa roſa per cognitionem expreſſa. Poteſt verò eſſe ſcientia de roſa in intellectu, licet illa ſcientia non referatur realiter ad roſam extra intellectum exiſtentem: Nam relationis actualis debet eſſe actualis terminus, rei autem nō exiſtenti non poteſt ratio actualis termini conuenire, cum non ens nullum actum habeat, quare nec actum terminandi. Et ſicut ob fundamentum in potentia exiſtens, nihil poteſt referri relatione actuali, ita nec ad terminum in potentia tantùm exiſtentem: cum æquè fundamentum ac terminus requiratur ad eſſentiam relationis. *Terminus non exiſtens non terminat actu Relationem.*

Dices terminum eſſe per modum cauſæ finalis, quæ vt cauſet non debet exiſtere. Sed contra: quia ratio termini, & ratio finis valdè diſtinguuntur; finis enim, eſt id propter quid, & gratia cuius fit aliquid, ad quod ſatis eſt eſſe in intentione; terminus autem eſt id ad quod terminatur actu relatio. Vnde debet actu exiſtere, vt actu terminare poſſit. *Diſcrimen inter Finem & Terminum.*

Reſpondent. Non omnem relationem requirere exiſtētiam actualem termini, ſed tantùm eam quæ fundantur in coëxiſtentia terminorum, quales ſunt omnes relationes prædicamentales, alias verò quæ fundantur in eſſentiis terminorum non requirere exiſtentiam eorum, tales ſunt pleræq; relationes eſſentiales verbi gratia relatio ſcientiæ ad ſcibile non exiſtens; terminatur enim ſcientia ad ſcibile ſub ratione eſſentiæ, non ſub ratione exiſtentiæ. Sed contra. Primo; Nulla res poteſt realiter terminari ad aliquid niſi illud exiſtat; non exiſtenti enim nihil realiter conuenit, cum prius ſit eſſe realiter, quàm aliquid ei realiter conuenire, ſiue ſub ratione eſſentiæ, ſiue ſub ratione exiſtentiæ. Nam ſi terminus *Inſtantia repellitur.*

minus non existat, nihil erit ad quod realiter terminari possit relatio; non enim est possibile realiter terminari ad nihilum, neq; ad id quod nullam habet rationem realem terminandi. Dices. habere in potentia. Contra. terminus actu, debet actu habere rationem terminandi; per eam enim constituitur in ratione termini: atqui nō potest habere actu rationē terminandi, nisi actu existat: Ergo non potest esse actu terminus id quod non existit.

Terminus actu habet actu rationem terminandi.

2. Deinde, sicut nulla res potest actu & realiter existere in nihilo, neq; potest quis sedere realiter in sede, quæ est tantum in potentia, neq; deambulare in tabula vel in area nō existente, neq; dormire in lecto in potentia; ita neq; actus, siue immanens, siue transiens, terminari realiter potest ad rem non existentem. vel in potentia existentem. Idem patet in potentiis, quæ non terminantur ad rem non existentem, visus v. g. ad colorem non existentem, auditus ad sonum. Quod si potentiæ internæ tam sensitiuæ, quam intellectiuæ feruntur in obiecta absentia, id non accidit ex eo, quòd ad ipsa obiecta extra potentias terminentur, sed quòd illa obiecta in potentiis per suas species existunt, & per actum cognitionis exprimuntur in intellectu, vnde nihil est ibi extra potentias ad quod cognitio terminetur, sed ipsum obiectū formatur in potentia. Sed de hoc plura alias.

Ex quibus patet quomodo relationes dici possint essentiales absolutis, quia nimirum fundantur in essentiis absolutorum, & ad illas necessariò consequuntur, quòd est esse essentiales consecutiuè non formaliter. Omnis enim relatio natura sua postulat fundari in aliquo, ratione cuius conueniat subiecto, cum non quælibet cuilibet conueniat, sed tantùm ea quæ habet aliquod in subiecto fundamentum. Quare & has relationes necesse est in absolutis fundari, & ex essentia illorum

Quomodo Relationes dici possunt Essentiales absolutis.

rum abſolutorum conſequi: relatio. v. g. ſcientiæ fundatur & oritur ex eſſentiâ ſcientiæ; ſcientia enim præſertim actualis eſt velut imago obiecti, ſicut autem imago prius eſt talis in ſe, deinde propter conformitatem cum obiecto, eſt apta repræſentare obiectum: ita & ſcientia prius eſt talis in ſe abſolutè, tum propter conformitatem cum obiecto eſt apta repræſentare illud, & referri ad illud. Quod ſi dicas. Imago eſt imago etiam reſpectu obiecti, non exiſtentis; ergo & ſcientia terminatur per modum imaginis ad obiectum non exiſtens. Reſpondeo. Imago in ſe eſt imago, re ipſa non exiſtente, quia habet in ſe omnia requiſita ad repræſentãdum, & eſt loco rei: ad rem tamẽ extra nõ referretur realiter, niſi res illa exiſtat, quia non habet ad quid referatur. *Imago non refertur realiter ad rem non exiſtentem.*

Reſpondetur ad argumenta primæ ſententiæ. §. 4.

Ad primum primæ ſententiæ Reſpondeo. Ariſtotelem non aſſerere in illo loco, potentias ſumere ſuam eſſentiam ab obiectis, ſed tantùm obiecta eſſe priora ſecundum rationem actibus, & actus priores obiectis. Ex hoc autem quòd obiecta ſunt priora ſecundum rationem actibus, non ſequitur actus ſumere ſuam eſſentiam ab obiectis, ſed ſolùm præſupponere obiecta, & ab illis tanquam prioribus dependere. Non enim neceſſe eſt omne poſterius ſumere ſuam eſſentiam à priori. Porro hæc prioritas eſt prioritas finis & menſuræ; Actus enim ſunt propter obiecta tanquam propter finem, & potentiæ ſunt propter actus, quia ad actus tanquam ad finem ordinantur. *Ariſtoteles non dicit actus ſumere eſſentiam ab obiectis.* *Obiectum prius actu per modum Finis & Menſuræ.*

Quamuis .n. potentiæ in genere cauſæ efficientis ſint priores actibus; tamen Ariſtoteles locutus eſt de priori-

tate

tate in genere finis & mẽsuræ. Quomodo finis eſt prior iis quæ ſunt ad finem. Porro ex eo quod obiecta ſunt fines actuum non eſt neceſſe, vt actus dicant ordinem eſſentialem ad obiecta, quia non eſt neceſſe poſterius dicere ordinem eſſentialem ad prius: alioqui omnis effectus diceret ordinem eſſentialẽ ad ſuam cauſam extrinſecam; ſed ſatis eſt, vt in ſua eſſentia fundet ordinem ad prius. Dependentia enim à fine & menſura non eſt de eſſentia eiusquod eſt ad finem & quod menſuratur.

Ordo ad finem & menſuram non eſt de Eſſentia.

At inquies, Quidquid eſt de Ariſtotele, commune eſt dictum Philoſophorũ. Actus ſpecificari ab obiectis, Potentias ab actibus, quod eſſe verum nequit, niſi propter dependentiam eſſentialem actuum ab obiectis & potentiarum ab actibus. Dicunt igitur actus & potentiæ ordinem eſſentialem ad obiecta.

Quomodo actꝰ ſpecificẽtur ab obiectiũ,

Reſpondeo. Hanc ſpecificationem actus ab obiecto eſſe extrinſecam tanquam à fine vel tanquã à menſura. Quidquid enim ordinatur ad aliquem finem, tale eſt in eſſentia, quale eſſe poſtulat ille finis; debet enim res eſſe proportionata ſuo fini: *Non ſequitur autem id quod eſt tale propter ordinem ad aliquẽ finem,* dicere ordinem eſſentialem *ad illum* (ſi ordo eſſentialis intelligatur, qui ſit de *eſſentia;*) alioqui in omnibus rebus ordo ad finem eſſet de eſſentia; quod eſt falſum: ſolum verò dici poteſt ordo eſſentialis quia eſt fundatus in eſſentia & conſequitur ex eſſentia.

Dices. Id quod ſpecificatur ab aliquo nec eſſe, nec intelligi poteſt in ſua ſpecificatione ſine illo, alioqui ſi poſſet intelligi in ſua ſpecie ſine alio non eſſet tale propter illud: Ergo dicet ordinem eſſentialem ad illud.

Specificatio duplex Intrinſeca & Extrinſeca.

Reſpondeo. Dupliciter aliquid ſpecificari poteſt ab alio. Primo intrinſece tanquam à parte eſſentiali cõſtituente eſſentiam, & ſic non poteſt intelligi ſine illo.

Secun-

Secundo extrinſecè tanquam à menſura vel cauſa extrinſeca ſiue efficiente ſiue fine & ſic poteſt intelligi ſine illo. Quamuis enim ideo res eſt talis in ſpecie: quia habet eſſe à tali efficiente, ſecundum talem ideam, propter talem finem; tamen quia hæc ſpecificatio eſt merè extrinſeca poteſt eſſentia rei illius concipi ſine tali ſpecificatione; Poteſt enim verbi gratia hominis eſſentia concipi, quod ſit animal rationale, etiamſi non concipiatur ordo illius ad cauſam efficientem & finalem. Quare ordo ille erit quidem neceſſario conſequens eſſentiam, non tamen eſt de eſſentia, neque de conceptu formali illius rei, & ex conſequenti erit accidentalis in hoc ſenſu, quia eſt extra eſſentiam, non quia eſt contingens.

Notat verò Scotus, & bene, hoc eſſe diſcrimen inter ens relatiuum, & abſolutum, quòd ens relatiuum cum in ſola relatione ad terminum extrinſecum conſiſtat: non poteſt eſſe aut intelligi ſine termino. Ens vero abſolutũ cùm in ſua eſſentia ſit abſolutum, poteſt eſſe & intelligi ſine termino, & ex conſequenti ordo ad terminum erit extra eſſentiam illius, & accidentalis ipſi. *Diſcrimen inter Ens Abſolutum & Relatiuum.*

Quamuis ergo actus ſpecificentur ab obiectis, quia tamen hæc ſpecificatio eſt extrinſeca, non pertinet ad eſſentiam: quia nullus ordo ad cauſam extrinſecam eſt de eſſentia rei; ſicut nec ordo ad Ideam nec ad cauſam efficientem aut ad finem neque ad menſuram. Ex quo apparet quam parum ſit momenti in hac ſpecificatione ad probandam relationem ad obiectum eſſe de eſſentia actuum: quod tamẽ ab aduerſariis maximum ſtatuitur.

Cum verò dicitur accidens ſecundum Ariſtotelem ideò eſſe ens, quia eſt entis ens. Reſpondet Scotus Ariſtote- *Accidens quo modo dicatur eſſe Entis ens.*

stotelem non dicere accidens formaliter per respectum ad substantiam dici ens, quasi per illum respectum constituatur in ratione essentiali entis. Manifestum enim est apud Aristotelem, & secundum veritatem accidens non esse merum respectum ad substantiam, sed entitatem absolutam fundantem hunc respectum. Solùm ergo voluit Aristoteles, accidens esse tale ens, cui ex ratione entis conueniat consequenter dependentia à substantia & ex consequenti respectus ad ipsam. Vnde nunquam intendit Aristoteles hunc respectum facere essentialem, sed tantùm consequentem ad essentiam accidentis; est enim talis natura accidentis, quæ postulat & fundat necessario talem respectum ad substantiam.

Vnum sine alio intelligi nō posse vel ex natura rei, vel ex imperfecto modo intelligendi.

Ad secundum respondeo. Ex duplici capite prouenire potest quod aliquid sine altero non possit intelligi. Primò ex natura rei, quæ sic intelligi postulat; sic res non possunt intelligi sine suis essentialibus, homo sine animali rationali. Secundo ob modum imperfectum cognoscendi: sic non possumus in hac vita cognoscere spiritualia, nisi per similitudines corporeas à sensibus perceptas; cum tamen spiritualia secundum se sine talibus similitudinibus sint cognoscibilia. Sic essentias rerum in se non cognoscimus, sed sub connotationibus accidentium vel proprietatum atque effectuum, similiter sub habitudinibus ad aliquas res alias. Dico igitur non posse efficaciter concludi ex eo quod aliquid à nobis non possit intelligi sine ordine ad aliud, illud essentialiter includere ordinem ad illud. Si enim hoc proueniret ex natura ipsa rei, bene quidem: at quia prouenire potest ex imperfecto modo cognoscendi, non potest concludi rem essentialiter dicere illam habitudinē. Sic verò accidit in præsenti materia: res enim quasdam

abſolutas ob imperfectum noſtrum modum cognoſcẽdi non poſſumus ſine reſpectibus intelligere; cum tamẽ ipſæ ſecundum ſe ſint ſine vllo reſpectu intelligibiles. Vnde apparet quam infirmum ſit hoc argumentum ad probandas relationes eſſentiales, quod tamen præcipuũ habetur. Nam ex eo quod non poteſt à nobis aliquid intelligi ſine reſpectu non rectè colligitur, ſecundum ſe & ex natura eſſe tale, & dicere reſpectum eſſentialem ad aliud. *Infirmum Fundamentum.*

Quanquam notandum eſt. Dependentiam poſſe dici eſſentialẽ tripliciter. Eſt enim dependentia relatio; in relatione autem ſunt tria; fundamentum, terminus, & relatio ipſa; ratione horum igitur trium, poteſt dici dependentia eſſentialis. Primo ratione termini quia eſt ad terminum eſſentialem: & hoc modo dependẽtia rei à materia & forma, eſt eſſentialis; quia ab illis tanquã à partibus eſſentialibus res dependet. Secundo ratione fundamenti quia eſſentia in ratione eſſentiæ, eſt fundamentum talis dependentiæ: & hoc modo dicitur dependentia eſſentialis rerum creatarum à Deo, & accidẽtis à ſubiecto & potentiarum ab obiectis. Tertio ratione ipſius relationis: & hoc modo prior ſententia affirmat dependentiam eſſe eſſentialem rebus abſolutis, nos vero negamus, ſed dicimus eſſe conſequentem ad eſſentiam, & nonniſi conſecutiuè eſſentialem; poſſeque intelligi ſine omni reſpectu naturam abſolutam, quoad omnia eſſentialia; licet propter modum imperfectum cognoſcendi oporteat nos per reſpectum ad aliud, notitiam rei colligere. *Dependentia eſſentialis triplex.* *Ratione Termini.* *Ratione Fundamenti.* *Ratione Relationis.*

Iam verò cum in argumento dicitur: ſi accidens poteſt concipi ſine reſpectu aptitudinali ad ſubiectum, in tali conceptu accidens non dicet aptitudinem. Re-

Accidēs in ſua eſſentia nō dicit aptitudinē, niſi conſequutiuè.

ſpondendum eſt Primò. Non dicere quidem aptitudinem quæ ſit de eſſentia, ſed dicere naturam fundantem aptitudinem, quæ conſequitur ad eſſentiam, quod ſatis ad rationem accidentis. Secundo. Reſpondeo eſſentiam in ratione eſſentiæ abſtrahere ab omnib⁹ ſuis proprietatibus, inter quas ſunt omnes aptitudines & relationes. Quare in conceptu eſſentiali natura nec dicit aptitudinem, nec ineptitudinem nec dependentiam, nec independentiam, ſed abſtrahit ab vtroque.

Ex quibus patet, poſſe admitti modum loquendi primæ ſentētiæ, has relationes eſſe eſſentiales dum modo eo ſenſu dicantur eſſentiales, quia fundantur in eſſentia non quia ſunt de eſſentia rei abſolutæ.

Paradoxa ex Relationibus eſſentialibus.

Patet etiam refutatio illorum paradoxorum prioris ſententiæ, nempe quod abſolutum compleatur eſſentialiter per relatiuum; quod relatio eſſentialis non habeat vllum fundamentum; quòd terminetur ad terminum actu non exiſtentem, & ſimilia.

QVÆSTIO IX.

An terminus relationem terminet ratione abſoluti vel relatiui.

IN termino relationis ſunt duo, fundamentum & relatio; illud eſt abſolutum hoc relatiuum. Verbi gratia, in albo eſt albedo & ſimilitudo. Quæritur ergo an cum album dicitur ſimile alteri albo, illa ſimilitudo terminetur ad alterum album, quâ album eſt, an quâ ſimile eſt, De qua re ſunt duæ ſententiæ, prima affirmat relationem terminari formaliter ad relationem oppoſitam, atque ita terminum terminare

relatio-

relationem formaliter ſub ratione relatiua, materialiter autem ſub ratione abſoluta. Ita Ruuius hîc ſecutus Ferarienſem, & alios plures. Fundamentum huius ſententiæ eſt. Quia relatiua ſunt ſimul natura, cognitione, & definitione, vt docet Ariſtoteles in prædicamento ad aliquid, At niſi relatiuum terminetur ad ſuum correlatiuum ſub ratione relatiua, non erunt relatiua ſimul naturâ cognitione & definitione. Nam ſi relatio terminetur ad terminum ſub ratione abſoluta, tunc prius intelligetur relatio terminari ad abſolutum, quam intelligatur illi correſpondens relatio. Idem confirmari aiunt ex diuinis relationibus quæ ad ſeipſas terminantur, ex eoque inferunt, pari ratione creatas quoque relationes ad ſeipſas terminari poſſe & debere.

Relationē terminari ad Relationem formaliter.

Secunda ſententia tenet relationem terminari formaliter ad abſolutum non ad oppoſitam relationem, Ita Scotus in prima diſtinctione 30. quæſt. 1. Soncinas 5. Met. quæſt. 3. Suarius 5. Met. diſputatione 47. Sect. 16. quæ ſententia nobis quoque vera videtur. Primò. Quia eadem eſt ratio terminandi & referendi; quæ enim ratio eſt ſufficiens ad cauſandam relationem ad alterum extremum, eadem quoque ſufficiens eſt ad excipiendam relationem ab alio extremo: Atqui ratio referendi in termino eſt fundamentum abſolutum: ergo eadem ratio abſoluta erit ratio ſufficiens terminandi. Nam quemadmodum vt terminus referatur ad aliud extremum, opus habet fundamento, quod ſit veluti ratio & cauſa adæquata relationis illius; ita etiam vt terminet relationem alterius extremi opus habet fundamento, quod ſit veluti ratio & cauſa adæquata terminationis: ſicut enim non temerè, ſed ex cauſa refertur

Relatinē terminari formaliter ad abſolutum.

1. Ratio.

Ratio terminandi & referendi eadem.

fertur ad aliud, ita etiam non temerè, sed ex causa terminat eius ad se relationem.

Neque enim relatio ad quemcunque terminum potest terminari, sed solùm ad eum in quo inuenit fundamentum ad talem terminationem necessarium. Porrò hæc fundamenta ad terminandum & referendum non esse diuersa patet: quia idipsum quod est sufficiens causa ad referendum, est etiam sufficiens ad terminandum, vt patet inductione in omnibus tribus modis relatiuorum. Nam in primo modo quia duo alba sunt vnum in albedine, ideo & ad se referri possunt & suas relationes terminare: in secundo verò modo, pater propter generationem & refertur ad filium & respicitur à filio: maximè verò id patet in relatiuis tertij modi in quibus vna tantùm est relatio ex vna parte, nulla ex altera: quare alterum extremum non potest terminare sub ratione relatiua, sed tantùm sub absoluta.

Responderi posset ad hoc argumẽtum, fundamentum absolutum esse rationem terminandi, sed non nisi mediante relatione; fundando enim relationem in termino, cõstituit eum per illam relationem in ratione formali termini, vnde fundamentum non formaliter, sed causaliter terminat, quia est causa relationis, per quam terminus terminat oppositam relationem.

Instantia refelllitur.

1. Sed contra: fundamentum absolutum, sicut est causa seipsa sufficiens ad causandam relationem nulla alia re interposita; ita etiam est causa sufficiens ad terminandam relationem, nulla alia relatione interposita.
2. Deinde si fingamus animo nullam relationem in termino consequi, adhuc in termino inuenimus sufficientem & adæquatam causam terminandi opposi-

tam.

tam relationem; ideo enim paries terminat relationem alterius parietis albi, quia est albus, sicut & ille: hoc ergo signum est relationem illam consequentem, per accidens spectare ad terminationem.

Secundò probatur hæc sententia. Quia relationes tertij modi terminantur ad absolutum cùm in termino nulla respondeat relatio realis: ergo pari ratione in aliis relationibus intelligetur sufficiens earum terminatio, si ad absolutum terminentur. 2. Ratio.

Responderi potest aliam esse rationem de relationibus mutuis, & non mutuis. Termini relationum mutuarum habent duplex esse quo terminare possunt ad absolutum & respectiuum: termini verò relationum non mutuarum habent tantùm esse absolutum, quo terminari possint. Responsio 1.

Sed contra: hoc ipsum est quod agimus; si enim termini relationum non mutuarum per solam rationem absolutam sufficienter terminare possunt; ergo pari ratione, alij quoque termini, per rationem absolutam, erunt sufficientes, ad terminandum: quod si ratio absoluta est sufficiens & adæquata terminationis, ratio relatiua erit superflua & per accidens, & non pertinebit ad terminationem. Deinde ex eo quod relationes sunt mutuæ nihil plus sequitur, nisi quod in altero quoque extremo est relatio, non verò quod accedat noua ratio terminandi, Quare cum quærimus, cur paries sit alteri similis rectè & sufficienter respondemus, quia est albus sicut ille, non verò respondemus, quia est similis: quærimus enim causam & similitudinis & terminationis. Refellitur.

Responderi secundò possit relatiua tertij modi, & si ex altera parte non dicant relationem, sunt tamen rela- Responsio 2.

relatiua denominatione extrinseca, per hoc quod alia referantur ad ipsa, & sic, vt sunt relatiua terminant relationem: sed contra: hoc est impossibile, vt relatio suiipsius sit terminus, scibile enim, V. G. per relationem scientiæ ad ipsum, constituitur in esse relatiui scibilis: Si ergo ratione huius esse relatiui est terminus; eadem relatio scientiæ erit terminus formalis suiipsius. quod est impossibile, deberet enim realiter differre à seipsa.

Refellitur.

3. Ratio.

Tertiò probatur. Si relatio vel re per Dei potentiam vel mente separetur à termino, adhuc in termino erit integra & sufficiens ratio terminandi, ergo relatio termini habet se per accidens ad terminationem. Antecedens probatur: quia si sint duo parietes albi & in altero non sit relatio similitudinis, quam Deus tollere potest, in ea sententia quæ tenet distingui relationem ex natura rei à fundamento; potest enim illi negare suum influxum, sine quo procul dubio relatio non existet: aut si in re hoc præstari non potest (quod necessario dicendum est in nostra sententia qua negamus relationem distingui ex natura rei à fundamento) saltem mente separetur relatio ab altero albo. Hoc verò posito, isti albo carenti relatione, alter paries erit similis, quia talis in albedine qualis iste: ergo sufficienter sine propria relatione terminabit, relationem alterius.

Deinde si Deus producat ignem planè eo modo quo ignis producitur ab igne, ignis productus refertur realiter ad Deum tanquam ad producentem eo planè modo quo ad alium ignem si ab eo productus fuisset referretur: atqui Deus terminabit hanc relationem sine propria vlla relatione reali, idque perfectissimè

ſimè, quia perfectiſſimè ignis productus ad Deum refertur per perfectam à Deo dependentiam; ergo & ignis producens, ſine vlla relatione terminare poteſt relationem ignis producti.

Reſpondet Ruuius, in tali caſu relationem terminari ſolùm materialiter non formaliter: quia in tali caſu non manet terminus formalis, ſed tantùm materialis. Contra relatio à termino formali dependet eſſentialiter, cùm ab ipſo ſpeciem & eſſentiam ſumat; ergo ſi in tali caſu careret ſuo termino formali careret & eſſentia: aut ſi haberet eſſentiam ex termino materiali; alter terminus qui fingitur formalis, habebit ſe per accidens ad terminationem, ſicut ſe habet per accidens ad eſſentiam relationis terminatæ. Deinde ſi terminus ille materialis ſufficit ad terminandam relationem: alter prorſus ad terminationem non facit.

Ad fundamentum primæ ſententiæ. Reſpondeo relatiua ſunt ſimul natura, quoad exiſtentiam, quia ſimul ſunt, & non ſunt; & non prius vnum ponitur vel tollitur quam aliud. quare nego prius relationem terminari ad abſolutum, quam illud abſolutum referatur ad ipſum, ſed ſimul eſt vtrumque, quia poſito fundamento & termino, vtraque relatio neceſſariò reſultat. Ad hoc autem non requiritur vt terminent inuicem ſuas relationes, ſed ſiue terminent ſiue non terminent, erunt ſimul natura: quia vna poſita ponitur altera, & ſublata aufertur; vtraque enim æquè ſe habet ad ſuum fundamentum, & terminum, vt ex eo reſultet. *Relatiua ſimul natura.*

Ob eandem etiam cauſam relatiua ſunt ſimul cognitione & definitione, quia cognitio vnius habet ne- *Simul cognitione.*

cessariam connexionem cum cognitione alterius, cum ex iisdem extremis & fundamentis, vtraq; relatio oriatur, & per consequens pari ratione vtraque cognoscatur; vtriusque enim relationis fundamentum & terminus sunt eadem extrema: Cognitis autem vtriusque relationis extremis vtraque relatio pari ratione cognoscitur; quia non maior est ratio vnam cognoscendi quã alteram.

Nota. Ex quo patet non dici relatiua simul cognitione quasi vnum relatiuum formaliter contineri debeat in cognitione alterius. sufficienter enim cognoscitur relatiuum, si cognoscatur vt terminatum ad absolutum etiam si non cognoscatur opposita termini relatio, sed sunt simul quoad connexionem necessariam cognitionum, quia vtraque cognitio naturaliter simul resultat cognito fundamento & termino.

Simul definitione. Porrò relatiua eo modo quo sunt simul cognitione, sunt etiam simul definitione: non quod vnum relatiuum definiatur formaliter per *correlatiuum*; definitur enim formaliter per suum *terminum formalem* qui est quid absolutum; quia tamen terminus ille simul etiam est relatiuus, ideò ex consequenti poni potest terminus in definitione sub ratione relatiua. *Ex* quo patet ex illo principio, quòd relatiua simul sint naturâ, nihil ad confirmandam primam sententiam colligi posse.

Relationes diuina ad quid terminentur. Quod verò de diuinis relationibus ex Theologia adducitur, quasi hæ terminent seipsas relatiuè. Primùm non constat inter omnes an relationibus vel originibus diuinæ personæ constituantur. Deinde & si relationibus constituantur, vt communior habet opinio;

nio; tamen relationes eæ sunt simul & origines, quare relatio Patris terminabitur ad Filium vt genitum & sub ratione originis passiuæ: Filij verò relatio terminabitur ad Patrem vt generantem & sub ratione originis actiuæ.

At vrget Ruuius. Inter relationes est oppositio, oppositio autem relatiua est oppositio relationis & termini; ergo ipsæ relationes sunt termini, Sed respondetur, duplicem oppositionem spectari in relationibus. alteram quæ est inter duas relationes oppositas in ratione relationis, vt inter paternitatem & filiationem, alteram quæ est inter terminum & relationem. Prior oppositio est oppositio distinctarum habitudinum ad oppositos terminos, ita vt vni & eidem rei non possint simul competere, vt paternitas, & filiatio respectu eiusdem non potest vni competere: posterior verò est oppositio. relationis ad terminum, sub ratione absoluta, & non sub ratione relatiua, quia sub tali ratione terminus terminat relationem. Consistit autem hæc oppositio in hoc, quod id quod refertur, non possit esse vna res cum termino, sed necessariò debeat esse distincta ex natura rei à termino. *Oppositio relatiua duplex.*

QVÆSTIO X.

An relatio sumat suam essentiam à termino.

DVo hîc quæri possunt. Primò. An terminus sit de essentia relationis: Secundò. An ex termino sumatur vnitas, & essentia specifica relationum.

De essentia alicuius dicitur aliquid intrinsecè.

Quantum ad primum: dupliciter aliquid dici potest de essentia alicuius; vel intrinsecè tanquam constituens essentiam per modum partis aut gradus essentialis quomodo animal & rationale dicitur de essentia hominis, & gradus generici aut specifici sunt de essentia speciei. Vel extrinsecè, tanquam id cuius respectu aliquid est tale essentialiter; sic nasus est de essentia simitatis; quia simitas respectu nasi dicitur simitas, in se verò est solùm curuitas: vnde non potest esse vel concipi simitas nisi in naso. Terminus igitur nõ est de essentia relationis primo modo, quia nec est genus nec differentia relationis, nec vlla pars essentialis, quod vel ex eo patet quia subiectis distinguuntur à se. Nam relatio cum fundamento sunt in vno subiecto, terminus verò in altero; essentia autem cum sit idem re cum eo cuius est essentia non potest separari à subiecto.

Extrinsecè.

Terminus non est de essentia relationis intrinsecè.

Sed extrinsecè.

Est igitur terminus de essentia relationis secundo modo, tanquam id cuius respectu relatio est relatio; siquidem relatio nec esse nec intelligi potest sine termino, sed tota eius essentia posita est in eo, vt sit ratio respiciendi terminum. Hoc idem alii dicunt esse de essentia in obliquo non in recto.

An terminus sit vera causa relationis.

Quod si quæras. An terminus habeat veram rationem causæ respectu relationis; Videtur enim habere, quia specificat relationem, specificare autem est dare esse; id autem quod dat esse rei, est causa rei. Quod autem specificet relationem probatur. Nam relatio non habet suam essentiam nisi respectu termini; & si fuerint termini specie distincti, relationes quoque erunt specie distinctæ: Ego manifestum est

rela-

relationem ſumere ſuam eſſentiam à termino, & ex conſequenti terminum conferre eſſentiam relationi. Quod autem verè & propriè terminus ſpecificet relationem probatur: quia relatio non habet aliam ſpeciem, & eſſentiam niſi reſpectu termini. Ergo aut hæc erit vera ſpecificatio, quæ eſt à termino, aut dicendum erit relationem non habere aliam propriam ſpecificationem.

Ex altera verò parte non videtur vllo modo dici poſſe, terminum eſſe cauſam relationis. Cur enim? An quia relatio non poteſt eſſe ſine termino? at ex hoc non ſequitur terminum eſſe cauſam relationis. Nam pater non poteſt eſſe ſine filio, & tamen pater non cauſatur à filio, neq; in ratione abſoluta, vt per ſe patet, neq; in ratione relatiua; quia correlatiua ſunt ſimul natura: at quæ ſunt ſimul natura, non poteſt eſſe vnum cauſa alterius, cauſa enim eſt prior natura eo cuius eſt cauſa. Quod etiam multo magis patet in diuinis relationibus in quibus non poteſt admitti, Patrem ſub ratione relatiua cauſari à Filio, Pater enim paternitate conſtituitur perſona: Si ergo ſecundum paternitatem cauſatur à Filio vera perſona Patris cauſaretur à Filio. *Non eſt vera Cauſa.* I. *Paternitas non cauſatur à Filiatione.*

Quamuis igitur relatio non poſſit eſſe ſine termino tamen id non eſt propter aliquam cauſalitatem, ſeu dependentiam à termino in aliquo genere cauſæ, ſed quia eſſentialiter eſt talis non niſi reſpectu termini. Hoc autem fit, ſine vlla termini cauſalitate. Nam cum ponitur terminus incipit eſſe relatio, ſine vlla nouæ rei acceſſione, ac proinde, ſine vlla noua cauſalitate, vbi enim nulla res noua accedit, ibi non eſt opus vlla noua cauſalitate. Nam ſi dicas fieri nouam relationem, Reſpondeo nouam relationem fieri, non eſt fieri rem nouam

simpliciter, sed respectu termini nouam, sicut puer virii respectu est paruus sine vlla suæ quantitatis immutatione; in se enim eandem quantitatem habens, respectu maioris, fit paruus, respectu minoris magnus.

2. An quia relatio habet diuersam essentiam, si referatur ad diuersos specie terminos? At neq; hoc arguit vllam causalitatem à termino. Nam sicut relatio posito termino incipit esse absque vllius rei accessione, & ex consequenti, absque vera causalitate à termino; ita respectu diuersorum specie terminorum, est diuersæ speciei; absque vlla nouæ rei accessione, & absque vlla causalitate à termino: sed per hoc solùm, quod eadem res respectu distincti specie termini, est alia atq; alia ex seipsa, cum tamen in se sit eadem semper.

Relatio non eget noua causalitate.

Dices hac ratione relatio erit ens improductum, cum tamen omne ens nouum quod ante non fuit, & incipit esse, oporteat per productionem incipere esse. Respondeo. Relationem simpliciter non esse ens improductum, quia est eadem res cum fundamento; Fundamentum autem est ens productum: ergo & relatio. Quod verò dicimus relationem posito fundamento & termino, non egere noua productione, id est quia nulla noua re accedente sed solo fundamento & termino positis, habet suum esse relatio; relatio enim, non est res noua absolutè, sed solùm respectu termini noua: vt autem sit res noua respectu termini non est necesse vt aliquid noui producatur, sed vt fundamentum, quod in se erat tale, etiam respectu termini sit tale, sine alia cuiusuis rei accessione & causalitate; album enim cum sit tale in se, posito alio albo erit tale quale aliud, sine vlla suæ albedinis variatione. Id ergo quod est nouum,

An Relatio sit Ens improductum.

uum ens simpliciter, hoc est noua entitate ens, debet per aliquam productionem fieri ens, vt patet in omnibus absolutis; at quod est nouum ens respectiuè tantùm; tunc sicut non est nouum ens noua entitate, sed veteri entitate respectu noui termini sumpta; ita non eget noua productione; noua enim productio, ad nouam aliquam entitatem terminari debet; quare vbi nulla est noua entitas, nulla erit noua productio. Et sicut potest esse res aliqua non noua, quæ tamen respectu alicuius, qui eam ante non nouerat, erit noua; neq; tamen propterea res illa est immutata vel per productionem aliquam facta est noua; ita cum fundamentum respectu noui termini habet nouam habitudinem, sine vlla sui mutatione, & sine alicuius nouæ rei productione habet nouam illam habitudinem.

Dicendum igitur est Primò. Terminum nullo modo habere rationem veræ & propriæ causæ, respectu relationis. Primò. Quia licet relatio specificetur à termino, quia est talis vel talis respectu talis vel talis termini; non tamen specificatur per aliquam causalitatem termini, sed per hoc quia relatio est ad terminum, & talis relatio ad talem terminum, quod fit sine vlla causalitate vt ostensum est in ratione dubitandi.

Cōcluditur terminum non esse reuera causam Relationis.

1. Relatio specificatur à Termino absq; causalitate.

Estq; alia ratio de specificatione actus ab obiecto. Nam obiectum respectu actus, habet suam causalitatem effectiuam, nam per speciem sui à se productam in potentia, est causa effectiua actus. Terminus autem nihil tale producit in fundamento, quod causet relationem: non igitur habet se eodem modo obiectum. Quanquā & obiectum si solùm sit terminatiuum & nō motiuum, non habebit hanc causalitatem respectu actuum, vt si

Obiectum an sit causa actus.

obiectum

obiectum non sit productiuum aliquarum specierum in potentia, sed per species infusas à Deo, intelligatur. Et de potentiis certum id est, quod obiectum respectu illarũ sit terminatiuum tantùm, nullo verò modo causatiuum, ita vt potentiæ specificentur ab obiectis sine vlla causalitate obiectorum; per hoc solùm, quod potentiæ, sunt ad obiecta; sunt verò ad obiecta, non relatione aliqua essentiali, sed essentiis suis absolutis, fundantibus relationem ad obiecta.

Obiectiuum terminatiuum tantum non est causa.

2. Secundò si terminus haberet veram rationem causæ, esset causa relationis, per veram causalitatem in aliquo genere causæ: at in nullo genere causæ potest esse causa. Ergo. Probatur minor. Primò de materia, quia terminus, neq; est materia ex qua est relatio, nec materia in qua, vt patet. Dices. Esse materiam circa quam. contra. Materia circa quam non habet vllam veram causalitatem, respectu eius quod est circa ipsam nec effectiuam, nec subiectiuam, nec vllam aliam. Vnde non est propriè materia sed Metaphoricè, & similitudinariè: quia sicut ex quo aliquid fit, est materia illius; ita obiectum suggerit quodammodo materiam actui, vt ex ea fiat, quod tamen manifestum est *propriè* non dici, sed similitudine quadam.

Terminus in nullo genere causa est causa Relationis.

Secundò de causa formali, probatur. Quia causa formalis, seipsa est causa, seipsam vniendo subiecto, & seipsa faciendo subiectum tali, Terminus autẽ *est* quid extrinsecum relationi, & non vnitum illi realiter. Quod si dicas Ideam reduci ad genus causæ formalis, etiamsi realiter non vniatur effectui, nam extrinsecè facit effectum talem. Respondeo. Ideam pertinere propriè ad causam efficientem, quia facit effectum talem, non seipsa sed mediante efficiente, cui est ratio produ-

Idea ad causam efficientẽ spectat.

producendi effectum talem in speciem. Hoc autem termino non conuenit: nam Idea quia apprehenditur ab agente, potest esse agenti ratio producendi effectum ad similitudinem Ideæ; Terminus verò à nullo apprehenditur: quare nulli est ratio producendi sibi proportionatam relationem.

Sed instabis. Ideam esse formam extrinsecam; ergo reducitur ad genus causæ formalis. Respondeo. Ideam esse quidem formam extrinsecam, sed non causare per modum formæ, sed per modum principii effectiui determinantis efficiens ad agendum; formæ verò causalitas est seipsa informando causare effectum, & facere talem: quare Idea & si sit forma extrinseca, non tamen per modum formæ causat. *Nō ad causam Formalem.*

De causa efficiente probatur. Quia terminus nihil producit in fundamento, vt est per se notum.

De causa finali nonnullis quidem videtur causalitatem termini esse persimilem causalitati finis, & ad eam pertinere, sicut enim finis non est causa per aliquam causalitatem à se profectam & à se exercitam, sed per hoc quod alia operantur propter ipsum; ita & terminus, etiamsi nullam habeat causalitatem à se profectam & exercitam: quia tamen relatio est ad ipsum, habet rationem causæ ad modum causæ finalis: reuera tamen est magnum discrimen inter finem & terminum. Nam finis ideò est causa, quia est causa operationis agentis propter ipsum; est autem causa operationis, mediante cognitione, qua se agens excitat ad agendum propter finem. Quod si mediante cognitione non moueret agens ad agendum, esset quidem finis, sed non causa, quia non esset vllo modo causa operationis propter finem. *Potest esse Finis & non Causa.*

nem. Terminus igitur quia nullius operationis est causa vt fiat; nullo etiam modo habet rationem causæ, quod discrimen est valde notandum.

Dicendum est secundò. Terminum dici posse causam virtualem nō quod actu causet, sed q̃ possit à nobis concipi per modum causæ: sicut & vnum attributum in Deo dicitur causa virtualis alterius, quia fundat conceptum causæ quod est esse causam fundamentaliter & virtualiter.

An à solo termino sumat suam specificationem Relatio.

Quæri etiam potest an vniuersè verum sit relationem sumere omnem suam essentiam & distinctionem specificam à termino; videtur enim ita rem habere: nam totum esse relationis est esse ad terminum: ergo totam rationem essentiæ sumit à termino; quia enim est ad talem vel talem terminum ideo est talis vel talis relatio.

Ex altera verò parte id non videtur. Quia potest esse idem specie terminus, & relationes ad illud terminatæ erunt specie distinctæ: ergo tunc non sument suam speciem à termino: Antecedens patet. Nam eidem albo & aliud album est simile relatione similitudinis, & nigrum est dissimile relatione dissimilitudinis; quæ duæ relationes sunt specie distinctæ. Quod si quis respondeat idem album sub diuersa specie ratione fundandi, esse terminum specie distinctum; nam terminat relationem similitudinis, quatenus est vnum in albedine cum alio albo, relationem verò dissimilitudinis quatenus est diuersum ab alio albo. Contra. Licet hæ rationes fundandi sint diuersæ; tamen terminus in ratione termini constituitur formaliter per albedinem non per vnitatem; albū enim albedine terminat similitudinem

rem alterius albi ... omnibus conuenit relatio realiter
tate est alteri albo ... nis non existant; Non enim di-
tas autem solùm e... conuenire solum per intellectũ;
ò ratio formalis ... operatione intellectus & nul-
vnum specie ... spiciant se. Neque dici
es. ... aliter quia ista non pos-
icendum ... quos referuntur: er-
ficatione
nto. ... onit relationem *Relatio potentialis adstruit.*
ad ... realem & ra-
la ... um in ratione
... iter existen-
... entia ex-
it relat... ia nul-
atio, dicitur termi... t rea-
ad essentiam relationis: imò mag... ti-
fundamentum quam terminus; quia ...
cum fundamento, vnde magis recipit à fund... *Ad non ens, nō test esse relatio realis.*
omnem variationem in essentia quàm à termino à q...
distinguitur realiter.

Ex quo infero, relationem semper quidem sumere suam essentiam tam à fundamento quàm à termino, vt dictum est, diuersitatem tamen specificam aliquando sumere à fundamento tantùm quando fundaměta sunt distincta specie, termini autem sunt eiusdem speciei. Sic similitudo albi & dissimilitudo nigri respectu eiusdem albi sumunt à distinctis fundamentis suam distinctionem specificam, vt deducitur in ratione dubitandi.

Aliquando à termino tantùm, vt similitudo albi cum albo, & dissimilitudo eiusdem albi cũ nigro à solis

nem. Terminus igitur quia nullius operationis eſt cauſa, vt fiat; nullo etiam modo habet rationem cauſæ, quod diſcrimen eſt valde notandum.

Dicendum eſt ſecundò. Terminum dici poſſe cauſam virtualem nō quod actu cauſet, ſed quod poſſit à nobis concipi per modum cauſæ: ſicut & vnum attributum in Deo dicitur cauſa virtualis alterius, quia fundat conceptum cauſæ quod eſt eſſe cauſam fundamentaliter & virtualiter.

An à ſolo termino ſumat ſuam ſpecificationem Relatio.

Quæri etiam poteſt an vniuersè verum ſit relationem ſumere omnem ſuam eſſentiam & diſtinctionem ſpecificam à termino; videtur enim ita rem habere: nam totum eſſe relationis eſt eſſe ad terminum: ergo totam rationem eſſentiæ ſumit à termino; quia enim eſt ad talem vel talem terminum ideo eſt talis vel talis relatio.

Ex altera verò parte id non videtur. Quia poteſt eſſe idem ſpecie terminus, & relationes ad illud terminatæ erunt ſpecie diſtinctæ: ergo tunc non ſument ſuam ſpeciem à termino: Antecedens patet. Nam eidem albo & aliud album eſt ſimile relatione *ſimilitudinis*, & nigrum eſt diſſimile relatione *diſſimilitudinis*; quæ duæ relationes ſunt ſpecie diſtinctæ. Quod ſi quis reſpondeat idem album ſub diuerſa ſpecie ratione fundandi, eſſe terminum ſpecie diſtinctum; nam terminat relationem ſimilitudinis, quatenus eſt vnum in albedine cum alio albo, relationem verò diſſimilitudinis quatenus eſt diuerſum ab alio albo. Contra. Licet hæ rationes fundandi ſint diuerſæ; tamen terminus in ratione termini conſtituitur formaliter per albedinem non per vnitatem; albū enim albedine terminat ſimilitudinem

nem alterius albi non vnitate; quia albedine non vnitate est alteri albo simile, & tale quale alterum. Vnitas autem solùm est conditio quædam termini non verò ratio formalis constitutiua termini: ergo verum est ad vnum specie terminum terminari distinctas relationes.

Dicendum est relationem sumere suam essentiam, & specificationem non solùm à termino, sed etiam à fundamento. Quia de ratione relationis est, vt sit relatio alicuius ad aliquid, ita vt si alterum desit non possit intelligi relatio. Verbi gratia, similitudo non potest intelligi nisi intelligatur id in quo res est similis nempe in albedine: & cui sit similis, nempe albo; id verò cuius proximè est relatio dicitur fundamentum, id ad quod est relatio, dicitur terminus; ergo vtrumque concurrit ad essentiam relationis: imò magis videtur concurrere fundamentum quam terminus; quia relatio est idem cum fundamento, vnde magis recipit à fundamento omnem variationem in essentia quàm à termino à quo distinguitur realiter.

Tam à Termino quàm à Fũdamento sumit speciem Relatio.

Ex quo infero, relationem semper quidem sumere suam essentiam tam à fundamento quàm à termino, vt dictum est, diuersitatem tamen specificam aliquando sumere à fundamento tantùm quando fundaměta sunt distincta specie, termini autem sunt eiusdem speciei. Sic similitudo albi & dissimilitudo nigri respectu eiusdem albi sumunt à distinctis fundamentis suam distinctionem specificam, vt deducitur in ratione dubitandi.

Aliquando à termino tantùm, vt similitudo albi cum albo, & dissimilitudo eiusdem albi cũ nigro à solis

terminis ſpecie diſtinctis ſumunt ſuam diuerſitatẽ ſpecificam: nam fundamentum eſt idem. aliquando verò ab vtroq; cum & fundamenta ſunt ſpecie diſtincta, & termini vt paternitas & filiatio.

Quæſtio. An diuerſarũ rerum ſimilitudines ſunt ſpecie diſtinctæ.

Quod ſi quæras. An ſimilitudo alborum & ſimilitudo nigrorum ſint relationes eiuſdem ſpeciei; quibuſdam enim id videtur cum conueniant in ratione ſimilitudinis; eodem enim modo ſunt vtraque ſibi ſimilia. alii verò & melius dicunt conuenire has relationes in genere ſimilitudinis; non verò in ſpecie; alia enim eſt ſimilitudo in albedine, alia in nigredine; vbi enim fundamentum & terminus ſunt diuerſæ ſpeciei; ibi neceſſe eſt & relationes diſtingui ſpecie, cum eſſentia relationis ab his duobus deſumatur: hic verò accidit ita: Ergo. quod ſi dicas vtrobiq; eſſe vnam rationem fundandi, nempe vnitatem & conuenientiam in forma.

Reſpondeo. Rationem fundandi eſſe conditionem tantum fundamenti & termini, non verò ipſam rationem formalem fundandi, vt dictum eſt.

QVÆSTIO XI.

An relatio realis poßit terminari ad non ens.

QVi tenent relationes eſſe de eſſentia abſolutorum, conſequẽter tenent eas terminari poſſe ad nõ ens, hoc eſt ad terminum non exiſtentem. Nam ſcientiam aiunt referri realiter ad ſcibile non exiſtens in rerum natura; materia quoq; eſt in potentia ad formam nondum habitam; ignis eſt calefactiuus ligni nondum exiſtentis;

istentis; istis enim omnibus conuenit relatio realiter etiam si termini relationis non existant; Non enim dici potest has relationes conuenire solum per intellectū; cum circumscripta omni operatione intellectus & nullo cogitante intellectu ista respiciant se. Neque dici potest id esse solum fundamentaliter quia ista non possunt intelligi sine suis terminis ad quos referuntur: ergo illos formaliter respiciunt.

Gabriel in 1. dist. 3. quæst. 5. ponit relationem potentialem mediam inter relationem realem & rationis, ita vt relatio rationis sit ad terminum in ratione existentem, relatio realis ad terminum realiter existentem, relatio verò potentialis ad terminum potentia existentem; talis enim relatio non est rationis, quia nullo intellectu cogitante conuenit rei: non etiam est realis, quia non est ad terminum realiter existentem: est igitur media. *Relatio potentialis adstruit.*

Dicendum tamen est non posse esse relationem realem ad non ens seu ad terminum actu non existentem. Quæ sententia est inprimis omnium horum qui negant relationes essentiales absolutis. Nam relationes accidentales, concedunt omnes non posse terminari ad non ens. Cum ergo omnes relationes in hac sententia sint accidentales: sequitur nullam posse terminari ad non ens. In particulari autem est expressa sententia S. Thom. 2. Contr. Gentes. Cap. 12. in 3. argumento vbi docet in Deo ad creaturam non esse relationes reales quia in Deo sunt relationes non solùm respectu eorum quæ sunt actu, sed etiam eorum quæ sunt in potencia. quia & eorum scientiam habet & respectu eorum dicitur primum ens & summum bonum. Cum igitur eius quod est actu ad id quod non est actu, sed *Ad non ens, nō potest esse relatio realis.* *Sententia S. Thomæ.*

potentia, non sint relationes reales: non erunt in Deo relationes ad creaturam reales. Probat autem entis in actu ad ens in potentia non esse relationem realem: quia aliâs inquit sequeretur, quod essent infinitæ relationes actu in eodem: quia binarius diceret relationes reales infinitas actu ad infinitos numeros se maiores qui cùm sint specie distincti relationes ad ipsos terminatæ essent actu infinitæ.

Ratio Ferrarensis. Ferar. verò ibidem idem probat ex eo, quia nulla forma accidentalis conuenit rebus nisi existentibus; quare & ordo inter terminos relatiuos, cum sit forma quædam accidentalis non potest non existentibus conuenire. Nam & propter aliquam realem formam subiectum habet quod referatur ad terminum. Et terminus quod huiusmodi ordinem terminet, habet ex aliqua forma inexistente reali. Quia ergo ens in potentia non habet vllam formam realem inexistentem, idcirco non potest terminare actu.

Diuum Thomam defendit Capreol. in 1. distinct. 30. quæst. 1. artic. 1. Vbi ait scientiam non referri relatione reali ad scibile in potentia, sed relatione duntaxat rationis. Neque verò dici potest S. Thom. solùm loqui de relationibus accidentalibus & Prædicamentalibus; quia mens D. Thom. est auferre à *Mens D. Thomæ.* Deo omnes relationes reales ad creaturas siue accidentales siue essentiales fingantur. Nam relatio scientiæ ad scibile in potentia, est vna ex essentialibus rationibus quæ statuuntur: & tamen hanc negat in Deo esse realem & ex consequenti neque essentialem scientiæ quia si esset essentialis esset realis. Negat autem ex illo vniuersali principio: Entis in actu ad

ens

ens in potentia non potest esse relatio realis. Quod principium si esset falsum in relationibus transcendentalibus, S. Thom. non rectè probasset relationem scientiæ & Omnipotentiæ non esse realem in Deo; quia ista referuntur essentialiter, ac proinde realiter ad ens in potentia.

Aliæ rationes. I. Probatur igitur ratione conclusio primò. Nulla operatio potest realiter exerceri circa nihil, etiamsi illud sit ens in potentia. Patet id inductione. Nulla enim forma potest realiter afficere subiectum in potentia existens: albedo non potest realiter facere album parietem, in pontentia existentem; nec paries potest realiter recipere albedinem in potentia existenstem; nullum efficiens potest agere in nihil, verbi gratia, ignis non potest agere in lignum potentia existens, nec illud calefacere: neque potest etiam quisquam comedere realiter panem potentia existentem, similiter non potest aliquis realiter sedere in sede in potentia existente; nec habitare realiter in domo nondũ existente; neque ambulare in pauimento nondum existente, neque existere in spatio nondum existente.

Circa non est non potest esse operatio.

Horum omnium ratio communis est; quia ad realitatem respectiuam requiritur realitas vtriusque termini, Et sicut non potest vnum realiter ad aliud referri per operationem, nisi ambo existant, neque per realem inexistentiam, nisi similiter existant, ita neque per realem terminationem, nisi actu existant; realitas enim respectiua poscit vtrumque terminum realem existentem.

Secund

2. Secundò probatur & alia ratione: Quia non ens non habet in se reale fundamentum, quo possit terminare actu relationem. Pro quo noto primò: relationem actualem requirere terminum actu, hoc est, qui sit actu terminus, non potentia tantùm. Nam si terminus, sit solùm potentia terminus, poterit terminare relationem, non verò actu terminabit; relatio verò debet ad suum terminum terminari actu non potentia; alioqui solùm esset potentia relatio, non actu, quia posset terminari ad aliquem terminum, non verò de facto terminaretur.

Terminus debet esse actu terminus.

Dices Ens in potentia, est actu ens in potentia: Ergo actu potest terminare per suam entitatem in potentia. Respondeo primò. Esse actu in potentia, est nullum habere actum essendi: Quod si nullum habet actū essendi, non habebit etiam actum quo possit terminare. Respondeo secundò. Ens dici ens in potentia non ab entitate quam habeat intrinsecè, sed per denominationem extrinsecam à causis potentibus illud producere: Quare & in seipso intrinsecè est nihil, & in suis causis est aliquid in potentia: Terminat autem relationem ens in potentia, vt per rationem apprehenditur.

Ens in potentia vnde dicatur.

Notandum secundò. Ens in potentia, non posse esse terminum actu relationis realis. Nam etsi possit esse terminus actu relationis rationis, quia talis relatio non requirit terminum in re, sed tantùm in ratione existentem; tamen non potest esse terminus actu relationis realis, si tantùm in potentia existat. Quod ita probo. Terminus constituitur terminus per suum fundamentum quod est ratio quædam realis, fundans rationem termini; nisi enim haberet terminus in se fundamentum per quod constitueretur, & qui esset causa terminan-

Ens in potentia non potest esse terminus actu.

minandi, non posset terminare relationem. Nam quod album terminat relationem similitudinis, & non dissimilitudinis alterius albi, id non oritur nisi ex fundamẽto, quod per suam albedinem, quam habet, constituitur aptum proximè & sufficienter ad terminandam relationem similitudinis non dissimilitudinis; ita vt albedo in termino, sit fundamentum & causa terminationis; Non enim quidlibet, potest terminare quidlibet, sed tantùm id quod habet in se fundamentum talis terminationis.

Cum igitur ens in potentia, non habeat actu vllam rationem terminandi, non poterit etiã actu terminare, & esse actu terminus; Fundamentum enim & ratio terminandi est entitas ipsius: atqui ens in potentia nullam habet entitatem actu: ergo nullam habet actu rationem terminandi, ac ex consequenti non est terminus actu. Paries, verbi gratia, actu albus si dicatur esse actu similis parieti potentia existenti; debet paries ille in potentia existens habere aliquod fundamentum actu, per quod terminet actu relationem alterius parietis. Cùm verò ratio terminandi sit albedo, debet hanc rationem terminandi habere actu, si debet esse terminus actu; non enim potest esse terminus actu, nisi per rationem terminandi actu: atqui non potest habere hanc rationem terminandi, hoc est, albedinem actu, nisi albedo actu existat: Ergo non potest esse terminus actu si sit ens in potentia, sed tantùm si sit ens actu.

Responderi potest. Terminum esse actu terminum, non actu aliquo intrinseco (sic enim deberet esse ens in actu non potentia) sed actu extrinseco, eo quod aliud actu terminatur ad ipsum, ad eum modum, Responsio.

quo relatiua tertij modi, dicuntur relatiua, ex eo quod alia referantur ad ipsa, vt scibile, dicitur scibile, quia de illo est scientia. Hoc igitur modo terminus erit actu terminus; quia relatio actu terminatur ad ipsum, nō quod in seipso intrinsecè sit actu.

Refellitur. Sed hæc responsio non tollit difficultatem. Nam terminus constituitur in ratione termini, non sola extrinseca relatione ad ipsum, sed sua intrinseca ratione terminandi, quam diximus esse fundamentum terminationis. Nam sicut ratio referendi, est fundamentum relationis: ita ratio terminandi, est fundamentum terminationis. Nam quod relatio terminetur ad talem terminum & non ad alium, id ex eo prouenit, quia in tali termino inuenit rationem terminandi, quam non inuenit in alio; ita vt relatio non terminaretur ad talem terminum, nisi in illo inueniret rationem terminandi sufficientem. Cum igitur non possit habere terminus actu rationem terminandi, nisi existat actu, sequitur non posse esse terminum actu, si solùm sit ens in potentia.

Ex quibus infero. Nullam relationem realem, posse terminari ad ens in potentia, sed solum ad ens in actu, Nam quod quidam dicunt, rationem terminandi esse essentiam non existentiam. Respondeo. Essentiam non posse esse rationem terminandi relationem realem nisi actu existat; debet enim ratio terminandi, actu conuenire termino, vt illum constituat in ratione termini actu.

Obiectio. At obiicies primo, scientia potest referri ad terminum fictum & impossibilem; imò ad negationem & nihil; hæc enim omnia sunt cognoscibilia, etiamsi non

exi-

existant actu neque existere possint, & sicut habent vnde cognosci possint, ita habent, vnde possint terminare relationem.

Respondeo, neque ad ficta, neque ad impossibilia esse relationem realem scientiæ. Nam ficta & impossibilia, eatenus sciuntur quatenus existunt in intellectu, non verò quod scientia realiter referatur ad ipsa extra intellectum, quia extra intellectum omnino nihil sunt, nec esse possunt. Quare extra intellectum nihil est, ad quod possit, vel debeat terminari relatio realis scientiæ. Cum igitur scientia dicitur esse de rosa non existente; non est sensus, scientiam terminare suam relationem ad rosam non existentem extra intellectum; talis enim rosa nihil est, sed sensus est, de rosa apprehensa per intellectum & in intellectu existente esse scientiam, quæ quidem rosa est loco rosæ realis, sicut signa, & voces, & imagines, sunt loco rerum, quod magis in disputatione decima sexta de scientia explicabitur.

Ad obiecta ficta non est relatio realis.

Obiicies secundò. Materiam referri relatione potentiæ ad formam nondum habitam, hanc autem esse relationem realem, patet: quia secluso omni intellectu materia est in potentia ad omnem formam: Ergo potest aliquid realiter referri ad non ens.

Respondeo. Materiam esse in potentia reali ad omnes formas etiam absentes, non per aliquam relationem realem terminatam ad formas non existentes; talis enim relatio est impossibilis, sed cum ob fundamentum, ratione cuius ex parte sua est apta referri, existente termino, tum ob non repugnantiam naturalem ad illas habendas, & recipiendas;

Materia nō dicit relationem realem ad formas non existentes.

Potentia enim supra entitatem materiæ, nihil addit, nisi non repugnantiam realem fundatam in natura, quæ non repugnantia est negatio, & conuenit materiæ realiter, eo modo, quo negationes reales conueniunt rebus; esse enim negatiuum, est non esse reale rerum negatarum.

Quod si concipimus relationem quandam potentiæ terminatam ad formas non existentes, talis relatio est concepta, & formaliter est in intellectu, fundamentaliter in re. Et idem dicendum est de aliis relationibus potentialibus, vt cùm dicimus ignem posse calefacere lignum non dum existens, talis potentia est realis, non propter aliquam relationem materiæ ad lignum non existens, sed propter realem & naturalem aptitudinem seu non repugnantiam, ad calefaciendum, quæ repugnantia intelligitur sine vlla relatione positiua terminata ad non ens.

Addo, quod si concedatur semel relationes potentiales esse reales, non solùm relationes transcendentales, sed etiam prædicamentales, possent realiter terminari ad ens in potentia; quod tamen isti authores non concedunt. Probatur. Quia paries albus potest esse similis alteri albo in potentia. Et idem dicitur de aliis relatiuis, quæ referuntur ad terminos relatione potentiæ.

Opinio Gabrielis de relatione potentiali refellitur.

Quod verò docebat Gabriel relationes potentiales esse quid medium inter relationes reales & rationis, hoc nullo modo potest esse verum: tum quia inter ens reale & ens rationis non datur mediũ: quidquid enim est extra rationem, reale est. tum quia relationes potentiales cum non sint reales (nisi fundamentaliter)

liter) ad rationem pertinent formaliter, licet non sine fundamento in re: Nam & si res sunt in potentia ad aliquid realiter, id tamen non per positiuam relationẽ realem, sed per nõ repugnantiam realem accipi debet. Quod si relatio aliqua intermedia cogitatur, illa est in intellectu formaliter, & solùm fundamentaliter à parte rei.

Obiicitur tertiò. Secundum Arist. 5. Met. Cap. 20. inter relatiua secundi modi ponitur factiuum & factibile, calefactiuum & calefactibile, quæ relatiua terminantur ad ens in potentia. Loquitur autem ibi sine dubio de relationibus realibus. In relatiuis etiam tertii modi ponit, scientiam quæ refertur ad obiectum non existens: ergo voluit esse relationem realem ad obiectum non existens. Respondeo Aristotelem dicto loco solùm explicare varios modos relationum, non verò determinare an omnes sint reales vel rationis: nam & proportiones numerorum ibi recenset inter alias relationes, quæ tamen fundantur in numero, qui non existit, nisi per operationem intellectus.

Greg: in 1. d. 28. q. 3. tenet, tam ens ad non ens, quàm non ens ad ens posse referri realiter, hoc est sine vlla operatione intellectus. Primum probat; hoc est ens ad non ens realiter referri; primò: quia datur à parte rei imago rei non existentis: at imago qua imago, est alicuius imago: vt enim ait August. 7. de Trinitate cap. 1. quid absurdius est quàm imaginem ad se dici? ergo imago refertur realiter ad rem nõ existentem. Secundò: quia datur à parte rei memoria rei non existentis & præteritæ: memoria autem dicitur relatiuè ad id cuius est memoria, idq; etiam tunc cum actu non cogitat homo de re, est enim memor eius saltem habitualiter.

Gregorij opinio de relatione inter Ens & non ens.

1.

2.

3. Tertiò: quia realiter aliqua dicuntur actiua & passiua: at actiuum & passiuum dicitur respectu rei agibilis actu non existentis; ergo datur relatio ad non ens.

Non ens ad ens referri realiter. Secundùm verò probat hoc est non ens ad ens realiter referri. Primò: quia omnia relatiua dicuntur ad
1. conuenientiam, ergo si ens ad non ens refertur realiter, pari ratione non ens ad ens referetur realiter: quocirca sicut productiuum realiter dicitur ad producibile; ita producibile quod est non ens vicissim dicitur realiter ad productiuum; similiter imaginatum non existens ad imaginem & memoratum ad memoriam. Referuntur autem ista realiter; quia siue ista considerantur ab anima, siue non, producibile est producibile à productiuo. Nam sicut non ens habet in se rationem terminandi relationem realem, ita & fundandi.

2. Secundò. Omnis causa refertur ad causatum: atqui aliquid non existens est causa realis alicuius existentis, ergo aliquid nō existens refertur realiter ad existens. Minor patet. Quia finis non existens est causa alicuius effectus iam facti propter illum finem. Verbi gratia, fructus futuri, sunt finis florum & foliorum; folia enim & flores à natura diriguntur ad fructus tanquā ad finem; natura enim agit propter finem & si non cognoscat finem.

Refellitur Gregorius. Verum quod ad primam Greg. conclusionem attinet ea sufficienter est refutata ex dictis, *non enti enim* nihil reale actu conuenit; (alioqui quoad illud esset ens actu, non in potentia) ergo neque conuenit actu ratio realis terminandi, sine qua non potest actu terminare; si enim nihil habet actu, per quod terminet, non potest actu terminare.

Vnde ad primam rationem Greg. respondeo: Imaginem

ginem nõ referri actu ad imaginatum, nisi imaginatum existat: nam si nõ existit nihil est ad quod referri possit. Solùm ergo fundamentaliter refertur, hoc est fundamentum habet sufficiens ad hoc vt referatur, ita vt ex parte sua sit sufficiens, vt referatur quando res illa extiterit. Sicut paries albus est similis parieti cras futuro albo, non quia actu exerceat similitudinem, sed quod ex parte sua habet omnia per quæ sit similis, & solùm ex defectu termini qui non existit non est actu similis. Ex quo patet rei illi quæ est imago, esse accidentale esse imaginem, & referri realiter ad aliud. *Imago non refertur realiter ad non ens.*

Ad secundam: memoria est rei præteritæ non quod cognitio referatur actu ad aliquid extra intellectum, sed quod illius rei quæ erat realiter extra intellectũ formatur in intellectu repræsentatio & similitudo: quæ tamen similitudo non est actu similitudo relata ad illud: sed tantum est actu fundamentum sufficiens & proximum talis relationis. Potest tamen per intellectũ referri ad rem apprehensam.

Ad tertiam: res dicitur actiua realiter, ratione fundaméti realis, & realiter sufficiétis ad agendum actu, nõ ob realem relationem terminatam ad agibile. Pro quo noto. Calefactiuum dupliciter dici potest potentia calefactiuum: primò relatiuè propter relationem potentialitatis terminatam ad terminum potentia existentem: & hanc dico relationem esse rationis, non realem: quia nihil est ad quod realiter terminari possit talis relatio; secundò; absolutè propter naturam fundantem illam habilitatem & aptitudinem ad calefaciendum: & hoc modo dicitur realiter calefactiuum, quia realiter est tale vt ei conueniat posse calefacere: quæ habilitas naturæ est absoluta in se, & non nisi per additam relationem dicitur relatiuè. *Actiuum non refertur realiter ad non ens.* *Calefactiuum relatiuè.* *Absolutè.*

Obii-

Obiicere tamen quis posset ens in potentia habere vnde possit terminare relationem: tum quia plus dicit ens in potentia quàm nihil quod neq; actu nec in potentie est aliquid: hoc ergo ipso quo ens potentia excedit merum nihil, potest terminare ad se relationem realem; tum quia ens potentia, est actu ens in potentia, non enim est in potentia ad esse in potentia, sed actu nō potentia illi conuenit esse in potentia: ergo habet aliquem actum ens potentia, quo possit actu terminare relationem.

Ens potentia nullum habet actum.

Respondeo. Ens potentia nullum habere actum in se, quo possit terminare relationem. Nam si haberet
1. aliquem actum secundum illum actum esset ens actu nō potentia; si ergo aliquid sit purè ens in potentia, implicat contradictionem habere aliquem actum; esset enim
2. actu & potentia secundum idem. Deinde si haberet aliquem actum, esset secundum illum actum extra suas causas, & sic non esset ens in potentia; quod enim actu est extra suas causas, est & extra potentiam causarum
3. suarum. Adhæc si est extra suas causas, erit procul dubio ens productum. quare cum ab æterno fuerit mundus in potentia, ab æterno fuisset productus secundum aliquem actum, quod est falsum.

Ad primam igitur probationem respondeo, *ens in potentia superat quidem merum nihil, non aliquo actu præsenti, sed futuro aut possibili, secundum quem erit* actu aut esse potest, licet de facto non sit actu. quare cum ad terminationem actualem requiratur aliquid actu quod terminet, ens autem potentia nihil tale habet actu, ex consequenti nihil habet vnde terminet actu relationem.

Ad secundam, respōdeo; ens potentia esse actu ens in-

in potentia, non est habere aliquem actum positiuum existendi, sed est posse existere actu: & hanc possibilitatem ei conuenire actu. non intrinseco sed extrinseco, facta denominatione extrinseca à causis actu potétibus illud producere. Vnde nullum actum intrinsecum habet, quod ad rationem termini actu, requiritur.

Actum in potentia sit actu ens in potentia.

Secunda verò conclusio Greg: refellitur primò authoritate D. August. 2: de Trinitate cap. 1: vbi ait si non esset homo, id est aliqua substantia, non esset qui relatiuè dominus diceretur: & si non esset equus quædam essentia, non esset quod iumentum relatiuè diceretur: ita si nummus nó esset aliqua substantia nec arca posset dici relatiuè. qua propter si & pater non est aliquid ad se ipsum, non est omnino qui relatiuè dicatur ad aliquid. Quibus verbis August. docet nihil posse dici relatiuè ad aliud, nisi sit aliquid essentialiter in se, non ens auté nihil est in se: non potest igitur dici relatiuè. Neque valet responsio Greg: aliquas relationes non posse verificari nisi de rebus quæ existunt, & de iis loquitur August. aliâs verò æquè verificari de existentibus & nó existentibus, vt esse producibile esse cognitum & de his non loquitur August. Contra: ex inductione vniuersali deducit August: relationé Patris non posse conuenire Patri nisi pater sit quædam essentia in se, inductio autem nihil concludit nisi sit vniuersalis: ergo vniuersaliter de omni relatione locutus est August. Deinde loquitur etiam de relatione vt relatio est non verò sub aliqua limitata ratione relationis; nullam enim talem limitationem addit: ergo intendit omnem relationem supponere aliquam essentiam existentem, & per consequens non entis nullam esse posse relationem realem.

Non ens non refertur realiter ad Ens.

1.

D. Augustinus.

Mens Augustini.

2. Secundò. Si non ens poteſt referri realiter, peto an relatione exiſtente actu, an exiſtẽte potẽtia: ſi primùm; illa relatio vel erit accidens vel ſubſtantia: Si accidens; ſupponet ſubiectum exiſtens, quia in exiſtentia dependet à ſubiecto, eiq́; innititur; non ens autem non poteſt eſſe vllius rei ſubiectum: ſi ſubſtantia: impoſſibile eſt puram relationem eſſe per ſe ſubſiſtentem, ſed requirit aliquam aliam eſſentiam à relatione diſtinctam quæ referatur illa relatione, vt argumentabatur S. Auguſt. Eſt enim de ratione relationis vt ſit alicuius ad aliquid relatio; non enim ſuipſius eſt relatio ſed alterius alicuius eſſentiæ ad alterum terminum. Si verò dicatur ſecũdum: ſequitur non ens non referri ſed tantùm poſſe referri; ſicut enim relatio actu exiſtens facit actu referri, ita relatio potentia exiſtens, facit poſſe referri. Nos autẽ quærimus an non ens referatur realiter & actu ad ens.

Relatio non potest conuenire non enti.

Relatio sine alia essentia non subsistit.

3. Tertiò. Ad relationem realem requiritur reale fundamentum actu: ſi enim nihil ſit actu, nihil erit quo actu fundari poſſit relatio: atqui non ens nihil habet actu: ergo nihil habet quo fundare actu poſſit relationẽ. quæ omnia ſimili modo probantur ſicut de actuali terminatione probatum eſt ſupra.

Fundamẽtum relationis debet esse aliquid actu existens.

Quidam addunt aliam probationem. Relatiua, inquiunt, definiuntur eſſe illa, quorum eſſe eſt ad aliud ſe habere: ergo relatiua ſupponunt eſſe; *prius enim eſt* eſſe quam ad aliud eſſe.

Aliæ rationes.

Sed hæc ratio ſolùm probat formale eſſe relatiuum, eſſe ad aliud ſe habere, non verò quod ſupponat aliud eſſe relationi ſubſtratum. Nam quod dicitur, prius eſt eſſe quàm ad aliud eſſe, hoc ipſum in ipſa relatione formaliter accepta intelligitur; relatio enim prius ratione

concipitur esse in se quam ad aliud esse, quocunq; tandem modo isti conceptus distinguantur.

Secunda probatio est. nihil non potest fundare vllam relationem. at non ens, est nihil. Ergo non potest fundare vllam relalionem. Maior probatur. Quia nihil, cum sit nihil, nihil habet siue quo sit, siue quo fundet relationem, relatioq; in nihilo fundata est non fundata: non fundata autem relatio, non est relatio: cum ad rationem spectet fundamentum & terminus.

Responderi potest nihil actu & potentia non posse fundare vllam relationem, quia nihil omninò habet quo fundet; at ens potentia non est nihil omninò, sed tantùm est nihil actu, non nihil autem potentia. Sed contra. ad fundandam actu relationem opus est habere aliquid actu in quo fundetur relatio: at ens potentiâ, habet quidem aliquid potentia, quo potest fundare relationem, non tamen habet aliquid actu, quo actu fundet relationem.

Ad primum argumentum Greg: respondeo. Omnia quidem relatiua ad conuertentiam dici, si conuenienter assignentur, vt probat hoc loco Aristot: id tamen verum est quoad conuertentiam relationis non quoad conuertentiam realitatis: Nam scientia & scibile quoad relationem conuertuntur: omnis enim scientia alicuius scibilis est scientia, & omne scibile aliqua scientia est scibile; tamen relatio scientiæ est realis, scibilis verò relatio est rationis. *Relatiua ad cōuertentiam dicuntur quo sensu.*

At inquies producibile, est realiter producibile; at producibile respectu alicuius productiui est producibile; ergo relatione reali est producibile. Respondeo *Producibile nō refertur realiter.*

producibile cum non existat in se realiter, nullam quoq; realem rationem fundat; hæc enim relatio esset accidétalis, & non posset existere in subiecto potentia existente: non igitur ab aliqua relatione reali positiua dicitur producibile, sed à potentia ad existendum realiter; id enim dicitur producibile realiter quod cum realiter nō existat; potest tamen realiter produci & existere, potest autem realiter produci denominatione facta à potentia reali potente producere.

Ad secundùm respondeo. Finis cum sit non ens nō potest esse Causa, nisi quatenus realiter apprehensus; mediante enim apprehensione mouet agens vel ad agédum propter ipsum vel ad determinandum aliud agens ad agendum propter ipsum. primo modo agentia mouentur ex cognitione à fine: posteriori modo agentia naturalia determinata ad suos fines à Deo agente per intellectum & præscribente suos fines cuiq;. Si igitur finis esset merum non ens tam in apprehensione quàm in se, nullo modo posset esse causa realis At dices. Saltem agentia naturalia mouentur *in suos fines*, qui sunt non entia. Respondeo. Non moueri per aliquā relationem realem ad ipsos non existentes, sed solùm quatenus efficiunt aliqua per quæ producitur effectus, per modum finis intentus aut determinatus. Sicut cum producuntur flores propter fructus: producere flores est moueri ad finem, quia est producere propter finem apprehensum & cognitum à prima causa, Deo; ita vt seclusa cognitione finis, agentia nō agerent propter finem, sed tantùm agerent ea quæ agunt nō referendo ea in finem; nunc auté referunt quæ agunt in finem, quia determinātur à prima causa ad agendum ex cognitione & intentione talis finis: de quo plura in Physica.

Finis quomodo causa.

Agentia naturalia ex determinatione agunt propter finem.

QVÆ-

QVÆSTIO XII.

An ad Relationem realem requirantur extrema realiter distincta.

QVæstio est de relatione reali. nam ad relationem rationis sufficit distinctio extremorum per rationem facta: sic intellectus bis concipiendo Petrum, refert ipsum ad seipsum relatione identitatis. Porrò extrema possunt esse realiter distincta, primò, materialiter tantùm, hoc est, quoad subiecta, cum solum subiecta relationum distinguuntur realiter, non verò fundamenta. Sic Scotus in diuinis putat relationem æqualitatis & identitatis personarum esse realem: quia extrema sunt realiter distincta licet idem sit quasi fundamentum huius relationis in tribus personis, nempe essentia diuina. Idem etiam accideret si eadem numero albedo esset in duobus subiectis; tunc enim subiecta illa essent similia realiter & realiter distinguerentur licet fundamentum huius similitudinis esset vnum & idem in vtroque. *Extrema distinguũtur realiter* *Quoad subiecta.*

Secundo formaliter quoad fundamenta quando fundamenta relationum, in quibus formaliter fundatur relatio, distinguuntur realiter, vt cum duo parietes sunt similes in albedine, habent duas albedines realiter *distinctas*, fundantes similitudinem. Extrema enim relatiua constituuntur in ratione extremorum formaliter per fundamenta. *Quoad fundamenta.*

Prima igitur sententia asserit ad relationem realem requiri vt extrema formaliter accepta sint ex natura rei distincta ita Suarius 2. Metaph. disput. 47. Sect. 9. fundamentum est: quia de ratione relationis in com- *1. Opinio.*

muni est esse ad aliud ergo & de ratione relationis realis est esse ad aliud reale; at vbi est aliud & aliud reale, ibi est distinctio realis, ergo. Est etiam hæc sententia S. Thom. 1. part. quæst. 42. artic. 4. ad 3. vbi propter hanc causam negat æqualitatem inter diuinas personas esse relationem realem. Addit verò Suarez, non requiri vniuersè distinctionem realem suppositorum. si enim Verbum assumeret duas naturas humanas, essent illæ naturę sibi realiter similes, & Verbum ratione ipsarum.

Suppositorum distinctio non requiritur.

2. Opinio.

Secunda sententia est Scoti In. 1. dist. 31. quæst. 1. ad relationem realem non requiri distinctionem extremorum formalem, hoc est, secundum fundamenta, sed sufficere distinctionem materialem, secundum subiecta. Vnde infert æqualitatem & identitatem inter diuinas personas esse relationem realem, quia habet tria requisita ad relationem realem: primò extrema realia, secundò realiter à se distincta, tertiò ex natura rei ad se relata; Quamuis. n. eiusdem ad seipsum neget esse relationem realem, quia nō sunt extrema realiter distincta; tamen si extrema sint realiter distincta, & sint idem in aliqua forma communi habebunt & distinctionem extremorū sufficientem ad relationem, & sufficientem causam ad hoc vt realiter referri possint. Forma enim illa sicut afficit vtrumque; ita est vtrique ratio sufficiens ad hoc vt referatur.

3. Opinio.

Tertia sententia est Vasquez. 1. part. distinct. 166. qui dicit aliquas relationes reales requirere distinctionem realem fundamentorum, aliquas non; vult enim relatiua primi modi, necessario postulare distinctionem realem fundamentorum; quia prius referuntur

tur ad inuicem fundamenta, deinde ratione fundamentorum referuntur subiecta, verbi gratia, prius duæ albedines sunt inter se similes, tum ratione ipsarum duo alba sunt similia: necesse igitur est prius ipsas esse re distinctas, quàm subiecta. In relatiuis verò secundi modi, ait non requiri hanc distinctionem realem fundamentorum: Existimat enim relationes secundi modi fundari non in potentia actiua & passiua, sed in ipsamet actione & passione; actio autem & passio non sunt realiter inter se distincta; eadem enim res vt ab agente est actio, vt est in passo est passio. Quare sicut eadem numero res fundat actionem & passionem; ita etiam poterit fundare relationes agentis & patientis.

Dico primò non requiritur ad relationem realem in communi, distinctio realis suppositorum seu subiectorum, vt bene ait prima sententia. Ratio est: quia quod requiritur ad relationem realem in communi, requiritur ad omnem relationem realem: atqui non omnis relatio realis postulat distinctionem realem suppositorum extremorum. Ergo relatio in communi talem distinctionem non requirit.

Relatio vniuersè non requirit distinctionem realem suppositorum.

Minor patet. primum in exemplo Verbi assumentis duas naturas sibi similes: tunc enim idem suppositum secundum diuersas naturas esset sibi simile. Corpus etiam Christi in cœlo dicit relationem distantiæ vel propinquitatis ad seipsum in sacramento.

In relatiuis etiam secundi modi est id manifestum. Etenim sicut actio potest esse eiusdem in seipsum; ita & relatio realis consequens actionem erit eiusdem ad seipsum, sine vlla distinctione reali, vt patet in potentiis

animæ

animæ cum producit suos actus immanentes in seipsis. Idem enim est agens & patiens, eadem etiam est potentia actiua & receptiua, quæ sunt fundamenta relationis.

Agens refertur realiter ad seipsum.

Dices posse esse actionem realem in seipsam; non verò relationem realem ad seipsum. Contra. Quæ maior relatio potest esse quàm per actionem? Idem e-
1. nim verè pendet à seipso, in eo quod recipit à seipso per
2. actionem. Actio etiam est ex illo entium genere quæ vel sunt relatiua vel sine relatione intelligi nō possunt; omne enim agens respectu alicuius est agens, quia rem aliquam agit, & omne patiens respectu alicuius agentis est patiens. Ad hæc negari non potest in actione im-
3. manenti esse relationem realem inter terminum productum & producētem. Relatio enim producti ad producentē non potest esse nō realis. Cum igitur huius relationis subiectū sit ipsum agens: sequitur ipsum agens referri realiter ad seipsum. Relatio enim suum subiectum, quod afficit, refert. Requiritur ergo ad talem relationem non vt sint supposita in se distincta (hoc enim tunc solum requiritur, cum ipsa supposita producūtur) sed vt producatur forma aliqua, realiter ab agente & patiente distincta, afficiens & disponens vtrumque ad mutuam relationem, siue quod forma producta sit fundamentum relationis agentis & patientis vt vult Vasquez ita vt quemadmodum à forma producta sumitur denominatio agentis & patientis ita & relatio agentis & patientis; siue vt communior fert opinio, relatio agentis & patientis fundetur in potentia actiua & passiua, vt reducta ad actum per actionē & passionem, quæ est realiter distincta ab vtroque.

Quæ sit distinctio realis in tali casu.

Dico secundò, Relationes reales ex propria sua natura

tura requirere aliquam distinctionē realem extremorum. Probatur inductione primò in relationibus primi modi fundatis in vnitate & multitudine; Vt enim rectè docent Vasquez cum Caiet. in hoc genere relatiuorum, fundamenta primò ad se referuntur, & deinde ratione fundamentorum ipsa subiecta; prius enim duæ albedines sunt similes inter se, tum faciunt parietes similes; & duæ quantitates prius sunt æquales inter se, quàm faciunt duo ligna æqualia. Cùm igitur fundamēta ad se referri non possint, nisi sint realiter distincta; necesse est fundamenta talium relationum esse distincta, & ex consequenti ipsa extrema. *Inductio.* *In relatiuis primi modi.*

Dices. Cur relationum harum fundamenta, non possunt ad se referri nisi sint distincta realiter? Respondeo. Quia eiusdem ad seipsum secundùm eandem omnino rationem, non potest esse relatio realis, vt omnes concedunt; fundamenta autem primi modi cum sint eiusdem omnino rationis, nisi distinguantur realiter, non habent alium modum quo in re distingui possint. Necesse ergo est vt distinguatur realiter seipsis. Nam in relatiuis secundi modi actiuum & passiuum non differunt quidem realiter seipsis, differunt tamen per formam per actionem productam & receptam, quæ tam ab agente quàm à patiente realiter distinguitur: at albedines nisi realiter seipsis distinguantur, non habent vnde distingui possint.

Secundò probatur de relationibus secundi modi. Fundātur enim quædam in tali actione, quæ non potest recipi in agente, sed in distincto, subiecto ab agente, vt sunt omnes actiones transeuntes. Aliæ verò quæ fundantur in actione immanenti non habent quidem subiecta realiter distincta, habent tamen terminum for- *In relatiuis secundi modi.*

malem realiter diſtinctum tam ab Agente quàm à patiente, nempe formam quæ per actionem producitur in potentia. quæ diſtinctio ſufficit ad relationes huius generis.

In relatiuis tertij modi.

Tertio idem probatur de relationibus tertij modi, vt eſt relatio ſcientiæ ad ſcibile, quæ niſi ſint reipſa diſtincta, non poſſunt ad ſe realiter referri, Quia quæcunque ad ſe realiter referuntur, vel ex ſeipſis realiter referuntur, & ad hoc requiritur ipſorum realis diſtinctio, cum eiuſdem ad ſeipſum non poſſit eſſe realis relatio; vel ſi non ſunt ipſa realiter diſtincta, habent tamē aliquid tertium realiter ab vtroque diſtinctum, quod eſt illis ratio vt realiter ad ſe referantur, ad eum modum quo in actione immanente agens & patiens, *etiam ſi* realiter ſint idem tamen propter realem actionem & formam productam vtrumque afficientem, habent quaſi ab extrinſeco, vt realiter ad ſe referantur; Cùm alioqui non poſſent referri ob indiſtinctionem vnius ab altero. Quando igitur ſcientia & ſcibile ſunt idem realiter neque ex ſeipſis poſſunt ad ſe *referri realiter*, neque habent cauſam extrinſecam ob quam realiter referri poſſint. Vnde fit vt nullo modo poſſint referri realiter, niſi diſtinguantur realiter.

Scientia & ſcibile quādo referantur ad ſe realiter.

Non par diſtinctio realis requiritur in omnibus relationibus.

Ex dictis infero primo. Requiri quidem aliquam diſtinctionem realem inter extrema relatiua. *non tamen* parem in omnibus vt dictum eſt. Et *ſic verum* eſt, quod dici ſolet, omnem relationem eſſe ad *aliud; ita* vt relatio ad ſeipſum ſi eſſe debeat realis, debeat eſſe ad ſeipſum tanquam ad aliud, quia eatenus eſt ad ſeipſum quatenus aliud quid à ſeipſo in ſeipſo producitur, quod fit per actionem immanentem. Nam & ſi idem ad ſeipſum ex ſeipſo non poſſit habere relationem realem propter indiſtinctionem ſui à *ſeipſo;* tamen

Idem ad ſeipſū quando refertur realiter.

men potest ex aliqua re sibi adueniente id acquirere, vt referatur ad seipsum, sicut diximus de actione in seipsum; talis enim actio ponit formam productam quæ est causa sufficiens vt agens referatur ad seipsum, etiamsi sit cum seipso idem.

Infero secundò contra secundam sententiam, ad relationes primi modi, vt sint reales, non sufficere distinctioné realem subiectorum, sed requiri distinctionem realem fundamentorum quod est extrema distingui formaliter vt extrema sunt. Ratio est allata in secunda conclusione. Quocirca neque inter diuinas personas relatio æqualitatis, similitudinis, identitatis, est realis; neque si daretur vna numero albedo in diuersis subiectis, illa subiecta referrentur ad se realiter relatione similitudinis; quia in his relatiuis prius formæ inter se referuntur. tum ratione formarum subiecta: Forma autem si est eadem in vtroque non potest ad seipsam referri realiter, cum eiusdem non possit ad seipsum esse relatio realis. Sicut enim albedo non est similis sibi ipsi, nec refertur ad se relatione similitudinis; ita nec est eadem sibi ipsi nisi per rationem bis idem apprehendentem & conferentem cum seipso: in re verò solùm albedo est id quod est, neq; est eadem sibi ipsi, neque diuersa à seipso: nisi fundamentaliter, quia est fundamentum vt eadem sibi ipsi cōcipi possit cum relatione ad seipsam. Quia igitur subiecta dicuntur esse idé in aliquo, ex eo quia forma vtrique communis est eadem sibi ipsi; sequitur, cùm identitas formæ cum seipsa non sit relatio realis neque identitatem subiectorum ratione formæ esse realem. Cum identitas subiectorum in aliqua forma, oriatur ex identitate formæ cum seipsa.

Atinquies. Forma producta ab agente in passo, est sufficiens causa vt agens referatur realiter ad passum, etiam si agens sit idem realiter cum passo. Ergo multo magis albedo existens in duobus subiectis realiter distinctis, erit causa vt realiter illa subiecta referantur ad inuicem.

Respondeo disparem esse rationem, ob disparem naturam fundamentorum. Nam fundamenta relationum primi modi habent hanc naturam, vt prius ad se referantur, tùm sua relatione faciunt referri subiecta; vnde si relatio fundamentorum non fuerit realis, neque relatio subiectorum erit realis. Itaque albedo eadem posita in duobus non est causa sufficiens ad fundandam realem relationem identitatis subiectorum; quia non est sufficiens ad fundandam relationem realem identitatis cum seipsa. At in relationibus secundi modi forma producta, ex natura sua est sufficiens causa, vt propter illam referatur agens ad passum, quia constituit tam agens in ratione agentis quam passum in ratione passi. vnde quamuis sit eadem, potest vtrique esse ratio relationis realis. Infero tertiò. Relationem intellectus ad seipsum à se intellectum esse realem, si seipsum intelligat intellectione realiter à se distincta; si verò intellectio sit idem cum intellectu, vt in Deo, non erit relatio realis.

Ratio intellectus ad seipsũ, an realis.

Ratio primi est. Quia tunc intellectio est sufficiens causa duplicis relationis realis tam agentis ad passum ratione formæ productæ, quam intelligentis ad intellectum; ratione intellectionis productæ. Forma enim producta ab agente est sufficiens ratio referendi agens ad passum secundum illam formam: Ergo & intellectio producta erit sufficiens ratio relationis realis in intel-

intellectu. Ratio secundi est. Quia tunc inter intellectũ & intelligibile nulla est penitus distinctio, neq; aliquid realiter inter ipsa mediat, q, sit causa relationis realis.

Notandum tamen est. quia & si in relatione agentis ad seipsum extrema, id est subiecta, non sint simpliciter distincta realiter: inuenitur tamen distinctio quædam realis, relationis ipsius ab opposito sibi extremo. Nam si relationes agentis & passi fundentur in forma producta, ita vt proximum fundamentum ipsarum sit forma dependens ab agente, & recepta in passo; tunc relationes agentis & passi erunt idem realiter, cum ipsa forma, tanquam cum suo fundamento: Cum verò forma producta sit distincta realiter tam ab agente quàm à passo; etiam relatio agentis distinguetur realiter à passo, & relatio passi distinguetur realiter ab agente, & sic extrema respectu relationum à quibus denominantur, distinguuntur realiter. Si verò relationes habeant pro fundamento ipsam potentiam actiuam & passiuam, tunc relationes erunt idem re cum extremis, quæ quia re non sunt distincta ab inuicem, neq; relationes ipsis identificatæ, erunt re distinctæ nisi ratione connotati. Nam relatio agentis fundatur in potentia actiua vt reducta in actum per actionem, quæ est res distincta à passo, similiter relatio passi fundatur in potentia passiua vt reducta in actum per passionem, quæ est res realiter distincta ab agente. Vnde quamuis extrema harum relationum non sunt à se distincta realiter, sunt tamen aliquo modo distincta realiter à relatione quæ est ad ipsa siue simpliciter siue secundum quid, ratione connotati, quod sufficit ad tale genus Relationum.

Relationes distinguuntur ab extremis.

QVÆSTIO XIII.

An essentia relationis solùm consistat in esse Ad & non in esse In.

Omnis Relatio habet Ad & In.

NOn est quæstio an à parte rei possit dari relatio quæ solùm dicat esse ad terminum & non dicat esse in respectu subiecti vel quasi subiecti. Non enim dubium est omnem relationem alicuius ad aliquid esse relationem. Vnde requirit tam subiectum cuius sit, quàm terminum, ad quem sit. V.G. similitudo non satis est, vt sit ad aliud album, sed etiam requiritur vt sit alicuius albi; si enim non fuerit alicuius albi, non erit similitudo, quia similitudo, duorum alborũ est similitudo. Loquor autem hîc de In, non vt dicit physicam inhærentiam, hæc enim nõ requiritur ad rationem Relationis in cõmuni, vt supra docuimus; sed solùm vt indicat id cuius est illa Relatio siue sit in illo per inhærentiam, siue per identitatem.

Est igitur quæstio An istud In, sine quo à parte rei nõ potest esse relatio, pertineat ad rationem formalem relationis, ita vt sine ipso essentia relationis concipi non possit; Videtur enim non pertinere, Nam si relatio cõcipiatur ad terminum, concipitur relatiuè, si verò concipiatur in subiecto non concipitur relatiuè. Cum igitur non à subiecto, sed à termino habeat esse relatiuum, poterit absq; ordine ad subiectum concipi relatiuè, & ex consequenti esse In, non pertinebit ad rationem formalem relationis.

Et confirmatur id inductione in omnibus relationibus, Non enim paternitas est relatio quia est in patre sed quia est ad filium. nam esse in subiecto conuenit etiã acci-

accidentibus absolutis, neq; tamen ex eo accidentia absoluta sunt essentialiter relatiua. Nam si dicas, esse in subiecto: est dicere respectum ad subiectum. Respondeo hunc respectum non facere naturam cui conuenit essentialiter relatiuam, sed tantùm accidentaliter & denominatiuè. Verè enim quantitas & qualitas habent esse In, non tamē propterea sunt essentialiter relationes; quare neq; relatio per esse In erit essentialiter relatio, sed ad summum conueniet illi esse In denominatiuè & accidentaliter, sicut aliis accidentibus absolutis, Nos autē quærimus an esse In, ita pertineat ad relationem, vt illā constituat in esse relatiuo formaliter, & in hac sententia videtur esse D. Thom: 1.p.q.28.a.2. vbi ait rationē propriam relationis non sumi per ordinem ad subiectum, sed per ordinem ad terminum. Caiet: & Canariensis ibidem docent rationem formalē relationis abstrahi posse ab esse In.

Dicendum tamē est ad rationem formalē relationis pertinere non solùm esse Ad, sed etiam esse In: ita vt nō possit concipi relatio cōpleta secundùm rationem suam formalem, nisi concipiatur tam secundùm Ad quàm secundùm In. Ratio est quia de ratione relationis est, vt sit alicuius ad aliquid relatio; ita vt nisi concipiatur tam id in quo est relatio, quam id ad q; est relatio, non possit concipi completè ratio formalis relationis. v. g. relatio similitudinis nō concipitur complete per hoc quod est *ad aliquod* album: nam etiam dissimilitudo potest esse ad album, sed debet concipi albi ad album relatio: ita vt si nō intelligatur albedo supposita pro fundamento similitudinis, non intelligatur formaliter similitudo. Similitudo enim duorum alborū est similitudo; & impossibile est relationem concipere nisi inter duo quorum alterum sit subiectum alterum terminus relationis.

In pertinet ad essentiam Relationis.

Ratio.

Pro

Relatio sine fundamēto & termino intelligi non potest. Pro quo noto primò; Relationem pendere essentialiter tam à fundamento quàm à termino, & mutari essentialiter, aliquando ratione fundamenti, aliquando ratione termini, vt quæstione decima docuimus. Nam fundamentum est ratio fundandi talem relationem, terminus est ratio terminandi. Sicut igitur relatio non potest intelligi sine termino, qui est ratio terminādi, ita neq; sine fundamento quod est ratio fundandi.

Relatio sumitur completè, & incompletè. Noto secundò: Rationem formalem relationis posse sumi & completè secundum omnem suam rationem essentialem, & incompletè solùm secundùm vltimam rationem suam essentialem, v. g. ratio formalis hominis completè concepta includit non solùm rationalitatem sed etiam animalitatem; vtrumq; enim pertinet ad essentiam hominis constituendam; rationalitas quidem determinatè animalitas autē indeterminatè; quia non ab animali sed à rationali determinatè homo habet esse hominem. Si verò concipiatur incompletè secundùm rationem vltimò determinantem ad esse hominis, sic potest concipi absque animalitate sub rationalitate sola.

In pertinet ad rationem completā Relationis. Pari ergo ratione relatio dupliciter concipi potest: primò completè secundùm omnia requisita essentialiter ad rationem relationis: & sic necessariò concipi debet tam secundum esse Ad, quàm secundùm esse In: quia per Ad vltimò determinatur ad rationem relatiuā, non per In; Sicut autem si solùm concipitur rationale, non concipitur homo, sed quid hominis, seu principiū formale & determinatè constitutiuum hominis, non enim sola rationalitas est homo: ita si concipiatur solùm *Non pertinet ad incompletam.* esse Ad, non concipietur relatio, sed tantùm principiū formale constitutiuum relationis. Vnde ad formalem conce-

conceptum relationis completum requiritur vterque conceptus, tam Ad, quàm In. Etsi enim præscindi possit Ad ab In, tamen relatio formaliter non potest præscindi, quia relatio non est solùm Ad, sed etiam In. Sicut etsi rationale possit præscindi ab animali; ratio tamen formalis hominis non potest præscindi, cum vtrumq; essentialiter includat. Et hoc modo exponendus est S. Thomas citatus, nempe quod loquatur non de completa ratione formali relatiua, sed incompleta vltimo determinatè ad rationem relatiuam, quæ est solum esse Ad. Et licet Ad non constituat relationem simpliciter sine In; constituit tamen secundùm quid, id est, in determinata ratione relatiua; cum tamen etiam In, constituat eandem rationem relatiuam, sed non determinatè vt Ad.

Ex quo etiam patet ad rationem dubitandi. Nam ex In non sumitur determinata ratio relatiua, sumitur tamen simpliciter, quia ad essentiam relationis pertinet.

Quod si obiicies. Ordo ad subiectum est ordo ad terminum; sed ordo ad terminum est ratio determinans ad esse relatiuum; Ergo & ordo ad subiectũ. Respondeo. Nos loqui de ea relatione, quæ est ad aliquem terminũ cui conuenit præter terminum, referri etiam ad subiectum, & dicimus hunc ordinem ad subiectum *non esse* rationem determinantem illam relationem, ad esse relatiuum; Quia non ex subiecto sed ex termino relatio est Ad. Si tamen sermo sit de relatione quæ est ad ipsum subiectum tanquam ad terminum, tunc proportionaliter esse In & esse Ad in ea distingui debét. Sed quæri potest, An relatio habeat suum proprium In distinctum ab In fundamenti.

Nnnnn Affirmat

In Physicum non habet Relatio distinctū ab In fundamenti.

Affirmat Scotus. Quodlibeto 43. quia relatio sicut habet peculiarem rationem accidentis, distinctam à relatione accidentis, quæ est in fundamento; ita etiam habet distinctum In, ab In fundamenti, cùm In sequatur semper ad rationem accidentis. Dicendum tamen est si loquamur de In Physico quod sequitur ad formam Physicam Physicè inhærentem, sic relatio sicut non est distincta forma Physica à fundamento, ita etiam non dicit In distinctum ab In fundamenti, sed per In fundamenti inhæret Physicè subiecto: Si verò loquamur de In, vt abstrahit ab In per inhæsionem & In per identitatem, sic relatio habet peculiare In, ratione cuius conuenit fundamento per identitatem, & hoc In est de essentia relationis, & distinguitur ab *In fundamenti*. Conuenit verò relationi ex ratione *accidentis*, quatenus accidens dicitur omne id, quod non est de essentia rei, non verò ex ratione accidentis Physici. Dices, ergo relatio vt relatio non est ex genere accidentis, cum tamen ponatur vnum ex *nouem generibus* accidentium. Respondeo. *Relationem vt relatio* est non esse accidens Physicum, nec sub genere accidentis Physici contineri, sed solùm esse accidens Logicum; quia non est de essentia rei cuius est relatio.

Quale in de essentia Relationis.

Ex dictis infero In, si pro Physica inhærentia sumatur non esse de ratione Relationis vti Quæst. 7. docuimus, si verò sumatur vt dicit *conuenire alicui siue* per Inhærentiam siue per Identitatem, sic est de essentia Relationis, vt in præsenti Quæst. docemus.

QVÆ-

QVÆSTIO XIV.

An vna numero Relatio poßit terminari ad distinctos numero terminos.

EST celebris controuersia inter discipulos D. Thomæ & Scoti. Nam illi cum S. Thoma 3. parte, quæst. 31. art. 5. affirmant vnam numero relationem terminari ad distinctos numero terminos. V.G. patrem vna numero paternitate referri ad primum, secundum & tertium filium, ita vt nato vno filio, eadem paternitas extendatur ad secundum, quæ extensio non fit per nouum augmentũ intrinsecum relationis, sed per suppositionem extrinsecam termini: Sicut eadem turris flante vento est in alio atq; alio aëre per suppositionem extrinsecam noui & noui aëris. Probant verò hanc sententiam ex eo, quod duo accidentia solo numero distincta non possũt esse in vno subiecto: ergo nec ad distinctos numero terminos possunt esse in vno distinctæ solo numero relationes sed vna quæ extendatur ad omnes terminos. Antecedens probant inductione in omnibus qualitatibus Physicis; Duo enim calores integri non possunt esse simul in eodem obiecto, nec duæ albedines.

Oppositam sententiam tenent alii cũ Scoto, nempe ad distinctos numero terminos, necessariò distinctas numero relationes terminari. Primò. Quia respicere terminum est quid essentiale relationi; quare sicut relationi in communi essentiale est respicere terminum in cõmuni, ita huic relationi essentiale est respicere hunc numero terminum. non igitur ad diuersos numero terminos erit eadem numero relatio. Secundò Relatio- *Scoti sententia.* 1.

nes ortæ ex diuersis rationibus fundandi & terminandi, sunt diuersæ: atq; relationes ad diuersos terminos oriuntur ex diuersa ratione fundandi & terminandi; ergo sunt diuersæ. Minor probatur. Quia relatio paternitatis ad diuersos filios fundatur in diuersa generatione tam actiua quam passiua huius & illius filii, similitudo cum albo fundatur in vnitate cum hoc albo, similitudo verò cum altero albo, fundatur in alia vnitate cum alia albedine.

Confirmatur. Fundamentum est ex se indifferens ad varias fundandas relationes, sed determinatur per rationem fundandi talem vel talem ad fundandam talem vel talem relationem: sic album quatenus vnum cum alio albo fundat relationem similitudinis, quatenus diuersum à nigro fundat relationem dissimilitudinis. Cum igitur ad diuersos numero terminos dentur diuersæ rationes fundandi relationem, sequitur relationes ipsas esse diuersas.

3. Tertio sequeretur relationem esse priorem tempore suo termino, & non cessare cessante termino, contra ea quæ hîc docet Aristoteles de proprietatibus relationum, quas ait esse simul tẽpore & cognitione. Nam in patre v. g. prius esset paternitas, quam secundus filius generetur, & mortuo primo filio, adhuc maneret paternitas eadem respectu alterius filii. Nam quod quidam respondent paternitatem, quoad substantiam *priorem* esse termino, quoad extensionem simul esse cum termino; hoc facilè refellitur: tum quia Aristoteles cùm docuit relatiua esse simul natura, locutus est de relatione quoad substantiam; tum quia respicere terminum est quid substantiale relationi non accidentale, cum in respiciendo termino tota relationis substãtia sit posita;

Instantia soluitur.

quare

quare non poteſt ſubſtantialiter poni relatio niſi ponatur terminus, nec poteſt auferri terminus, niſi ſubſtantia relationis auferatur.

Quartò. Aliud eſt formam reſpicientem extendi ad alium terminum, aliud verò reſpectum ad hunc terminum extendi ad alium terminum; prius illud eſt verum; poſterius impoſſibile; quia reſpectus eſt terminatio ad talem terminum. Terminatio autem ad aliquem terminum, non extenditur extra illum terminum, ſed ſi eſt noua terminatio, erit nouus reſpectus, quia reſpectus nihil aliud eſt quam terminatio. 4.

Ad fundamentum verò primę ſententiæ respondetur non eſſe abſolutè verũ, duo accidentia, ſolo numero diſtincta non poſſe eſſe in eodem ſubiecto. Nam multi tenent duo lumina à diuerſis luminoſis producta, eſſe ſimul in eodẽ, vt patet ex diſtinctis vmbris. Idem oſtenditur in diſtinctis numero ſpecieb⁹ productis in oculo, à diſtinctis numero hominibus; ſinguli enim homines per ſingulas ſpecies proprias videntur. Deinde quamuis id verum eſſet de accidentibus abſolutis non tamen de reſpectiuis: Nam accidentia abſoluta non habent aliud munus niſi informandi ſubiectum, & idcirco ſuperflua eſſent plura in eodem ſubiecto, quia ab vno accidente, habet plenè eſſe ſubiectum. At relatiua accidentia & ſi ſolo numero diſtincta ſint, non otiosè manent ſimul in obiecto, ſed habent pecularia & diſtincta munera referendi ſubiectum ad hunc vel illum terminum.

Plura accidentia ſolo numero diſtincta poſſunt eſſe in eodem.

Notandum eſt. Impoſſibile eſt relationem extendi ad nouum terminum ſine noua relatione: Quia iſta extenſio ad terminum eſt formaliter relatio; nõ enim eſt quid abſolutum, ſed ad aliquid; omne autem ad ali- 1.

Extenſio relationis impugnatur.

quid, est formaliter relatio. Cum igitur noua ponatur extensio ad nouum terminum, ponitur ex consequenti noua relatio.

2. Deinde relatio formaliter est terminatio fundamenti ad terminum. Fundamentum verò vt se habet ad terminum, dicit formaliter relationem. At in hac noua extensione ad nouum terminum est noua terminatio; ergo noua relatio.

3. Tertiò. Ista extensio vel est quantitatiua, vel formalis: Non primũ; quia quantitatiua extẽsio fit per additionem partis ad partẽm; necesse igitur esset addi nouam relationis partem ad nouum terminum: Non secundum; Quia forma seipsa extenditur ad diuersa subiecta, quatenus eadem numero manens informat diuersa subiecta, vel diuersas subiecti partes, vt patet in anima rationali extendente se totam ad omnes corporis partes: At si hoc modo relatio dicatur extendi ad plures terminos, non extenditur eadem terminatione, sed diuersa, sicut neque forma extendit se ad nouam partem eadem numero informatione, sed diuersa. Quod si fuerit alia numero terminatio, erit procul dubio alia numero relatio. Sicut igitur impossibile est extensionem hanc fieri sine noua terminatione, ita est impossibile fieri sine noua relatione.

Nam quod dicunt esse nouã extensionem relationis, non nouã relationẽ. Contra: iã est ostẽsum, id q; ab istis dicitur, noua extensio, esse nouam relationem, cum ad nouam relationem non requiratur nisi noua terminatio, & oppositum est ludere verbis & dare sine mente sonum. Quare & exemplum illud de turri quæ fluente vento sine vlla sui mutatione est in alio & in alio aëre, euertit planè istorum sententiam. Nam sicut in turri

Exemplum de Turri expenditur.

duo

duo distinguimus, vnum absolutum nempe turrim, aliud relatiuũ nempe coniunctionem turris cum aëre; & quidẽ illud absolutum, est indifferens ad omnes illas coniunctiones, cum hoc & illo aëre successiuè: respectiuum verò, nempe coniunctio cum hoc aëre, est quid determinatum ad hunc numero aërem, ita vt illa numero coniunctio sit cum isto aëre, alia cum alio; neque coniunctio cum hoc aëre extenditur extra istum aërem. Ita & in relatiuis distinguimus duo, vnum absolutum nempe formam respicientem, seu fundantem respectum, & hæc est indifferens ad omnes respectus & terminos; alterum respectiuum, nempe ipsum respectum ad terminum, & hunc respectum dicimus esse determinatum ad hunc terminum, nec posse extendi extra illum terminum. Quod verò dicunt sine noua mutatione, solo termino posito, fieri hanc extensionem, respondemus in nostra quoq; sententia sine nouę alicuius rei accessione posito solo termino acquiri relationem, & tamen negare non possumus esse nouam relationem: nam esse nouam relationem non est nouam rem produci in mundo, sed rem iam productam respectu alterius aliter se habere, quod fit sine vlla nouæ rei productione.

QVÆSTIO XV.

De proprietatibus Relationis.

PRimam proprietatem Relatiuorum ponit Aristoteles, quod habeant contrarium; virtus enim vitio contraria est, scientia ignorantiæ, ex quibus exemplis planè patet Aristotelem loqui de relatiuis secundùm dici: *Relatiua secundum Dici non secundum Esse sunt contraria.*

dici: Nam de Relatiuis secundùm esse adiungit alia exempla, dupli, tripli, quibus nihil ait esse contrarium, Imò in capite de quantitate ex eo probat magnum & paruum non esse contraria, quia sunt ad aliquid; paruum enim respectu magni dicitur paruum & magnum respectu parui.

Difficultas verò est. An relationes formaliter acceptæ possint dici contrariæ. Ratio dubitandi est; Primò. Quia inter relationes inuenitur tanta oppositio vt nullo modo possint esse simul in eodem subiecto, vt paternitas & filiatio, ita sibi opponuntur, vt non possint esse in eodem: impossibile enim est patrem esse suiipsius filium. Porrò hanc oppositionem esse veram contrarietatem inde patet; quia verè contraria nihil plus habent nisi quod se excludant ab eodem subiecto.

Secundò similitudo & dissimilitudo non sunt minus contraria, quam albedo & nigredo; pugnant enim secum in eodem subiecto, quod proprium est contrariorum: deinde cum hæ relationes sint oppositæ, & nō sint relatiuè oppositæ, nec priuatiuè, consequens est vt sint oppositæ contrariè.

Relationes non sunt contraria.

Dicendum tamen est. Relationes formaliter acceptas nullo modo esse inter se contrarias. Nam si agamus de relationibus oppositis in ratione termini, eæ relationes habent quidem oppositionem *in ratione* termini; quia in eodem subiecto seipsas terminare non possunt, verum hæc oppositio non est vera contrarietas: nam vera contrarietas est oppositio naturarum secundum definitionem datam ab Aristotele 7. Metaphys. vbi contraria definit esse illa quæ sub eodem genere maximè distant, hoc est, quæ oppositis sub eodem genere differentiis distant, vt albedo & nigredo sub eodem

In relatiuè oppositis non est vera contrarietas.

dem

dem genere coloris: At in his relationibus non est oppositio naturarum, ergo non est vera contrarietas.

Patet id primò. ex eo quod hæ relationes possunt esse eiusdem speciei. Nam duæ similitudines, duorum alborum oppositæ sibi in ratione termini sunt eiusdem speciei. 1.

Secundò. Quia si aliquando relationes istæ sunt diuersæ speciei vt parternitas & filiatio, potest paternitas, V. G. esse simul in eodem, non quidem cum filiatione opposita, sed cum alia filiatione quæ est eiusdem rationis cum filiatione opposita: Nam pater etsi non possit esse filius suiipsius, potest tamen esse filius sui patris, quæ duæ filiationes sunt eiusdem speciei. Quocirca sicut paternitas non habet essentialem & specificam oppositionem cum secunda filiatione: ita nec cum prima. Ex quo sequitur filiationi oppositionem illam in ratione termini esse merè accidentalem, quia sine tali oppositione potest esse filiatio in altero subiecto. Fundatur autem hæc oppositio in incompossibilitate terminorum, in ordine ad mutuam terminationem. 2.

Oppositio relationi est accidentalis.

Quia enim termini quos respiciunt paternitas & filiatio opposita, non possunt eidem conuenire respectu eiusdem: idcirco relationes dicuntur esse oppositæ. Porro hæc oppositio in ratione termini potest spectari tam in ipsis relationibus oppositis vt in paternitate & filiatione, quam in relationibus & terminis earum absolutis; Non solùm enim relatio non potest stare cum alia relatione opposita, sed etiam cum ipso termino absoluto ad quem terminatur. Quanquam quia non omnes termini correlatiui sunt incompossibiles

Qualis sit hæc oppositio.

(potest enim idem esse agens & patiens actione immanente) idcirco hæc oppositio in ratione termini non est in omni relatione, & verius dicitur incompossibilitas quædam quam oppositio, vt ex dictis patet.

Similitudo & dissimilitudo an sint contraria.

Si verò loquamur de relationibus sibi non oppositis in ratione termini vt de similitudine & dissimilitudine, dicendum est etiam istas relationes non esse verè contrarias, sed solùm incompossibiles. Nam similitudo & dissimilitudo vel sumuntur respectu eiusdem fundamenti, v.g. albedinis, & sic sunt incōpossibiles: quia non possunt in eadem albedine fundari respectu eiusdē termini; non quod sint contrariæ, sed quod albedo non possit esse materia talium relationum, cùm dissimilitudo requirat fundamentum contrarium albedini: Si verò sumantur respectu diuersorum fundamentorum, nempe similitudo fundata in albedine, cum dissimilitudine fundata in nigredine; tunc eiusmodi relationes non erunt contrariæ formaliter in ratione relationis, sed tantùm fundamentaliter ratione fundamentorum; ita vt si fundamenta relationum per Dei potentiam ponantur simul in eodem subiecto, nulla erit repugnantia relationum inter se: imò erit optima & naturalis conuenientia in eodem subiecto. Si enim Deus ponat albedinem & nigredinem in eodem, idem erit simile albo, qua album, & dissimile eidem albo, qua nigrum: esse enim simile & dissimile eidem secundùm diuersas formas nulla est repugnantia. Itaque solùm inter albedinem & nigredinem esset repugnātia; at posita albedine & nigredine in eodem, nulla est inter similitudinem & dissimilitudinem repugnantia, cum in diuersis fundamentis sibi non repugnent.

solùm

solùm igitur consecutiuè ad fundamenta sibi repugnant, nō formaliter secundum se, Quia enim sequuntur sua fundamenta, & illis identificantur, fit vt si fundamenta non possint esse in eodem, nec ipsę relationes possint esse.

Ex quibus patet nullas relationes esse formaliter contrarias. id enim in duplici genere relationum maximè cerneretur, vtrumque autem genus à contrarietate iam vindicauimus. Quidam verò ea ratione probant, relationes non esse inter se contrarias quod contraria respiciunt subiectum à quo se excludunt, relationes vero terminum. Sed hac ratione non concludunt. Nam relatio vt relatio & subiectum respicit & terminum. de ratione enim relationis est vt sit alicuius, ad aliquid relatio; quatenus est alicuius, subiectum respicit, quatenus est ad aliquid, respicit terminum. Quare relatio non obstante eo quod respicit terminum, posset simul esse contraria alteri in subiecto, si aliud quid non obstaret.

Secunda proprietas.

Secunda proprietas relatiuorum est quod suscipiant magis & minus; dicimus enim vnum esse magis vel minus simile alteri. circa quam proprietatem quæri solet primò. An relatiua propriè suscipiant magis & minus.

Quæsitum primum.

Respondeo: quædam propriè, quædam impropriè suscipere: propriè suscipiunt magis & minus quæ per veram intensionem suscipiunt, sicut & in qualitatibus propriè magis & minus est vbi est intensio qualitatum, vt cum dicimus rem magis vel minus calidam: impropriè verò quæ citra intensionem,

ſionem aliis rationibus & reſpectibus dicuntur magis & minus talia. vt cum Ariſtoteles dicit primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam quam ſecundam, quia eſt prior in ſubſtando.

Quadam relatiua proprie ſuſcipiunt magis & minus.

Porrò relatiua quæ intenduntur ſunt illa quorum fundamentum eſt intenſibile, & remiſſibile, vel certè aliqua ratione variabile: ſic duo alba per intenſionem dicuntur magis & minus ſimilia; quia per veram intenſionem dicuntur magis & minus alba: quot enim ſunt grad⁹ albedinis tot ſunt gradus ſimilitudinis. Similiter quę non habent fundamentũ intenſibile & remiſſibile, ſed tamen aliqua ratione variabile, dicuntur ſuſcipere magis & minus: vt cum duo corpora dicimus magis vel minus æqualia propter maiorem vel minorem quãtitatem, magis vel minus diſtantia propter maius vel maius ſpatium interpoſitum.

Quadam impropriè.

Quæſitum ſecundum.

Secundò quæritur an relatiua ſuſcipiant magis vel minus ratione ſui, an verò ratione fundamenti.

Reſpondeo. Dupliciter dici poſſe relatiua ratione fundamenti ſuſcipere magis vel minus; *Primò* cauſaliter quod fundamentum ſit cauſa vt relatiua in ſe ſuſcipiant magis vel minus; & hoc verum eſt: nam fundamentum eſt cauſa relationis, ſicut quoad eſſentiam, ita quoad intenſionem. Secundò, *formaliter*; ita vt in ipſa relatione formaliter non ſit magis vel minus, ſed ſolùm in fundamento, *& per denominationem* factam à fundamento relationi conueniat. & hoc dicimus eſſe falſum.

Relatio ratione ſui non fundamenti recipit magis & minus.

Primò quia ſæpè relatio ſuſcipit magis & minus fundamento non recipiente magis & minus, ſed tantùm variata aliqua ratione: vt cùm duæ quantitates

titates dicuntur magis & minus æquales propter maiorem vel minorem quantitatem, vbi maius & minus est in quantitate: in relatione verò est maigs & minus.

Secundò. Quia sæpè fundamento suscipiente magis relatio suscipit minus & è contra. Ergo aliud est magis & minus relationis, aliud fundamenti v. g. sint duo alba similia, & vnum augeatur in albedine, diminuetur eo ipso in similitudine, vnde est magis albedinis & minus similitudinis. *Aliud est magis Fundamēti, aliud Relationis.*

Tertia proprietas Relationum est, vt ad conuertentiam dicantur, quia vni relationi semper respondet opposita relatio in altero extremo: si tamen conuenienti ratione accipiantur, hoc est sub denominationibus relatiuis, sub quibus se respiciunt. Sic pater dicitur *filij* pater, & filius patris filius, ala alati ala, & alatum ala alatum: Monet verò Aristoteles vt nomina si fortè nō sint imposita confingantur, vt relationem mutuam terminorum exprimant, vt si dicamus, temonem temonati temonem, & caput capitati caput. *Tertia proprietas.*

Quarta proprietas relatiuorum est, quòd sint simul natura. Pro quo notandum est primò; vt aliqua sint simul natura, duo requiruntur; primò vt simul sint & non sint, hoc est, vt posito vno, ponatur aliud, sublato vno tollatur aliud, quod est esse simul subsistendi consequentia; Est enim bona consequentia à subsistentia vnius ad subsistentiam alterius. Secundò, vt vnum non sit causa alterius: Nam vt docet Aristoteles in Postprædicamētis, capite de priori, si aliqua sunt simul subsistēdi consequentia, sed vnum sit causa alterius, non erunt talia simul natura; id enim quod est causa alterius, est prius natura alterò; causa enim est prior natura suo effectu, cum effectus præsupponat causam, sic rationale & risi- *Quarta proprietas, vt sint simul natura duo requiruntur.*

& risibile sunt simul subsistendi consequentia, non tamen sunt simul natura: quia rationale est causa risibilis.

Notandum est secundò. Relatiua ideò esse simul naturâ, quia sunt simul subsistendi consequentia, & vnum non est causa alterius. Posito enim vno relatiuo ponitur & aliud; si quidem positis duobus, ex iisdem extremis vtraq; relatio necessario oritur; posito enim fundamento & termino fundamentum vnius relationis, est terminus alterius relationis, & terminus vnius relationis est fundamentum alterius, vt patet in duobus albis. Vnde correlatiua necesse est esse simul subsistendi consequentia.

Vnum Relatiuum non est causa alterius quia Relatio non est causa Relationis.

Quod verò vnum relatiuum non sit causa alterius patet; dupliciter enim relatiuum sumi potest. Primò, materialiter ratione fundamenti, secundò *formaliter* ratione relationis; Licet ergo ratione fundamenti posset esse prius suo correlatiuo, quia fundamentum suo modo potest esse causa tam relationis quàm termini, nam causa est causa tam suæ relationis ad effectũ, quàm termini & ex consequenti relationis consequentis in termino: tamen si sumatur *formaliter* secundùm relationem, non est causa sui *correlatiui*; vna enim relatio non causat alteram oppositam, sed vtraq; causatur ex fundamento & termino.

Ex qua doctrina solui possunt argumenta *opposita*. Nam cum obiicitur primò: prius & *posterius* esse relatiua, quæ tamen non sunt simul natura, cùm *alterum sit* prius alterum posterius. Respondeo. Materialiter quidem posse existere id quod est prius, antequam existat id quod est posterius: at formaliter & relatiuè non existet sub ratione prioris, nisi existat posterius: non existet enim relatiuè nisi habeat terminum actu ad quem refera-

Relatiuũ materialiter potest esse prius correlatiuo non formaliter.

referatur. Similiter respondendum est cum obiicitur patrem esse prius natura filio, & causam suo effectu, quæ tamen sunt correlatiua; materialiter enim ista sunt priora, formaliter verò vt relatiua sunt, sunt simul naturâ.

Obiicitur secundò, scientia refertur ad scibile sensus ad sensibile; & tamen scibile prius est scientia, sensibile sensu. Respondeo cum Aristotele; cum relatiua dicuntur simul natura sumuntur secundùm rationes relatiuas. quare vbi non erunt vtrinq; relationes, ibi non requirendum est, vt sint simul naturâ, Id quod accidit in relatiuis tertii modi, in quibus ex vna tantùm parte est relatio, ex altera non. Scientia enim dicit relationem ad scibile, scibile verò non dicit relationem realem ad scientiam, sed dicitur scibile, quia scientia est ad ipsum.

Dices saltem si proportionaliter sumantur erunt simul natura vt si sumatur scientia in potentia erit simul cum scibili in potentia, & scientia in actu cum scibili in actu. Respondeo ista non sunt à parte rei sed supplentur ab intellectu concipiente scibile, cum relatione ad scientiam: relatiua verò dicuntur simul natura quoad realem existentiam relatiuam. quomodo relatiua tertii modi non sunt simul naturâ secundum Aristotelem. Et rationem. Quia relatiua tertii modi ideo referuntur ad *sua* correlatiua, quia alia referũtur ad ipsa. nam ad scientiam refertur scibile, quia scientia est de ipso, quod arguit prius natura scientiam referri ad scibile, quàm scibile ad scientiam.

Quinta proprietas est, relatiua esse simul cognitione, vt qui definitè nouerit vnum, cognoscat & aliud, quod non ita intelligendum est vt vnum relatiuum sic *Quinta Proprietas.*

de

de conceptu formali alterius, nec possit concipi nisi concepto altero; hoc enim est falsum; cognito enim fundamento & termino, quæ sunt quædam absoluta cognoscitur sufficienter relatio etiamsi opposita relatio vel non sequatur vel non apprehendatur. Sicut enim à solo fundamento & termino habet esse relatio: ita nihil aliud ad sui cognitionem requirit. Intelligendũ igitur est concomitanter, quia cognito fundamento & termino, necesse est vtramque relationem simul cognosci; non quòd vna sit de conceptu alterius; sed quod vtraq; æquè ex fundamento & termino innotescat; fundamẽtum enim vnius est terminus alterius, & terminus vnius est fundamentum alterius.

Sunt simul cognitione concomitanter.

Quod si quæras an vnum relatiuorum *definiri debeat* per aliud: Respondeo non esse necesse; satis.n.est si definiatur per suum terminũ formalem, qui est quid absolutum. A termino enim habet suam essentiam, & ex consequenti definitionem. Relatio verò opposita, est quid accidentale termino. Verum & si non *sit* necesse potest tamen vnum relatiuum poni in definitione alterius; si enim definitio dari potest per effectum vel proprietatem, cur non possit dari per correlatiuum?

An vnum Relatiuum definiri debeat per aliud.

At inquies. Definitio debet esse notior definito; *per* definitionem enim cognoscitur definitũ: atqui *correlatiuum* non est notius, sed æquè ignotum *ac definitũ*: non igitur poni potest in definitione. *Deinde ipsum* correlatiuum quod ponitur in definitione cognoscitur ex altero correlatiuo, ex quo sequeretur quidam circulus in definitione & vnum definiretur per alterum & ex consequenti per seipsum.

Quomodo definitio notior Definito.

Respondeo. Definitio quidem debet esse notior definito, non tamen quidquid est in definitione debet

esse

esse notius; sed satis est vt sit æquè notum, vel non ignotius. Quia enim definitio est explicatio definiti, & quod in definito cōtinetur confusè; in definitione cōtinetur distinctè; necesse est definitionem esse notiorem definito, vt distinctum confuso, correlatiuum verò non est tota definitio, sed pars quædam: Satis igitur est vt sit æquè notum.

Quod si quæras vnde tunc petatur cognitio vtriusq; correlatiui si vtrumq; est æquè ignotum.

Respondeo. Ex cognitione fundamenti & termini; ex horum enim cognitione æquè innotescit vtrumq; correlatiuum. Neq; verò circulus semper in definitionibus vitiosus est, sed solùm tunc, cùm ignotum definitur per ignotum. quod si definiatur per æquè notum, non erit vitiosus talis circulus: quia tota definitio erit notior suo definito, eo modo quo distinctum est notius confuso, quo etiam modo circulus in demonstrationibus permittitur vt patet ex I. Post. Neq; etiam sequitur, idem definiri per se ipsum, sed per id quod est æquè & simul notum cum ipso. *Circulus in definitionibus quando vitiosus.*

DISPVTATIO XI.

De qualitate & ſex vltimis prædicamentis.

QVÆSTIO PRIMA.

An qualitas ſit ſpeciale genus prædicamenti.

Idetur enim qualitas eſſe quid tranſcendens, & vagari per omnia prædicamenta: omnis enim forma tam ſubſtãtialis quàm accidentalis eſt qualitas. Qualitas enim eſt id à quo res dicitur talis vel talis: hoc autem conuenit omni formæ. Nam & differẽtia eſſentialis prædicatur in quale, & dicitur qualitas eſſentialis, & omne accidẽs dat ſubiecto tale vel tale eſſe, quã ob cauſam dici poteſt qualitas ſubiecti.

Rationes dicẽtium qualitatem non poſſe conſtituere genus prædicamenti.

Deinde. Eſto ſit qualitas ſpeciale genus entis: adhuc tamen non poteſt conſtituere genus prædicaméti; nam omne genus habet aliquas differentias eſſentiales, per quas contrahatur: atqui qualitas nullas habet differẽtias eſſentiales: Ergo non eſt genus prædicamenti. Minor probatur. Nam hæ differentiæ, vel erunt qualitates vel quid à qualitate diſtinctum: ſi ſunt qualitates; ergo non ſunt differentiæ, qualitatem contrahentes; quia differentia debet eſſe extra rationem generis, & genus non debet de differentia prædicari: ſi verò ſunt quid diſtinctum à qualitate; Ergo qualitates ſolùm ſecũdùm ratio-

nem

nem genericam erunt qualitates, secundùm verò rationem specificam nō erunt qualitates. Quod falsum esse ex eo patet; quia res dicuntur tales magis à ratione specifica, quàm à ratione generica. Dicuntur enim tales propter determinationem, determinatio autem magis prouenit à ratione specifica quàm à generica.

Dicendum tamē est qualitatem esse speciale genus prædicamenti. Speciale quidem; quia etsi qualitas latè accepta significet quamcúnq; determinationem siue essentialem siue accidentalem; tamē strictè accepta significat solùm determinationem accidētalem. Et quamuis omne accidens suo modo determinet subiectum, non tamen omne accidens denominat subiectum simpliciter quale. Nam quantitas propriè loquendo denominat quantum, relatio denominat relatum, seu habens se ad aliud: sola verò qualitas eam denominationem tanquam propriam obtinuit, vt simpliciter & absolutè denominet subiectum quale, ita vt ad interrogationem factā per quale respōdeatur propriè per solam qualitatē. Quanquā enim cōmuni ratione cætera quoq; accidētia dicantur qualitates; tamē quod aliis præterea modis denomināt subiectum, v.g. quantum, vel relatum, non dicuntur simpliciter qualitates, solùmq; ea accidentia dicuntur simpliciter qualitates, quæ non aliis modis denominant subiectū, nisi in quale vt calidum, album, circulare. *Qualitas est speciale genus prædicamenti.*

Quod verò qualitas constituat verū genus prædicamenti patet ex eo quod vniuoce dicatur de suis speciebus. Nam quamuis Simplicius vult diuidi qualitatē ab Aristotele in suas species, vt Analogum in analogata, Scotus verò tanquam in diuersos modos qualitatis: quia nimirum eadē qualitas diuersis modis accepta potest esse in variis speciebus qualitatis, & tamen non erit nisi vna qualitas, non multæ qualitates; Idem enim calor est & *Qualitas vniuoce dicitur de suis speciebus.*

 passibi-

passibilis qualitas, quia passionem infert sensui, & naturalis potentia, quatenus est potentia calefactiua, & habitus, quatenus bene vel malè afficit subiectum; tamen hęc ratio concludit solùm has quatuor species esse tales, non verò si qualitas sumatur respectu specierum suarum essentialium, v. g. Respectu caloris, coloris, saporis; sic enim est genus non analogum sed vniuocum: Nam q̃ obicitur omnes species qualitatis nō solùm secúdùm gradum genericum, sed etiam secundùm gradum specificum esse qualitates: Ex quo fit, vt ratio qualitatis sit fusa per omnes gradus qualitatis, ac proinde analogicè non vniuocè de illis dicatur; Genus enim vniuocum non dicitur de suis differentiis: Ad id respondetur qualitatem accipi posse dupliciter: Primò, latè, vt dicitur de qualitate completa & incompleta: Secundò, strictè, vt dicit solùm qualitatem cōpletam: Igitur qualitas primo modo dicitur analogicè, quia prædicatur etiam de differentiis qualitatum; Secundo verò modo dicitur vniuocè quia nō dicitur de differentiis, cùm differentiæ nō sint qualitates completæ. Porrò si sumatur qualitas respectu specierum non essentialiter sed per varios modos distinctarum, sic est vera sententia Scoti, nempe qualitatem diuidi in species accidētales, hoc est, secundùm modos varios accidentales consideratos. Tales sunt species quas Aristoteles hîc posuit, quas non distinxit per aliquas differentias essentiales qualitatis, sed solùm per accidentales. Cuius signum euidens est, quòd vna specie qualitas potest in pluribus speciebus ab Aristotele positis reponi; si enim hæ species essentiales essent, & essentiales in genere qualitatis differrent, non posset vna qualitas in multis speciebus poni; vna enim specie qualitas, non habet nisi vnam essentiam, & vnam ratio-

Qualitas accipitur dupliciter.

rationem essentialem qualitatis, v. g. calor est, vna simplex qualitas, & vna essentia, & tamen ponitur in prima, secunda, & tertia specie qualitatis: Si igitur hæ tres species essentiales essent, sequeretur calorem habere non vnam sed triplicem essentiam, & esse triplicem qualitatem non vnam.

Dices esse vnam qualitatem realiter, multas formaliter. Contra. quia calor in specie caloris non habet nisi vnam essentiam. quæ tamen secundùm varios respectus considerari potest, nempe vt benè vel malè afficit subiectum, vt confert subiecto naturalem potentiam ad calefaciendum, vt passionem infert sensui; hæc enim omnia præstat calor per vnicam suam essentiam & differentiam essentialem caloris: Quare sicut non est triplex calor, sed vnus tria faciens, ita non est triplex qualitas, sed vna triplici modo considerata.

Sed obiicies, Habitus & naturalis potentia sunt veræ & essentiales species qualitatis constitutæ per differentiam essentialem in specie qualitatis, per quam etiam essentialiter differunt, vt patet in habitibus intellectus & voluntatis, quia essentialiter differunt à naturali potentia intellectus & voluntatis; ergo non sunt dicendæ species accidentales qualitatis.

Respondeo dictas species qualitatis esse quidem in *se*, veras & essentiales species qualitatis, sed non sub illis considerationibus, sub quibus ab Aristotele considerantur & distinguuntur. V. G. Calor quatenus est in specie caloris detrminatus per differentiam essentialem caloris, est vera & essentialis species qualitatis, quatenus verò est possibilis vel benè aut malè afficiens subiectum, sic est in specie accidentali qualitatis. Nam hæ

rationes sunt accidentariæ qualitati, & consequuntur ad rationem ipsius essentialem, non verò sunt ratio ipsa essentialis; cuius signum est quod eadem specie qualitas potest induere omnes illas rationes & esse simul & habitus & naturalis potētia, & passibilis qualitas. Quocirca cùm habitus & naturalis potētia, differunt essentialiter, non differunt præcisè, per rationē habitus, & rationē naturalis potentiæ, quia istæ duæ rationes in vnam specie qualitatem cadere possunt, vt patet in calore, qui simul est & habitus & naturalis potentia, sed differunt essentialiter per alias differentias qualitatis, essentiales per quas essentialiter constituuntur in diversis speciebus qualitatis, non iis quidem quas posuit Aristoteles, sed quæ assignari possint abstrahendo ab omnibus modis & differentiis accidentalibus qualitatis.

Ad primam rationem dubitandi patet ex dictis, sumitur enim hîc qualitas non pro omni forma determinante, sed solùm pro forma accidentali, quę simpliciter & absolutè denominat subiectum tale.

Ad secundum Respondeo, Differentias Qualitatis non esse Qualitates, sed rationes formales constitutiuas Qualitatum. Sicut differentia hominis non est homo, sed ratio formalis constitutiua hominis.

QVÆSTIO II.

De prima specie qualitatis.

Prima species qualitatis est habitus & dispositio.

PRimam speciem qualitatis ponit Aristoteles habitum & dispositionem, in qua specie collocari vult omnes eas qualitates quæ benè vel malè afficiunt subiectum, vel per modum habitus, si sint permanentes, & difficilè mobiles, vel per modum dispositionis, si sint facilè mobiles.

Dico

Dico igitur Primò, Habitum & dispositionem conuenire in vna ratione communi qualitatis, ratione cuius pertinent ad primam speciem qualitatis. Ratio est: Quia si non conuenirent in vna ratione communi, non essent vna species, sed duæ, & æquè differret habitus à dispositione, sicut à naturali potentia, quia æquè cum vna aut cum altera conueniret solùm in genere generalissimo qualitatis: si igitur vna species constituatur per vnam rationem specificam, etiam in prima specie qualitatis debet assignari vna ratio specifica conueniens habitui & dispositioni, & distinguens primam speciem ab aliis speciebus.

Habitus & dispositio conueniũt in vna ratione communi qualitatis.

Dico secundò. Hæc vna ratio communis habitui & dispositioni secundùm Aristotelem est ratio qualitatis benè vel malè afficientis subiectum: quæ quidem qualitas benè vel malè afficiens subiectum, si sit difficilè mobilis, & bene radicata in subiecto, dicitur habitus, si verò sit facilè mobilis, & leuiter inhærens subiecto, dicitur dispositio.

Quæ sit ratio communis habitui & dispositioni.

Patet id tum ex doctrina & exemplis Aristotelis hoc loco, tum ex 5. Metaphysic. textu 26. Vbi hoc clarè docet: tum ex ratione; quia in habitu hoc propriè spectatur vt benè vel malè afficiat subiectum, idque firmiter, vt patet in habitibus virtutum & scientiarum, & habitu corporis, sanitate, ægritudine. Porrò hanc vnam rationem communem vocat Aristoteles hoc loco dispositionem, cùm ait, habitum esse dispositionem, non è contra; quia per habitum disponitur benè vel malè subiectum. Sciendum igitur est dispositionem dupliciter accipi: Primò in communi pro qualitate benè vel malè afficiente subiectum, abstrahendo ab hoc

Dispositio dupliciter accipitur.

quòd

quòd sit facilè vel difficilè mobilis, & sic est veluti genus ad habitum & dispositionem; Secundò, pro qualitate benè vel malè afficiente subiectum & leuiter inhærente subiecto, ita vt facilè sit mobilis à subiecto, & sic distinguitur ab habitu intra latitudinem primę speciei.

An ratio communis habitui & dispositioni sit essentialis.

Quod si quæras an hæc ratio communis habitui & dispositioni sit vtrique essentialis? Respondeo non esse essentialem; quia benè vel malè afficere subiectum est proprietas consequens essentiam qualitatis, non ipsa essentia qualitatis. Patet id manifestè, ex eo quòd eadem essentialis qualitas, vnum subiectũ bene afficit, aliud male. Nam calor, v. g. ignem subiectum suum cõnaturale bene afficit, lignum destruit. Deinde bonitas non est essentia entis, sed propria passio; *ergo &* bonitas qualitatis non est essentia qualitatis, *sed proprietas.* Quare calor, verbi gratia, non per hoc formaliter est calor, & in specie caloris, quod benè vel malè afficit subiectum, sed ideò benè vel malè afficit, quia est talis essentia, cui hæc proprietas conuenit. Ex quo patet rationem propriam primæ *speciei qualitatis esse* benè vel malè afficere sùbiectum, eamq́ue esse rationem accidentalem qualitatis, & contrahit qualitatem ad habitum ad dispositionem per differentias accidentales, nempe per esse facilè vel difficilè mobilem. Nam etsi habitus & dispositio sint essentiales species qualitatis, quia sunt accidentia quædam physica *quibus* conuenit ratio habitus & dispositionis, tamen vt his nominibus designantur, sub speciebus accidentalibus continentur.

Habitus à dispositione differt accidentaliter.

Dico tertiò. Habitum à dispositione non differre essentialiter, sed accidentaliter, vt perfectum & imperfectum. Ita multi recentiores cum Aristotele hoc loco, qui ait dispositionem fieri habitum, quando ex facilè mobi-

mobili diuturnitate temporis fit immobilis, vt calor febrilis diuturnitate temporis vertitur in calorē hecticum, qui difficilè est mobilis. Et ratio est. Quia immobilitas habitus non sumitur ab essentia, sed ab aliqua accidentali proprietate, nempe à maiori intensione & radicatione in subiecto, vnde fit vt eadem qualitas diuturnitate temporis vel frequentatione actuum magis confirmata in subiecto, ex dispositione fiat habitus.

Pro quo notandum est habitum hîc accipi, non tantùm pro habitu operatiuo, vt sunt habit⁹ intellectus & voluntatis, qui sunt promptitudines quædam & facilitates ad agendum ex actibus frequentatis acquisitæ, sed pro omni habitu tam operatiuo quàm non operatiuo, qui sit qualitas benè vel malè afficiens subiectum, siue in se siue in ordine ad operationem dummodò sit difficilè mobilis.

Habit⁹ hic accipitur tam pro habitu operatiuo quam non operatiuo.

Notandum est secundò, Habitum operatiuū posse dici difficilè mobilem dupliciter: Primò ex parte obiecti, quatenus innititur alicui rationi formali immutabili, quomodo scientia etiam in minimo gradu dicitur difficilè mobilis, quia innititur medio necessario, quod est ratio assentiendi conclusioni: Secundò ex parte subiecti, quod prouenit ex maiori intensione, ratione cuius habitus firmius inhæret subiecto; quia plures gradus entitatis habet in subiecto & propterea difficilius tollitur, & non nisi à contrario potentiori. Quidam igitur cēsent aliquos habitus operatiuos ex sua essentia esse difficilè mobiles, ac proinde essentialiter differre tam à dispositione, q̄ est ex sua essentia facilè mobilis quàm ab aliis habitibus, qui nō ex sua essentia, sed ab aliis causis extrinsecis sunt difficilè mobiles, nempe vel ex intēsione maiori, vel ex diuturnititate tēporis, vel ex simili-

Habitus operatiuus potest dici difficilè mobilis dupliciter.

bus aliis causis. Quare scientiam dicunt esse habitum essẽtialiter, quia ex sua essentia est difficilè mobilis, etiã in minimo gradu; scientia enim etiam in minimo gradu innititur rationi certę & euidenti, quam impossibile sit aliter se habere: Habitus verò erroris quantumuis sit intensus, ex sua essentia est facilè mobilis, quia innititur rationi falsæ & mutabili, licet ex accidenti, propter intensionem difficilè moueatur.

In habitu solùm consideratur immobilitas ex parte subiecti.

Nos verò dicimus primò ad rationẽ habitus parum facere immobilitatẽ ex parte obiecti, sed solùm in habitu considerari immobilitatem ex parte subiecti, vndecunq; ista immobilitas proueniat siue ex essentia siue ex accidẽti, quare si cum immobilitate ex parte obiecti coniũgatur etiam immobilitas ex parte subiecti, sic immobilitas ex parte obiecti per accidens facit ad rationem habitus, alioqui per se sola nõ sufficit. Patet id primò ex doctrina Arist. qui semp̄ immobilitatis ex parte subiecti meminit. Secundò quia actus sciẽtiæ est magis immobilis ex parte obiecti quàm habitus, quia habitus solùm in potentia actus verò in actu ipso, & tamen actus scientiæ procul dubio est facilè mobilis ex parte subiecti ad nutũ intellectus, qui facilè potest cessare ab actu. Vnde propter hanc immobilitatem ex parte obiecti actus non potest censeri habitus; immobilitas enim ex parte obiecti solùm facit vt intellectus nõ possit dissentire & contrario assentiri, non verò causat immobilem existentiam actus vel habitus in subiecto.

Nullus habitus ex sua essentia est immobilis à subiecto.

Deinde dicimus nullum habitum ex sua essentia esse immobilem à subiecto. Nam si habet contrarium est æquè facilè mobilis à contrario, sicut calor & quæuis alia qualitas habens contrarium. Quare si habitus erroris ponatur in intellectu tam facilè destruet habitum scientiæ sicut quoduis contrarium destruit suum

con-

contrarium, si verò non habeat contrarium ex accidenti est immobilis, quia non habet à quo destruatur: si enim adesset contrarium æquè facilè tolletur sicut alia accidentia tolluntur à suis contrariis, sic potentiæ animæ & accidentia ab essentiis rerum difficilè auferuntur, sed ex causa extrinseca nempe ex subiecto quod illa conseruat suo influxu. Quare si accidentia fluentia ex essentia habeant contrarium, possunt hoc non obstante facilè auferri à subiecto: sic frigus emanat ab essentia aquæ, & tamen facilè tollitur per calorem contrarium. Ex quo patet quòd licet immobilitas ex parte obiecti posset dici essentialis habitui, quia est proprietas consequens essentiam habitus; Habitus enim sumit essentiam ab obiecto; tamen hæc immobilitas non constituit rationem formalem habitus, sed sola immobilitas ex parte subiecti, quæ quia non oritur ex essentia non potest dici essentialis; oritur enim ex aliis causis extrinsecis. Quocirca habitus secundùm rationem formalem habitus non differt essentialiter à dispositione; habit⁹ enim est habitus ratione immobilitatis ex parte subiecti, quæ est differentia habitus accidentalis non essentialis.

Sed obiicies. Ex dictis videtur sequi omnes qualitates reponi posse in prima specie qualitatis: quia omnes qualitates sunt facilè vel difficilè mobiles, ac proinde sunt vel habitus vel dispositio. Respondeo ad constituendam primam speciem qualitatis duo conuenire. Primò quòd sit qualitas afficiens benè vel malè subiectum. Secundò quod sit facilè vel difficilè mobilis. Vtrumq; est de ratione primæ speciei, non quidē in ratione Qualitatis, sed in ratione primæ speciei; in eo enim distinguitur à reliquis speciebus. Nam etsi aliæ species

Qualitatis prima species ad sui constitutionem quæ requirat.

quoq; poſſint benè vel malè afficere ſubiectum, tamen in illis hoc non conſideratur quòd benè vel malè afficiant, ſed quòd afficiant vel per modum naturalis potentiæ, vel per modum paſſibilis qualitatis, vel per modũ figuræ. Itaque ſingulæ ſpecies habent ſingulas rationes proprias ſecundùm quas conſiderantur & conſtituunt diſtinctas ſpecies qualitatis. Simili ratione licet quoque aliæ ſpecies ſint facilè vel difficilè mobiles, tamen id in eis non ſpectatur, ſed tantùm in prima ſpecie. Quocirca non poſſunt omnes ſpecies qualitatis poni in prima ſpecie formaliter loquendo: Tum quia habent rationes formales diuerſas; tum quia non omnibus conuenit ratio primæ ſpeciei. Deinde licet *latè loquendo* omnes qualitates benè vel malè *afficiant;* tamen propriè & ſtrictè loquendo non omnes; ſunt enim quædam qualitates quæ ad hoc ſpeciali ratione ordinantur vt ſecundùm illas dicatur ſubiectum benè vel malè habere, vel in anima vt per ſcientiam, & errorem, per virtutes & vitia; vel in corpore, vt per ſanitatem & infirmitatem; non nego tamen eandem qualitatem eſſentialiter reponi poſſe in variis ſpeciebus, licet ſub ea ratione accidentali ſub qua ponitur in vna non poſſit poni in altera.

QVÆSTIO III.

De tribus aliis ſpeciebus qualitatis.

Secũda ſpecies qualitatis na-ralis potentia Vel impotentia.

SEcundam ſpeciem Qualitatis ponit Ariſtoteles in naturali potentia vel impotentia, quæ eſt qualitas ratione cuius dicimur à natura potẽtes ad aliquid faciẽdũ vel patiendũ vel ad reſiſtendũ, vt cùm dicimꝰ aliquẽ curſorem, qui habet à natura potentiam ad bene currẽdum,

dum, salubrem qui non facilè patitur quasuis impressiones aduersas, insalubrem è contra qui facilè patitur; similiter dicimus aliquid durum, quod est potens ad resistendum diuisioni, molle quod est impotens, & facilè cedit diuisioni. Quidam requirunt etiam vt hæc potẽtia non sit acquisita sed naturalis: Nam acquisitæ potẽtiæ sunt habitus vel dispositiones; Per artes enim acquisitas multa possumus quæ sine artibus non poteramus. Verùm alii dicunt id non requiri; Habitus enim diuerso modo ad primam & ad secundam speciem spectare possunt. Ad primam sub ratione qualitatis bene vel malè afficientis subiectum: Ad secundam sub ratione potentiæ vel impotentiæ. Vtrique autem speciei per accidẽs est, quod sit qualitas naturalis vel acquisita. Nam in prima solùm spectatur quod bene vel malè afficiat subiectũ, mobiliter vel immobiliter. Quare habitus si sit à natura insitus, erit verè in prima specie qualitatis. Sic calor est in prima specie, quamuis sit innata qualitas ignis, quia bene afficit subiectum: Sanitas etiã innata ad primam speciem spectat. In secunda etiã specie spectatur solùm potentia vel impotentia ad aliquid faciendũ, patiendũ, resistendum, siue ea potentia sit acquisita, siue à natura insita: Nam durum & molle pertinet ad secundam speciem etiamsi sint acquisita: Similiter robur acquisitum, & salubritas acquisita. Cùm verò secunda species dicitur naturalis potentia, non eo sensu dicitur naturalis vt opponitur acquisitæ, sed vt opponitur præternaturali, ita vt ex natura talis qualitatis oriatur illa potentia, siue ea qualitas sit à natura insita, siue aliunde acquisita, in quo sensu non dicitur in lapide esse naturalis potentia ad ascendendum sursum, quia hanc potentiam habet lapis non à qualitate aliqua naturaliter id præstante, sed ab extrinseco agente mouente illum sursum.

Naturalis impotentia nō accipitur solùm negatiuè.

Porrò cùm dicitur naturalis impotentia, non accipitur solùm negatiuè vt dicit negationem potentiæ; sic enim non esset species qualitatis, cùm negatio non constituat vllius rei speciem; sed dicitur impotētia positiua ad quam sequitur negatio potentiæ, siue omnis potentiæ siue perfectæ potentiæ. Sic mobile dicit impotentiam ad resistendum id est imperfectam potentiam; sic debile, infirmum, fragile, & similia, incorruptibile verò dicit negationem omnis potentiæ ad corruptionem.

Potētia & impotentia non tam ex vocibus quàm ex significatione æstimanda est.

Notandum etiam est rationem potentiæ & impotentiæ non tam ex vocibus quàm, ex significatione æstimandam esse: Sæpe enim dicitur potētia quæ verè impotentia est, vt in vitro fragilitas qua potest frangi, est potius impotentia, quia non potest resistere fractioni: Potentia item peccandi est potius impotentia resistendi malo. Sæpe etiam dicitur impotentia quæ verè potētia est, vt impassibilitas, immortalitas, incorruptibilitas, quæ potius potentiæ dicendæ sunt.

Potentia naturalis & impotentia differantné specie?

Quod si quæras, an potentia naturalis & impotentia differant specie? Quidam aiunt differre solùm sicut perfectum & imperfectum: Naturalis enim impotētia est imperfecta & debilis potentia. Alii verò distinguunt. Nam si impotentia excludat omnem potentiam, differt ab ea specie, quomodo corruptibile & incorruptibile differunt specie: si verò excludit solùm perfectam potentiam, non autem omnem potentiam, sic differunt vt perfectum & imperfectum.

Dices molle & durum differunt secundùm potentiam & impotentiam imperfectam, & tamen differunt specie. Respondeo. vt demus molliciem differre specie à duricie; in genere entis, non tamen differt specie in genere potentiæ; quia in genere potentiæ est potētia imperfecta, quomodo etiam hebetudo & acumen ingenii non

nii non differunt specie; hebetudo enim dicit potētiam ingenii imperfectam, acumen perfectam.

Tertiam speciem qualitatis ponit Aristot: passionē & passibilem qualitatem. Vocat autem passibilem qualitatem, quæ vel passionem infert sensui, vt sunt obiecta sensuum, vel ex passione & alteratione corporis oriuntur, vt rubedo in verecundia, vel pallor in timore. Et licet colores oriantur etiam in rebus non sentientibus & sine vlla passione quæ sentiatur; tamen illa alteratio & permistio qualitatum ex qua oriuntur colores est apta passionem sensitiuam inferre subiecto, si subiectū eius sit capax. Ex quo patet passionem à qua denominatur passibilis qualitas, esse passionem, quæ infertur sensibus per alterationem materialem in organis, qualis alteratio fit in sensu tactus, gustus, & odoratus; horum.n.sensuum obiecta non solùm iniiciunt speciem intentionalem in sensus, sed etiam alterant & immutāt materialiter organa horum sensuum, mutando illorū temperiem & cōplexionem. Et idcircò Aristot: postquā obiecta horum trium, dixit esse passibiles qualitates, eo quòd passionē inferāt sensibus, vt calor, sapor, odor, negauit hoc de coloribus; non.n. passionem inferunt visui, cùm eum nō alterent materialiter, nisi aliquando per accidens, si sint coniuncti cum alia qualitate alterante: sic lumen in igne coniunctū calori alterat visum. Quare negat colores eo sensu dici qualitates passibiles, sed alio, quia nimirum ex materiali passione oriuntur. Distinguit autem Aristot: qualitates passibiles: Nam si leuiter inhæreant, & facilè transeant, dicuntur passiones, si verò sint permanentes & diuturnæ dicuntur passibiles qualitates; si quis enim erubescat ex verecundia, nō dicitur rubens absolutè sed passus ruborē; si quis verò permanentem habet ruborē, absolutè dicitur rubeus.

Tertia species qualitatis est passio & passibilis qualitas.

Quan-

Quanquam Physicè loquendo rubor ex verecundia, & rubor congenitus, sunt eiusdem speciei, & non nisi accidentaliter differunt, prout ex diuersis causis oriuntur.

Etiam in anima sunt passibiles qualitates.

Non solùm autem sunt in corpore passibiles qualitates, sed etiam in anima. Nam etiam in anima oriuntur effectus ex passione & alteratione corporea, vt ira, gaudium, timor, tristitia, amor; Hi enim affectus sensitiui nunquam excitantur in animo, nisi excitata aliqua alteratione in corpore, cùm sint actus animæ à corpore & organo dependentes. Tales etiam sunt affectiones mentis, vt amentia, obliuio, mentis alienatio, quæ ex organi alteratione aliqua proueniunt. Et quidem si leuiter inhæreant, dici vult Aristot. passiones, *si verò sint* diuturnæ, passibiles qualitates.

Duo in actione considerantur.

Quod si obiicies affectus istos esse actiones mentis, & in prædicamento actionis reponendos. Respondeo in actione duo considerari: Primò actionem, secundò terminum, qui est effectus actionis; ratione primi, affectus spectant ad prædicamentum actionis, ratione secundi spectant ad prædicamentum qualitatis, quia sunt qualitates quædam productæ.

Quarta species qualitatis est figura & forma.

Quartam speciem qualitatis ponit Aristot: figuram & formam. Porrò figura non est terminus quan*titatis*, sed terminorum quãtitatis dispositio. v.g. circularis vel triangularis figura est terminorum quãti*tatis seu linea*rum certa dispositio; terminus enim abstrahit à *tali vel* tali figura, & sicut variè disponitur, ita varias rationes figuræ induit; eadem enim linea rectè disposita fit circularis, triangularis, curua, recta. Dices ista dispositio terminorum cùm sit in ordine ad locum non distinguetur à situ. Respondeo non esse dispositionem in ordine ad

ne ad locum (sic enim ad situm spectaret) sed esse dispositionem terminorum in ipsa quantitate, quo modo dispositio facit figuram.

Forma verò exterior (hæc enim hoc loco intelligitur) differt à figura. Primò in significato materiali: quia figura spectatur in sola quantitate vt quãtitas est abstrahendo ab omni materia, forma autem in re aliqua vel naturali vel artificiali. Vnde Mathematica non dicitur considerare formas sed figuras, quia considerat solam quantitatem in abstracto cui conuenit figura: Formam autem consideramus in determinata materia. v. g. in homine, in scamno, & similibus: Secundò in formali significato, quia forma præter figuram videtur induere alia etiam quæ ad externam pulchritudinem faciunt, vt præparationem membrorum, & colorum suauitatem: Sic enim Tullius describit pulchritudinem, vt sit apta membrorum figura, cum coloris quadam suauitate. Hinc est quòd formosos dicimus non à sola figura, sed à proportione & colorum pulchritudine. Quare sicut figura est qualitas quædam & figura quantitatis, ita forma est qualitas quædam & pulchritudo figuræ in proportione figuræ & colorum consistens. Ex quo patet formam vt distinguitur à figura nõ esse simplicem qualitatem sed aggregatam ex multis. Posuit autem formam Aristoteles inter species qualitatis, vulgarem eadere opinionem secutus.

Forma exterior differt à figura.

1. In significato materiali.

2. In significato formali.

QVÆSTIO IV.

De sex vltimis prædicamentis.

IN hac quæstione explicandum est in quo consistat ratio formalis sex reliquorum prædicamentorum.

Opinio triplex de ratione formali sex reliquorum prædicamentorũ.

de quibus triplex est opinio. Prima Scoti in 4. d. 13. q. 1. sex vltima prædicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes: Nam relationes intrinsecus aduenientes Scotus eas esse ait quæ posito fundamento & termino necessario consequuntur, scilicet ex natura terminorũ absolutè, vt positis duobus albis quantumuis à se distantibus, necessariò consequitur inter illa similitudo, easq; relationes ait spectare ad prædicamentum relationis. Relationes verò extrinsecus aduenientes eas vocat, quæ posito fundamento & termino nõ necessariò consequuntur, vt posito agente & passo, non statim sequitur relatio agentis & passi, nisi sibi debitè vniantur. Similiter locus non refertur ad locatum nisi ei vnitus, & has relationes ait spectare ad sex vltima prædicamenta, quæ nihil aliud dicunt, quàm nexum quendam duorum extremorum inter se qui nexus est relatio.

Quod si obiicies vtrasque relationes tam intrinsecas quàm extrinsecas pertinere ad vnum genus relationis. Respondent quidam, verum id esse si ex natura rei loquamur. Verùm sicut omnia accidentia, etsi sub vno genere accidentis contineantur commodioris tamẽ doctrinæ causa sunt in nouem genera distributa, ita etiam relationes extrinsecæ, etsi sub eodem genere relationis contineantur cum relationibus intrinsecis, tamen commodioris doctrinæ causa sunt in varia genera prædicamentorum distributæ, propter peculiares modos afficiendi & denominandi primam substantiam. Alii respondent has relationes esse diuersæ rationis ab illis, vt patet ex diuersis proprietatibus earum, & idcircò ad diuersum genus Prædicamenti pertinere.

Secun-

Secundò dicunt alii sex vltima prædicamenta esse formas extrinsecè denominantes. v.g. actionem esse denominationem ab effectu vt est ab agente, passionem ab effectu vt inducitur ab agente in passum, Vbi à loco, Quando à tempore, Situm à partibus dispositis secundùm locum, Habere à corpore circumposito. Ita Fonseca 5. Metaph. cap. 15. q. 7. cum D. Thoma 3. Physic. lect. 3.

Alii tertiò aiunt hæc vltima prædicamenta dicere modos quosdam absolutos & intrinsecos connotando respectus ad extrinsecum. verbi gratia, Vbi dicit intrinsecum modum præsentiæ connotando relationem ad spatium vel locum. Actio dicit modum quo se habet effectus ad agens. Ita Suarius & plerique recentiores. Nos autem prius rationes singulorum istorum sex generum assignabimus; tum quid de illis vniuersè dicendum sit, per se manifestum erit.

Dico primò Actio est effectus quatenus est ab agente & ipsius virtute existit; Ita D. Thomas 3. Physic. lect. 5. Id enim à quo agens denominatur actu agens est actio. atqui ab effectu denominatur agens actu agens: Ergo effectus est actio. Minor patet. Nam agens ideo dicitur agere, quia habet effectum à se procedentem seu virtute sua existentem, quod etiam sic declarari potest. Agens dicitur actu agens, per hoc quod aliquid agitur ab illo: at nihil agitur ab illo nisi effectus: Ergo ab effectu denominatur actu agens. *Quid sit actio?*

Verùm cùm effectus variè considerari possit. Primò, secundùm suam essentiam, Secundo vt fit, Tertiò vt fit ab agente, Quartò vt fit in passo, agens non denominatur actu agens ab effectu nisi sub tertia ratione, quia sub ea solùm refertur ad agens, sub aliis verò, vel *Effectus considerari potest quadrupliciter.*

non refertur, vel ad alia refertur. Duo igitur requiruntur in effectu vt denominet agens; Primum est vt sumatur in fieri. nam in facto esse, non denominat actu agens, quia tunc cessat actio: Ergo solùm in fieri denominat agens actu. Porrò fieri est dependere in esse ab agente, seu virtute agentis habere esse, vel primùm vt in productione, vel continuatione vt in conseruatione.

Dices in actione productiua requiri vt effectus fiat, non tamē in conseruatiua: quia cōseruatur id quod iam factum est. Respondeo, fieri si strictè sumamus, significat fieri aliquid de nouo cùm ante non fuerit, quomodo fieri non conuenit rei quæ conseruatur: at si fieri sumamus latè, pro eo quod quocunque modo est ab agente, siue ante non extiterit, siue extiterit, dummodò virtute agentis existat, sicut extitit cùm primò fieret ab agente, sic fieri conuenit etiam rei quæ conseruatur, quia ita virtute agentis conseruatur & accipit esse, sicut accipiebat in primo instanti suæ productionis; solùm enim discrimen in eo est, quòd ante post non esse accipiebat esse, nunc verò post esse. Alterum quod requiritur, est vt effectus referatur ad agens. Debet autem referri tanquam id à quo existit & à quo dependet.

Est autem controuersia celebris inter Doctores, An hæc dependentia effectus ab agente, in qua consistit ratio formalis actionis, sit res distincta ab effectu, vel an sola ratione distinguatur?

Opiniones de ratione formali actionis, an sit re ab effectu distincta an vero sola ratione.

Quidam enim sentiunt Actionem esse rem vel modum absolutum ex natura rei distinctū ab effectu. Primò; quia separatur actu ab effectu: nam postquam res est producta cessat actio, & tamen non cessat effectus. Sic cessante calefactione non cessat calor, & tamen manente

mente calore non manet calefactio. Secundò: quia nõ potest aliquid dependere, cùm ante non dependeret, nisi aliter se habeat: Ergo dependentia addit rem aliquam ad rem dependentem. Et hæc sententia est communior in scholis quam sequitur Suarius, Ruuius, Fonseca.

Alij tamen dicunt dependentiam effectus ab agente non esse aliquem modum absolutum, vel rem superadditam effectui, sed ipsum effectum vt est ab agente, hoc est, quatenus virtute agentis existit, in quo præter effectum & relationem nullus alius modus aut res inuoluitur. Ad hoc enim vt aliquid sit virtute alterius, non est opus in eo ponere rem aliquam mediam, aut modum, ratione cuius res illa dicatur dependere & esse virtute alterius, sed sufficit existentia ex parte effectus, & virtus actiua ex parte agentis, ita tamen vt illa existentia dicatur esse propter illam virtutem. Quod probatur primò inductione. Nam relatio dicitur dependere essentialiter à termino, potentia ab obiecto, scientia à scibili; neque tamen quisquam posuit modum aliquem realem superadditum relationi, ratione cuius relatio pendeat à termino; similiter neque in potentia aut scientia ponitur talis modus, sed relatio seipsa immediatè intelligitur dependere à termino: scientia ab obiecto; Imò & actio quæ sine istis est res distincta ab effectu, est dependens ab agente per alium modum, sed seipsa ab effectis. Vnde sumitur secunda ratio pro hac sententia. Quia si actio est res distincta ab effectu, sequeretur habere distinctam dependentiã à dependentia effectus; Vbi enim sunt distinctæ existentiæ dependentes, ibi sunt distinctæ dependentiæ: Nam dependentia vnius existentiæ, non est dependen-

tia alterius existentiæ: at si actio habet distinctam dependentiam à dependentia termini, sequitur dari actionem actionis; Actio enim nihil aliud est quàm dependentia rei ab agente: Si ergo actio habet distinctam dependentiam ab agente, habebit distinctam actionem qua fit ab agente. Vnde etiam sequitur dari infinitas actu actiones. Nam sicut primæ actionis datur alia actio, ita & alterius actionis dabitur alia actio in infinitum, & sic erunt infinitæ actiones actu; quia omnes erunt actu, à si distinctæ & ex natura rei. quod est magnum absurdum.

Respondere solent actionem esse id quo effectus agitur & dependet ab agente, nunquam autem id quo aliquid est tale, est per aliud tale, sed seipso: sic albedo quia est id quo res sunt albæ ipsa non est per aliam albedinem alia sed seipsa. Quare & actio non agetur per aliam actionem, nec dependebit per aliam dependentiam, sed seipsa.

Sed contra, illa propositio laborat æquiuocatione. Nam id quo aliquid est tale, non est quidem per aliud tale formaliter, est tamen per aliud tale effectiuè, vt patet inductione in omnibus. Nam albedo, V. G. non est per aliud talis albedo formaliter, sed seipsa, quia per essentiam albedinis est albedo, est tamen per aliud effectiuè talis: Pari ergo ratione, si actio est res distincta ab effectu, erit quidem per seipsam talis formaliter, quia per suam essentiam propriam est actio talis effectus; tamen non per se est ipsam talis effectiuè, sed per suam causam effectiuam, & eius actionem. Quocirca ex hoc quod actio est id, quo effectus agitur, non sequitur ipsam actionem non esse per aliam actionem effectiuè, sed tantùm non esse per aliam actionem,

ctionem, talem formaliter: sic calor in ligno est id quo lignum est calidum, & tamen per alium calorem est calor effectiuè, licet non per alium calorem sit calor formaliter.

Sed dices. Actionem formaliter esse ipsam dependentiam effectiuam ab agente; ergo si actio non est per aliud dependens formaliter, non erit etiam per aliud dependens effectiuè, quia dependentia effectiua est ratio formalis actionis. Sed contra. Non omnis dependentia effectiua est ratio formalis actionis, sed solùm dependentia termini, non verò dependentia actionis, quæ sicut ponitur res distincta à termino, ita & eius dependentia erit distincta à dependentia termini. Quare dependentia effectiua termini non per aliud conuenit actioni, sed formaliter per ipsam actionem; at dependentia effectiua actionis, per aliud conuenit actioni, nempe per aliquod genus, sua actione causans actionem; sicut enim habet distinctam existentiam ab existẽtia termini, ita eget distincta actione ab ea qua producitur terminus. Ex quib. patet actionẽ non esse quo sui, quo effectus, & respectu effectus, non esse per aliquid aliud tale formaliter, respectu verò sui esse per aliud tale effectiuè, quia suam entitatem æquè habet dependentem ab agente sicut terminus.

Tertiò probatur hæc sententia. Dependentia enim non distinguitur ex natura rei à re dependente: at actio formaliter est dependentia termini ab agente: Ergo non distinguitur ex natura rei à termino. Maior probatur: quia omni alia re separata, & sola entitate rei dependẽtis relicta res illa in sua entitate nõ erit independens, sed dependẽs: Ergo dependentia nõ est quid distinctũ à re dependẽte: Quomodo .n. separari potest

à crea-

àcreaturis dependentia ipsarum à Deo? à relatione dependentia ipsius à termino? à scientia dependentia à scibili?

Confirmatur. Quia res non sunt dependentes per aliud, sed intrinsecè per suam entitatem: quia in sua entitate sunt limitatæ, & ex se non sufficientes ad existendum quod est esse dependens: at si dependentia rerum esset res quædam distincta ab ipsis, sequeretur ipsas in sua entitate non esse dependentes: sicut & paries quia per rem à se distinctam est albus, secundùm suam substantiam formaliter non est albus.

Quare ad primum primæ sententiæ. Respondeo. Cessante actione, non cessat res aliqua absoluta, sed sola relatio dependentię ab agente seu cessat id quòd effectus virtute agentis existat; Ex eo enim quod est positus in esse non eget amplius virtute agentis. Quando enim effectus erat ab agente & existebat virtute agentis, dicebatur & agens agere, & effectus agi; at producto effectu, iam effectus non est ab agente, nec virtute agentis; quare nō denominatur ille effectus actio, licet sit res illa quæ est actio. Porrò cum effectus cessat esse ab agēte, nihil intrinsecum deperdit, sed tantùm quòd non sit amplius virtute agentis: sicut autem seipso immediatè & sua entitate effectus existebat virtute agentis, non verò re aliqua superaddita sibi, ita cùm cessat esse virtute agentis non deperdit aliquam rem à sua entitate distinctam, quia sua entitate, nō aliâ superaddita, dependebat ab agente. At inquies saltem cessabit relatio ad agens. Respondeo. Id etsi verum sit, tamen etiam relatio non est res distincta à fundamento, & cessare potest, sine extrinseca sui mutatione, ex sola cessatione termini.

Ad

Ad secundum respondeo. Rem dependere, & esse virtute intrinseca agentis; non est ergo necesse in aliquo intrinseco mutari, sed solùm in virtute extrinseca agentis afficientis & perficientis extrinsecè rem illam. Non enim sufficit ad dependentiam, sola indistantia virtutis actiuæ otiosæ (nam si effectus sit iam productus, etsi adsit virtus extrinseca agentis, non dependet effectus ab agente, quia non perficit effectum) debet ergo virtus actiua esse perfectiua effectus, ita vt illi effectus extrinsecè innitatur, quod oritur ex natura effectus & causæ. Quia enim effectus est natura sua indigens ad existendum, aliena virtute, & virtus actiua agentis est natura sua perfectiua alienæ existentiæ, idcircò coniuncto vtroque sequitur dependentia actualis vnius ab altero, nullo alio addito. Quare si Deus radium solis, qui dependebat à sole, sua propria virtute conseruet, cessante influxu solis; talis radius nulla intrinseca mutatione facta, Dei virtute conseruabitur solùm per hoc, quod ab alia virtute alterius agentis dependebit.

His itaque explicatis solui facilè possunt quædam quæsita de actione ad hunc locum spectantia.

Primum est. An actio sit res absoluta vel respectiua. Dico enim constare absoluto & respectu; Actio enim est id quod agitur, hoc autem est effectus ipse qui est quid absolutum, quia tamen hoc absolutum non denominatur agi nisi respectu agentis, idcircò quatenus effectus connotat agens dicitur actio: sicut simitas formaliter est quid absolutum, nempe curuitas connotans nasum: quare actio est quid absolutum sub certo respectu ad agens: neq; maior simplicitas requirenda est in actione. Dices Entia per accidens reiici à prædicamentis. *Actio constat absoluto & respectu.*

 Re-

Respondeo. Si vtrum que Ens æquè primò includatur, tale ens esse verè per accidens, & reiici à prædicamento vt paries albus: at si vnum solùm ens includatur in recto, aliud connotetur in obliquo, tale ens licet videatur per accidens, non reiicitur à prædicamentis; alioqui relatio non esset genus prædicamenti, quia relatio in obliquo, includit terminum. Et talia Entia per accidens, sunt omnia ferè sex vltima genera prædicamentorum.

Actio est aliquando forma intrinseca. Secundum, An actio sit denominatio seu Forma extrinseca. Respondeo non semper esse extrinsecam, sed aliquando esse intrinsecam. Nam si effectus sit extra agens, actio etiam erit extrinseca agenti, vti accidit in actionibus transeuntibus. Si verò sit *effectus in* ipso agente, vt in actionibus immanentibus, a*ctio erit* intrinseca agenti, & ex consequenti denominatio intrinseca: dici tamen potest extrinseca, quia ex se non requirit vt sit intrinseca.

Actio est res distincta ab agente. Tertium, An actio sit res distincta ab agente. Respondeo esse, quia actio est idem cum effectu; Effectum autem oportet re distingui ab agente. At dices actioné formaliter non esse effectum. Respondeo non esse formaliter effectum secundùm se acceptum, nec effectum vt factum, sed effectum vt est in fieri. Vnde si quæras an

Actio debeatné dici fieri? actio fiat, Respondeo cùm non sit res distincta ab effectu non fieri distincta actione ab ea qua fit *effectus*; Distincta enim actio, est distincta dependentia: at a*ctio* non habet dependentiam distinctam ab effectu, cùm nô sit res distincta ab effectu: Ergo neque distinctam actionem: Quare agi actionem est agi effectum.

Actio tam immanens quàm transiens ponitur in prædicamento actionis. Quartum quæsitum, An actiones tam transeuntes quàm immanentes ponantur in prædicamento actionis. Respondeo affirmatiuè. Nam & Aristoteles de v-

trisq;

trisq; actionib. ponit exempla; meminit enim tristitiæ & delectationis, quæ sunt actiones immanentes. Et ratio idem docet; quia actiones immanentes nihil aliud sunt quàm productiones; qualitatum quarundam in anima manentium, suntq; omninò similes actionibus transeuntibus, quæ sunt productiones qualitatum non immanentium in agente sed extra agens in passo.

Quintum quæsitum. An omni actioni respondeat passio, seu productioni actiuæ, productio passiua. Respondeo omni actioni respondere suo modo passionem; nam si actio sit productio rei alicuius receptæ in subiecto; V. G. calefactio actiua sic ei respondet verè & propriè passio & receptio passiua, quia calor productus verè recipitur passiuè in subiecto: at si terminus per actionem productus sit subsistés, & in nullo subiecto vel quasi subiecto receptus, tunc actioni non respondet vllo modo passio; quia terminus, cum quo actio est idem, in nullo physicè recipitur passiuè, recipitur tamé terminatiuè & obiectiuè, sic creationi actiuæ respondet creatio passiua; nam etsi terminus creationis sit per se existés, & in nullo subiecto receptus, tamen creatio terminatur ad effectum; Id n ratione cuius dicitr res creata passiuè, quia est terminus & obiectũ creationis actiuæ. *Omni actioni respondet suo modo passio.*

Qui tamen tenent actioné esse rem distinctã ab effectu, tenent etiã creationem actiuã esse rem receptã Physicè in substantia rei creatæ, sed isti vel ex hoc ipso conuincuntur, quòd actio nõ sit res distincta ab effectu. Nã sequeretur effectũ prius natura existere quàm sit actio. Si enim actio recipitur in substãtia effectus, præsupponit substantiã effectum existenté in qua recipiatur; neq; prius existit quàm recipiatur, & sic prius existet effectus quàm actio, & in illo priori intelligitur existere effectus sine actione, quod est absurdum.

De Paßione.

Quid sit paßio.

Tria notanda in paßione.

Dico secundò. Passio est forma, prout ab agente inducitur in passum. Tria igitur in passione considerantur. Primò, quòd sit aliqua forma; Secundò quòd sit ab agente: Tertiò quòd recipiatur in passo; Pati enim est ab aliquo recipere aliquid. Quocirca cessante actione agentis, & forma posita in facto esse retentio illa formæ non est passio, quia non est receptio formæ ab agente. Ex quo patet quòd licet actio possit esse sine passione propriè dicta, vt paulò ante dictum est; passio tamen non potest esse sine actione.

Receptio est ratio formalis paßionis.

Opiniones, quid sit ista receptio.

Porrò quid sit ista receptio, in qua consistit ratio formalis passionis non conuenit inter Doctores. Nam qui modis delectantur, dicunt receptionem esse modũ quendã realem vnionis identificatum formæ receptæ, eumq; vna cum forma recipi in subiecto: quia receptio cùm sit nouus effectus realis debet procedere ab aliqua re præstante formaliter hunc effectum: atqui receptio non est effectus solius formę, nec solius subiecti, sed formæ vnitæ subiecto: Ergo datur vnio quę sit modus quidam realis superadditus formæ. Alij verò qui hos modos iudicant non necessarios & non multiplicandos sine necessitate, censent res seipsis immediatè vniri absque vlla re media interposita. Nam hæc res media non minꝰ quàm ipsa extrema vnione indiget, aut si ipsa potest vniri extremis sine alio medio, etiam extrema possunt vniri inter se, sine alia re media. Deinde cùm vtrumque extremum vtrique vniatur, ex vtraque parte deberent esse hi modi vnionis, & per vnũ modum, forma ex parte sua vniretur subiecto, per alterum subiectum ex parte sua vniretur formę. Alius enim est modus vnionis ex parte formæ; alius ex parte subiecti;

sub-

subiectum enim vnitur vt recipiens, forma vt recepta. Addo quòd non solùm forma recipitur, sed & ille modus, ita vt duo sint recepta. Cùm igitur modus non recipiatur mediante alio modo, alias esset processus in infinitum, nec formam necesse est recipi mediante modo sed seipsa immediatè.

Responderi potest receptionem, non recipi per aliam receptionem, quia id quo aliquid est tale, ipsum non per aliud est tale, sed per se ipsum. Sed contra sicut in præcedenti conclusione de actione dicebamus, Id quo aliquid est tale, non esse per aliud tale formaliter, posse tamen esse per aliud tale effectiuè, sicut calor in ligno, non est per alium calorem calor formaliter, sed seipso, & per suam essentiam; est tamē per aliū calorem calor effectiuè. Pari ergo ratione receptio illa formæ in subiecto nō per aliud formaliter est receptio formæ, sed seipsa: quia est essentia ipsa receptionis; si tamen receptio formæ sit res distincta à forma, potest & debet dari alia receptio receptionis, per quam non forma sed receptio formæ, quæ fingitur esse res distincta à forma, recipiatur. Esse autem has receptiones in re distinctas inde patet. Primò; quia sunt receptiones rerum distinctarū: Nam prior erat receptio formæ, posterior verò rei distinctæ à forma hoc est receptio receptionis. Secundò; Distinctæ Entitates receptæ distinctis receptionibus indigent; neque enim receptio vnius entitatis est formaliter receptio alterius entitatis, & potest cessare vna receptio, non cessante altera, vt in productione rei per se subsistentis actio recipitur, res verò producta non recipitur sed per se subsistit. Tertiò. Quia licet receptio formæ sit respectu formæ, receptio, & vt quo, quia est id quo forma recipitur; tamen non est vt quo, respectu suæ

entitatis, quia aliud est receptio formæ, aliud receptio rei distinctę à forma, neq; idem est quo recipitur forma, & quo recipitur res distincta à forma: Quocirca receptio formæ, si est res distincta à forma, eget proculdubio distincta receptione à receptione Formæ, aut certè, si se ipsa nō per distinctam receptioné recipitur, poterit quæcunq; res se ipsa nō per distinctam à se receptioné recipi.

Passio est forma ipsa cum connotatione agentis & passi.

Ex dictis sequitur Primò passionem non esse rem distinctam à forma recepta, sed esse formam ipsam cum connotatione agentis & passi. Quare sublatis connotatis, tollitur passio, non quòd tollatur res aliqua aut entitas, sed quod res illa & entitas quæ ante cum connotatis erat passio, sine connotatis non est passio. Sicut Simitas sublato naso, desineret esse simitas quia non connotaret nasum, non tamen desineret esse res eadem quæ antè fuit, quia esset eadem curuitas, quæ antè, sed sine connotatione nasi.

Vnio formæ cū materia nō est res distincta à forma & materia.

Sequitur secundò vnionem formæ cum materia non esse rem distinctam à forma & materia: Quia si esset res distincta, non minus ipsa egeret alia vnione in infinitum, quàm forma. Neque tamen hinc sequitur vnionem esse solam indistantiam formæ & materiæ: nam vnio secundùm indistātiam est solùm vnio secundùm locum, & per eam fit vnum secundùm locum, nō verò vnum compositum substantiale vel accidentale. Maior ergo est vnio formæ cùm materia, quam vnio indistantiæ; est enim vnio compositionis. Vnio autem compositionis fundatur in ratione potentiæ & actus sumpta ex natura terminorum, quando nimirū vnum est ex natura sua potentia ad aliud, aliud verò actus potentiæ perfectiuus.

Quæ igitur vniuntur per modum potentiæ, & actus seu per modū perfectibilis & perfectiui ea vnita faciunt compositum.

At inquies possunt aliqua duo vniri secundùm indistantiam, ita vt vnum sit actus, alterum potentia, & tamen, non erit vera vnio seu receptio formæ in materia, vt si anima Petri poneretur indistans à corpore Pauli, tunc enim anima Petri esset actus, & corpus Pauli esset potentia, & tamen anima Petri non informaret corpus Pauli, quia est præoccupatum anima Pauli, nec potest idem corpus informari simul duabus animabus. Ergo non sufficit Entitas formæ & materiæ ad vnionem, sed aliquid aliud requiritur, nempe modus realis vnionis. Respondeo, non esse id ob defectum modi; nam nec cum modo, nec sine modo anima Petri potest informare corpus Pauli, simul cum anima Pauli. Causa igitur huius est, quòd corpus Pauli occupatum ab anima Pauli, non est potentia proxima ad animam Petri, vt possit informari ac perfici ab ipsa, quia est potentia impedita ab alia anima; corpus enim non est in potentia ad duas animas simul, sed ad singulas seorsim.

Et sicut vas repletum aqua, non est proximè capax alterius aquæ simul cum præcedente, sed seorsim est capax singularum aquarum, ita & materia non est capax formarum coniunctarum, sed singularum seorsim. Aio igitur in hac coniunctione animæ cum corpore deesse potentiam proximam & ex consequenti, non sequi vnionem in ratione actus & potentiæ. Porrò vnio actus & potentiæ non est solùm existentia actus & potentiæ, sed etiam eorum causalitas inter se & dependentia; actus enim perficit potentiam & potentia perficitur ab actu, posito verò actu seipso perficiente potentiam nullus alius modus requiritur ad ista vnienda in ratione actus & potentiæ, sed de hoc plura in Physica.

Sequi-

Passio est denominatio simpliciter intrinseca.

Sequitur Tertiò. passionem esse denominationem simpliciter intrinsecam, quia est denominatio à forma recepta. Quanquam nonnulli aiunt esse quidem hanc denominationem intrinsecam, quatenus est à forma recepta; tamen quia receptio formæ non sufficit ad rationem passionis, nisi illa sit ab agente extrinseco, idcircò secundùm quid passio denominat extrinsecè. Nos autem dicimus etsi essentiale sit passioni vt sit ab agente; non enim passum à seipso sed ab agente patitur, neque dicitur pati ex eo quòd recipit in se aliquid sed ex eo quòd ab agente recipit; tamen non est essentiale passioni vt sit ab agente extrinseco; licet enim hoc verum sit in actione transeunte, tamen in actione immanente idem est agens & patiens, & sic non erit verum vniuersè, passionem esse denominationem extrinsecã, sed est ex se indifferens ad vtramque. Et quamuis vniuersè verum esset passionem esse ab agente extrinseco; tamen hoc per accidens esset ad rationẽ formalem passionis; Passio enim licet non abstrahat ab agente, abstrahit tamen ab hoc quòd illud agens sit extrinsecum, & potest passio concipi integrè secundùm suam rationem formalem, non cõcipiendo quòd sit ab agente extrinseco. Deinde ad hoc vt denominatio dicatur extrinseca, non satis est quòd connotet aliquid extrinsecum; alioqui relatio non denominaret intrinsecè, quia connotat terminum extrinsecum, sed *requiritur* vt illud extrinsecum denominet rem per modum formæ afficientis extrinsecè, non verò sit solùm connotatum in obliquo. Hic autem agens solùm connotatur à passione in obliquo: non igitur habet se per modum formæ denominantis extrinsecè.

De

De Quando.

Dico tertiò. Quando est denominatio rei durantis à tẽpore, vt esse heri, hodie, biennio, triennio, &c. Ratio est; quia per quando interrogamus de tempore & respõdemus per tempus vel in ordine ad tempus. Dices quęstioné quando esse de duratione: at sunt aliæ durationes præter tempus, nempe æuum & æternitas; non igitur necesse est vt ad interrogationem quando respondeatur per tempus, sed siue per tempus, siue per æuum, siue per æternitatem. Respondeo ad quæstionem quando, non posse responderi nisi per durationem diuisibilem; per Quando enim petimus partem durationis; petimus enim in qua parte durationis res fuerit; priori vel posteriori, tanta vel tanta. Nulla autem duratio habet partes nisi tempus; omnes enim aliæ durationes sunt totæ simul & indiuisibiles, & non nisi per coëxistentiam cũ tempore habent suam quantitatem & diuisibilitatem. Sicut enim anima in se indiuisibilis & tota simul coëxistit corpori diuisibili, tota in toto & tota in qualibet eius parte existens, & ex hac coëxistentia habet extensioné quandam & diuisibilitatem, non in existendo, sed in coëxistendo, ita vt indiuisibiliter existat ex parte sui, diuisibiliter ex parte corporis: quia corpori secundùm aliam, & aliam eius partem coëxistit: ita & duratio indiuisibilis, per coëxistentiam cum tempore habet diuisibilitatem, & extensionem quandam, vt illa dicatur Maior vel Minor, quo maiori vel minori tempore coexistit, cùm tamen secundum se tota sit in toto tempore, tota in singulis partibus temporis. Si enim Deus crearet duos Angelos, alterum heri, alterum hodie, hesternus procul dubio maiorem durationem haberet quàm hodiernus, solùm ex eo quod coëxisteret maiori tempori.

Quid sit Quando?

Ad quæstioné Quando non potest responderi nisi per durationem diuisibilem.

Nam in se vtriusq; duratio est tota simul & indiuisibilis, nec intrinsecè plus vna habet quàm altera. Ex quo patet non posse responderi ad quæstionem quando, nisi per tempus tanquam per mensuram omnium durationum. Mensura enim dicit quantitatem; nihil enim mensuratur nisi quantum. Cùm igitur aliæ durationes non sint quantæ, non possunt mensurari vt coëxistunt tempori quanto. Quocirca si quæram quantum durauerit Angelus, non possum respondere nisi per tempus annorum vel dierum.

Quodsi obiicias, hinc sequi durationem indiuisibilẽ, non habere rationem formalem durationis nisi in ordine ad tempus & per coëxistentiam cũ tempore. Resp. durationem nihil aliud esse, quàm existentiam permanentem & indeficientem; Rem enim durare est non deficere ac proinde permanere: verùm quia res in primo instanti habet suam existentiam indeficientem, & tamẽ in eo instanti, non dicitur durare, nec vlla res durare potest per instans, ideo requiritur ad durationem talis indeficientia, quæ possit mensurari tempore. Ex quo sequitur vnum ex duobus vel quòd de essentia durationis sit successio, siue in se siue in alio, cui res durans coëxistit actu vel potentia, vt sentiunt Nominales, vel vt minimũ existentia debet esse ita indeficiens, & ita indiuisibilis, vt possit coëxistere mensuræ durationis diuisibili, hoc est tempori, ad eum modum, quo anima & Angelus ita sunt indiuisibiles vt coëxistere possint corpori diuisibili: Tunc autem duratio indiuisibilis etsi non includat essentialiter ordinem ad tempus, habebit tamen in se fundamentum ad coëxistendum tẽpori quatenus est indeficiens tam actu quàm potẽtia; sic enim poterit respondere huic vel illi parti temporis. Et quamuis in ratione durationis possit concipi sine ordine ad tempus; tamen

Duratio nihil aliud est, quàm existentia permanens & indeficiens.

tamen in ratione mensuræ durationis nõ potest concipi nisi in ordine ad tẽpus. Quod etiam ex eo confirmatur: quia vna duratio est maior altera; Ergo propter plures partes durationis; nihil enim dicitur maius, nisi propter quãtitatem & partes, cùm igitur duratio indiuisibilis in se nõ habeat partes, debet vt minimũ coëxistere partib⁹, vt ratione huius coëxistentiæ dicatur maior vel minor. Quare tam æuum quàm æternitas, etsi sint durationes indiuisibiles in se, vt dicunt existentiam indeficientem, illa tamẽ existentia indeficiens, non potest mensurari in ratione durationis, nisi quatenus coëxistit tempori actu vel potẽtia; quia ex hac coëxistentia habet partes, ratione quarum dicitur tanta vel tanta, maior vel minor.

Quod si quæras. Durationes an reponendæ sint in prædicamento quando? Respõdeo tempus esse in prędicamento Quando tanquã rationem formalem à qua sumitur denominatio huius prædicamenti, quo etiam modo aliæ durationes indiuisibiles, quatenus coëxistũt tempori & tempore mensurantur, ad hoc prædicamentum pertinere possunt, quia vt sic substant interrogationi Quando, & per Quando respondetur ad quęstionem de ipsis factam. Si etiam quæras, an denominatio à tẽpore sit extrinseca vel intrinseca? Respõdeo tẽpus esse duplex; aliud intrinsecum q; sumitur ex motu intrinsecè in illa re existẽte, quomodo tempus primi mobilis dicitur illi intrinsecum, quia desumitur ab illius intrinseco motu; aliud extrinsecum, quomodo tempus primi mobilis est tempus aliarũ rerum quę sunt in mundo; omnia enim mensurãtur tempore primi mobilis hoc est tempore diurno in viginti quatuor horas distributo: Denominatio ergo à tempore intrinseco est intrinseca, ab extrinseco extrinseca.

Tempus est in prædicamento Quando.

Tempus est duplex Intrinsecum & extrinsecum.

Quid sit Vbi.

Dico quartò, Vbi esse existentiam in loco: quia ad quæstionem Vbi respondetur per esse in loco. Dices Vbi esse præsentiam in quacunque re, siue res illa habeat rationem loci siue non, Respondeo hoc esse contra impositionem huius vocis. Nam Aristoteles idcirco negat vltimum cælum esse alicubi, quia nullibi est tanquam in loco; cùm neq; extrinsecum spatium imaginarium sit locus, quia nihil est; neq; inferius cælum est locus superioris, quantumuis sit illi præsens. Sancti etiam Patres eadem in causa negant, Deum ante mundum conditum fuisse alicubi; quia tunc nullus locus erat in quo esse posset.

Explicatur quid sit esse in loco.

Porrò explicandum est quid sit esse in loco. Dico igitur esse in loco est esse tanquam in aliquo continente immobiliter quia secundùm Aristot. locus est superficies continens immobiliter. Ex quo sequitur ad hoc vt aliquid dicatur esse in loco, non satis est, vt quocunque modo sit in aliquo, sed requiritur vt sit in illo tanquam exercente rationem loci, siue tanquam in continente immobiliter. Quare requiritur primum vt illud in quo aliquid esse dicitur tanquam in loco, sit verè aliquid non nihil; quomodo in spacio vacuo res non dicuntur esse tanquam in loco, quia vacuum cùm nihil sit, non potest exercere rationem loci. Quare quod in vacuo est nullibi est secundùm Aristot. & secundùm veritaté: quia spacium vacuum nihil est vt in eo aliquid esse possit & esse in nihilo est nullibi esse. Secundò requiritur vt illud aliquid habeat rationem continentis immobiliter: quomodo nec accidentia in subiecto sunt tanquam in loco neque anima in corpore quod informat, neque

neque Angelus in cœlo; Quanquam autem metaphoricè ista omnia dici possunt esse in loco; sola tamen corpora in aliis corporibus propriè dicuntur esse in loco quia sola corpora contineri immobiliter ab aliis corporibus possunt. Non igitur sufficit ad hoc vt aliquid dicatur esse in loco, quòd sit præsens realiter illi rei, alioqui & accidentia essent in subiecto, tanquam in loco, & Angelus esset in cœlo tanquam in loco, quia est illi realiter præsens. Deinde ablata continentia non magis res est præsens loco quàm locus illi, quare non magis res esset in loco, quàm locus in re. Immobilitas verò requiritur ad rationē loci, quia esse in loco, est esse hîc & non alibi, ac ex consequenti immobiliter: Nam si locus moueatur, res non erit hîc sed alibi.

Immobilitas requiritur ad rationem rei.

Secundò explicandum est, quid sit ista existentia in loco? Quidam enim dicunt Vbi esse rem superadditam mobili, seu modum intrinsecum realis præsentiæ, ratione cuius formaliter res est in spatio immobiliter ita vt si locus mutatur (vt in turri flante vento) res tamen per hunc modum est in eodem spatio, & habet idem vbi, neque mutatur hic modus in re nisi res mutet spatium. Aiunt etiam hunc modum esse terminum ad quem motus localis. Nihil enim aliud per motum in vacuo reale acquiritur præter hunc modum. Verùm hæc sententia impugnari potest; Primò: quia hic modus præsentiæ si datur, non est vbi; Vbi enim est esse in loco; at hic modus abstrahit à loco; quia conuenit rei æquè existenti in loco, sicut non existenti in loco: vocare verò vbi id, quod non est esse in loco, est abuti vocibus, nisi fortè vbi improprium & imaginarium intelligatur. Secundò: Quia hæc præsentia in spatio, non est res distincta à mobili, nec superaddita illi; quia

Opiniones, quid sit existētia in loco.

omni alia re ablata à mobili, & sola existentia mobilis in spatio posita vel intellecta, verè mobile illud erit in spatio. Nam si Deus (vti potest) conseruet mobile sine omni re ab ipso distincta, siquidem conseruatio est actio libera Dei, quia potest rem vnam conseruare non conseruata alia, tunc mobile sufficienter intelligitur seipso præsens & coëxistens spatio, nulla re noua in ipso intellecta. Tertiò: Quia ratione huius modi non magis res est præsens loco, quàm locus illi; quare non magis res diceretur in loco, quàm locus in re: nam etiam locus dicit hanc præsentiam ad locatum. Quartò: Quia non solùm subiectum, sed omnia eius accidentia sunt præsentia: Ergo singula haberent nouos modos reales præsentiæ superadditos & noua vbi. Imò & isti modi præsentiæ cùm sint res quædam præsentes spatio, debent habere alios modos reales per quos essent præsentes: nam si illi sine alia re addita possunt esse præsentes, pari ratione alia quoque sine alia re addita possunt esse præsentia.

Alij ergo dicunt & melius, existentiam seu præsentiam in loco non esse rem superadditam mobili, sed esse existentiam ipsam mobilis applicatam illi loco. Vnde non differt ab existentia mobilis realiter. Nam vt est existentia mobilis absolutè, facit mobile existere in se, vt verò sumitur respectiuè, respectu loci vel spatij actu vel potentia existentis, denominat mobile existens in loco vel in spatio, nullâ re noua addita, sed per solam indistantiam mobilis à spatio.

At obiicies, motus localis est actio quædam productiua sui termini: at si sit motus in vacuo nihil aliud reale ibi producitur nisi modus realis præsentiæ in spatio: ergo,

ergo hic modus est proprius terminus motus localis, ac consequenter est Vbi. Vbi enim est terminus motus localis.

Respondeo. Si concedamus in vacuo posse fieri motum, (cuius contrarium in Physicis ostendemus) dico, motum illum fore ipsam existentiam mobilis successiuam in spatio, per eumque nihil aliud acquiri, nisi existentiam mobilis in alia & alia parte spatij, quæ acquisitio non est productio alicuius rei nō existentis, sed applicatio rei existentis ad aliam & aliā partē spatij actu vel potentia existentē. Et quamuis esse in spatio sit noua res; quia noua cōiunctio mobilis cum spatio; hæc tamē coniunctio non est res distincta à rebus coniunctis, & est res noua solùm respectiuè, hoc est, respectu noui loci, ad quod non est necesse vllam nouā entitatem produci, sed solùm cum alia coniungi. Quamuis verò in vacuo nullum sit spatium cui mobile coniungatur, tamen ex parte sua mobile ita existit, vt si crearetur spatium reale, in alia atque alia parte illius spatij existeret, quod satis est ad hoc vt se aliter habeat respectu spatij quantum est ex parte sua.

At inquies motus localis est, mutatio mobilis in spatio, omnis autem mutatio fit per receptionem vel deperditionem alicuius rei. Resp. mutationē esse duplicem; aliam quæ fit per receptionē vel deperditionē alicuius rei, vt cùm ex calido fit frigidum: aliam quę fit per translationem de vno loco ad alium; quod etsi fiat sine vllius rei nouæ productione fit tamē per nouam rei in loco existentiā. Neq;.n. mobile dicitur esse in alio loco per mutationem & translationem loci ad ipsum, vt fit in turri flante vento, sed per mutationem & translationem mobilis ad locum, quia ex parte sua mobile *Mutatio est duplex.*

mutat

mutat distantiam, & ex parte sua existit vbi ante nō existebat. Quę est vera mutatio, quia est mobilis ex nō esse hîc ad esse hîc translatio. Quare nō solùm mobile tunc mutatur, quando aliquid in se recipit, sed etiam cùm est in alio atque alio spatio, quia fit in illo spatio sua intrinseca entitate, cùm ante ibi non esset. Cùm enim hæc translatio, non fiat per mutationem loci ad ipsum, necesse est fieri per mutationem mobilis ad locum. Ex quo patet motum localem non esse actionem productiuam, sed adductiuam seu applicatiuam ad locum vel spatium.

Quod si quæras, An Vbi sit denominatio extrinseca à loco? Quidam enim affirmant: quia esse in loco est contineri à loco. Alij verò negant quia licet esse in loco & contineri à loco æquipolleant, tamen Vbi significat quasi actiuè esse in loco implendo locum non passiuè contineri à loco.

Denominatio Vbi est formaliter intrinseca in ordine ad extrinsecum.

Quare denominatio Vbi est formaliter intrinseca in ordine ad extrinsecum sumiturque ab existentia mobilis in spatio. Nam mobile contineri à nouo loco potest sine motu locali, vt turris flante vento, quæ absolutè non habet nouum vbi, solùm ex eo quod non per sui translationem, sed per loci extrinsecam accessionem est in alio loco.

De Situ.

Quid sit situs.

Dico quintò. Situs est dispositio partium corporis in loco secundùm quam aliquis stare, sedere, jacere dici-

dicitur. Ex quo quidam existimant situm non differre ab Vbi, sed esse modum quendam Vbi. Nam Vbi dicit positionem corporis in loco, situs verò modum positionis eiusdem corporis; ad idem autem prædicamenti genus spectat res & modus rei. Alij tamen & verius dicunt, situm ita differre ab Vbi, sicut figura à quantitate. Nam sicut figura est dispositio terminorum quantitatis, & ad diuersum genus prædicamenti spectat, nempe ad qualitatem; est enim veluti qualitas quantitatis, ita situs est dispositio seu figura quædam partium in loco existentium, estque veluti figura quædam ipsius Vbi. Nam sicut Vbi, dicit corpus positum in loco, ita situs dicit figuram quandam positionis in loco, & in ordine ad locum. Quare licet situs vt modus est, possit reduci ad Vbi, tamen quia hic modus habet distinctum modum denominandi rem, pertinet ad distinctum prædicamentum. Quod si quæras an situs sit denominatio intrinseca vel extrinseca? Ii qui dicunt Vbi esse denominationem extrinsecam à loco, consequenter idem dicunt & de situ qui est modus quidam huius denominationis extrinsecæ: Nos verò dicimus & Vbi & situm esse denominationes intrinsecas; est enim situs figura quædam corporis prout existit in loco, eademque figura, vt respicit corpus in seipso, est figura corporis pertinens ad qualitatem, vt verò est figura corporis in ordine ad locum seu figura positionis partium corporis in loco, pertinet ad prædicamentum situs. Vtroque autem modo figura intrinseca est corpori; quia est vna & eadem cum diuerso respectu. Et confirmatur: quia in vacuo corpus habet realem situm; dicitur enim stare, sedere, iacere, & tamen non habet ibi denominationem vllam

An situs differat ab Vbi.

Situs & Vbi sunt denominationes intrinseca.

extrinſecam realé, cùm nulla talis forma realis extrinſeca detur in vacuo.

Situs non dicit relationem vel ordinem partium. Ex quibus patet Primò, ſitum non dicere relationem vel ordinem partium licet relatio & ordo conueniat partibus ſic coniunctis, ſed ſolùm dicere qualitatem & figuram partium in ordine ad locum vel ſpatium, relatio verò illa ſpectat ad prædicamentum ad aliquid non ad prædicamentum ſitus.

Situs non eſt idem ex natura rei cum Vbi. Patet ſecundò ſitum non eſſe idem ex natura rei cum Vbi, nec ab eo ſola ratione ratiocinata diſtingui vt aſſerit Ruuius. Nam figura partium corporis differt ex natura rei ab Vbi, idque quamuis Vbi ſtatuatur modus quidam realis ſuperadditus corpori; mutato enim Vbi non mutatur figura nec ſitus corporis; ſi enim corpus moueatur, mutabit Vbi, & tamen poteſt non mutare ſitum corporis; poteſt enim retinere eundem ſitum ſecundùm corpus ſtandi vel iacendi.

De Habitu.

Quid ſit habitus? Dico ſextò Habitum eſſe denominationem corporis à re ſibi adiacente, vt eſſe veſtitum, & armatum eſt denominatio à veſtibus & armis adiacentibus, quę denominatio dicitur Habitus; quia eſſe veſtitum vel armatum eſt habere veſtes vel arma ſibi adiacentia. Porrò hanc denominationem Ruuius dicit eſſe intrinſecam; Fingit enim modum quédam realem & intrinſecum reſultare in corpore, ex hoc quod veſtitur & armatur, quem modum dicit eſſe modum coäptationis actualis ad veſtes & arma; ſiquidem homo naturaliter eſt aptus ad habendas veſtes & arma.

Opinio Ruuij refellitur, dicentis, denomina- Verùm hæc opinio diſplicet. Primò; Quia hic modus eſt mera fictio: tum quia dempta omni alia re & ſola

ſa veſte corpori immediatè appoſita, verè corpus eſt ve-ſtitum; tum quia non à modo illo denominatur corpus veſtitum, ſed à veſte: Fruſtra igitur talis modus ad hoc fingitur vt faciat talem denominationem, neque quiſpiam in ea denominatione alterius rei quàm veſtis rationem habet; alioquin ſi à modo illo corpus denominaretur veſtitum, poſſet Deus ablata veſte modum illum conſeruare in corpore, cùm ſit realiter diſtinctus à veſte, & ſic ſine veſte corpus dicetur veſtitum ex illo modo, ſuppoſito, quòd modus ille ponitur facere formaliter denominationem veſtiti. Dices ſine illo modo non eſſe denominationem extrinſecam à veſte. Contra: ad illam denominationem ſufficit circumpoſitio veſtis, ad circumpoſitionem autem non requiritur productio alicuius modi realis, alioqui nibil poſſet applicari alteri niſi per productionem modi realis. Deinde ex rei extrinſecæ aduentu nulla alia actione productiua interpoſita, non reſultat vlla res in corpore, Vti hìc accidit; quæ enim huius rei cauſa eſſet productiua? Denique nulli Philoſophorum venit in mentem hic modus, vt vel ex hoc ſit de falſitate ſuſpectus, maximè cùm ſit contra illam regulam Philoſophicam: Non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate.

tionem habitus eſſe intrinſecã.

Secundò diſplicet, quòd has denominationes veſtiti & armati ad ſolum hominem propriè reſtringit, ad alia verò animalia analogicè; quòd in ſolo homine ſit aptitudo quædã naturalis ad veſtes & arma, cùm natura nõ ſit veſtitus aut armatus. Verùm ſi aliqua qualitas ſit cõnaturalis vni, alteri nõ; nunquid eo ipſo differet ſpecie, & illi ſolùm propriè conueniet alteri verò analogicè? Hac enim ratione calor qui naturaliter conuenit igni, & præter naturam aquæ, non eſſet idem ſpecie in igne & aqua, & aquæ non niſi analogicè competeret.

Deinde videtur restringere prædicamentum habitus ad solum hominem quòd homini soli ex naturali aptitudine conueniat esse vestitum, armatum. Quod videtur gratis dictum; cùm idem sit modus afficiendi & denominandi corpus per adiacentiam siue sit corpus humanum siue belluinum. Tam verè enim equus dicitur frenatus, armatus, ephippio aut veste instratus, paries incrustatus, scipio inauratus, tabula depicta coloribus impositis, & similia alia, sicut verè dicitur homo vestitus & armatus. Notandum autem est non omnes habitus rerum extrinsecarum pertinere ad hoc prædicamentum, sed tantùm habitus rerum extrinsecarum corpori adiacentium.

Nam si sint res corpori, non adiacẽtes, haberi dicuntur potius moraliter quàm Physicè, id est, non ob Physicũ contactum & adiacẽtiam, sed propter adiacentiam quãdam moralem, & ius quoddam ad rem illam, quod ius ab hominum voluntate & arbitrio & constitutione dependet, vt cùm quis dicitur habere diuitias, agros, oues, boues, & similia.

At obiicit Ruuius denominationem extrinsecam non posse constituere genus prædicamenti; Genus enim est quid intrinsecum rei non extrinsecum.

Respondeo etiam denominationem extrinsecam habere suum genus; potest enim accipi & in genere & in specie. Quod verò ait Aristotelem 2. Met. tex. 10. dicere habitum esse medium inter habentem & id quod habetur, Respondeo ipsum Aristotelem seipsum explicare, quòd hoc medium non intelligat modum aliquẽ absolutum resultantem, sed actionem habendi seu habitionem actiuã & passiuam, quæ intelligitur esse quid

medi-

medium inter habentem & id quod habetur. V. G. habitio vestis est eius adiacentia seu vestis ipsa vt adiacet corpori; Hoc enim sensu haberi dicitur, quia adiacet.

Ex quibus omnibus patet quid sentiendum sit de essentia sex vltimorum prædicamentorum: Neq; enim vniuersè sunt denominationes extrinsecæ, neque vniuersè intrinsecæ, sed aliquæ intrinsecæ aliquæ extrinsecæ. Præterea & si sint res absolutè à formis absolutis, includunt tamen & connotant relationes. *Singula sex prædicameta dicũt formas absolutas connotando relationes.*

Non igitur placet sententia Scoti dicentis illa sex genera prædicamentorum esse relationes extrinsecus aduenientes: Nam vti ostensum est, dicunt singula formas absolutas, connotatis relationibus, ita vt ratio formalis illorum per vtrumque compleatur, tam per absolutum, quàm per relatiuum, nec vnum sine altero sufficiat. Agere, verbi gratia, non est solùm dicere relationem ad passum, sed est formam producere & ab ea tanquam producta denominari. Accedit quòd cùm relatio intrinsecùs & extrinsecùs adueniens non distinguantur in genere relationis, sed eundem genere modum referendi subiectum ad terminum habeant, deberent poni sub genere relationis prædicamentalis: Nam etsi diuersitas quædam sit intus relationibus, ea tamen est solùm accidentalis & extrinseca, non verò essentialis & intrinseca relationi: Nam relatio dicitur extrinsecùs aduenire per ordinem ad suam causam ad quam consequitur non ex natura rei, sed aliquo extrinseco interposito, hic autem ordo ad causam est merè accidentalis relationi; ita vt si relatio illa intrinsecus adueniret, non haberet alium modum referendi, quàm cùm extrinsecùs aduenit. Et sicut qualitas ex-

trinsecùs adueniens subiecto & emanans ex essentia subiecti ad idem genus qualitatis pertinent, ita & relatio.

Prædicamenta reliqua sex cur nō reducuntur ad alia.

Quod si dicas, hinc sequi sex ista genera reduci ad alia genera prædicamentorum; vt enim dicunt formas absolutas, ad absoluta reducuntur, vt verò dicunt relationem, ad genus relationis. Respondeo licet si hoc modo distribuantur in partes, possint reduci, tamen si coniunctæ sumantur, significentque absolutum sub relationibus, habent diuersos modos afficiendi & denominandi primam substantiam, idcircò distincta ab aliis prædicamentorum genera constituunt.

